

Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας

Δικαστική ανάλυση

Δεύτερη έκδοση

Εκπονήθηκε από την IARMJ-Europe βάσει σύμβασης με τον ΕΥΑΑ

Η ΕΑΣΟ έχει εκπονήσει υλικό επαγγελματικής επιμόρφωσης σε συνεργασία με δικαστικούς λειτουργούς. Περιλαμβάνονται οι εξής τίτλοι:

- Άρθρο 15 στοιχείο γ) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) (2014).
- Εισαγωγή στο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου για τα δικαστήρια (2016).
- Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ) (2022, δεύτερη έκδοση).
- Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (2018).
- Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης (2018).
- Πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής (2018).
- Κράτηση των αιτούντων διεθνή προστασία στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (2019).
- Υποδοχή αιτούντων διεθνή προστασία (οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής 2013/33/ΕΕ) (2020).
- Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) (2020, δεύτερη έκδοση).
- Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας (2021).
- Τερματισμός διεθνούς προστασίας (2021, δεύτερη έκδοση).

Η σειρά εκδόσεων για την επαγγελματική εξέλιξη των δικαστικών λειτουργών περιλαμβάνει δικαστικές αναλύσεις, σημειώματα καθοδήγησης δικαστικών εκπαιδευτών και συλλογές νομολογίας για κάθε εξεταζόμενο θέμα, με εξαίρεση τις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής, που περιλαμβάνουν έναν πρακτικό οδηγό για τους δικαστικούς λειτουργούς συνοδευόμενο από συλλογή νομολογίας. Όλο το υλικό συντάσσεται στα αγγλικά. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εκδόσεις και τη διαθεσιμότητα διαφορετικών γλωσσικών εκδόσεων, επισκεφθείτε τη διεύθυνση <https://euaa.europa.eu/asylum-knowledge/courts-and-tribunals>.

Δικαστική ανάλυση — Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ)

Δεύτερη έκδοση

Δικαστικές εκδόσεις του EUAA για δικαστικούς λειτουργούς

2023

Ημερομηνία σύνταξης: Μάιος 2022

2η έκδοση

Ούτε ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο ενεργεί εξ ονόματος του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο ευθύνεται για ενδεχόμενη χρήση των παρακάτω πληροφοριών.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2023

Print ISBN 978-92-9400-924-1 doi:10.2847/366576 BZ-03-20-063-EL-C
PDF ISBN 978-92-9400-922-7 doi:10.2847/924100 BZ-03-20-063-EL-N

© Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (EUAA), 2023

Φωτογραφία εξωφύλλου, seb_ra © iStock 2023

Η αναπαραγωγή επιτρέπεται εφόσον αναφέρεται η πηγή. Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή στοιχείων τα οποία δεν ανήκουν στον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο, ενδέχεται να απαιτείται άδεια απευθείας από τους κατόχους των σχετικών δικαιωμάτων.

Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο

Ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (EUAA), του οποίου προκάτοχος ήταν η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο, είναι οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχει την εντολή να στηρίζει την ενίσχυση των προτύπων ποιότητας και να καταβάλλει κάθε προσπάθεια για τη συνεπή εφαρμογή των νομικών πράξεων που αφορούν το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου. Για τον σκοπό αυτόν, ο EUAA συμβάλλει στην ανάπτυξη και τη συνεπή εφαρμογή του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, προωθεί την πρακτική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών για το άσυλο και παρέχει επιχειρησιακή και τεχνική βοήθεια στα κράτη μέλη, ιδίως στις περιπτώσεις όπου τα συστήματα ασύλου και υποδοχής των κρατών μελών υφίστανται δυσανάλογες πιέσεις.

Στο άρθρο 8 παράγραφος 1 του κανονισμού του 2022 για τον EUAA (*) διευκρινίζεται ότι ο Οργανισμός καθιερώνει, αναπτύσσει και επανεξετάζει την κατάρτιση για τα μέλη των δικαστηρίων στα κράτη μέλη της ΕΕ. Για τον σκοπό αυτόν, ο EUAA επωφελείται της εμπειρογνωσίας πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και άλλων συναφών οργανισμών και λαμβάνει υπόψη την υφιστάμενη συνεργασία της ΕΕ σε αυτόν τον τομέα, με απόλυτο σεβασμό στην ανεξαρτησία των εθνικών δικαστηρίων. Ο EUAA, ως κέντρο εμπειρογνωσίας της ΕΕ στον τομέα της διεθνούς προστασίας, στηρίζει την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και δραστηριοτήτων κατάρτισης που διατίθενται σε δικαστικούς λειτουργούς της ΕΕ και των συνδεδεμένων με αυτή χωρών (χώρες ΕΕ+ (**), και όχι μόνο.

Διεθνής Ένωση Δικαστών Προσφυγικού και Μεταναστευτικού Δικαίου

Η Διεθνής Ένωση Δικαστών Προσφυγικού και Μεταναστευτικού Δικαίου (IARMJ) (***) είναι μια διεθνική, μη κερδοσκοπική ένωση που επιδιώκει να αναγνωριστεί, αφενός, ότι η προστασία από διώξεις λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή πολιτικών πεποιθήσεων αποτελεί ατομικό δικαίωμα το οποίο κατοχυρώνεται βάσει του διεθνούς δικαίου και, αφετέρου, ότι ο καθορισμός και η παύση του καθεστώτος πρόσφυγα υπάγεται στο κράτος δικαίου. Από την ίδρυσή της, το 1997, η ένωση δραστηριοποιείται ενεργά στην κατάρτιση των ανά τον κόσμο δικαστικών λειτουργών που επιλαμβάνονται υποθέσεων ασύλου. Το ευρωπαϊκό τμήμα της IARMJ (IARMJ-Europe) είναι ο περιφερειακός φορέας εκπροσώπησης των δικαστικών λειτουργών στην Ευρώπη. Ένας από τους ειδικούς στόχους του βάσει του καταστατικού του είναι η «αναβάθμιση των γνώσεων και των δεξιοτήτων, καθώς και η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών μεταξύ των δικαστών σχετικά με όλα τα θέματα που αφορούν την εφαρμογή και τη λειτουργία του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ)».

* [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2021/2303 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2021, σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο και την κατάργηση του κανονισμού \(ΕΕ\) αριθ. 439/2010 \(ΕΕ L 468 της 30.12.2021, σ. 1\). Βλέπε επίσης τον κανονισμό \(ΕΕ\) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο \(ΕΕ L 132 της 29.5.2010, σ. 11\).](#)

** Οι χώρες της ΕΕ+ περιλαμβάνουν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συν τη Νορβηγία και την Ελβετία.

*** Η IARMJ ήταν προηγουμένως γνωστή ως Διεθνής Ένωση Δικαστών Προσφυγικού Δικαίου (βλέπε <https://www.iarmj.org>).

Συντελεστές

Η παρούσα δικαστική ανάλυση εκπονήθηκε στο πλαίσιο μιας διαδικασίας με δύο σκέλη: 1) μια ομάδα επιμέλειας απαρτιζόμενη από δικαστικούς λειτουργούς με τη γενική ευθύνη για το τελικό προϊόν και 2) μια συντακτική ομάδα απαρτιζόμενη από εμπειρογνώμονες.

Ομάδα επιμέλειας απαρτιζόμενη από δικαστικούς λειτουργούς

Προκειμένου να διασφαλιστεί η ακεραιότητα της αρχής της ανεξάρτητης δικαιοσύνης και η παροχή δικαστικής καθοδήγησης για την κατάρτιση και δημοσίευση δικαστικών εκδόσεων του EUAA, επιλέχθηκε, υπό την αιγίδα κοινής ομάδας παρακολούθησης, μια ομάδα επιμέλειας απαρτιζόμενη από εν ενεργεία ή προσφάτως συνταξιοδοτηθέντες δικαστικούς λειτουργούς με εκτεταμένη πείρα και εμπειρογνώσια στον τομέα της νομοθεσίας για το άσυλο. Η ομάδα αποτελείται από εκπροσώπους των συμβαλλόμενων μερών, ήτοι του EUAA και της IARMJ-Europe. Η ομάδα επιμέλειας έλεγξε τα σχέδια, παρείχε αναλυτική καθοδήγηση στους συντάκτες, συνέταξε τροποποιήσεις και ήταν το όργανο λήψης των τελικών αποφάσεων σχετικά με το εύρος, τη δομή, το περιεχόμενο και τον σχεδιασμό του έργου. Οι εργασίες της πραγματοποιήθηκαν μέσω ενός συνδυασμού συνεδριάσεων με φυσική παρουσία και εικονικών συνεδριάσεων, καθώς και μέσω τακτικής ηλεκτρονικής επικοινωνίας.

Τα μέλη της ομάδας επιμέλειας ήταν οι εξής δικαστικοί λειτουργοί: **Mona Aldestam** (Σουηδία, συμπρόεδρος), **Michael Hoppe** (Γερμανία, συμπρόεδρος), **Johan Berg** (Νορβηγία), **Nadine Finch** (Ηνωμένο Βασίλειο), **Peter Nedwed** (Αυστρία), **John Stanley** (Ιρλανδία) και **Boštjan Zalar** (Σλοβενία).

Η διαχειρίστρια έργου **Clara Odofin** υποστήριξε και συνέδραμε την ομάδα επιμέλειας στο έργο της.

Συντάκτες

Συντάκτες ήταν οι **Hana Lupačová** και ο **Hugo Storey**. Οι σύμβουλοι **Frances Nicholson** και **Claire Thomas** παρείχαν διδακτική υποστήριξη και υποστήριξη στην επιμέλεια της έκδοσης.

Ευχαριστίες

Παρατηρήσεις υποβλήθηκαν από τον δικαστή **Lars Bay Larsen** και τον εισηγητή **Yann Laurans**, αμφότεροι από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό την προσωπική τους ιδιότητα. Τις απόψεις του επί του σχεδίου του κειμένου διατύπωσε επίσης το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Παρατηρήσεις επί του σχεδίου ελήφθησαν ομοίως από τον EUAA. Η ενότητα 1.10 της δικαστικής ανάλυσης βασίστηκε σε υλικό που παρείχαν οι **Julian Phillips** και **Mark Symes** (τμήμα μετανάστευσης και ασύλου του Πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου).

Όλες οι προαναφερόμενες παρατηρήσεις ελήφθησαν υπόψη από την ομάδα επιμέλειας κατά την οριστικοποίηση του προς έκδοση κειμένου. Τα μέλη της ομάδας επιμέλειας και ο EUAA

εκφράζουν τις ευχαριστίες τους σε όλους όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις, οι οποίες υπήρξαν ιδιαίτερα χρήσιμες για την οριστικοποίηση της παρούσας δικαστικής ανάλυσης.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας δικαστικής ανάλυσης περιγράφεται στο προσάρτημα Δ.

Η παρούσα δικαστική ανάλυση θα επικαιροποιείται περαιτέρω, ανάλογα με τις ανάγκες, από τον ΕΥΑΑ, σύμφωνα με τη μεθοδολογία για τις δικαστικές εκδόσεις του ΕΥΑΑ.

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες	11
Πρόλογος	14
Βασικά ερωτήματα	16
Γενική εισαγωγή	19
Σκοποί και στόχοι	19
Διάρθρωση και αντικείμενο	21
Ερμηνεία της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση)	24
Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού	30
Αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας	31
Ευνοϊκότερες διατάξεις (άρθρο 3)	32
Μέρος 1. Προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα	38
1.1. Εισαγωγή	38
1.2. Ποιος είναι πρόσφυγας;	39
1.3. Προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής	41
1.3.1. Υπήκοοι τρίτων χωρών	42
1.3.2. Ιθαγένεια	43
1.3.2.1. Εθνική νομοθεσία των κρατών σχετικά με την επίσημη απόδοση ιθαγένειας	43
1.3.2.2. Ιθαγένεια εκ του νόμου	44
1.3.2.3. Τρέχουσα ή πραγματική ιθαγένεια	44
1.3.2.4. Ιθαγένεια στο δίκαιο και στην πράξη	45
1.3.2.5. Απροσδιόριστη ιθαγένεια	45
1.3.2.6. Κατάχρηση ιθαγένειας	46
1.3.2.7. Διπλή ή πολλαπλή ιθαγένεια	47
1.3.3. Ανιθαγενείς	48
1.3.4. Χώρα/-ες προηγούμενης συνήθους διαμονής	50
1.3.5. Εκτός της χώρας ιθαγένειας ή της χώρας προηγούμενης συνήθους διαμονής	52
1.4. Πράξεις δίωξης (άρθρο 9 παράγραφοι 1 και 2)	53
1.4.1. Η έννοια των «πράξεων» δίωξης	55
1.4.2. Σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)]	59
1.4.2.1. «Βασικά ανθρώπινα δικαιώματα»	60
1.4.2.2. «Σοβαρή παραβίαση»	64
1.4.3. Σώρευση μέτρων [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β)]	72
1.4.4. Απαρίθμηση ενδεχόμενων πράξεων δίωξης (άρθρο 9 παράγραφος 2)	74
1.4.4.1. Πράξεις σωματικής ή ψυχικής βίας [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α)]	76
1.4.4.2. Πράξεις σεξουαλικής βίας [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α)]	76
1.4.4.3. Νομικά, διοικητικά, αστυνομικά ή/και δικαστικά μέτρα [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο β)]	77
1.4.4.4. Δυσανάλογη ή μεροληπτική ποινική δίωξη ή επιβολή ποινής [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο γ)]	78
1.4.4.5. Άρνηση ένδικων μέσων [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο δ)]	80
1.4.4.6. Ποινική δίωξη ή επιβολή ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε)]	81

1.4.4.7. Πράξεις που στοχεύουν το φύλο [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ)]	85
1.4.4.8. Πράξεις που στοχεύουν τα παιδιά [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ)]	87
1.4.4.9. Πράξεις που στοχεύουν την αναπηρία	90
1.5. Βάσιμος φόβος	91
1.5.1. Βάσιμος φόβος [άρθρο 2 στοιχείο δ)]	92
1.5.2. Το μέτρο απόδειξης	96
1.5.3. Ενεστώς κίνδυνος, μελλοντοστρεφής εκτίμηση και σημασία της προγενέστερης δίωξης (άρθρο 4 παράγραφος 4)	97
1.5.4. Απόδειξη κινδύνου για πρόσωπα σε παρόμοια κατάσταση	100
1.5.5. Το ζήτημα της απόκρυψης	100
1.6. Λόγοι δίωξης (άρθρο 9 παράγραφος 3 και άρθρο 10)	103
1.6.1. Συσχετισμός μεταξύ των λόγων δίωξης και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας (άρθρο 9 παράγραφος 3)	103
1.6.1.1. Συσχετισμός με τις πράξεις δίωξης	104
1.6.1.2. Συσχετισμός με την έλλειψη προστασίας	106
1.6.2. Λόγοι δίωξης [άρθρο 2 στοιχείο δ) και άρθρο 10]	108
1.6.2.1. Φυλή [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο α)]	111
1.6.2.2. Θρησκεία [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο β)]	112
1.6.2.3. Ιθαγένεια [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο γ)]	113
1.6.2.4. Ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ)]	114
1.6.2.5. Πολιτικές πεποιθήσεις [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο ε)]	127
1.7. Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)	132
1.7.1. Το κράτος [άρθρο 6 στοιχείο α)]	134
1.7.2. Ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του [άρθρο 6 στοιχείο β)]	136
1.7.3. Μη κρατικοί υπεύθυνοι [άρθρο 6 στοιχείο γ)]	138
1.8. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)	141
1.8.1. Υπεύθυνοι προστασίας (άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 3)	142
1.8.1.1. Το κράτος [άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο α)]	143
1.8.1.2. Ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών [άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο β) και παράγραφος 3]	144
1.8.2. Χαρακτηριστικά της προστασίας (άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 2)	147
1.8.2.1. Επιθυμία και ικανότητα	147
1.8.2.2. Αποτελεσματικότητα	152
1.8.2.3. Μη προσωρινότητα	157
1.8.2.4. «Εύλογα μέτρα»	158
1.8.2.5. Προσβασιμότητα	161
1.9. Εγχώρια προστασία από δίωξη ή σοβαρή βλάβη (άρθρο 8)	162
1.9.1. Κριτήρια που διέπουν την εγχώρια προστασία (άρθρο 8 παράγραφος 1)	165
1.9.1.1. Ασφάλεια σε τμήμα της χώρας καταγωγής	168
1.9.1.2. «[N]όμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός [...]	172
1.9.1.3. Λογική προσδοκία εγκατάστασης του αιτούντος σε τμήμα της χώρας καταγωγής ..	174
1.9.2. Απαιτήσεις εξέτασης (άρθρο 8 παράγραφος 2)	177
1.9.2.1. Στάδιο της εξέτασης	178
1.9.2.2. Μελλοντοστρεφής εκτίμηση	178

1.9.2.3. Γενικές περιστάσεις στο τμήμα της χώρας καταγωγής και προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος	179
1.10. Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5)	182
1.10.1. Επισκόπηση	182
1.10.2. Αιτήσεις που βασίζονται σε γεγονότα τα οποία επήλθαν στη χώρα καταγωγής (άρθρο 5 παράγραφος 1)	184
1.10.3. Αιτήσεις που βασίζονται σε δραστηριότητες του αιτούντος μετά την αναχώρηση (άρθρο 5 παράγραφος 2)	185
1.10.3.1. Ζητήματα που αφορούν ειδικά τον αιτούντα	191
1.10.3.2. Ζητήματα που αφορούν ειδικά τον υπεύθυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης	193
1.10.3.3. Ζητήματα που αφορούν ειδικά τις αιτήσεις με καιροσκοπικό στοιχείο	196
1.10.3.4. Επιτόπιες δραστηριότητες και χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης	196
1.10.4. Μεταγενέστερες αιτήσεις (άρθρο 5 παράγραφος 3)	198
Μέρος 2. Αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας	202
2.1. Εισαγωγή	202
2.2. Ποιος δικαιούται επικουρική προστασία;	206
2.3. Προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής [άρθρο 2 στοιχείο στ)]	207
2.4. Σοβαρή βλάβη (άρθρο 15)	207
2.4.1. Αντικείμενο, δομή και σχέση μεταξύ των στοιχείων του άρθρου 15	208
2.4.2. Θανατική ποινή ή εκτέλεση [άρθρο 15 στοιχείο α)]	210
2.4.2.1. Θανατική ποινή	211
2.4.2.2. Εκτέλεση	213
2.4.3. Βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του [άρθρο 15 στοιχείο β)]	215
2.4.3.1. Γενικές παρατηρήσεις	216
2.4.3.2. Βασανιστήρια	217
2.4.3.3. Απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία	221
2.4.3.4. Στη χώρα καταγωγής του αιτούντος	228
2.4.3.5. Ειδικές καταστάσεις βάσει του άρθρου 15 στοιχείο β) της οδηγία για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση)	228
2.4.4. Σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης [άρθρο 15 στοιχείο γ)]	236
2.4.4.1. «Διεθνής ή εσωτερική ένοπλη σύρραξη»	238
2.4.4.2. «Αδιάκριτη άσκηση βίας»	239
2.4.4.3. «Σοβαρή και προσωπική απειλή»	240
2.4.4.4. Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ «σοβαρής και προσωπικής απειλής» και «αδιάκριτης άσκησης βίας»'	255
2.4.4.5. «Ζωή ή σωματική ακεραιότητα αμάχου»	256
2.4.5. Συμπέρασμα σχετικά με τη σοβαρή βλάβη	260
2.5. Ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι υφίσταται πραγματικός κίνδυνος	261
2.5.1. Πραγματικός κίνδυνος [άρθρο 2 στοιχείο στ)]	261
2.5.2. Προϋπόθεση ενεστώτος κινδύνου [άρθρο 2 στοιχείο στ)] και σημασία προγενέστερης σοβαρής βλάβης (άρθρο 4 παράγραφος 4)	263
2.5.3. Απόδειξη κινδύνου για πρόσωπα σε παρόμοια κατάσταση	265
2.5.4. Το ζήτημα της απόκρυψης	266
2.6. Υπεύθυνοι σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)	267

2.7. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)	267
2.8. Εγχώρια προστασία κατά της σοβαρής βλάβης (άρθρο 8)	267
2.8.1. Ποιότητα της εγχώριας προστασίας (άρθρο 8 παράγραφος 1)	268
2.8.1.1. Ζητήματα εγχώριας προστασίας για αιτούντες που πληρούν τα κριτήρια του άρθρου 15 στοιχείο γ)	269
2.8.2. Απαιτήση εξέτασης (άρθρο 8 παράγραφος 2)	272
2.9. Ανάγκες παροχής επικουρικής προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5)	272
Μέρος 3. Ιδιαίτερες καταστάσεις	274
3.1. Εισαγωγή	274
3.2. Καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας	275
3.2.1. Προστασία προσφύγων	277
3.2.1.1. Πράξεις δίωξης (άρθρο 9)	277
3.2.1.2. Βάσιμος φόβος	281
3.2.1.3. Λόγοι δίωξης (άρθρο 10)	282
3.2.1.4. Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)	284
3.2.1.5. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)	285
3.2.1.6. Εγχώρια προστασία (άρθρο 8)	285
3.2.1.7. Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου	286
3.2.2. Επικουρική προστασία	286
3.3. Εμπορία ανθρώπων	288
3.3.1. Προστασία προσφύγων	293
3.3.1.1. Πράξεις δίωξης (άρθρο 9)	293
3.3.1.2. Βάσιμος φόβος	295
3.3.1.3. Λόγοι δίωξης (άρθρο 10)	296
3.3.1.4. Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)	297
3.3.1.5. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)	298
3.3.1.6. Εγχώρια προστασία (άρθρο 8)	299
3.3.1.7. Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου	300
3.3.2. Επικουρική προστασία	301
3.4. Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι	303
3.4.1. Εισαγωγή	303
3.4.2. Προστασία προσφύγων	306
3.4.3. Επικουρική προστασία	314
3.5. Καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19	317
3.5.1. Εισαγωγή	317
3.5.2. Προστασία προσφύγων	320
3.5.3. Επικουρική προστασία	324
Μέρος 4. Καθεστώς πρόσφυγα και καθεστώς επικουρικής προστασίας	327
4.1. Καθεστώς πρόσφυγα	327
4.1.1. Καθεστώς πρόσφυγα (άρθρο 13)	327
4.1.1.1. Ορισμός του καθεστώτος πρόσφυγα	328
4.1.1.2. Αναγνωριστικός χαρακτήρας του καθεστώτος πρόσφυγα	330
4.1.1.3. Καθεστώς πρόσφυγα, άδεια διαμονής και διεθνής προστασία	331
4.1.2. Μέλη της οικογένειας πρόσφυγα τα οποία δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα [άρθρο 2 στοιχείο ι) και άρθρο 23]	333

4.1.2.1. Παράγωγο καθεστώς	334
4.1.2.2. Η έννοια της οικογενειακής ενότητας [άρθρο 2 στοιχείο ι)]	337
4.2. Καθεστώς επικουρικής προστασίας	340
4.2.1. Καθεστώς επικουρικής προστασίας (άρθρο 18)	340
4.2.1.1. Ορισμός του καθεστώτος επικουρικής προστασίας	341
4.2.1.2. Καθεστώς επικουρικής προστασίας, άδεια διαμονής και διεθνής προστασία	342
4.2.2. Μέλη της οικογένειας δικαιούχων επικουρικής προστασίας που δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση επικουρικής προστασίας [άρθρο 23 και άρθρο 2 στοιχείο ι)]	343
4.3. Σχέση μεταξύ καθεστώτος πρόσφυγα, καθεστώτος επικουρικής προστασίας και ασύλου	345
Προσάρτημα Α: Δενδροδιαγράμματα αποφάσεων	351
Προσάρτημα Β: Πηγές πρωτογενούς δικαίου	355
Προσάρτημα Γ: Νομολογία	359
Προσάρτημα Δ: Μεθοδολογία	410
Προσάρτημα Ε: Επιλεγμένη βιβλιογραφία	412
Προσάρτημα ΣΤ: Κείμενο της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση)	421

Συντομογραφίες

AIT	Asylum and Immigration Tribunal (Δικαστήριο αρμόδιο για υποθέσεις ασύλου και μετανάστευσης, Ηνωμένο Βασίλειο)
BVerfG	Bundesverfassungsgericht (Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, Γερμανία)
BVerwG	Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, Γερμανία)
CAT	Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας
CEDAW	Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών
CNDA	Cour nationale du droit d’asile (Εθνικό δικαστήριο αρμόδιο για θέματα ασύλου, Γαλλία)
CRPD	Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία
CRR	Commission des recours des réfugiés (Επιτροπή προσφύγων των προσφύγων, Γαλλία)
EASO	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο
ECRE	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους
EUAA	Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο
EWCA	Court of Appeal of England and Wales (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο)
GC	Τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ και τμήμα ευρείας συνθέσεως του ΕΔΔΑ
GRETA	Ομάδα εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (Συμβούλιο της Ευρώπης)
HRC	Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών
IAC	Immigration and Asylum Chamber (Τμήμα Μετανάστευσης και Ασύλου, Ηνωμένο Βασίλειο)
IARMJ	Διεθνής ένωση δικαστών προσφυγικού και μεταναστευτικού δικαίου
ICCPR	Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα
ICESCR	Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα
IPCC	Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (Ηνωμένα Έθνη)
ISIS	Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας
RVV/CCE	Raad voor Vreemdelingenbetwistingen / Conseil du contentieux des étrangers (Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, Βέλγιο)
UKIAT	Immigration and Asylum Tribunal (Δικαστήριο αρμόδιο για υποθέσεις μετανάστευσης και ασύλου, Ηνωμένο Βασίλειο)
UNHCR	Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες
VG	Verwaltungsgericht (διοικητικό δικαστήριο, Γερμανία)

VGH	Verwaltungsgerichtshof (ανώτερο διοικητικό δικαστήριο, Γερμανία)
VwGH	Verwaltungsgerichtshof (ανώτατο διοικητικό δικαστήριο, Αυστρία)
ΑΓΓΟ	ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων
ΓΣΗΕ	Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών
ΔΔ	Διεθνές Δικαστήριο
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Εγχειρίδιο της UNHCR	<i>Handbook on procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees (Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων και κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη διεθνή προστασία σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων)</i>
ΕΔΔ	Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΕΧ	άτομα εκτοπισμένα στο εσωτερικό μιας χώρας
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΚΕΣΑ	Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου
ΜΚΟ	μη κυβερνητική οργάνωση
ΟΔΑ	Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου – Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα
ΟΔΑ (αναδιατύπωση)	Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)
Οδηγία για την επιστροφή	Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών
ΟΕΑΑ	Οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους
ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)	Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση)
ΠΧΚ	πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Σύμβαση για τους Πρόσφυγες	Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων (1951), όπως τροποποιήθηκε από το πρωτόκολλό της (1967) (στη νομοθεσία της ΕΕ για το άσυλο αναφέρεται ως «Σύμβαση της Γενεύης»)
Σύμβαση της Γενεύης	<i>βλέπε Σύμβαση για τους Πρόσφυγες</i>
Χάρτης της ΕΕ	Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόλογος

Ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (EUAA), όπως και η προκάτοχός του, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), συνεργάζεται στενά με τα δικαστήρια των κρατών μελών της ΕΕ και με άλλους βασικούς παράγοντες για την εκπόνηση ειδικών εκδόσεων για τα μέλη των δικαστηρίων. Στόχος αυτής της σειράς εκδόσεων είναι να παράσχει στα δικαστήρια μια ολοκληρωμένη επισκόπηση του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ) βήμα προς βήμα. Λίγο μετά την έναρξη λειτουργίας της το 2011, η EASO συγκρότησε ένα δίκτυο δικαστικών λειτουργών. Μετά από διαβουλεύσεις με μέλη του δικτύου, συμπεριλαμβανομένου του ευρωπαϊκού τμήματος της Διεθνούς Ένωσης Δικαστών Προσφυγικού και Μεταναστευτικού Δικαίου (IARMJ-Europe), κατέστη εμφανής η επιτακτική ανάγκη να τεθεί στη διάθεση των δικαστηρίων υλικό επαγγελματικής επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών για ορισμένα βασικά ζητήματα τα οποία αντιμετωπίζουν κατά την καθημερινή διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αναγνωρίστηκε ότι η διαδικασία για την εκπόνηση του εν λόγω βασικού υλικού απαιτεί τη συμμετοχή δικαστικών και άλλων εμπειρογνομόνων, ώστε να τηρείται πλήρως η αρχή της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και να εξασφαλίζεται η ταχύτερη εκπόνηση των δικαστικών εκδόσεων του EUAA συνολικά.

Η πρώτη έκδοση της παρούσας δικαστικής ανάλυσης ήταν το προϊόν ενός έργου που υλοποιήθηκε από την EASO και την IARMJ-Europe. Η παρούσα δεύτερη έκδοση επικαιροποιήθηκε βάσει σύμβασης-πλαίσου μεταξύ της EASO (νυν EUAA) και της IARMJ. Επικαιροποιημένος κατάλογος όλων των εκδόσεων παρέχεται στο τέλος του παρόντος προλόγου στον πίνακα 1.

Η παρούσα δικαστική ανάλυση προορίζεται να χρησιμοποιηθεί κυρίως από δικαστικούς λειτουργούς των κρατών μελών της ΕΕ οι οποίοι εκδικάζουν προσφυγές ή διενεργούν δικαστικό έλεγχο αποφάσεων σχετικά με αιτήσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας. Αφορά τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας βάσει της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]⁽¹⁾. Όπως έχει πλέον επικαιροποιηθεί, καλύπτει επίσης τον χειρισμό υποθέσεων που εμπίπτουν στο άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το οποίο αρχικά αποτέλεσε αντικείμενο χωριστής δικαστικής ανάλυσης⁽²⁾. Προορίζεται να είναι χρήσιμη τόσο για άτομα που δεν διαθέτουν ή διαθέτουν περιορισμένη πείρα στον τομέα της διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο του ΚΕΣΑ όσο και για άτομα που διαθέτουν πείρα ή εξειδίκευση στον συγκεκριμένο τομέα. Ως εκ τούτου, αποσκοπεί να αποτελέσει χρήσιμο σημείο αναφοράς για όλους τους δικαστικούς λειτουργούς που καλούνται να εξετάσουν τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας. Η δομή, η μορφή και το περιεχόμενο της παρούσας ανάλυσης καταστρώθηκαν με γνώμονα αυτό το ευρύ κοινό.

¹ [Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας \(αναδιατύπωση\)](#) (ΕΕ L 337 της 20.12.2011, σ. 9) [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. Εκτός εάν δηλώνεται κάτι διαφορετικό, κάθε παραπομπή σε «άρθρο/-α» στην παρούσα δικαστική ανάλυση θα πρέπει να θεωρείται ότι αναφέρεται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

² EASO, [Άρθρο 15 στοιχείο γ\) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου \(2011/95/ΕΕ\) — Δικαστική ανάλυση](#), 2014 (στο εξής EASO, [Άρθρο 15 στοιχείο γ\) της ΟΕΑΑ \(αναδιατύπωση\) — Δικαστική ανάλυση](#)).

Η παρούσα δικαστική ανάλυση παρέχει λεπτομερή ανάλυση των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας στα μέρη 1 και 2, επισημαίνει ιδιαίτερες καταστάσεις στο νέο μέρος 3 και αναλύει το καθεστώς προστασίας του πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας στο μέρος 4. Η ανάλυση υποστηρίζεται με προσαρτήματα, τα οποία περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, δενδροδιαγράμματα αποφάσεων, όπου προσδιορίζονται τα ερωτήματα που πρέπει να θέτουν τα δικαστήρια των κρατών μελών όταν εξετάζουν αιτήσεις παροχής διεθνούς προστασίας.

Στόχος είναι να παρουσιαστεί το ισχύον δίκαιο με σαφήνεια και σε μορφή φιλική προς τον χρήστη. Η παρούσα νέα έκδοση αναλύει το δίκαιο ως ίσχυε τον Μάρτιο του 2022. Ωστόσο, ο αναγνώστης θα γνωρίζει ασφαλώς ότι πρόκειται για ένα ταχέως εξελισσόμενο πεδίο δικαίου και πρακτικής. Αξίζει να επισημανθούν δύο πτυχές αυτού του ταχέως εξελισσόμενου πεδίου. Αφενός είναι προφανές ότι θα εξακολουθήσει να παράγεται νέα νομολογία από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και τα εθνικά δικαστήρια. Αφετέρου είναι γεγονός ότι στις 13 Ιουλίου 2016 η Επιτροπή πρότεινε την έκδοση νέου κανονισμού για τις απαιτήσεις αναγνώρισης³. Η πρόδοός του έχει καθυστερήσει λόγω διαφόρων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των εκλογών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τον Μάιο του 2019 και της πανδημίας COVID-19. Η παρούσα δικαστική ανάλυση καταγράφει τις πιο πρόσφατες προτεινόμενες αλλαγές στο κυρίως κείμενο, όπως και όταν ενδείκνυται.

Η παρούσα δικαστική ανάλυση, μαζί με άλλες που περιλαμβάνονται στις δικαστικές εκδόσεις του EUAA⁴, θα επικαιροποιείται περαιτέρω περιοδικά, ανάλογα με τις ανάγκες. Ωστόσο, εναπόκειται στους αναγνώστες να ελέγχουν αν έχουν επέλθει τυχόν τροποποιήσεις στο δίκαιο. Η ανάλυση περιλαμβάνει μια σειρά παραπομπών σε πηγές, ώστε να βοηθήσει τους αναγνώστες να ελέγξουν αν υπάρχουν αλλαγές.

³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας και για την τροποποίηση της οδηγίας του Συμβουλίου 2003/109/ΕΚ, της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών που είναι επί μακρόν διαμένοντες, έγγρ. COM(2016) 466 final της 13ης Ιουλίου 2016 – 2016/0223(COD) (στο εξής Ευρωπαϊκή Επιτροπή, πρόταση κανονισμού για τις απαιτήσεις αναγνώρισης).

⁴ Πλήρης κατάλογος των δικαστικών εκδόσεων παρατίθεται στον ιστότοπο του EUAA. Στην ιστοσελίδα αυτή εμφανίζονται επίσης οι γλώσσες στις οποίες είναι διαθέσιμο κάθε έγγραφο.

Πίνακας 1: Σειρά εκδόσεων επαγγελματικής εξέλιξης: οι δικαστικές αναλύσεις και οι συλλογές νομολογίας που έχουν συνταχθεί έως σήμερα

Ημερομηνία	Δικαστική ανάλυση ⁽⁵⁾	Συλλογή νομολογίας
2014	<u>Άρθρο 15 στοιχείο γ) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ)</u>	
2016	<u>Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια</u>	
2016	<u>Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ)</u>	
2018	<u>Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου</u>	Συλλογή νομολογίας
2018	<u>Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης</u>	Συλλογή νομολογίας
2018	<u>Δικαστικός πρακτικός οδηγός σχετικά με τις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής</u>	Συλλογή νομολογίας
2019	<u>Κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου</u>	Συλλογή νομολογίας
2020	<u>Υποδοχή αιτούντων διεθνή προστασία (Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής 2013/33/ΕΕ)</u>	
2020	<u>Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2η έκδοση)</u>	Συλλογή νομολογίας
2021	<u>Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας</u>	Συλλογή νομολογίας
2021	<u>Τερματισμός διεθνούς προστασίας (2η έκδοση)</u>	Συλλογή νομολογίας

Βασικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας δικαστικής ανάλυσης είναι να παράσχει στους δικαστικούς λειτουργούς των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μια επισκόπηση του θέματος των προϋποθέσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας. Αφορά την αναγνώριση τόσο του καθεστώτος πρόσφυγα όσο και του καθεστώτος επικουρικής προστασίας και επιχειρεί να απαντήσει στα ακόλουθα κύρια ερωτήματα (οι ενότητες της παρούσας δικαστικής ανάλυσης που απαντούν στα ερωτήματα παρατίθενται εντός παρενθέσεων).

A. Ερωτήματα σχετικά με τη διεθνή προστασία εν γένει

1. Πώς ορίζει η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) τη διεθνή προστασία; (Γενική εισαγωγή)
2. Ποιος είναι πρόσφυγας ή δικαιούχος επικουρικής προστασίας αντίστοιχα; (Ενότητες 1.2 και 2.2)
3. Επιβάλλει η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) μια σειρά με την οποία εξετάζονται οι προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα ή ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας; (Γενική εισαγωγή, και ενότητες 1.1 και 2.1)

⁵ Στην περίπτωση που οι δικαστικές αναλύσεις έχουν επικαιροποιηθεί, στον παρόντα πίνακα παρατίθεται μόνο η τελευταία έκδοση. Επισημαίνεται ότι ο Δικαστικός πρακτικός οδηγός σχετικά με τις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής είναι πρακτικός οδηγός και όχι δικαστική ανάλυση.

4. Ποιο είναι το **προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής** της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) όσον αφορά τις προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα (Ενότητα [1.3](#)) και ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας (Ενότητα [2.3](#));

B. Ερωτήματα ειδικά όσον αφορά την προστασία προσφύγων

5. Τι σημαίνει **δίωξη** βάσει του άρθρου 9 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητα [1.4](#))
6. Τι σημαίνει **βάσιμος φόβος** δίωξης για τους σκοπούς της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων αναγνώρισης ενός προσώπου ως πρόσφυγα βάσει του άρθρου 2 στοιχείο δ), του άρθρου 4 παράγραφος 4 και του άρθρου 5 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητα [1.5](#))
7. Με ποιον τρόπο πρέπει να συσχετίζεται μια **πράξη δίωξης** με έναν ή περισσότερους λόγους δίωξης ή με την έλλειψη προστασίας κατά τέτοιων πράξεων βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητα [1.6.1](#))
8. Ποιοι είναι οι **λόγοι δίωξης** που ορίζονται στο άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητα [1.6](#))
9. Ποιοι **υπεύθυνοι δίωξης** αναγνωρίζονται στο άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητα [1.7](#))
10. Τι σημαίνει **αποτελεσματική προστασία** κατά υπευθύνων δίωξης και ποιοι είναι οι υπεύθυνοι για την παροχή τέτοιας προστασίας βάσει του άρθρου 7 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητα [1.8](#))
11. Τι σημαίνει **εγχώρια προστασία** και τι συνεπάγεται για τα κράτη μέλη που εφαρμόζουν το άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) στο πλαίσιο της προστασίας των προσφύγων; (Ενότητα [1.9](#))
12. Τι αναφέρει η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) σχετικά με τις **αιτήσεις που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες** στο πλαίσιο της προστασίας των προσφύγων; (Ενότητα [1.10](#))

Γ. Ερωτήματα ειδικά όσον αφορά την επικουρική προστασία

13. Τι σημαίνει **σοβαρή βλάβη** βάσει του άρθρου 15 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητα [2.4](#))
14. Τι σημαίνει η φράση «**υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι [...] ο ενδιαφερόμενος [...] θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη**» για τους σκοπούς της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων αναγνώρισης ενός προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας βάσει του άρθρου 2 στοιχείο στ), του άρθρου 4 παράγραφος 4 και του άρθρου 5 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητα [2.5](#))
15. Ποιοι **υπεύθυνοι σοβαρής βλάβης** αναγνωρίζονται στο άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση); (Ενότητες [1.7](#) και [2.6](#))

16. Τι σημαίνει **αποτελεσματική προστασία** κατά υπευθύνων σοβαρής βλάβης και ποιοι είναι οι υπεύθυνοι για την παροχή τέτοιας προστασίας βάσει του άρθρου 7 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση); (Ενότητες [1.8](#) και [2.7](#))
17. Τι σημαίνει **εγγώρια προστασία** και τι συνεπάγεται για τα κράτη μέλη που εφαρμόζουν το άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) στο πλαίσιο της επικουρικής προστασίας; (Ενότητες [1.9.1](#) και [2.8](#))
18. Τι αναφέρει η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με τις **αιτήσεις που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες** στο πλαίσιο της επικουρικής προστασίας; (Ενότητες [1.10](#) και [2.9](#))

Δ. Ερωτήματα σχετικά με το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας

19. Τι συνεπάγεται η χορήγηση **καθεστώτος πρόσφυγα**; (Ενότητα [4.1.1](#))
20. Ποια είναι η κατάσταση των **μελών της οικογένειας** πρόσφυγα που δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση προστασίας πρόσφυγα βάσει του άρθρου 23 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση); (Ενότητα [4.1.2](#))
21. Τι συνεπάγεται η χορήγηση **καθεστώτος επικουρικής προστασίας**; (Ενότητα [4.2.1](#))
22. Ποια είναι η κατάσταση των **μελών της οικογένειας** δικαιούχων επικουρικής προστασίας τα οποία δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση επικουρικής προστασίας βάσει του άρθρου 23 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση); (Ενότητα [4.2.2](#))

Γενική εισαγωγή

Σκοποί και στόχοι

Αντικείμενο της παρούσας δικαστικής ανάλυσης είναι οι προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας βάσει της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου 2011/95/ΕΕ [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]⁽⁶⁾. Βασικός σκοπός της είναι να παράσχει μια ολοκληρωμένη ανάλυση των απαιτήσεων που προβλέπονται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) για τη θεμελίωση του δικαιώματος υπαγωγής στο καθεστώς πρόσφυγα και στο καθεστώς επικουρικής προστασίας.

Η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αποτελεί ουσιώδες μέρος του κεκτημένου της ΕΕ για το άσυλο και αντλεί τη νομική της βάση από το πρωτογενές δίκαιο στο άρθρο 78 παράγραφος 1 και στο άρθρο 78 παράγραφος 2 στοιχεία α) και β) της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)⁽⁷⁾. Η ΣΛΕΕ απαιτεί τη θέσπιση μέτρων για ένα ΚΕΣΑ που θα περιλαμβάνει ενιαίο καθεστώς ασύλου και ενιαίο καθεστώς επικουρικής προστασίας. Η σημασία του γεγονότος ότι η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) έχει τη μορφή οδηγίας αναλύεται περαιτέρω στην έκδοση της ΕΑΣΟ *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια – Δικαστική ανάλυση*, 2016⁽⁸⁾. Δεδομένου ότι για την ερμηνεία κάθε πράξης που αφορά το ΚΕΣΑ απαιτείται να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένοι στόχοι της, μπορούν να γίνουν στο σημείο αυτό ορισμένες προκαταρκτικές παρατηρήσεις σχετικά με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αποτελεί νομική πράξη δεύτερου σταδίου του ΚΕΣΑ και άρχισε να ισχύει στις 21 Δεκεμβρίου 2013. Ενισχύει την εναρμόνιση της νομοθεσίας για το άσυλο εντός της Ένωσης⁽⁹⁾. Ο σκοπός αυτός είναι πρόδηλος στην απόφαση του νομοθέτη της ΕΕ να αποφύγει τη φράση «ελάχιστες απαιτήσεις», όπως είναι εμφανές από τη νέα διατύπωση του άρθρου 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), που έχει ως εξής:

Άρθρο 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση **απαιτήσεων** για την αναγνώριση υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα **ενιαίο καθεστώς** για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας.
[Η επισήμανση των συντακτών.]

⁶ Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 337 της 20.12.2011, σ. 9).

⁷ Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 47). Το άρθρο 78 παράγραφος 2 ορίζει τα εξής: «2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν μέτρα όσον αφορά κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, στο οποίο περιλαμβάνονται: α) ενιαίο καθεστώς ασύλου υπέρ των υπηκόων τρίτων χωρών, το οποίο ισχύει σε όλη την Ένωση, β) ενιαίο καθεστώς επικουρικής προστασίας για τους υπηκόους τρίτων χωρών που χρήζουν διεθνούς προστασίας [...]».

⁸ ΕΑΣΟ, *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου για τα Δικαστήρια – Δικαστική ανάλυση*, 2016 (στο εξής ΕΑΣΟ, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση*), σ. 75-77.

⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, *Mehrdad Ghezl bash κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-63/15, EU:C:2016:409, σκέψη 60.

Στην αιτιολογική σκέψη 8 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) επισημαίνεται ότι, μετά την έκδοση της ΟΕΑΑ, παραμένουν «σημαντικές διαφορές» μεταξύ των κρατών μελών «σχετικά με την παροχή προστασίας» και το περιεχόμενό της ⁽¹⁰⁾. Επομένως, ο στόχος της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) είναι «η επίτευξη υψηλότερου επιπέδου προσέγγισης των κανόνων για την αναγνώριση και το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας βάσει υψηλότερων απαιτήσεων» [αιτιολογική σκέψη 10 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. Κατά την αιτιολογική σκέψη 13, η επίτευξη του στόχου αυτού θα «συμβάλει στον περιορισμό των δευτερογενών μετακινήσεων των αιτούντων διεθνή προστασία μεταξύ κρατών μελών, όταν οι εν λόγω μετακινήσεις οφείλονται αποκλειστικά στις διαφορές μεταξύ των νομικών πλαισίων».

Μολονότι σκοπός της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) είναι η θέσπιση απαιτήσεων για ένα ενιαίο καθεστώς, εξακολουθεί να επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις. Ωστόσο, όπως και πριν, αυτό ισχύει με την επιφύλαξη ότι οι εν λόγω απαιτήσεις συνάδουν με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) [βλέπε «Ευνοϊκότερες διατάξεις (άρθρο 3)» κατωτέρω].

Η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) είναι δεσμευτική για το σύνολο των κρατών μελών της ΕΕ, με εξαίρεση τη Δανία και την Ιρλανδία. Η Δανία δεν συμμετέχει στη λήψη μέτρων βάσει του άρθρου 78 της ΣΛΕΕ και, ως εκ τούτου, δεν δεσμεύεται ούτε από την ΟΕΑΑ ούτε από την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹¹⁾. Η Ιρλανδία δεν συμμετείχε στη θέσπιση της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹²⁾ αλλά, δεδομένου ότι επέλεξε να συμμετάσχει στην ΟΕΑΑ, εξακολουθεί να δεσμεύεται από την ΟΕΑΑ ⁽¹³⁾. Βλέπε πίνακα 2.

Πίνακας 2: Συμμετοχή της Δανίας και της Ιρλανδίας στην ΟΕΑΑ και στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹⁴⁾

	ΟΕΑΑ	ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)
Δανία	✘	✘
Ιρλανδία	✔	✘

Πριν από τις 31 Ιανουαρίου 2020, το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν κράτος μέλος της ΕΕ και τα δικαστήριά του εφαρμόζαν το δίκαιο της ΕΕ για το άσυλο (με εξαίρεση τις αναδιατυπωμένες οδηγίες για τις ελάχιστες απαιτήσεις και τις διαδικασίες ασύλου [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) και ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]). Από την 31η Ιανουαρίου 2020, το Ηνωμένο Βασίλειο έπαψε να είναι

¹⁰ Οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (ΕΕ L 304 της 30.9.2004, σ. 12) (στο εξής «ΟΕΑΑ»).

¹¹ Πρωτόκολλο αριθ. 22 σχετικά με τη θέση της Δανίας, το οποίο προσαρτάται στη ΣΛΕΕ (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 299).

¹² Πρωτόκολλο αριθ. 21 για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το οποίο προσαρτάται στη ΣΛΕΕ (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 295).

¹³ Αιτιολογικές σκέψεις 38 και 39 της ΟΕΑΑ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ιρλανδικός νόμος του 2015 περί διεθνούς προστασίας (International Protection Act 2015) περιλαμβάνει διατάξεις που ενσωματώνουν ορισμένες από τις αλλαγές που εισήγαγε η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

¹⁴ Η ΕΕ έχει επίσης συνάψει σειρά συμφωνιών με χώρες της ΕΕ+, το οποίο σημαίνει ότι οι χώρες αυτές εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ για το άσυλο σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό.

κράτος μέλος ⁽¹⁵⁾. Ωστόσο, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας για την εφαρμογή της συμφωνίας ΕΕ–Ηνωμένου Βασιλείου ⁽¹⁶⁾, το Ηνωμένο Βασίλειο συνεχίζει να εφαρμόζει το δίκαιο της ΕΕ, εκτός εάν ανακληθεί ρητά ⁽¹⁷⁾. Στον τομέα του δικαίου για το άσυλο, το Ηνωμένο Βασίλειο ανακάλεσε εθνική νομοθεσία που εφαρμόζε την οδηγία για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου και τους κανονισμούς Δουβλίνο III, Eurodac και EASO ⁽¹⁸⁾. Η νομολογία του ΔΕΕ θεωρείται δεσμευτική μόνο εάν έχει εκδοθεί απόφαση πριν από τις 31 Ιανουαρίου 2020.

Διάρθρωση και αντικείμενο

Στην παρούσα δικαστική ανάλυση εξετάζονται αποκλειστικά οι προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας. Περιλαμβάνει τα εξής:

- τη Γενική εισαγωγή, στην οποία καθορίζονται οι στόχοι και η δομή της ανάλυσης και παρέχεται επισκόπηση των κανόνων ερμηνείας της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, του ορισμού της αίτησης διεθνούς προστασίας και του περιορισμένου πεδίου εφαρμογής ευνοϊκότερων διατάξεων·
- λεπτομερή ανάλυση των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα και των στοιχείων που την ορίζουν, όπως προβλέπονται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (μέρος 1)·
- λεπτομερή ανάλυση των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας και των στοιχείων που την ορίζουν, όπως προβλέπονται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), στον βαθμό που διαφέρουν από τα κριτήρια για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα· καλύπτεται πλήρως και το άρθρο 15 στοιχείο γ), το οποίο στο παρελθόν εξεταζόταν σε χωριστή δικαστική ανάλυση ⁽¹⁹⁾ (μέρος 2)·
- ένα νέο μέρος με τίτλο «Ιδιαίτερες καταστάσεις», στο οποίο αναλύονται διεξοδικότερα τέσσερα οριζόντια ζητήματα που έχουν προσδιοριστεί ως ιδιαίτερα δύσκολα για τους δικαστικούς λειτουργούς· σε αυτά περιλαμβάνονται καταστάσεις ένοπλων συγκρούσεων και γενικευμένης βίας, η εμπορία ανθρώπων, περιβαλλοντικοί κίνδυνοι και καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19 (μέρος 3)·
- ένα τελευταίο μέρος που αφορά το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας (μέρος 4)·
- έξι προσαρτήματα, όπως περιγράφονται αναλυτικότερα κατωτέρω.

Όσον αφορά το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας, η παρούσα ανάλυση καλύπτει μόνο τα στοιχεία της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) που αφορούν την υπαγωγή στο καθεστώς σε αντιδιαστολή με τον αποκλεισμό (βλέπε κατωτέρω).

¹⁵ Συμφωνία για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας, 2019/C 144 I/01· Κοινοβούλιο του Ηνωμένου Βασιλείου, νόμος του 2018 για την αποχώρηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση· και Κοινοβούλιο του Ηνωμένου Βασιλείου, νόμος του 2020 για τη συμφωνία αποχώρησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

¹⁶ Συμφωνία για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας 2019/C 144 I/01.

¹⁷ Ο νόμος του 2018 για την αποχώρηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση («ο νόμος του 2018»), όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 2020 για τη συμφωνία αποχώρησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση («ο νόμος του 2020»), στο σημείο 6 παράγραφος 7 δημιουργεί μια κατηγορία «διατηρούμενη ενωσιακή νομοθεσία», η οποία περιλαμβάνει τη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου που μεταφέρει οδηγίες ως ίσχυαν στο εθνικό δίκαιο αμέσως πριν από την «ημερομηνία εξόδου», ήτοι την 31η Ιανουαρίου 2020 [βλέπε τους κανονισμούς του 2019 για την τροποποίηση αριθ. 3 του νόμου του 2018 για την αποχώρηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ημερομηνία εξόδου)].

¹⁸ Η εθνική νομοθεσία για την εφαρμογή των κανονισμών Δουβλίνο III, Eurodac και EASO ανακλήθηκε από τους κανονισμούς του 2019 για τη μετανάστευση, την ιθαγένεια και το άσυλο (έξοδος από την ΕΕ) (κανονισμοί 1-3). Η εθνική νομοθεσία για τη μεταφορά της ΟΕΑΑ ανακλήθηκε με τον νόμο του 2022 για την ιθαγένεια και τα σύνορα, σημείο 30 παράγραφος 4.

¹⁹ EASO, Άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) – Δικαστική ανάλυση, ό.π. υποσημείωση 2.

Η παρούσα δικαστική ανάλυση **δεν** καλύπτει τα ακόλουθα:

- Αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων (άρθρο 4). Τα ζητήματα αυτά εξετάζονται στην έκδοση της EASO *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση* ⁽²⁰⁾.
- Τερματισμός της διεθνούς προστασίας (άρθρα 11, 14, 16 και 19). Οι εν λόγω διατάξεις εξετάζονται στην έκδοση της EASO, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση* ⁽²¹⁾.
- Αποκλεισμός από τη διεθνή προστασία (άρθρο 12 για το καθεστώς πρόσφυγα και άρθρο 17 για την επικουρική προστασία). Αυτά εξετάζονται στην έκδοση της EASO *Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου — Δικαστική ανάλυση* ⁽²²⁾.
- Οποιοδήποτε θέμα σχετικό με την οδηγία για την προσωρινή προστασία ⁽²³⁾, η οποία αφορά καταστάσεις μαζικής εισροής εκτοπισθέντων. Μολονότι η προσωρινή προστασία αποτελεί νομικό μηχανισμό που προορίζεται για περιπτώσεις μαζικής εισροής εκτοπισθέντων από τρίτες χώρες, δεν αποτελεί μέρος του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Ειδικότερα, δεν αποτελεί μορφή επικουρικής προστασίας.

Η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) καθορίζει ορισμένα ενιαία κριτήρια υπαγωγής σε καθεστώς πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας (ειδικότερα άρθρα 5, 6, 7 και 8). Τα κριτήρια αυτά εξετάζονται πλήρως στο μέρος 1. Ως εκ τούτου, η εξέταση των εν λόγω κριτηρίων στο μέρος 2 είναι αρκετά σύντομη και ο αναγνώστης παραπέμπεται στη σχετική ενότητα στο μέρος 1.

Η ανάλυση υποστηρίζεται με προσάρτηματα. Το προσάρτημα Α περιλαμβάνει δενδροδιαγράμματα αποφάσεων, τα οποία έχουν σχεδιαστεί για να ενθαρρύνουν μια διαρθρωμένη προσέγγιση όσον αφορά την αξιολόγηση των προϋποθέσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας. Παρέχουν οπτική επισκόπηση των κριτηρίων για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας και περιγράφουν τα ερωτήματα που πρέπει να θέτουν τα δικαστήρια των κρατών μελών κατά την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας ⁽²⁴⁾. Σε άλλα προσάρτηματα παρατίθενται όχι μόνο το πρωτογενές και το παράγωγο δίκαιο και οι σχετικές διεθνείς συμβάσεις παγκόσμιου και περιφερειακού πεδίου εφαρμογής, αλλά και όλη η

²⁰ EASO, *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση*, 2018 (στο εξής EASO, *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας — Δικαστική ανάλυση*).

²¹ EASO, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση*, 2η έκδοση, 2021 (στο εξής EASO, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση*).

²² EASO, *Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου — Δικαστική ανάλυση*, 2η έκδοση, 2020. Η παρούσα δικαστική ανάλυση δεν εξετάζει τις ρήτρες αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 12, που σημαίνει ότι δεν εξετάζει ό,τι έχει αναγνωρισθεί, στο άρθρο 1Α της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες, ως «ρήτρα ενδεχόμενης υπαγωγής». Βλέπε Goodwin-Gill, G. S. και McAdam, J., *The Refugee in International Law*, 4η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2021 (στο εξής Goodwin-Gill και McAdam, *The Refugee in International Law*), σ. 185, και την προαναφερθείσα δικαστική ανάλυση σχετικά με τον αποκλεισμό, ενότητα 2.2.2.

²³ Οδηγία 2001/55/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 2001, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων (οδηγία για την προσωρινή προστασία) (ΕΕ L 212 της 7.8.2001, σ. 12-23).

²⁴ Επισημαίνεται ότι η σειρά με την οποία εξετάζονται στην ανάλυση οι σχετικές διατάξεις της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) διαφέρει ελαφρώς από τη σειρά με την οποία εξετάζονται στο προσάρτημα Α. Στο τελευταίο, οι υπεύθυνοι δίωξης και η έλλειψη προστασίας κατά της δίωξης εξετάζονται πριν από τον συσχετισμό μεταξύ της πράξης δίωξης ή της έλλειψης προστασίας και ενός ή περισσότερων λόγων δίωξης.

συναφής νομολογία του ΔΕΕ, μαζί με την πλέον συναφή νομολογία του ΕΔΔΑ. Επιπλέον, τα προσαρτήματα περιέχουν επιλεγμένη νομολογία των δικαστηρίων χωρών της ΕΕ+, χωρών εκτός ΕΕ+ και διεθνών δικαστηρίων. Τα προσαρτήματα αυτά οργανώνονται σύμφωνα με τη δομή της παρούσας δικαστικής ανάλυσης. Οι παρεχόμενοι υπερσύνδεσμοι προς τη σχετική νομοθεσία και νομολογία διασφαλίζουν εύκολη και γρήγορη πρόσβαση στα έγγραφα αυτά για τους αναγνώστες που χρησιμοποιούν την ψηφιακή έκδοση. Για να μπορούν οι αναγνώστες να συμβουλευόμαστε εύκολα την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το πλήρες κείμενό της παρατίθεται στο προσάρτημα [ΣΤ](#).

Η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) έχει **δύο συνιστώσες**: τις διατάξεις που αφορούν **τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας** (στα κεφάλαια II–VI) και τις διατάξεις που αφορούν **το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας** (στο κεφάλαιο VII) [βλέπε επίσης αιτιολογική σκέψη 12 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. Στον πίνακα 3 συνοψίζεται η δομή της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) και επισημαίνονται με έντονους χαρακτήρες τα στοιχεία που θα εξεταστούν στην παρούσα δικαστική ανάλυση.

Πίνακας 3: Δομή της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) και αντικείμενο της παρούσας δικαστικής ανάλυσης

Κεφάλαιο I: Γενικές διατάξεις	Άρθρο 1: Σκοπός Άρθρο 2: Ορισμοί Άρθρο 3: Ευνοϊκότερες διατάξεις
Κεφάλαιο II: Αξιολόγηση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας	Άρθρο 4: Αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων Άρθρο 4 παράγραφος 4: Προηγούμενη δίωξη ή σοβαρή βλάβη Άρθρο 5: Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου Άρθρο 6: Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης Άρθρο 7: Υπεύθυνοι προστασίας Άρθρο 8: Εγχώρια προστασία
Κεφάλαιο III: Αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα	Άρθρο 9: Πράξεις δίωξης Άρθρο 10: Λόγοι δίωξης Άρθρο 11: Παύση Άρθρο 12: Αποκλεισμός από το καθεστώς πρόσφυγα
Κεφάλαιο IV: Καθεστώς πρόσφυγα	Άρθρο 13: Χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα Άρθρο 14: Ανάκληση, τερματισμός ή άρνηση ανανέωσης του καθεστώτος πρόσφυγα
Κεφάλαιο V: Αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας	Άρθρο 15: Σοβαρή βλάβη Άρθρο 16: Παύση της επικουρικής προστασίας Άρθρο 17: Αποκλεισμός από την επικουρική προστασία
Κεφάλαιο VI: Καθεστώς επικουρικής προστασίας	Άρθρο 18: Χορήγηση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας Άρθρο 19: Ανάκληση, τερματισμός ή άρνηση ανανέωσης του καθεστώτος επικουρικής προστασίας

Κεφάλαιο VII: Περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας	<p>Άρθρο 20: Γενικοί κανόνες</p> <p>Άρθρο 21: Προστασία από την επαναπροώθηση</p> <p>Άρθρο 22: Ενημέρωση</p> <p>Άρθρο 23: Διατήρηση της οικογενειακής ενότητας</p> <p>Άρθρο 24: Άδειες διαμονής</p> <p>Άρθρο 25: Ταξιδιωτικό έγγραφο</p> <p>Άρθρο 26: Πρόσβαση στην απασχόληση</p> <p>Άρθρο 27: Πρόσβαση στην εκπαίδευση</p> <p>Άρθρο 28: Πρόσβαση σε διαδικασίες για την αναγνώριση τίτλων</p> <p>Άρθρο 29: Κοινωνική αρωγή</p> <p>Άρθρο 30: Ιατρική περίθαλψη</p> <p>Άρθρο 31: Ασυνόδευτοι ανήλικοι</p> <p>Άρθρο 32: Πρόσβαση σε κατάλυμα</p> <p>Άρθρο 33: Ελεύθερη κυκλοφορία εντός του κράτους μέλους</p> <p>Άρθρο 34: Πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης</p> <p>Άρθρο 35: Επαναπατριsmός</p>
Κεφάλαιο VIII: Διοικητική συνεργασία	<p>Άρθρο 36: Συνεργασία</p> <p>Άρθρο 37: Προσωπικό</p>
Κεφάλαιο IX: Τελικές διατάξεις	<p>Άρθρο 38: Εκθέσεις</p> <p>Άρθρο 39: Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο</p> <p>Άρθρο 40: Κατάργηση</p> <p>Άρθρο 41: Έναρξη ισχύος</p> <p>Άρθρο 42: Αποδέκτες</p>

Ερμηνεία της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση)

Η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) απαιτεί να εξετάζεται το δικαίωμα υπαγωγής σε καθεστώς πρόσφυγα **πριν** εξεταστεί το δικαίωμα για επικουρική προστασία ⁽²⁵⁾. Το ΔΕΕ το έχει επιβεβαιώσει αυτό δηλώνοντας ότι «αίτηση παροχής επικουρικής προστασίας δεν πρέπει, καταρχήν, να εξετάζεται πριν αποφανθεί η αρμόδια αρχή ότι ο αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας δεν πληροί τις προϋποθέσεις που δικαιολογούν την υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα» ⁽²⁶⁾. Δεν έχει ακόμη αποφανθεί αν τα κριτήρια αναγνώρισης κάθε καθεστώτος θα πρέπει να εφαρμόζονται με συγκεκριμένη σειρά ⁽²⁷⁾.

²⁵ Βλέπε άρθρο 2 στοιχείο στ), το οποίο ορίζει τον δικαιούχο επικουρικής προστασίας ως υπήκοο τρίτης χώρας ή ανιθαγενή «που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας», και αιτιολογική σκέψη 33, κατά την οποία η επικουρική προστασία «θα πρέπει να είναι συμπληρωματική και πρόσθετη σε σχέση με το καθεστώς προστασίας των προσφύγων που έχει θεσμοθετηθεί με τη σύμβαση [για τους πρόσφυγες]». Βλέπε επίσης [οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας \(αναδιατύπωση\)](#) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 60) [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)], άρθρο 10 παράγραφος 2.

²⁶ ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, [HN κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General](#), C-604/12, EU:C:2014:302 (στο εξής ΔΕΕ, 2014, [HN](#)), σκέψη 35 και επίσης σκέψεις 29-34.

²⁷ Αυτό που λέγεται εν προκειμένω σχετικά με τη σειρά εξέτασης των προϋποθέσεων αφορά μόνο τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας. Σε πραγματικές υποθέσεις, ορισμένες φορές διαδικαστικά ζητήματα και/ή η αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων και της αξιοπιστίας ενδέχεται να προηγούνται.

Καθώς πρόκειται για πράξη που θεσπίστηκε βάσει του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ (άρθρο 78 της ΣΛΕΕ), η ορθή ερμηνεία της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) εμπίπτει πρωτίστως στην αρμοδιότητα του ΔΕΕ. Οι αποφάσεις του εν λόγω δικαστηρίου έχουν δεσμευτική ισχύ σε όλα τα κράτη μέλη. Στη νομολογία του, το ΔΕΕ έχει καταστήσει σαφές ότι η ερμηνεία των διατάξεων της ΟΕΑΑ —και, κατ' επέκταση, της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)— «πρέπει να πραγματοποιείται υπό το πρίσμα της όλης οικονομίας και του σκοπού της, τηρουμένων της Συμβάσεως [για τους Πρόσφυγες] και των άλλων συναφών συμβάσεων τις οποίες αφορά το άρθρο 78, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ»⁽²⁸⁾. Εν προκειμένω υπάρχουν δύο πτυχές.

Πρώτον, όσον αφορά τη σημασία της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες [Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων (1951), όπως τροποποιήθηκε από το πρωτόκολλό της (1967), η οποία αναφέρεται στη νομοθεσία της ΕΕ για το άσυλο ως «Σύμβαση της Γενεύης»] για την ερμηνεία των διατάξεων της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) σχετικά με την προστασία των προσφύγων, το ΔΕΕ έκρινε, στην υπόθεση *Alo και Oosso*, ότι από τις αιτιολογικές σκέψεις 4, 23 και 24 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) προκύπτει σαφώς ότι η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες «αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων»⁽²⁹⁾. Το ΔΕΕ τόνισε ότι «οι διατάξεις της οδηγίας αυτής σχετικά με τις προϋποθέσεις αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα και σχετικά με το περιεχόμενο του καθεστώτος αυτού θεσπίστηκαν για να βοηθούνται οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της Σύμβασης αυτής στηριζόμενες σε κοινές έννοιες και κοινά κριτήρια»⁽³⁰⁾.

Δεύτερον, όσον αφορά τη σημασία της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες για το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας, το ΔΕΕ έκρινε στην υπόθεση *Alo και Oosso* ότι «το κεφάλαιο VII της [ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)], σχετικά με το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας, έχει εφαρμογή, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, αυτής, και στους πρόσφυγες και στους δικαιούχους του καθεστώτος επικουρικής προστασίας, εκτός αν ορίζεται άλλως»⁽³¹⁾.

²⁸ Βλέπε, για παράδειγμα, ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, *Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720 (στο εξής ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*), σκέψη 40· ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Ei Kott και λοιποί κατά Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, C-364/11, EU:C:2012:826 (στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Ei Kott*), σκέψη 43· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2016, *Kreis Warendorf κατά Ibrahim Alo και Amira Oosso κατά Region Hannover*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-443/14 και C-444/14, EU:C:2016:127 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Oosso*], σκέψη 29. Η συνάφεια της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες αναπτύσσεται περαιτέρω στην έκδοση της EASO *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3.1, σ. 70-72.

²⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Oosso*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 28. Βλέπε όσον αφορά την αρχική ΟΕΑΑ, ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*], σκέψη 28.

³⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Oosso*, ό.π. υποσημείωση 28, σκέψη 28. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, *M κατά Ministerstvo vnitra και X, X κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *M, X και X*], σκέψη 74· και ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, *Shajin Ahmed κατά Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-369/17, EU:C:2018:713 (στο εξής ΔΕΕ, 2018, *Shajin Ahmed*), σκέψη 40.

³¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Oosso*, ό.π. υποσημείωση 28, σκέψεις 31-33. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2018, *Ahmed*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψεις 37 και 42· ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, *MP κατά Secretary of State for Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*], σκέψη 36· και ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, *EZ κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-238/19, EU:C:2020:945 (στο εξής ΔΕΕ, 2020, *EZ*), για παράδειγμα σκέψεις 40 και 42.

Κατά την ερμηνεία της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), ο «δικαστής της ΕΕ»⁽³²⁾ πρέπει να λαμβάνει υπόψη το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Χάρτη της ΕΕ⁽³³⁾, και «άλλες συναφείς συμβάσεις», όπως ορίζεται στο άρθρο 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ. Το θέμα αυτό εξετάζεται διεξοδικότερα στην έκδοση της EASO *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*⁽³⁴⁾. Κατά το ΔΕΕ, η ερμηνεία της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) πρέπει να γίνεται «τηρουμένων των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τον Χάρτη»⁽³⁵⁾. Ο τρόπος εφαρμογής και ερμηνείας του Χάρτη της ΕΕ απορρέει από τα άρθρα 52-54 του Χάρτη της ΕΕ:

Άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ

Στο βαθμό που ο παρών Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δίκαιο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία.

Στην αιτιολογική σκέψη 16 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) τονίζεται ότι «[η] παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως, στον Χάρτη [της ΕΕ]»⁽³⁶⁾.

Στο άρθρο 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ δεν ορίζονται οι «άλλες συναφείς συμβάσεις» και το ΔΕΕ δεν έχει αποσαφηνίσει ακόμη τα στοιχεία του δικού του ορισμού. Ο ορισμός του μπορεί να περιλαμβάνει τις συμβάσεις που προσδιορίζονται στο άρθρο 9 και στις αιτιολογικές σκέψεις 17, 18, 31 και 34 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Στον πίνακα 4 παρατίθεται (μη εξαντλητικός) κατάλογος των συμβάσεων που ενδέχεται να είναι συναφείς για την ερμηνεία της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)⁽³⁷⁾. Όσες αναφέρει ρητώς η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) επισημαίνονται με έντονους χαρακτήρες.

³² Όταν τα εθνικά δικαστήρια καλούνται να ερμηνεύσουν τις διατάξεις του δικαίου της ΕΕ, ο εθνικός δικαστής πρέπει να ενεργεί ως «δικαστής της ΕΕ», όπως επεξηγείται στην έκδοση της EASO *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, σ. 70.

³³ *Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (όπως τροποποιήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007) (ΕΕ C 303 της 14.12.2007, σ. 1).

³⁴ EASO, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 2.1.3, σ. 33-37.

³⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Osso*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 29· και ΔΕΕ, 2018, *Ahmed*, ό.π. υποσημείωση 33. Βλέπε επίσης, όσον αφορά την ΟΕΑΑ, ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, *Bundesrepublik Deutschland κατά Υ και Ζ*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*], σκέψη 48· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *El Kott και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 43.

³⁶ Στην αιτιολογική σκέψη 16 επισημαίνεται επίσης ότι η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) «[ε]δικότερα [...] σκοπεί να διασφαλίσει τον πλήρη σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του δικαιώματος ασύλου των αιτούντων άσυλο και των μελών της οικογένειάς τους που τους συνοδεύουν και να προωθήσει την εφαρμογή των άρθρων 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 και 35 του Χάρτη και θα πρέπει επομένως να εφαρμοστεί αναλόγως».

³⁷ Ενώ ο κατάλογος που παρατίθεται στον πίνακα 4 περιορίζεται σε συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η γενική διατύπωση του άρθρου 78 παράγραφος 1 φαίνεται ότι μπορεί να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, και άλλες συμβάσεις δημοσίου διεθνούς δικαίου σχετικά με την ιθαγένεια και την ανιθαγένεια, οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά την ερμηνεία του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας.

Πίνακας 4: Συμβάσεις που είναι ή ενδέχεται να είναι συναφείς για την ερμηνεία της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ⁽³⁸⁾

Συμβάσεις	Διάταξη της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)
Καταστατικός χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, 1945 ⁽³⁹⁾	Άρθρο 12 παράγραφος 1 και άρθρο 12 παράγραφος 2 στοιχείο γ), αιτιολογική σκέψη 31
Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 1950 ⁽⁴⁰⁾	Άρθρο 9 παράγραφος 1
Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, 1951 ⁽⁴¹⁾	Άρθρο 2 στοιχείο γ), άρθρο 5 παράγραφος 3, άρθρο 9 παράγραφος 1, άρθρο 12 παράγραφος 1, άρθρο 14 παράγραφος 6 και άρθρο 20 παράγραφος 1, αιτιολογικές σκέψεις 3, 4, 14, 22, 24, 29 και 33
Σύμβαση για το καθεστώς των ανιθαγενών, 1954 ⁽⁴²⁾	
Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, 1966 ⁽⁴³⁾	
Διεθνής Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, 1965 ⁽⁴⁴⁾	
Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, 1979 ⁽⁴⁵⁾	
Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, 1984 ⁽⁴⁶⁾	
Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, 1989 ⁽⁴⁷⁾	Αιτιολογική σκέψη 18

³⁸ Οι συμβάσεις τις οποίες αναφέρει ρητώς η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) επισημαίνονται με έντονους χαρακτήρες. Τα άρθρα και οι αιτιολογικές σκέψεις στον παρόντα πίνακα αντιστοιχούν στο άρθρο ή στην αιτιολογική σκέψη της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) που αναφέρει ρητώς τη σχετική πράξη.

³⁹ Καταστατικός χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, 26 Ιουνίου 1945.

⁴⁰ Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, 4 Νοεμβρίου 1950.

⁴¹ Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, 28 Ιουλίου 1951.

⁴² Σύμβαση για το καθεστώς των ανιθαγενών, 28 Σεπτεμβρίου 1954.

⁴³ Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, 16 Δεκεμβρίου 1966. Το ΔΕΕ έχει χαρακτηρίσει το εν λόγω σύμφωνο ως μία από τις διεθνείς πράξεις για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου τις οποίες το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη για την εφαρμογή των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου σε αρκετές υποθέσεις. Βλέπε για παράδειγμα ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1989, Orkem κατά Επιτροπής, C-374/87, EU:C:1989:387, σκέψη 31· ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1990, Massam Dzodzi κατά Βελγικού Δημοσίου, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-297/88 και C-197/89, EU:C:1990:360, σκέψη 68· ΔΕΕ, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1998, Lisa Jacqueline Grant κατά South-West Trains Ltd, C-249/96, EU:C:1998:63, σκέψη 44· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C-540/03, EU:C:2006:429 (στο εξής ΔΕΕ, 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου), σκέψη 37.

⁴⁴ Διεθνής Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, 21 December 1965 - 21 Δεκεμβρίου.

⁴⁵ Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, 18 Δεκεμβρίου 1979.

⁴⁶ Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, 10 Δεκεμβρίου 1984. Επισημαίνεται ότι στην εν λόγω σύμβαση παραπέμπει το ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, MP, ό.π. 34, σκέψεις 52 και επόμενα.

⁴⁷ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, 20 Νοεμβρίου 1989. ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, ό.π. υποσημείωση 45, σκέψη 37, όπου υπάρχει ρητή παραπομπή στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού.

Συμβάσεις	Διάταξη της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)
Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, 1998 ⁽⁴⁸⁾	
Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, 2006 ⁽⁴⁹⁾	

Η αλληλοσυσχέτιση μεταξύ του δικαίου της ΕΕ και της νομολογίας που αφορά την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) ⁽⁵⁰⁾ εξετάζεται διεξοδικότερα στην έκδοση της ΕΑΣΟ *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση* ⁽⁵¹⁾, αλλά εν προκειμένω πρέπει να δοθεί έμφαση στα ακόλουθα σημεία.

Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι τα κείμενα που συνθέτουν το ΚΕΣΑ υποδεικνύουν ότι το ΚΕΣΑ εντάσσεται σε ένα πλαίσιο από το οποίο συνάγεται ότι όλα τα κράτη μέλη σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα. Σε αυτά περιλαμβάνονται τα δικαιώματα που βασίζονται στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες, στο πρωτόκολλό της του 1967 και στην ΕΣΔΑ ⁽⁵²⁾. Τα θεμελιώδη δικαιώματα που προβλέπονται στον Χάρτη της ΕΕ αποτελούν μέρος του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ.

Όπως επισημαίνεται στην έκδοση της ΕΑΣΟ *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση* ⁽⁵³⁾, η ΕΣΔΑ έχει μια ορισμένη ερμηνευτική συνάφεια στο πλαίσιο του ορισμού τόσο της δίωξης όσο και της σοβαρής βλάβης. Όσον αφορά τη δίωξη, το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρεται άμεσα στα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και, ειδικότερα, στα δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ (βλέπε ενότητα 1.4.2 κατωτέρω). Όσον αφορά τη σοβαρή βλάβη, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι το άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το οποίο ορίζει ότι η σοβαρή βλάβη συνίσταται, μεταξύ άλλων, σε «βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία αιτούντος στη χώρα καταγωγής», «αντιστοιχεί, κατ' ουσίαν» στο

⁴⁸ Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, 17 Ιουλίου 1998. Βλέπε ΕΑΣΟ, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3.4, σ. 80-92), όπου αναλύονται οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η σημασία των διεθνών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με την ερμηνεία της παράγωγης νομοθεσίας που διέπει το ΚΕΣΑ.

⁴⁹ Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, 13 Δεκεμβρίου 2006. Η πράξη αυτή αποτελεί επίσης μέρος του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ. Βλέπε απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με τη σύναψη, από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (ΕΕ L 23 της 26.11.2009, σ. 35-36), άρθρο 1 παράγραφος 1 και άρθρο 2 παράγραφος 1. Μετά την κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (CRPD) από την ΕΕ, το ΔΕΕ έκρινε ότι κατά την ερμηνεία του παράγωγου ενωσιακού δικαίου ο δικαστής μπορεί να βασίζεται στη CRPD και μάλιστα οφείλει, στο μέτρο του δυνατού, να το ερμηνεύει κατά τρόπο που συνάδει με τη CRPD. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 2016, *Mohamed Daouidi κατά Bootes Plus SL και λοιπών*, C-395/15, EU:C:2016:917, σκέψεις 40-41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία· και ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2017, *Petya Mikova κατά Izpalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol*, C-406/15, EU:C:2017:198.

⁵⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, *Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*], σκέψη 28· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Mohamed M'Bodj κατά Βελγικού Δημοσίου*, C-542/13, EU:C:2014:2452 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*], σκέψη 40.

⁵¹ ΕΑΣΟ, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3.4.1, σ. 81-86.

⁵² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, *NS κατά Secretary of State for the Home Department και ME και λοιποί κατά Refugee Applications Commissioner, Minister for Justice, Equality and Law Reform*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2011, *NS και ME*], σκέψη 78.

⁵³ ΕΑΣΟ, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3.4.1, σ. 81-86.

άρθρο 3 της ΕΣΔΑ ⁽⁵⁴⁾ (βλέπε ενότητα 2.4.3 κατωτέρω). Με τη σειρά του, το ΕΔΔΑ έχει εξετάσει σε κάποιες περιπτώσεις ζητήματα αντιστοιχίας μεταξύ του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και του καθεστώτος επικουρικής προστασίας ⁽⁵⁵⁾.

Πέραν των άμεσων παραπομπών στην ΕΣΔΑ ή σε δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα της ΕΣΔΑ στα άρθρα 9 και 15 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), τα δικαιώματα της ΕΣΔΑ μπορεί επίσης να είναι συναφή για την ερμηνεία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προβλέπονται στον Χάρτη της ΕΕ εάν τα δικαιώματα του Χάρτη της ΕΕ αντιστοιχούν σε εκείνα που κατοχυρώνονται σε οποιοδήποτε από τα άρθρα της ΕΣΔΑ ⁽⁵⁶⁾. Όπως υπενθύμισε το ΔΕΕ στην απόφασή του για την υπόθεση ΜΡ, «συμφώνως προς το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, εφόσον τα δικαιώματα που κατοχυρώνει το άρθρο 4 του Χάρτη αντιστοιχούν σε αυτά που κατοχυρώνει το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, η έννοια και η εμβέλεια των εν λόγω δικαιωμάτων είναι οι ίδιες με αυτές που τους προσδίδει το εν λόγω άρθρο 3 της ΕΣΔΑ» ⁽⁵⁷⁾.

Εκτός από την ΕΣΔΑ και τη νομολογία του ΕΔΔΑ ως ερμηνευτικές πηγές για τις συγκεκριμένες πτυχές που προσδιορίζονται ανωτέρω, σημαντικός είναι επίσης ο «οριζόντιος δικαστικός διάλογος» όσον αφορά την ερμηνεία του δικαίου της ΕΕ, όπως υπογραμμίζεται στην έκδοση της ΕΑΣΟ *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια – Δικαστική ανάλυση* ⁽⁵⁸⁾. Για τους δικαστικούς λειτουργούς στους οποίους ανατίθεται το καθήκον να ενεργούν ως «δικαστές της ΕΕ» και να ερμηνεύουν διατάξεις της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), η εθνική νομολογία άλλων κρατών μελών μπορεί να είναι συναφής, ιδίως εάν η ερμηνεία μιας ορισμένης διάταξης δεν έχει αποσαφηνιστεί ακόμη από το ΔΕΕ. Πράγματι, στο πλαίσιο αυτό, η εθνική νομολογία έχει συνάφεια την οποία στερείται η νομολογία του ΕΔΔΑ διότι, ενώ τα εθνικά δικαστήρια ερμηνεύουν το δίκαιο της ΕΕ, το ΕΔΔΑ είναι αρμόδιο να ερμηνεύει μόνο το δίκαιο της ΕΣΔΑ. Η εθνική νομολογία άλλων κρατών μελών μπορεί επίσης να παρέχει παραδείγματα όσον αφορά τον τρόπο εφαρμογής μιας απόφασης του ΔΕΕ σε συγκεκριμένη υπόθεση. Ωστόσο, όταν εγείρεται ζήτημα σχετικό με την ερμηνεία της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου κράτους μέλους, το εν λόγω δικαστήριο δύναται, εάν κρίνει ότι απόφαση επί του ζητήματος αυτού είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης, να παραπέμψει το ζήτημα στο ΔΕΕ για να αποφανθεί επί αυτού. Εάν οι αποφάσεις του εν λόγω δικαστηρίου δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, αυτό οφείλει να παραπέμψει το ζήτημα στο ΔΕΕ ⁽⁵⁹⁾.

⁵⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 28· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 38. Επισημαίνεται ότι τόσο στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ όσο και στο άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ αναφέρεται ότι «[κ]ανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση». Στο ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MR*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 38, το δικαστήριο παρέπεμψε στο ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, *Paposhvili κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810 [στο εξής: ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *Paposhvili*], σκέψεις 174-175, για καθοδήγηση σχετικά με υποθέσεις που αφορούν την υγεία και απορρέουν από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ.

⁵⁵ Για παράδειγμα, το ΕΔΔΑ έχει εξετάσει στη νομολογία του τον βαθμό στον οποίο η επικουρική προστασία είναι συγκρίσιμη με την προστασία του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Βλέπε για παράδειγμα ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, *Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 8319/07 και 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD00831907 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*), σκέψεις 225-226.

⁵⁶ Άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 28.

⁵⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MR*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 37.

⁵⁸ ΕΑΣΟ, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3.6, σ. 97-103.

⁵⁹ Άρθρο 267 της ΣΛΕΕ.

Η ερμηνεία των νομοθετικών διατάξεων που αφορούν το ΚΕΣΑ καθώς και ο ρόλος του ΔΕΕ και των εθνικών δικαστηρίων εξετάζονται διεξοδικότερα στην έκδοση της ΕΑΣΟ *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια – Δικαστική ανάλυση* ⁽⁶⁰⁾.

Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού

Η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού αποτελεί γενική αρχή του (διεθνούς και ενωσιακού δικαίου, όπως ορίζεται στο άρθρο 24 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ:

Άρθρο 24 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ

Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

Η αρχή αυτή ενσωματώνεται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) στις αιτιολογικές σκέψεις 18 και 19, στην τελευταία περίοδο της αιτιολογικής σκέψης 27, στην αιτιολογική σκέψη 38, στο άρθρο 20 παράγραφος 5 και στο άρθρο 31. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στην περίπτωση αιτούντος που είναι παιδί, η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα κατά την εξέταση της εκπλήρωσης των κριτηρίων για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας, ακόμη κι όταν η εν λόγω αρχή δεν αναφέρεται ρητά ⁽⁶¹⁾.

Περαιτέρω απόδειξη της λειτουργίας της αρχής αυτής στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αποτελούν οι αναφορές αφενός του άρθρου 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) στη σημασία της ηλικίας κατά την αξιολόγηση αίτησης διεθνούς προστασίας, και αφετέρου του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) στο γεγονός ότι οι πράξεις δίωξης μπορούν να έχουν τη μορφή «πράξεων που στοχεύουν [...] τα παιδιά». Οι πράξεις δίωξης που στοχεύουν τα παιδιά πρέπει να αξιολογούνται υπό το πρίσμα της ευαλωτότητας, καθώς οι ανήλικοι που είναι θύματα δίωξης θα πρέπει να θεωρούνται ιδιαίτερα ευάλωτοι αυτοί καθαυτοί ⁽⁶²⁾.

Η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι επίσης σημαντική για την ερμηνεία και την εφαρμογή των διαδικαστικών κανόνων και προτύπων ⁽⁶³⁾. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την αρχή αυτή, όπως εφαρμόζεται για την αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα, βλέπε ενότητες [1.4.4.8](#) και [1.6.2.4.2](#) κατωτέρω.

⁶⁰ ΕΑΣΟ, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3, σ. 70-103.

⁶¹ Στο ΔΕΕ, απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, *ΜΑ, ΒΤ και DA κατά Secretary of State for the Home Department*, C-648/11, EU:C:2013:367 (στο εξής ΔΕΕ, 2013, *ΜΑ, ΒΤ και DA*), το ΔΕΕ καθιστά σαφές ότι, ακόμη κι αν το συμφέρον του ανήλικου δεν αναφέρεται ρητά σε διάταξη του παράγωγου δικαίου της ΕΕ, το άρθρο 24 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 51 παράγραφος 1 αυτού, συνεπάγεται ότι πρέπει να προσδίδεται πρωταρχική σημασία στο μείζον συμφέρον του παιδιού κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της εν λόγω διάταξης.

⁶² Βλέπε ΕΑΣΟ, *Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας – Δικαστική ανάλυση*, 2021 (στο εξής ΕΑΣΟ, *Ευαλωτότητα – Δικαστική ανάλυση*), ενότητα 2.4 «Συμφέρον του παιδιού» και Μέρος 6.

⁶³ ΕΑΣΟ, *Ευαλωτότητα – Δικαστική Ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 62, και ΕΑΣΟ, *Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης – Δικαστική ανάλυση*, 2018 (στο εξής ΕΑΣΟ, *Διαδικασίες ασύλου – Δικαστική ανάλυση*), ενότητες 3.4 και 4.2.8.

Αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας

Στο άρθρο 2 στοιχείο η) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) η «αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας» ορίζεται ως εξής:

Άρθρο 2 στοιχείο η) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

[...] η αίτηση παροχής προστασίας από κράτος μέλος που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας και ο οποίος δεν αιτείται ρητώς να του παρασχεθεί άλλη μορφή προστασίας, μη εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, δυναμένη να ζητηθεί αυτοτελώς,

Από τον συγκεκριμένο ορισμό, σε συνδυασμό με τον ορισμό του «αιτούντος» στο άρθρο 2 στοιχείο θ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ⁽⁶⁴⁾, καθίσταται σαφές ότι ο αιτών πρέπει να είναι υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής. Όπως επεξηγείται στις ενότητες 1.3.1 και 1.3.3 κατωτέρω, ο ορισμός αυτός σημαίνει ότι οι υπήκοοι των κρατών μελών της ΕΕ —δηλαδή οι πολίτες της ΕΕ— εξαιρούνται από τους ορισμούς της οδηγίας τόσο για το καθεστώς πρόσφυγα όσο και για το καθεστώς επικουρικής προστασίας ⁽⁶⁵⁾. Το άρθρο 4 παράγραφος 3 απαιτεί εξατομικευμένη αξιολόγηση κάθε αίτησης ⁽⁶⁶⁾.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), **ως «διεθνής προστασία» νοείται το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 στοιχεία ε) και ζ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)**. Κατά το άρθρο 2 στοιχείο η), η αίτηση υπαγωγής σε οποιοδήποτε από τα δύο καθεστώτα συνιστά αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας. Μολονότι από τη διατύπωσή του προκύπτει ότι αίτηση μπορεί να υποβληθεί είτε για τη μία είτε την άλλη περίπτωση [«ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας» (η επισήμανση των συντακτών)], η οδηγία προβλέπει ότι η επικουρική προστασία εξετάζεται μόνο εφόσον ο αιτών έχει κριθεί ότι δεν είναι πρόσφυγας. Αυτό προκύπτει τόσο από τη χρήση του όρου «επικουρική» όσο και από τη διατύπωση του άρθρου 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) (το οποίο ορίζει ως πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία πρόσωπο «που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας») ⁽⁶⁷⁾. Επιπλέον, το ΔΕΕ έχει τονίσει ότι, καθώς ο αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας «δεν έχει κατ' ανάγκη την ικανότητα να εκτιμήσει το είδος προστασίας το οποίο αφορά η αίτησή του» ⁽⁶⁸⁾, εναπόκειται στην αρμόδια αρχή του κράτους μέλους «να καθορίσει το καταλληλότερο καθεστώς στο οποίο πρέπει να υπαχθεί η περίπτωση του αιτούντος» ⁽⁶⁹⁾. Εναπόκειται στον αιτούντα να υποβάλει αίτηση, αλλά εναπόκειται στη συνέχεια στην αποφαινόμενη αρχή του κράτους μέλους να αποφασίσει

⁶⁴ Το άρθρο 2 στοιχείο θ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προβλέπει τον εξής ορισμό: «“αιτών”, ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας για την οποία δεν έχει ακόμη ληφθεί τελεσίδικη απόφαση».

⁶⁵ Αιτήσεις από πολίτες της ΕΕ δεν εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, βλέπε αιτιολογική σκέψη 20. Η κατάσταση τους διέπεται από το πρωτόκολλο αριθ. 24 για το άσυλο των υπηκόων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (γνωστό και ως πρωτόκολλο Aznar).

⁶⁶ ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-652/16, EU:C:2018:801 (στο εξής ΔΕΕ, 2018, Ahmedbekova), σκέψη 43.

⁶⁷ ΔΕΕ, 2014, HN, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψεις 29-30. Βλέπε επίσης αιτιολογική σκέψη 33.

⁶⁸ ΔΕΕ, 2014, HN, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 34.

⁶⁹ Ό.π.

αν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα ή, αντ' αυτού, καθεστώτος επικουρικής προστασίας.

Η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) δεν περιέχει ορισμό του **εδαφικού πεδίου εφαρμογής**, αλλά το άρθρο 3 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (2013/32/ΕΕ) [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽⁷⁰⁾ ορίζει το εδαφικό πεδίο εφαρμογής ⁽⁷¹⁾ της αίτησης διεθνούς προστασίας. Προβλέπει ότι οι αιτήσεις πρέπει να «υποβάλλονται στο έδαφος, περιλαμβανομένων των συνόρων, στα χωρικά ύδατα ή στις ζώνες διέλευσης των κρατών μελών». Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν εφαρμόζεται επί αιτήσεων διπλωματικού ή εδαφικού ασύλου που υποβάλλονται σε αντιπροσωπείες των κρατών μελών [άρθρο 3 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽⁷²⁾. Το ΔΕΕ δεν έχει αποφανθεί ακόμη επί του θέματος αυτού, αλλά είναι πιθανό ο συγκεκριμένος ορισμός του εδαφικού πεδίου εφαρμογής να εφαρμόζεται και για τους σκοπούς της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽⁷³⁾.

Ευνοϊκότερες διατάξεις (άρθρο 3)

Το άρθρο 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τα εξής:

Άρθρο 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις για να καθορίζουν το ποιος δικαιούται να θεωρηθεί πρόσφυγας ή πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία και το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι διατάξεις αυτές συνάδουν με την παρούσα οδηγία.

Η αιτιολογική σκέψη 14 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρει τα ακόλουθα:

Αιτιολογική σκέψη 14 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ περισσότερο ευνοϊκές διατάξεις σε σχέση με τις απαιτήσεις που ορίζονται στην [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] για τους υπηκόους τρίτων χωρών ή τους ανιθαγενείς που αιτούνται διεθνή προστασία από κράτος μέλος, οσάκις το εν λόγω αίτημα νοείται ως στηριζόμενο στο γεγονός ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο είτε είναι πρόσφυγας κατά την έννοια του άρθρου 1(Α) της σύμβασης της Γενεύης είτε πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία.

⁷⁰ Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 60) [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στις αιτιολογικές σκέψεις 49 και 50, στο άρθρο 45 και στο άρθρο 46 παράγραφος 1 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁷¹ ΕΑΣΟ, *Διαδικασίες ασύλου — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 65, ενότητα 2.2.

⁷² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 7ης Μαρτίου 2017, *X και X κατά Etat belge*, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2017, *X και X κατά Etat belge*], σκέψεις 49 και 51.

⁷³ Πέραν του άρθρου 3, το άρθρο 2 στοιχείο β) και το άρθρο 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) περιέχουν επίσης διατάξεις που αφορούν τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας.

Οι υπήκοοι τρίτων χωρών ή οι ανιθαγενείς «η παραμονή των οποίων στο έδαφος των κρατών μελών επιτρέπεται όχι για λόγους οφειλόμενους στην ανάγκη διεθνούς προστασίας, αλλά βάσει **διακριτικής ευχέρειας** για ανθρωπιστικούς λόγους ή λόγους συμπόνιας, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της [ΟΕΑΑ]» (αιτιολογική σκέψη 15, η επισήμανση των συντακτών). Αυτό επιβεβαιώθηκε από το ΔΕΕ στις αποφάσεις για τις υποθέσεις Β και D ⁽⁷⁴⁾ και M'Bodj ⁽⁷⁵⁾.

Στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση Β και D, το ΔΕΕ έδωσε απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα του αν το άρθρο 3 της ΟΕΑΑ έχει την έννοια ότι περιορίζει ένα κράτος μέλος (στη συγκεκριμένη υπόθεση, τη Γερμανία) να αναγνωρίσει ότι ένα πρόσωπο το οποίο αποκλείστηκε από το καθεστώς πρόσφυγα βάσει της ρήτρας αποκλεισμού της ΟΕΑΑ δικαιούται άσυλο βάσει των εθνικών συνταγματικών διατάξεων του εν λόγω κράτους μέλους. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι «[λ]αμβανομένου υπόψη του σκοπού των λόγων αποκλεισμού της [ΟΕΑΑ], που συνίσταται στη διαφύλαξη της αξιοπιστίας του συστήματος διεθνούς προστασίας που [η ΟΕΑΑ] προβλέπει, τηρουμένης της Συμβάσεως [για τους Πρόσφυγες]», διάταξη με την οποία χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα σε ένα τέτοιο πρόσωπο δεν θα ήταν συμβατή με την ΟΕΑΑ ⁽⁷⁶⁾. Ωστόσο, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι «τα κράτη μέλη μπορούν να αναγνωρίζουν δικαίωμα ασύλου βάσει του εθνικού τους δικαίου σε πρόσωπα των οποίων η υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα έχει αποκλεισθεί δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, υπό τον όρο ότι αυτή η άλλη μορφή προστασίας δεν ενέχει κίνδυνο συγχύσεως με το καθεστώς του πρόσφυγα κατά την έννοια της οδηγίας» ⁽⁷⁷⁾.

Η υπόθεση M'Bodj ⁽⁷⁸⁾ αφορούσε υπήκοο τρίτης χώρας του οποίου η αίτηση διεθνούς προστασίας είχε απορριφθεί. Ωστόσο, στον αιτούντα είχε χορηγηθεί άδεια διαμονής στο έδαφος του κράτους μέλους (στη συγκεκριμένη υπόθεση, του Βελγίου) δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας διότι έπασχε από ασθένεια που ενείχε σοβαρούς κινδύνους για τη ζωή ή τη σωματική του ακεραιότητα και δεν υπήρχε κατάλληλη θεραπευτική αγωγή στη χώρα καταγωγής του. Το ερώτημα που υποβλήθηκε στο ΔΕΕ ήταν αν το εν λόγω πρόσωπο δικαιούνταν ευεργετήματα κοινωνικής αρωγής και ιατρικής περίθαλψης δυνάμει της ΟΕΑΑ. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι η κατάσταση του εν λόγω αιτούντος δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της σοβαρής βλάβης όπως ορίζεται στο άρθρο 15 της ΟΕΑΑ, εκτός εάν συντρέχει περίπτωση εκ προθέσεως άρνησης χορήγησης ιατρικής περίθαλψης. Ομοίως, το ΔΕΕ κλήθηκε να αποφανθεί αν η φράση του άρθρου 3 της ΟΕΑΑ «υπό την προϋπόθεση ότι οι διατάξεις αυτές συνάδουν με την [ΟΕΑΑ]» απαγορεύει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ διάταξη με την οποία χορηγείται επικουρική προστασία στη συγκεκριμένη περίπτωση ⁽⁷⁹⁾. Το ΔΕΕ έκρινε ότι «είναι αντίθετη στην όλη οικονομία και τους σκοπούς της [ΟΕΑΑ] η χορήγηση των καθεστώτων που αυτή προβλέπει σε υπηκόους τρίτων χωρών ευρισκόμενους σε καταστάσεις που ουδόλως σχετίζονται με τη λογική της διεθνούς προστασίας» ⁽⁸⁰⁾. Ως εκ τούτου, διάταξη με την οποία χορηγείται άδεια διαμονής στη συγκεκριμένη περίπτωση «δεν μπορεί να χαρακτηριστεί, δυνάμει του άρθρου 3 της [ΟΕΑΑ],

⁷⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, Bundesrepublik Deutschland κατά Β και D, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-57/09 και C-101/09, EU:C:2010:661, σκέψη 118.

⁷⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, M'Bodj, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 46.

⁷⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, Β και D, ό.π. υποσημείωση 76, σκέψη 115.

⁷⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, Β και D, ό.π. υποσημείωση 76, σκέψη 121· βλέπε επίσης σκέψεις 113-120.

⁷⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, M'Bodj, ό.π. υποσημείωση 52.

⁷⁹ Ό.π., σκέψη 43.

⁸⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, M'Bodj, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 44.

ως ευνοϊκότερη διάταξη προκειμένου να καθορισθεί το ποιος δικαιούται [...] επικουρική προστασία»⁽⁸¹⁾. Επιπλέον, το ΔΕΕ επανέλαβε ότι πρόσωπα στα οποία χορηγείται άδεια διαμονής σε μια τέτοια περίπτωση «βάσει διακριτικής ευχέρειας για λόγους συμπόνιας ή για ανθρωπιστικούς λόγους», δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΟΕΑΑ⁽⁸²⁾.

Το ΔΕΕ κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα —ότι δηλαδή αιτήματα για προστασία άλλου είδους δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΟΕΑΑ— στην υπόθεση *Abdida*⁽⁸³⁾, παρότι η απόφασή του στη συγκεκριμένη υπόθεση σχετιζόταν στην πραγματικότητα με την οδηγία για την επιστροφή (2008/115/ΕΚ)⁽⁸⁴⁾.

Στην υπόθεση *Ahmedbekova*, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε την προηγούμενη καθοδήγηση που παρείχε στις υποθέσεις *B και D* και *M'Bodj*. Ειδικότερα, το δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι το άρθρο 3 εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, στις απαιτήσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας. Ένα από τα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο ήταν αν το άρθρο 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει σε κράτος μέλος να προβλέπει επέκταση του πεδίου εφαρμογής της διεθνούς προστασίας στα μέλη της οικογένειας του προσώπου στο οποίο χορηγήθηκε η εν λόγω προστασία. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι:

«εν προκειμένω, η ενδεχόμενη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας στον υιό και στον σύζυγο της *N. Ahmedbekova*, ως επακόλουθο της χορήγησης σε αυτήν τέτοιου καθεστώτος, θα μπορούσε να είναι συμβατή, λόγω της ανάγκης διατήρησης της οικογενειακής ενότητας των ενδιαφερομένων, με τη λογική της διεθνούς προστασίας στην οποία στηρίχθηκε η εν λόγω χορήγηση»⁽⁸⁵⁾.

Στην υπόθεση *LW*, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ επιβεβαίωσε τη θέση που είχε λάβει στην υπόθεση *Ahmedbekova*: η αυτόματη, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα για μέλη της οικογένειας προσώπου στο οποίο έχει αναγνωριστεί καθεστώς πρόσφυγα δεν είναι εξ ορισμού ασύμβατη με τη λογική της διεθνούς προστασίας⁽⁸⁶⁾. Το ΔΕΕ έκρινε ότι ο συσχετισμός αυτός δημιουργήθηκε με την τελική πράξη της συνδιάσκεψης των πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών για το καθεστώς των προσφύγων και των ανιθαγενών, της 25ης Ιουλίου 1951⁽⁸⁷⁾, η οποία κατέληξε στη θέσπιση της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες. Πρώτον, τονίζοντας στην τελική πράξη ότι «η οικογενειακή ενότητα [...] είναι ένα ουσιώδες δικαίωμα του πρόσφυγα» και συστήνοντας στα συμβαλλόμενα

⁸¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 45.

⁸² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 46.

⁸³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve κατά Moussa Abdida*, C-562/13, EU:C:2014:2453 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *Abdida*].

⁸⁴ Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ L 348 της 24.12.2008, σ. 98).

⁸⁵ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 73. Βλέπε επίσης σκέψη 74, στην οποία αναφέρεται ότι αυτό ισχύει υπό την προϋπόθεση ότι τα μέλη αυτά «δεν εμπίπτουν στους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 12 της ίδιας οδηγίας και ότι η κατάστασή τους σχετίζεται, λόγω της ανάγκης διατήρησης της οικογενειακής ενότητας, με τη λογική της διεθνούς προστασίας».

⁸⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2021, *LW κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-91/20, EU:C:2021:898 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, *LW*], σκέψη 41, η οποία αναφέρει την απόφαση ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 72.

⁸⁷ Τελική πράξη της συνδιάσκεψης των πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών για το καθεστώς των προσφύγων και των ανιθαγενών, 25 Ιουλίου 1951.

κράτη «να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία της οικογένειας του πρόσφυγα και ειδικότερα για [...] τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας του πρόσφυγα», οι «συντάκτες της ως άνω συμβάσεως δημιούργησαν μια στενή σχέση μεταξύ τέτοιων μέτρων και της λογικής της διεθνούς προστασίας»⁽⁸⁸⁾. Το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ επισήμανε περαιτέρω ότι «[η] ύπαρξη της σχέσεως αυτής επιβεβαιώθηκε, εξάλλου, επανειλημμένως από τα όργανα της UNHCR»⁽⁸⁹⁾. Δεύτερον, η ίδια η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) «αναγνωρίζει την ύπαρξη της εν λόγω σχέσεως επιβάλλοντας, με γενικούς όρους, στο άρθρο 23, παράγραφος 1, στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μεριμνούν για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας»⁽⁹⁰⁾. Ωστόσο, το τμήμα μείζονος συνθέσεως επισήμανε ότι τέτοιου είδους μέτρα πρέπει να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση με την απαίτηση του άρθρου 23 παράγραφος 2⁽⁹¹⁾. Το δικαστήριο προσδιόρισε δύο προϋποθέσεις. Πρώτον, ότι «δεν υφίσταται για το τέκνο κάποιος από τους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, της ως άνω οδηγίας». Δεύτερον, ότι το τέκνο:

«δεν έχει, λόγω της ιθαγένειάς του ή λόγω άλλου στοιχείου που χαρακτηρίζει την προσωπική νομική κατάστασή του, δικαίωμα σε καλύτερη μεταχείριση εντός του ως άνω κράτους μέλους έναντι εκείνης που απορρέει από τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα. Δεν ασκεί επιρροή συναφώς το αν είναι δυνατό και ευλόγως αποδεκτό, για το τέκνο και τους γονείς του, να εγκατασταθούν σε αυτήν την άλλη τρίτη χώρα»⁽⁹²⁾.

Διάφορες αρχές που διατυπώθηκαν στις αποφάσεις που εκδόθηκαν για τις υποθέσεις *B και D*, *M'Bodj*, *Abdida*, *Ahmedbekona* και *LW* μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την κατάρτιση του πλαισίου των μορφών εθνικής προστασίας που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

- Μολονότι τα κράτη μέλη εξακολουθούν να έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν εθνικούς κανόνες βάσει των οποίων χορηγείται δικαίωμα ασύλου σε πρόσωπα που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), πρέπει να είναι σαφής η διάκριση μεταξύ της εθνικής προστασίας και της διεθνούς προστασίας που παρέχεται βάσει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).
- Γενικά, για τη διεθνή προστασία που καλύπτεται από την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) απαιτείται η ύπαρξη υπευθύνου δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6) (βλέπε ενότητες [1.7](#) και [2.6](#) κατωτέρω). Αυτό σημαίνει ότι περιπτώσεις στις οποίες δεν μπορεί να προσδιοριστεί υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης δεν έχουν γενικά σχέση με τη λογική της διεθνούς προστασίας. Επομένως, η στέρηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω ακραίας φτώχειας, παραδείγματος χάριν σε συνέχεια καταστροφικού γεγονότος, δεν πληροί τις προϋποθέσεις της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας, εκτός εάν μπορεί να αποδοθεί σε υπεύθυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης⁽⁹³⁾.

⁸⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 42.

⁸⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 42.

⁹⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 43.

⁹¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψεις 39, 45-48 και 52. Το άρθρο 23 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας που δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της προστασίας αυτής να δικαιούνται να αιτηθούν τα ευεργετήματα των άρθρων 24 έως 35, σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες και εφόσον αυτό συμβιβάζεται με το προσωπικό νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας».

⁹² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 62.

⁹³ Για περαιτέρω ανάλυση αυτών των ζητημάτων, βλέπε ενότητα [3.4](#) κατωτέρω.

- Η χορήγηση καθεστώτος εθνικής προστασίας σε υπήκοο τρίτης χώρας ή ανιθαγενή που βίωσε τραυματική εμπειρία ή τραυματικό συμβάν στη χώρα καταγωγής του το οποίο ουδώς σχετίζεται με ενεστώτα φόβο δίωξης ή ενεστώτα πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης ενδέχεται να συνιστά προστασία εκτός του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Η χορήγηση καθεστώτος εθνικής προστασίας μπορεί να εξεταστεί βάσει διακριτικής ευχέρειας για λόγους συμπόνιας ή για ανθρωπιστικούς λόγους, όμως μια τέτοια κατάσταση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Επομένως, η οδηγία δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις αυτές.
- Αντιθέτως, όταν τα κράτη μέλη χορηγούν καθεστώς πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας στα μέλη της οικογένειας προσώπου στο οποίο έχει χορηγηθεί το εν λόγω καθεστώς βάσει του συστήματος που θεσπίζει η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), το καθεστώς αυτό εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) διότι συνδέεται με τη λογική της διεθνούς προστασίας.
- Για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) η χορήγηση διεθνούς προστασίας σε τέκνο που είναι μέλος της οικογένειας προσώπου στο οποίο έχει χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα ή είναι δικαιούχος καθεστώτος επικουρικής προστασίας, πρέπει να πληρούνται δύο προϋποθέσεις. Πρώτον, «δεν [πρέπει να] υφίσταται για το τέκνο κάποιος από τους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, της ως άνω οδηγίας». Δεύτερον, το τέκνο «δεν [πρέπει να] έχει, λόγω της ιθαγένειάς του ή λόγω άλλου στοιχείου που χαρακτηρίζει την προσωπική νομική κατάστασή του, δικαίωμα σε καλύτερη μεταχείριση εντός του ως άνω κράτους μέλους έναντι εκείνης που απορρέει από τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα. Δεν ασκεί επιρροή συναφώς το αν είναι δυνατό και ευλόγως αποδεκτό, για το τέκνο και τους γονείς του, να εγκατασταθούν σε αυτήν την άλλη τρίτη χώρα»⁽⁹⁴⁾.

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη λάβει οριστική απόφαση σχετικά με το πότε εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) οι ευνοϊκότερες διατάξεις, ιδίως όταν το ζήτημα αφορά ευνοϊκότερες διατάξεις που διέπουν τις προϋποθέσεις αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας. Αφενός, σκοπός της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) είναι η θέσπιση κοινών κριτηρίων (βλέπε αιτιολογικές σκέψεις 24 και 34) και η επίτευξη υψηλότερου επιπέδου προσέγγισης των κανόνων για την αναγνώριση και το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας (βλέπε αιτιολογική σκέψη 10). Από την άλλη πλευρά, πολλές από τις διατάξεις της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) που διέπουν τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας είναι υποχρεωτικές. Συναφώς, ο γενικός εισαγγελέας του ΔΕΕ de la Tour επισήμανε ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί:

«να κάνει χρήση της ευχέρειας εκτιμήσεώς του για να προσδιορίσει κατά τρόπο διαφορετικό [...] κοινές έννοιες και κοινά κριτήρια και για να θεσπίσει εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας το καθεστώς πρόσφυγα ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας μπορεί να χορηγείται και για άλλους λόγους εκτός από εκείνους που ρητώς προβλέπει η [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] και επί τη βάσει μη εξατομικευμένης αξιολογήσεως της αιτήσεως»⁽⁹⁵⁾.

⁹⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 62.

⁹⁵ ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα de la Tour της 12ης Μαΐου 2021, [LW κατά Bundesrepublik Deutschland](#), C-91/20, EU:C:2021:384, σημείο 104.

Το σλοβενικό διοικητικό δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν μπορούσε να θεσπίσει υψηλότερες απαιτήσεις προστασίας από εκείνες που καθορίζονται στο άρθρο 9 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) για τις πράξεις δίωξης, επειδή το άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) χρησιμοποιεί τη φράση «πρέπει να είναι». Επιπλέον, επισήμανε ότι η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) βασίζεται πλέον σε κοινές απαιτήσεις, σε αντίθεση με την ΟΕΑΑ, η οποία βασιζόταν σε ελάχιστες απαιτήσεις ⁽⁹⁶⁾.

⁹⁶ Διοικητικό δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 8ης Ιανουαρίου 2014, *Berisha και Pireva*, [I U 766/2013](#), ECLI:SI:UPRS:2014:I.U.766.2013, σκέψη 42. Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο με απόφαση της 6ης Μαρτίου 2014, I Uρ 79/2014.

Μέρος 1. Προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα

Το παρόν μέρος έχει 10 ενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 5. Αφορούν τις διάφορες απαιτήσεις για την αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα. Τα άρθρα 5, 6, 7 και 8 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) καθορίζουν κοινά κριτήρια για την αναγνώριση ενός προσώπου ως πρόσφυγα ή ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας, αλλά το παρόν μέρος επικεντρώνεται στην αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα.

Πίνακας 5: Διάρθρωση του μέρους 1

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.1	Εισαγωγή	38
1.2	Ποιος είναι πρόσφυγας;	39
1.3	Προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής	41
1.4	Πράξεις δίωξης (άρθρο 9 παράγραφοι 1 και 2)	53
1.5	Βάσιμος φόβος	91
1.6	Λόγοι δίωξης (άρθρο 9 παράγραφος 3 και άρθρο 10)	103
1.7	Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)	132
1.8	Υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)	141
1.9	Εγχώρια προστασία από δίωξη ή σοβαρή βλάβη (άρθρο 8)	162
1.10	Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5)	182

Το προσάρτημα Α περιλαμβάνει δενδροδιαγράμματα αποφάσεων και κατάλογο απαιτήσεων που αποσκοπούν στη συνοπτική παρουσίαση, μεταξύ άλλων, του πεδίου που καλύπτεται στο μέρος 1.

1.1. Εισαγωγή

Οι διατάξεις της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) σχετικά με τα κριτήρια για την αναγνώριση ενός προσώπου ως πρόσφυγα και τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα αντικατοπτρίζουν σε μεγάλο βαθμό τις διατάξεις της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες. Η αιτιολογική σκέψη 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προσδιορίζει τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες ως «ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων». Η αιτιολογική σκέψη 24 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) επισημαίνει ότι «[ε]ίναι αναγκαίο να θεσπισθούν κοινά κριτήρια για την αναγνώριση των αιτούντων άσυλο ως προσφύγων κατά την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες]». Η αιτιολογική σκέψη 25 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αναφέρει ότι «[ε]ιδικότερα, είναι αναγκαίο να καθιερωθεί κοινή αντίληψη των εννοιών της επιτόπου ανακύπτουσας ανάγκης παροχής προστασίας, των πηγών βλάβης ή προστασίας, της εγχώριας προστασίας και της δίωξης, περιλαμβανομένων των λόγων δίωξης».

Η νομολογία του ΔΕΕ έχει επανειλημμένα τονίσει τη σημασία αυτών των αιτιολογικών σκέψεων⁹⁷. Έχει δηλώσει συχνά ότι η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες «αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων» και ότι στόχος της ΟΕΑΑ και της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) είναι να βοηθηθούν οι αρχές των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες «στηριζόμενες σε κοινές έννοιες και κοινά κριτήρια»⁹⁸.

Η αιτιολογική σκέψη 22 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρει ότι οι διαβουλεύσεις με τη UNHCR «μπορεί να παρέχουν πολύτιμες οδηγίες προς τα κράτη μέλη για τη χορήγηση ή μη του καθεστώτος πρόσφυγα σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες]⁹⁹. Ο ρόλος της UNHCR επεξηγείται περαιτέρω στην έκδοση της EASO *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια – Δικαστική ανάλυση*¹⁰⁰.

1.2. Ποιος είναι πρόσφυγας;

Το άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τον πρόσφυγα ως εξής:

Άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

[...] ο υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος, ευρισκόμενος εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους, δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 12.

⁹⁷ Βλέπε για παράδειγμα ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 39· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, Allo και Oosso, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 28.

⁹⁸ Βλέπε για παράδειγμα ΔΕΕ, 2010, Abdulla, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 52· ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17 Ιουνίου 2010, Nawras Bolbol κατά Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, C-31/09, EU:C:2010:351, σκέψη 37· ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 47· ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 39· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, Allo και Oosso, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 28. Στην τελευταία αυτή απόφαση διατυπώνεται η ίδια δήλωση όπως και στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Βλέπε επίσης αιτιολογική σκέψη 23 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

⁹⁹ Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Μαΐου 2013, Zuheyr Freyeh Halaf κατά Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerski savet, C-528/11, EU:C:2013:342, σκέψη 44, στην οποία το ΔΕΕ αποφάνθηκε, σε σχέση με τις δημοσιεύσεις της UNHCR, ότι «υπενθυμίζεται ότι τα έγγραφα που εκδίδει η UNHCR συνιστούν ορισμένα από τα μέσα που μπορούν να καταστήσουν εφικτή στα κράτη μέλη την αξιολόγηση της λειτουργίας του συστήματος ασύλου στο κράτος μέλος που ορίζεται ως υπεύθυνο δυνάμει [του κανονισμού Δουβλίνου II]» και ότι τα εν λόγω έγγραφα «αποκτούν ιδιαίτερη σημασία υπό το πρίσμα της αποστολής που έχει αναθέσει στην UNHCR η σύμβαση [για τους πρόσφυγες]».

¹⁰⁰ EASO, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3.1, σ. 70-72.

Ο ορισμός που παρατίθεται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αντιστοιχεί σε μεγάλο βαθμό στον ορισμό του όρου «πρόσφυγας» στο άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες⁽¹⁰¹⁾, με εξαίρεση δύο σημαντικές διαφορές. Η μία αφορά το προσωπικό πεδίο εφαρμογής: σε αντίθεση με τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες, η οποία εφαρμόζεται «επί παντός προσώπου», το άρθρο 2 στοιχείο δ) **περιορίζεται σε υπηκόους τρίτων χωρών** και ανιθαγενείς (βλέπε την αρχή της ενότητας [1.3](#) και την ενότητα [1.3.1](#)). Η άλλη σημαντική διαφορά αφορά άτομα με περισσότερες από μία ιθαγένειες (βλέπε ενότητα [1.3.2.7](#))⁽¹⁰²⁾.

Παρόμοια με τη θέση που διατυπώνεται στο Εγχειρίδιο της UNHCR⁽¹⁰³⁾, η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) κάνει διάκριση μεταξύ «πρόσφυγα» και «καθεστώτος πρόσφυγα»⁽¹⁰⁴⁾. Στην αιτιολογική σκέψη 21 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αναφέρεται ότι «[η] αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα είναι πράξη με αναγνωριστικό χαρακτήρα». Στις υποθέσεις M, X και X, το ΔΕΕ επισήμανε ότι «[η] πράξη αυτή έχει, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 21 της οδηγίας 2011/95, αναγνωριστικό χαρακτήρα και δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο της ιδιότητας του πρόσφυγα»⁽¹⁰⁵⁾. Το άρθρο 2 διακρίνει μεταξύ του όρου «πρόσφυγας», που ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο δ), και του όρου «καθεστώτος πρόσφυγα», που ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ε). Το άρθρο 2 στοιχείο δ) αφορά τις προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα. Όπως επισήμανε το ΔΕΕ στις υποθέσεις M, X και X, «εντός του όλου συστήματος που καθιερώνεται με την [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)], ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος πληροί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του κεφαλαίου III της οδηγίας έχει, εξ αυτού και μόνον του λόγου, την ιδιότητα του πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της εν λόγω οδηγίας και του άρθρου 1, Α, της Συμβάσεως [για τους Πρόσφυγες]»⁽¹⁰⁶⁾.

Αντιθέτως, το άρθρο 2 στοιχείο ε) δεν αφορά το τι συνιστά πρόσφυγα, αλλά αφορά την αναγνώριση⁽¹⁰⁷⁾. Προβλέπει ότι ως «καθεστώτος πρόσφυγα» [νοείται] η εκ μέρους κράτους μέλους αναγνώριση υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ως πρόσφυγα». Ο όρος αναφέρεται επομένως στο καθεστώς που χορηγείται μέσω επίσημης αναγνώρισης

¹⁰¹ Σύμφωνα με το άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες και το πρωτόκολλό της του 1967, «ο όρος “πρόσφυγας” εφαρμόζεται επί: παντός προσώπου όπερ συνεπεία [...] δικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης· ή εάν μη έχουν υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνθήκης αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην. Εν η περιπτώσει πρόσωπόν τι είναι υπήκοος πλειόνων χωρών, ο όρος “ής έχει την υπηκοότητα” αναφέρεται εις μίαν εκάστην των χωρών ων το πρόσωπον τούτο είναι υπήκοος. Δεν θεωρείται στερούμενον της υπό της χώρας ης έχει την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας, πρόσωπον όπερ άνευ αιτίας βασιζομένης επί δεδικοιολογημένου φόβου δεν έκαμε χρήσιν της υπ’ ετέρας των χωρών ων κέκτηται την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας».

¹⁰² Υπάρχουν και άλλες μικρές διαφορές: για παράδειγμα, η προσθήκη αναφοράς στους λόγους αποκλεισμού στο άρθρο 12, η αντικατάσταση του όρου «μη έχουν υπηκοότητα» με τον όρο «ανιθαγενής» και η αντικατάσταση της άνω τελείας πριν από τη φράση «ή εάν μη έχουν υπηκοότητα» με κόμμα.

¹⁰³ UNHCR, *Handbook on procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 1979, επανέκδοση Φεβρουαρίου 2019, HCR/1P/4/ENG/REV. 4 (στο εξής UNHCR, *Εγχειρίδιο*), παράγραφος 28: «Ένα πρόσωπο είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Σύμβασης του 1951 μόλις πληροί τα κριτήρια που προβλέπονται στον ορισμό. Αυτό συμβαίνει κατ’ ανάγκη πριν από τον χρόνο κατά τον οποίο καθορίζεται τυπικά το καθεστώς του ως πρόσφυγα. Επομένως, η αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα δεν τον καθιστά πρόσφυγα, αλλά του αναγνωρίζει την ιδιότητα του πρόσφυγα. Δεν καθίσταται πρόσφυγας λόγω της αναγνώρισης, αλλά αναγνωρίζεται επειδή είναι πρόσφυγας».

¹⁰⁴ Βλέπε επίσης ενότητα [4.1.1.1](#) κατωτέρω.

¹⁰⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, [M, X και X](#), ό.π. υποσημείωση [33](#), σκέψη 85.

¹⁰⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, [M, X και X](#), ό.π. υποσημείωση [33](#), σκέψη 86· βλέπε επίσης σκέψεις 76, 87, 90, 92, 97, 99, 106 και 109-110.

¹⁰⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, [M, X και X](#), ό.π. υποσημείωση [33](#), σκέψη 85.

από ένα κράτος μέλος με βάση τα κριτήρια που ορίζονται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), με αποτέλεσμα το ενδιαφερόμενο πρόσωπο να «απολαύει του συνόλου των δικαιωμάτων και των πλεονεκτημάτων που προβλέπονται στο κεφάλαιο VII της οδηγίας» ⁽¹⁰⁸⁾. Όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ στις υποθέσεις M, X και X:

«Η ιδιότητα του “πρόσφυγα” κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] και του άρθρου 1, Α, της Συμβάσεως [για τους Πρόσφυγες] δεν εξαρτάται από την τυπική αναγνώριση της ιδιότητας αυτής με τη χορήγηση του “καθεστώτος πρόσφυγα” κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο ε', σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της ίδιας οδηγίας» ⁽¹⁰⁹⁾.

Το ζήτημα αυτό αναλύεται περαιτέρω στο μέρος 4.

Τα επόμενα άρθρα της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) περιέχουν λεπτομερέστερες απαιτήσεις σχετικά με διάφορα στοιχεία του ορισμού του άρθρου 2 στοιχείο δ). Πρόκειται κυρίως για τα άρθρα 5 (επιτόπιες δραστηριότητες), 6 (υπεύθυνοι δίωξης), 7 (υπεύθυνοι προστασίας), 9 (πράξεις δίωξης) και 10 (λόγοι δίωξης). Το άρθρο 4 περιέχει επίσης ορισμένες σχετικές διατάξεις. Ωστόσο, κανένα άρθρο δεν περιέχει λεπτομερέστερες απαιτήσεις σχετικά με τον βάσιμο φόβο. Μια άλλη σχετική διάταξη στο πλαίσιο αυτό, στο άρθρο 8, αν και δεν είναι υποχρεωτική για τα κράτη μέλη, περιλαμβάνει λεπτομερείς απαιτήσεις σχετικά με το πότε θα πρέπει να θεωρείται διαθέσιμη η εγχώρια προστασία.

1.3. Προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής

Ο ορισμός του όρου «πρόσφυγας» στο άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) διευκρινίζει ότι το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας **περιορίζεται σε υπηκόους τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς**. Τα όρια αυτά εξετάζονται στις ενότητες [1.3.1](#) και [1.3.2](#) σε σχέση με τους υπηκόους τρίτων χωρών και την ιθαγένεια, καθώς και στις ενότητες [1.3.3](#) και [1.3.4](#) σε σχέση με τους ανιθαγενείς.

Όσον αφορά το εδαφικό πεδίο εφαρμογής, η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζεται σε αιτούντες οι οποίοι **ευρίσκονται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς τους**, στην περίπτωση υπηκόων τρίτων χωρών, **ή εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους**, στην περίπτωση ανιθαγενών. Αυτή η δεύτερη προϋπόθεση για την ιδιότητα του πρόσφυγα εξετάζεται στην ενότητα [1.3.5](#).

Η ενότητα [1.3](#) περιλαμβάνει πέντε υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 6.

Πίνακας 6: Διάρθρωση της ενότητας [1.3](#)

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.3.1	Υπήκοοι τρίτων χωρών	42
1.3.2	Ιθαγένεια	43
1.3.3	Ανιθαγενείς	48
1.3.4	Χώρα/-ες προηγούμενης συνήθους διαμονής	50
1.3.5	Εκτός της χώρας ιθαγένειας ή της χώρας προηγούμενης συνήθους διαμονής	52

¹⁰⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, [M, X και X](#), ό.π. υποσημείωση [33](#), σκέψεις 79-92, ιδίως σκέψη 91.

¹⁰⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, [M, X και X](#), ό.π. υποσημείωση [33](#), σκέψη 92.

1.3.1. Υπήκοοι τρίτων χωρών

Ο ορισμός των προσφύγων ως υπηκόων τρίτων χωρών σημαίνει ότι οι υπήκοοι κρατών μελών της ΕΕ —ήτοι οι πολίτες της ΕΕ— αποκλείονται από τον ορισμό του πρόσφυγα βάσει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Οι υπήκοοι των κρατών μελών της ΕΕ έχουν τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα σε άλλο κράτος μέλος βάσει της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες.

Οι αιτήσεις τους διέπονται από το πρωτόκολλο αριθ. 24 για το άσυλο των υπηκόων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (γνωστό και ως πρωτόκολλο Aznar) ⁽¹¹⁰⁾, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 20 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹¹¹⁾. Το μόνο άρθρο του εν λόγω πρωτοκόλλου ορίζει ότι «τα κράτη μέλη θεωρούνται ότι συνιστούν έναντι αλλήλων ασφαλείς χώρες καταγωγής, για όλα τα νομικά και πρακτικά ζητήματα σχετικά με τις υποθέσεις ασύλου». Το ζήτημα αυτό σπάνια ανακύπτει· ωστόσο, σε περιπτώσεις όπως αυτή, το πρωτόκολλο προβλέπει ότι «οποιαδήποτε αίτηση ασύλου υποβαλλόμενη από υπήκοο κράτους μέλους μπορεί να ληφθεί υπόψη ή να κηρυχθεί παραδεκτή σε διαδικασία άλλου κράτους μέλους μόνον στις ακόλουθες περιπτώσεις» ⁽¹¹²⁾:

- εάν το κράτος μέλος του οποίου ο αιτών είναι υπήκοος προβαίνει σε λήψη μέτρων στο έδαφός του τα οποία αποκλίνουν από τις υποχρεώσεις του βάσει της ΕΣΔΑ·
- εάν το Συμβούλιο έχει κινήσει τη διαδικασία αναστολής που προβλέπεται στο άρθρο 7 παράγραφος 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) ⁽¹¹³⁾·
- εάν το Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 1 ή 2 (σοβαρή και διαρκής παραβίαση από το οικείο κράτος μέλος των αξιών που αναφέρονται στο άρθρο 2 της ΣΕΕ)·
- εάν το κράτος μέλος στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση αποφασίσει μονομερώς να κηρύξει παραδεκτή την αίτηση σε τέτοιες περιπτώσεις, πρέπει να ενημερώνεται το Συμβούλιο και η αίτηση να εξετάζεται βάσει του τεκμηρίου ότι είναι προφανώς αβάσιμη ⁽¹¹⁴⁾.

¹¹⁰ Πρωτόκολλο αριθ. 24 για το άσυλο των υπηκόων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ό.π. υποσημείωση 67.

¹¹¹ Η αιτιολογική σκέψη 20 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) έχει ως εξής: «Η παρούσα οδηγία δεν θίγει το πρωτόκολλο σχετικά με το δικαίωμα ασύλου των υπηκόων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και στη ΣΛΕΕ».

¹¹² Βλέπε για παράδειγμα Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2009, *OFpra* κατά *M. C.*, αριθ. 305226, FR:CESSR:2009:305226.20091230· και εθνικό δικαστήριο αρμόδιο για θέματα ασύλου [Cour nationale du droit d'asile (CNDA)] (Γαλλία), απόφαση της 30ής Μαρτίου 2011, *M. L.*, αριθ. 10013804, CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011, 2012*, σ. 17-18. Βλέπε επίσης Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Ιουλίου 2021, *ZV (Lithuania) v Secretary of State for the Home Department*, [2021] Court of Appeal of England and Wales (EWCA) Civ 1196.

¹¹³ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση [ενοποιημένη απόδοση όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (έναρξη ισχύος: 1 Δεκεμβρίου 2009)] (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 13). Πρόκειται για μια πολύπλοκη και ακραία διαδικασία, η οποία προϋποθέτει την κατάθεση αιτιολογημένης πρότασης από το ένα τρίτο των κρατών μελών και την πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών του Συμβουλίου, με την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σε περιπτώσεις σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης των αξιών του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, βάσει του άρθρου 2 της ΣΕΕ. Στην πράξη δεν έχει γίνει ποτέ επίκληση της εν λόγω διαδικασίας.

¹¹⁴ Άρθρο μόνο του πρωτοκόλλου αριθ. 24, ό.π. υποσημείωση 67. Για περαιτέρω ανάλυση του πρωτοκόλλου, βλέπε EASO, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 2.1.4, σ. 38.

1.3.2. Ιθαγένεια

Ο όρος «ιθαγένεια» δηλώνει τον νομικό δεσμό μεταξύ του ατόμου και του κράτους. Είναι σημαντικό αυτή η έννοια να μη συγχέεται με την ευρύτερη έννοια που αποδίδεται στον όρο ως μέρος του ορισμού του πρόσφυγα: ως έναν από τους πέντε λόγους δίωξης⁽¹¹⁵⁾.

Όπως προαναφέρθηκε, η ιδιότητα του υπηκόου τρίτης χώρας ή του ανιθαγενούς αποτελεί προϋπόθεση για να αναγνωριστεί ένας αιτών ως δικαιούχος διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ⁽¹¹⁶⁾. Ως εκ τούτου, ο υπεύθυνος λήψης αποφάσεων πρέπει να προσδιορίσει την ιθαγένεια ή τις ιθαγένειες του αιτούντος ή την έλλειψη ιθαγένειας. Επομένως, παρότι τα δικαστήρια που επιλαμβάνονται αιτήσεων διεθνούς προστασίας ενδέχεται να μην έχουν ειδική δικαιοδοσία να αποφαινούνται επί της ιθαγένειας του αιτούντος, υποχρεούνται ωστόσο να προβαίνουν σε εκτίμηση της χώρας ή των χωρών ιθαγένειας του αιτούντος για την εξέταση της αίτησής του.

Σε πολλές αιτήσεις παροχής διεθνούς προστασίας που κατατίθενται από υπηκόους τρίτων χωρών, η ιθαγένεια του αιτούντος δεν αμφισβητείται, αλλά υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες το ζήτημα αυτό είναι αμφιλεγόμενο. Το ΔΕΕ δεν έχει κληθεί ακόμη, στο πλαίσιο του ΚΕΣΑ, να απαντήσει στο ερώτημα πώς πρέπει να αποφαιίνεται ένα δικαστήριο σε υπόθεση στην οποία η ιθαγένεια του αιτούντος αμφισβητείται, ή είναι απροσδιόριστη, ή στην οποία ο αιτών έχει αλλάξει ιθαγένεια⁽¹¹⁷⁾. Η εθνική νομολογία όσον αφορά τα ζητήματα αυτά είναι περιορισμένη. Το εθνικό δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει αν η δηλωθείσα ιθαγένεια ενός προσώπου μπορεί να γίνει δεκτή για την εκτίμηση της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) σχετικά με την αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων⁽¹¹⁸⁾.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι δικαστικοί λειτουργοί μπορούν να λάβουν υπόψη τους τα ακόλουθα.

1.3.2.1. Εθνική νομοθεσία των κρατών σχετικά με την επίσημη απόδοση ιθαγένειας

Αποτελεί παγιωμένη αρχή του διεθνούς δικαίου ότι κάθε κράτος καθορίζει ποιοι είναι οι υπήκοοί του βάσει του δικαίου του⁽¹¹⁹⁾. Αυτό πρέπει να αναγνωρίζεται από τα άλλα κράτη,

¹¹⁵ Βλέπε άρθρο 2 στοιχείο δ) και άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) και ενότητα 1.6.2.3 κατωτέρω για την ιθαγένεια ως έναν από τους πέντε λόγους δίωξης.

¹¹⁶ Πρωτόκολλο αριθ. 24 για το άσυλο των υπηκόων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ό.π. υποσημείωση 67. Βλέπε επίσης EASO, Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας – Δικαστική ανάλυση, ό.π. υποσημείωση 23, Μέρος 5.1.

¹¹⁷ Στην απόφαση του ΔΕΕ της 23ης Μαΐου 2019, Mohammed Bilali κατά Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, C-720/17, EU:C:2019:448 (στο εξής ΔΕΕ, 2019, Bilali), το δικαστήριο επιλήφθηκε της απόφασης ανάκλησης του καθεστώτος επικουρικής προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 16 και το άρθρο 19 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), το οποίο είχε χορηγηθεί σε αιτούντα για τον οποίο αργότερα η αποφαινόμενη αρχή διαπίστωσε ότι είχε δηλώσει ψευδή ιθαγένεια, αλλά δεν εξετάστηκαν οι κανόνες που διέπουν την απόκτηση ή την απώλεια ιθαγένειας.

¹¹⁸ Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε EASO, Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας – Δικαστική ανάλυση, ό.π. υποσημείωση 23, Μέρος 5.1.

¹¹⁹ Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης, συμβουλευτική γνώμη αριθ. 4 της 7ης Φεβρουαρίου 1923, Διατάγματα ιθαγένειας που εκδόθηκαν στην Τύνιδα και στο Μαρόκο. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, Janko Rottmann κατά Freistaat Bayern, C-135/08, EU:C:2010:104 (στο εξής ΔΕΕ, 2010, Rottmann), σκέψη 39, και ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Maduro, της 30ής Σεπτεμβρίου 2009, Janko Rottmann κατά Freistaat Bayern C-135/08, EU:C:2009:588, σημείο 17.

στο μέτρο που συνάδει με τις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις, το διεθνές εθιμικό δίκαιο και τις γενικώς αναγνωρισμένες αρχές του δικαίου όσον αφορά την ιθαγένεια ⁽¹²⁰⁾.

Οι κύριοι τρόποι κτήσης ιθαγένειας είναι λόγω καταγωγής από υπήκοο και/ή λόγω γέννησης στο έδαφος συγκεκριμένου κράτους, καθώς επίσης μέσω πολιτογράφησης, η οποία βασίζεται συνήθως στη συνήθη διαμονή και στην εκπλήρωση προϋποθέσεων ενσωμάτωσης ή άλλων πραγματικών δεσμών με ένα κράτος ⁽¹²¹⁾.

1.3.2.2. Ιθαγένεια εκ του νόμου

Η ιδιότητα του υπηκόου κατ' εφαρμογή του νόμου σημαίνει ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο θεωρείται εκ του νόμου (ex lege) ή αυτοδικαίως υπήκοος. Η εκτίμηση σχετικά με το αν υπήρξε αυτοδίκαιη κτήση ιθαγένειας επικεντρώνεται στην εθνική νομοθεσία και στις πρακτικές της χώρας καταγωγής ⁽¹²²⁾. Το γεγονός ότι ένα πρόσωπο ενδέχεται να δικαιούται μια ιθαγένεια λαμβανομένων υπόψη των προϋποθέσεων επιλεξιμότητας για πολιτογράφηση βάσει κριτηρίων που απόκλινουν στη διακριτική ευχέρεια του κράτους θεωρείται συνήθως άνευ σημασίας, δεδομένου ότι δεν συνιστά τρέχουσα ή πραγματική ιθαγένεια ⁽¹²³⁾, όπως αναλύεται στην επόμενη ενότητα.

1.3.2.3. Τρέχουσα ή πραγματική ιθαγένεια

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη εξετάσει το ζήτημα του χρονικού πεδίου εφαρμογής της ιθαγένειας στο πλαίσιο του άρθρου 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιאτύπωση). Ωστόσο, βάσει είτε της γραμματικής είτε της τελεολογικής ερμηνείας, ιθαγένεια στο πλαίσιο αυτό φαίνεται να σημαίνει τρέχουσα ή πραγματική ιθαγένεια. Ο ορισμός του πρόσφυγα στο άρθρο 2 στοιχείο δ) (όπως και στο άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες) χρησιμοποιεί τον ενεστώτα («ευρίσκεται εκτός [...]» κ.λπ.). Η επικέντρωση στο αν ο αιτών έχει τρέχουσα ιθαγένεια φαίνεται επίσης να εξυπηρετεί την αρχή της ασφάλειας δικαίου, δεδομένου ότι η εναλλακτική λύση θα απαιτούσε προληπτική εκτίμηση της «δυνητικής» ιθαγένειας χωρίς σαφείς παραμέτρους. Επομένως, φαίνεται ότι η ιθαγένεια ενός προσώπου

¹²⁰ Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ), απόφαση της 6ης Απριλίου 1955, *Nottebohm (Liechtenstein v Guatemala)*, σ. 4, 20. Βλέπε, για παράδειγμα, Weis, P., *Nationality and Statelessness in International Law*, 2η έκδοση, Brill, Leiden, 1979· και Hailbronner, K., «Nationality in public international law and European law», στο Baubock, R, Ersbøll, E., Groenendijk, K. και Waldrauch, H. (επιμ.), *Acquisition and loss of nationality: Policies and trends in 15 European states, τόμος 1: Comparative analyses*, Amsterdam University Press, Άμστερνταμ, 2006, σ. 52 (1.2) (στο εξής Hailbronner, «Nationality in public international law and European law»). Η προσέγγιση του ΔΕΕ σε αρκετές υποθέσεις εκτός του πλαισίου του ασύλου είναι να εφαρμόζει τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, εκτός εάν υπάρχει σύνδεση με το δίκαιο της ΕΕ μέσω του αντικτύπου στην ιθαγένεια της Ένωσης. Βλέπε ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Maduro, 2009, *Rottmann*, ό.π. υποσημείωση 119, σημεία 23 και 29-34· ΔΕΕ, 2010, *Rottmann*, σκέψεις 14-21, 48-58, ιδίως σκέψεις 48 και 50-54· ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mengozzi, της 12ης Ιουλίου 2018, *M.G. Tjebbes και λοιποί κατά Minister van Buitenlandse Zaken*, C-221/17, EU:C:2018:572, σημεία 55 και 122· και ΔΕΕ, απόφαση της 12ης Μαρτίου 2019, *M.G.Tjebbes και λοιποί κατά Minister van Buitenlandse Zaken*, C-221/17, EU:C:2019:189, σκέψεις 2-6, 30-31.

¹²¹ Hailbronner, «Nationality in public international law and European law», ό.π. υποσημείωση 120.

¹²² Βλέπε για παράδειγμα Κοινωνία των Εθνών, Πρωτόκολλο σχετικά με ορισμένες περιπτώσεις ανιθαγένειας, 12 Απριλίου 1930, άρθρο 1· Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ΓΣΗΕ), Σύμβαση για την εξάλειψη της ανιθαγένειας, 30 Αυγούστου 1961, άρθρο 1 στοιχείο α) και άρθρο 4 στοιχείο α)· Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση για τη μείωση των περιπτώσεων πολλαπλής ιθαγένειας και για τις στρατιωτικές υποχρεώσεις στις περιπτώσεις της πολλαπλής ιθαγένειας, 6 Μαΐου 1963, άρθρο 2 παράγραφος 2· και Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή σύμβαση για την ιθαγένεια, 6 Νοεμβρίου 1997, άρθρο 6 παράγραφος 1, άρθρο 6 παράγραφος 2 στοιχείο α) και άρθρο 14. Βλέπε επίσης Batchelor, C. A., «Statelessness and the problem of resolving nationality status», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 10, αριθ. 1-2, 1998, σ. 156 και 171.

¹²³ UNHCR, *Handbook on Protection of Stateless Persons*, 30 Ιουνίου 2014, παράγραφος 50 (στο εξής UNHCR, *Stateless Persons Handbook*), παράγραφος 50.

πρέπει να εξετάζεται κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης επί της αίτησής του για διεθνή προστασία. Αυτό φαίνεται να σημαίνει ότι ένα άτομο που βρίσκεται εν μέσω διαδικασίας απόκτησης ιθαγένειας δεν μπορεί να θεωρηθεί υπήκοος ⁽¹²⁴⁾.

1.3.2.4. Ιθαγένεια στο δίκαιο και στην πράξη

Ο καθορισμός της ιθαγένειας δεν είναι ένα απλό ζήτημα αναδρομής στη νομοθεσία του οικείου κράτους σχετικά με την ιθαγένεια. Όταν επιδιώκεται να διαπιστωθεί αν ένα άτομο θεωρείται ή όχι υπήκοος σύμφωνα με το δίκαιο συγκεκριμένου κράτους, η ερμηνεία του οικείου εθνικού δικαίου πρέπει να περιλαμβάνει επίσης τα υπουργικά διατάγματα και τη «συνήθη πρακτική» ⁽¹²⁵⁾. Υπό την έννοια αυτή, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Βόρειας Ρηνανίας–Βεστφαλίας (Γερμανία) αποφάνθηκε ότι ένα πρόσωπο το οποίο, σύμφωνα με την κρατική πρακτική των αιθιοπικών αρχών (η οποία βασιζόταν σε εσφαλμένη εφαρμογή του νόμου), έχει χάσει de facto την αιθιοπική ιθαγένειά του, δεν μπορεί να θεωρηθεί υπήκοος της Αιθιοπίας, εφόσον δεν αποδεικνύεται ότι μπορεί να ανακτήσει αμέσως την ιθαγένεια ⁽¹²⁶⁾. Ταυτόχρονα, το Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο) έκρινε ότι αιτών ο οποίος έχει προφανές αυτόματο δικαίωμα σε μια ιθαγένεια, αλλά την αρνείται, μπορεί να υποχρεωθεί να λάβει εύλογα μέτρα για να εξασφαλίσει την αναγνώριση και την απόδειξη της ιθαγένειάς του ⁽¹²⁷⁾.

1.3.2.5. Απροσδιόριστη ιθαγένεια

Ενδέχεται να υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες δεν μπορεί να διαπιστωθεί η ιθαγένεια του αιτούντος. Τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να προκύψουν, για παράδειγμα, λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων ή λόγω πολύ μεγάλου βαθμού αμφιβολίας ή όταν η υπόθεση αφορά ισχυρισμό ότι ο αιτών γεννήθηκε σε χώρα διέλευσης ή ότι ουδέποτε ενημερώθηκε για την ιθαγένειά του από τους αποθανόντες γονείς του. Το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (Raad voor Vreemdelingenbetwistingen / Conseil du contentieux des étrangers), σε υπόθεση η οποία αφορούσε αιτούντα που ισχυριζόταν ότι είχε σομαλική ιθαγένεια αλλά είχε γεννηθεί και είχε ζήσει στο Τζιμπουτί, αποφάνθηκε ότι, εάν δεν είναι εφικτό να διαπιστωθεί η ιθαγένεια του αιτούντος, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η χώρα συνήθους διαμονής του. Κατά το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, ο υπεύθυνος λήψης αποφάσεων είχε παραλείψει να εξετάσει αν ο αιτών είχε πρόσβαση

¹²⁴ Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2013, *Secretary of State for the Home Department v Al-Jedda*, [2013] UKSC 62, σκέψη 34· UNHCR, *Stateless Persons Handbook*, ό.π. υποσημείωση 123· Fripp, *Nationality and statelessness in the international law of refugee status*, Hart Publishing, Λονδίνο, 2016, σ. 200 (5.7.4) (στο εξής Fripp, *Nationality and statelessness in the international law of refugee status*)· και Foster, M. και Lambert, H., *International refugee law and the protection of stateless persons*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2019 (στο εξής: Foster and Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*), σ. 127-131.

¹²⁵ Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο), (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Μαρτίου 2015, *Pham v Secretary of State for the Home Department*, [2015] UKSC 19 [στο εξής Supreme Court (Ηνωμένο Βασίλειο), 2015, *Pham*], σκέψεις 24-25 και 65.

¹²⁶ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Βόρειας Ρηνανίας–Βεστφαλίας (Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen) (Γερμανία), απόφαση της 23ης Απριλίου 2021, *19 A 4214/18.A*, σκέψη 23.

¹²⁷ Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 2ας Απριλίου 2009, *MA (Ethiopia) v Secretary of State for the Home Department*, [2009] EWCA Civ 289, [στο εξής EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2009, *MA (Ethiopia)*]. Βλέπε επίσης Upper Tribunal [Immigration and Asylum Chamber (IAC)] [Εφετείο διοικητικών διαφορών (τμήμα μετανάστευσης και ασύλου), Ηνωμένο Βασίλειο], απόφαση της 30ής Ιουνίου 2011, *ST (Ethnic Eritrean – Nationality – Return) Ethiopia CG*, [2011] UKUT 252 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *ST (Ethnic Eritrean – Nationality – Return) Ethiopia CG*].

σε προστασία από τις αρχές του Τζιμπουτί⁽¹²⁸⁾. Ωστόσο, μια τέτοια προσέγγιση δεν θα ήταν χρήσιμη σε περίπτωση κατά την οποία δεν ήταν γνωστή ούτε η χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής.

1.3.2.6. Κατάχρηση ιθαγένειας

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη ασχοληθεί άμεσα με ζητήματα σχετικά με την κατάχρηση ιθαγένειας.

Είναι σημαντικό να γίνει διάκριση μεταξύ δύο ειδών πιθανής κατάχρησης. Υπάρχει η κτήση (ή άρνηση) ιθαγένειας μέσω απάτης ή ψευδούς δήλωσης. Η περίπτωση αυτή δεν αναλύεται εδώ, αλλά, σε ορισμένες περιστάσεις, η απάτη ή η ψευδής δήλωση μπορεί να ακυρώσει εξαρχής την ιθαγένεια⁽¹²⁹⁾. Υπάρχει επίσης η κτήση ή άρνηση ιθαγένειας χωρίς απάτη ή ψευδή δήλωση, αλλά σε χρονική στιγμή η οποία ενδέχεται να υποδηλώνει ότι σκοπός ήταν η απόκτηση πλεονεκτήματος σε σχέση με αίτηση διεθνούς προστασίας.

Όσον αφορά τη δεύτερη περίπτωση, υπάρχουν δύο πιθανές προσεγγίσεις τις οποίες μπορούν να ακολουθήσουν τα δικαστήρια. Η πρώτη, ανάλογη με την προσέγγιση που ακολουθούν ορισμένα εθνικά δικαστήρια απορρίπτοντας τη θεωρία της κακής πίστης στο πλαίσιο των αιτήσεων που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες, είναι να θεωρηθεί ότι η κατάχρηση της ιθαγένειας εκ μέρους του αιτούντος δεν ακυρώνει την ιθαγένεια. Η δεύτερη προσέγγιση υποστηρίζει ότι η εν λόγω κατάχρηση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον καθορισμό της ιθαγένειας. Αυτή είναι η προσέγγιση που υιοθέτησε το Ανώτατο Δικαστήριο της Νορβηγίας σε απόφαση του 2020, η οποία αφορούσε αιτούσα που προσέφυγε κατά της απόρριψης της αίτησής της για χορήγηση ασύλου μετά την έκδοση πιστοποιητικού

¹²⁸ Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών [Raad Voor Vreemdelingenbetwistingen / Conseil du contentieux des étrangers (RVV/CCE)] (Βέλγιο), απόφαση της 19ης Μαΐου 2011, αριθ. 61.832 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, στην παράγραφο 89 αναφέρεται ότι «[ό]ταν η ιθαγένεια [ενός προσώπου] δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί με σαφήνεια, το καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να του αναγνωριστεί με τους όρους που ισχύουν και για τους ανιθαγενείς, πρέπει δηλαδή να ληφθεί υπόψη η χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του αντί για τη χώρα της ιθαγένειάς του». Στην απόφαση του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου [Verwaltungsgerichtshof (VwGH)] (Αυστρία), της 30ής Σεπτεμβρίου 2004, 2001/20/0410, AT:VWGH:2004:2001200410.X00, η υπόθεση αφορούσε Αρμένια πολίτη που είχε ζήσει στο Αζερμπαϊτζάν με τους γονείς της, οι οποίοι διέθεταν διαβατήρια από το Αζερμπαϊτζάν, και η οποία ισχυριζόταν ότι είχε διωχθεί στο Αζερμπαϊτζάν ως μέλος της αρμενικής μειονότητας. Το δικαστήριο έκρινε ότι, λόγω της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, δεν ήταν σαφές αν είχε αρμενική ή αζερική ιθαγένεια. Δεδομένου ότι η χώρα καταγωγής της ήταν μία από τις δύο πιθανές χώρες, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η σχετική χώρα έπρεπε να προσδιοριστεί και να αποδειχθεί από τις αρμόδιες για το άσυλο αρχές. Όπως και στην υπόθεση του βελγικού Συμβουλίου ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, κατά την αξιολόγηση σχετικού ισχυρισμού όσον αφορά δύο πιθανές χώρες καταγωγής (μία από τις οποίες θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ως χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής), το δικαστήριο έκρινε ότι ήταν αναγκαίο να προβεί σε τεκμηριωμένες διαπιστώσεις σχετικά με τις απαιτήσεις της παραγράφου 1 σημείο 4 του νόμου περί ασύλου. Βλέπε επίσης Hathaway, J. C. και Foster, M., *The Law of Refugee Status*, 2η έκδοση, Cambridge University Press, Κέιμπριτζ, 2014 (στο εξής Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*), σ. 55.

¹²⁹ Βλέπε Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2017, *R (Hysaj and Others) v Secretary of State for the Home Department. Bakijasi v Secretary of State for the Home Department*, [2017] UKSC 82. Βλέπε επίσης άρθρο 7 παράγραφος 1 της [Ευρωπαϊκής σύμβασης για την ιθαγένεια](#), της 6ης Νοεμβρίου 1997, το οποίο προβλέπει ότι μία από τις περιπτώσεις στις οποίες ένα συμβαλλόμενο κράτος μπορεί να προβλέψει στο εσωτερικό του δικαίο την εκ του νόμου απώλεια της ιθαγένειάς του είναι «εάν η ιθαγένεια του συμβαλλόμενου κράτους έχει αποκτηθεί μέσω δόλιας συμπεριφοράς, ψευδών πληροφοριών ή απόκρυψης σημαντικών στοιχείων από τον αιτούντα». UNHCR, *Stateless Persons Handbook*, ό.π. υποσημείωση 123, παράγραφος 46 όπου αναφέρεται ότι «[ο] αντίκτυπος της απάτης ή του σφάλματος κατά την κτήση ιθαγένειας πρέπει να διακρίνεται από τη δόλια απόκτηση εγγράφων τα οποία μπορούν να υποβληθούν ως απόδειξη ιθαγένειας. Τα έγγραφα αυτά δεν στηρίζουν κατ' ανάγκη τη διαπίστωση της ιθαγένειας, καθώς σε πολλές περιπτώσεις δεν συνδέονται με κάποιον μηχανισμό ιθαγένειας, αυτόματο ή μη, ο οποίος πράγματι εφαρμόστηκε σε σχέση με το άτομο».

ερυθραϊκής ιθαγένειας για την ίδια ⁽¹³⁰⁾. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η πλειοψηφία του δικαστηρίου έκρινε ότι υπήρξε κατάχρηση και ότι, ως εκ τούτου, η αιτούσα δεν μπορούσε να επικαλεστεί την ερυθραϊκή ιθαγένειά της.

Μπορεί να απαιτείται διαφορετική προσέγγιση ανάλογα με το αν η ιθαγένεια αποκτάται εκ του νόμου (αυτοδικαίως) ή μέσω μη αυτόματου μηχανισμού ⁽¹³¹⁾.

1.3.2.7. Διπλή ή πολλαπλή ιθαγένεια

Ο ορισμός του πρόσφυγα στο άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) διαφέρει από τον ορισμό του άρθρου 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες καθώς παραλείπει το περιεχόμενο του δεύτερου εδαφίου του τελευταίου, που αφορά τους πρόσφυγες πολλαπλής ιθαγένειας ⁽¹³²⁾. Ωστόσο, η οδηγία παραπέμπει σε άλλο σημείο στο άρθρο 1 Α παράγραφος 2, και το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι η ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) πρέπει να τηρεί τους κανόνες της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες ⁽¹³³⁾.

Το ΔΕΕ διευκρίνισε την ορθή θέση στην υπόθεση LW. Η υπόθεση αφορούσε παιδί με Τυνησία μητέρα και Σύριο πατέρα. Ο πατέρας είχε καθεστώς πρόσφυγα στη Γερμανία, και για τη μητέρα, της οποίας η αίτηση διεθνούς προστασίας στη Γερμανία είχε απορριφθεί, δεν διαπιστώθηκε ότι αντιμετώπιζε κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης στην Τυνησία. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι, μολονότι το άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) δεν περιλαμβάνει ρητώς τη διάταξη του ορισμού του άρθρου 1 Α παράγραφος 2 σχετικά με τα πρόσωπα πολλαπλής ιθαγένειας, «προκύπτει ωστόσο από το άρθρο 2, στοιχείο ιδ', αυτής ότι καθεμία από τις χώρες των οποίων ο εκάστοτε αιτών έχει ενδεχομένως την ιθαγένεια πρέπει να λογίζεται ως «χώρα καταγωγής» για τους σκοπούς εφαρμογής της οδηγίας αυτής» ⁽¹³⁴⁾. Το άρθρο 2 στοιχείο ιδ) ορίζει ότι «χώρα καταγωγής» είναι «η χώρα ή οι χώρες της ιθαγένειας ή, για τους ανιθαγενείς, της προηγούμενης συνήθους διαμονής». Το ΔΕΕ επισήμανε περαιτέρω τα εξής:

«Ως εκ τούτου, από την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο δ', και του άρθρου 2, στοιχείο ιδ', της [ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)] απορρέει ότι ο αιτών που έχει την ιθαγένεια περισσότερων της μίας τρίτων χωρών δεν λογίζεται ως στερούμενος προστασίας παρά μόνον αν δεν μπορεί ή, λόγω φόβου διώξεων, δεν επιθυμεί να τεθεί υπό την προστασία καμιάς από τις χώρες αυτές. Η εν λόγω ερμηνεία επιβεβαιώνεται εξάλλου από το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο ε', της οδηγίας αυτής, δυνάμει του οποίου, μεταξύ των στοιχείων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την ατομική αξιολόγηση αιτήσεως διεθνούς προστασίας, περιλαμβάνεται το αν μπορεί ευλόγως να υποτεθεί ότι ο αιτών θα μπορεί να τύχει προστασίας εκ μέρους άλλης χώρας της οποίας ενδέχεται να έχει την ιθαγένεια» ⁽¹³⁵⁾.

¹³⁰ Ανώτατο Δικαστήριο (Høyesterett) (Νορβηγία), απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2020, [HR-2020-2408-A](#) (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

¹³¹ UNHCR, *Stateless Persons Handbook*, ό.π. υποσημείωση 123, παράγραφος 45.

¹³² Για την πλήρη παράθεση του άρθρου 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες, βλ. επ. υποσημείωση 101.

¹³³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, [M, X και X](#), ό.π. υποσημείωση 33, σκέψη 74: «μολονότι η Ένωση δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Συμβάσεως [για τους Πρόσφυγες], το άρθρο 78, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και το άρθρο 18 του Χάρτη την υποχρεώνουν παρά ταύτα να τηρεί τους κανόνες της Συμβάσεως αυτής. [Η ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)] πρέπει λοιπόν, δυνάμει αυτών των διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου, να είναι σύμφωνη με τους προαναφερθέντες κανόνες».

¹³⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 32.

¹³⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 33.

Η σημασία του ορισμού της «χώρας καταγωγής» στο άρθρο 2 στοιχείο ιδ) είναι ότι αναφέρεται στη «χώρα ή χώρες της ιθαγένειας» (η επισήμανση των συντακτών). Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες αφορά τα πρόσωπα που έχουν περισσότερες από μία ιθαγένειες. Συνεπώς, αμφότερες οι διατάξεις καθιστούν σαφές ότι ο αιτών μπορεί να έχει **περισσότερες από μία χώρες ιθαγένειας**.

Η θέση ότι ένας αιτών με πολλαπλές ιθαγένειες πρέπει να αποδείξει βάσιμο φόβο δίωξης σε **καθεμία** από τις χώρες ιθαγένειάς του (εκτός εάν συντρέχουν λόγοι βάσιμου φόβου εξαιτίας του οποίου δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία μίας από τις χώρες ιθαγένειάς του) είναι παγιωμένη στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών⁽¹³⁶⁾. Αυτό που είναι λιγότερο παγιωμένο είναι το ακριβές πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο 1 Α παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες, το οποίο απαιτεί να αποδεικνύεται η ύπαρξη αιτίας βασιζόμενης σε δικαιολογημένο φόβο, εξαιτίας του οποίου ο αιτών «δεν έκαμε χρήση της υπ' ετέρας των χωρώνών κέκτηται την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας». Μία βάση για την άρνηση του αιτούντος να τεθεί υπό την προστασία μιας χώρας μπορεί να συναχθεί από την αρχή της μη επαναπροώθησης⁽¹³⁷⁾. Θα ήταν σαφώς αντίθετο προς την εν λόγω αρχή αν ο αιτών ζητούσε προστασία σε άλλη χώρα ιθαγένειας, η οποία θα τον επαναπροωθούσε στη χώρα δίωξης. Μια άλλη βάση μπορεί να συναχθεί από την αρχή της αποτελεσματικότητας, σε περίπτωση δηλαδή που η άλλη χώρα ιθαγένειας δεν δεχόταν τον αιτούντα. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, ένα κράτος έχει την υποχρέωση να επιτρέπει την (επαν)εισοχή των υπηκόων του⁽¹³⁸⁾.

Αιτών ο οποίος έχει την ιθαγένεια της χώρας Χ και, επιπλέον, είχε **συνήθη διαμονή σε διαφορετική χώρα** δεν πληροί τις προϋποθέσεις ώστε να θεωρηθεί πρόσωπο με πολλαπλές ιθαγένειες ή ανιθαγενής. Το πρόσωπο αυτό είναι απλώς υπήκοος της χώρας Χ. Αυτή ήταν η προσέγγιση που ακολούθησε το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Τσεχίας σε υπόθεση που αφορούσε αιτούντα ο οποίος ήταν υπήκοος του Ισραήλ, αλλά του οποίου η χώρα τελευταίας μόνιμης διαμονής ήταν η Νότια Αφρική. Το δικαστήριο έκρινε ότι το ζήτημα κατά πόσον ο αιτών είχε βάσιμο φόβο δίωξης θα έπρεπε να εξεταστεί σε σχέση με τη χώρα της ιθαγένειάς του⁽¹³⁹⁾. Αυτό συνάδει με το γράμμα του άρθρου 2 στοιχεία δ), στ) και ιδ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), σύμφωνα με τα οποία η χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής έχει σημασία ως κράτος αναφοράς μόνο για τους ανιθαγενείς.

1.3.3. Ανιθαγενείς

Το άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες αναφέρεται σε πρόσωπο «μη έχουν υπηκοότητα». Η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), κάνοντας ειδική αναφορά στο άρθρο 2

¹³⁶ Βλέπε για παράδειγμα τις ακόλουθες αποφάσεις του RVV/CCE, απόφαση της 26ης Απριλίου 2016, αριθ. 166.543, σκέψη 3.8: «[Από το άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες] προκύπτει ότι η αίτηση ασύλου πρέπει να εξετάζεται σε σχέση με καθεμία από τις χώρες ιθαγένειας του αιτούντος. Εάν ο αιτών δεν έχει φόβο δίωξης ή δεν διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης σε μία από αυτές τις χώρες, [...], αυτό αρκεί για να απορριφθεί η αίτηση ασύλου» (μετάφραση του συντάκτη)- απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2010, αριθ. 48.327, σκέψη 4.2.

¹³⁷ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 48 και άρθρο 21 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση).

¹³⁸ Το ΔΕΕ έκρινε στην απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1974 για την υπόθεση Van Duyn κατά Home Office, C-41/74, EU:C:1974:133, σκέψη 22, ότι «είναι αρχή του διεθνούς δικαίου [...] ένα κράτος να μην αρνείται στους δικούς του υπηκόους το δικαίωμα εισόδου στο έδαφός του και διαμονής σ' αυτό».

¹³⁹ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2011, VS κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 6, Azs 29/2010-85 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

στοιχείο δ) σε «ανιθαγενή», κωδικοποιεί την ευρέως αποδεκτή άποψη ότι οι εν λόγω κατηγορίες προσώπων ταυτίζονται ⁽¹⁴⁰⁾.

Η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) δεν περιλαμβάνει ορισμό του ανιθαγενούς, αλλά στο άρθρο 1 παράγραφος 1 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το καθεστώς των ανιθαγενών ⁽¹⁴¹⁾, ο ανιθαγενής ορίζεται (αποφατικά) ως «πρόσωπον το οποίον ουδέν Κράτος θεωρεί ως υπήκοόν του κατ' εφαρμογήν της νομοθεσίας του».

Κατά το άρθρο 67 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ, οι ανιθαγενείς εξομοιώνονται με τους υπηκόους των τρίτων χωρών στο πλαίσιο του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης ⁽¹⁴²⁾. Η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προβλέπει για τους ανιθαγενείς προστασία ισότιμη με εκείνη που παρέχεται σε υπηκόους τρίτων χωρών, καθώς οι ανιθαγενείς δικαιούνται επίσης καθεστώς πρόσφυγα και καθεστώς επικουρικής προστασίας. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις ο ισχυρισμός του αιτούντος ότι είναι ανιθαγενής αμφισβητείται από τις αρχές του κράτους μέλους στο οποίο ζητεί διεθνή προστασία.

Έως σήμερα, το ΔΕΕ δεν έχει αποσαφηνίσει, στο πλαίσιο του ΚΕΣΑ, με ποιον τρόπο πρέπει να εξετάζεται μια υπόθεση στην οποία αμφισβητείται η ανιθαγένεια του αιτούντος. Ο προαναφερθείς ορισμός του «ανιθαγενούς» ορίζει την ανιθαγένεια αποφατικά: η έλλειψη ιθαγένειας. Ως εκ τούτου, οι κανόνες που διέπουν τον καθορισμό της ανιθαγένειας είναι οι ίδιοι με εκείνους που διέπουν τον καθορισμό της ιθαγένειας. Το εθνικό δικαστήριο, βασιζόμενο στους ίδιους κανόνες διεθνούς δικαίου που διέπουν τον καθορισμό της ιθαγένειας, πρέπει να αποφασίσει αν η προβαλλόμενη ανιθαγένεια του ενδιαφερομένου μπορεί να γίνει δεκτή για την εκτίμηση της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) σχετικά με την αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων. Σύμφωνα με το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) του Ηνωμένου Βασιλείου, όταν επιδιώκεται να καθοριστεί αν ένα πρόσωπο έχει την ιθαγένεια συγκεκριμένου κράτους, ο όρος «δικαίιο» θα πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως περιλαμβάνοντας και άλλες μορφές της οιονεί νομοθετικής διαδικασίας, όπως τα υπουργικά διατάγματα και τη «συνήθη πρακτική» ⁽¹⁴³⁾.

Από το άρθρο 4 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προκύπτει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεωρούν ότι εναπόκειται στον αιτούντα να τεκμηριώσει τον ισχυρισμό του ότι είναι ανιθαγενής. Ωστόσο, λαμβανομένης υπόψη της φύσης της ανιθαγένειας, ο αιτών συχνά δεν θα είναι σε θέση να προσκομίσει τεκμηρίωση για να στηρίξει τον ισχυρισμό του.

Τα ζητήματα που σχετίζονται με το είδος των αποδείξεων τις οποίες μπορούν να λαμβάνουν υπόψη τα δικαστήρια που επιλαμβάνονται υποθέσεων ασύλου όταν κρίνουν αν ένα πρόσωπο είναι υπήκοος συγκεκριμένου κράτους, αν έχει διπλή ή πολλαπλή ιθαγένεια, αν είναι

¹⁴⁰ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφοι 101-105· για σχετική νομολογία, βλέπε Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 64-75· και Foster και Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, ό.π. υποσημείωση 124, κεφάλαιο 4, σ. 90-119.

¹⁴¹ ΓΣΗΕ, *Σύμβαση για το καθεστώς των ανιθαγενών*, 28 Σεπτεμβρίου 1954. Η Εσθονία, η Κύπρος και η Πολωνία δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη της εν λόγω σύμβασης, όμως άλλα κράτη μέλη είναι.

¹⁴² Το άρθρο 67 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ προβλέπει ότι «[Η Ένωση εξ]ασφαλίζει την απουσία ελέγχων των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα και αναπτύσσει κοινή πολιτική στους τομείς του ασύλου, της μετανάστευσης και του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, η οποία βασίζεται στην αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και είναι δίκαιη έναντι των υπηκόων τρίτων χωρών. Για τους σκοπούς του παρόντος τίτλου, οι ανιθαγενείς εξομοιώνονται με τους υπηκόους των τρίτων χωρών».

¹⁴³ Supreme Court (Ηνωμένο Βασίλειο), 2015, *Pham*, ό.π. υποσημείωση 125, σκέψη 25. Βλέπε επίσης UNHCR, *Stateless Persons Handbook*, ό.π. υποσημείωση 123, παράγραφος 22.

ανιθαγενής ή απροσδιόριστης ιθαγένειας εξετάζονται στην έκδοση της EASO *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση* (144).

1.3.4. Χώρα/-ες προηγούμενης συνήθους διαμονής

Όταν διαπιστώνεται ότι ο αιτών διεθνή προστασία είναι ανιθαγενής, πρέπει να καθορίζεται η χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής (145). Ορισμένα εθνικά δικαστήρια έχουν αποφανθεί ότι η χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής δεν χρειάζεται να είναι κράτος. Ο όρος «χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής» θεωρείται επίσης ότι περιλαμβάνει εδάφη τα οποία, μολονότι έχουν τα χαρακτηριστικά ενός κράτους, όπως καθορισμένα σύνορα, νομικά συστήματα και μόνιμο πληθυσμό, στερούνται ωστόσο κρατικής υπόστασης (146).

Το ΔΕΕ έχει παράσχει καθοδήγηση σχετικά με την έννοια του όρου «συνήθους διαμονής» στο πλαίσιο του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το οικογενειακό δίκαιο (147) και την κοινωνική ασφάλιση (148). Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι το ΔΕΕ θα θεωρούσε ότι η ανωτέρω καθοδήγηση μεταφέρεται αυτομάτως στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Σύμφωνα με το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, η συνήθους διαμονή ενός ανιθαγενούς δεν είναι απαραίτητο να ήταν νόμιμη (149). Αντ' αυτού, η συνήθους διαμονή μπορεί να είναι επαρκής εάν ο ανιθαγενής δεν έμεινε απλώς για σύντομο χρονικό διάστημα

¹⁴⁴ EASO, *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 23, ενότητα 5.1.

¹⁴⁵ Βλέπε για παράδειγμα UK Immigration Appeal Tribunal [UK Immigration and Asylum Tribunal (UKIAT)] [Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων του Ηνωμένου Βασιλείου (Δικαστήριο αρμόδιο για υποθέσεις ασύλου και μετανάστευσης)], απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2005, *SG (Stateless Nepalese: Refugee? Removal Directions) Bhutan*, [2005] UKIAT 00025, σκέψεις 8-11, και Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο [Bundesverwaltungsgericht (BVerwG)] (Γερμανία), απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2009, αριθ. 10 C 50.07, BVerwG:2009:260209U10C50.07.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 50.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα)], σκέψεις 29-30.

¹⁴⁶ Στην απόφαση του CNDA (Γαλλία), της 13ης Φεβρουαρίου 2012, *M. D.M.L.*, αριθ. 11026661C +, που παρατίθεται στο CNDA (Γαλλία), *Année 2021: Contentieux des réfugiés: jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile*, σ. 32-33, το δικαστήριο έκρινε ότι ανιθαγενής ο οποίος είχε ζηήσει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του σε καταυλισμό προσφύγων στην Αλγερία, αλλά σε περιοχή υπό τον διοικητικό, αστυνομικό, δικαστικό, στρατιωτικό και πολιτικό έλεγχο της Αραβικής Λαοκρατικής Δημοκρατίας της Σαχάρας, ήταν «συνήθους κάτοικος» της μερικώς αναγνωρισμένης Αραβικής Λαοκρατικής Δημοκρατίας της Σαχάρας. Βλέπε επίσης Foster και Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, ό.π. υποσημείωση 124, σ. 132-133 (οι οποίοι παραπέμπουν επίσης σε νομολογία της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας).

¹⁴⁷ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας. Βλέπε ΔΕΕ, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, *Barbara Mercredi κατά Richard Chaffe*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, σκέψη 56. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 2ας Απριλίου 2009, *Αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως: Korkein hallinto-oikeus (Φινλανδία)*, C-523/07, EU:C:2009:225, σκέψεις 37-41.

¹⁴⁸ Στην απόφαση του ΔΕΕ, της 11ης Νοεμβρίου 2004, *Adanez-Vega κατά Bundesanstalt für Arbeit*, C-372/02, EU:C:2004:705, σκέψη 37, το δικαστήριο έκρινε ότι «από πάγια νομολογία προκύπτει ότι ο τόπος “κατοικίας” καθορίζεται από τον τόπο στον οποίο βρίσκεται το σύνηθες κέντρο των συμφερόντων».

¹⁴⁹ BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 50.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 146, σκέψεις 31-33. Βλέπε επίσης Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 18ης Ιουνίου 2014, αριθ. 362703, FR:CESJS:2014:362703.20140618.

σε μια χώρα, αλλά το κέντρο της ζωής του ήταν στη συγκεκριμένη χώρα⁽¹⁵⁰⁾. Κατά το ίδιο δικαστήριο, για να ισχύει η συνήθης διαμονή στην περίπτωση αυτή, απαιτείται επίσης οι αρχές της συγκεκριμένης χώρας να μην έχουν λάβει μέτρα για να θέσουν τέλος στη διαμονή του αιτούντος⁽¹⁵¹⁾.

Μια άλλη γερμανική υπόθεση αφορούσε αιτούντα ο οποίος είχε ζήσει επί πολλά έτη ως μη καταχωρισμένος πρόσφυγας στο Μπανγκλαντές. Με την απόφασή του, το Διοικητικό Δικαστήριο του Ντίσελντορφ δέχθηκε ότι ο αιτών καταγόταν από την πολιτεία Rakhine (Μιανμάρ) και ότι δεν είχε μπανγκλαντεσιανή ιθαγένεια. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, ως εκ τούτου, δεν ήταν αναγκαίο να καθοριστεί αν ο αιτών είχε την ιθαγένεια της Μιανμάρ, δεδομένου ότι η Μιανμάρ ήταν, σε κάθε περίπτωση, είτε η χώρα της ιθαγένειάς του είτε, ως ανιθαγενής, η χώρα της συνήθους διαμονής του. Συνεπώς, το δικαστήριο έκρινε ότι το αίτημά του έπρεπε να εξεταστεί σε σχέση με τη Μιανμάρ. Όσον αφορά το Μπανγκλαντές ως πιθανή χώρα συνήθους διαμονής, το δικαστήριο επισήμανε ότι η διαμονή αυτή δεν χρειαζόταν να είναι νόμιμη, αλλά ότι το πρόσωπο έπρεπε να έχει *de facto* το κέντρο της ζωής του εκεί και να μη διατρέχει κίνδυνο τερματισμού της διαμονής του. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το γεγονός ότι ο αιτών δεν ήταν καταχωρισμένος, δεν λάμβανε κρατική στήριξη και δεν είχε καμία προοπτική για ορισμένη διάρκεια διαμονής σήμαινε ότι το Μπανγκλαντές δεν μπορούσε να θεωρηθεί χώρα συνήθους διαμονής του⁽¹⁵²⁾. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο αιτών είχε βάσιμο φόβο δίωξης στη Μιανμάρ ως μέλος της εθνοτικής ομάδας των μουσουλμάνων Ροχίνγκια/Μπενγκάλι και ότι θα έπρεπε να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας.

Όπως ένα πρόσωπο μπορεί να έχει περισσότερες από μία ιθαγένειες, έτσι και ένα πρόσωπο μπορεί να έχει περισσότερες από μία χώρες προηγούμενης συνήθους διαμονής. Σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική, το άρθρο 2 στοιχείο ιδ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι, για τους ανιθαγενείς, ως «χώρα καταγωγής» νοείται «η χώρα **ή οι χώρες** [...] της προηγούμενης συνήθους διαμονής»⁽¹⁵³⁾.

¹⁵⁰ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2010, αριθ. 45.396 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το Κόσοβο μπορούσε να θεωρηθεί χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής του αιτούντος, εφόσον ο αιτών είχε δηλώσει ότι ήταν εθνοτικής καταγωγής Ρομά, ότι ο τόπος γέννησής του ήταν στο Κόσοβο και ότι είχε ζήσει μεγάλο μέρος της ζωής του εκεί. Βλέπε επίσης BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 50.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 146. Με την τελευταία αυτή απόφαση, το δικαστήριο έκρινε επίσης ότι για να στοιχειοθετηθεί η συνήθης διαμονή απαιτείται διαμονή διάρκειας τουλάχιστον 5 ετών κατ' αναλογία προς την περίοδο που απαιτείται για την εκπλήρωση του όρου «μόνιμη διαμονή» σε νομικές πράξεις οι οποίες αφορούν την ελάχιστη διαμονή που απαιτείται πριν από την πολιτογράφηση. Η άποψη αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί υπερβολικά ποσοτική και περιοριστική κατά την εξέταση της προσέγγισης του ΔΕΕ στο πλαίσιο του οικογενειακού δικαίου. Βλέπε για παράδειγμα ΔΕΕ, 2010, *Mercredi*, υποσημείωση 148, σκέψεις 27 και 56, όπου αποφεύγεται ένας συγκεκριμένος ορισμός και, αντ' αυτού, λαμβάνονται υπόψη «ενδείξεις» ή «παράγοντες».

¹⁵¹ BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 50.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 146, σκέψη 34. Βλέπε επίσης RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2014, αριθ. 126.144, σκέψη 2.8.

¹⁵² VG Ντίσελντορφ, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2018, 5 K 11138/17A, DE:VG D:2018:0226.5K11138.17A.00.

¹⁵³ Επισήμανση των συντακτών. Στο πλαίσιο αυτό, η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) κωδικοποιεί τη θέση που διατύπωσε η UNHCR στο *Εγχειρίδιό* της, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 104, και ευρύτερη βιβλιογραφία. Βλέπε για παράδειγμα Foster και Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, ό.π. υποσημείωση 124, σ. 138-143. Αντιθέτως, το Ανώτερο Δικαστήριο της Ιρλανδίας (High Court of Ireland) στην απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2012 για την υπόθεση *DT (No 2) v Refugee Appeal Tribunal and Others*, [2012] IEHC 562, ακολούθησε την προσέγγιση της μοναδικής χώρας προηγούμενης συνήθους διαμονής επιτρέποντας την άσκηση αναιρέσεως ενώπιον του ιρλανδικού Ανώτατου Δικαστηρίου (Supreme Court). Ο αιτών ισχυρίστηκε ότι είχε προηγούμενη συνήθη διαμονή τόσο στο Μπουτάν όσο και στο Νεπάλ. Το Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε τελικά την υπόθεση λόγω κατάχρησης της διαδικασίας μετά τη λήψη νέων αποδεικτικών στοιχείων, κρίνοντας ότι ο αιτών είχε παράσχει ψευδή στοιχεία σχετικά με την προβαλλόμενη έλλειψη ιθαγένειας. Βλέπε επίσης Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 14ης Ιουνίου 2017, *DT v Refugee Appeals Tribunal and Another* [2017] IESC 45.

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη εξετάσει αν ο όρος «προηγούμενη» πρέπει να ερμηνεύεται κατά γράμμα ως αναφερόμενος σε οποιαδήποτε χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής ή αν πρέπει να θεωρείται ότι εννοεί μόνο την «τελευταία» χώρα συνήθους διαμονής ενός προσώπου⁽¹⁵⁴⁾. Εάν γίνει δεκτή η δεύτερη προσέγγιση, αυτό συνεπάγεται ότι θεωρείται ότι το πρόσωπο έχει μόνο μία χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής και, ως εκ τούτου, δεν τίθεται ζήτημα σχετικά με το αν οι ανιθαγενείς με περισσότερες από μία χώρες προηγούμενης συνήθους διαμονής υποχρεούνται, κατ' αναλογία προς τους αιτούντες με πολλαπλές χώρες ιθαγένειας, να αποδείξουν βάσιμο φόβο δίωξης σε καθεμία από τις χώρες της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους⁽¹⁵⁵⁾.

Το γεγονός και μόνο ότι γίνεται δεκτό ότι ο αιτών είναι ανιθαγενής δεν σημαίνει ότι απαλλάσσεται από την εκπλήρωση των ίδιων προϋποθέσεων που ισχύουν για τους υπηκόους τρίτης χώρας σε σχέση με τη διαπίστωση βάσιμου φόβου δίωξης σύμφωνα με την ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)⁽¹⁵⁶⁾. Το γράμμα του άρθρου 2 στοιχείο δ), το οποίο αναφέρεται σε ανιθαγενείς οι οποίοι βρίσκονται εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους «για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους», επιβάλλει συμμετρία στα κριτήρια με βάση τα οποία διαπιστώνεται βάσιμος φόβος δίωξης⁽¹⁵⁷⁾.

1.3.5. Εκτός της χώρας ιθαγένειας ή της χώρας προηγούμενης συνήθους διαμονής

Αφού διαπιστωθεί ότι ο αιτών είναι υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, η προϋπόθεση ότι πρέπει να βρίσκεται **εκτός** της χώρας ιθαγένειας ή της χώρας προηγούμενης συνήθους διαμονής του αποτελεί το δεύτερο στοιχείο που εξετάζεται για την αναγνώρισή του ως πρόσφυγα. Αφού προσδιοριστεί η χώρα ιθαγένειας ή η χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής, το ερώτημα αν ο αιτών βρίσκεται εκτός της εν λόγω χώρας είναι απλώς ένα

¹⁵⁴ Όπως ορίζεται στο άρθρο 3 παράγραφος 1 του γερμανικού νόμου για τις διαδικασίες ασύλου ([μετάφραση στην αγγλική γλώσσα](#)). Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο αποφάνθηκε το 2009 ότι η συγκεκριμένη διάταξη «επικεντρώνεται στη χώρα όπου ο αλλοδαπός, ως ανιθαγενής, “είχε” τελευταία τη συνήθη διαμονή του». Βλέπε BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. [10 C 50.07 \(μετάφραση στην αγγλική γλώσσα\)](#), ό.π. υποσημείωση 146, σκέψεις 30 και 36. Ωστόσο, ούτε το γράμμα του άρθρου 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες ούτε το γράμμα του άρθρου 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) περιέχουν αναφορά στον όρο «τελευταία». Σύμφωνα με ορισμένους ακαδημαϊκούς αναλυτές, βλέπε για παράδειγμα Foster και Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, ό.π. υποσημείωση 124, σ. 139-140), αυτό συνηγορεί κατά της εισαγωγής ενός τέτοιου κριτηρίου στο κείμενο.

¹⁵⁵ Όσον αφορά το αν τα πρόσωπα με και χωρίς ιθαγένεια πρέπει να αντιμετωπίζονται κατά τον ίδιο τρόπο ως προς το ζήτημα αυτό, δεν υπάρχει πάγια άποψη. Εντοπίζονται αντικρουόμενες απόψεις, για παράδειγμα, μεταξύ της απόφασης του Ομοσπονδιακού Εφετείου (Καναδάς), της 11ης Μαΐου 1998, *Thabet v Canada (Minister of Citizenship and Immigration)*, [1998] 4 FC 21, στην οποία αναφέρεται ότι «οι ανιθαγενείς θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όσο το δυνατόν αναλογικότερα με τους έχοντες περισσότερες από μία ιθαγένειες», και των Foster και Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, ό.π. υποσημείωση 124, σ. 140-141.

¹⁵⁶ Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Ιουλίου 2000, *Revenko v Secretary of State for the Home Department*, [2000] EWCA Civ 500· CNDA (Γαλλία), απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2011, *M. B.*, αριθ. 10018108 R, αναφέρεται στο CNDA (Γαλλία), *Année 2011, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale de droit d'asile*, σ. 118· απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2010, *M. D.*, αριθ. 09002572 C+, αναφέρεται στο CNDA (Γαλλία), *Année 2010, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale de droit d'asile*, σ. 33-36 και 59-61 [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2010, *M. D.*, αριθ. 09002572 C+]· BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. [10 C 50.07 \(μετάφραση στην αγγλική γλώσσα\)](#), ό.π. υποσημείωση 146· και High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 17ης Ιουλίου 2009, *AD v Refugee Appeals Tribunal and another*, [2009] IEHC 326. (Όλες οι υποθέσεις παρατίθενται στο Foster και Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, ό.π. υποσημείωση 124, σ. 96.)

¹⁵⁷ Με αυτόν τον τρόπο, η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αφαιρεί επίσης την άνω τελεία από το κείμενο του άρθρου 1 Α παράγραφος 2 «· ή εάν μη έχον υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής». Οι λέξεις αυτές υποκαθίστανται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) με τις λέξεις «για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους».

πραγματικό στοιχείο. «Εκτός» σημαίνει ότι βρίσκεται με φυσική παρουσία εκτός του εδάφους του οικείου κράτους, ενώ το έδαφος νοείται με την έννοια της δικαιοδοσίας⁽¹⁵⁸⁾. Η απαίτηση αυτή συνεπάγεται ότι ο αιτών που ζητεί άσυλο σε ξένη πρεσβεία ενώ βρίσκεται ακόμη στη χώρα καταγωγής του δεν εμπίπτει στο εδαφικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας (βλέπε «Αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας» ανωτέρω)⁽¹⁵⁹⁾.

Όσον αφορά τα άτομα που έχουν ιθαγένεια, η απαίτηση να βρίσκονται «εκτός της χώρας» δεν αποκλείει τους επιτόπου πρόσφυγες, οι οποίοι ενδέχεται να μην έχουν ζήσει ποτέ στη χώρα της ιθαγένειάς τους, από το δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας. Ένα πρόσωπο μπορεί να βρίσκεται σε αυτή την κατάσταση εάν, για παράδειγμα, απέκτησε την ιθαγένειά του με βάση την καταγωγή του, αλλά γεννήθηκε σε άλλο κράτος. Αντιθέτως, το εδαφικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας της ΕΕ για την προσωρινή προστασία περιορίζεται στα πρόσωπα που «υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα ή την περιοχή καταγωγής τους ή εκκενώθηκαν»⁽¹⁶⁰⁾.

Δεδομένου ότι η χώρα αναφοράς των ανιθαγενών πρέπει να είναι «προηγούμενη» και η διαμονή τους σε αυτή να ήταν «συνήθης», πρέπει να αποδείξουν ότι διέμεναν σε αυτή πριν υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας.

1.4. Πράξεις δίωξης (άρθρο 9 παράγραφοι 1 και 2)

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), «πρόσφυγας» είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ο οποίος, μεταξύ άλλων, έχει «βάσιμο φόβο **δίωξης**». Στη διατύπωση του ορισμού των «πράξεων δίωξης», το άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) περιλαμβάνει έναν από τους κύριους τρόπους με τους οποίους η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) επιδιώκει να αναπτύξει τον ορισμό του άρθρου 2 στοιχείο δ) [ο οποίος, με τη σειρά του, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες (βλέπε ενότητα 1.2)].

Ωστόσο, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) δεν παρέχει περαιτέρω διευκρινιστικές λεπτομέρειες για όλες τις πτυχές του εν λόγω ορισμού. Το γεγονός αυτό ενισχύει τη σημασία των ερμηνευτικών οδηγιών του ΔΕΕ σχετικά με ορισμένες

¹⁵⁸ ΔΔ, απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 1950, *Asylum Case (Columbia/Peru)*, ICJ Reports, αριθ. 71. Στο Εγχειρίδιο της UNHCR, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 88 αναφέρεται ότι «[η] διαδικασία για την παροχή διεθνούς προστασίας δεν μπορεί να κινηθεί ενόσω το πρόσωπο βρίσκεται μέσα στα όρια της εδαφικής δικαιοδοσίας της χώρας του». Βλέπε επίσης House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2004, *Regina v Immigration Officer at Prague Airport and Another, Ex parte European Roma Rights Centre and Others*, [2004] UKHL 55, σκέψη 16.

¹⁵⁹ Για ένα παράδειγμα κράτους μέλους το οποίο προβλέπει στο εθνικό του δίκαιο ότι οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να υποβάλουν αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας στις πρεσβείες και στα προξενεία του σε τρίτες χώρες, υπό την προϋπόθεση ότι οι αιτούντες δεν είναι υπήκοοι της χώρας στην οποία βρίσκεται η διπλωματική αντιπροσωπεία, βλέπε άρθρο 38 της ισπανικής νομοθεσίας (νόμος 12/2009 σχετικά με το δικαίωμα στο άσυλο και στην επικουρική προστασία). Σε μελέτη του 2002, οι Noll, G. και Fagerlund, J. (Safe Avenues to Asylum? The actual and potential role of EU diplomatic representations in processing asylum requests, Δανικό Ινστιτούτο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και UNHCR), αναφέρουν το Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ιρλανδία, την Ιταλία και το Λουξεμβούργο ως χώρες οι οποίες προβλέπουν την υποβολή αιτήσεων στις πρεσβείες και στα προξενεία τους. Σημειώνουν ότι, την εποχή εκείνη, έξι ακόμη χώρες της ΕΕ επέτρεπαν την πρόσβαση στο έδαφός τους για λόγους προστασίας σε εξαιρετικές περιπτώσεις (Δανία, Ισπανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Αυστρία και Ηνωμένο Βασίλειο).

¹⁶⁰ Άρθρο 2 στοιχεία α) και γ) της οδηγίας για την προσωρινή προστασία. Η εφαρμογή μιας τέτοιας προσέγγισης στους ανιθαγενείς θα αντέβαινε, ωστόσο, στην απαίτηση να καθοριστεί η χώρα της προηγούμενης **συνήθους** διαμονής.

πτυχές του ορισμού ⁽¹⁶¹⁾. Όσον αφορά το στοιχείο της «δίωξης» στον ορισμό, ένα επιχείρημα του ΔΕΕ, το οποίο δεν περιλαμβάνεται στο άρθρο 9 ή σε οποιοδήποτε άλλο σημείο της οδηγίας, είναι ότι, για να χαρακτηριστεί ως πρόσφυγας, ο αιτών πρέπει να αντιμετωπίζει «εύλογο φόβο **δίωξής του**» (η επισήμανση των συντακτών) ⁽¹⁶²⁾.

Το άρθρο 9 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με τις πράξεις δίωξης περιλαμβάνει τρία μέρη, όπως φαίνεται στον πίνακα 7.

Πίνακας 7: Διάρθρωση του άρθρου 9 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

1	Άρθρο 9 παράγραφος 1	Ο ορισμός των πράξεων δίωξης
2	Άρθρο 9 παράγραφος 2	Μη εξαντλητικός κατάλογος πράξεων οι οποίες μπορεί να συνιστούν δίωξη
3	Άρθρο 9 παράγραφος 3	Η απαίτηση συσχετισμού μεταξύ των λόγων δίωξης και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας κατά των πράξεων αυτών

Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται στα δύο πρώτα στοιχεία, δηλαδή στον ορισμό των πράξεων δίωξης που προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 [βλέπε ενότητα [1.4.1](#), στην οποία εξετάζεται το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β)] (ενότητες [1.4.2](#) και [1.4.3](#) αντίστοιχα) και στον ενδεικτικό κατάλογο των πιθανών μορφών πράξεων δίωξης που προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 2 (βλέπε ενότητα [1.4.4](#)). Όπως φαίνεται στα δενδροδιαγράμματα αποφάσεων (βλέπε προσάρτημα [Α](#)), κατά την ανάλυση των λόγων δίωξης πρέπει να προσδιορίζεται αν υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των λόγων δίωξης και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας των πράξεων αυτών. Ο συσχετισμός αυτός εξετάζεται κατωτέρω στην ενότητα [1.6.1](#).

Η ενότητα [1.4](#) περιλαμβάνει τέσσερις υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 8.

Πίνακας 8: Διάρθρωση της ενότητας [1.4](#)

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.4.1	Η έννοια των «πράξεων» δίωξης	55
1.4.2	Σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)]	59
1.4.3	Σύρρευση μέτρων [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β)]	72
1.4.4	Απαρίθμηση ενδεχόμενων πράξεων δίωξης (άρθρο 9 παράγραφος 2)	74

¹⁶¹ Βλέπε για παράδειγμα ΔΕΕ, 2013, [Χ, Υ και Ζ](#), ό.π. υποσημείωση [31](#), σκέψεις 55-59· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, [Υ και Ζ](#), ό.π. υποσημείωση [38](#), σκέψη 72.

¹⁶² ΔΕΕ, 2020, [ΕΖ](#), ό.π. υποσημείωση [34](#), σκέψη 21: «[υ]πενθυμίζεται, [...] ότι, κατά το άρθρο 2, στοιχείο δ', της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], πρόσφυγας είναι, μεταξύ άλλων, ο υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του “συνεπεία βασίμου φόβου δίωξης” λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας και δεν είναι σε θέση ή, “λόγω του φόβου αυτού”, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την “προστασία” της εν λόγω χώρας. Ο υπήκοος αυτός πρέπει επομένως να αντιμετωπίζει, εξαιτίας περιστάσεων που επικρατούν στη χώρα καταγωγής του, εύλογο φόβο δίωξής του για έναν τουλάχιστον από τους πέντε λόγους που απαριθμούνται στην οδηγία αυτή και στη Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες] (πρβλ. [ΔΕΕ, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2015, [Andre Lawrence Shepherd κατά Bundesrepublik Deutschland, C-472/13, EU:C:2015:117](#)], σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία)». Στο ΔΕΕ, 2018, [Ahmedbekova](#), ό.π. υποσημείωση [68](#), σκέψη 49, το ΔΕΕ χρησιμοποίησε τη διατύπωση «βασίμους λόγους να φοβάται ότι θα διωχθεί προσωπικά».

1.4.1. Η έννοια των «πράξεων» δίωξης

Η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες αναφέρεται σε δικαιολογημένο φόβο «διώξεως» χωρίς να παρέχει ορισμό της «διώξεως». Το άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της εν λόγω Σύμβασης δεν διευκρινίζει ποιες πράξεις μπορεί να συνιστούν δίωξη. Έως σήμερα, οι απόπειρες ορισμού της δίωξης δεν έχουν τελεσφορήσει λόγω (όπως, μεταξύ άλλων, έχει ειπωθεί) της αδυναμίας να απαριθμιστούν, εκ των προτέρων, όλες οι μορφές κακομεταχείρισης βάσει των οποίων θα ήταν θεμιτό το δικαίωμα ενός προσώπου να επωφεληθεί της προστασίας άλλου κράτους⁽¹⁶³⁾. Ως εκ τούτου, η ερμηνεία του θεμελιώδους αυτού όρου έχει αφεθεί στα συμβαλλόμενα κράτη, γεγονός που έχει οδηγήσει ενίοτε σε αποκλίνουσες νομολογίες⁽¹⁶⁴⁾. Η ΟΕΑΑ και η αναδιατύπωσή της αποσκοπούν να εξομαλύνουν την κατάσταση αυτή παρέχοντας καθοδήγηση στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών για την εφαρμογή της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες με βάση κοινές έννοιες και κριτήρια⁽¹⁶⁵⁾. Αποτελούν τις πρώτες διεθνείς πράξεις που επεξεργάζονται την **έννοια της «δίωξης» στο πλαίσιο του άρθρου 1 Α της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες**. Τα κριτήρια που προβλέπονται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αντικατοπτρίζουν σε μεγάλο βαθμό κοινές απόπειρες ορισμού της «διώξεως» που αναφέρεται στο άρθρο 1 Α της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες τόσο στην πρακτική των κρατών όσο και σε ακαδημαϊκά κείμενα.

Σύμφωνα με τον στόχο της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) να καθοδηγεί τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες, το άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τις «πράξεις δίωξης» ως εξής:

Άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Μία πράξη για να θεωρηθεί ως πράξη δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 1Α της σύμβασης [για τους Πρόσφυγες] **πρέπει:**

- α) να είναι αρκούντως σοβαρή λόγω της φύσης ή της επανάληψής της ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά των δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της [ΕΣΔΑ]· ή
- β) να αποτελεί σώρευση διαφόρων μέτρων συμπεριλαμβανομένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία να είναι αρκούντως σοβαρή ούτως ώστε να θίγεται ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στο στοιχείο α). [Η επισήμανση των συντακτών.]

Το άρθρο 9 παράγραφος 1 παραπέμπει ρητά στο άρθρο 1 Α της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες. Ως εκ τούτου, η προσέγγισή του για τον ορισμό της «δίωξης» βασίζεται στους κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα· ο εν λόγω ορισμός παραπέμπει συγκεκριμένα στις διατάξεις της ΕΣΔΑ. Το ίδιο το προοίμιο της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες παραπέμπει

¹⁶³ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφοι 51-53· βλέπε επίσης UNHCR, *Ερμηνεύοντας το άρθρο 1 της Σύμβασης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων*, Απρίλιος 2001, παράγραφοι 16-22.

¹⁶⁴ Βλέπε Goodwin-Gill, G. S., *The Refugee in International Law*, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 1996, σ. 62· και Storey, H., «Persecution: towards a working definition», στο Chetail, V. και Bauloz, C. (επιμ.), *Research Handbook on International Law and Migration*, Edward Elgar, Cheltenham, 2014 (στο εξής Storey, «Persecution»), σ. 462-463.

¹⁶⁵ ΔΕΕ, 2013, *Χ, Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 39 και 51.

στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ⁽¹⁶⁶⁾, τα οποία «επεβεβαίωσαν την αρχήν ότι δέον όπως οι άνθρωποι απολαύουν των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών άνευ διακρίσεως τινός».

Το άρθρο 9 παράγραφος 1 προβλέπει δύο προϋποθέσεις, οι οποίες διατυπώνονται εναλλακτικά. Ορίζει ότι μια πράξη μπορεί να έχει χαρακτήρα δίωξης **είτε** με τη μορφή που προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) **είτε** με τη μορφή που προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β). Από τη διατύπωσή τους είναι σαφές ότι **αμφότερες** οι προϋποθέσεις απαιτούν η πράξη να είναι αρκούντως σοβαρή ώστε να ισοδυναμεί με δίωξη.

Όσον αφορά την έννοια των «πράξεων» δίωξης, το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β) διευκρινίζει ότι οι πράξεις μπορούν να έχουν τη μορφή «μέτρων». Το άρθρο 9 παράγραφος 2 επιβεβαιώνει ότι ο όρος «πράξεις» πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως ώστε να καλύπτει, για παράδειγμα, τόσο τις πράξεις σωματικής βίας όσο και τα νομικά, διοικητικά, αστυνομικά και/ή δικαστικά «μέτρα» (βλέπε ενότητα [1.4.3](#)). Το ΔΕΕ έχει καταστήσει σαφές ότι, για να χαρακτηριστούν ως δίωξη, οι πράξεις αυτές πρέπει να μπορούν να αποδοθούν σε υπεύθυνο (βλέπε ενότητα [1.7](#)) ⁽¹⁶⁷⁾, αλλά το άρθρο 9 παράγραφος 1 αποφεύγει εμφανώς την αναφορά στα κίνητρα ή στη «διωκτική πρόθεση» των υπευθύνων ⁽¹⁶⁸⁾. Αντ' αυτού, επικεντρώνεται στο κατά πόσον οι επιπτώσεις αυτών των πράξεων είναι αρκούντως σοβαρές λόγω της φύσης ή της επανάληψής τους ώστε να συνιστούν σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή σώρευση μέτρων αρκούντως σοβαρή ούτως ώστε να θίγεται ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο. Ο ρόλος των κινήτρων και της πρόθεσης εξετάζεται κατωτέρω στην ενότητα [1.7](#). Βλέπε επίσης την ενότητα [1.6.1.2](#).

Οι πράξεις δίωξης μπορούν να περιλαμβάνουν απειλές δίωξης. Έτσι, για παράδειγμα, στην υπόθεση *Ahmedbekova*, το ΔΕΕ επισήμανε ότι «πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι απειλές δίωξης και σοβαρών βλαβών σε βάρος μέλους της οικογένειας του αιτούντος, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ο αιτών αντιμετωπίζει ο ίδιος τέτοιες απειλές, λόγω του οικογενειακού δεσμού με το απειλούμενο πρόσωπο» ⁽¹⁶⁹⁾.

Ωστόσο, καθορίζοντας συγκεκριμένα κριτήρια όσον αφορά το τι συνιστά «πράξεις δίωξης», η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) καθιστά σαφές ότι αυτά πρέπει να εφαρμόζονται σύμφωνα με την **αρχή της εξατομικευμένης αξιολόγησης**. Το αν οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή η σώρευση διαφόρων μέτρων, όπως ορίζονται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), συνιστούν ή όχι δίωξη πρέπει να αξιολογείται, βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), σε εξατομικευμένη βάση. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη «όλα τα κρίσιμα στοιχεία που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής κατά τον χρόνο λήψης της απόφασης σχετικά με την αίτηση, οι

¹⁶⁶ ΓΣΗΕ, *Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, 10 Δεκεμβρίου 1948, απόφαση 217 (III).

¹⁶⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bođj*, ό.π. υποσημείωση [52](#), σκέψη 35.

¹⁶⁸ Αυτό συνάδει με τη διεθνή νομολογία, η οποία γενικά δεν απαιτεί να αποδεικνύεται «διωκτική πρόθεση» πίσω από τις πράξεις δίωξης. Βλέπε Zimmermann, A. και Mahler, C., «Article 1 A, para. 2 (definition of the term “refugee” / Définition du terme “réfugié)», στο Zimmermann, A. (επιμ.), *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its Protocol: A commentary*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2011 [στο εξής: Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention and Protocol: A commentary*], σ. 349-350 και 372-373· και Goodwin-Gill και McAdam, *The Refugee in International Law*, ό.π. υποσημείωση [25](#), σ. 80-81.

¹⁶⁹ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση [68](#), σκέψη 51· και Zimmermann, A. και Mahler, C., «Article 1 A, para. 2 (definition of the term “refugee” / Définition du terme “réfugié)», στο Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention and Protocol: A commentary*, ό.π. υποσημείωση [169](#), σ. 348-349.

συναφείς δηλώσεις και τα συναφή έγγραφα που έχει υποβάλει ο αιτών, καθώς και η ατομική κατάσταση και οι προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος»⁽¹⁷⁰⁾.

Κοινό στοιχείο για τις δύο εναλλακτικές που προβλέπονται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β) είναι η απαίτηση **η πράξη να είναι αρκούντως σοβαρή** ώστε να θεωρείται πράξη δίωξης⁽¹⁷¹⁾. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α), η προϋπόθεση της επαρκούς σοβαρότητας μπορεί να πληρούται λόγω της «φύσης» μίας μεμονωμένης πράξης που συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εναλλακτικά, μπορεί να πληρούται λόγω της «επανάληψης» μιας πράξης η οποία, εάν είχε τελεστεί ως μία μεμονωμένη πράξη, δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως σοβαρή παραβίαση. Η διαφορά μεταξύ του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) και του στοιχείου β) είναι ότι το στοιχείο β) δεν περιορίζεται σε παραβιάσεις βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και επιτρέπει να λαμβάνεται υπόψη ευρύτερο φάσμα μέτρων, υπό την προϋπόθεση ότι το σωρευτικό αποτέλεσμά τους είναι αρκούντως σοβαρό ώστε να θίγεται ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στο στοιχείο α).

Το άρθρο 9 παράγραφος 1 απαιτεί να διαπιστωθεί αν η πράξη ή οι πράξεις συνιστούν σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)] ή αν αποτελούν σώρευση διαφόρων μέτρων, συμπεριλαμβανομένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι οποίες είναι αντιστοίχως αρκούντως σοβαρές [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β)]. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι, κατά την εφαρμογή του άρθρου 9 στην πράξη, πρέπει πάντοτε να γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ των δύο, ιδίως εάν είναι αμφίβολο αν η επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα συνιστά παραβίαση «βασικών» ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το καθοριστικό στοιχείο της δίωξης είναι «[ε]πομένως, η σοβαρότητα των μέτρων και των κυρώσεων που ελήφθησαν ή μπορούν να ληφθούν σε βάρος του ενδιαφερομένου», και αυτή «θα είναι καθοριστική για το αν συνιστά δίωξη, κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας, τυχόν προσβολή του κατοχυρωμένου με το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη δικαιώματος»⁽¹⁷²⁾.

Σε συμφωνία με την αντίληψη αυτή, το ΔΕΕ δεν προβαίνει σε αυστηρή διάκριση μεταξύ των διαφόρων μορφών πράξεων δίωξης που περιγράφονται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β). Το δικαστήριο επισημαίνει ότι σκοπός της οδηγίας είναι «να βοηθηθούν οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών να εφαρμόζουν τη Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες]»⁽¹⁷³⁾. Ερμηνεύει τις διατάξεις του άρθρου 9 ως ορισμό των στοιχείων τα οποία στηρίζουν το συμπέρασμα ότι οι πράξεις συνιστούν δίωξη κατά την έννοια του άρθρου 1 Α της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες⁽¹⁷⁴⁾.

¹⁷⁰ Βλέπε ΔΕΕ, 2015, Shepherd, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 26· και ΔΕΕ, 2018, Ahmedbekova, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψεις 57-58. Η τελευταία αυτή απόφαση περιέγραφε ως «πάγια νομολογία ότι κάθε απόφαση χορήγησης του καθεστώτος του πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας πρέπει να στηρίζεται σε εξατομικευμένη αξιολόγηση» (σκέψη 48). Στην προηγούμενη σκέψη συνδέει την αρχή της εξατομικευμένης αξιολόγησης με τα άρθρα 13 και 18 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), ερμηνευόμενα σε συνδυασμό με τους ορισμούς του «πρόσφυγα» και του «δικαιούχου επικουρικής προστασίας» που παρατίθενται στο άρθρο 2 στοιχεία δ) και στ) της ίδιας οδηγίας.

¹⁷¹ ΔΕΕ, 2020, EZ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 22, όπου το ΔΕΕ επισημαίνει ότι «[α]πό τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι, για να συνιστά μια προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων δίωξη κατά την έννοια του άρθρου 1, Α, της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες], η προσβολή αυτή πρέπει να είναι σοβαρή σε ορισμένο τουλάχιστον βαθμό [...]», παραπέμποντας επίσης στο ΔΕΕ, 2015, Shepherd, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 25 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία.

¹⁷² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 66.

¹⁷³ ΔΕΕ, 2013, Χ, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 39.

¹⁷⁴ ΔΕΕ, 2013, Χ, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 52, όπου αναφέρεται ότι «[α]πό τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι, για να συνιστά μια προσβολή των βασικών δικαιωμάτων δίωξη υπό την έννοια του άρθρου 1, τμήμα Α, της Συμβάσεως [για τους Πρόσφυγες], η προσβολή αυτή πρέπει να έχει κάποιο επίπεδο σοβαρότητας».

Και οι δύο ανωτέρω προϋποθέσεις απαιτούν τη διενέργεια ειδικής εκτίμησης από τα δικαστήρια των κρατών μελών, όπως περιγράφεται λεπτομερώς στην παρούσα ενότητα και παρατίθεται σχηματικά στον πίνακα 9. Για μεθοδολογικούς σκοπούς, στον πίνακα παρουσιάζονται σχηματικά οι ερωτήσεις που σχετίζονται με το κριτήριο της επαρκούς σοβαρότητας ώστε μια πράξη να πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως δίωξη κατά το άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Στην πράξη, ενδέχεται να μην είναι αναγκαίο να γίνεται τόσο σαφής διάκριση μεταξύ των διαφόρων ερωτήσεων και των απαντήσεών τους, δεδομένου ότι συχνά μπορεί να αλληλεπικαλύπτονται.

Πίνακας 9: Το κριτήριο της επαρκούς σοβαρότητας ώστε μια πράξη να πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως δίωξη (άρθρο 9 παράγραφος 1)

1. Είναι η πράξη λόγω της φύσης ή της επανάληψής της, αρκούντως σοβαρή ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)];	
i) Υπάρχει κίνδυνος να παραβιαστεί ή έχει ήδη παραβιαστεί «βασικό ανθρωπινό δικαίωμα»;	α) Πρόκειται για δικαίωμα από το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση; Εάν το δικαίωμα συγκαταλέγεται σε αυτά που απαριθμούνται ως δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση στο άρθρο 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ, πρέπει να θεωρείται αυτομάτως βασικό ανθρωπινό δικαίωμα.
	β) Εάν πρόκειται για δικαίωμα από το οποίο χωρεί παρέκκλιση, έχει ωστόσο βασικό ή θεμελιώδη χαρακτήρα και είναι επομένως ανάλογο δικαιώματος από το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση; Ενώ για τα δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση κανένας περιορισμός δεν είναι ποτέ θεμιτός (άρθρο 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ), για τα δικαιώματα από τα οποία χωρεί παρέκκλιση πρέπει να εκτιμάται αν η εικαζόμενη παραβίαση μπορεί να δικαιολογείται από νομική άποψη ως παρέκκλιση ή ως περιορισμός.
ii) Υπάρχει κίνδυνος η παραβίαση «βασικού ανθρωπίνου δικαιώματος» να είναι σοβαρή ή είναι στην πραγματικότητα σοβαρή;	α) Είναι η πράξη αρκούντως σοβαρή λόγω της φύσης της ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση; Η παραβίαση δικαιώματος από το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση συνιστά σοβαρή παραβίαση. Η παραβίαση δικαιώματος από το οποίο χωρεί παρέκκλιση πρέπει να είναι εξίσου σοβαρή με την προσβολή δικαιώματος από το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση.
	β) Εάν η πράξη δεν είναι αρκούντως σοβαρή λόγω της φύσης της ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση, είναι η πράξη αρκούντως σοβαρή λόγω της επανάληψής της;
Εάν η πράξη πληροί τις δύο αυτές σωρευτικές προϋποθέσεις [προϋποθέσεις i) και ii)], πρέπει να θεωρείται πράξη δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) και κατά την έννοια του άρθρου 1 Α της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες. Εάν η πράξη δεν πληροί τις δύο αυτές σωρευτικές προϋποθέσεις, μπορεί παρ' όλα αυτά να ισοδυναμεί με πράξη δίωξης εάν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην ερώτηση 2 κατωτέρω [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β)].	

2. Αποτελεί η πράξη σώρευση διαφόρων μέτρων, συμπεριλαμβανομένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία είναι αρκούντως σοβαρή ούτως ώστε να θίγεται το άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β)];

Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β), τα μέτρα δεν είναι αναγκαίο να ισοδυναμούν με παραβίαση «βασικών» ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο όρος «μέτρα» καλύπτει, υπό ευρεία έννοια, όλα τα μέτρα τα οποία μπορούν να θίξουν ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με μια σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η σώρευση διαφόρων μέτρων συνιστά δίωξη μόνον εάν θίγει τον αιτούντα κατά τρόπο αντίστοιχο με παραβίαση η οποία προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α). Το καθοριστικό στοιχείο είναι η σοβαρότητα της παραβίασης των δικαιωμάτων ενός ατόμου.

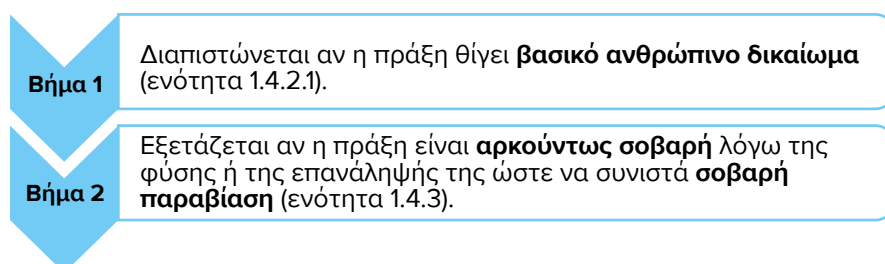
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σε κάθε περίπτωση, κατά την αξιολόγηση της επαρκούς σοβαρότητας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος [άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)].

Πριν προχωρήσουμε στη λεπτομερή ανάλυση του άρθρου 9, είναι σημαντικό να σημειωθεί η θέση που υιοθετεί η ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) όσον αφορά τη **διαφορά μεταξύ της δίωξης και των διακρίσεων**. Η δομή του άρθρου 9 καθιστά σαφές ότι, μολονότι οι διακρίσεις μπορεί ενίοτε να αποτελούν εξέχον χαρακτηριστικό των πράξεων δίωξης, δεν αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για τις πράξεις αυτές. Η απαρίθμηση παραδειγμάτων μορφών δίωξης στο άρθρο 9 παράγραφος 2 περιλαμβάνει τρία παραδείγματα που αναφέρονται ρητά σε διακρίσεις [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχεία α), β) και γ)] και τρία που δεν αναφέρονται σε διακρίσεις. Επιπλέον, το άρθρο 9 παράγραφος 3, το οποίο ορίζει ότι πρέπει να υπάρχει «συσχετισμός μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 10 και των πράξεων δίωξης», αντιμετωπίζει τις «πράξεις δίωξης» και τους «λόγους δίωξης» ως χωριστές έννοιες. Τα ανωτέρω υποδηλώνουν ότι μια πράξη κακομεταχείρισης θα μπορούσε να συνιστά πράξη δίωξης, ακόμη κι αν δεν συνεπαγόταν καμία διάκριση και/ή ήταν άσχετη με οποιονδήποτε από τους πέντε λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 10 ⁽¹⁷⁵⁾.

1.4.2. Σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)]

Για να εφαρμοστεί το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) και να καθοριστεί αν μια πράξη ⁽¹⁷⁶⁾ είναι αρκούντως σοβαρή λόγω της φύσης ή της επανάληψής της ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρέπει να διενεργείται διττή αξιολόγηση. Η διαδικασία αυτή παρουσιάζεται στο σχήμα 1.

Σχήμα 1: Διττή αξιολόγηση για την εφαρμογή του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)

¹⁷⁵ Ωστόσο, στην περίπτωση του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε), το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι «συντρέχει ισχυρό τεκμήριο ότι η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας υπό τις περιστάσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε' της οδηγίας αυτής συνδέεται με έναν από τους πέντε λόγους που μνημονεύονται στο άρθρο 10 της οδηγίας». βλ. ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 57.

¹⁷⁶ Οι πράξεις δίωξης μπορούν να περιλαμβάνουν απειλές δίωξης. Βλέπε ενότητα 1.4.1 ανωτέρω.

1.4.2.1. «Βασικά ανθρώπινα δικαιώματα»

Η εφαρμογή του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προϋποθέτει να έχει γίνει παραβίαση «βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Από τη συγκεκριμένη διατύπωση καθίσταται σαφές ότι μόνο η παραβίαση συγκεκριμένης κατηγορίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να χαρακτηριστεί δίωξη. Το άρθρο αναφέρεται ειδικότερα σε **δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ**. Πρόκειται για το **δικαίωμα στη ζωή, την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινής, την απαγόρευση της δουλείας και των καταναγκαστικών έργων και τη μη επιβολή ποινής άνευ νόμου** (άρθρα 2 και 3, άρθρο 4 παράγραφος 1 και άρθρο 7 της ΕΣΔΑ) ⁽¹⁷⁷⁾. Επομένως, η παραβίαση δικαιώματος από το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ⁽¹⁷⁸⁾.

Ωστόσο, η παραπομπή στο άρθρο 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ **δεν έχει αποκλειστικό χαρακτήρα**, όπως προκύπτει από τη χρήση του όρου «ειδικά» στη διάταξη. Επομένως, και άλλα δικαιώματα εκτός από εκείνα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ μπορούν να συνιστούν «βασικά ανθρώπινα δικαιώματα» κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) ⁽¹⁷⁹⁾. Η αναφορά σε δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση φαίνεται να υποδηλώνει ότι οι παραβιάσεις των εν λόγω δικαιωμάτων, όπως αναφέρονται στην ΕΣΔΑ, είναι καθαυτές αρκούντως σοβαρές και για τον λόγο αυτό συνιστούν πάντοτε δίωξη, αλλά δεν περιορίζει τα «βασικά ανθρώπινα δικαιώματα» σε δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση.

¹⁷⁷ Οι σχετικές διατάξεις της ΕΣΔΑ έχουν ως εξής. Άρθρο 2 (δικαίωμα στη ζωή): «1. Το δικαίωμα εκάστου προσώπου εις την ζωήν προστατεύεται υπό του νόμου. Εις ουδένα δύναται να επιβληθή εκ προθέσεως θάνατος, ειμή της εκτέλεσιν θανατικής ποινής εκδιδομένης υπό δικαστηρίου εν περιπτώσει αδικήματος τιμωρουμένου υπό του νόμου δια της ποινής ταύτης. 2. Ο θάνατος δεν θεωρείται ως επιβαλλόμενος κατά παράβασιν του άρθρου τούτου, εις ας περιπτώσεις θα επήρχετο συνεπεία χρήσεως βίας καταστάσης απολύτως αναγκαίας: α. δια την υπεράσπισιν οιοδήποτε προσώπου κατά παρανόμου βίας, β. δια την πραγματοποίησιν νομίμου συλλήψεως ή προς παρεμπόδισιν αποδράσεως προσώπου νομίμως κρατουμένου, γ. δια την καταστολήν, συμφώνως τω νόμω, στάσεως ή ανταρσίας». Άρθρο 3 (απαγόρευση των βασανιστηρίων): «Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απάνθρωπους ή εξευτελιστικάς». Άρθρο 4 παράγραφος 1 (απαγόρευση της δουλείας και των καταναγκαστικών έργων) «Ουδείς δύναται να κρατηθή εις δουλείαν ή ειλωτείαν». Άρθρο 7 (μη επιβολή ποινής άνευ νόμου): «1. Ουδείς δύναται να καταδικασθή δια πράξιν ή παράλειψιν η οποία, καθ' ην στιγμήν διεπράχθη, δεν απετέλει αδίκημα συμφώνως προς το εθνικόν ή διεθνές δίκαιον. Ούτε και επιβάλλεται βαρύτερα ποινή από εκείνην η οποία επεβάλλετο κατά την στιγμήν της διαπράξεως του αδικήματος. 2. Το παρόν άρθρον δεν σκοπεύει να επηρεάση την δίκην και τιμωρίαν ατόμων ενόχων δια πράξεις ή παραλείψεις αι οποίαι, καθ' ην στιγμήν διεπράχθησαν, ήσαν εγκληματικά συμφώνως προς τα αναγνωριζόμενας υπό των πολιτισμένων εθνών γενικάς αρχάς δικαίου».

¹⁷⁸ Βλέπε CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Μαρτίου 2015, *Mlle E*, αριθ. 10012810 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2015, *Mlle E*, αριθ. 10012810 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)], σχετικά με Νιγηριανή γυναίκα από την πολιτεία Edo (Πόλη του Μπενίν), όπου το δικαστήριο χαρακτήρισε τη σεξουαλική εμπορία ανθρώπων ως δίωξη. Η απόφαση παραπέμπει στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, 15 Νοεμβρίου 2000, και στα δύο πρωτόκολλα της: Πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών και πρωτόκολλο κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών από τη γη, τη θάλασσα και τον αέρα, αμφότερα της 15ης Νοεμβρίου 2000. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2010, *Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 25965/04, CE:ECHR:2010:0107JUD002596504 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2010, *Rantsev*)· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 25ης Ιουνίου 2020, *S.M. κατά Κροατίας*, προσφυγή αριθ. 60561/14, CE:ECHR:2020:0625JUD006056114 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2020, *S.M. κατά Κροατίας*]. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εμπορία ως δίωξη, βλέπε ενότητα 3.3.1.1 κατωτέρω.

¹⁷⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 57. Βλέπε επίσης BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 5ης Μαρτίου 2009, αριθ. 10 C 51.07, BVerwG:2009:050309U10C51.07.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 51.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα)].

Πέραν της αναφοράς σε δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει της ΕΣΔΑ, το άρθρο 9 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) δεν προβλέπει κριτήρια ή συγκεκριμένη μέθοδο για τον προσδιορισμό του τι συνιστά βασικό ανθρώπινο δικαίωμα. Ωστόσο, το γεγονός ότι το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α), όταν αναφέρεται σε δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ, χρησιμοποιεί τον όρο «ειδικά» υποδηλώνει ότι δικαιώματα από τα οποία χωρεί παρέκκλιση δυνάμει της ίδιας πράξης δεν αποκλείεται να είναι «βασικά».

Η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αποδίδει επίσης ιδιαίτερη σημασία στον Χάρτη της ΕΕ:

Αιτιολογική σκέψη 16 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως, στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, η παρούσα οδηγία σκοπεί να διασφαλίσει τον πλήρη σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του δικαιώματος ασύλου των αιτούντων άσυλο και των μελών της οικογένειάς τους που τους συνοδεύουν και να προωθήσει την εφαρμογή των άρθρων 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 και 35 του Χάρτη και θα πρέπει επομένως να εφαρμοστεί αναλόγως.

Τα δικαιώματα που απαριθμούνται στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη προστίθενται στα άρθρα του Χάρτη της ΕΕ που εγγυώνται δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση. Πρόκειται ειδικότερα για τα άρθρα 2 (δικαίωμα στη ζωή), 4 (απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ποινών ή μεταχείρισης) και 5 (απαγόρευση της δουλείας και της αναγκαστικής εργασίας).

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη εξετάσει άμεσα την έννοια του όρου «βασικό δικαίωμα», αλλά η νομολογία του σχετικά με το άρθρο 9 είναι διαφωτιστική για τουλάχιστον δύο λόγους. Ένας λόγος είναι ότι, σταδιακά, έχει χαρακτηρίσει ορισμένα δικαιώματα, εκτός από τα δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση (ή «ανεπιφύλακτα») ⁽¹⁸⁰⁾, είτε ως «βασικά» είτε ως «θεμελιώδη» ⁽¹⁸¹⁾. Στην απόφαση που εξέδωσε το 2012 για τις υποθέσεις Υ και Ζ, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι, παρότι υπόκειται σε παρεκκλίσεις βάσει της ΕΣΔΑ, η θρησκευτική ελευθερία αποτελεί «ένα από τα θεμέλια μίας δημοκρατικής κοινωνίας και συνιστά θεμελιώδες δικαίωμα του ανθρώπου». Κατά το ΔΕΕ, αυτό σημαίνει ότι:

«ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας μπορεί να είναι τόσο σοβαρή ώστε να παρέχει τη δυνατότητα εξομοιώσεώς της με τις παρατιθέμενες στο άρθρο 15, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ περιπτώσεις, τις οποίες μνημονεύει ενδεικτικώς το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας, για να προσδιορίσει ποιες πράξεις πρέπει κυρίως να εκλαμβάνονται ως δίωξη» ⁽¹⁸²⁾.

¹⁸⁰ ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 22.

¹⁸¹ Μολονότι η ακριβής έννοια των όρων «βασικά» και «θεμελιώδη» είναι ασαφής, το γεγονός ότι η κατηγορία των «βασικών δικαιωμάτων» είναι ευρύτερη από εκείνη των δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση υποδηλώνει ότι μπορεί να περιλαμβάνει θεμελιώδη δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση. Τα «θεμελιώδη δικαιώματα» βάσει του Χάρτη της ΕΕ περιλαμβάνουν σαφώς ευρύτερο φάσμα δικαιωμάτων από τα δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση· βλ. για παράδειγμα, ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, ό.π. υποσημείωση 45, σκέψη 38.

¹⁸² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 57. Κατά την ίδια έννοια, βλ. την απόφαση του αιτούντος ΒVerwG (Γερμανία), της 9ης Δεκεμβρίου 2010, αριθ. 10 C 19.09, ΒVerwG:2010:091210B10C19.09.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 20.

Το σκεπτικό του ΔΕΕ στην απόφασή του για τις υποθέσεις Υ και Ζ υποδεικνύει ενδεχόμενη αλληλεπικάλυψη μεταξύ του ορισμού των **πράξεων** δίωξης και των **λόγων** δίωξης⁽¹⁸³⁾. Οι δίωξεις λόγω θρησκείας τελικά παρεμβαίνουν πάντοτε στην θρησκευτική ελευθερία. Ωστόσο, η ίδια η πράξη δίωξης μπορεί να αφορά κακομεταχείριση ή άλλη σοβαρή τιμωρία που επιβάλλεται ως αντίδραση στην άσκηση της θρησκευτικής ελευθερίας.

Η απόφαση του ΔΕΕ του 2013 στις υποθέσεις Χ, Υ και Ζ αφορούσε το δικαίωμα των προσώπων να ζουν σύμφωνα με τον ατομικό γενετήσιο προσανατολισμό τους ως έκφραση του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 7 του Χάρτη της ΕΕ, που αντιστοιχεί στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ). Με την απόφασή του, το δικαστήριο προσδιόρισε επίσης το δικαίωμα αυτό ως «θεμελιώδες», μολονότι δεν περιλαμβάνεται στα δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση⁽¹⁸⁴⁾.

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της νομολογίας του ΔΕΕ —ο δεύτερος λόγος όπως προαναφέρθηκε— είναι η εξελισσόμενη αντίληψη των δικαιωμάτων του Χάρτη της ΕΕ, ιδίως του δικαιώματος στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 1 του Χάρτη της ΕΕ. Από τη νομολογία αυτή προκύπτει σαφώς ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια θεωρείται, αυτή καθαυτή, βασικό ανθρώπινο δικαίωμα και, πράγματι, η βάση των θεμελιωδών δικαιωμάτων⁽¹⁸⁵⁾, όπως τα δικαιώματα που προβλέπονται στον τίτλο Ι του Χάρτη της ΕΕ. Αυτό υποδηλώνει ότι ένα άλλο πιθανό μέσο για τον προσδιορισμό του βασικού χαρακτήρα ενός ανθρώπινου δικαιώματος, εκτός εκείνων που απαριθμούνται ως δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση στην ΕΣΔΑ, μπορεί να είναι η **εγγύτητά του προς το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια**. Αυτό συνάδει επίσης με την αιτιολογική σκέψη 16 που παρατίθεται ανωτέρω στην παρούσα ενότητα.

Δεδομένου ότι το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποσαφηνίσει πλήρως την έννοια των «βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων» στο πλαίσιο του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α), είναι σκόπιμο να εξεταστούν άλλα πιθανά ερμηνευτικά βοηθήματα.

Καταρχάς, υπάρχουν οι προπαρασκευαστικές εργασίες και η «όλη οικονομία και ο σκοπός» της οδηγίας, που πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο που συνάδει με τον Χάρτη της ΕΕ, τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες και άλλες συναφείς συμβάσεις που αναφέρονται το άρθρο 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ⁽¹⁸⁶⁾. Η αρχική διατύπωση του άρθρου ανέφερε **τη ζωή, την ελευθερία και τη σωματική ακεραιότητα** ως παραδείγματα βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁽¹⁸⁷⁾. Η διατύπωση αυτή προέρχεται από το κεφάλαιο 4 της κοινής θέσης

¹⁸³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38.

¹⁸⁴ ΔΕΕ, 2013, Χ, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 54.

¹⁸⁵ Dörig, H., σχόλιο για το άρθρο 9 της οδηγίας 2011/95, παράγραφος 2, στο Hailbronner, K. και Thym, D. (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, 2η έκδοση, Hart, 2016 [στο εξής Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*], που παραπέμπει στις Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (ΕΕ C 303 της 14.12.2007, σ. 17).

¹⁸⁶ Βλέπε ΔΕΕ, 2013, Χ, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 40· και ΔΕΕ, 2015, Shepherd, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 22. Βλέπε επίσης ΕΑΣΟ, Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ — Δικαστική ανάλυση, ό.π. υποσημείωση 8, μέρος 3, σ. 70-103.

¹⁸⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Ασυλο», Αποτελέσματα των εργασιών, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 9 Σεπτεμβρίου 2002, ΕΕ αριθ. εγγράφου 11356/02 ASILE 40, σ. 13.

του 1996⁽¹⁸⁸⁾. Οι λέξεις «ζωή» και «ελευθερία» αντιστοιχούν στο άρθρο 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες. Οι μεταγενέστερες διατυπώσεις του άρθρου 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ ανέφεραν, ως παραδείγματα, «το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα μη υποβολής σε βασανιστήρια ή το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια ενός προσώπου»⁽¹⁸⁹⁾, καθώς και «τα δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ»⁽¹⁹⁰⁾. Η αναφορά στην «ελευθερία» περιοριζόταν στην ελευθερία από τη δουλεία και την ειλωτεία (άρθρο 4 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ). Είναι πιθανώς σημαντικό εν προκειμένω ότι η αντιστοιχία με τη διατύπωση του άρθρου 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες θεωρείται ευρέως ότι υποδηλώνει ότι η απειλή κατά της ζωής ή της ελευθερίας, τουλάχιστον εάν είναι αρκούντως σοβαρή, συνιστά πάντοτε δίωξη⁽¹⁹¹⁾.

Ένα άλλο πιθανό ερμηνευτικό βοήθημα για την αποσαφήνιση της έννοιας των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) απορρέει από το άρθρο 78 της ΣΛΕΕ, το οποίο επιτρέπει την παραπομπή σε «**άλλες συναφείς συμβάσεις**». Στο πλαίσιο αυτό, η παραβίαση δικαιώματος από το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση, ακόμη και σε καιρούς επιτακτικής εθνικής έκτακτης ανάγκης, δυνάμει του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR), μπορεί να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁽¹⁹²⁾. Επιπλέον των δικαιωμάτων που αναφέρονται στο άρθρο 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ, το άρθρο 4 παράγραφος 2 του ICCPR αναφέρει τα ακόλουθα ως δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση: το δικαίωμα αναγνώρισης της νομικής προσωπικότητας ενός προσώπου, την ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας και την απαγόρευση φυλάκισης αποκλειστικά λόγω της αδυναμίας εκπλήρωσης συμβατικής υποχρέωσης⁽¹⁹³⁾. Ως εκ τούτου, οι πράξεις που απειλούν τα εν λόγω δικαιώματα μπορούν να εξεταστούν ως προς το αν είναι αρκούντως σοβαρές ώστε να ισοδυναμούν με πράξεις δίωξης.

Οι νομικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα οι οποίες είναι πιθανώς σημαντικές για τον προσδιορισμό της έννοιας των «βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων» παρατίθενται στον πίνακα 10.

¹⁸⁸ Κοινή θέση, της 4ης Μαρτίου 1996, που καθόρισε το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την εναρμονισμένη εφαρμογή του ορισμού του «πρόσφυγα» κατά την έννοια του άρθρου 1 της σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων (96/196/ΔΕΥ) (ΕΕ L 63 της 13.3.1996, σ. 2) (στο εξής Κοινή θέση, της 4ης Μαρτίου 1996, σχετικά με την εναρμονισμένη εφαρμογή του ορισμού του «πρόσφυγα»).

¹⁸⁹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο», Αποτελέσματα των εργασιών, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 23 Οκτωβρίου 2002, ΕΕ αριθ. εγγράφου 12620/02 ASILE 54, σ. 13.

¹⁹⁰ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο» / Στρατηγική Επιτροπή για τη Μετανάστευση, τα Σύνορα και το Άσυλο, Αποτελέσματα των εργασιών, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 8 Νοεμβρίου 2002, ΕΕ αριθ. εγγράφου 13648/02 ASILE 61, σ. 13.

¹⁹¹ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 51. Πρβλ. Storey, «Persecution», ό.π. υποσημείωση 165, σ. 492 και επ.

¹⁹² ICCPR, άρθρο 4: «1. Σε περίπτωση εξαιρετικού δημόσιου κινδύνου, ο οποίος απειλεί την ύπαρξη του έθνους και αναγνωρίζεται από επίσημη πολιτειακή πράξη, τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο μπορούν να λάβουν, στο βαθμό που οι περιστάσεις το απαιτούν, μέτρα που παρεκκλίνουν των υποχρεώσεων που προβλέπονται στο παρόν Σύμφωνο, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέτρα αυτά δεν θα είναι ασυμβίβαστα προς τις άλλες υποχρεώσεις που τους επιβάλλει το διεθνές δίκαιο και δεν θα συνεπάγονται καμία διάκριση που βασίζεται αποκλειστικά στη φυλή, το χρώμα, το γένος, τη γλώσσα, το θρήσκευμα ή την κοινωνική προέλευση. 2. Η προηγούμενη διάταξη δεν επιτρέπει καμία παρέκκλιση από τις διατάξεις των άρθρων 6, 7, 8 (παράγραφοι 1 και 2), 11, 15, 16 και 18».

¹⁹³ Βλέπε ICCPR, άρθρα 16, 18 και 11 αντίστοιχα.

Πίνακας 10: Νομικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα οι οποίες είναι πιθανώς σημαντικές για τον προσδιορισμό της έννοιας των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων

1	<u>Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 1948</u>
2	<u>Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, 1966</u>
3	<u>Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, 1966</u> ⁽¹⁹⁴⁾
4	<u>Διεθνής σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, 1965</u>
5	<u>Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, 1979</u>
6	<u>Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, 1989</u>
7	<u>Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, 2006</u>
8	<u>Διεθνής Σύμβαση για την προστασία όλων των προσώπων από αναγκαστική εξαφάνιση, 2010</u> ⁽¹⁹⁵⁾

Γενικά, η διατύπωση του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α), με την αναφορά του στα προβλεπόμενα στην ΕΣΔΑ ατομικά και πολιτικά δικαιώματα από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση, δεν υποδηλώνει ότι εκτείνεται αυτομάτως στα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα. Επιπλέον, είναι παγιωμένο ότι οι οικονομικές δυσχέρειες από μόνες τους δεν συνιστούν δίωξη ⁽¹⁹⁶⁾. Πράγματι, γενικά, για να πληρούν οι σοβαρές παραβιάσεις οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων τις προϋποθέσεις ώστε να χαρακτηριστούν ως δίωξη, πρέπει να μπορούν να αποδοθούν σε κάποιον υπεύθυνο [βλέπε ενότητα 1.7 κατωτέρω σχετικά με τους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης βάσει του άρθρου 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. Ωστόσο, η εθνική νομολογία έχει επιβεβαιώσει ότι είναι τουλάχιστον δυνατό οι κοινωνικοοικονομικές δυσχέρειες να συνιστούν δίωξη ⁽¹⁹⁷⁾. Το αν τα **κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα** που κατοχυρώνονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη ⁽¹⁹⁸⁾ ή στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα μπορούν να θεωρηθούν «βασικά» ανθρώπινα δικαιώματα εξαρτάται από τη δυνητική σοβαρότητα της επέμβασης στις βασικές συνθήκες διαβίωσης ενός προσώπου.

Σε κάθε περίπτωση, όπως θα αναλυθεί στην ενότητα 1.4.3 κατωτέρω, οι παραβιάσεις των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων που προβλέπονται στις συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να ισοδυναμούν με δίωξη ως αποτέλεσμα της σώρευσης διαφόρων μέτρων βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β), υπό την προϋπόθεση ότι τα μέτρα είναι αρκούντως αυστηρά ώστε να θίγεται ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α).

1.4.2.2. «Σοβαρή παραβίαση»

Για να εμπίπτουν οι περιστάσεις μιας συγκεκριμένης υπόθεσης στον ορισμό των πράξεων δίωξης βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α), δεν αρκεί να προσδιοριστεί ότι αφορούν ένα ή περισσότερα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα· πρέπει να διαπιστωθεί επίσης

¹⁹⁴ Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα (ICESCR), 16 Δεκεμβρίου 1966.

¹⁹⁵ Διεθνής Σύμβαση για την προστασία όλων των προσώπων από αναγκαστική εξαφάνιση, 23 Δεκεμβρίου 2010.

¹⁹⁶ Όπως επισημαίνεται στην απόφαση του ΔΕΕ, της 20ής Ιανουαρίου 2021, Secretary of State for the Home Department κατά ΟΑ, C-255/19, EU:C:2021:36 (στο εξής ΔΕΕ, 2021, ΟΑ), σκέψη 49, «απλώς οικονομικές δυσχέρειες δεν καλύπτονται, κατ' αρχήν, από την κατά το άρθρο 9 [της ΟΕΑΑ] έννοια της “δίωξης”».

¹⁹⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2013, αριθ. 10 C 15.12, BVerwG:2013:300713U1C5.12.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 15.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα)], σκέψη 36.

¹⁹⁸ Βλέπε Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, 18 Οκτωβρίου 1961, και Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, 3 Μαΐου 1996.

ότι υπάρχει ή θα μπορούσε να υπάρξει παραβίαση των εν λόγω δικαιωμάτων. Πρέπει να υπήρξε ή να υπάρχει πραγματικός κίνδυνος παραβίασης του προσδιορισθέντος δικαιώματος. Στην περίπτωση δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση, για να διαπιστωθεί αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, απαιτείται απλώς να εκτιμηθεί αν το δικαίωμα έχει παραβιαστεί ή θα παραβιαζόταν, για παράδειγμα με κακομεταχείριση. Ωστόσο, η κατάσταση είναι διαφορετική εάν χωρεί παρέκκλιση από το βασικό ανθρώπινο δικαίωμα ή αν πρόκειται για δικαίωμα υπό αίρεση. Η επέμβαση σε ένα τέτοιο δικαίωμα συνιστά παραβίαση μόνον εάν η επέμβαση αυτή δεν εμπίπτει σε επιτρεπόμενο **περιορισμό**:

Άρθρο 52 παράγραφος 1 του Χάρτη της ΕΕ

Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.

Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι «[ε]νδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας μπορεί να είναι τόσο σοβαρή ώστε να παρέχει τη δυνατότητα εξομοιώσεώς της με τις παρατιθέμενες στο άρθρο 15, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ περιπτώσεις [...] για να προσδιορίσει ποιες πράξεις πρέπει κυρίως να εκλαμβάνονται ως δίωξη»⁽¹⁹⁹⁾. Ωστόσο, έκρινε ότι:

«τούτο ουδόλως σημαίνει ότι οποιαδήποτε προσβολή του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας που εγγυάται το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη συνιστά πράξη διώξεως η οποία θα υποχρέωνε τις αρμόδιες αρχές να χορηγήσουν το καθεστώς του πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της οδηγίας στον υφιστάμενο την εν λόγω προσβολή»⁽²⁰⁰⁾.

Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι:

«υπό την έννοια αυτή, αποκλείονται ευθύς εξ αρχής οι πράξεις οι οποίες συνιστούν περιορισμούς, προβλεπόμενους από τη νομοθεσία, της ασκήσεως του θεμελιώδους δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας, κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, του Χάρτη, αλλά δεν παραβιάζουν το συγκεκριμένο δικαίωμα δοθέντος ότι καλύπτονται από το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη»⁽²⁰¹⁾.

Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας που καθιερώνεται στο άρθρο 10 παράγραφος 1 του Χάρτη της ΕΕ αντιστοιχεί στο δικαίωμα που διασφαλίζει το άρθρο 9 της ΕΣΔΑ⁽²⁰²⁾. Όσον αφορά το άρθρο 9 της ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε στην υπόθεση *Κοκκινάκης* κατά *Ελλάδος* ότι είναι αναγκαίο να υπάρχουν περιορισμοί στο δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας του άρθρου 9 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, με σκοπό να συνδιαλέγονται τα συμφέροντα των διαφόρων ομάδων και να εξασφαλίζεται ότι

¹⁹⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 57.

²⁰⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 58.

²⁰¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 60.

²⁰² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 56.

γίνονται σεβαστές οι πεποιθήσεις καθενός (203). Κρίσιμα ερωτήματα στο πλαίσιο αυτό είναι μεταξύ άλλων το αν οι πράξεις «προβλέπονταν από τον νόμο», αν οι πράξεις είχαν «νόμιμο σκοπό» και αν οι πράξεις ήταν «αναγκαίες για μια δημοκρατική κοινωνία». Το δικαστήριο διέκρινε μεταξύ του «θεμιτού» και του «αθέμιτου» προσηλυτισμού, τονίζοντας ότι ο πρώτος αντιστοιχεί σε «αληθή ευαγγελισμό [...] και ευθύνη κάθε Χριστιανού και κάθε Εκκλησίας», ενώ ο δεύτερος είναι «διαφθορά ή παραμόρφωση αυτού». Το δικαστήριο παρατήρησε ότι ο αθέμιτος προσηλυτισμός μπορεί να «έχει τη μορφή δραστηριοτήτων που προσφέρουν υλικά ή κοινωνικά πλεονεκτήματα με σκοπό να αποκτηθούν νέα μέλη για μια Εκκλησία ή της άσκησης αθέμιτης πίεσης σε ανθρώπους που βρίσκονται σε απόγνωση ή σε ανάγκη, μπορεί ακόμη και να περιλαμβάνει την χρήση βίας ή πλύσης εγκεφάλου». Το ΕΔΔΑ θεωρεί ότι ο εν λόγω αθέμιτος προσηλυτισμός δεν συνάδει με το δικαίωμα του άρθρου 9 της ΕΣΔΑ (204).

Ωστόσο, δεν έχει αποσαφηνιστεί ακόμη η σημασία πράξεων που δεν καλύπτονται από το άρθρο 10 παράγραφος 1 του Χάρτη της ΕΕ, αλλά οι οποίες ενδέχεται να επιτρέπονται βάσει ρητρών παρέκκλισης σε περίπτωση πολέμου ή άλλου δημόσιου κινδύνου (άρθρο 15 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ) ή βάσει ρήτρας περιορισμού προβλεπόμενης από την ΕΣΔΑ ή από άλλη πράξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το ΔΕΕ δεν έχει αποφανθεί ακόμη για την ερμηνεία που θα πρέπει να εφαρμόζεται σε τέτοια περίπτωση. Το Εφετείο διοικητικών διαφορών (Upper Tribunal) του Ηνωμένου Βασιλείου αποφάνθηκε ότι «[ε]άν εφαρμόζεται το άρθρο 15 [της ΕΣΔΑ], δεν μπορεί να αναμένεται ότι ένα κράτος θα παράσχει προστασία κατά της μη διασφάλισης δικαιωμάτων από τα οποία χωρεί παρέκκλιση, καθώς μια τέτοια μη διασφάλιση δεν ισοδυναμεί με δίωξη» (205).

Στην περίπτωση περιορισμών που βασίζονται στη δημόσια τάξη και ασφάλεια, το αν μια παράβαση έχει χαρακτήρα παραβίασης βασικού ανθρώπινου δικαιώματος πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένων υπόψη της γενικής κατάστασης που επικρατεί στη χώρα καταγωγής και των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος διεθνή προστασία.

Για παράδειγμα, το εθνικό δικαστήριο της Γαλλίας αρμόδιο για θέματα ασύλου αρνήθηκε να χορηγήσει προστασία σε ακτιβιστές αφρικανικού αντιστασιακού κινήματος που προάγει τα συμφέροντα λευκής μειονότητας στη Ναμίμπια, οι οποίοι είχαν φυλακιστεί αρκετές φορές βάσει της νομοθεσίας για την προστασία του δημόσιου συμφέροντος και την πρόληψη της υποκίνησης φυλετικού μίσους (206). Όσον αφορά τη θρησκευτική ελευθερία, στη νομολογία του ΕΣΔΑ, περιορισμοί στη χρήση πέπλων που καλύπτουν όλο το πρόσωπο ή θρησκευτικών συμβόλων σε δημόσιους χώρους θεωρήθηκαν δικαιολογημένοι λόγω του δημόσιου συμφέροντος που έγκειται στην προστασία των συνθηκών «συμβίωσης» (207). Επομένως,

²⁰³ ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Μαΐου 1993, *Κοκκινάκης κατά Ελλάδος*, προσφυγή αριθ. 14307/88, CE:ECHR:1993:0525JUD001430788.

²⁰⁴ ΕΔΔΑ, 1993, *Κοκκινάκης κατά Ελλάδος*, σκέψεις 41-47· και ΕΔΔΑ, *Freedom of Religion Factsheet*, Οκτώβριος 2019, σ. 5.

²⁰⁵ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2013, *MS (Coptic Christians) Egypt CG*, [2013] UKUT 00611 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2013, *MS (Coptic Christians) Egypt CG*], σκέψη 120. Βλέπε επίσης Συμβούλιο της Ευρώπης /ΕΔΔΑ, *Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights: Derogation in Time of Emergency*, που επικαιροποιήθηκε στις 30 Απριλίου 2021 (στο εξής ΕΔΔΑ, *Guide on Article 15 ECHR: Derogation in Time of Emergency*).

²⁰⁶ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Μαΐου 2012, αριθ. 8919247.

²⁰⁷ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 1ης Ιουλίου 2014, *SAS κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 43835/11, CE:ECHR:2014:0701JUD00438351.

πράξεις προβλεπόμενες από τον νόμο οι οποίες περιορίζουν την άσκηση του βασικού δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας αλλά δεν παραβιάζουν το εν λόγω δικαίωμα εξαιρούνται αυτομάτως από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9⁽²⁰⁸⁾.

Απομένει να εξεταστεί η έννοια της «σοβαρής» παραβίασης βασικού ανθρώπινου δικαιώματος. Για να χαρακτηριστεί ως πράξη δίωξης, μια πράξη πρέπει να είναι αρκούντως σοβαρή λόγω της φύσης ή της επανάληψής της ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ενώ η «φύση» αποτελεί ποιοτικό κριτήριο, η «επανάληψη» έχει ποσοτική διάσταση. Μια μεμονωμένη πράξη η οποία λόγω της φύσης της ενδέχεται να μην είναι αρκούντως σοβαρή ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί, λόγω της επανάληψής της, να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εάν έχει αντίστοιχη σοβαρή επίπτωση σε ένα άτομο⁽²⁰⁹⁾.

Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι το καθοριστικό κριτήριο είναι κατά πόσον η παραβίαση μπορεί να θεωρηθεί «αρκούντως σοβαρή»⁽²¹⁰⁾. Κάθε παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν φθάνει κατ' ανάγκη το συγκεκριμένο επίπεδο⁽²¹¹⁾. Όπως αποφάνθηκε το δικαστήριο στις υποθέσεις Υ και Ζ:

«Συνεπώς, οι πράξεις οι οποίες, λόγω της εγγενούς σοβαρότητάς τους από κοινού με εκείνη των συνεπειών τους για το θιγόμενο πρόσωπο, μπορούν να εκλαμβάνονται ως δίωξη, δεν πρέπει να προσδιορίζονται βάσει του στοιχείου της θρησκευτικής ελευθερίας το οποίο θίγεται αλλά βάσει της φύσεως του επιβαλλόμενου στον ενδιαφερόμενο κολασμού και των συνεπειών του [...]

Επομένως, η σοβαρότητα των μέτρων και των κυρώσεων που ελήφθησαν ή μπορούν να ληφθούν σε βάρος του ενδιαφερομένου θα είναι καθοριστική για το αν συνιστά δίωξη, κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας, τυχόν προσβολή του κατοχυρωμένου με το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη δικαιώματος»⁽²¹²⁾.

Επομένως, η βάση για τον προσδιορισμό των πράξεων δίωξης είναι η φύση της καταστολής και οι συνέπειές της, και όχι καθαυτός ο ακριβής χαρακτηρισμός ενός συγκεκριμένου δικαιώματος ως «βασικού». Όπως έκρινε το ΔΕΕ στην υπόθεση Fathi, «οι πράξεις στις οποίες υπάρχει κίνδυνος να προβούν σε βάρος του αιτούντος οι αρχές της χώρας καταγωγής του [...] για λόγους που συνδέονται με τη θρησκεία πρέπει να εκτιμώνται σε συνάρτηση με τη βαρύτητά τους»⁽²¹³⁾. Υπό τις συνθήκες αυτές, το ΔΕΕ έκρινε στις υποθέσεις Χ, Υ και

²⁰⁸ Για απόφαση του ΔΕΕ σχετικά με το ζήτημα αυτό, βλέπε ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, IX κατά WABE eV και MH και Müller Handels GmbH κατά MJ, C-804/18 και C-341/19, EU:C:2021:594. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 60.

²⁰⁹ Immigration Appeal Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Ιουλίου 2000, *Mustafa Doymus v Secretary of State for the Home Department*, [2000] HX-80112-99, η οποία παρατίθεται στο Lambert, H., «The conceptualisation of “persecution” by the House of Lords: *Horvath v. Secretary of State for the Home Department*», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 13, αριθ. 1 και 2, 2001, σ. 23, και παρατηρήσεις του δικαστή Kirby στο High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Αυστραλία), απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2000, *Minister for Immigration and Multicultural Affairs v Haji Ibrahim*, [2000] HCA 55.

²¹⁰ ΔΕΕ, 2013, Χ, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 53.

²¹¹ Ό.π., σκέψη 53. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 22: «[α]πό τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι, για να συνιστά μια προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων δίωξη κατά την έννοια του άρθρου 1, Α, της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες], η προσβολή αυτή πρέπει να είναι σοβαρή σε ορισμένο τουλάχιστον βαθμό (πρβλ. ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 25) και εκεί μνημονευόμενη νομολογία».

²¹² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψεις 65-66.

²¹³ ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, *Bahtiyar Fathi κατά Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-56/17, EU:C:2018:803 (στο εξής ΔΕΕ, 2018 *Fathi*), σκέψη 83.

Ζ ότι «απλώς και μόνον η ύπαρξη νομοθεσίας που ποινικοποιεί ομοφυλοφιλικές πράξεις δεν δύναται να θεωρηθεί πράξη θίγουσα τον αιτούντα κατά τόσο σημαντικό τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται το επίπεδο σοβαρότητας που είναι αναγκαίο για να θεωρηθεί ότι η ποινικοποίηση αυτή συνιστά δίωξη υπό την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1»⁽²¹⁴⁾. Ωστόσο, η ποινή φυλάκισης με την οποία συνοδεύεται μια τέτοια νομοθετική διάταξη και η οποία εφαρμόζεται όντως στη χώρα καταγωγής μπορεί να θεωρηθεί δυσανάλογη ή να εισάγει διάκριση και, επομένως, να συνιστά δίωξη⁽²¹⁵⁾. Εάν η ποινική νομοθεσία που προβλέπει τη φυλάκιση δεν εφαρμόζεται όντως στην πράξη, η παραβίαση ενδέχεται να μην θεωρηθεί αρκούντως σοβαρή ώστε να συνιστά πράξη δίωξης.

Από το σκεπτικό του ΔΕΕ συνάγεται ότι παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα οποία χωρεί παρέκκλιση, όπως τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο άρθρο 7 του Χάρτη της ΕΕ / στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, πρέπει πάντοτε να υπερβαίνει ένα ελάχιστο επίπεδο επαρκούς σοβαρότητας, ενώ η παραβίαση δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση μπορεί να θεωρηθεί αυτομάτως ότι συνιστά δίωξη λόγω της ίδιας της φύσης της πράξης⁽²¹⁶⁾. Ως εκ τούτου, στην υπόθεση *Fathi*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι:

«από το γράμμα του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι για να θεμελιώνεται ύπαρξη “σοβαρής προσβολής” της θρησκευτικής ελευθερίας η οποία να θίγει ουσιαστικά τον ενδιαφερόμενο απαιτείται να μπορούν να θεωρηθούν οι σχετικές πράξεις ως δίωξη [...]»⁽²¹⁷⁾.

Στην πράξη, δεν ανακύπτουν συνήθως προβλήματα σχετικά με το αν ένα ανθρώπινο δικαίωμα είναι αφεαυτού βασικό, διότι σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει κριτήριο ορίου. Όπως διευκρίνισε το δικαστήριο στις υποθέσεις *Y* και *Z* και *Fathi*, «οι πράξεις στις οποίες υπάρχει κίνδυνος να προβούν σε βάρος του αιτούντος οι αρχές της χώρας καταγωγής του [...] για λόγους που συνδέονται με τη θρησκεία πρέπει να εκτιμώνται [ως προς την επαρκή] βαρύτητά τους»⁽²¹⁸⁾.

Όπως προαναφέρθηκε, η ανάλυση του άρθρου 9 παράγραφος 1 από το ΔΕΕ φαίνεται να θεωρεί ότι η παραβίαση δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση συνιστά αυτομάτως δίωξη λόγω της ίδιας της φύσης της πράξης. Αυτή είναι επίσης η θέση του γερμανικού Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου, το οποίο αναγνώρισε ότι «σε περίπτωση προσβολής της σωματικής ακεραιότητας ή της φυσικής ελευθερίας, πρέπει να τεκμαίρεται αυτομάτως δίωξη, υπό τον όρο ότι η προσβολή καλύπτεται από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ»⁽²¹⁹⁾. Το ίδιο συμπέρασμα μπορεί να συναχθεί κατ’ αναλογία όσον αφορά σοβαρές παραβάσεις του διεθνούς ποινικού δικαίου, όπως η γενοκτονία ή τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας⁽²²⁰⁾.

²¹⁴ ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 28, σκέψη 55.

²¹⁵ ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 28, σκέψεις 54-56.

²¹⁶ Βλέπε επίσης ενότητα 1.4.2.2 κατωτέρω.

²¹⁷ ΔΕΕ, 2018, *Fathi*, ό.π. υποσημείωση 214, σκέψη 94.

²¹⁸ ΔΕΕ, 2018, *Fathi*, ό.π. υποσημείωση 214, σκέψη 83.

²¹⁹ *BVerwG* (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 51.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 180, σκέψη 116. Βλέπε επίσης *Bank, R.*, «The transposition of the qualification directive in Germany», στο *Zwaan, K.* (επιμ.), *The Qualification Directive: Central themes, problem issues, and implementation in selected Member States*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen, 2007 (στο εξής *Bank*, «The transposition of the qualification directive in Germany»), σ. 124.

²²⁰ *Goodwin-Gill και McAdam*, *The Refugee in International Law*, ό.π. υποσημείωση 25, σ. 73-76.

Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο έχει υιοθετήσει παρόμοια προσέγγιση όσον αφορά το δικαίωμα στην ιθαγένεια και την απαγόρευση της αυθαίρετης στέρησης της ιθαγένειας σύμφωνα με το άρθρο 15 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ⁽²²¹⁾. Το δικαίωμα στην ιθαγένεια δεν είναι απεριόριστο. Ένα κράτος μπορεί, για παράδειγμα, να στερήσει από ένα πρόσωπο την ιθαγένειά του για λόγους που σχετίζονται με τη δόλια συμπεριφορά του προσώπου, ακόμη και αν καταστεί ανιθαγενές ⁽²²²⁾. Ωστόσο, η αυθαίρετη ανάκληση της ιθαγένειας στερεί από ένα πρόσωπο τη θεμελιώδη ιδιότητά του ως πολίτη και τα συναφή δικαιώματα διαμονής και προστασίας. Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί αρκούντως σοβαρή παραβίαση ώστε να συνιστά δίωξη ⁽²²³⁾. Αυτό δεν σημαίνει ότι η στέρηση της ιθαγένειας εξομοιώνεται αυτομάτως με δίωξη· το αν αυτό συμβαίνει είναι ζήτημα πραγματικό και ζήτημα βαθμού σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση ⁽²²⁴⁾.

Ωστόσο, **το αν μια παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι, λόγω του είδους της πράξης και των συνεπειών της στον ενδιαφερόμενο αιτούντα, αρκούντως σοβαρή ώστε να συνιστά δίωξη κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση**. Η σοβαρότητα της πράξης πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα του άρθρου 4 παράγραφος 3, το οποίο απαιτεί τη συνεκτίμηση, μεταξύ άλλων:

«της ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων όπως το προσωπικό ιστορικό, το φύλο και η ηλικία, ούτως ώστε να εκτιμηθεί εάν, βάσει των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, οι πράξεις στις οποίες έχει ήδη ή θα μπορούσε να εκτεθεί ισοδυναμούν με δίωξη ή σοβαρή βλάβη [άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ)]».

Όσον αφορά την απαγόρευση της κακομεταχείρισης, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι «η προβλεπόμενη στο άρθρο 4 του Χάρτη απαγόρευση της απάνθρωπης και εξευτελιστικής

²²¹ BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 50.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 146, σκέψη 18. Βλέπε επίσης, για παράδειγμα, Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2007, *JV (Tanzania) v Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 1532 [στο εξής EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *JV (Tanzania)*], σκέψεις 6 και 10· Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1997, *Boban Lazarevic v Secretary of State for the Home Department*, [1997] EWCA Civ 1007 [στο εξής EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 1997, *Boban Lazarevic*]· και Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Ιουλίου 2007, *EB (Ethiopia) v Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 809, σκέψεις 54 και 75. Βλέπε επίσης Dörig, H., «German courts and their understanding of the Common European Asylum System», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 25, αριθ. 4, 2013, σ. 770.

²²² Το άρθρο 7 παράγραφος 3 της *Ευρωπαϊκής σύμβασης για την ιθαγένεια*, της 6ης Νοεμβρίου 1997, ορίζει ότι η μόνη εξαίρεση είναι «εάν η ιθαγένεια του συμβαλλόμενου κράτους έχει αποκτηθεί μέσω δόλιας συμπεριφοράς, ψευδών πληροφοριών ή απόκρυψης σημαντικών στοιχείων από τον αιτούντα». Βλέπε Hailbronner K., στο Hailbronner, K., Renner, G. και Maa(β)en, H.-G. (επιμ.), *Staatsangehörigkeitsrecht*, 3η έκδοση, C.H. Beck, Μόναχο, 2010, παράγραφος 467 και επ.· και de Groot, R., *Survey on rules on loss of nationality in international treaties and case law*, CEPS Paper No 57, 2013, σ. 20 και επ. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2011, *M. M.*, αριθ. 10015655 C, η οποία συνοψίζεται στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, σ. 76, όπου διαπιστώνεται ότι ο αιτών αντιμετώπιζε προσωποποιημένη δίωξη εν μέρει λόγω του νόμου που είχε τεθεί σε ισχύ από το 1982, βάσει του οποίου οι Ροχίνγκια δεν έχουν πολιτικά δικαιώματα· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2009, *M. P.*, αριθ. 643384/09002208, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés: Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2009*, 2010, σ. 90-91 (στο εξής CNDA (Γαλλία), 2009, *M. P.*, αριθ. 643384/09002208), σχετικά με τη μειονότητα Lhotshampa από το Μπουτάν, η οποία στερήθηκε την ιθαγένειά της από τις αρχές.

²²³ Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε σχετικά με το αν η παραβίαση μπορεί να θεωρηθεί αρκούντως σοβαρή εάν το πρόσωπο διαθέτει δεύτερη ιθαγένεια: BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 50.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 146, σκέψη 66. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), 2009, *M. P.*, αριθ. 643384/09002208.

²²⁴ EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2009, *MA (Ethiopia)*, ό.π. υποσημείωση 127, σκέψη 59.

μεταχείρισης αντιστοιχεί προς εκείνην του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και, στο μέτρο αυτό, η έννοια και η εμπέλειά της είναι [...] ίδια με εκείνη που της αποδίδει [η ΕΣΔΑ]»⁽²²⁵⁾. Από την πλευρά του, το ΕΔΔΑ έχει τονίσει ότι «η κακομεταχείριση που ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι θα υποστεί εάν επιστρέψει θα πρέπει να φθάσει ένα ελάχιστο επίπεδο βαναυσότητας προκειμένου να εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 3. Η αξιολόγηση αυτού του επιπέδου είναι σχετική, ανάλογα με τις περιστάσεις της υπόθεσης»⁽²²⁶⁾ (βλέπε επίσης την ανάλυση στην ενότητα 2.4.3, και ειδικότερα στις υποενότητες 2.4.3.2 και 2.4.3.3 σχετικά με τα «βασανιστήρια» και την «απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία» αντίστοιχα, σε συνδυασμό με τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ).

Σημαντικά στοιχεία για την εν λόγω αξιολόγηση είναι, μεταξύ άλλων, οι έννοιες της προσωπικής ακεραιότητας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, καθώς και ο τρόπος και ο βαθμός οποιασδήποτε βλάβης ή απειλής βλάβης που θίγει την ατομική κατάσταση του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων που σχετίζονται με την ευαλωτότητα, όπως το προσωπικό ιστορικό, το φύλο και η ηλικία⁽²²⁷⁾. Η παραβίαση βασικού ανθρώπινου δικαιώματος μπορεί να χαρακτηριστεί σοβαρή λόγω του ιδιαίτερου αντικτύπου της σε συγκεκριμένο αιτούντα⁽²²⁸⁾. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι πράξεις στις οποίες εκτέθηκε ή κινδυνεύει να εκτεθεί ένα πρόσωπο [βλέπε άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε EASO, *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση*⁽²²⁹⁾ και EASO, *Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση*, ιδίως τις ενότητες 6.2.1 και 6.3.1⁽²³⁰⁾.

Ήσσονος σημασίας στερήσεις ελευθερίας, όπως μία μεμονωμένη παράνομη σύλληψη σύντομης διάρκειας, μπορεί να μην επαρκούν για να χαρακτηριστούν ως σοβαρή παραβίαση⁽²³¹⁾. Ωστόσο, η επανάληψη τέτοιων μέτρων μπορεί να ισοδυναμεί με δίωξη⁽²³²⁾. Επιπλέον, η επιβολή στην πράξη ποινής φυλάκισης η οποία είναι δυσανάλογη ή μεροληπτική

²²⁵ Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα (ICESCR), 16 Δεκεμβρίου 1966.

²²⁶ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Αυγούστου 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612 [στο εξής: ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*], σκέψη 79, η οποία παραπέμπει σε προγενέστερη απόφαση: ΕΔΔΑ, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2001, *Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 45276/99, CE:ECHR:2001:0306JUD004527699 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2001, *Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*), σκέψη 60.

²²⁷ ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 68· βλέπε, για παράδειγμα RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, αριθ. 223.104 και Dörig, H., σχόλιο για το άρθρο 9 της οδηγίας 2011/95, παράγραφος 27, στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186.

²²⁸ Αυτό συνάδει με την προσέγγιση του ΕΔΔΑ όσον αφορά το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Στην απόφαση του ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως) της 21ης Ιανουαρίου 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 30696/09, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609 [στο εξής: ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*], το δικαστήριο έκρινε στη σκέψη 219 ότι «η εκτίμηση του ελάχιστου αυτού βαθμού [...] από το σύνολο των δεδομένων της υπόθεσης, ιδίως την διάρκεια της μεταχείρισης και τις σωματικές και ψυχικές επιπτώσεις καθώς και, ορισμένες φορές, από το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος». Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2013, *Ghorbanon και λοιποί κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 28127/09, CE:ECHR:2013:1203JUD002812709, σκέψη 33.

²²⁹ EASO, *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 23.

²³⁰ EASO, *Ευαλωτότητα - Δικαστική Ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 64.

²³¹ Βλέπε, για παράδειγμα, Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 30ής Ιουλίου 2002, 200203043/1, όπου αναφέρεται ότι «ο υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης ορθώς θεώρησε ότι η δυσμενής διάκριση σε βάρος της προσφεύγουσας δεν ήταν τόσο σοβαρή ώστε η κατάστασή της να έχει καταστεί αφόρητη ή να πρόκειται να συμβεί αυτό μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα». Βλέπε επίσης ενότητα 1.4.3 της παρούσας δικαστικής ανάλυσης.

²³² Βλέπε, για παράδειγμα, Συμβούλιο της Επικρατείας (Κάτω Χώρες), 2002, 200203043/1, ό.π. υποσημείωση 232. Βλέπε επίσης UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 53, και ενότητα 1.4.3 της παρούσας δικαστικής ανάλυσης.

αναγνωρίστηκε ως λυσιτελής για την εκτίμηση της δίκης στην απόφαση του ΔΕΕ για τις υποθέσεις X, Y και Z ⁽²³³⁾. Ως εκ τούτου, η παραβίαση ανθρώπινου δικαιώματος, ακόμη και αν μπορεί να χαρακτηριστεί βασικό, πρέπει να πληροί το κριτήριο της σοβαρότητας βάσει του συγκεκριμένου αντικτύπου που έχει στον αιτούντα ⁽²³⁴⁾.

Όσον αφορά τις παραβιάσεις του δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 10 του Χάρτη της ΕΕ και στο άρθρο 9 της ΕΣΔΑ (ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας), το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι, παρά τον βασικό χαρακτήρα του δικαιώματος αυτού:

«[δ]εν μπορούν [...] να εκληφθούν ως δίκης, κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας [...], οι πράξεις οι οποίες παραβιάζουν μετά βεβαιότητας το [...] δικαίωμα, αλλ' η σοβαρότητα των οποίων δεν ισοδυναμεί με εκείνη της προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ» ⁽²³⁵⁾.

Ως εκ τούτου, δεν συνιστά δίκης, κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), κάθε παραβίαση του δικαιώματος θρησκευτικής ελευθερίας.

Για να καθοριστεί η συγκρισιμότητα, δεν μπορεί να γίνεται καμία διάκριση μεταξύ της παρενόχλησης κατ' ιδίαν θρησκευτικών δραστηριοτήτων (forum internum) και δημόσιων θρησκευτικών δραστηριοτήτων (forum externum). Ο περιορισμός της θρησκευτικής ελευθερίας μπορεί να συνιστά σοβαρή παραβίαση ανεξάρτητα από το αν θίγει το δικαίωμα του αιτούντος να ομολογεί την πίστη του σε ιδιωτικό κύκλο ή δημόσια, κατά μόνας ή μαζί με άλλους. Επομένως, σύμφωνα με την απόφαση που εξέδωσε το ΔΕΕ το 2012 στις υποθέσεις Y και Z, η σοβαρότητα των μέτρων και των κυρώσεων που ελήφθησαν ή μπορούν να ληφθούν, «λόγω της εγγενούς σοβαρότητάς τους από κοινού με εκείνη των συνεπειών τους για το θιγόμενο πρόσωπο», «θα είναι καθοριστική για το αν συνιστά δίκης [...] τυχόν προσβολή του κατοχυρωμένου με το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη δικαιώματος» ⁽²³⁶⁾.

Ο καθορισμός του αν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος η συμμετοχή ενός προσώπου σε επίσημη δημόσια λατρεία, μεταξύ άλλων, να έχει ως αποτέλεσμα να διωχθεί ή να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική τιμωρία εκ μέρους ενός από τους υπευθύνους που αναφέρονται στο άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), καθορίζει και τον απαιτούμενο βαθμό σοβαρότητας ώστε να συνιστά δίκης ⁽²³⁷⁾.

²³³ ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 56· βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2018, Fathi, ό.π. υποσημείωση 214, σκέψη 101.

²³⁴ Βλέπε Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2014, I U 1627/2013-17, σκέψη 87, την οποία επικύρωσε το Ανώτατο Δικαστήριο κατά την αναιρετική διαδικασία, αποφαινόμενο ότι ο όρος «σοβαρή» παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) είναι «νομικά προβληματικός» δεδομένου ότι η διάταξη αναφέρεται πρωτίστως σε απόλυτα ανθρώπινα δικαιώματα. Επομένως, κατά το εν λόγω δικαστήριο, ο όρος «σοβαρή» δεν μπορεί να γίνεται αντιληπτός βάσει της γραμματικής ερμηνείας —η οποία δεν είναι η σημαντικότερη μέθοδος ερμηνείας βάσει του δικαίου της ΕΕ— αλλά μάλλον βάσει της τεολογικής ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ στο σύνολό του, σε συνδυασμό με τις συγκεκριμένες περιστάσεις του αιτούντος και τη νομολογία του ΕΔΔΑ σε σχέση με την απόλυτη προστασία που παρέχεται βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (άρθρο 6 παράγραφος 3 της ΣΕΕ και άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ).

²³⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 61· και ΔΕΕ, 2018, Fathi, ό.π. υποσημείωση 214, σκέψεις 81-83.

²³⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψεις 65 και 66.

²³⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 67.

Το ΔΕΕ απέρριψε την αναγκαιότητα «να λαμβάνεται υπόψη η δυνατότητα [του αιτούντος] να αποφύγει τυχόν κίνδυνο διώξεως παραιτούμενος από το να θρησκευεί εμπράκτως και, συνακόλουθα, από την προστασία που η οδηγία σκοπεί να του εξασφαλίσει με την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα» (βλέπε ενότητα 1.5.5, σχετικά με το ζήτημα της απόκρυψης) ⁽²³⁸⁾. Η θεμελιώδης σημασία της θρησκευτικής πρακτικής για το άτομο είναι σημαντικός παράγοντας για να καθοριστεί κατά πόσον οι κυρώσεις ενδέχεται να συνιστούν πραγματικό κίνδυνο δίωξης. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ως εξής:

«Η αξιολόγηση του κινδύνου αυτού προϋποθέτει ότι η αρμόδια αρχή θα συνεκτιμήσει σειρά στοιχείων, τόσο αντικειμενικών όσο και υποκειμενικών. Το υποκειμενικό στοιχείο ότι η τήρηση ορισμένης θρησκευτικής πρακτικής δημοσίως, αντικείμενο των αμφισβητούμενων περιορισμών, **ενέχει ιδιαίτερη σημασία για τον ενδιαφερόμενο**, όσον αφορά τη διατήρηση της θρησκευτικής ταυτότητάς του, αποτελεί κρίσιμη παράμετρο κατά την εκτίμηση του βαθμού του κινδύνου στον οποίο ο αιτών θα εκτεθεί στη χώρα καταγωγής του εξαιτίας της θρησκείας του, έστω και αν η τήρηση της συγκεκριμένης θρησκευτικής πρακτικής δεν συνιστά βασικό στοιχείο για την οικεία θρησκευτική κοινότητα» ⁽²³⁹⁾.

Εφαρμόζοντας την απόφαση του ΔΕΕ, το αιτούν δικαστήριο —το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο— αποφάσισε να αναπέμψει τις υποθέσεις στα ιεραρχικά κατώτερα δικαστήρια, προκειμένου να διαπιστώσουν τον βαθμό αντικειμενικής και υποκειμενικής σοβαρότητας. Επισήμανε ότι πράξεις που στρέφονται κατά τέτοιων εκδηλώσεων πίστης πρέπει να θεωρούνται αρκούντως σοβαρές ώστε να συνιστούν δίωξη εάν ασκούν έντονες πιέσεις στην απόφαση ενός προσώπου να ομολογεί την πίστη του κατά τρόπο τον οποίο θεωρεί αναγκαίο για να διατηρήσει τη θρησκευτική του ταυτότητα ⁽²⁴⁰⁾.

1.4.3. Σώρευση μέτρων [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β)]

Το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει εναλλακτικό τρόπο με τον οποίο μία ή περισσότερες πράξεις μπορούν να χαρακτηριστούν ως δίωξη. Η διατύπωσή του αντικατοπτρίζει σε γενικές γραμμές την παράγραφο 53 του *Εγχειριδίου* ⁽²⁴¹⁾ της UNHCR του 1979 και την έννοια της σωρευτικής ζημίας στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ ⁽²⁴²⁾.

Εάν μια πράξη, λόγω της φύσης ή της επανάληψής της, δεν πληροί τις προϋποθέσεις ώστε να χαρακτηριστεί ως σοβαρή παραβίαση βασικού ανθρώπινου δικαιώματος, πρέπει να εξετάζεται αν οι σωρευτικές συνέπειες διαφόρων μέτρων συνιστούν δίωξη κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β). Ενώ το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)

²³⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 78.

²³⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 70 (η επισήμανση των συντακτών).

²⁴⁰ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2013, αριθ. 10 C 23.12, BVerwG:2013:200213U10C2312.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα)], σκέψεις 30 και 39. Βλέπε Dörig, H., σχόλιο για το άρθρο 9 της οδηγίας 2011/95, παράγραφος 26, στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186.

²⁴¹ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, η παράγραφος 53 αναφέρεται σε «διάφορα μέτρα που δεν συνιστούν καθεαυτά δίωξη» ως ικανά να συνιστούν δίωξη για «συσσωρευμένους λόγους».

²⁴² Βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψη 95· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*), σκέψη 130.

προϋποθέτει σοβαρή παραβίαση βασικού ανθρώπινου δικαιώματος, βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β) είναι δυνατό να συνιστούν σωρευτικά δίωξη άλλες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και/ή «μέτρα» που προκαλούν βλάβη ή έχουν κατασταλτικές συνέπειες σε ένα πρόσωπο. Καθοριστικό στοιχείο της δίωξης είναι η σοβαρότητα της παραβίασης των δικαιωμάτων ενός ατόμου. Ο συνδυασμένος αντίκτυπος των μέτρων πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος λαμβανομένων υπόψη όλων των πράξεων στις οποίες ο αιτών έχει εκτεθεί ή κινδυνεύει να εκτεθεί⁽²⁴³⁾. Ως εκ τούτου, πράξεις ή μέτρα ως προς το σωρευτικό τους αποτέλεσμα μπορούν να συνιστούν δίωξη, ακόμη και αν δεν συνιστούν σοβαρή παραβίαση βασικού ανθρώπινου δικαιώματος βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α). Ωστόσο, είναι απαραίτητη η συγκριτική εκτίμηση ώστε να διαπιστωθεί αν ο αιτών θίγεται κατά τρόπο αντίστοιχο όπως στην περίπτωση σοβαρής παραβίασης βασικού ανθρώπινου δικαιώματος⁽²⁴⁴⁾.

Ο όρος «μέτρα» στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) καλύπτει, υπό ευρεία έννοια, **όλα τα μέτρα τα οποία μπορεί να θίγουν ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων**. Σε αυτά μπορούν να περιλαμβάνονται παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων τα οποία δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστούν ως βασικά. Αυτό καθίσταται σαφές από τη φράση «συμπεριλαμβανομένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Ωστόσο, η λέξη «συμπεριλαμβανομένων» υποδηλώνει επίσης ότι ο όρος «μέτρα» μπορεί να περιλαμβάνει πράξεις, όπως πράξεις που εισάγουν διακρίσεις, οι οποίες δεν έχουν την ιδιότητα της παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁽²⁴⁵⁾. Πράγματι, το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο β) ορίζει ότι οι πράξεις δίωξης μπορούν να λάβουν τη μορφή, μεταξύ άλλων, «νομικών, διοικητικών, αστυνομικών ή/και δικαστικών μέτρων, τα οποία εισάγουν διακρίσεις αφεαυτά ή εφαρμόζονται κατά τρόπο μεροληπτικό». Φυσικά, οι πράξεις που εισάγουν διακρίσεις μπορεί κάλλιστα να συνιστούν αφεαυτών παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁽²⁴⁶⁾. Επιπλέον, τα «μέτρα» μπορεί να περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, ενέργειες που θέτουν ήσσονος σημασίας εμπόδια, δυσκολίες ή δυσχέρειες στον αιτούντα, τα οποία, όταν εξετάζονται σωρευτικά, είναι, σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β), «αρκούντως σοβαρά [ά] ούτως ώστε να θίγεται ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στο στοιχείο α)».

Το αν τα μέτρα που εισάγουν διακρίσεις σε σχέση με μια γενική ατμόσφαιρα ανασφάλειας⁽²⁴⁷⁾ πληρούν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστούν ως δίωξη μπορεί να κριθεί μόνο με βάση το κριτήριο αν είναι αρκούντως σοβαρά ώστε να θίγουν, στο σύνολό τους, ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α). Δεν είναι εφικτό να θεσπιστούν ακριβέστεροι κανόνες για τους σωρευτικούς λόγους που μπορούν να στηρίξουν βάσιμη αίτηση χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα. Το αν ένας συνδυασμός μέτρων πληροί τις προϋποθέσεις ώστε να χαρακτηριστεί δίωξη εξαρτάται από το σύνολο των περιστάσεων, συμπεριλαμβανομένου του εκάστοτε γεωγραφικού, ιστορικού και εθνολογικού πλαισίου⁽²⁴⁸⁾.

²⁴³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 68.

²⁴⁴ ΒVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 241, σκέψη 37. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), 2015, *Mlle E*, αριθ. 10012810 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 179, σχετικά με υπόθεση η οποία αφορούσε Νιγηριανή θύμα δικτύου πορνείας, στην οποία το δικαστήριο έκρινε τα διάφορα αντίποινα, τις απειλές, τον στιγματισμό και τον εξοστρακισμό που θα αντιμετώπιζε εάν επέστρεφε στη χώρα της ως σώρευση πράξεων οι οποίες συνιστούσαν συνολικά δίωξη.

²⁴⁵ ΒVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 241.

²⁴⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, άρθρο 2 παράγραφος 1 και άρθρο 26 του ICCPR και άρθρο 2 παράγραφος 3 του ICESCR.

²⁴⁷ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 55.

²⁴⁸ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 55.

Η σώρευση διαφόρων μέτρων συνιστά δίωξη μόνον εάν θίγει τον αιτούντα **κατά τρόπο αντίστοιχο** με παραβίαση η οποία προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Ο όρος «αντίστοιχο» δεν φαίνεται να σημαίνει ότι πρέπει να έχει ακριβώς το ίδιο αποτέλεσμα. Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο παραπέμπει στη σωρευτική προσέγγιση που εκτίθεται στο *Εγχειρίδιο* της UNHCR, κρίνοντας ότι, όσον αφορά τη σοβαρότητα της παραβίασης του δικαιώματος στη θρησκευτική ελευθερία, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφορες πράξεις ή μέτρα που εισάγουν διακρίσεις ⁽²⁴⁹⁾. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι τέτοιου είδους πράξεις ή μέτρα περιλαμβάνουν περιορισμούς πρόσβασης σε εκπαιδευτικές δομές ή δομές υγείας ή σημαντικούς περιορισμούς στις επαγγελματικές ή οικονομικές δυνατότητες βιοπορισμού. Σε γαλλική υπόθεση, ένας Αχμαντίγια από την Αλγερία όχι μόνο είχε συλληφθεί και ανακριθεί λόγω της πίστης του πριν εγκαταλείψει τη χώρα, αλλά είχε επίσης αφαιρεθεί το διαβατήριό του και είχαν εκδοθεί εις βάρος του δικαστικά μέτρα που εισάγουν διακρίσεις με μοναδικό λόγο τη θρησκεία του. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το δικαστήριο έκρινε ότι τα στοιχεία αυτά συνδυαστικά συνιστούσαν «σοβαρές ενδείξεις» βάσιμου φόβου δίωξης ⁽²⁵⁰⁾. Σε απόφαση που εκδόθηκε πριν από την εφαρμογή της ΟΕΑΑ, το αυστριακό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι τα διάφορα μέτρα που εισάγουν διακρίσεις κατά των γυναικών στο Αφγανιστάν ήταν τόσο ακραία ως προς τη φύση τους ώστε πληρούνταν το όριο δίωξης κατά την έννοια της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες ⁽²⁵¹⁾.

Μέτρα διάκρισης μπορεί να συνιστούν δίωξη εάν καταλήγουν σε συνέπειες ουσιωδώς επιζήμιου χαρακτήρα για το πρόσωπο που τα υφίσταται. Παραδείγματα είναι μεταξύ άλλων η στέρηση του δικαιώματος να κερδίζει τα προς το ζην, η στέρηση του δικαιώματος να ασκεί τη θρησκεία του και η άρνηση πρόσβασης σε γενικώς προσιτά εκπαιδευτικά ιδρύματα ⁽²⁵²⁾. Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, ακόμη και μέτρα που δεν συνιστούν αφεαυτών παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή ακόμη δεν εισάγουν διακρίσεις ενδέχεται να είναι σοβαρά. Και στα δύο πλαίσια, το ζήτημα του κατά πόσον υφίσταται σώρευση μπορεί να έχει ιδιαίτερη σημασία ⁽²⁵³⁾.

1.4.4. Απαρίθμηση ενδεχόμενων πράξεων δίωξης (άρθρο 9 παράγραφος 2)

Σκοπός του άρθρου 9 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) είναι να προσδιοριστούν —ενδεικτικά— οι πράξεις ή τα μέτρα που μπορούν να χαρακτηριστούν ως δίωξη. Ο «ενδεικτικός κατάλογος» ⁽²⁵⁴⁾ του εν λόγω άρθρου εκτείνεται κατά κύριο λόγο από το γενικό προς το ειδικό ⁽²⁵⁵⁾ και παρατίθεται στον πίνακα 11.

²⁴⁹ BVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 241, σκέψη 36.

²⁵⁰ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, *M. H.*, αριθ. 19000104 C [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2019, *M. H.*, αριθ. 19000104 C].

²⁵¹ VwGH (Αυστρία), απόφαση της 16ης Απριλίου 2002, αριθ. 99/20/0483, AT:VWGH:2002:1999200483. Χ00, σκέψη 5. Βλέπε επίσης Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Μαΐου 2012, *AK (Article 15(c) Afghanistan CG*, [2012] UKUT 00163 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *AK (Article 15(c) Afghanistan CG*].

²⁵² UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 54.

²⁵³ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 55.

²⁵⁴ ΔΕΕ, 2020, *EZ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 41.

²⁵⁵ Goodwin-Gill και McAdam, *The Refugee in International Law*, ό.π. υποσημείωση 25, σ. 69.

Πίνακας 11: Μη εξαντλητικός κατάλογος πιθανών μορφών πράξεων δίωξης στο άρθρο 9 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Άρθρο 9 παράγραφος 2	Μορφές που μπορούν να λάβουν οι πράξεις δίωξης	Ενότητα/-ες όπου εξετάζονται
α)	Πράξεις σωματικής ή ψυχικής βίας, συμπεριλαμβανομένων πράξεων σεξουαλικής βίας	1.4.4.1 και 1.4.4.2
β)	Νομικά, διοικητικά, αστυνομικά ή/και δικαστικά μέτρα, τα οποία εισάγουν διακρίσεις αφεαυτά ή εφαρμόζονται κατά τρόπο μεροληπτικό	1.4.4.3
γ)	Ποινική δίωξη ή επιβολή ποινής η οποία είναι δυσανάλογη ή μεροληπτική	1.4.4.4
δ)	Άρνηση ένδικων μέσων με αποτέλεσμα την επιβολή δυσανάλογης ή μεροληπτικής ποινής	1.4.4.5
ε)	Ποινική δίωξη ή επιβολή ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη, εάν η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα συμπεριλάμβανε εγκλήματα ή πράξεις που εμπίπτουν στους λόγους εξαίρεσης που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2	1.4.4.6
στ)	Πράξεις που στοχεύουν το φύλο	1.4.4.7
ζ)	Πράξεις που στοχεύουν τα παιδιά	1.4.4.8

Η χρήση της φράσης «μεταξύ άλλων» στο κείμενο που εισάγει τον εν λόγω κατάλογο υποδηλώνει ότι η απαρίθμηση των πιθανών μορφών πράξεων δίωξης δεν είναι εξαντλητική. Επομένως, και άλλα είδη πράξεων μπορούν επίσης να συνιστούν πράξεις δίωξης⁽²⁵⁶⁾. Από την παρούσα δικαστική ανάλυση προκύπτει ότι οι πράξεις δίωξης μπορούν επίσης να λάβουν τη μορφή «πράξεων που στοχεύουν την αναπηρία». Οι λόγοι για την προσθήκη αυτής της δυνατότητας εξηγούνται κατωτέρω στην ενότητα 1.4.4.9.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι διατάξεις του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχεία α) έως στ) δεν αποτελούν ερμητικά κλειστές κατηγορίες. Μπορούν να αλληλεπικαλύπτονται. Για παράδειγμα, ο αιτών που ισχυρίζεται ότι θα αντιμετωπίζε δυσανάλογη ποινή λόγω της άρνησής του να εκπληρώσει τη στρατιωτική του θητεία σε περίοδο σύρραξης μπορεί να έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί περισσότερες από μία από τις τρεις διατάξεις: άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχεία α), β) και/ή γ).

Κύριος σκοπός του άρθρου 9 παράγραφος 2 είναι να βοηθηθούν τα δικαστήρια στον προσδιορισμό του είδους των πράξεων που εμπίπτουν δυνητικά στο ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9. Η παράθεση των πράξεων στον κατάλογο του άρθρου 9 παράγραφος 2 απαλλάσσει τον υπεύθυνο λήψης αποφάσεων από το καθήκον να εξετάσει αν ένα είδος πράξης μπορεί δυνητικά να συνιστά δίωξη. Ωστόσο, ο εν λόγω κατάλογος πράξεων δεν αναιρεί την ανάγκη να εξετάζεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση αν μία από τις πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 9 παράγραφος 2 πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή β).

²⁵⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2013, *M. C.*, αριθ. 12024083 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 53-54 [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2013, *M. C.*, αριθ. 12024083 C], όπου κρίθηκε ότι η διεξαγωγή δικαστικής διαδικασίας κατά ινδουιστή υπηκόου του Μπανγκλαντές, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη στέρηση της ιδιοκτησίας του στο γνωστό πλαίσιο διαφθοράς στη χώρα συνιστούσε δίωξη.

1.4.4.1. Πράξεις σωματικής ή ψυχικής βίας [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α)]

Οι πράξεις σωματικής ή ψυχικής βίας μπορεί συχνά να θεωρείται ότι συνιστούν κακομεταχείριση βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και του άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ. Οι πράξεις σωματικής ή ψυχικής βίας πληρούν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστούν ως πράξεις δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 εάν είναι τέτοιας έντασης ώστε να θίγουν σημαντικά τη σωματική ακεραιότητα ή την πνευματική ικανότητα του προσώπου να λαμβάνει ανεξάρτητα αποφάσεις. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θέμα αυτό, βλέπε ενότητα [2.4.3](#) κατωτέρω.

1.4.4.2. Πράξεις σεξουαλικής βίας [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α)]

Οι πράξεις σεξουαλικής βίας έχουν συμπεριληφθεί ρητά ως παράδειγμα στο άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α) για να αρθεί κάθε αμφιβολία ότι οι πράξεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν πράξεις δίωξης. Οι πράξεις αυτές συνιστούν συνήθως σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως της απαγόρευσης κακομεταχείρισης (άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ).

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Καταστατικού της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου του 1998, ο βιασμός, η γενετήσια δουλεία, ο εξαναγκασμός σε πορνεία, ο εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη, ο εξαναγκασμός σε στείρωση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας παρόμοιας βαρύτητας χαρακτηρίζονται εγκλήματα πολέμου σε διεθνείς ή μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις ⁽²⁵⁷⁾. Διάφορες διεθνείς νομικές πράξεις χαρακτηρίζουν ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας τη συστηματική ή διαδεδομένη χρήση μορφών σεξουαλικής βίας κατά του άμαχου πληθυσμού στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης ⁽²⁵⁸⁾.

Ως παράδειγμα σεξουαλικής βίας, ο **βιασμός**, είτε διαπράττεται σε καιρό πολέμου είτε σε καιρό ειρήνης, αναγνωρίζεται πλέον ως μορφή σεξουαλικής βίας που μπορεί να χαρακτηριστεί ως δίωξη. Ως εκ τούτου, το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών αποφάνθηκε ότι ο βιασμός αιτούσας από την Ακτή Ελεφαντοστού συνιστούσε πράξη δίωξης για πολιτικούς λόγους ⁽²⁵⁹⁾. Σε άλλη υπόθεση, επισήμανε ότι ο βιασμός, σωρευτικά με άλλες πράξεις, συνιστούσε συνήθη μέθοδο που χρησιμοποιείται στο Σουδάν κατά των γυναικών ⁽²⁶⁰⁾. Σε άλλη υπόθεση, το ίδιο δικαστήριο έκρινε ότι οι πράξεις βιασμού συνιστούσαν δίωξη λόγω της φύσης, της έντασης και του επαναλαμβανόμενου χαρακτήρα της σεξουαλικής κακοποίησης ανήλικου αιτούντος στο Αφγανιστάν ⁽²⁶¹⁾. Το CNDA (Γαλλία) έκρινε ότι ο βιασμός ομοφυλόφιλου άνδρα από τον Λίβανο ήταν ένα από τα στοιχεία της υπόθεσής του που οδήγησε στην αναγνώρισή του ως πρόσφυγα ⁽²⁶²⁾.

Άλλες μορφές σεξουαλικής βίας μπορούν επίσης να συνιστούν δίωξη, εάν πληρούν το κριτήριο της επαρκούς σοβαρότητας βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή έχουν αντίστοιχη σοβαρή συνέπεια στο πλαίσιο διαφόρων μέτρων βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β). Κάθε πράξη βίας, απόπειρα πράξης βίας ή απειλή σεξουαλικής

²⁵⁷ Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, 17 Ιουλίου 1998, άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο ζ).

²⁵⁸ Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, απόφαση 1820 (2008) (19 Ιουνίου 2008), UN Doc S/Res/1820(2008), παράγραφος 1· και Σύμβαση της Γενεύης (IV) περί προστασίας των πολιτών εν καιρώ πολέμου, 12 Αυγούστου 1949, άρθρο 27.

²⁵⁹ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2015, αριθ. 156.927.

²⁶⁰ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2012, αριθ. 93.324.

²⁶¹ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2013, αριθ. 96.572.

²⁶² CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Μαΐου 2020, αριθ 19053522.

φύσης η οποία έχει ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα αρκούντως σοβαρή σωματική, ψυχολογική ή συναισθηματική βλάβη πληροί τις προϋποθέσεις ώστε να χαρακτηριστεί πράξη δίωξης (263). Οι πράξεις σεξουαλικής βίας μπορούν να λάβουν τη μορφή δίωξης ανεξάρτητα από το αν διαπράττονται στο πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας (264).

1.4.4.3. Νομικά, διοικητικά, αστυνομικά ή/και δικαστικά μέτρα [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο β)]

Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με την παράγραφο 1 μπορούν μεταξύ άλλων να έχουν τη μορφή:

[...]

β) νομικών, διοικητικών, αστυνομικών ή/και δικαστικών μέτρων, τα οποία εισάγουν διακρίσεις αφεαυτά ή εφαρμόζονται κατά τρόπο μεροληπτικό.

Το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο β) αφορά **μέτρα τα οποία ή στοιχειοθετούν δίωξη λόγω της φύσης του ή είναι φαινομενικά νόμιμα αλλά χρησιμοποιούνται κατά αθέμιτο τρόπο με σκοπό τη δίωξη ή εφαρμόζονται κατά παράβαση του νόμου** (265). Το αν η νομοθεσία μπορεί, σε ορισμένες περιστάσεις, να ισοδυναμεί με δίωξη εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από το αν εφαρμόζεται στην πράξη (266). Γενικά μέτρα για την προστασία της δημόσιας τάξης, της ασφάλειας του κράτους ή της δημόσιας υγείας δεν συνιστούν δίωξη εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμιμου περιορισμού των σχετικών με τα ανθρώπινα δικαιώματα υποχρεώσεων που θεσπίζονται από το διεθνές δίκαιο ή της νόμιμης παρέκκλισης από τις εν λόγω υποχρεώσεις (267). Το ΔΕΕ επισημαίνει ότι το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχεία β) και γ):

²⁶³ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2015, αριθ. 157.905. Βλέπε επίσης UNHCR, Σεξουαλική βία και βία που βασίζεται στο φύλο εναντίον προσφύγων, επαναπατρισθέντων και εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων: Οδηγίες για την πρόληψη και αντιμετώπισή της, Μάιος 2003, κεφάλαιο 1, σ. 10.

²⁶⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, Ειδική Επιτροπή Προσφύγων (Ελλάδα), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2011, αριθ. 95/126761 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Ειδική Επιτροπή Προσφύγων (Ελλάδα), 2011, αριθ. 95/126761 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)], σχετικά με γυναίκα από το Ιράν η οποία υπέστη, μεταξύ άλλων, ενδοοικογενειακή βία· και Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2011, RS κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 6, Azs 36/2010-274 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2011, RS κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 6, Azs 36/2010-274 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)], σχετικά με γυναίκα από την Κιργιζία σε καταναγκαστικό πολυγαμικό γάμο, η οποία φοβόταν ότι θα υφίστατο βία στα χέρια του συζύγου της. Βλέπε επίσης Διοικητικό Δικαστήριο της Σόφιας (Βουλγαρία), αίτηση προδικαστικής απόφασης που υποβλήθηκε στο ΔΕΕ στις 6 Οκτωβρίου 2021, X v Intervyuirasht organ na Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet, C-621/21, σχετικά με τις «[π]ροϋποθέσεις για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας δυνάμει της [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] στην περίπτωση χορήγησης επικουρικής προστασίας λόγω πραγματικών απειλών εγκλήματος τιμής σε περίπτωση επιστροφής της αιτούσας στη χώρα καταγωγής της».

²⁶⁵ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους: αιτιολογική έκθεση, έγγρ. COM(2001) 510 τελικό, 2001/0207(CNS), της 12ης Σεπτεμβρίου 2001, σ. 20 (στο εξής Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση, 2001), η οποία αναφέρεται στη διατύπωση του άρθρου 11 παράγραφος 1 στοιχείο β) κατά το στάδιο εκείνο.

²⁶⁶ ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 55· και ΔΕΕ, 2018, Fathi, ό.π. υποσημείωση 214, σκέψεις 96-98. Βλέπε επίσης Storey, «Persecution», ό.π. υποσημείωση 165, σ. 500.

²⁶⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 60.

«Καλύπτουν τις πράξεις των δημόσιων αρχών που [...] εισάγουν διακρίσεις ή είναι δυσανάλογες σε αρκούντως σοβαρό βαθμό, όπως προβλέπει η παράγραφος 1 του άρθρου αυτού, ώστε να συνιστούν προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων η οποία να στοιχειοθετεί δίωξη υπό την έννοια του άρθρου 1, Α, της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες]» ⁽²⁶⁸⁾.

Ένα παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η αυθαίρετη στέρηση της ιθαγένειας. Για παράδειγμα, τα δικαστήρια της Γερμανίας, της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου έχουν αναγνωρίσει εδώ και καιρό ότι, υπό ορισμένες περιστάσεις, η στέρηση της ιθαγένειας ενδέχεται να ισοδυναμεί με δίωξη, εάν μπορεί να θεωρηθεί ότι η πράξη της στέρησης ή της ανάκλησης συνιστά δόλια άρνηση ιθαγένειας για «απρόβλεπτο ή μεροληπτικό λόγο» και η άρνηση βασίζεται σε έναν από τους λόγους που παρατίθενται στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες ⁽²⁶⁹⁾.

Λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση στο πλαίσιο της διαφορετικής μεταχείρισης διαφόρων ομάδων δεν συνιστά αφεαυτής δίωξη ⁽²⁷⁰⁾. Νομοθεσία που εισάγει διακρίσεις ή μεροληπτική εφαρμογή του νόμου μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις να χαρακτηριστεί ως δίωξη μόνον εάν υφίστανται σοβαρές επιβαρυντικές περιστάσεις, όπως σημαντικά επιζήμιες συνέπειες για τον αιτούντα. Σοβαροί περιορισμοί του δικαιώματος βιοπορισμού, του δικαιώματος άσκησης της θρησκείας ή της πρόσβασης σε εκπαιδευτικά ιδρύματα ⁽²⁷¹⁾ ενδέχεται — ανάλογα με τις περιστάσεις— είτε αφεαυτών είτε λόγω των σωρευτικών συνεπειών τους σε συνδυασμό με άλλους περιορισμούς, να ισοδυναμούν με δίωξη εάν θίγουν ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με σοβαρή παραβίαση βασικού ανθρώπινου δικαιώματος βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α). Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι προσωπικές περιστάσεις και ιδίως ο αντίκτυπος της σώρευσης πράξεων που εισάγουν διακρίσεις και/ή άλλων μέτρων στις συνθήκες διαβίωσης ενός προσώπου.

1.4.4.4. Δυσανάλογη ή μεροληπτική ποινική δίωξη ή επιβολή ποινής [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο γ)]

Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με την παράγραφο 1 μπορούν μεταξύ άλλων να έχουν τη μορφή:

[...]

γ) ποινικής δίωξης ή επιβολής ποινής η οποία είναι δυσανάλογη ή μεροληπτική.

²⁶⁸ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 49.

²⁶⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), 2010, *M. D.*, αριθ. 09002572 C+, ό.π. υποσημείωση 157, όπου το CNDA δεν δέχτηκε ότι η στέρηση της μαυριτανικής ιθαγένειας του αιτούντος είχε παγιωθεί· BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 50.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 146· EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *JV (Tanzania)*, ό.π. υποσημείωση 222, σκέψεις 6 και 10· και EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 1997, *Boban Lazarevic*, ό.π. υποσημείωση 222. Βλέπε επίσης Lambert, H., «Refugee status, arbitrary deprivation of nationality, and statelessness within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees», *UNHCR, Legal and Protection Policy Research Series*, αριθ. 33, 2014· και Foster και Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, ό.π. υποσημείωση 124, σ. 144-163. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη στέρηση της ιθαγένειας, βλέπε ενότητα 1.4.2.2 ανωτέρω.

²⁷⁰ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 54.

²⁷¹ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφοι 54 και 55. Βλέπε, επίσης, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2018, *M. H.*, αριθ. 13027358 C, σχετικά με αντιθαγενή Ροχίνγκια, ο οποίος έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας τόσο έναντι του Μπανγκλαντές όσο και έναντι της Μιανμάρ, μεταξύ άλλων λόγω της αδυναμίας να νομιμοποιήσει τη διαμονή του στο Μπανγκλαντές και να ολοκληρώσει εκεί τις σπουδές του.

Καταρχήν, η ποινική δίωξη ή η επιβολή ποινής για παράβαση κοινού νόμου γενικής εφαρμογής δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως δίωξη ⁽²⁷²⁾. Σε πολλές περιπτώσεις, δεν ανακύπτει ζήτημα σχετικά με το αν η ποινική δίωξη ή η ποινή έχει μεροληπτικό χαρακτήρα. Οι φυγόδοκοι ή οι φυγόποινοι δεν είναι κανονικά πρόσφυγες ⁽²⁷³⁾. Τα μέτρα, κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο γ), μπορεί να ισοδυναμούν με δίωξη εάν η χώρα καταγωγής επιβάλλει δυσανάλογη ή μεροληπτική ποινική δίωξη ή ποινή ⁽²⁷⁴⁾.

Ο όρος «**δυσανάλογη**» ενδέχεται να δημιουργεί δυσκολίες όσον αφορά τους κανόνες που πρέπει να εφαρμόζονται για την εκτίμηση της αναλογικότητας σε διαφορετικά νομικά συστήματα και νομικές φιλοσοφίες. Το άρθρο 9 —και, στην πραγματικότητα, όλες οι διατάξεις της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) για τους πρόσφυγες— πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες ως «ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων», της οποίας συμβαλλόμενα μέρη είναι όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ (βλέπε αιτιολογική σκέψη 4). Ο Χάρτης της ΕΕ, οι γενικά αναγνωρισμένες συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι γενικές αρχές του δημόσιου διεθνούς δικαίου μπορούν να παράσχουν περαιτέρω καθοδήγηση για την εκτίμηση της αναλογικότητας των ποινικών κυρώσεων.

Ζητήματα σχετικά με το **αν η ποινική δίωξη και/ή οι κυρώσεις που επιβάλλονται για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας είναι δυσανάλογες** μπορούν να ανακύψουν βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο γ), καθώς και στο πιο περιορισμένο πλαίσιο σύρραξης που αναφέρεται ρητά στο άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) ⁽²⁷⁵⁾. Από τις υποθέσεις του ΔΕΕ που αφορούν το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) μπορεί να συναχθεί ότι τα ακόλουθα έχουν εφαρμογή και για το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο γ). Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι «πρέπει προηγουμένως να εξακριβωθεί αν οι εν λόγω πράξεις υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο προκειμένου το ενδιαφερόμενο κράτος να ασκεί το νόμιμο δικαίωμά του να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις» ⁽²⁷⁶⁾. Αυτό μπορεί να προϋποθέτει να ληφθούν υπόψη διάφορα στοιχεία, κυρίως πολιτικής και στρατηγικής φύσης, τα οποία συνιστούν το νομικό θεμέλιο του δικαιώματος αυτού και τις προϋποθέσεις άσκησής του. Το ΔΕΕ έκρινε ότι από κανένα στοιχείο της δικογραφίας που υποβλήθηκε στο δικαστήριο δεν συνάγεται ότι η επιβολή ποινή φυλάκισης έως 5 ετών και η ατιμωτική απόταξη υπερβαίνουν σαφώς το μέτρο που είναι αναγκαίο προκειμένου το ενδιαφερόμενο κράτος να ασκεί το νόμιμο δικαίωμά του να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις. Ωστόσο, κατά το ΔΕΕ, εναπόκειται στις εθνικές αρχές των κρατών μελών να εξετάσουν όλα τα σχετικά πραγματικά περιστατικά στη χώρα καταγωγής ⁽²⁷⁷⁾.

Δυνάμει του άρθρου 9 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), σε συνδυασμό με το άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), όταν ο αιτών μπορεί να αποδείξει συσχετισμό μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 10 και της εις βάρος του ποινικής δίωξης ή ποινής,

²⁷² UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 56.

²⁷³ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2012, *MN και Others (Ahmadis – Country Conditions – Risk) Pakistan CG* [2012] UKUT 00389. Βλέπε επίσης UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 56.

²⁷⁴ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση*, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, η οποία αναφέρεται στην προτεινόμενη σε εκείνο το στάδιο διατύπωση του άρθρου 11 παράγραφος 1 στοιχείο δ).

²⁷⁵ Βλέπε επίσης ενότητα 1.4.4.6.

²⁷⁶ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 52.

²⁷⁷ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 53.

αυτό καθαυτό υποδηλώνει ότι η εν λόγω δίωξη ή ποινή είναι μεροληπτική ⁽²⁷⁸⁾. Επομένως, η ποινική δίωξη πολιτικών αντιπάλων, οι οποίοι θεωρούνται απειλή για τη δημόσια τάξη, λόγω της τέλεσης πράξεων οι οποίες προστατεύονται από τις συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι οποίες έχουν δυνητικά σοβαρές συνέπειες μπορεί να θεωρηθεί μεροληπτική και να πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως δίωξη.

1.4.4.5. Άρνηση ένδικων μέσων [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο δ)]

Η άρνηση ένδικων μέσων μπορεί να συνιστά **προσβολή του δικαιώματος αμερόληπτου δικαστηρίου (χρηστής απονομής δικαιοσύνης)**, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ ⁽²⁷⁹⁾ και στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ ⁽²⁸⁰⁾. Βάσει πάγιας νομολογίας του ΕΔΔΑ, κατ' εξαίρεση και δυνάμει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, μπορεί να εγείρεται ζήτημα από απόφαση απέλασης ή έκδοσης σε περιστάσεις στις οποίες ο προσφεύγων αντιμετώπισε ή κινδυνεύει να αντιμετωπίσει κατάφωρη αρνησιδικία σε κράτος προορισμού ⁽²⁸¹⁾. Ωστόσο, το ΕΔΔΑ εφάρμοσε αυστηρό κριτήριο μεροληψίας, αποφαινόμενο ότι «[α]υτό που απαιτείται είναι παράβαση των αρχών της δίκαιης δίκης, που κατοχυρώνονται στο άρθρο 6, η οποία να είναι τόσο θεμελιώδης που να ισοδυναμεί με αναιρέση ή εξάλειψη της ίδιας της ουσίας, του δικαιώματος που εγγυάται το εν λόγω άρθρο» ⁽²⁸²⁾. Μολονότι η διατύπωση του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο δ) διαφέρει κάπως από το εν λόγω πρότυπο, καθώς απαιτεί άρνηση

²⁷⁸ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), 2019, *M. H.*, αριθ. 19000104 C, ό.π. υποσημείωση 251, σχετικά με έναν Αχμαντίγια από την Αλγερία, στον οποίο είχαν επιβληθεί μεροληπτικά δικαστικά μέτρα αποκλειστικά λόγω της θρησκείας του· και Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Korkein hallinto-oikeus) (Φινλανδία), απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2019, [ΚΗΟ:20-19:23 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), σχετικά με Τούρκο υπήκοο κουρδικής εθνότητας, ο οποίος είχε καταδικαστεί σε ποινή φυλάκισης 2 ετών για «διάδοση τρομοκρατικής προπαγάνδας». Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι δραστηριότητες του προσφεύγοντος ήταν, κατ' ουσίαν, συγκρίσιμες με τις πολυάριθμες υποθέσεις στις οποίες το ΕΔΔΑ έκρινε ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα στην ελευθερία του λόγου ή στην ελευθερία του συνέρχεσθαι και επέστησε την προσοχή στον βαθμό αυστηρότητας της φυλάκισης. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ποινή διετούς φυλάκισης δεν συνιστούσε εύλογο βαθμό ποινής ανάλογο με την περιγραφή της πράξης που καταγράφεται στην απόφαση και ότι, ως εκ τούτου, επρόκειτο για πράξη δίωξης.

²⁷⁹ Το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ εγγυάται τόσο το δικαίωμα αμερόληπτου δικαστηρίου όσο και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής. Το δεύτερο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 παράγραφος 1, το οποίο προβλέπει ότι «[κ]άθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο».

²⁸⁰ Το άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι «[η]ν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερόληπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και το κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διάρκειας της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδεικνύται υπό των συμφερόντων των ανηλικών ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότης θα ηδύνατο να παραβιάψη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης».

²⁸¹ ΕΔΔΑ (ολομέλεια), απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989, *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 14038/88, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888 [στο εξής ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1989, *Soering*], σκέψη 113· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, *Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 8139/09, CE:ECHR:2012:0117JUD000813909 [στο εξής ΕΔΔΑ, 2012, *Othman (Abu Qatada)*], σκέψη 258. Στη σκέψη 259 της τελευταίας, το δικαστήριο παρατήρησε ότι «[α]ν και δεν έχει απαιτηθεί ακόμη διευκρίνιση του ορισμού του όρου, το Δικαστήριο υπέδειξε, ωστόσο, ότι ορισμένες μορφές αδικίας θα μπορούσαν να ισοδυναμούν με κατάφωρη αρνησιδικία. Σε αυτές περιλαμβάνονται: καταδίκη ερήμην με καμιά δυνατότητα μεταγενέστερα για την έκδοση νεότερης απόφασης επί της ουσίας της κατηγορίας· η δίκη συνοπτικής φύσεως που διεξάγεται με πλήρη περιφρόνηση στα δικαιώματα υπεράσπισης· κράτηση χωρίς καμιά πρόσβαση σε ανεξάρτητη και αμερόληπτη δίκη ώστε να επανεξεταστεί η νομιμότητα της κράτησης· σκόπιμη και συστηματική άρνηση πρόσβασης σε δικηγόρο, ιδιαίτερα για άτομο που κρατείται σε ξένη χώρα» (παραλείπονται οι παραπομπές σε σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ).

²⁸² ΕΔΔΑ, 2012, *Othman (Abu Qatada)*, ό.π., υποσημείωση 282, σκέψη 260.

ένδικων μέσων με αποτέλεσμα την επιβολή δυσανάλογης ή μεροληπτικής ποινής, η διαφορά μπορεί στην πράξη να είναι μικρή, δεδομένου ότι, συνήθως, για να ισοδυναμεί με δίωξη η εν λόγω άρνηση ένδικων μέσων πρέπει επίσης να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽²⁸³⁾.

1.4.4.6. Ποινική δίωξη ή επιβολή ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε)]

Το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού διαφόρων προσεγγίσεων όσον αφορά τη σημασία της άρνησης εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας και την αναγνώριση του δικαιώματος αντίρρησης συνείδησης. Η αρχική πρόταση της Επιτροπής απηχούσε το *Εγχειρίδιο* της UNHCR, σύμφωνα με το οποίο η ποινική δίωξη ισοδυναμεί με δίωξη εάν ο λιποτάκτης ή ο ανυπότακτος αντιμετωπίζει δυσανάλογα αυστηρή ή μεροληπτική ποινή ⁽²⁸⁴⁾ ή εάν η στρατιωτική θητεία απαιτεί συμμετοχή σε στρατιωτικές ενέργειες αντίθετες προς τις πραγματικές πολιτικές, θρησκευτικές, ηθικές ή συνειδησιακές αντιρρήσεις του αιτούντος ⁽²⁸⁵⁾. Η διάταξη αμφισβητήθηκε έντονα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων στο Συμβούλιο. Πολλά κράτη μέλη διαφώνησαν με την αναγνώριση της άρνησης εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας βάσει υποκειμενικών απόψεων ή πολιτικών πεποιθήσεων του αιτούντος σχετικά με τη νομιμότητα ή τον θεμιτό χαρακτήρα της στρατιωτικής δράσης ⁽²⁸⁶⁾. Πρότειναν τη θέσπιση αντικειμενικών κριτηρίων διά παραπομπής, για παράδειγμα, στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο ⁽²⁸⁷⁾.

Η διάταξη τροποποιήθηκε ακολούθως ως εξής:

«Ποινικής δίωξης ή τιμωρίας για την άρνηση εκτέλεσης της στρατιωτικής θητείας σε μία σύγκρουση, η οποία έχει καταδικασθεί από αρμόδια όργανα των Ηνωμένων Εθνών, ή εάν η εκτέλεση της στρατιωτικής θητείας θα συμπεριελάμβανε πράξεις που εμπίπτουν στις ρήτρες εξαίρεσης της παρούσας οδηγίας» ⁽²⁸⁸⁾.

²⁸³ Το ΕΔΔΑ δεν εξέτασε αν εγείρεται ζήτημα κατάφωρης αρνησιδικίας μόνον όταν η συγκεκριμένη δίκη θα είχε σοβαρές επιπτώσεις για τον προσφεύγοντα [ΕΔΔΑ, 2012, *Othman (Abu Qatada)*, ό.π. υποσημείωση 282, σκέψη 262] επειδή στην εν λόγω υπόθεση δεν αμφισβητήθηκε ότι οι επιπτώσεις θα ήταν σοβαρές.

²⁸⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση*, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, σχετικά με τη διατύπωση του άρθρου 11 στοιχείο δ) σε εκείνο το στάδιο· και UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 169. Βλέπε επίσης UNHCR, *Guidelines on International Protection No 10: Claims to refugee status related to military service within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 12 Νοεμβρίου 2014, HCR/GIP/13/10/Corr. 1 (στο εξής UNHCR, *Guidelines on International Protection No 10*).

²⁸⁵ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 170. Βλέπε επίσης UNHCR, *Guidelines on International Protection No 10*, ό.π. υποσημείωση 285, παράγραφος 17 και επ.

²⁸⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο», Αποτελέσματα των εργασιών, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των ανιθαγενών ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 24 Απριλίου 2002, ΕΕ αριθ. εγγράφου 7882/02 ASILE 20, σ. 15· Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο», Αποτελέσματα των εργασιών, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των ανιθαγενών ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 17 Ιουνίου 2002, ΕΕ αριθ. εγγράφου 9038/02 ASILE 25, σ. 15· και Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο», Αποτελέσματα των εργασιών, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των ανιθαγενών ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 9 Ιουλίου 2002, ΕΕ αριθ. εγγράφου 10596/02 ASILE 36, σ. 17.

²⁸⁷ Βλέπε τα έγγραφα που αναφέρονται στην προηγούμενη υποσημείωση.

²⁸⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο», Αποτελέσματα των εργασιών (ΕΕ αριθ. εγγράφου 11356/02), ό.π. υποσημείωση 188, σ. 14· και Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο», Αποτελέσματα των εργασιών (ΕΕ αριθ. εγγράφου 12620/02), ό.π. υποσημείωση 190, σ. 14.

Ωστόσο, η αναφορά στην καταδίκη από όργανα των Ηνωμένων Εθνών, η οποία απορρέει από την παράγραφο 171 του *Εγχειριδίου* της UNHCR, διαγράφηκε στη συνέχεια ⁽²⁸⁹⁾. Το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) ορίζει πλέον τα ακόλουθα:

Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

Οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με την παράγραφο 1 μπορούν μεταξύ άλλων να έχουν τη μορφή:

[...]

- ε) ποινικής δίωξης ή επιβολής ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη, εάν η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα συμπεριλάμβανε εγκλήματα ή πράξεις που εμπίπτουν στους λόγους εξαιρέσεως που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2 ⁽²⁹⁰⁾.

Ως εκ τούτου, το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) είναι πιο περιορισμένο σε σχέση με την προσέγγιση της αντίρρησης συνείδησης που υιοθετείται στο *Εγχειρίδιο* της UNHCR, στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR για τη διεθνή προστασία αριθ. 10 και στην πρακτική ορισμένων κρατών μελών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αφορά μόνο τις περιπτώσεις στις οποίες η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας περιλαμβάνει πράξεις που εμπίπτουν στο άρθρο 12 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) και, κατά μείζονα λόγο, στο άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες ⁽²⁹¹⁾. Ειδικότερα, επιβάλλει διαφορετικό κριτήριο από το κριτήριο της «διεθνούς καταδίκης», το οποίο προωθείται στην παράγραφο 171 του *Εγχειριδίου* της UNHCR. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, η ποινική δίωξη ή η επιβολή ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας, όταν η εν λόγω ποινική δίωξη ή ποινή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε), μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο β), γ) ή δ).

Η ερμηνεία αυτού του είδους δίωξης έχει αποσαφηνιστεί από το ΔΕΕ σε δύο υποθέσεις.

²⁸⁹ Παρά την αντίθεση των Κάτω Χωρών. Βλέπε Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Σημείωμα της Προεδρίας προς την Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των ανιθαγενών ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 15 Νοεμβρίου 2002, ΕΕ αριθ. εγγράφου 14308/02 ASILE 65, σ. 13.

²⁹⁰ Το ΔΕΕ δεν έχει εξετάσει ακόμη άμεσα αν πρέπει να υιοθετηθεί διαφορετική προσέγγιση ως προς την αντίρρηση συνείδησης λαμβανομένης υπόψη της απόφασης του ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως) της 7ης Ιουλίου 2011 στην υπόθεση *Bayatyan κατά Αρμενίας*, προσφυγή αριθ. 23459/03, CE:ECHR:2011:0707JUD002345903.

²⁹¹ UNHCR, *Σχόλια της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου της 29.4.2004 «για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους»* (Επίσημη Εφημερίδα, L 304 της 30/9/2004), Ιανουάριος 2005, σ. 22. Πέραν των περιπτώσεων σύρραξης, το CNDA (Γαλλία) χορηγεί τακτικά καθεστώς πρόσφυγα σε υπηκόους της Ερυθραίας οι οποίοι εγκατέλειψαν τη χώρα τους για να αποφύγουν τη στρατιωτική θητεία ή διέφυγαν από στρατόπεδο (βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2012, *M. DS*, αριθ. 11023420). Ομοίως, καθεστώς πρόσφυγα μπορεί να χορηγηθεί σε Κούρδους από την Τουρκία οι οποίοι αρνήθηκαν να εκπληρώσουν τη στρατιωτική θητεία τους υποστηρίζοντας ότι θα αποστέλλονταν σε περιοχές σε σύρραξη και ότι δεν ήθελαν να πολεμήσουν εναντίον μελών της κοινότητάς τους, όπως στην απόφαση του CNDA (Γαλλία) της 13ης Μαρτίου 2014, *M. F.G.*, αριθ. 13016100. Βλέπε επίσης House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 20ής Μαρτίου 2003, *Sepeh and Another, R (on the application of) v Secretary of State for the Home Department*, [2003] UKHL 15.

Στην απόφαση *Shepherd* του 2015, το δικαστήριο ασχολήθηκε με την υπόθεση υπηκόου των Ηνωμένων Πολιτειών που υπέβαλε αίτηση ασύλου λόγω του κινδύνου ποινικής δίωξης του επειδή δεν εκπλήρωσε τη στρατιωτική του θητεία⁽²⁹²⁾. Το δικαστήριο διευκρίνισε ότι, για να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε), «[ο]ι περιστάσεις των οποίων τη σημασία καλείται να αξιολογήσει το Δικαστήριο για να οριοθετήσει το πεδίο εφαρμογής αυτό πρέπει συνεπώς να έχουν άμεση σχέση με συγκεκριμένη σύρραξη»⁽²⁹³⁾ και ότι διατάξεις του άρθρου δεν περιορίζονται στις ενεργά μάχιμες μονάδες αλλά «καλύπτουν όλο το στρατιωτικό προσωπικό, άρα και το προσωπικό που ασκεί καθήκοντα διοικητικής μέριμνας ή τεχνικής υποστήριξης»⁽²⁹⁴⁾. Το δικαστήριο αποφάνθηκε περαιτέρω ότι:

«[οι εν λόγω διατάξεις] καλύπτουν όχι μόνο τις περιπτώσεις στις οποίες έχει αποδειχθεί ότι έχουν ήδη διαπραχθεί εγκλήματα πολέμου ή ότι τα εγκλήματα αυτά εμπίπτουν ενδεχομένως στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, αλλά και τις περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα μπορεί να αποδείξει ότι η διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων είναι πιθανότατη»⁽²⁹⁵⁾.

Το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της διάταξης δεν περιορίζεται μόνο σε «όσους θα μπορούσαν να αναγκαστούν να τελέσουν ως άτομα πράξεις χαρακτηριζόμενες ως εγκλήματα πολέμου, όπως είναι ιδίως οι υπηρετούντες σε ενεργά μάχιμες μονάδες», αλλά «η προστασία αυτή δεν μπορεί να καλύπτει επίσης παρά μόνο εκείνα τα άλλα πρόσωπα που είναι ευλόγως πιθανό ότι θα μπορούσαν, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, να αναγκαστούν, κατά αρκούντως άμεσο τρόπο, να μετάσχουν στην τέλεση τέτοιων πράξεων»⁽²⁹⁶⁾. Το δικαστήριο διευκρίνισε επίσης ότι:

«κατά την αξιολόγηση στην οποία καλούνται να προβαίνουν οι εθνικές αρχές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το γεγονός ότι η στρατιωτική επέμβαση άρχισε με εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ή με τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας και το γεγονός ότι το κράτος ή τα κράτη που διεξάγουν τις πολεμικές επιχειρήσεις τιμωρούν τα εγκλήματα πολέμου»⁽²⁹⁷⁾.

Τέλος, η άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας:

«πρέπει να αποτελεί το μόνο μέσο που έχει στη διάθεσή του [ένας] αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα για να αποφύγει τη συμμετοχή του στα κατά τους ισχυρισμούς του τελούμενα εγκλήματα πολέμου και, κατά συνέπεια, αν ο αιτών αυτός δεν έχει κάνει χρήση της διαδικασίας που προβλέπεται για τους αρνητές στρατεύσεως και τους αντιρρησίες συνείδησης, αποκλείεται οποιαδήποτε προστασία βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της [ΟΕΑΑ], εκτός αν ο εν λόγω αιτών αποδείξει ότι δεν είχε τη δυνατότητα να επιτύχει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, την εφαρμογή καμιάς τέτοιας διαδικασίας»⁽²⁹⁸⁾.

²⁹² ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 21.

²⁹³ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 35.

²⁹⁴ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 33.

²⁹⁵ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 37· βλ. επίσης σκέψη 39.

²⁹⁶ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 38.

²⁹⁷ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 46.

²⁹⁸ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 46.

Όσον αφορά πιθανές εναλλακτικές δυνατότητες, στην υπόθεση *Shepherd*, το δικαστήριο έκρινε σημαντικό το γεγονός ότι ο αιτών είχε καταταχθεί και είχε ανανεώσει τη σύμβασή του για παραμονή στις ένοπλες δυνάμεις σε μια περίοδο κατά την οποία η συγκεκριμένη σύρραξη (στο Ιράκ) βρισκόταν σε εξέλιξη ⁽²⁹⁹⁾. Όσον αφορά τις διαδικασίες για τους αντιρρησίες συνείδησης, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι:

«Το δικαίωμα αντίρρησης συνείδησης, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 [της ΕΣΔΑ], θα ήταν κενό περιεχομένου εάν επιτρεπόταν σε ένα κράτος να οργανώσει και να εφαρμόσει το σύστημα εναλλακτικής θητείας κατά τρόπο που δεν θα προσέφερε — νομικά ή πρακτικά— εναλλακτική σε σχέση με τη στρατιωτική θητεία λύση πραγματικά πολιτικού χαρακτήρα και μη αποτρεπτικού ή κατασταλτικού χαρακτήρα» ⁽³⁰⁰⁾.

Η απόφαση του ΔΕΕ το 2020 στην υπόθεση *EZ* αφορούσε Σύριο υπήκοο που διέφυγε από τη Συρία τον Νοέμβριο του 2014 προκειμένου να μην υποχρεωθεί να εκπληρώσει εκεί τη στρατιωτική του θητεία, φοβούμενος ότι θα έπρεπε να συμμετάσχει στον εμφύλιο πόλεμο. Του είχε χορηγηθεί αναβολή στράτευσης έως τον Φεβρουάριο του 2015 προκειμένου να ολοκληρώσει τις πανεπιστημιακές του σπουδές. Το δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι «η άρνηση αυτή πρέπει να αποτελεί το μόνο μέσο που έχει στη διάθεσή του ο ενδιαφερόμενος προκειμένου να αποφύγει τη συμμετοχή του στα εγκλήματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, στοιχείο α'» ⁽³⁰¹⁾. Αποφάνθηκε ότι:

«το γεγονός ότι ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα δεν έκανε χρήση της διαδικασίας που προβλέπεται για τους αρνητές στράτευσης και τους αντιρρησίες συνείδησης αποκλείει οποιαδήποτε προστασία βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], εκτός αν ο αιτών αποδείξει ότι δεν είχε τη δυνατότητα να επιτύχει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, την εφαρμογή καμιάς τέτοιας διαδικασίας [...]» ⁽³⁰²⁾.

Κατά την κρίση του δικαστηρίου, είχε ιδιαίτερη σημασία το γεγονός ότι η κατάσταση στη Συρία ενέπιπτε «σε πλαίσιο γενικευμένου εμφυλίου πολέμου που χαρακτηρίζεται από την επαναλαμβανόμενη και συστηματική τέλεση εγκλημάτων ή πράξεων του άρθρου 12, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας από τον στρατό με τη χρήση στρατευσίμων». Ως εκ τούτου, «πρέπει να γίνει δεκτό ότι η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα συμπεριλάμβανε την άμεση ή έμμεση συμμετοχή στην τέλεση τέτοιων εγκλημάτων ή πράξεων, ανεξαρτήτως του τομέα δράσης» ⁽³⁰³⁾. Επίσης αποφάνθηκε τα εξής:

«Καταρχάς, επισημαίνεται ότι, καθόσον αναφέρεται στην ποινική δίωξη ή επιβολή ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη εάν η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα συμπεριλάμβανε εγκλήματα ή πράξεις που εμπίπτουν στις ρήτρες εξαίρεσης οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της [εν λόγω οδηγίας] προσδιορίζει ορισμένες πράξεις δίωξης βάσει του λόγου της δίωξης και ο λόγος αυτός διαφέρει από εκείνους που απαριθμούνται περιοριστικά

²⁹⁹ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 44.

³⁰⁰ ΕΔΔΑ, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2017, *Adyan και λοιποί κατά Αρμενίας*, προσφυγή αριθ. 75604/11, CE:ECHR:2017:1012JUD007560411, σκέψη 67.

³⁰¹ ΔΕΕ, 2020, *EZ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 27.

³⁰² ΔΕΕ, 2020, *EZ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 28.

³⁰³ ΔΕΕ, 2020, *EZ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 38.

στο άρθρο 2, στοιχείο δ', και στο άρθρο 10 της οδηγίας, δηλαδή τη φυλή, τη θρησκεία, την ιθαγένεια, τις πολιτικές πεποιθήσεις ή την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας»⁽³⁰⁴⁾.

Ως εκ τούτου, ενώ η ύπαρξη ενός ή περισσότερων λόγων δίωξης «δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αποδεδειγμένη για τον λόγο και μόνον ότι η ποινική δίωξη και η επιβολή ποινής σχετίζονται με την άρνηση αυτή», το δικαστήριο έκρινε ότι:

«εντούτοις, συντρέχει ισχυρό τεκμήριο ότι η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας υπό τις περιστάσεις του άρθρου 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της ίδιας οδηγίας συνδέεται με έναν από τους πέντε λόγους που μνημονεύονται στο άρθρο 10 της οδηγίας. Εναπόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές να εξακριβώσουν, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις επίμαχες περιστάσεις, αν ο συσχετισμός αυτός είναι ευλογοφανής»⁽³⁰⁵⁾.

1.4.4.7. Πράξεις που στοχεύουν το φύλο [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ)]

Το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με την παράγραφο 1 μπορούν μεταξύ άλλων να έχουν τη μορφή:

[...]

στ) πράξεων που στοχεύουν το φύλο [...].

Αναφέροντας ότι οι πράξεις δίωξης που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) μπορούν, μεταξύ άλλων, να έχουν τη μορφή «πράξεων που στοχεύουν το φύλο», το γράμμα του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ) τονίζει την ανάγκη εξατομικευμένης αξιολόγησης που λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου. Αυτό απηχεί τις απαιτήσεις του άρθρου 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), βάσει του οποίου τα κράτη μέλη υποχρεούνται να προβαίνουν σε συνεκτίμηση:

«της ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων όπως το προσωπικό ιστορικό, το φύλο και η ηλικία, ούτως ώστε να εκτιμηθεί εάν, βάσει των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, οι πράξεις στις οποίες έχει ήδη ή θα μπορούσε να εκτεθεί ισοδυναμούν με δίωξη ή σοβαρή βλάβη».

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η φύση των πράξεων που στοχεύουν το φύλο, είναι κρίσιμο να οριστούν οι όροι «βιολογικό φύλο» και «κοινωνικό φύλο» και να γίνει διάκριση μεταξύ

³⁰⁴ ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 46.

³⁰⁵ ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 61.

τους⁽³⁰⁶⁾. Το βιολογικό φύλο είναι γενετικά καθορισμένο. Το κοινωνικό φύλο έχει οριστεί ότι αναφέρεται στα «δύο φύλα, άνδρες και γυναίκες, στο πλαίσιο της κοινωνίας»⁽³⁰⁷⁾ και θεωρείται ότι δεν είναι στατικό ή εγγενές. Αντιθέτως, αποκτά κοινωνική και πολιτισμική έννοια με την πάροδο του χρόνου⁽³⁰⁸⁾. Ως εκ τούτου, οι σχέσεις μεταξύ των φύλων έχουν ως «βάση τις κοινωνικά ή πολιτισμικά δομημένες και καθορισμένες ταυτότητες, τα καθεστώτα, τους ρόλους και τις ευθύνες»⁽³⁰⁹⁾. Αυτό αναγνωρίζεται στο γράμμα της αιτιολογικής σκέψης 30 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), κατά την οποία «θέματα που απορρέουν από το φύλο του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας του φύλου και του γενετήσιου προσανατολισμού, [...] μπορεί να σχετίζονται με ορισμένες νομικές παραδόσεις και έθιμα». Ως εκ τούτου, οποιοσδήποτε ορισμός θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι ορισμένα άτομα αυτοπροσδιορίζονται πλέον, και προσδιορίζονται ως μη δυαδικά ως προς το φύλο άτομα⁽³¹⁰⁾ και/ή ως διεμφυλικά (ή τρανς) άτομα και ότι υπάρχουν επίσης άτομα που έχουν προβεί ή βρίσκονται σε διαδικασία επαναπροσδιορισμού του φύλου τους σε ανδρικό ή γυναικείο. Αιτήσεις που σχετίζονται με το φύλο μπορούν να υποβάλλονται από άνδρες/ αγόρια ή γυναίκες/κορίτσια, καθώς και από διεμφυλικά ή διαφυλικά (ή ίντερσεξ) άτομα.

Οι αρχές της Yogyakarta του 2007 ορίζουν τον «σεξουαλικό προσανατολισμό» και την «ταυτότητα φύλου» ως εξής:

- 1) Ο σεξουαλικός προσανατολισμός νοείται ότι αναφέρεται στην ικανότητα κάθε ατόμου να αισθάνεται βαθιά συναισθηματική και σεξουαλική έλξη και να έχει ερωτικές και σεξουαλικές σχέσεις με άτομα διαφορετικού φύλου ή του ίδιου φύλου ή περισσότερων του ενός φύλων.
- 2) Η ταυτότητα φύλου θεωρείται ότι αναφέρεται στο βαθύ εσωτερικό και προσωπικό βίωμα κάθε προσώπου ως προς το φύλο του, το οποίο μπορεί, χωρίς να είναι απαραίτητο, να αντιστοιχεί στο φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής αίσθησης του σώματος (η οποία μπορεί να οδηγήσει, κατ' επιλογή του ατόμου, σε αλλαγή της εμφάνισης ή λειτουργίας του

³⁰⁶ Για την αναφορά σε πράξεις δίωξης που στοχεύουν το φύλο, η UNHCR χρησιμοποιεί ανέκαθεν τον όρο «σεξουαλική και έμφυλη βία», ο οποίος συχνά χρησιμοποιείται εναλλακτικά με τον όρο «έμφυλη βία». Με την έκδοση της πολιτικής της UNHCR για την πρόληψη, τον μετριασμό των κινδύνων και την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας (στο εξής UNHCR Policy on the Prevention of, Risk Mitigation and Response to Gender-based Violence), σ. 20, σημείωση 1, η UNHCR χρησιμοποιεί συνειδητά τον όρο «έμφυλη βία». Στη σελίδα 5 αναφέρει επίσης ότι «ο όρος “έμφυλη βία” χρησιμοποιείται συνήθεστερα για να υπογραμμίσει τον τρόπο με τον οποίο η συστηματική ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, η οποία υπάρχει σε κάθε κοινωνία του κόσμου, λειτουργεί ως ενιαίο και θεμελιώδες χαρακτηριστικό των περισσότερων μορφών βίας που διαπράττονται κατά των γυναικών και των κοριτσιών».

³⁰⁷ Άρθρο 7 παράγραφος 3 Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, ό. π. υποσημείωση 258.

³⁰⁸ UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 1: Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, 7 Μαΐου 2002, HCR/GIP/02/01 (στο εξής UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 1, παράγραφος 3.

³⁰⁹ UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 1, ό.π. υποσημείωση 309, παράγραφος 3.

³¹⁰ UNHCR Policy on the Prevention of, Risk Mitigation and Response to Gender-based Violence, ό.π. υποσημείωση 307, σ. 5, όπου επισημαίνεται ότι η έμφυλη βία περιγράφει επίσης «τη βία που διαπράττεται κατά γυναικών, κοριτσιών, ανδρών και αγοριών με ποικίλους σεξουαλικούς προσανατολισμούς και έμφυλες ταυτότητες, καθώς και κατά μη δυαδικών ατόμων, διότι καθοδηγείται από την επιθυμία τιμωρίας όσον θεωρούνται ότι υπερασπίζονται τα έμφυλα πρότυπα».

σώματος με ιατρικά, χειρουργικά ή άλλα μέσα) και άλλων εκφράσεων του φύλου, όπως η ένδυση, η ομιλία και οι ιδιαίτεροι τρόποι συμπεριφοράς⁽³¹¹⁾.

Ενώ η μεγάλη πλειονότητα των αιτήσεων που βασίζονται σε πράξεις οι οποίες στοχεύουν το φύλο αφορούν γυναίκες και κορίτσια, πράξεις που στοχεύουν το φύλο μπορούν επίσης να τελεστούν κατά ανδρών και αγοριών, διεμφυλικών ανδρών και αγοριών και διεμφυλικών γυναικών και κοριτσιών. Οι πράξεις που στοχεύουν το φύλο και αφορούν γυναίκες «μπορεί να σχετίζονται με ορισμένες νομικές παραδόσεις και έθιμα, που οδηγούν επί παραδείγματι σε ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων, υποχρεωτική στείρωση ή υποχρεωτική αποβολή», όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 30 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), στο πλαίσιο της ανάγκης για μια «κοινή εννοιολογική αντίληψη του λόγου δίωξης που στηρίζεται στην “ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας”»⁽³¹²⁾. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνουν την καταναγκαστική πορνεία ή τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την εμπορία ανθρώπων για τους σκοπούς αυτούς, τον καταναγκαστικό γάμο και οποιαδήποτε άλλη μορφή σεξουαλικής βίας⁽³¹³⁾. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι, ακόμη και όταν η δίωξη επιβάλλεται για λόγους φυλής, εθνικότητας, θρησκείας ή πολιτικών πεποιθήσεων, το φύλο ενός προσώπου, συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας φύλου και του γενετήσιου προσανατολισμού του, μπορεί να καταστήσει το πρόσωπο πιο ευάλωτο να στοχοποιηθεί και να υποστεί βία.

1.4.4.8. Πράξεις που στοχεύουν τα παιδιά [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ)]

Οσάκις αξιολογούνται αιτήματα ανηλίκων για παροχή διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις μορφές δίωξης που αφορούν ειδικά τα παιδιά [αιτιολογική σκέψη 28 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. Αυτό αντιπροσωπεύει μια σημαντική εφαρμογή της αρχής του συμφέροντος του παιδιού. Το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προσδιορίζει την ηλικία ως μία από τις πτυχές της «ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων» που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση μιας αίτησης. Δηλώνοντας ότι οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηριστούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 μπορούν, μεταξύ άλλων, να έχουν τη μορφή «πράξεων που στοχεύουν τα παιδιά», το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ) ενισχύει την ανάγκη αυτή η εξατομικευμένη αξιολόγηση να είναι ευαίσθητη προς τα παιδιά.

³¹¹ [The Yogyakarta Principles – Principles on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity](#), 2007, σ. 6. Βλέπε επίσης [Additional Principles and State Obligations on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics to Complement the Yogyakarta Principles](#) (Yogyakarta Principles Plus 10), 10 Νοεμβρίου 2017. Στις προτάσεις της για την υπόθεση *A, B και C*, η γενική εισαγγελέας Sharpston δήλωσε ότι οι αρχές της Yogyakarta «δεν είναι νομικά δεσμευτικές, παρά ταύτα αντικατοπτρίζουν τις καθιερωμένες αρχές του διεθνούς δικαίου». Βλέπε ΔΕΕ, προτάσεις της γενικής εισαγγελέας Sharpston της 17ης Ιουλίου 2014, *A, B και C κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-148/13 έως C-150/13, EU:C:2014:2111, σκέψη 37.

³¹² Για υποθέσεις σχετικά με την καταναγκαστική άμβλωση ή την υποχρεωτική στείρωση, για παράδειγμα στο πλαίσιο της πολιτικής του ενός παιδιού στην Κίνα ή τη στείρωση των Ρομά σε ορισμένα μέρη της ανατολικής Ευρώπης, βλέπε τον ιστότοπο [Refworld](#). Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες στο πλαίσιο διώξεων που στοχεύουν το φύλο, βλέπε ενότητα [1.6.2.4.2](#).

³¹³ Βλέπε ενότητα [3.3](#) κατωτέρω για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εμπορία ανθρώπων. Βλέπε επίσης ΕΑΣΟ, [Ευαλωτότητα – Δικαστική ανάλυση](#), ό.π. υποσημείωση [64](#), 2021, ενότητα 6.8.2. Pobjoy, J., *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 2017 (στο εξής Pobjoy, *The Child in International Refugee Law*), σ. 116-122· και UNHCR, [Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 1](#), ό.π. υποσημείωση [309](#). Για έναν τακτικά επικαιροποιούμενο κατάλογο υποθέσεων που αφορούν λεσβίες, ομοφυλόφιλους, αμφιφυλόφιλους, διεμφυλικούς και διαφυλικούς, βλέπε Πανεπιστήμιο του Sussex, [«Sexual Orientation and Gender Identity Claims of Asylum – A European human rights challenge»](#).

Τα παιδιά μπορούν να υποστούν **ειδικές μορφές δίωξης, οι οποίες επηρεάζονται από την ηλικία, την έλλειψη ωριμότητας ή την ευαλωτότητά τους**. Το γεγονός ότι ο αιτών είναι παιδί μπορεί να αποτελεί κεντρικό παράγοντα στη βλάβη που έχει υποστεί ή φοβάται ότι θα υποστεί⁽³¹⁴⁾. Αυτό μπορεί να συμβαίνει διότι η επικαλούμενη δίωξη αφορά μόνο, ή θίγει δυσανάλογα, τα παιδιά ή επειδή μπορεί να προσβάλλονται ειδικά δικαιώματα των παιδιών⁽³¹⁵⁾. Οι πράξεις δίωξης που στοχεύουν τα παιδιά μπορεί να είναι πράξεις οι οποίες, από τη φύση τους, μπορούν να επιβληθούν μόνο σε παιδί (π.χ. αναγκαστική στρατολόγηση ανήλικων, καταναγκαστικός γάμος ανηλικών). Μπορεί επίσης να πρόκειται για πράξεις που θα μπορούσαν να θεωρηθούν απλή παρενόχληση στην περίπτωση ενήλικου, αλλά θα μπορούσαν να προκαλέσουν σοβαρή σωματική ή ψυχολογική βλάβη που ισοδυναμεί με δίωξη στην περίπτωση παιδιού. Μπορεί επίσης να πρόκειται για μορφές δίωξης που διαπράττονται κυρίως στην παιδική ηλικία, όπως ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων (ΑΓΓΟ)⁽³¹⁶⁾. Υπάρχουν και άλλες μορφές πράξεων δίωξης που στοχεύουν τα παιδιά οι οποίες είναι σαφώς τόσο σοβαρές λόγω της φύσης ή επανάληψής τους ώστε να συνιστούν σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά των δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ, και οι οποίες ισοδυναμούν επίσης με δίωξη στην περίπτωση ενήλικα, για παράδειγμα η παιδική δουλεία⁽³¹⁷⁾. Στις κατευθυντήριες γραμμές της του 1997 για τα ασυνόδευτα παιδιά, η UNHCR παρατήρησε ότι «η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναγνωρίζει κάποια ειδικά ανθρώπινα δικαιώματα στα παιδιά και ότι ο τρόπος με τον οποίο παραβιάζονται, καθώς και η φύση της παραβίασής τους μπορεί να πραγματώνονται διαφορετικά σε σχέση με τους ενήλικες»⁽³¹⁸⁾.

Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, την οποία αναφέρει ρητά η αιτιολογική σκέψη 18 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), περιλαμβάνει ορισμένα ειδικά ανθρώπινα δικαιώματα. Η προσβολή ορισμένων από τα δικαιώματα αυτά μπορεί, είτε λόγω της φύσης είτε λόγω της επανάληψής της, να συνιστά παραβίαση βασικού ανθρωπίνου δικαιώματος κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή να θεωρείται, λόγω της σώρευσης διαφόρων μέτρων, παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων που συνιστά δίωξη κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β). Ο χαρακτήρας του «βασικού ανθρωπίνου δικαιώματος» μπορεί να απορρέει από τη θεμελιώδη σημασία ενός ειδικού δικαιώματος του παιδιού, δυνάμει του άρθρου 27 παράγραφος 1 της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, «για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του», καθώς και από την εγγύτητά του με τα δικαιώματα που

³¹⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Ιουνίου 2016, αριθ. [170.819](#). Βλέπε επίσης UNHCR, [Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 8: Κατευθυντήριες οδηγίες για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των παιδιών στο πλαίσιο των άρθρων 1\(A\)2 και 1\(ΣΤ\) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων](#), HCR/GIP/09/08, Δεκέμβριος 2009, (στο εξής UNHCR, [Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 8](#)), σ. 9.

³¹⁵ UNHCR, [Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 8](#), ό.π. υποσημείωση 315, παράγραφος 18.

³¹⁶ Για περαιτέρω ανάλυση των αιτήσεων που αφορούν ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων και καταναγκαστικό γάμο ανηλικών, βλέπε μεταξύ άλλων ενότητα [1.6.2.4.2](#), κείμενο στην υποσημείωση [464](#) και επ.

³¹⁷ EASO, [Ευαλωτότητα — Δικαστική Ανάλυση](#), ό.π. υποσημείωση 64, ενότητα 6.8.1.1 Βλέπε επίσης UNHCR, [Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 8](#), ό.π. υποσημείωση 315, παράγραφοι 19-36· και Pobjoy, *The Child in International Refugee Law*, ό.π. υποσημείωση 314, σ. 116-122.

³¹⁸ UNHCR, [Κατευθυντήριες αρχές για την πολιτική και τη διαδικασία στα πλαίσια εξέτασης αιτημάτων ασύλου ασυνόδευτων παιδιών](#), Φεβρουάριος 1997, σημείο 8.7.

απορρέουν από το άρθρο 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ, όπως το δικαίωμα στη ζωή⁽³¹⁹⁾, από το οποίο δεν χωρεί καμία παρέκκλιση. Τα δύο προαιρετικά πρωτόκολλα της ΕΣΔΑ —για την απαγόρευση της υποχρεωτικής στρατολόγησης παιδιών στις ένοπλες δυνάμεις κατά τη διάρκεια ένοπλης σύρραξης και για την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία— υποστηρίζουν την παραδοχή ότι τα δικαιώματα των παιδιών που προβλέπονται στα εν λόγω πρωτόκολλα πρέπει να θεωρούνται, λόγω της φύσης τους, βασικά ανθρώπινα δικαιώματα κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)⁽³²⁰⁾. Η παραβίαση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως δίωξη βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β).

Σε κάθε περίπτωση, περιορισμοί ατομικών δικαιωμάτων του παιδιού τα οποία υπόκεινται σε τέτοιους περιορισμούς, όπως η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων (άρθρο 14) ή η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι ή του συνέρχεσθαι (άρθρο 15), συνιστούν δίωξη μόνον εάν η παρέμβαση σε σχέση με το δικαίωμα δεν εμπίπτει σε επιτρεπόμενο περιορισμό και εάν η παραβίαση του δικαιώματος είναι αρκούντως σοβαρή. Το κριτήριο του κατά πόσον η σώρευση πράξεων ή μέτρων θίγει το παιδί κατά τρόπο αντίστοιχο με σοβαρή παραβίαση βασικού ανθρωπίνου δικαιώματος εφαρμόζεται σε παρεμβάσεις στα ατομικά ανθρώπινα δικαιώματα και σε παρεμβάσεις στο δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνει προστασία από «κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης» (άρθρο 19).

Το ΔΕΕ δεν έχει αποσαφηνίσει ακόμη τον ακριβή χαρακτήρα και την έκταση του αντικτύπου του άρθρου 24 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ (κατά το οποίο «[σ]ε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, [...], πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού») (321) στην αξιολόγηση πράξεων δίωξης που στοχεύουν τα παιδιά και στην αξιολόγηση της επαρκούς σοβαρότητάς τους υπό το πρίσμα του άρθρου 9 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Για ενδεχόμενη σύγκριση με τον αντίκτυπο του εν λόγω δικαιώματος στις πράξεις δίωξης που στοχεύουν τα παιδιά, βλέπε, για παράδειγμα, την ερμηνεία του ΔΕΕ στην υπόθεση MA, BT και DA, η οποία αφορούσε τη μεταφορά ασυνόδευτων ανηλίκων από ένα κράτος μέλος σε άλλο δυνάμει του κανονισμού Δουβλίνο II (322). Στην εν λόγω υπόθεση, το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 6 παράγραφος 2 του κανονισμού δεν μπορεί να ερμηνευτεί

³¹⁹ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (HRC), *General Comment No 36, Article 6 (right to life)*, 2 Νοεμβρίου 2018, CCPR/C/GC/36, παράγραφος 60, όπου επισημαίνεται ότι «το άρθρο 24 παράγραφος 1 του Συμφώνου παρέχει σε κάθε παιδί το δικαίωμα σε μέτρα προστασίας απαραίτητα λόγω της ιδιότητάς του ως ανηλίκου, από την οικογένεια, την κοινωνία και το κράτος. Το εν λόγω άρθρο απαιτεί τη λήψη ειδικών μέτρων για την προστασία της ζωής κάθε παιδιού, πέραν των γενικών μέτρων που απαιτούνται δυνάμει του άρθρου 6 για την προστασία της ζωής όλων των ατόμων. Κατά τη λήψη ειδικών μέτρων προστασίας, τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει να καθοδηγούνται από το συμφέρον του παιδιού και από την ανάγκη διασφάλισης της επιβίωσης, της ανάπτυξης και της ευημερίας όλων των παιδιών».

³²⁰ Βλέπε Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε σχέση με την ανάμειξη παιδιών σε ένοπλη σύρραξη και Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, αμφότερα της 25ης Μαΐου 2000.

³²¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το συμφέρον του παιδιού, βλέπε Γενική εισαγωγή, «Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού».

³²² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ L 50 της 25.2.2003, σ. 1). αντικαταστάθηκε πλέον από τον κανονισμό Δουβλίνο III [κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση)] (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 31).

κατά τρόπο αντίθετο προς το θεμελιώδες δικαίωμα που προβλέπεται στο άρθρο 24 παράγραφος 2 του Χάρτη ⁽³²³⁾. Το ΔΕΕ πρόσθεσε τα εξής:

«Επομένως, μολονότι το συμφέρον του ανηλίκου αναφέρεται ρητώς μόνον στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 6 του κανονισμού [Δουβλίνο II], το άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη, σε συνδυασμό με το άρθρο 51, παράγραφος 1, αυτού, συνεπάγεται ότι σε όλες τις αποφάσεις που λαμβάνουν τα κράτη μέλη βάσει του δεύτερου εδαφίου του εν λόγω άρθρου 6 πρέπει να προσδίδεται πρωταρχική σημασία στο μείζον συμφέρον του παιδιού» ⁽³²⁴⁾.

Για θέματα που αφορούν την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων και της αξιοπιστίας στην περίπτωση ανηλίκων, βλέπε επίσης ΕΑΣΟ, Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση, 2018, ενότητα 5.2, και ΕΑΣΟ, Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση, 2021, ενότητα 6.8.1.1.

1.4.4.9. Πράξεις που στοχεύουν την αναπηρία

Το άρθρο 9 παράγραφος 2 **δεν** αναφέρεται σε πράξεις που στοχεύουν την αναπηρία, αλλά, όπως προαναφέρθηκε, οι διατάξεις του είναι απλώς ενδεικτικές. Ο λόγος για τον οποίο συμπεριλήφθηκαν στην παρούσα ανάλυση οι πράξεις που στοχεύουν την αναπηρία ως ένα επιπλέον παράδειγμα ειδικών μορφών δίωξης έγκειται στο γεγονός ότι η νομοθεσία για το ΚΕΣΑ προβλέπει ότι τα «άτομα με αναπηρία» και τα «άτομα με πνευματικές διαταραχές» αποτελούν ειδικές κατηγορίες ευάλωτων προσώπων ⁽³²⁵⁾. Το άρθρο 21 της οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής (αναδιатύπωση) ⁽³²⁶⁾ και το άρθρο 20 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) αναγνωρίζουν ρητά τα άτομα με αναπηρία και πνευματικές διαταραχές ως ευάλωτα άτομα. Επιπλέον, στην αιτιολογική σκέψη 29 της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) αναγνωρίζεται ότι «[ο]ρισμένοι αιτούντες ενδέχεται να χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων λόγω, μεταξύ άλλων, [...] αναπηρίας [...] [και/ή] ψυχικών διαταραχών» ⁽³²⁷⁾.

Όπως επισημαίνεται στην έκδοση της ΕΑΣΟ, Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση, η απαίτηση του άρθρου 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) για τη διενέργεια αξιολόγησης της αίτησης διεθνούς προστασίας σε εξατομικευμένη βάση, με συνεκτίμηση «της ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων» του αιτούντος, μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει παράγοντες όπως η αναπηρία και η πνευματική διαταραχή, μολονότι αυτό

³²³ ΔΕΕ, 2013, ΜΑ, ΒΤ και ΔΑ, ό.π. υποσημείωση 63, σκέψη 58.

³²⁴ ΔΕΕ, 2013, ΜΑ, ΒΤ και ΔΑ, ό.π. υποσημείωση 63, σκέψη 59.

³²⁵ ΕΑΣΟ, Ευαλωτότητα — Δικαστική ανάλυση, ό.π. υποσημείωση 64, ενότητα 6.8.5.

³²⁶ Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιатύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 96).

³²⁷ Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιатύπωση), αιτιολογική σκέψη 29:

(29) Ορισμένοι αιτούντες ενδέχεται να χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων λόγω, μεταξύ άλλων, ηλικίας, φύλου, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου, ψυχικών διαταραχών ή ως συνέπεια βασανισμού, βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσπαθούν να εντοπίζουν ποιοι αιτούντες χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων πριν από τη λήψη απόφασης σε πρώτο βαθμό. Στους εν λόγω αιτούντες θα πρέπει να παρέχεται η κατάλληλη στήριξη, μεταξύ άλλων, αρκετός χρόνος, ούτως ώστε να δημιουργούνται οι συνθήκες που είναι αναγκαίες για την πραγματική πρόσβασή τους στις διαδικασίες και για την επίκληση των στοιχείων που απαιτούνται για την τεκμηρίωση της αίτησής τους διεθνούς προστασίας.

δεν αναφέρεται ρητά ⁽³²⁸⁾. Σε κάθε περίπτωση, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το σύνολο των ιδιαίτερων περιστάσεων του ατόμου όταν αποφασίζουν αν πληρούται το όριο δίωξης ή σοβαρής βλάβης.

Η αναπηρία ή η πνευματική διαταραχή του αιτούντος, είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό με άλλα χαρακτηριστικά, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να υποστεί ειδικές μορφές δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Αυτό μπορεί να οφείλεται, για παράδειγμα, σε κοινωνικές προκαταλήψεις, στιγματισμό ή πεποιθήσεις σχετικά με συγκεκριμένες μορφές αναπηρίας, όπως η εγκεφαλική παράλυση, ο βαρύς αυτισμός, ο νανισμός και το σύνδρομο Down, ή παθήσεις όπως ο αλφισμός και η επιληψία ⁽³²⁹⁾. Τα άτομα με αναπηρία και πνευματικές διαταραχές μπορεί να αντιμετωπίσουν πραγματικό κίνδυνο σοβαρής παραβίασης των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους κατά το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) ως αποτέλεσμα, για παράδειγμα, κακομεταχείρισης με τη μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή ακούσιας κράτησης και φυλάκισης, ή αυξημένης έκθεσης σε βασανιστήρια ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση σε ιδρύματα και στην ιδιωτική σφαίρα ⁽³³⁰⁾. Τέτοιες πράξεις που εισάγουν διακρίσεις, εάν είναι αρκούντως σοβαρές κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α), συνιστούν πράξεις δίωξης. Τα πρόσωπα αυτά μπορούν επίσης να εκτεθούν σωρευτικά σε διάφορα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων μέτρων που αφορούν ειδικά την αναπηρία τους, τα οποία ισοδυναμούν με δίωξη σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β).

Όπως υπογραμμίζεται στο μέρος 7 της έκδοσης της EASO, *Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας – Δικαστική ανάλυση* ⁽³³¹⁾, θα είναι σημαντικό σε περιπτώσεις αναπηρίας να εφαρμόζονται οι ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις που κατοχυρώνονται στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Για τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα στο πλαίσιο της εντολής της, η UNHCR εφαρμόζει ειδικά διαδικαστικά πρότυπα για «αιτούντες με ψυχικές παθήσεις ή διανοητικές αναπηρίες» ⁽³³²⁾.

1.5. Βάσιμος φόβος

Ο «βάσιμος φόβος» δεν ορίζεται ούτε στο άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες ούτε στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Ο ορισμός του «πρόσφυγα» στο άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρεται σε:

³²⁸ Ό.π.

³²⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 12ης Μαΐου 2015, αριθ. 145.367, σχετικά με μητέρα και κόρη σομαλικής καταγωγής και τανζανικής ιθαγένειας που αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες επειδή ήταν μέλη οικογένειας αλφικών· Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2016, [JA \(child – risk of persecution\) Nigeria](#), [2016] UKUT 560 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2016, [JA \(child – risk of persecution\) Nigeria](#)], όπου για την αξιολόγηση της πράξης δίωξης λήφθηκε υπόψη η ευαλωτότητα 7χρονου αλφικού προσφεύγοντος, σκέψη 25· CNDA (Γαλλία), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2017, *M. E.*, αριθ. 16017097 C σχετικά με αλφικό άνδρα από τη Νιγηρία· VG Μπαϊρόιτ, απόφαση της 7ης Μαΐου 2019, [4 K 17.33417](#), σχετικά με αλφικό άνδρα από την Ακτή Ελεφαντοστού· και, όσον αφορά την επιληψία, Πρωτοδικείο του Μιλάνου (Tribunale di Milano) (Ιταλία), απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2020, αριθ. 39278/2019 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), σχετικά με προσφεύγοντα από τη Γουινέα που έπασχε από επιληψία και αντιμετώπιζε απομόνωση και διακρίσεις από την οικογένειά του και από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού εξαιτίας διαδεδομένων αντιλήψεων που επηρέαζαν την πρόσβασή του σε υγειονομική περίθαλψη, εργασία και αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, καθώς το κράτος δεν παρείχε επαρκή προστασία σε τέτοια άτομα.

³³⁰ Βλέπε επίσης Crock, M., Ernest, C. και McCallum, R., «Where disability and displacement intersect: asylum seekers and refugees with disabilities», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 24, αριθ. 4, 2013, σ. 735-764.

³³¹ EASO, [Ευαλωτότητα – Δικαστική ανάλυση](#), ό.π. υποσημείωση 64.

³³² UNHCR, [Procedural Standards for Refugee Status Determination under UNHCR’s Mandate, Unit 2.9, Applicants with Mental Health Conditions or Intellectual Disabilities in UNHCR RSD Procedures](#), Αύγουστος 2020.

«υπήκο[ο] τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας [...]»

Ο «βάσιμος φόβος» είναι το μόνο στοιχείο του ορισμού του πρόσφυγα που παρατίθεται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) το οποίο δεν ορίζεται περαιτέρω στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Ωστόσο, το ΔΕΕ έχει εξετάσει την έννοια και τη σημασία του στοιχείου αυτού σε διάφορες αποφάσεις, ιδίως στις υποθέσεις Υ και Ζ⁽³³³⁾, Abdulla⁽³³⁴⁾, Χ, Υ και Ζ⁽³³⁵⁾ και ΟΑ⁽³³⁶⁾.

Η ενότητα 1.5 περιλαμβάνει πέντε υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 12.

Πίνακας 12: Διάρθρωση της ενότητας 1.5

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.5.1	<u>Βάσιμος φόβος [άρθρο 2 στοιχείο δ)]</u>	<u>92</u>
1.5.2	<u>Το μέτρο απόδειξης</u>	<u>96</u>
1.5.3	<u>Ενεστώς κίνδυνος, μελλοντοστρεφής εκτίμηση και σημασία της προγενέστερης δίωξης (άρθρο 4 παράγραφος 4)</u>	<u>97</u>
1.5.4	<u>Απόδειξη κινδύνου για πρόσωπα σε παρόμοια κατάσταση</u>	<u>100</u>
1.5.5	<u>Το ζήτημα της απόκρυψης</u>	<u>100</u>

1.5.1. Βάσιμος φόβος [άρθρο 2 στοιχείο δ)]

Το ΔΕΕ θεωρεί ότι ο «βάσιμος φόβος» είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την έννοια της προστασίας. Στην υπόθεση ΟΑ, το δικαστήριο παρατήρησε ότι:

«η υφιστάμενη εντός τρίτης χώρας προστασία από πράξεις διώξεως δικαιολογεί το συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει βάσιμος φόβος διώξεως κατά την έννοια της διατάξεως αυτής μόνον αν ικανοποιεί τις απαιτήσεις που προκύπτουν, ιδίως, από το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής»⁽³³⁷⁾.

Το ΔΕΕ επισημαίνει περαιτέρω ότι, επειδή ο βάσιμος φόβος και η προστασία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους, «δεν μπορούν να εξετάζονται με βάση διαφορετικό κριτήριο, αλλά πρέπει να εκτιμώνται υπό το πρίσμα των απαιτήσεων που προβλέπονται, ιδίως, στο άρθρο 7, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας»⁽³³⁸⁾.

³³³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38.

³³⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, Abdulla, ό.π. υποσημείωση 32.

³³⁵ ΔΕΕ, 2013, Χ, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 31.

³³⁶ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197.

³³⁷ Ό.π., σκέψη 56.

³³⁸ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 61. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο απέρριψε σαφώς τη θέση ορισμένων δικαστηρίων του Ηνωμένου Βασιλείου τα οποία, όπως επισήμανε το ΔΕΕ ανωτέρω στη σκέψη 27, «εκτιμούν ότι η δυνατότητα παροχής επαρκούς προστασίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη τόσο κατά το στάδιο της εκτιμήσεως του στοιχείου του “βάσιμου φόβου διώξεως” όσο και κατά το στάδιο της εκτιμήσεως του στοιχείου της “προστασίας” την οποία ο αιτών δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμεί να λάβει, χωρίς ωστόσο να πρέπει να ικανοποιεί πάντοτε τις ίδιες απαιτήσεις σε αμφοτέρω τα στάδια αυτά».

Ο όρος «βάσιμος φόβος» σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει εύλογη βάση για τον φόβο δίωξης του αιτούντος ⁽³³⁹⁾. Στις υποθέσεις X, Y και Z, το ΔΕΕ αποφάνθηκε τα εξής:

«Επ' αυτού, διαπιστώνεται ότι, στο πλαίσιο του συστήματος της οδηγίας, οσάκις οι αρμόδιες αρχές καλούνται να εκτιμήσουν, σύμφωνα με το άρθρο 2, στοιχείο γ', [της ΟΕΑΑ, νυν άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], αν ο αιτών διακατέχεται βασίμως από τον φόβο ότι θα διωχθεί, οφείλουν να διερευνήσουν αν οι στοιχειοθετημένες περιστάσεις συνιστούν ή όχι τέτοια απειλή, ώστε **ο ενδιαφερόμενος να φοβείται βασίμως**, λαμβανομένης υπόψη της εξατομικευμένης καταστάσεώς του, ότι αποτελεί πράγματι αντικείμενο πράξεων διώξεως» ⁽³⁴⁰⁾.

Αυτό το στοιχείο του ορισμού του πρόσφυγα αφορά την αξιολόγηση της «σοβαρότητας του κινδύνου» να «αποτελ[έσει] αντικείμενο πράξεων διώξεως» «αφού επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του» ⁽³⁴¹⁾. Κατά το ΔΕΕ, ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής «πρέπει, επομένως, να αντιμετωπίζει, εξαιτίας περιστάσεων που επικρατούν στη χώρα καταγωγής του και της συμπεριφοράς των διωκτών, φόβο **προσωπικής** διώξεως του [...]» ⁽³⁴²⁾. Όπως επισήμανε το δικαστήριο στην υπόθεση *Abdulla*, «[ο]ι περιστάσεις αυτές καταδεικνύουν ουσιαστικά ότι η τρίτη χώρα δεν προστατεύει τον υπήκοό της έναντι πράξεων διώξεως» ⁽³⁴³⁾. Αποφάνθηκε δε περαιτέρω ότι:

«αποτελούν δε την αιτία της αδυναμίας του ενδιαφερόμενου, ή της δικαιολογημένης του αρνήσεως να θέσει εαυτόν υπό την «προστασία» της χώρας καταγωγής του, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ), της [ΟΕΑΑ, νυν άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], ήτοι κατά την έννοια της δυνατότητας της χώρας αυτής να εμποδίσει ή να κολάσει τις πράξεις διώξεως» ⁽³⁴⁴⁾.

Ως εκ τούτου, για να διαπιστωθεί βάσιμος φόβος, είναι απαραίτητο να αξιολογούνται οι δηλώσεις του αιτούντος υπό το πρίσμα όλων των σχετικών περιστάσεων της υπόθεσης [άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] και να ελέγχονται οι περιστάσεις που επικρατούν στη χώρα καταγωγής του καθώς και η συμπεριφορά των υπευθύνων δίωξης ⁽³⁴⁵⁾.

³³⁹ Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας Hogan στις προτάσεις του της 30ής Απριλίου 2020 στην υπόθεση ΟΑ, C-255/19, EU:C:2020:342, σκέψη 55, «[η] χρήση δε του όρου “βάσιμος” φόβος στον ορισμό του “πρόσφυγα” που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2, στοιχείο γ', της [ΟΕΑΑ] επιβάλλει, μεταξύ άλλων, την εκτίμηση περί του εάν οι συνθήκες στη χώρα της ιθαγένειας ή της καταγωγής του αιτούντος είναι τέτοιες που να δικαιολογούν αντικειμενικά τον φόβο διώξεως του τελευταίου», και σκέψη 56, «[κ]ατά την άποψή μου, στο πλαίσιο της έρευνας αυτής είναι αναγκαία η αντικειμενική εξέταση του ζητήματος αν στη χώρα της ιθαγένειας του αιτούντος παρέχεται ή όχι προστασία από φορείς προστασίας, όπως αυτοί ορίζονται στο άρθρο 7 της [ΟΕΑΑ], έναντι της διώξεως και αν ο αιτών έχει πρόσβαση στην προστασία αυτή».

³⁴⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 76 (η επισήμανση των συντακτών).

³⁴¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψεις 76 και 78-79· και ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 72-73 και 64. Για περαιτέρω ανάλυση αυτού του σημείου, βλέπε ενότητες 1.5.2 και 1.5.5.

³⁴² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 51 (η επισήμανση των συντακτών)· και ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 43. Βλέπε επίσης την προηγούμενη διατύπωση του ΔΕΕ στην απόφαση ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, Abdulla, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 57, καθώς και ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 57.

³⁴³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, Abdulla, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 58.

³⁴⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, Abdulla, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 59.

³⁴⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 51· και ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 43. Βλέπε επίσης την προηγούμενη διατύπωση του ΔΕΕ στην απόφαση ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, Abdulla, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 57 (η οποία δεν αναφέρεται ρητά σε υπευθύνους δίωξης).

Πέραν του ορισμού του «πρόσφυγα» στο άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), μία ακόμη διάταξη της οδηγίας είναι ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση της έννοιας του «βάσιμος φόβος». Το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι η ύπαρξη προγενέστερης δίωξης ή σοβαρής βλάβης «αποτελεί σοβαρή ένδειξη ότι είναι βάσιμος ο φόβος του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, εκτός εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να πιστεύει κανείς ότι η εν λόγω δίωξη ή σοβαρή βλάβη δεν θα επαναληφθεί»⁽³⁴⁶⁾. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αφορά τόσο την αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα όσο και την αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας, ενώ το άρθρο 2 στοιχείο δ) και η αιτιολογική σκέψη 36 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζονται μόνο στην εξέταση των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα.

Παραδοσιακά, υποστηρίζεται ότι η έννοια του «βάσιμου φόβου» περιλαμβάνει δύο στοιχεία:

- ένα **υποκειμενικό στοιχείο**, δηλαδή την ύπαρξη φόβου στη σκέψη του αιτούντος υπό την έννοια του τρόμου·
- ένα **αντικειμενικό στοιχείο**, δηλαδή μια έγκυρη βάση για τον συγκεκριμένο φόβο λόγω της κατάστασης που επικρατεί στη χώρα καταγωγής και άλλων παραγόντων.

Ειδικότερα, το *Εγχειρίδιο* της UNHCR αναφέρει τα εξής:

«Στο στοιχείο του φόβου —πνευματική κατάσταση και υποκειμενική κατάσταση— προστίθεται ο χαρακτηρισμός “βάσιμος”. Αυτό σημαίνει ότι το καθεστώς πρόσφυγα δεν καθορίζεται μόνο από την πνευματική κατάσταση του ενδιαφερομένου, αλλά η εν λόγω κατάσταση πρέπει να υποστηρίζεται από αντικειμενική κατάσταση. Επομένως, ο όρος “βάσιμος φόβος” περιέχει ένα υποκειμενικό και ένα αντικειμενικό στοιχείο και, κατά τον καθορισμό του κατά πόσον υπάρχει βάσιμος φόβος, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη **αμφότερα τα στοιχεία**»⁽³⁴⁷⁾.

Αυτή η αξιολόγηση των δύο στοιχείων του βásiμου φόβου αποκαλείται συχνά διμερές ή υποκειμενικό/αντικειμενικό κριτήριο. Το διμερές κριτήριο έχει υιοθετηθεί από αρκετά εθνικά ανώτερα δικαστήρια χωρίς περαιτέρω ανάλυση ή τροποποίηση⁽³⁴⁸⁾.

Ωστόσο, το υποκειμενικό στοιχείο όπως ορίζεται ανωτέρω έχει αμφισβητηθεί από εθνικά δικαστήρια για διάφορους λόγους⁽³⁴⁹⁾. Πρώτον, υπάρχει εγγενής κίνδυνος εξομοίωσης

³⁴⁶ Για περαιτέρω ανάλυση της προγενέστερης δίωξης, βλέπε ενότητα 1.5.3.

³⁴⁷ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 38 (η επισήμανση των συντακτών).

³⁴⁸ High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 29ης Μαρτίου 2001, *Zgnat'ev v Minister for Justice, Equality and Law Reform*, [2001] IEHC 70, σκέψη 6· και Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2010, *HJ (Iran) and HT (Cameroon) v Secretary of State for the Home Department*, [2010] UKSC 31 [στο εξής Supreme Court (Ηνωμένο Βασίλειο), 2010, *HJ (Iran) and HT (Cameroon)*], σκέψη 17.

³⁴⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1987, *R v Secretary of State for the Home Department, ex parte Sivakumaran and Others*· και Επιτροπή προσφύγων των προσφύγων [Commission des recours des réfugiés (CRR)] (Γαλλία), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1999, *Straracexka*, αριθ. 140222. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε Zimmermann, A. και Mahler, C., «Article 1 A, para. 2 (definition of the term “refugee” / Définition du terme “réfugié”)», στο Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention and Protocol: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 169, σ. 338-341· Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 95-105· Colloquium on Challenges in International Refugee Law, «*The Michigan guidelines on well-founded fear*», *Michigan Journal of International Law*, τόμος 26, αριθ. 2, 2005, σ. 492-502, παράγραφοι 3-6· και Goodwin-Gill και McAdam, *The Refugee in International Law*, ό.π. υποσημείωση 25, σ. 81-82.

της έλλειψης αξιοπιστίας με την απουσία υποκειμενικού φόβου. Πράγματι, ακόμη και όταν διαπιστώνεται ότι η κατάθεση του αιτούντος δεν είναι αξιόπιστη, στο σύνολό της ή εν μέρει, ο υπεύθυνος λήψης της απόφασης πρέπει, παρ' όλα αυτά, να αξιολογεί τον πραγματικό κίνδυνο που διατρέχει ο αιτών βάσει άλλων ουσιαστικών αποδείξεων. Δεύτερον, η εξέταση μόνο του αντικειμενικού στοιχείου επιτρέπει να αποφευχθούν οι τεράστιοι πρακτικοί κίνδυνοι που είναι εγγενείς στην απόπειρα αντικειμενικής εκτίμησης των αισθημάτων και των συναισθημάτων του αιτούντος. Τρίτον, η απουσία υποκειμενικού φόβου δεν είναι αφεαυτής καθοριστική, διότι ορισμένοι αιτούντες, όπως μικρά παιδιά και άτομα με νοητική αναπηρία, μπορεί να μην είναι καν σε θέση να αντιληφθούν ή να εκφράσουν τον φόβο. Άλλοι, λόγω γενναιότητας ή απερισκεψίας, μπορεί απλώς να μη φοβούνται, ακόμη και αν βρεθούν αντιμέτωποι με σοβαρούς κινδύνους.

Όπως προαναφέρθηκε, η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) δεν ορίζει τι σημαίνει «βάσιμος φόβος». Ούτε και το ΔΕΕ έχει εξετάσει άμεσα το ζήτημα. Στις υποθέσεις Υ και Ζ, το δικαστήριο έκρινε ότι η αξιολόγηση του κινδύνου διώξης, «προϋποθέτει ότι η αρμόδια αρχή θα συνεκτιμήσει σειρά στοιχείων, τόσο αντικειμενικών όσο και υποκειμενικών», αλλά είναι σαφές ότι το δικαστήριο είχε κατά νου στοιχεία προσωπικού χαρακτήρα του αιτούντος, ειδικότερα (στη συγκεκριμένη υπόθεση) τη θρησκευτική ταυτότητα και τις θρησκευτικές πεποιθήσεις⁽³⁵⁰⁾. Δεν αναφερόταν στον φόβο.

Ως εκ τούτου, οι σχετικές αποφάσεις του ΔΕΕ στις οποίες εξετάζεται η έννοια του «βάσιμου φόβου» δεν αναφέρονται στον υποκειμενικό φόβο όπως ορίζεται στο *Εγχειρίδιο* της UNHCR («φόβος —πνευματική κατάσταση και υποκειμενική κατάσταση»)⁽³⁵¹⁾. Αντ' αυτού, το ΔΕΕ έκρινε ότι, όταν αξιολογείται «αν ένας αιτών έχει βάσιμο φόβο διώξεως», οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να «εξετάζουν αν οι αποδεδειγμένες περιστάσεις συνιστούν ή όχι τέτοια απειλή ώστε το πρόσωπο αυτό εύλογα να φοβάται, όσον αφορά την ατομική του κατάσταση, ότι όντως θα αποτελέσει το αντικείμενο πράξεων διώξεως»⁽³⁵²⁾. Αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένδειξη ότι, κατά το ΔΕΕ, η αξιολόγηση του βάσιμου φόβου δεν απαιτεί να διαπιστωθεί ότι ο αιτών έχει υποκειμενικό φόβο και ότι το μόνο αναγκαίο είναι ένα αντικειμενικό κριτήριο που λαμβάνει υπόψη τόσο τις ατομικές όσο και τις γενικές περιστάσεις σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Ωστόσο, η εφαρμογή του αντικειμενικού κριτηρίου απαιτεί προσεκτική εξέταση ζητημάτων που περιλαμβάνουν υποκειμενικούς παράγοντες, όπως οι πεποιθήσεις και οι δεσμεύσεις του αιτούντος. Ως εκ τούτου, «οι αρμόδιες αρχές πρέπει να εξακριβώσουν, υπό το φως της προσωπικής καταστάσεως του ενδιαφερομένου, αν αυτός, [...] διατρέχει **πραγματικό κίνδυνο**» να διωχθεί⁽³⁵³⁾. Όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, για το δικαστήριο, ο «βάσιμος φόβος» πρέπει να είναι «φόβος **προσωπικής** διώξεως του [αιτούντος]»⁽³⁵⁴⁾. Με άλλα λόγια, τα προσωπικά χαρακτηριστικά και οι προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος θα πρέπει να

³⁵⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψεις 70-71.

³⁵¹ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 38.

³⁵² ΔΕΕ, 2013, Χ, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 72, η οποία παραπέμπει στο ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 76. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32.

³⁵³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 72 (η επισήμανση των συντακτών).

³⁵⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 51 (η επισήμανση των συντακτών) και ΔΕΕ, 2013, Χ, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 43. Βλέπε επίσης την προηγούμενη διατύπωση του ΔΕΕ στην απόφαση ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 57. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 57.

λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό του βαθμού κινδύνου στον οποίο θα εκτεθεί ο αιτών στη χώρα καταγωγής του. Στις υποθέσεις Y και Z, το ΔΕΕ αποφάνθηκε τα εξής:

«[...] Το υποκειμενικό στοιχείο ότι η τήρηση ορισμένης θρησκευτικής πρακτικής δημοσίως [...] **ενέχει ιδιαίτερη σημασία για τον ενδιαφερόμενο**, όσον αφορά τη διατήρηση της θρησκευτικής ταυτότητάς του, αποτελεί κρίσιμη παράμετρο κατά την **εκτίμηση του βαθμού του κινδύνου** στον οποίο ο αιτών θα εκτεθεί στη χώρα καταγωγής του εξαιτίας της θρησκείας του, έστω και αν η τήρηση της συγκεκριμένης θρησκευτικής πρακτικής δεν συνιστά βασικό στοιχείο για την οικεία θρησκευτική κοινότητα» ⁽³⁵⁵⁾.

1.5.2. Το μέτρο απόδειξης

Στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) δεν ορίζεται το μέτρο απόδειξης που απαιτείται ώστε ο φόβος να θεωρείται «βάσιμος». Ωστόσο, το ΔΕΕ στις υποθέσεις Y και Z διευκρίνισε ότι ο «βάσιμος φόβος» αφορά την εκτίμηση κινδύνου [«εκτίμηση αυτή της σοβαρότητας του κινδύνου» ⁽³⁵⁶⁾] και ότι, κατά την εκτίμηση του αν ο αιτών έχει βάσιμο φόβο δίωξης, οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται:

«στο πλαίσιο του συστήματος της [ΟΕΑΑ] [...] να διερευνήσουν αν οι στοιχειοθετημένες περιστάσεις συνιστούν ή όχι τέτοια απειλή, ώστε ο ενδιαφερόμενος να φοβείται **βασίμως**, λαμβανομένης υπόψη της εξατομικευμένης καταστάσεώς του, ότι αποτελεί πράγματι αντικείμενο πράξεων διώξεως» ⁽³⁵⁷⁾.

Στην απόφασή του για τις υποθέσεις Y και Z, το ΔΕΕ χρησιμοποιεί την έκφραση «πραγματικός κίνδυνος διώξεως» ⁽³⁵⁸⁾, η οποία είναι προφανώς συνώνυμη με την έκφραση «βάσιμος φόβος δίωξης».

Το κριτήριο του «**βασίμου φόβου**» που εφαρμόζει το ΔΕΕ συνάδει με τα κριτήρια για την εκτίμηση του βασίμου φόβου που έχουν αναπτύξει τα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών. Για παράδειγμα, για το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, ο φόβος δίωξης είναι βάσιμος εάν, λαμβανομένης υπόψη της ατομικής κατάστασης του αιτούντος, ο αιτών απειλείται πράγματι με δίωξη κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο δ) λόγω των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα καταγωγής του, με σημαντική **πιθανότητα ή πραγματικό κίνδυνο** ⁽³⁵⁹⁾. Δεδομένου ότι, παρά τη διατύπωση αυτή, το ίδιο δικαστήριο καθιστά σαφές ότι το συγκεκριμένο κριτήριο είναι λιγότερο απαιτητικό από ένα κριτήριο που απαιτεί άνω του 50 % πιθανότητα ⁽³⁶⁰⁾, φαίνεται να είναι σε μεγάλο βαθμό το ίδιο κριτήριο με εκείνο που εφαρμόζουν τα βρετανικά δικαστήρια. Για το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) του Ηνωμένου Βασιλείου, ο φόβος θεωρείται βάσιμος εάν υπάρχει «**πραγματικός και σημαντικός κίνδυνος**» ή «**εύλογη πιθανότητα**» δίωξης ⁽³⁶¹⁾.

³⁵⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 70 (η επισήμανση των συντακτών).

³⁵⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 77.

³⁵⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 76 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 89- και ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 72.

³⁵⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 79. Βλ. επίσης ενότητα 2.5.1 κατωτέρω σχετικά με τον πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης.

³⁵⁹ BVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 241, σκέψη 19.

³⁶⁰ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, 1 C 37.18, DE:BVerwG:2019:040719U1C37.18.0, σκέψη 13.

³⁶¹ Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο), (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Ιουλίου 2012, *RT (Zimbabwe) and Others v Secretary of State for the Home Department*, [2012] UKSC 38 [στο εξής Supreme Court (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *RT (Zimbabwe)*], σκέψη 55.

Το σημαντικότερο είναι ότι όλα αυτά τα κριτήρια θεωρούν ότι ο φόβος είναι βάσιμος ανεξάρτητα από το αν η πιθανότητα δίωξης είναι μικρότερη του 50 %. Ομοίως, στην υπόθεση *Saadi* κατά *Ιταλίας* στο πλαίσιο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι ο αιτών δεν υποχρεούται «[να αποδείξει] ότι είναι περισσότερο πιθανό να υποστεί παρά να μην υποστεί κακομεταχείριση» ⁽³⁶²⁾. Επομένως, το **κριτήριο του «βάσιμου φόβου»** σημαίνει ότι, ενώ η απλή ή μακρινή πιθανότητα δίωξης δεν συνιστά επαρκή κίνδυνο για τη θεμελίωση βάσιμου φόβου, ο αιτών δεν χρειάζεται να αποδείξει ότι η πιθανότητα να υποστεί δίωξη υπερβαίνει το 50 % ⁽³⁶³⁾.

1.5.3. Ενεστώς κίνδυνος, μελλοντοστρεφής εκτίμηση και σημασία της προγενέστερης δίωξης (άρθρο 4 παράγραφος 4)

Ο ενεστώτας στον ορισμό του πρόσφυγα στο άρθρο 2 στοιχείο δ) [«συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης [...] **ευρίσκεται** εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του [...]» (η επισήμανση των συντακτών)] δείχνει ότι η εκτίμηση αφορά την τρέχουσα κατάσταση του αιτούντος και το αν ο αιτών έχει επί του παρόντος βάσιμο φόβο δίωξης. Ο όρος «φόβος» αντικατοπτρίζει τη μελλοντοστρεφή έμφαση των ορισμών του πρόσφυγα στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες και στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Κατά το ΔΕΕ, η εκτίμηση του βάσιμου φόβου αφορά την εκτίμηση της σοβαρότητας του κινδύνου δίωξης κατά την επιστροφή στη χώρα καταγωγής ⁽³⁶⁴⁾. Αντικατοπτρίζει επίσης την αποδοχή της ιδέας ότι η απειλή δίωξης αρκεί για να διαπιστωθεί ύπαρξη δίωξης ⁽³⁶⁵⁾. Επομένως, ένα πρόσωπο δεν χρειάζεται να περιμένει να υποστεί δίωξεις για να υποβάλει αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, αλλά μπορεί να «φοβάται» μελλοντική δίωξη.

Το ΔΕΕ τόνισε τον μελλοντοστρεφή χαρακτήρα του βάσιμου φόβου στην απόφασή του για τις υποθέσεις Y και Z, όπου αποφάνθηκε ότι:

«οσάκις οι αρμόδιες αρχές καλούνται να εκτιμήσουν, σύμφωνα με το άρθρο 2, στοιχείο γ', [της ΟΕΑΑ, νυν άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), αν ο αιτών διακατέχεται βασίμως από τον φόβο ότι θα διωχθεί, οφείλουν να διερευνήσουν αν οι στοιχειοθετημένες περιστάσεις συνιστούν ή όχι τέτοια απειλή, ώστε ο ενδιαφερόμενος να φοβείται βασίμως, λαμβανομένης υπόψη της εξατομικευμένης καταστάσεώς του, ότι αποτελεί **πράγματι** αντικείμενο πράξεων διώξεως» ⁽³⁶⁶⁾.

Επιπλέον, τόνισε ότι η «εκτίμηση αυτή της σοβαρότητας του κινδύνου [...], σε κάθε περίπτωση, πρέπει να χωρεί **με προσοχή και σύνεση**» ⁽³⁶⁷⁾. Η εκτίμηση πρέπει επίσης να

³⁶² ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, *Saadi κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 37201/06, CE:ECHR:2008:0228JUD003720106 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, *Saadi*], σκέψη 140.

³⁶³ Βλέπε παρατιθέμενες υποθέσεις στις πέντε προηγούμενες υποσημειώσεις.

³⁶⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψεις 68, 78 και 80· και ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 60, 70 και 74. Βλέπε επίσης UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 45.

³⁶⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 77· και ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψεις 45-46 και 50.

³⁶⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 76 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 89· και ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 72.

³⁶⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 77 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 90· και ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 73.

στηρίζεται μόνο σε «συγκεκριμένη αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών και των περιστάσεων σύμφωνα με τους κανόνες που απαντούν μεταξύ άλλων στο άρθρο 4 της [ΟΕΑΑ]»⁽³⁶⁸⁾. Παρότι δεν αναφέρεται σε προσοχή και σύνεση, το ΕΔΔΑ επισημαίνει, στο ίδιο πνεύμα, ότι η εκτίμηση της ύπαρξης πραγματικού κινδύνου παράβασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ πρέπει οπωσδήποτε να είναι αυστηρή⁽³⁶⁹⁾.

Το ΔΕΕ δεν έχει εξετάσει ακόμη έως ποιο χρονικό σημείο του μέλλοντος θα πρέπει να εξετάζουν οι φορείς λήψης αποφάσεων κατά τη διενέργεια της μελλοντοστρεφούς αξιολόγησης. Δεν είναι σαφές από τη νομολογία σχετικά με την ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), τον Χάρτη της ΕΕ ή την ΕΣΔΑ το πόσο άμεσος θα πρέπει να είναι ο κίνδυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης⁽³⁷⁰⁾.

Σημαντικό στοιχείο για την εκτίμηση του ενεστώτος κινδύνου δίωξης είναι η **προγενέστερη δίωξη** του αιτούντος. Το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) εξετάζει τη σημασία της δίωξης κατά το παρελθόν και ορίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

Το γεγονός ότι ο αιτών έχει ήδη υποστεί δίωξη ή σοβαρή βλάβη ή άμεσες απειλές τέτοιας δίωξης ή βλάβης αποτελεί **σοβαρή ένδειξη** ότι είναι βάσιμος ο φόβος του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, εκτός εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να πιστεύει κανείς ότι η εν λόγω δίωξη ή σοβαρή βλάβη δεν θα επαναληφθεί. [Η επισήμανση των συντακτών.]

Όπως ισχύει και για τις τρέχουσες διώξεις, οι προγενέστερες διώξεις δεν περιλαμβάνουν μόνο πράξεις δίωξης, αλλά και απειλές δίωξης⁽³⁷¹⁾. Επομένως, τόσο προγενέστερες πράξεις δίωξης όσο και προγενέστερες απειλές δίωξης είναι «**ενδείξεις του βάσιμου φόβου** [του αιτούντος] ότι η επίμαχη δίωξη θα επαναληφθεί σε περίπτωση επιστροφής του στη χώρα καταγωγής»⁽³⁷²⁾. Εάν ο αιτών έχει ήδη υποστεί δίωξη ή έχει δεχτεί άμεσες απειλές δίωξης, τότε, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ [νυν άρθρο 4 παράγραφος 4 της

³⁶⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 77. Τουλάχιστον κατά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) απαιτεί «πλήρη και ex nunc εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων».

³⁶⁹ Βλέπε ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 1996, *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 22414/93, CE:ECHR:1996:115JUD002241493 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1996, *Chahal*], σκέψη 96· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, *Saadi*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 129.

³⁷⁰ Βλέπε Anderson, A., Foster, M., Lambert, H. και McAdam, J., «*Imminence in refugee and human rights law: a misplaced notion for international protection*», *International Comparative Law Quarterly*, τόμος 68, αριθ. 1, 2019 (στο εξής Anderson et al., «*Imminence in refugee and human rights law*»). Στη σ. 111 αναφέρουν ότι το κριτήριο του «επικείμενου κινδύνου» δεν υποστηρίζεται από τη νομολογία σχετικά με τους πρόσφυγες.

³⁷¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψεις 94 και 96-97.

³⁷² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 94 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2013, *Χ, Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 64· και Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 24ης Απριλίου 2015, I U 411/2015-57 [στο εξής Διοικητικό Δικαστήριο (Σλοβενία), 2015, I U 411/2015-57], σκέψη 74 (όπου τονίζεται η σημασία του όρου «σοβαρή ένδειξη»). Για περαιτέρω ανάλυση του ζητήματος αυτού, βλέπε επίσης Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 18ης Απριλίου 2014, *Essomba*, I U 1982/2013-45· και Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 24ης Απριλίου 2014, *Mustafa*, I U 1474/2013-26 (αμφότερες παραπέμπουν στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 10ης Δεκεμβρίου 2009, *Koktysh κατά Ουκρανίας*, προσφυγή αριθ. 43707/07, CE:ECHR:2009:1210JUD004370707, σκέψη 90).

ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], το γεγονός αυτό αποτελεί αφεαυτού «σοβαρή ένδειξη ότι είναι βάσιμος ο φόβος» ⁽³⁷³⁾.

Αυτό σημαίνει ότι, μολονότι ο αιτών δεν χρειάζεται να αποδείξει ότι έχει υποστεί **προγενέστερη δίωξη, οι αποδείξεις προγενέστερης δίωξης αποτελούν σοβαρή ένδειξη** του βάσιμου φόβου δίωξης του αιτούντος, εκτός εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι η εν λόγω δίωξη δεν θα επαναληφθεί ⁽³⁷⁴⁾.

Ένας βάσιμος λόγος για να θεωρηθεί ότι η εν λόγω δίωξη δεν θα επαναληφθεί θα μπορούσε να προκύψει από τις ατομικές περιστάσεις του αιτούντος, για παράδειγμα επειδή οι διώκτες του αιτούντος έχουν πλέον μετακομίσει σε άλλη χώρα. Τέτοιοι λόγοι θα μπορούσαν επίσης να προκύψουν από γενικές περιστάσεις, για παράδειγμα εάν οι συνθήκες στη χώρα καταγωγής έχουν μεταβληθεί από τότε που έγινε η δίωξη. Για παράδειγμα, η αλλαγή καθεστώτος μπορεί να αποτελεί βάσιμο λόγο για να θεωρηθεί ότι η εν λόγω δίωξη δεν θα επαναληφθεί ⁽³⁷⁵⁾. Τα κριτήρια της ρήτρας παύσης που προβλέπεται στο άρθρο 11 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) θα μπορούσαν εν προκειμένω να θεωρηθούν συναφή κατ' αναλογία.

Σύμφωνα με την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdulla*, αυτή η **μεταβολή των συνθηκών** «πρέπει να είναι “ουσιαστικής και μη προσωρινής φύσεως”, ώστε ο φόβος του πρόσφυγα ότι θα υποστεί διώξεις να μην μπορεί πλέον να θεωρείται βάσιμος» ⁽³⁷⁶⁾. Η μεταβολή των συνθηκών είναι «ουσιαστικής και μη προσωρινής φύσεως» κατά την έννοια του άρθρου 11 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), «όταν οι παράγοντες που προκάλεσαν τον φόβο του προσφεύγοντα ότι θα υποστεί δίωξη μπορούν να θεωρηθούν ως **μονίμως εξαλειφθέντες**» ⁽³⁷⁷⁾. Με άλλα λόγια, «[η] αξιολόγηση της ουσιαστικής και μη προσωρινής φύσεως της μεταβολής των συνθηκών προϋποθέτει επομένως την απουσία βάσιμου φόβου εκθέσεως σε πράξεις διώξεως, οι οποίες συνιστούν σοβαρή προσβολή θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1 της [ΟΕΑΑ]» ⁽³⁷⁸⁾. Επομένως, η φράση «σοβαρή ένδειξη» στο άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) καθιστά σαφές ότι οι εθνικοί φορείς λήψης αποφάσεων πρέπει πάντοτε να θεωρούν ότι η προγενέστερη δίωξη (και η προγενέστερη σοβαρή βλάβη) αποτελεί σοβαρή ένδειξη ενεστώτος βάσιμου φόβου (και πραγματικού κινδύνου), εκτός εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι η εν λόγω δίωξη ή σοβαρή βλάβη δεν θα επαναληφθεί.

Στην υπόθεση *Abdulla*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε επίσης ότι, όταν, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ [νυν άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], οι αιτούντες επικαλούνται προγενέστερες πράξεις ή απειλές δίωξης για να αποδείξουν βάσιμο φόβο δίωξης, ενώ πρέπει επίσης να αποδείξουν ότι «οι εν λόγω πράξεις ή απειλές συσχετίζονται με τον λόγο διώξεως που προβάλλει ο αιτών την παροχή προστασίας» ⁽³⁷⁹⁾ (βλέπε ενότητα 1.6 κατωτέρω σχετικά με τους λόγους δίωξης).

³⁷³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 75· και ΔΕΕ, 2013, *Χ, Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 64.

³⁷⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *ΜΡ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 33.

³⁷⁵ ΒVerwG (Γερμανία), απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2008, αριθ. 10 C 33.07, ΒVerwG:2008:070208B10C33.07.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψεις 40 και 41.

³⁷⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 72 (η επισήμανση των συντακτών).

³⁷⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 73 (η επισήμανση των συντακτών).

³⁷⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 73.

³⁷⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 94.

Ωστόσο, αιτών ο οποίος, πριν εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής του, δεν υπέστη δίωξη ή άμεση απειλή δίωξης, μπορεί να αποδείξει —μέσω άλλων αποδεικτικών στοιχείων— βάσιμο φόβο δίωξης στο ορατό μέλλον. Αυτό συνάγεται λογικά από το άρθρο 5 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), το οποίο αφορά τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες. Επομένως, η αποδοχή αιτήσεων που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες καθιστά σαφές ότι, κατά την εκτίμηση της σημασίας της προγενέστερης δίωξης, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ αιτούντων που διέφυγαν τη δίωξη και εξακολουθούν να έχουν ενεστώτα βάσιμο φόβο και αιτούντων που απέκτησαν βάσιμο φόβο δίωξης αφού εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους ⁽³⁸⁰⁾. Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι ο αιτών μπορεί να υπέστη στο παρελθόν βλάβη η οποία δεν ισοδυναμούσε με δίωξη, αλλά αποτελεί παρ' όλα αυτά σχετική απόδειξη για την εκτίμηση βάσιμου φόβου δίωξης στο μέλλον.

1.5.4. Απόδειξη κινδύνου για πρόσωπα σε παρόμοια κατάσταση

Παρότι απαιτείται ο αιτών να έχει βάσιμο φόβο ότι θα διωχθεί **προσωπικά** ⁽³⁸¹⁾, η **εκτίμηση του βάσιμου δεν είναι αναγκαίο να στηρίζεται στην εμπειρία του ίδιου του αιτούντος** ⁽³⁸²⁾. Για παράδειγμα, κάτι το οποίο συνέβη στην οικογένεια ή στους φίλους του αιτούντος ή σε άλλα μέλη της φυλετικής, θρησκευτικής ή κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει ο αιτών μπορεί να υποδηλώνει ότι ο φόβος του είναι βάσιμος ⁽³⁸³⁾. Στην υπόθεση *Ahmedbekova*, το ΔΕΕ παρατήρησε ότι:

«στο πλαίσιο της εξατομικευμένης αξιολόγησης της αίτησης διεθνούς προστασίας, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι απειλές δίωξης και σοβαρών βλαβών σε βάρος μέλους της οικογένειας του αιτούντος, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ο αιτών αντιμετωπίζει ο ίδιος τέτοιες απειλές, λόγω του οικογενειακού δεσμού με το απειλούμενο πρόσωπο» ⁽³⁸⁴⁾.

Η ανάγκη να εξετάζεται κατά πόσον, στο πλαίσιο της διεθνούς προστασίας, η σοβαρή βλάβη μπορεί να επηρεάσει ένα άτομο απλώς και μόνο λόγω της ιδιότητάς του ως μέλους ομάδας τονίστηκε από το ΔΕΕ στην υπόθεση *Elgafaji* στο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ⁽³⁸⁵⁾.

1.5.5. Το ζήτημα της απόκρυψης

Το ζήτημα της απόκρυψης δεν εξετάζεται ούτε στο κείμενο της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες ούτε σε εκείνο της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), αλλά αναδείχθηκε μέσω αιτήσεων παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες βασίζονταν σε φόβο θρησκευτικής δίωξης

³⁸⁰ Βλέπε ενότητα 1.10, όπου εξετάζεται η έννοια του επιτόπου πρόσφυγα.

³⁸¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 51· και ΔΕΕ, 2013, *Χ, Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 43. Βλέπε επίσης την προηγούμενη διατύπωση του ΔΕΕ στην απόφαση ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 57· και απόφαση του ΔΕΕ, 2021, *ΟΑ*, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 57.

³⁸² UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 43.

³⁸³ Βλέπε συναφώς την αιτιολογική σκέψη 36 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), κατά την οποία «[τ]α μέλη της οικογένειας, λόγω της σχέσης τους με τον πρόσφυγα και μόνο, εκτίθενται συνήθως σε διώξεις κατά τρόπον που να μπορεί να αποτελέσει βάση για τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα». Βλέπε επίσης την ενότητα 1.6.2.4.2 κατωτέρω, η οποία πραγματεύεται τον λόγο δίωξης ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, που περιλαμβάνει τα μέλη της οικογένειας.

³⁸⁴ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 51.

³⁸⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψεις 37-43.

ή δίωξης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού. Ο όρος αναφέρεται στην εσφαλμένη αντίληψη ότι μπορεί να αναμένεται από τους αιτούντες να αποκρύπτουν ή να απέχουν από δραστηριότητες που μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα να υποστούν διώξεις, και βάσει αυτού να μην τους χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα. Με άλλα λόγια, μέσω της εσφαλμένης αυτής αντίληψης, υποστηρίχθηκε ότι, εάν οι αιτούντες μπορούν να αποφύγουν τη δίωξη αποκρύπτοντας τις δραστηριότητές τους, ο φόβος τους δεν είναι πλέον βάσιμος.

Το **ΔΕΕ απέρριψε την ύπαρξη τέτοιας προϋπόθεσης αποχής ή απόκρυψης** στις αποφάσεις που εξέδωσε στις υποθέσεις Y και Z και X, Y και Z. Στις υποθέσεις Y και Z, το ΔΕΕ ερωτήθηκε κατά πόσον ο φόβος δίωξης είναι βάσιμος εάν, χωρίς να υποχρεωθεί να εγκαταλείψει εντελώς την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων του, ο ενδιαφερόμενος δύναται «να αποφύγει την έκθεσή του σε δίωξη [...] παραιτούμενος από την [...] άσκηση ορισμένων θρησκευτικών καθηκόντων του»⁽³⁸⁶⁾. Ακολούθως, παρόμοιο ερώτημα υποβλήθηκε στο ΔΕΕ στο πλαίσιο των συνεκδικασθεισών υποθέσεων X, Y και Z, και ειδικότερα το ΔΕΕ ρωτήθηκε αν ο αιτών μπορεί να αναμένεται, προκειμένου να αποφύγει τη δίωξη, «να αποκρύπτει την ομοφυλοφιλία του [έναντι των πάντων στη χώρα καταγωγής του] [...] ή να επιδεικνύει συγκράτηση κατά την εξωτερική του γενετήσιου αυτού προσανατολισμού»⁽³⁸⁷⁾.

Στις υποθέσεις Y και Z, το ΔΕΕ εξέτασε τους κανόνες του άρθρου 4 της ΟΕΑΑ [νυν άρθρο 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] ως σύνολο προκειμένου να αποφανθεί αν μπορεί εύλογα να αναμένεται από τον αιτούντα να απέχει από την άσκηση θρησκευτικών καθηκόντων που θα τον εξέθεταν σε κίνδυνο δίωξης. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι:

«ουδείς εκ των κανόνων [του άρθρου 4 της ΟΕΑΑ] αναφέρει ότι, κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας του πραγματικού κινδύνου ο αιτών να υποστεί πράξεις διώξεως εντός συγκεκριμένου πλαισίου, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η δυνατότητά του να αποφύγει τυχόν κίνδυνο διώξεως παραιτούμενος από το να θρησκεύει εμπράκτως και, συνακόλουθα, από την προστασία που η οδηγία σκοπεί να του εξασφαλίσει με την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Ως εκ τούτου, αφ' ης αποδεικνύεται ότι ο ενδιαφερόμενος, αφού επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του, θα θρησκεύει εμπράκτως, με αποτέλεσμα να εκτίθεται σε πραγματικό κίνδυνο διώξεως, θα πρέπει να του χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα [...] Το γεγονός ότι θα μπορούσε να αποφύγει τον κίνδυνο απέχων από ορισμένα θρησκευτικά καθήκοντα δεν είναι, κατ' αρχήν, λυσιτελής.

[...]

Κατά την εξατομικευμένη εκτίμηση αιτήσεως με την οποία σκοπείται η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα, οι [αρμόδιες] αρχές δεν μπορούν να αναμένουν ευλόγως από τον αιτούντα να απέχει από τα σχετικά θρησκευτικά καθήκοντά του»⁽³⁸⁸⁾.

Ωστόσο, είναι λυσιτελές να λαμβάνεται υπόψη η σημασία μιας συγκεκριμένης πρακτικής για τον αιτούντα όταν καθορίζεται ο βαθμός κινδύνου στον οποίο θα εκτεθεί στη χώρα καταγωγής του. Όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ:

³⁸⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 73.

³⁸⁷ ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 65.

³⁸⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψεις 78-80 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ενότητα 1.6.2.2 σχετικά με τη θρησκεία ως λόγο δίωξης.

«Το υποκειμενικό στοιχείο ότι η τήρηση ορισμένης θρησκευτικής πρακτικής δημοσίως, αντικείμενο των αμφισβητούμενων περιορισμών, ενέχει ιδιαίτερη σημασία για τον ενδιαφερόμενο, όσον αφορά τη διατήρηση της θρησκευτικής ταυτότητάς του, αποτελεί κρίσιμη παράμετρο κατά την εκτίμηση του βαθμού του κινδύνου στον οποίο ο αιτών θα εκτεθεί στη χώρα καταγωγής του εξαιτίας της θρησκείας του, έστω και αν η τήρηση της συγκεκριμένης θρησκευτικής πρακτικής δεν συνιστά βασικό στοιχείο για την οικεία θρησκευτική κοινότητα»⁽³⁸⁹⁾.

Επιπλέον, όταν οι αρμόδιες αρχές καλούνται να εκτιμήσουν αν ο αιτών έχει βάσιμο φόβο δίωξης, «οφείλουν να διερευνήσουν αν οι στοιχειοθετημένες περιστάσεις συνιστούν ή όχι τέτοια απειλή, ώστε ο ενδιαφερόμενος να φοβείται βασίμως, λαμβανομένης υπόψη της εξατομικευμένης καταστάσεώς του, ότι αποτελεί πράγματι αντικείμενο πράξεων διώξεως»⁽³⁹⁰⁾. Η εκτίμηση αυτή της σοβαρότητας του κινδύνου πρέπει, επιπλέον, να «στηρίζεται μόνο σε συγκεκριμένη αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών και των περιστάσεων»⁽³⁹¹⁾.

Στις υποθέσεις X, Y και Z, το ΔΕΕ υιοθέτησε ανάλογη προσέγγιση και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι **οι αρμόδιες αρχές «δεν δύνανται εύλογα να αναμένουν, προκειμένου ο αιτών άσυλο να αποφύγει δίωξή του, να αποκρύπτει την ομοφυλοφιλία του στη χώρα καταγωγής του ή να επιδεικνύει συγκράτηση κατά την εξωτερίκευση του γενετήσιου προσανατολισμού του»**⁽³⁹²⁾. Ωστόσο, εξαιρούνται οι **πράξεις που θεωρούνται αξιόποινες** σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών της ΕΕ⁽³⁹³⁾. Διαφορετικά, για τους σκοπούς του καθορισμού των λόγων δίωξης, δεν υπάρχει περιορισμός όσον αφορά «τη στάση που τα μέλη της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας δύνανται να τηρήσουν σχετικά με την ταυτότητά τους ή με τις συμπεριφορές που υπάγονται ή όχι στην έννοια του γενετήσιου προσανατολισμού»⁽³⁹⁴⁾. Το να απαιτηθεί μέλη κοινωνικής ομάδας που έχουν τον ίδιο γενετήσιο προσανατολισμό να αποκρύψουν τον προσανατολισμό αυτόν «αντίκειται σε αυτή ταύτη την αναγνώριση ενός χαρακτηριστικού τόσο θεμελιώδους σημασίας για την ταυτότητα ώστε να μην πρέπει να αναγκάζονται οι ενδιαφερόμενοι να το αποκηρύξουν»⁽³⁹⁵⁾. Ούτε μπορεί να αναμένεται από τον αιτούντα να αποκρύψει τον γενετήσιο προσανατολισμό του για να αποφύγει τη δίωξη⁽³⁹⁶⁾. Το γεγονός ότι ο αιτών θα μπορούσε να αποφύγει τον κίνδυνο δίωξης επιδεικνύοντας μεγαλύτερη συγκράτηση απ' ό,τι ένας ετεροφυλόφιλος κατά την εξωτερίκευση του γενετήσιου προσανατολισμού του δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο αυτό⁽³⁹⁷⁾.

Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο ακολούθησε την ανωτέρω προσέγγιση κατά την εφαρμογή της απόφασης του ΔΕΕ στις υποθέσεις Y και Z σε

³⁸⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 70.

³⁹⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 76.

³⁹¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 77.

³⁹² ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 74-76.

³⁹³ ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 66-67.

³⁹⁴ ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 67-68.

³⁹⁵ ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 70.

³⁹⁶ ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 71.

³⁹⁷ ΔΕΕ, 2013, X, Y και Z, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 75· βλέπε επίσης Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2019, WA (Pakistan) v Secretary of State for the Home Department, [2019] EWCA Civ 302.

εσωτερικές διαδικασίες, κρίνοντας ότι δεν μπορεί να αναμένεται τέτοια συγκράτηση ή διακριτικότητα ⁽³⁹⁸⁾.

Τα προαναφερθέντα συμπεράσματα από τις αποφάσεις που εκδόθηκαν στις υποθέσεις Υ και Ζ και Χ, Υ και Ζ φαίνεται ότι εφαρμόζονται κατ' αναλογία και στις πολιτικές πεποιθήσεις ⁽³⁹⁹⁾. Ωστόσο, το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη κληθεί να αποφανθεί επί του ζητήματος.

1.6. Λόγοι δίωξης (άρθρο 9 παράγραφος 3 και άρθρο 10)

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των λόγων δίωξης και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας κατά των πράξεων αυτών. Στη συνέχεια, εξετάζονται οι πέντε λόγοι δίωξης. Περιλαμβάνει δύο υποενότητες, όπως παρατίθενται στον πίνακα 13.

Πίνακας 13: Διάρθρωση της ενότητας 1.6

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.6.1	Συσχετισμός μεταξύ των λόγων δίωξης και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας (άρθρο 9 παράγραφος 3)	103
1.6.2	Λόγοι δίωξης [άρθρο 2 στοιχείο δ) και άρθρο 10]	108

1.6.1. Συσχετισμός μεταξύ των λόγων δίωξης και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας (άρθρο 9 παράγραφος 3)

Το άρθρο 9 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 9 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο δ) πρέπει να υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 10 και των πράξεων δίωξης όπως ορίζονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου ή της έλλειψης προστασίας κατά των πράξεων αυτών.

³⁹⁸ ΒVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 241, σκέψη 27. Βλέπε επίσης Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2017, αριθ. 379378, FR:CECHR:2017:379378.20170208, όπου αποφάνθηκε ότι ένας αιτών δεν θα πρέπει να οφείλει να αποκρύπτει την ομοφυλοφιλία του ή να επιδεικνύει συγκράτηση στην έκφραση του γενετήσιου προσανατολισμού του προκειμένου να αποφύγει τον κίνδυνο δίωξης· και Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Τσεχίας (Nejvyšší správní soud), απόφαση της 29ης Μαΐου 2014, ΧΥ κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 5. Azs 2/2013-26 (η περίληψη της υπόθεσης αυτής στην αγγλική γλώσσα παρουσιάστηκε και συζητήθηκε στο εργαστήριο της IARLJ στο Βερολίνο την 1η Ιουνίου 2015 σχετικά με την αναγνώριση των προσφύγων και τη διακριτική συμπεριφορά: «Refugee Recognition and Discreet Behaviour»). Στην εν λόγω υπόθεση, το τσεχικό δικαστήριο ακολούθησε σε υπόθεση Ιρανού που ασπάστηκε τον χριστιανισμό την προσέγγιση του ΔΕΕ στις υποθέσεις Υ και Ζ. Οι σχετικές πληροφορίες για τη χώρα καταγωγής ανέφεραν, μεταξύ άλλων, ότι παρά τη συνεχιζόμενη σοβαρή δίωξη που ασκείται στο Ιράν σε όσους έχουν αλλαξοπιστήσει (θανατική ποινή βάσει νόμου, βασανιστήρια, φυλάκιση), δεν καταδικάζονται σε θάνατο από τα ιρανικά δικαστήρια εάν αποκηρύξουν την αλλαγή της πίστης τους κατά τη διάρκεια της δίκης, και ότι οι ιρανικές αρχές συνήθως ανέχονται μια μη ισλαμική θρησκεία εάν αυτή ασκείται ιδιωτικά και δεν προωθείται σε δημόσιους χώρους. Παραπέμποντας στην απόφαση του ΔΕΕ για τις υποθέσεις Υ και Ζ, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο επανέλαβε, ωστόσο, ότι δεν μπορεί να απαιτηθεί από τον αιτούντα διεθνή προστασία να αποφύγει τη δίωξή του στη χώρα καταγωγής του αποφεύγοντας τη δημόσια έκφραση της πίστης του.

³⁹⁹ Βλέπε ολλανδικό Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, 201701423/1/V2, NL:RVS:2018:3735, σκέψεις 5.6, 5.7 και 19.1.

Με άλλα λόγια, η απαιτούμενη αιτιώδης συνάφεια μπορεί να συνδέεται είτε:

- με τις **πράξεις δίωξης** (ενότητα [1.6.1.1](#)) είτε
- με την **έλλειψη προστασίας κατά των πράξεων αυτών** (ενότητα [1.6.1.2](#)).

1.6.1.1. Συσχετισμός με τις πράξεις δίωξης

Η απαίτηση ύπαρξης συσχετισμού καθιστά σαφές ότι οι πράξεις δίωξης, αυτές καθαυτές, δεν θεμελιώνουν δικαίωμα αναγνώρισης ενός προσώπου ως πρόσφυγα, εκτός εάν διαπράττονται **για έναν από τους λόγους δίωξης που προβλέπονται στο άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)**. Οι λόγοι αυτοί είναι η φυλή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, η ιδιότητα του μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας και οι πολιτικές πεποιθήσεις. Γίνεται γενικά δεκτό ότι, για τη διαπίστωση της απαιτούμενης αιτιώδους συνάφειας, δεν είναι απαραίτητο οι πράξεις να υποκινούνται **μόνο** από έναν εξ αυτών των πέντε λόγων. Μπορεί επίσης να υπάρχουν και άλλοι λόγοι για τους οποίους τελέστηκε μια πράξη δίωξης⁽⁴⁰⁰⁾. Για παράδειγμα, σε περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων, τα βασικά κίνητρα των διακινητών μπορεί να είναι οικονομικά, αλλά μπορούν ωστόσο να στοχεύουν θύματα για έναν ή περισσότερους από τους πέντε λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 10⁽⁴⁰¹⁾.

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί σχετικά με την ακριβή φύση του συσχετισμού που απαιτείται βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 3. Υπάρχει σημαντική εθνική νομολογία σύμφωνα με την οποία ο εν λόγω συσχετισμός, όπως και ο συσχετισμός που πρέπει να θεμελιωθεί βάσει της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες, αποδεικνύεται εάν ένας από τους λόγους αποτελεί **συντελεστικό παράγοντα**⁽⁴⁰²⁾. Ως εκ τούτου, εάν ένας από τους λόγους δίωξης αποτελεί συντελεστικό παράγοντα, δεν είναι αναγκαίο να αποτελεί τη μοναδική, κύρια ή βασική αιτία, άμεση ή έμμεση αιτία ή καθοριστική αιτία. Αρκεί ο λόγος δίωξης,

⁴⁰⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, *SM v Refugee Appeals Tribunal*, [2016] IEHC 638 [στο εξής High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), 2016, *SM v Refugee Appeals Tribunal*], στην οποία το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο λόγος που απορρέει από τη Σύμβαση πρέπει να αποτελεί «σχετικό συντελεστικό παράγοντα» και ότι η ύπαρξη άλλων λόγων (στη συγκεκριμένη υπόθεση η δωροδοκία της αστυνομίας από τον φερόμενο δράστη του βιασμού αναγνωρίστηκε ότι συνιστούσε δίωξη) «δεν θα [...] μπορούσε να αποτελέσει αιτία απόρριψης της αίτησης βάσει της Σύμβασης» (σκέψη 66). Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2008, *SN κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 5, Azs 66/2008-70 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)) [στο εξής Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2008, *SN κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 5, Azs 66/2008-70 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#))] και House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Μαρτίου 1999, *Islam v Secretary of State for the Home Department Immigration Appeal Tribunal and Another, ex parte Shah*, [1999] UKHL 20 [στο εξής House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 1999, *Islam and Shah*].

⁴⁰¹ UNHCR, «Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 7: Η εφαρμογή του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων στα θύματα εμπορίας ανθρώπων ή στα πρόσωπα που κινδυνεύουν από την εμπορία ανθρώπων», 7 Απριλίου 2006, HCR/GIP/06/07 (στο εξής UNHCR, «Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 7»), παράγραφος 32. Βλέπε επίσης Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 12ης Απριλίου 2021, αριθ. 5, Azs 317/2020-28 [στο εξής Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2021, αριθ. 5, Azs 317/2020-28], σκέψη 20. Βλέπε ενότητα 3.3.1.3 κατωτέρω (σχετικά με το πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων).

⁴⁰² House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2006, *Secretary of State for the Home Department v K. Fornah v Secretary of State for the Home Department*, [2006] UKHL 46 [στο εξής House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, *Fornah*], σκέψη 17 (ενώ εστερνίζεται την έννοια του «συντελεστικού παράγοντα», ο Lord Bingham χρησιμοποίησε την έκφραση «πραγματικός λόγος»). BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2009, 10 C 24.08 ([μετάφραση στην αγγλική γλώσσα](#)), σκέψη 16· κατά την οποία το ερώτημα είναι αν «τα μέτρα δίωξης θα θίξουν το άτομο, τουλάχιστον εν μέρει, λόγω χαρακτηριστικών που έχουν σημασία για το άσυλο».

όπως αναφέρεται στο άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), να μπορεί να προσδιοριστεί ως σχετικός με την αιτία του κινδύνου δίωξης⁽⁴⁰³⁾.

Ομοίως, μολονότι χρησιμοποιεί τον καθοριστικό χαρακτήρα στη διατύπωσή του, το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο έκρινε ότι δεν είναι αναγκαίο η φυγή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, η ιδιότητα του μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, οι πολιτικές πεποιθήσεις ή το φύλο να αποτελούν τον μοναδικό λόγο δίωξης του αιτούντος. Αρκεί ένας από αυτούς να αποτελεί τον καθοριστικό λόγο σοβαρής βλάβης ή να έχει ως αποτέλεσμα την άρνηση παροχής προστασίας⁽⁴⁰⁴⁾.

Πώς θα πρέπει να προσδιορίζεται η ύπαρξη λόγου δίωξης; Ο αιτών ενδέχεται να μην είναι σε θέση να τεκμηριώσει τους λόγους της δίωξης.

Το άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ορίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Κατά την αξιολόγηση του βασίμου του φόβου του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη, δεν ασκεί επιρροή το εάν ο αιτών χαρακτηρίζεται πράγματι από το φυλετικό, θρησκευτικό, εθνικό, κοινωνικό ή πολιτικό στοιχείο, το οποίο προκαλεί τη δίωξη, υπό την προϋπόθεση ότι το χαρακτηριστικό αυτό του αποδίδεται από τον δράστη της δίωξης.

Ως εκ τούτου, στην υπόθεση ΕΖ, η οποία αφορούσε την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, το ΔΕΕ επισήμανε ότι:

«σε πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, ιδίως δε εμφυλίου πολέμου, και ελλείψει νόμιμης δυνατότητας απαλλαγής από τις στρατιωτικές υποχρεώσεις, είναι πολύ πιθανό η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας να ερμηνευθεί από τις αρχές ως πράξη πολιτικής αντίθεσης, ανεξαρτήτως των τυχόν πιο περίπλοκων προσωπικών κινήτρων του ενδιαφερομένου»⁽⁴⁰⁵⁾.

Η αιτιώδης συνάφεια με τις συνέπειες δίωξης μιας πράξης ή μέτρων μπορεί να αποδειχθεί είτε από το **υποκειμενικό κίνητρο του υπευθύνου της δίωξης είτε από τον αντικειμενικό αντίκτυπο του επίμαχου μέτρου**⁽⁴⁰⁶⁾. Σύμφωνα με τη βρετανική Βουλή των Λόρδων, «[η] μεταχείριση που συνιστά δίωξη δεν χρειάζεται να υποκινείται από εχθρότητα, κακία

⁴⁰³ Βλέπε επίσης Refugee Status Appeals Authority (Αρχή προσφυγών για το καθεστώς πρόσφυγα) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2002, αριθ. 72635/01, σκέψη 173, στην οποία αναφέρεται ότι «αρκεί ο αιτών πρόσφυγας να αποδείξει ότι ο λόγος που προβλέπεται στη Σύμβαση αποτελεί αιτία συντελούσα στον κίνδυνο “δίωξης”. Δεν είναι απαραίτητο η αιτία αυτή να είναι η μόνη αιτία, βασική αιτία, άμεση αιτία, έμμεση αιτία ή καθοριστική αιτία. Αρκεί ένας λόγος που προβλέπεται στη Σύμβαση να μπορεί να προσδιοριστεί ως σχετικός με την αιτία του κινδύνου δίωξης. Ωστόσο, εάν ο λόγος που προβλέπεται στη Σύμβαση είναι μακρινός σε βαθμό ώστε να μην ασκεί επιρροή, δεν αποδεικνύεται αιτιώδης συνάφεια».

⁴⁰⁴ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2008, SN κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 5, Azs 66/2008-70 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 401. Επισημαίνεται ότι το φύλο αναφέρεται ρητά ως ένας από τους λόγους δίωξης στον τσεχικό νόμο περί ασύλου, άρθρο 12 στοιχείο β). Βλέπε επίσης Colloquium on Challenges in International Refugee Law, «The Michigan guidelines on nexus to a convention ground», *Michigan Journal of International Law*, τόμος 23, αριθ. 2, 2002, σ. 210-221 (στο εξής «The Michigan guidelines on nexus to a convention ground»), παράγραφος 13.

⁴⁰⁵ ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 60.

⁴⁰⁶ Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο [Bundesverfassungsgericht (BVerfG)] (Γερμανία), απόφαση της 10ης Ιουλίου 1989, 2 BvR 502/86 u.a., τόμος 80, σ. 315 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής: Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (BVerfG) (Γερμανία), 1989, 2 BvR 502/86 u.a. (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα)].

ή αρνητική διάθεση εκ μέρους του υπευθύνου της δίωξης, του οποίου τα δηλωθέντα ή φαινομενικά κίνητρα ενδέχεται να αποτελούν ή να μην αποτελούν τον πραγματικό λόγο της δίωξης. Αυτό που έχει σημασία είναι ο πραγματικός λόγος» (407).

1.6.1.2. Συσχετισμός με την έλλειψη προστασίας

Για την αντιμετώπιση δυνητικών κενών προστασίας, στην πρόταση της Επιτροπής για την τροποποίηση της οδηγίας 2004/83/EK αναφέρεται ότι θα πρέπει να προβλέπεται ρητά η απαίτηση σύνδεσης μεταξύ των πράξεων δίωξης και των λόγων δίωξης να πληρούνται επίσης όπου υπάρχει σύνδεση μεταξύ των πράξεων δίωξης και της έλλειψης προστασίας κατά ανάλογων πράξεων (408). Η πρόταση εγκρίθηκε και η οδηγία τροποποιήθηκε για να προβλεφθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ ενός λόγου δίωξης και της πράξης δίωξης ή της έλλειψης προστασίας κατά τέτοιων πράξεων. Επομένως, ενώ το άρθρο 9 παράγραφος 3 της αρχικής ΟΕΑΑ απαιτεί συσχετισμό μόνο μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 10 και των πράξεων δίωξης, το άρθρο 9 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει μια άλλη εναλλακτική δυνατότητα: οι λόγοι δίωξης μπορούν επίσης να **συσχετίζονται με την έλλειψη προστασίας κατά πράξεων δίωξης** (409).

Με τη συγκεκριμένη προσθήκη στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το άρθρο 9 παράγραφος 3 θίγει το ζήτημα της αιτιώδους συνάφειας εάν η δίωξη ασκείται μόνο από μη κρατικούς υπευθύνους ή από συνδυασμό μη κρατικών και κρατικών υπευθύνων. Όπως επισήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

«Σε πολλές περιπτώσεις όπου η δίωξη προέρχεται από μη κρατικούς υπεύθυνους, όπως παραστρατιωτικές οργανώσεις, φατρίες, εγκληματικά δίκτυα, τοπικές κοινότητες ή οικογένειες, η πράξη της δίωξης δεν τελείται για λόγους που αφορούν τη Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες], αλλά, για παράδειγμα, λόγω εγκληματικών κινήτρων ή ιδιωτικής αντεκδίκησης. Ωστόσο, συχνά σε ανάλογες περιπτώσεις το κράτος δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμεί να παράσχει προστασία στο συγκεκριμένο πρόσωπο **βάσει λόγου που αφορά τη Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες]** (για παράδειγμα ηλικία, φύλο, εθνικότητα, κ.λπ.). Για την αντιμετώπιση πιθανών κενών στην προστασία, η πρόταση ορίζει ρητά ότι η απαίτηση σύνδεσης μεταξύ των πράξεων δίωξης και των λόγων δίωξης πληρούνται επίσης όπου υπάρχει σύνδεση μεταξύ των πράξεων δίωξης και της έλλειψης προστασίας κατά ανάλογων πράξεων» (410).

⁴⁰⁷ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, *Fornah*, ό.π. υποσημείωση 403, σκέψη 17. Βλέπε επίσης «*The Michigan guidelines on nexus to a convention ground*», ό.π. υποσημείωση 405, παράγραφος 9, και High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Αυστραλία), *Chen Shi Hai v Minister for Immigration and Multicultural Affairs*, [2000] 170 ALR 553, σκέψη 73.

⁴⁰⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας και το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας: αιτιολογική έκθεση*, COM(2009) 551 τελικό της 21ης Οκτωβρίου 2009, σ. 7-8 [στο εξής Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση): αιτιολογική έκθεση*, 2009].

⁴⁰⁹ Βλέπε επίσης αιτιολογική σκέψη 29 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με την οποία «[μ]ία από τις προϋποθέσεις αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 1(Α) της σύμβασης [για τους Πρόσφυγες] έγκειται στην ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των λόγων της δίωξης, δηλαδή η φυγή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, οι πολιτικές πεποιθήσεις ή η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας κατά παρόμοιων πράξεων».

⁴¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση): αιτιολογική έκθεση*, 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 7-8 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης VG Μονάχου, απόφαση της 19ης Απριλίου 2016, *M 12 K 16.30473*· και τις ακόλουθες αποφάσεις του RVV/CCE (Βέλγιο): απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2013, αριθ. *109.598*· απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2009, αριθ. *32.222*· απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2010, αριθ. *49.339*· και απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, αριθ. *158.868*.

Εάν, για παράδειγμα, ένας υπεύθυνος προστασίας δεν παρέχει σε εθνοτικές ή φυλετικές ομάδες αστυνομική προστασία κατά εγκληματικών δραστηριοτήτων ιδιωτικών ομάδων ή ατόμων, αυτή η απροθυμία παροχής προστασίας μπορεί να ισοδυναμεί με δίωξη. Αυτό καταδείχθηκε εύστοχα από τη βρετανική Βουλή των Λόρδων στην απόφαση για την υπόθεση *Islam and Shah*, στην οποία ο Lord Hoffmann επισήμανε τα εξής:

«Εβραίος καταστηματούχος δέχεται επίθεση συμμορίας οργανωμένης από ανταγωνιστή εκπρόσωπο της άριας φυλής, η οποία καταστρέφει το κατάστημά του, τον χτυπά και απειλεί να επαναλάβει τις πράξεις της, εάν αυτός δεν κλείσει το κατάστημά του. Το κίνητρο του ανταγωνιστή και της συμμορίας του είναι η επιχειρηματική αντιπαλότητα και η επιθυμία να τακτοποιήσουν παλιούς προσωπικούς λογαριασμούς, αλλά δεν θα ενεργούσαν όπως ενήργησαν εάν δεν γνώριζαν ότι οι αρχές θα τους επιτρέψουν να δράσουν ατιμώρητα. Ο λόγος για τον οποίο ενήργησαν ατιμώρητα είναι ότι το θύμα είναι Εβραίος. Διώκεται το θύμα λόγω φυλής; Και πάλι, κατ' εμέ, ναι. Ένα ουσιαστικό στοιχείο της δίωξης, η μη παροχή προστασίας από τις αρχές, βασίζεται στη φυλή. Είναι αλήθεια ότι μία απάντηση στο ερώτημα “για ποιον λόγο δέχθηκε επίθεση;” θα είναι “επειδή ένας ανταγωνιστής του ήθελε να του κλείσει το κατάστημά του”. Αλλά μια άλλη απάντηση, και κατά την άποψή μου η ορθή απάντηση στο πλαίσιο της Σύμβασης, θα είναι “δέχθηκε επίθεση από ανταγωνιστή που γνώριζε ότι δεν θα τύγχανε προστασίας επειδή είναι Εβραίος”»⁽⁴¹¹⁾.

Όπως αναλύεται κατωτέρω στην ενότητα 1.8, η έλλειψη κρατικής προστασίας κατά της δίωξης σημαίνει ότι ο υπεύθυνος προστασίας δεν είναι διατεθειμένος και/ή δεν είναι σε θέση να παράσχει στον αιτούντα αποτελεσματική, μη προσωρινή και προσιτή προστασία. Στο ανωτέρω παράδειγμα του Εβραίου καταστηματούχου, ο υπεύθυνος προστασίας (εν προκειμένω το κράτος) ήταν προφανώς απρόθυμος να παράσχει προστασία.

Συνοψίζοντας, σε περιπτώσεις στις οποίες ο υπεύθυνος δίωξης είναι το κράτος ή ένα κόμμα ή μια οργάνωση που ελέγχει το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους, η πράξη πρέπει να έχει διαπραχθεί για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 10. Ωστόσο, σε περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει μη κρατικός υπεύθυνος δίωξης, ο συσχετισμός μεταξύ της πράξης και των λόγων του άρθρου 10 μπορεί να αποδειχθεί με οποιονδήποτε από τους δύο τρόπους. Μπορεί να αποδειχθεί εάν ο **μη κρατικός υπεύθυνος** έχει λόγο δίωξης βάσει του άρθρου 10. Ωστόσο, μπορεί επίσης να αποδειχθεί εάν ένας **υπεύθυνος προστασίας** (που ορίζεται στο άρθρο 7 ως «κράτος ή [...] ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους») δεν παρέχει προστασία κατά της δίωξης και ένας από τους λόγους είναι η φυλή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή οι πολιτικές πεποιθήσεις.

Σε καθένα από τα σενάρια αυτά, ο συσχετισμός πρέπει να αποδεικνύεται μέσω αξιολόγησης των αποδεικτικών στοιχείων⁽⁴¹²⁾.

⁴¹¹ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 1999, *Islam and Shah*, ό.π. υποσημείωση 401, κατά τον Lord Hoffmann.

⁴¹² ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 50.

Οι πράξεις δίωξης με τις οποίες πρέπει να αποδεικνύεται συσχετισμός μπορούν προφανώς να λάβουν τη μορφή εκείνων που απαριθμούνται στο άρθρο 9 παράγραφος 2, αλλά ο εν λόγω κατάλογος πράξεων είναι απλώς ενδεικτικός.

1.6.2. Λόγοι δίωξης [άρθρο 2 στοιχείο δ) και άρθρο 10]

Οι λόγοι δίωξης αποτελούν ουσιώδες στοιχείο του ορισμού του πρόσφυγα στο άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Ο πρόσφυγας ορίζεται ως εξής:

Άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

[...] ο υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης **λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας**, ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος, ευρισκόμενος εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους, δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 12. [Η επισήμανση των συντακτών.]

Ο ορισμός αυτός επαναλαμβάνει το περιεχόμενο του ορισμού του άρθρου 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες προσδιορίζοντας εξαντλητικά πέντε λόγους. Εάν οι αιτούντες δεν μπορούν να αποδείξουν ότι αντιμετωπίζουν βάσιμο φόβο δίωξης για έναν ή περισσότερους από τους πέντε αυτούς λόγους, δεν θα πληρούν τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες ⁽⁴¹³⁾.

Στο άρθρο 10 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προσδιορίζεται μια σειρά από στοιχεία τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση των λόγων της δίωξης. Επιδιώκει να προσθέσει αποσαφηνιστικές λεπτομέρειες στους λόγους που αναφέρονται, αλλά δεν ορίζονται, στο άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες. Καθένα από τα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 10 παράγραφος 1 συνοδεύεται από τη λέξη «ιδίως», υποδηλώνοντας ότι πρόκειται για συναφείς παράγοντες αλλά όχι μοναδικούς ⁽⁴¹⁴⁾.

Οι πέντε λόγοι δίωξης που παρατίθενται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) και στο άρθρο 10 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) παρουσιάζονται στον πίνακα 14 κατωτέρω.

⁴¹³ ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 46.

⁴¹⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο», Αποτελέσματα των εργασιών, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των ανιθαγενών ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 25 Σεπτεμβρίου 2002, ΕΕ αριθ. εγγράφου 12199/02 ASILE 45· και Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ομάδα «Άσυλο», Αποτελέσματα των εργασιών (ΕΕ αριθ. εγγράφου 12620/02), ό.π. υποσημείωση 229· αμφότερα παρατίθενται στο Hailbronner K. και Alt S., «Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third-country nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted, Articles 1-10» [στο εξής Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10»], στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186, σ. 1080.

Πίνακας 14: Λόγοι δίωξης που προβλέπονται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) και στο άρθρο 10 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

1	Φυλή	Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)	Ενότητα 1.6.2.1
2	Θρησκεία	Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)	Ενότητα 1.6.2.2
3	Ιθαγένεια	Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)	Ενότητα 1.6.2.3
4	Ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας	Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)	Ενότητα 1.6.2.4
5	Πολιτικές πεποιθήσεις	Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)	Ενότητα 1.6.2.5

Ούτε στην ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ούτε στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες αποδίδεται οποιαδήποτε σημασία στην σειρά με την οποία παρατίθενται οι λόγοι. Δεν υπάρχει ιεράρχηση. Ο αιτών μπορεί να αποδείξει συσχετισμό με περισσότερους από έναν από τους πέντε λόγους. Επιπλέον, οι λόγοι ενδέχεται να αλληλεπικαλύπτονται, για παράδειγμα όταν ένας πολιτικός αντίπαλος ανήκει σε θρησκευτική ομάδα και υφίσταται διώξεις για λόγους τόσο πολιτικών πεποιθήσεων όσο και θρησκείας.

Εάν δεν είναι σε θέση να αποδείξει την ύπαρξη τουλάχιστον ενός λόγου δίωξης, ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί πρόσφυγας. Όπως αναλύεται περαιτέρω στην ενότητα [3.4.2](#) κατωτέρω, τα θύματα λιμού ή φυσικής καταστροφής, για παράδειγμα, δεν θα έχουν βιώσιμο λόγο αίτησης προστασίας πρόσφυγα, εκτός εάν υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 10 και της πράξης δίωξης ή της έλλειψης προστασίας κατά της πράξης. (Επιπλέον, ενδέχεται να αντιμετωπίσουν δυσκολία να αποδείξουν ότι η δυσχερής θέση τους οφείλεται σε υπεύθυνο δίωξης.) Επίσης, οι άμαχοι σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης, οι οποίοι διατρέχουν κίνδυνο λόγω αδιάκριτης άσκησης βίας που προκύπτει από περιστάσεις στις οποίες δεν υπάρχει λόγος δίωξης πίσω από τη βλάβη που φοβούνται, δεν θα είχαν βιώσιμο λόγο αίτησης προστασίας πρόσφυγα ⁽⁴¹⁵⁾. (Για περισσότερη ανάλυση των περιστάσεων υπό τις οποίες σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί, ωστόσο, να θεμελιωθεί συσχετισμός με έναν από τους λόγους του άρθρου 10, βλ. ενότητα [3.2.1.3](#).)

Κατά την εξέταση καθενός από τους πέντε λόγους απαιτείται κατά κανόνα να εκτιμηθεί αν η φυλή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή οι πολιτικές πεποιθήσεις του αιτούντος λειτουργούν ως λόγος για τον οποίο οι πράξεις δίωξης στρέφονται προσωπικά κατά του αιτούντος ⁽⁴¹⁶⁾. Έτσι, για παράδειγμα, μια πράξη δίωξης μπορεί να έχει ως στόχο τον αιτούντα επειδή ασπάζεται συγκεκριμένη θρησκεία ή πολιτικές πεποιθήσεις. Ωστόσο, εάν ο αιτών δεν ασπάζεται πράγματι τη συγκεκριμένη θρησκεία ή τις πολιτικές πεποιθήσεις, αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι δεν μπορεί να αποδειχθεί η ύπαρξη λόγου. Όπως καθίσταται σαφές στο άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), το

⁴¹⁵ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουνίου 2018, *M. M.A.*, αριθ. 16039973 C [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2018, *M. M.A.*, αριθ. 16039973 C], σκέψη 7.

⁴¹⁶ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση [163](#), σκέψη 24.

τελικό ερώτημα δεν είναι αν ο αιτών έχει πράγματι ένα τέτοιο χαρακτηριστικό, αλλά αν του αποδίδεται το χαρακτηριστικό αυτό από τον υπεύθυνο δίωξης (417).

Το άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) ορίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

Κατά την αξιολόγηση του βασίμου του φόβου του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη, δεν ασκεί επιρροή το εάν ο αιτών χαρακτηρίζεται πράγματι από το φυλετικό, θρησκευτικό, εθνικό, κοινωνικό ή πολιτικό στοιχείο, το οποίο προκαλεί τη δίωξη, υπό την προϋπόθεση ότι το χαρακτηριστικό αυτό του αποδίδεται από τον δράστη της δίωξης.

Το γράμμα του άρθρου 10 παράγραφος 2 αντικατοπτρίζει το βασικό αξίωμα του προσφυγικού δικαίου ότι, τελικά, αυτό που έχει σημασία κατά την εκτίμηση του κινδύνου «δίωξης» για έναν σχετικό λόγο **δεν είναι η ταυτότητα ή η ιδιότητα των ενδιαφερομένων, αλλά το πώς γίνονται αντιληπτοί από τους υπευθύνους δίωξης**. Πράγματι, ενδέχεται να υπάρχουν ακόμη και περιστάσεις υπό τις οποίες η ίδια η υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας οδηγεί στον καταλογισμό αντιπολιτευτικών πολιτικών πεποιθήσεων. Αυτό μπορεί να συμβεί, για παράδειγμα, εάν μια τέτοια ενέργεια θεωρηθεί ως εχθρική στάση έναντι της κυβέρνησης της χώρας καταγωγής και, συνεπώς, ως έκφραση γνώμης, σκέψης ή πεποίθησης για ένα θέμα που σχετίζεται με τους δυνητικούς υπευθύνους δίωξης (418). Οι διώκτες και τα θύματα μπορεί ακόμη και να έχουν κοινό το ίδιο χαρακτηριστικό που προσδιορίζεται ότι αποτελεί τον λόγο δίωξης. Αυτό δεν εμποδίζει την κακομεταχείριση του ενός από τον άλλο για έναν λόγο δίωξης (όπως συμβαίνει στην περίπτωση γυναικών που διαπράττουν ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων ενώ τον έχουν υποστεί και οι ίδιες). Όπως επισήμανε η βρετανική Βουλή των Λόρδων (House of Lords) σε σχετική υπόθεση, «η δίωξη όσων έχουν ήδη διωχθεί συχνά αναμένεται ότι θα διαιωνιστεί στις επόμενες γενιές [...]» (419).

Το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχει συγκεκριμένος λόγος δίωξης, εάν ο αιτών είτε διαθέτει πράγματι το σχετικό χαρακτηριστικό είτε αυτό του έχει αποδοθεί, συνεπάγεται ότι είναι χρήσιμο να εφαρμόζεται αξιολόγηση σε δύο στάδια κατά την εξέταση των λόγων δίωξης. Το πρώτο ερώτημα που εξετάζεται κατά την αξιολόγηση αυτή είναι αν «ο αιτών διατρέχει κίνδυνο δίωξης για έναν από τους λόγους που προβλέπονται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) και στο άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) επειδή διαθέτει πράγματι συγκεκριμένο χαρακτηριστικό». Κατά δεύτερον, εξετάζεται αν «ακόμη και αν δεν διαθέτει τέτοιο χαρακτηριστικό, θα του αποδοθεί ούτως ή άλλως».

⁴¹⁷ ΔΕΕ, 2020, EZ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 60. Βλέπε επίσης, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 8ης Ιανουαρίου 2019, *M. S.*, αριθ. 17049487 R· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 2018, *M. O.*, αριθ. 18007777 R. Σε αμφότερες τις υποθέσεις, το CNDA έκρινε ότι οι αναιρεσείοντες είχαν βάσιμο φόβο δίωξης λόγω φιλοκυβερνητικών και φιλοδυτικών απόψεων που θα τους καταλόγιζαν οι Ταλιμπάν και άλλες ομάδες της αντιπολίτευσης λόγω της εργασίας τους στον στρατό και στην τοπική αστυνομία, αντιστοίχως. Αμφότερες οι αποφάσεις παραπέμπουν στο άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) και βασίζονται στην απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), της 14ης Ιουνίου 2010, OFPPRA κατά M. A., αριθ. 323669, FR:CESSR:2010:323669.20100614 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), 2010, OFPPRA κατά M. A., αριθ. 323669]· και Supreme Court (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, RT (Zimbabwe), ό.π. υποσημείωση 361, σκέψη 44.

⁴¹⁸ UNHCR, Εγχειρίδιο, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 83. Στην απόφαση του αρμόδιου δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου για υποθέσεις ασύλου και μετανάστευσης (Asylum and Immigration Tribunal, AIT), της 29ης Νοεμβρίου 2007, HS (returning asylum seekers) Zimbabwe CG, [2007] UKAIT 94, το δικαστήριο εξέτασε (αλλά τελικά απέρριψε) το επιχείρημα ότι οι τότε αρχές της Ζιμπάμπουε θα αντιλαμβάνονταν το γεγονός και μόνο ότι ένας από τους υπηκόους της Ζιμπάμπουε είχε ζητήσει άσυλο ως πράξη απιστίας που ισοδυναμεί με πολιτική πεποίθηση.

⁴¹⁹ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, Fornah, ό.π. υποσημείωση 403, σκέψη 110.

1.6.2.1. Φυλή [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο α)]

Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Λόγοι δίωξης

η έννοια της φυλής περιλαμβάνει, ιδίως, το στοιχείο του χρώματος, της καταγωγής ή του γεγονότος ότι το άτομο ανήκει σε συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επισημάνει ότι «[η] ερμηνεία της έννοιας [της φυλής] πρέπει να είναι όσο το δυνατόν ευρύτερη, ώστε να καλύπτονται όλα τα είδη εθνοτικών ομάδων και ολόκληρο το φάσμα κοινωνιολογικών προσεγγίσεων του όρου»⁽⁴²⁰⁾. Ομοίως, το εύρος της έννοιας της φυλής υποδεικνύεται στη Διεθνή Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, στην οποία γίνεται λόγος για διάκριση βασιζόμενη επί «της φυλής, του χρώματος, της καταγωγής ή της εθνικής ή εθνολογικής προελεύσεως»⁽⁴²¹⁾.

Οι στόχοι της καταπολέμησης των διακρίσεων βρίσκονται στο επίκεντρο του ευρωπαϊκού καθεστώτος ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ίδια η ΣΕΕ, στο άρθρο 2, τονίζει τον κεντρικό ρόλο της απαγόρευσης των διακρίσεων στις κοινές αξίες των κρατών μελών. Το άρθρο 21 του Χάρτη της ΕΕ απαγορεύει τις διακρίσεις για λόγους που περιλαμβάνουν τη φυλή, και οι εν λόγω διακρίσεις μπορούν, κατά την εξέταση αιτήσεων βάσει της ΕΣΔΑ, να αποτελέσουν παράγοντα που οδηγεί στη διαπίστωση εξευτελιστικής μεταχείρισης⁽⁴²²⁾. Για παράδειγμα, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Βάδης-Βιρτεμβέργης στη Γερμανία αναγνώρισε ως πρόσφυγα λόγω της φυλής της μια Θιβετιανή που είχε βιαστεί από τις δυνάμεις ασφαλείας⁽⁴²³⁾.

⁴²⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, σ. 21. Η αντίληψη της Επιτροπής αντικατοπτρίζει την αντίληψη που περιγράφεται στο Εγχειρίδιο της UNHCR, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 68, το οποίο αναφέρει ότι «[ο] όρος “φυλή”, όπως χρησιμοποιείται εδώ, πρέπει να γίνει κατανοητός με την ευρύτερη δυνατή έννοια, ώστε να περιλαμβάνει κάθε μορφής εθνικές ομάδες που αναφέρονται ως “φυλές” στην κοινή γλώσσα. Συχνά περιλαμβάνει και τη συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, με κοινή καταγωγή, και η οποία συνιστά μια μειονότητα μέσα σε έναν ευρύτερο πληθυσμό. Δυσμενείς διακρίσεις για λόγους φυλής υπήρξαν παγκοσμίως αντικείμενο καταδίκης ως μία από τις πιο κατάφωρες παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Οι φυλετικές διακρίσεις συνιστούν συνεπώς σημαντικό στοιχείο για τη διαπίστωση της ύπαρξης δίωξης».

⁴²¹ Διεθνή Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, άρθρο 1 παράγραφος 1. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας έχει ορίσει την άμεση φυλετική διάκριση ως οποιαδήποτε διαφορετική μεταχείριση «βασίζεται σε λόγους όπως η φυλή, το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η ιθαγένεια ή η εθνική ή εθνοτική καταγωγή και η δικαιολόγηση της οποίας δεν είναι αντικειμενική και λογική». Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, Σύσταση γενικής πολιτικής υπ’ αριθ. 7 (αναθεωρημένη) της ECRI περί εθνικής νομοθεσίας για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων, που εγκρίθηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2002 και τροποποιήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2017. Οι συστάσεις του 2002 μνημονεύθηκαν από το ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως) στην απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2007, DH και λοιποί κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, προσφυγή αριθ. 57325/00, CE:ECHR:2007:113JUD005732500, σκέψη 60.

⁴²² Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έκθεση της 14ης Δεκεμβρίου 1973, East African Asians v United Kingdom, αριθ. 4403/70-4419/70, 4422/70, 4423/70, 4434/70, 4443/70, 4476/70-4478/70, 4486/70, 4501/70 και 4526/70-4530/70. ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 10ης Μαΐου 2001, Κύπρος κατά Τουρκίας, αριθ. 25781/94, CE:ECHR:2001:0510JUD002578194, σκέψη 306· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Ιουνίου 2010, SH κατά Ηνωμένου Βασιλείου, αριθ. 19956/06, CE:ECHR:2010:0615JUD001995606.

⁴²³ Γερμανικό Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο [Verwaltungsgerichtshof (VGH)] Βάδης-Βιρτεμβέργης, απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 2011, A 8 S 1116/11 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2018, M. H., αριθ. 13027358 C, σχετικά με ανιθαγενή άνδρα Ροχίνγκια που αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας λόγω των «Ροχίνγκια καταβολών» του (τόσο έναντι του Μπανγκλαντές όσο και έναντι της Μιανμάρ).

1.6.2.2. Θρησκεία [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο β)]

Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Λόγοι δίωξης

η έννοια της θρησκείας περιλαμβάνει ιδίως την υιοθέτηση θείστικων, αγνωστικιστικών ή αθείστικων πεποιθήσεων, τη συμμετοχή σε τυπική λατρεία, σε ιδιωτικό ή δημόσιο χώρο, είτε κατά μόνους είτε σε κοινωνία με άλλους, την αποχή από τη λατρεία αυτή, άλλες θρησκευτικές πράξεις ή εκδηλώσεις απόψεων ή μορφές ατομικής ή συλλογικής συμπεριφοράς που στηρίζονται σε ή υπαγορεύονται από θρησκευτικές πεποιθήσεις·

Κατά το ΔΕΕ, αυτό αντιπροσωπεύει έναν «ευρύ» ορισμό καθώς, σύμφωνα με την οδηγία, η έννοια της θρησκείας «ενσωματών[ει] το σύνολο των συνιστωσών της, δημόσιων ή ιδιωτικών, συλλογικών ή ατομικών»⁽⁴²⁴⁾. Η έννοια αυτή εκτείνεται, μεταξύ άλλων, στον αθεϊσμό, τον αγνωστικισμό και τον ανθρωπισμό, δεδομένου ότι κάθε πεποίθηση αποτελεί πιθανό λόγο δίωξης. Στις προτάσεις του για τις υποθέσεις Υ και Ζ, ο γενικός εισαγγελέας Βοτ επισήμανε ότι η θρησκευτική ελευθερία αφορά την «ελευθερία του να ασπάζεται κάποια θρησκεία, να μην έχει θρησκεία ή να αλλάζει θρησκεία»⁽⁴²⁵⁾.

Για παράδειγμα, σε απόφασή του το αυστριακό δικαστήριο αρμόδιο για θέματα ασύλου αναγνώρισε ότι μπορεί να υφίσταται δίωξη για θρησκευτικούς λόγους στην περίπτωση Αφγανής η οποία θα μπορούσε να υποστεί σοβαρή βλάβη επειδή αρνήθηκε να υποβληθεί σε τελετουργίες και έθιμα που σχετίζονται με θρησκεία⁽⁴²⁶⁾. Άλλα παραδείγματα από τη γαλλική και τη γερμανική νομολογία αφορούν Αχμαντίγια από την Αλγερία⁽⁴²⁷⁾· έναν μουσουλμάνο από την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία που διατρέχει κίνδυνο δίωξης, μεταξύ άλλων, από παραστρατιωτικές ομάδες αντι-Μπαλακά και ριζοσπαστικοποιημένα μέλη του χριστιανικού πληθυσμού στο Μπανγκουί⁽⁴²⁸⁾· έναν Αφγανό χαζαρικής καταγωγής που είχε ασπαστεί τον χριστιανισμό⁽⁴²⁹⁾· και έναν άθεο από τη Γάζα⁽⁴³⁰⁾.

Όπως προαναφέρθηκε, στην ενότητα 1.4.1, αυτή η ευρεία προστασία των θρησκευτικών δικαιωμάτων καλύπτει τόσο τις πεποιθήσεις όσο και το δικαίωμα έκφρασης των πεποιθήσεων αυτών. Αυτά τα διακριτά έννομα συμφέροντα ορίζονται ενίοτε ως *forum internum* και *forum externum*, τα οποία αναγνωρίζονται και τα δύο ως προστατευόμενα⁽⁴³¹⁾. Η προσέγγιση αυτή απηχεί τις διάφορες νομικές πράξεις διεθνούς δικαίου στον

⁴²⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 63· και ΔΕΕ, 2018, Fathi, ό.π. υποσημείωση 214, σκέψη 78. Βλέπε επίσης UNHCR, Εγχειρίδιο, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 71.

⁴²⁵ ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Βοτ της 19ης Απριλίου 2012, Bundesrepublik Deutschland κατά Υ και Ζ, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:224, σημείο 34.

⁴²⁶ Δικαστήριο αρμόδιο για θέματα ασύλου (Asylgerichtshof) (Αυστρία), απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, C16 427465-1/2012 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Βλέπε επίσης VG Στουτγάρδης, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, A 1 K 3918/20, σχετικά με Αφγανό που έπαψε να ενστερνίζεται τις μουσουλμανικές πεποιθήσεις, δεν επιθυμούσε να συμμετέχει πλέον σε δημόσιες μουσουλμανικές τελετές/πρακτικές, δεν επιθυμούσε να ανήκει σε καμία θρησκεία και είχε κατηγορηθεί για αποστασία.

⁴²⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), 2019, M. H., αριθ. 19000104 C, ό.π. υποσημείωση 251· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2018, M. H. και Mme K., αριθ. 17046243 και 17054313 C.

⁴²⁸ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Μαρτίου 2019, M. H., αριθ. 17000413.

⁴²⁹ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Ιουλίου 2018, M. N., αριθ. 18003724 C.

⁴³⁰ VG Μάινινγκεν, απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2020, 2 K 22386/17.

⁴³¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, Υ και Ζ, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 62.

συγκεκριμένο τομέα, συμπεριλαμβανομένου, ιδίως, του άρθρου 10 του Χάρτη της ΕΕ. Στις προτάσεις του για τις υποθέσεις Y και Z, ο γενικός εισαγγελέας Bot επισήμανε ότι δεν θα είχε νόημα να οριστεί ως προστατευόμενος σκληρός πυρήνας μόνο η ενδόμυχη σφαίρα ελευθερίας χωρίς να προστατεύεται ομοίως η εξωτερική εκδήλωση της εν λόγω ελευθερίας⁽⁴³²⁾. Στην απόφασή του το ΔΕΕ συμφώνησε ότι στο άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο β) περιλαμβάνεται και η προστασία από σοβαρές πράξεις που θίγουν την ελευθερία του αιτούντος όχι μόνο να ομολογεί την πίστη του εμπράκτως στη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής του αλλά και να τη βιώνει δημοσίως⁽⁴³³⁾.

Για ανάλυση του τρόπου με τον οποίο η θρησκεία ως λόγος δίωξης μπορεί να έχει σημασία στο πλαίσιο υποθέσεων που αφορούν τη στρατιωτική θητεία, βλέπε ενότητα [1.6.2.5.3](#).

1.6.2.3. Ιθαγένεια [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο γ)]

Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Λόγοι δίωξης

η έννοια της ιθαγένειας δεν περιορίζεται μόνο στην ιδιότητα του πολίτη ή την έλλειψή της, αλλά περιλαμβάνει, ιδίως, την ιδιότητα του μέλους μιας ομάδας η οποία προσδιορίζεται από την πολιτιστική, εθνοτική ή γλωσσική της ταυτότητα, τις κοινές γεωγραφικές ή πολιτικές καταβολές ή τη σχέση της με τον πληθυσμό άλλης χώρας.

Μολονότι ο ορισμός αυτός είναι σαφώς ευρύς, ο συγκεκριμένος λόγος δίωξης έχει διερευνηθεί ελάχιστα στις αποφάσεις των δικαστηρίων των κρατών μελών⁽⁴³⁴⁾, το δε ζήτημα δεν έχει εξεταστεί καθόλου από το ΔΕΕ. Ωστόσο, όσον αφορά την «εθνική προέλευση» ως λόγο διάκρισης κατά το άρθρο 1 παράγραφος 1, της Διεθνούς Σύμβασης για την εξάλειψη πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, το Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ) έκρινε ότι δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται ότι δηλώνει την επίσημη ιθαγένεια⁽⁴³⁵⁾.

Στις ιδιαίτερες αυτές περιστάσεις, είναι σκόπιμο να εξεταστούν οι ερμηνείες που προτάθηκαν σε δευτερογενείς μη δεσμευτικές πηγές. Η ευρεία διατύπωση του περιεχομένου της ιθαγένειας στην ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αντικατοπτρίζει τη διατύπωση που χρησιμοποιήθηκε πριν από πολλά χρόνια στο *Εγχειρίδιο* της UNHCR:

«Στο πλαίσιο αυτό ο όρος “ιθαγένεια” δεν πρέπει να νοείται μόνον ως “υπηκοότητα”. Αναφέρεται επίσης στην ιδιότητα του μέλους εθνοτικής ή γλωσσικής ομάδας και μπορεί ενίοτε να αλληλεπικαλύπτεται με τον όρο “φυλή”. Η δίωξη λόγω ιθαγένειας μπορεί να συνίσταται σε δυσμενείς στάσεις και μέτρα τα οποία στοχεύουν εθνική (εθνοτική, γλωσσική) μειονότητα και σε ορισμένες περιπτώσεις η ιδιότητα του μέλους μιας τέτοιας μειονότητας μπορεί να δημιουργεί αφεαυτής βάσιμο φόβο δίωξης»⁽⁴³⁶⁾.

⁴³² ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Bot, 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 426, σημείο 46.

⁴³³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 63.

⁴³⁴ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *ST (Ethnic Eritrean – Nationality – Return) Ethiopia CG*, ό.π. υποσημείωση 127, όπου εξετάστηκε το ζήτημα της αυθαίρετης στέρησης της ιθαγένειας. Μολονότι η υπόθεση αποτελεί ενδιαφέρον παράδειγμα των περιστάσεων υπό τις οποίες η στέρηση αυτή αποτελεί **δίωξη**, δεν εξετάζει τη διάσταση του λόγου που προβλέπεται στη Σύμβαση.

⁴³⁵ ΔΔ, απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2021, *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Qatar v United Arab Emirates)*.

⁴³⁶ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 74.

Ο συγκεκριμένος λόγος συμβάλλει στην κάλυψη κενών τα οποία ενδέχεται διαφορετικά να υπήρχαν στο καθεστώς προστασίας. Εθνικά δικαστήρια εκτός της ΕΕ και θεωρητικοί έχουν υποστηρίξει ότι οι διώξεις των προσφύγων ή των ανιθαγενών μπορεί να συνδέονται με την ιδιότητά τους ως «αλλοδαπών» ⁽⁴³⁷⁾. Η ιθαγένεια ως λόγος δίωξης μπορεί επίσης να εξεταστεί σε σχέση με τα πολυάριθμα προβλήματα που συνδέονται, αφενός, με τα άτομα στα οποία απονέμεται μόνο «ιθαγένεια δεύτερης κατηγορίας» ή στα οποία απονέμονται υποδεέστερες μορφές «ιθαγένειας» και, αφετέρου, με την κατάσταση κατά την οποία νέα εδάφη διαχωρίζονται από προϋπάρχοντα εδάφη και όσοι εκφράζουν πίστη στους τέως κυβερνώντες υφίστανται διώξεις ⁽⁴³⁸⁾.

1.6.2.4. Ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ)]

Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Λόγοι δίωξης

η ομάδα θεωρείται ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα όταν, μεταξύ άλλων:

- τα μέλη της ομάδας αυτής έχουν κοινά εγγενή χαρακτηριστικά ή κοινό ιστορικό παρελθόν το οποίο δεν μπορεί να μεταβληθεί ή έχουν από κοινού χαρακτηριστικά ή πεποιθήσεις τόσο θεμελιώδους σημασίας για την ταυτότητα ή τη συνείδηση ώστε ένα πρόσωπο να μην πρέπει να αναγκάζεται να τις αποκηρύξει και
- η ομάδα έχει ιδιαίτερη ταυτότητα στην οικεία χώρα, διότι γίνεται αντιληπτή ως διαφορετική ομάδα από τον περιβάλλοντα κοινωνικό χώρο.

Ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα καταγωγής, μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα μπορεί να περιλαμβάνει ομάδα που βασίζεται στο κοινό χαρακτηριστικό του γενετήσιου προσανατολισμού. Ο γενετήσιος προσανατολισμός δεν μπορεί να νοηθεί ως περιλαμβάνων πράξεις θεωρούμενες αξιόποινες κατά το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Λαμβάνονται δεόντως υπόψη πτυχές συνδεόμενες με το φύλο, συμπεριλαμβανόμενης της ταυτότητας του φύλου, κατά τον καθορισμό της ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή τον προσδιορισμό χαρακτηριστικού αυτής της ομάδας.

⁴³⁷ Refugee Status Appeals Authority (Αρχή προσφύγων για το καθεστώς πρόσφυγα) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 30ής Απριλίου 1992, αριθ. *1/92 Re SA*, ειδικότερα τη συζήτηση για την ανιθαγένεια υπό τον τίτλο «Statelessness». Federal Court (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) (Καναδάς), απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, *Baffoe v Canada (Minister of Citizenship and Immigration)* (1994) 85 FTR 68 (Can FCTD)· και Court of Appeals, 6th Circuit (Εφετείο, 6ο τμήμα) (Ηνωμένες Πολιτείες), απόφαση της 20ής Μαΐου 2011, *Stserba v Holder*, αριθ. 09-4312 (USCA, 6th Circuit, 2011), σ. 975. Βλέπε επίσης Zimmermann, A. και Mahler, C., «Article 1 A, para. 2 (definition of the term “refugee” / Définition du terme “réfugié)», στο Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention and Protocol: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 169, σ. 388-390 και 442· Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 397-399· και Fripp, *Nationality and statelessness in the international law of refugee status*, ό.π. υποσημείωση 124, σ. 146-151.

⁴³⁸ Hathaway και Foster, *Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 398.

Στον πίνακα 15 παρουσιάζεται η δομή των δύο επόμενων υποενοτήτων που:

- εξετάζουν τον ορισμό του όρου «κοινωνική ομάδα» (Ενότητα 1.6.2.4.1).
- παρέχουν χαρακτηριστικά παραδείγματα ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων (Ενότητα 1.6.2.4.2).

Πίνακας 15: Διάρθρωση της ενότητας 1.6.2.4

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.6.2.4.1	<u>Ορισμός της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας</u>	<u>115</u>
1.6.2.4.2	<u>Παραδείγματα ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων</u>	<u>118</u>

1.6.2.4.1. Ορισμός της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας

Όπως καθίσταται εμφανές από το γράμμα του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), η ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ορίζεται από δύο προϋποθέσεις, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 16.

Πίνακας 16: Δύο προσδιοριστικές προϋποθέσεις της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, σύμφωνα με το άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

1	Κοινά εγγενή χαρακτηριστικά ή κοινό ιστορικό παρελθόν το οποίο δεν μπορεί να μεταβληθεί ή κοινά χαρακτηριστικά ή πεποιθήσεις τόσο θεμελιώδους σημασίας για την ταυτότητα ή τη συνείδηση ώστε ένα πρόσωπο να μην πρέπει να αναγκάζεται να τις αποκηρύξει
2	Ιδιαίτερη ταυτότητα διότι γίνεται αντιληπτή ως διαφορετική ομάδα από τον περιβάλλοντα κοινωνικό χώρο

Αυτές οι δύο προϋποθέσεις αποτυπώνονται σε απόφαση του τσεχικού Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου, η οποία αφορά πρώην μέλη των ενόπλων δυνάμεων στο Ιράκ και στην οποία επισημαίνονται τα εξής:

«[Η ομάδα μπορούσε] να προσδιοριστεί εύκολα, καθώς πρόκειται για τα πρόσωπα τα οποία, πριν από την πτώση του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν, ήταν μέλη του ιρακινού στρατού και άλλων ένοπλων σωμάτων ή είναι αυτοί που συμμετείχαν στην άσκηση της εξουσίας. Για τον λόγο αυτό, γίνονται αντιληπτοί από τον υπόλοιπο πληθυσμό ως υποστηρικτές ή εκπρόσωποι του πρώην καθεστώτος, ιδίως εάν είναι σουνίτες στο θρήσκευμα. Είναι επίσης μια ομάδα προσώπων που μπορούν να αναγνωριστούν με ακρίβεια καθώς έχουν ταυτόσημο ή παρόμοιο καθεστώς και τα εν λόγω πρόσωπα θα μπορούσαν να εκτεθούν, σύμφωνα με την προαναφερθείσα σύσταση της UNHCR, σε κίνδυνο δίωξης από ένοπλες ομάδες και επιθέσεις, κατάσταση την οποία η ιρακινή κυβέρνηση δεν είναι σε θέση να εμποδίσει επί του παρόντος»⁽⁴³⁹⁾.

Στο άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) χρησιμοποιείται ο σύνδεσμος «και» κατά τον καθορισμό των προϋποθέσεων αυτών, από τον οποίο μπορεί να συναχθεί ότι πρέπει να πληρούνται και οι δύο προϋποθέσεις. Το ΔΕΕ έχει πλέον δηλώσει περισσότερες από μία

⁴³⁹ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 2ας Αυγούστου 2012, HR κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 5, Azs 2/2012-49 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

φορές ότι πρόκειται για δύο «σωρευτικές» προϋποθέσεις, οι οποίες πρέπει να πληρούνται αμφότερες για να χαρακτηριστεί μια ομάδα ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ⁽⁴⁴⁰⁾.

Η «ιδιαίτερη ταυτότητα» για την οποία γίνεται λόγος στη δεύτερη προϋπόθεση μπορεί να αποδειχθεί μέσω της **διακριτικής μεταχείρισης**. Κατά τη βρετανική Βουλή των Λόρδων:

«η έννοια της διακριτικής μεταχείρισης σε υποθέσεις που αφορούν θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες κατέχει κεντρική θέση για την κατανόηση της Σύμβασης. Δεν αφορά όλες τις περιπτώσεις δίωξης, ακόμη και αν περιλαμβάνουν την άρνηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά τη δίωξη που βασίζεται στην εισαγωγή διακρίσεων. Και στο πλαίσιο μιας νομικής πράξης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ως διακριτική μεταχείριση νοείται η εισαγωγή διακρίσεων την οποία οι αρχές των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου θεωρούν ασυμβίβαστη με το δικαίωμα κάθε ανθρώπου στην ίση μεταχείριση και τον σεβασμό [...] Κατά την επιλογή της χρήσης του γενικού όρου “ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα” αντί της απαρίθμησης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, οι συντάκτες της Σύμβασης είχαν, κατά τη άποψή μου, την πρόθεση να συμπεριλάβουν όλες τις ομάδες που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι εμπίπτουν στους στόχους της Σύμβασης για την καταπολέμηση των διακρίσεων» ⁽⁴⁴¹⁾.

Σε σύγκριση με τα εγγενή/κοινά χαρακτηριστικά/πεποιθήσεις ή το κοινό ιστορικό παρελθόν, η ιδιαίτερη ταυτότητα της κοινωνικής ομάδας αφορά τον τρόπο με τον οποίο μια **ομάδα γίνεται αντιληπτή ως διαφορετική ομάδα από τον περιβάλλοντα κοινωνικό χώρο**. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, για παράδειγμα, στην περίπτωση των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων καθώς, σύμφωνα με το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État), «πέρα από το δίκτυο μαστροπείας από το οποίο κινδύνευαν, ο περιβάλλον κοινωνικός χώρος ή οι θεσμοί

⁴⁴⁰ ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 45- και ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 89. Μολονότι η άποψη της UNHCR δεν είναι δεσμευτική, έχει υποστηρίξει παλαιότεν ότι η νομολογία των χωρών του κοινοδικαίου (common law) ακολουθεί, κατόπιν ανάλυσης, δύο προσεγγίσεις —τα «προστατευόμενα χαρακτηριστικά» και την «κοινωνική αντίληψη»— και ότι είναι σκόπιμο να συγκεραστούν οι δύο προσεγγίσεις προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες παρέχει προστασία ολοκληρωμένη και βασιζόμενη σε αρχές. Η σύνθεση των δύο προσεγγίσεων την οποία προτείνει η UNHCR είναι ότι «ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα είναι μια ένωση προσώπων που συνδέονται με ένα κοινό χαρακτηριστικό, άλλο από το φόβο δίωξης ή που αντιμετωπίζονται ως ομάδα από την κοινωνία. Το χαρακτηριστικό είναι συχνά έμφυτο, αναλλοίωτο ή θεμελιώδες για την ταυτότητα, τη συνείδηση ή την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μελών της». Βλέπε UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, 7 Μαΐου 2002, HCR/GIP/02/02 (στο εξής UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2*), παράγραφος 11. Η προσέγγιση αυτή υιοθετήθηκε στην απόφαση House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, *Fornah*, ό.π. υποσημείωση 403, σκέψη 16, σύμφωνα με την οποία η συνδυαστική εξέταση των εν λόγω προϋποθέσεων «συνιστά ένα κριτήριο αυστηρότερο απ' ό,τι δικαιολογεί η διεθνής αρχή». Ωστόσο, παρότι είναι σαφές ότι ο σύνδεσμος «και» χρησιμοποιείται σωρευτικά, το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί κατά πόσον, επειδή στο άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) χρησιμοποιείται η φράση «μεταξύ άλλων», οι δύο αυτές προϋποθέσεις μπορούν ορθώς να θεωρηθούν εξαντλητικές. Η ανάλυση του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο β) στην απόφαση του ΔΕΕ, 2018, *Fathi*, ό.π. υποσημείωση 214, όπου χρησιμοποιείται η λέξη «ιδίως», φαίνεται να υποδηλώνει ότι οι εν λόγω προϋποθέσεις δεν είναι εξαντλητικές. Στην απόφαση *Fathi*, το ΔΕΕ έκρινε ότι «από το γράμμα της διατάξεως αυτής, και, μεταξύ άλλων, από τη χρησιμοποίηση του όρου «ιδίως» προκύπτει σαφώς ότι ο βάσει της διατάξεως αυτής προσδιορισμός της έννοιας της «θρησκείας» περιέχει μόνον έναν μη εξαντλητικό κατάλογο των στοιχείων που μπορούν να χαρακτηρίζουν την εν λόγω έννοια στο πλαίσιο αιτήσεως διεθνούς προστασίας στηριζόμενης στον φόβο δίωξεως λόγω θρησκείας» (σκέψη 79).

⁴⁴¹ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 1999, *Islam and Shah*, ό.π. υποσημείωση 401, κατά τον Lord Hoffmann.

[ενδέχεται να] αντιλαμβάνονται [τα εν λόγω πρόσωπα] ως έχοντα ιδιαίτερη ταυτότητα, η οποία συνιστά κοινωνική ομάδα κατά την έννοια της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες]» (442).

Ωστόσο, είναι σημαντικό, όπως επισημαίνεται από τη βρετανική Βουλή των Λόρδων (House of Lords), ότι το γεγονός της δίωξης δεν μπορεί να είναι το μόνο στοιχείο που έχουν κοινό τα μέλη μιας ομάδας, καθώς αυτό θα στερούσε από τον συγκεκριμένο λόγο κάθε νόημα. Έκρινε ότι «αποτελεί κοινή πεποίθηση ότι υπάρχει μια γενική αρχή σύμφωνα με την οποία “ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα” μπορεί να υπάρχει μόνον εάν η ομάδα υφίσταται ανεξάρτητα από τη δίωξη» (443).

Ωστόσο, όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ, η ύπαρξη νόμων που στιγματίζουν μια ιδιαίτερη κατηγορία ατόμων μπορεί να αποδεικνύει ότι τα εν λόγω άτομα αναγνωρίζονται ως μέλη ομάδας και στοχοποιούνται από συγκεκριμένο κοινωνικό χώρο. Έκρινε ότι «η ύπαρξη ποινικής νομοθεσίας [...], η οποία αφορά ειδικά τους ομοφυλόφιλους, καθιστά δυνατή τη διαπίστωση ότι τα πρόσωπα αυτά αποτελούν χωριστή ομάδα η οποία από τον περιβάλλοντα κοινωνικό χώρο γίνεται αντιληπτή ως διαφορετική» (444).

Μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα δεν είναι απαραίτητο να έχει συγκεκριμένο μέγεθος (445). Όπως καταδεικνύεται από παραδείγματα γυναικών σε ορισμένες κοινωνίες, μια τέτοια ομάδα μπορεί να αποτελεί την πλειονότητα του πληθυσμού. Αντιστοίχως, μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα θα μπορούσε να είναι πολύ μικρή (446).

⁴⁴² Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 25ης Ιουλίου 2013, αριθ. 350661, FR:CESEC:2013:350661.20130725 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 5. Η υπόθεση ανατέμφθηκε στο CNDA (Γαλλία) κατόπιν αναίρεσης της προηγούμενης απόφασης. Το δικαστήριο εφάρμοσε την προσέγγιση του Συμβουλίου της Επικρατείας και προσδιόρισε την κοινωνική αντίληψη αποφαινόμενο ότι υφίστατο ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα [βλέπε CNDA (Γαλλία), 2015, *Mlle E. F.*, αριθ. 10012810 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)], ό.π. υποσημείωση 179]. Ωστόσο, στην απόφαση CNDA (Γαλλία), της 29ης Ιουνίου 2021, αριθ. 20013918, *Mme A* (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2021, αριθ. 20013918, *Mme A* (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)], το CNDA αποφάνθηκε ότι ένα θύμα εμπορίας ανθρώπων στη Νιγηρία δεν μπορούσε να αποδείξει ότι πληρούσε την απαίτηση της κοινωνικής αντίληψης, δεδομένου ότι δεν υπήρχε τέτοια αντίληψη στη Λάγος (κράτος καταγωγής του θύματος), αλλά χορήγησε επικουρική προστασία λόγω του κινδύνου στον οποίο θα εκτίθετο ως άτομο που είχε διαφύγει από δίκτυο πορνείας (σκέψη 6).

⁴⁴³ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 1999, *Islam and Shah*, ό.π. υποσημείωση 401. Το σχετικό σκεπτικό είχε διατυπωθεί σε προηγούμενη απόφαση [Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Ιουνίου 1995, *Savchenkov v Secretary of State for the Home Department*, (1995) EWCA Civ 47, σκέψη 28]: «Εάν μια ομάδα μπορεί να υφίσταται μόνο βάσει του φόβου ότι θα υποστεί δίωξη, κάθε πρόσωπο το οποίο μπορεί να αποδείξει ότι θα υποστεί δίωξη για λόγο διαφορετικό από τη φυλή, τη θρησκεία, την ιθαγένεια ή τις πολιτικές πεποιθήσεις θα μπορούσε αυτομάτως να ισχυρισθεί ότι είναι μέλος της κοινωνικής ομάδας και ότι πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 1. Εάν αυτή ήταν η σκοπούμενη ερμηνεία, η φράση “ή οποιοσδήποτε άλλος λόγος” θα μπορούσε να είχε αντικατασταθεί από τη φράση “ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας”. Την ίδια θέση υιοθέτησε και η UNHCR στις κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2, ό.π. υποσημείωση 441, παράγραφος 2. Βλέπε επίσης BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2019, 1 B 54.19, DE:BVerwG:2019:230919B1B54.19.0, σκέψη 8.

⁴⁴⁴ ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 48-49. Βλέπε επίσης High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2014, *SJL v Refugee Appeals Tribunal, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Attorney General*, [2014] IEHC 608, σκέψη 50, σύμφωνα με την οποία ένα ανδρόγυνο από την Κίνα «μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει σε κοινωνική ομάδα οριζόμενη ως άτομα τα οποία, σε αντίθεση με την πολιτική του ενός παιδιού στην Κίνα, είχαν περισσότερα από ένα παιδιά χωρίς άδεια. Το κοινό χαρακτηριστικό είναι ότι είναι γονείς περισσότερων του ενός παιδιών που γεννήθηκαν στην Κίνα χωρίς επίσημη άδεια».

⁴⁴⁵ UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2, ό.π. υποσημείωση 441, παράγραφοι 18-19.

⁴⁴⁶ UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2, ό.π. υποσημείωση 441, παράγραφος 31. Βλέπε επίσης ενότητα 1.6.2.4.2 κατωτέρω για παραδείγματα περιπτώσεων στις οποίες η οικογένεια —μια μικρή ομάδα— θεωρείται ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα.

Επίσης, μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα δεν απαιτείται να παρουσιάζει συνοχή. Οι κατευθυντήριες οδηγίες της UNHCR για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2 επισημαίνουν ότι είναι ευρέως αποδεκτό στην κρατική πρακτική ότι «ο αιτών άσυλο δεν χρειάζεται να αποδείξει ότι τα μέλη της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας γνωρίζονται μεταξύ τους ή ότι συνδέονται ως ομάδα. Δηλαδή η συνοχή δεν αποτελεί προϋπόθεση της αναγνώρισης της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας»⁽⁴⁴⁷⁾, ούτε τα μέλη της ομάδας αυτής πρέπει να αυτοπροσδιορίζονται δημοσίως ως μέλη της ομάδας⁽⁴⁴⁸⁾.

Η έννοια της «ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας» δεν πρέπει να συγχέεται με την έννοια της «ομαδικής δίωξης». Στο πλαίσιο της θεμελίωσης λόγου δίωξης που προβλέπεται στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες και βασίζεται στην ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, ο αιτών δεν είναι απαραίτητο να αποδείξει ότι όλα τα μέλη ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας διατρέχουν κίνδυνο δίωξης⁽⁴⁴⁹⁾.

1.6.2.4.2. Παραδείγματα ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων

Στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) ο γενετήσιος προσανατολισμός και το φύλο, συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας του φύλου, αναφέρονται ως κοινά χαρακτηριστικά τα οποία ενδέχεται να ορίζουν μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Άλλες κοινωνικές ομάδες έχουν επίσης προσδιοριστεί από τα δικαστήρια. Η παρούσα ενότητα παρέχει ορισμένα παραδείγματα τέτοιων ομάδων⁽⁴⁵⁰⁾.

Όσον αφορά το φύλο, συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας φύλου και του γενετήσιου προσανατολισμού ενός προσώπου, η αιτιολογική σκέψη 30 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) περιγράφει μια πτυχή του ορισμού της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας με βάση τα εν λόγω χαρακτηριστικά:

⁴⁴⁷ UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2, ό.π. υποσημείωση 441, παράγραφος 15.

⁴⁴⁸ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2012, *Ms A.B.*, αριθ. 332491, FR:CEASS:2012:332491.20121221 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), 2012, *Ms A.B.*, αριθ. 332491], σκέψη 2. Στην εν λόγω απόφαση αναφέρεται ότι η ιδιότητα του μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας αποτελεί αντικειμενικό κοινωνικό γεγονός που δεν εξαρτάται από την ταύτιση των μελών της με την εν λόγω ομάδα, με την ίδια διατύπωση να χρησιμοποιείται, για παράδειγμα, στην απόφαση του CNDA (Γαλλία), της 23ης Ιουλίου 2018, *Mme D.*, αριθ. 17042624 R, σκέψη 3.

⁴⁴⁹ UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2, ό.π. υποσημείωση 441, παράγραφος 17. Στις κατευθυντήριες οδηγίες επισημαίνεται ότι «[κ]άποια μέλη της ομάδας μπορεί να μην κινδυνεύουν, όταν για παράδειγμα αποκρύπτοντας το κοινό χαρακτηριστικό τους δεν είναι γνωστά στους δώκτες ή συνεργάζονται με αυτούς».

⁴⁵⁰ Για έκθεση σχετικά με την εξέλιξη της πρακτικής στα διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ, βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Evaluation of the implementation of the recast qualification directive (2011/95/EU) – Final report, 2019, σ. 94-98. Για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων ως πιθανές ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες, βλέπε ενότητα 3.3.1.3 κατωτέρω.

Αιτιολογική σκέψη 30 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Για τους σκοπούς του καθορισμού της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, θα πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη θέματα που απορρέουν από το φύλο του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας του φύλου και του γενετήσιου προσανατολισμού, τα οποία μπορεί να σχετίζονται με ορισμένες νομικές παραδόσεις και έθιμα, που οδηγούν επί παραδείγματι σε ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων, υποχρεωτική στείρωση ή υποχρεωτική αποβολή, στον βαθμό που έχουν σχέση με τον βάσιμο φόβο του αιτούντος για δίωξη σε βάρος του ⁽⁴⁵¹⁾.

Οι **γυναίκες** έχει αναγνωριστεί ότι διώκονται για λόγους που σχετίζονται με την ιδιότητά τους ως μελών ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, τόσο αποκλειστικά λόγω του φύλου τους όσο και, ειδικότερα, όταν συγκροτούν υποομάδες. Όπως επισήμανε το ιρλανδικό Ανώτερο Δικαστήριο (High Court), «αναμφισβήτητα οι γυναίκες, γενικώς, ή οι γυναίκες που υφίστανται έμφυλη βία, μπορούν να αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα για τους σκοπούς της Σύμβασης» ⁽⁴⁵²⁾.

Ορισμένα παραδείγματα γυναικών από τέτοιες υποομάδες που αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες παρατίθενται στον πίνακα 17 ⁽⁴⁵³⁾. Συχνά, οι περιστάσεις των υποθέσεών τους χαρακτηρίζονται από τη σώρευση διαφόρων μορφών έμφυλης βίας.

Πίνακας 17: Παραδείγματα γυναικών που αναγνωρίζονται από τα ευρωπαϊκά δικαστήρια ως πρόσφυγες με βάση την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας.

	Γυναίκες που υφίστανται έμφυλη βία ⁽⁴⁵⁴⁾
	Γυναίκες που απειλούνται με καταναγκαστικό γάμο ή έχουν διαφύγει αυτού του γάμου ⁽⁴⁵⁵⁾

⁴⁵¹ Το άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αναφέρεται σε ομάδα «που βασίζεται στο κοινό χαρακτηριστικό του γενετήσιου προσανατολισμού».

⁴⁵² High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, *SM v Refugee Appeals Tribunal*, [2016] IEHC 638 [στο εξής High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), 2016, *SM v Refugee Appeals Tribunal*], σκέψη 54.

⁴⁵³ Η κατάσταση των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, τα οποία είναι συχνά γυναίκες και κορίτσια και μπορούν να αναγνωριστούν με βάση την ιδιότητά τους ως μελών ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, εξετάζεται στην ενότητα 3.3.1.3 κατωτέρω.

⁴⁵⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), 2016, *SM v Refugee Appeals Tribunal*, ό.π. υποσημείωση 453.

⁴⁵⁵ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 5ης Μαΐου 2021, *Mme D.*, αριθ. 20030921 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), σχετικά με γυναίκα από το Μαλί που είχε διαφύγει από καταναγκαστικό γάμο· CNDA (Γαλλία), απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2020, *Mme A.*, αριθ. 19055889 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)) [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2020, *Mme A.*, αριθ. 19055889 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#))], σχετικά με Παλαιστίνη γυναίκα από τη Γάζα, η οποία δεν δέχτηκε να συνάψει καταναγκαστικό γάμο· VG Αουγκσμπουργκ, απόφαση της 16ης Ιουνίου 2011, *Au 6 K 11.30092* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)) [στο εξής VG Αουγκσμπουργκ, 2011, *Au 6 K 11.30092* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#))], στην οποία το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «[η] δίωξη με την οποία απειλείται η αιτούσα συνδέεται με τον λόγο δίωξης που αφορά το φύλο και την ιδιότητά της ως μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας —άγαμες γυναίκες από οικογένειες των οποίων η παραδοσιακή αυτοεικόνα απαιτεί επίσης τη σύναψη καταναγκαστικού γάμου» και VG Γκελζενκίρχεν, απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, *5a K 4418/11.A* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)) [στο εξής VG Γκελζενκίρχεν (Γερμανία), 2013, *5a K 4418/11.A* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#))], σχετικά με Αφγανή που είχε συνάψει σχέση με την οποία δεν συμφωνούσε ο πατέρας της και απειλούσε να την καταναγκάσει σε γάμο με εξάδελφό της. Για περαιτέρω γαλλικές υποθέσεις που αφορούν καταναγκαστικούς γάμους στους οποίους αναγνωρίστηκε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα και καθεστώς πρόσφυγα, βλέπε υποσημείωση 981 κατωτέρω.

Γυναίκες	Χήρες που κινδυνεύουν να εξαναγκαστούν σε γάμο ή έχουν διαφύγει από καταναγκαστικό γάμο (ανδραδελφογαμία/λεβιράτο) ⁽⁴⁵⁶⁾
	Γυναίκες που υφίστανται έμφυλη βία ⁽⁴⁵⁷⁾
	Γυναίκες που κινδυνεύουν να πέσουν θύματα εγκλημάτων τιμής ⁽⁴⁵⁸⁾
	Διαζευγμένες γυναίκες ⁽⁴⁵⁹⁾
	Αγαμες μητέρες ⁽⁴⁶⁰⁾
	Γυναίκες που κατηγορούνται για προσβολή των κοινωνικών ηθών με άλλους τρόπους, ιδίως με τη διάπραξη μοιχείας και την ανυπακοή τους στους συζύγους τους, και/ή γυναίκες που δεν προστατεύονται από τους συζύγους τους ή άλλους άνδρες συγγενείς τους ⁽⁴⁶¹⁾

Σε υπόθεση που αφορούσε την τελευταία αυτή επιμέρους ομάδα, η βρετανική Βουλή των Λόρδων επισήμανε τα εξής:

«Οι αδιαμφισβήτητες αποδείξεις στη συγκεκριμένη υπόθεση δείχνουν ότι οι γυναίκες υφίστανται διακρίσεις στο Πακιστάν. Πιστεύω ότι η φύση και η κλίμακα της διάκρισης είναι τέτοια ώστε μπορεί εύλογα να θεωρηθεί ότι οι γυναίκες στο Πακιστάν υφίστανται

⁴⁵⁶ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 19ης Ιουνίου 2019, αριθ. [222.826](#), σχετικά με γυναίκα από τη Γουινέα, η οποία όταν ήταν παιδί είχε παντρευτεί άνδρα πάνω από 40 χρόνια μεγαλύτερο από εκείνη και η οποία μετά τον θάνατό του απειλούνταν να συνάψει καταναγκαστικό γάμο με τον αδελφό του· και Επιτροπή προσφύγων των προσφύγων (Δανία), απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2017, μη αριθμημένη απόφαση ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), σχετικά με Αφγανή που απειλούνταν να συνάψει καταναγκαστικό γάμο με τον αδελφό του πατέρα του αποβιώσαντος συζύγου της, υφίστατο ενδοοικογενειακή βία και αναγνωρίστηκε βάσει της ομάδας «χήρες σε κίνδυνο καταναγκαστικού γάμου».

⁴⁵⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, τις ακόλουθες αποφάσεις του RVV/CCE: απόφαση της 18ης Ιουνίου 2021, αριθ. [256.782](#), και απόφαση της 17ης Ιουνίου 2021, αριθ. [256.674](#), που αφορούν και οι δύο γυναίκες από τη Γουινέα με παιδιά που γεννήθηκαν εκτός γάμου, οι οποίες είχαν διαφύγει από καταναγκαστικό γάμο και ενδοοικογενειακή βία και αναγνωρίστηκε ότι αντιμετωπίζουν διώξεις με βάση ότι ανήκαν στην ομάδα «γυναίκες»· και απόφαση της 31ης Μαΐου 2021, αριθ. [255.346](#), στην οποία η προσφεύγουσα αναγνωρίστηκε με βάση ότι ανήκε στην ομάδα «γυναίκες από τη Γουινέα» (σκέψη 10); Ειδική Επιτροπή Προσφύγων (Ελλάδα), 2011, αριθ. [95/126761](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ό.π. υποσημείωση [265](#), σχετικά με γυναίκα από το Ιράν που έχει υποστεί, μεταξύ άλλων, ενδοοικογενειακή βία· Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2011, *RS* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 6, *Azs 36/2010-274* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ό.π. υποσημείωση [265](#), σχετικά με γυναίκα από την Κιργιζία που είχε εξαναγκαστεί σε πολυγαμικό γάμο και φοβόταν ότι θα υφίστατο βία στα χέρια του συζύγου της· και Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2008, *MIG 2008:39*, σχετικά με Αλβανή που είχε υποστεί κατ' επανάληψη βία από τον σύζυγό της ακόμη και μετά το διαζύγιο της, και τα δύο παιδιά της. Το δικαστήριο αναγνώρισε ότι οι γυναίκες που βρίσκονται σε τέτοια κατάσταση μπορούν να χαρακτηριστούν ως πρόσφυγες, αλλά στη συγκεκριμένη υπόθεση αποφάνθηκε ότι υπήρχε δυνατότητα εγχώριας προστασίας. Βλέπε επίσης ενότητα [2.4.3.5.2](#) για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με υποθέσεις αιτουσών που έχουν υποστεί ενδοοικογενειακή βία ή σεξουαλική βία και έχουν κριθεί επιλέξιμες για επικουρική προστασία.

⁴⁵⁸ VG Στουτγάρδης, απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2008, *AK 10 K 13/07* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)) [στο εξής VG Στουτγάρδης (Γερμανία), 2008, *AK 10 K 13/07* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#))], η οποία αφορά γυναίκα με δύο τέκνα που ήταν σε διάσταση από τον κακοποιητικό σύζυγό της στη Γερμανία και είχε δεχθεί απειλές για τη ζωή της από τον αδερφό της επειδή είχε εγκαταλείψει τον σύζυγό της και ζητούσε διαζύγιο, και στην οποία το δικαστήριο έκρινε ότι το κράτος του Λιβάνου δεν είναι σε θέση να προστατεύσει επαρκώς μια γυναίκα που απειλείται με «έγκλημα τιμής».

⁴⁵⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 30ής Απριλίου 2021, αριθ. [253.776](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).

⁴⁶⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), απόφαση της 21ης Απριλίου 2011, *UM 7851/10* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), και τις δύο βελγικές υποθέσεις που αναφέρονται στην υποσημείωση [458](#).

⁴⁶¹ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 1999, *Islam and Shah*, ό.π. υποσημείωση [401](#). Βλέπε επίσης, για παράδειγμα, Ειδική Επιτροπή Προσφύγων (Ελλάδα), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2011, αριθ. [95/126761](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), η οποία αφορά Ιρανή που υπέστη ενδοοικογενειακή βία από τον σύζυγό της, και στην οποία η επιτροπή αποφάνθηκε ότι η μη συμμόρφωσή της με τους παραδοσιακούς ή πολιτισμικούς κανόνες και τις πρακτικές του Ισλάμ καταδεικνύει ότι είναι μέλος ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας· Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal supremo) (Ισπανία), απόφαση της 6ης Ιουλίου 2012, αριθ. [6426/2011](#), ES:TS:2012:4824· και Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal supremo) (Ισπανία), απόφαση της 15ης Ιουνίου 2011, αριθ. [1789/2009](#), ES:TS:2011:4013.

διακρίσεις από την κοινωνία στην οποία ζουν. Ο λόγος για τον οποίο οι προσφεύγουσες φοβούνται ότι θα υποστούν δίκαιη δεν είναι απλώς επειδή είναι γυναίκες. Είναι επειδή είναι γυναίκες σε μια κοινωνία η οποία εφαρμόζει διακρίσεις κατά των γυναικών»⁴⁶²).

Όπως τονίζεται στη συγκεκριμένη υπόθεση, ο προσδιορισμός ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας εξαρτάται από τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τη λειτουργία της σχετικής κοινωνίας.

Οι αιτήσεις χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα οι οποίες αφορούν **ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων** γίνονται δεκτές ως βασιζόμενες στην ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας. Για παράδειγμα, το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι «[...] σε έναν πληθυσμό στον οποίο ο σεξουαλικός ακρωτηριασμός των γυναικών εφαρμόζεται ευρέως σε βαθμό που να συνιστά κοινωνικό κανόνα, τα κορίτσια και οι έφηβες που δεν υφίστανται ακρωτηριασμό αποτελούν κοινωνική ομάδα». Ωστόσο, προκειμένου να διαπιστωθεί το βάσιμο της αίτησης προστασίας, το Συμβούλιο της Επικρατείας απαίτησε από την προσφεύγουσα να παράσχει λεπτομερείς πληροφορίες, ιδίως όσον αφορά την οικογένεια, τη γεωγραφία και την κοινωνία, σχετικά με τους κινδύνους που αντιμετώπιζε προσωπικά⁴⁶³.

Ομοίως, η βρετανική Βουλή των Λόρδων (και πάλι σε σχέση με ένα ιδιαίτερο κοινωνικό πλαίσιο, στο οποίο οι γυναίκες υφίστανται διακρίσεις και στο οποίο η μη συμμόρφωση διακρίνεται σαφώς στη συγκεκριμένη κοινωνία) αποφάνθηκε ότι:

«[...] ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων αποτελεί ακραία εκδήλωση διακριτικής μεταχείρισης στην οποία υπόκεινται όλες οι γυναίκες στη Σιέρα Λεόνε, τόσο εκείνες που έχουν ήδη υποβληθεί στη διαδικασία όσο και εκείνες που δεν έχουν υποβληθεί στη διαδικασία. Δεν δυσκολεύομαι να αναγνωρίσω τις γυναίκες στη Σιέρα Λεόνε ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα για τους σκοπούς του άρθρου 1 Α παράγραφος 2.

[...]

Εάν, ωστόσο, η ευρύτερη αυτή κοινωνική ομάδα ήθελε θεωρηθεί ότι δεν εμπίπτει στην πάγια νομολογία, άποψη την οποία δεν συμμερίζομαι, θα δεχόμουν τον εναλλακτικό και λιγότερο προτιμώμενο ορισμό που πρότειναν η δεύτερη προσφεύγουσα και η UNHCR για την ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα της οποίας είναι μέλος η δεύτερη προσφεύγουσα: γυναίκες της Σιέρα Λεόνε οι οποίες δεν έχουν υποβληθεί σε ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων.

[...]

Υπάρχει ένα κοινό χαρακτηριστικό μη ακρωτηριασμού. Η κοινωνία αντιλαμβάνεται τις εν λόγω γυναίκες ως ιδιαίτερη ομάδα. Και δεν είναι μια ομάδα η οποία ορίζεται λόγω δίκαιης: θα ήταν μια αναγνωρίσιμη ομάδα ακόμη και αν ο ακρωτηριασμός των

⁴⁶² House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 1999, *Islam and Shah*, ό.π. υποσημείωση 401, κατά τον Lord Craighead. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, ενώ για τη βρετανική Βουλή των Λόρδων η εισαγωγή διακρίσεων αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ύπαρξη ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, από κανένα στοιχείο του γράμματος του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) δεν προκύπτει ότι για να θεωρείται ο αιτών μέλος ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας πρέπει να έχει υποστεί διακρίσεις· φαίνεται ότι αρκεί να έχει ένα προστατευόμενο χαρακτηριστικό και να γίνεται αντιληπτός ως διαφορετικός.

⁴⁶³ Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), 2012, *MS A.B.*, αριθ. 332491, ό.π. υποσημείωση 449.

γυναικείων γεννητικών οργάνων ήταν απολύτως οικειοθελής, δεν τελούνταν διά της βίας ή ως αποτέλεσμα κοινωνικών πιέσεων»⁽⁴⁶⁴⁾.

Ως εκ τούτου, σε πολλές περιπτώσεις, πράξεις δίωξης που στοχεύουν το φύλο, όπως η σεξουαλική βία ή η καταναγκαστική άμβλωση, διαπράττονται για λόγους δίωξης με βάση το φύλο. Ωστόσο, είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη ότι μπορεί ορισμένες φορές, ή επιπλέον, να πραγματοποιούνται για άλλους λόγους που εισάγουν διακρίσεις, όπως η φυλή, η θρησκεία, η ιθαγένεια ή οι πολιτικές πεποιθήσεις.

Επιπλέον, η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναγνωρίζει ρητά ότι ο **γενετήσιος προσανατολισμός** μπορεί να αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό μιας κοινωνικής ομάδας⁽⁴⁶⁵⁾. Το ΔΕΕ έχει δεχτεί ότι:

«ο γενετήσιος προσανατολισμός ενός προσώπου αποτελεί τόσο θεμελιώδους σημασίας χαρακτηριστικό της ταυτότητάς του ώστε το πρόσωπο αυτό να μην πρέπει να αναγκάζεται να τον αποκηρύξει.

[...]

διαπιστώνεται ότι το να απαιτηθεί μέλη κοινωνικής ομάδας που έχουν τον ίδιο γενετήσιο προσανατολισμό να αποκρύψουν τον προσανατολισμό αυτόν αντίκειται σε αυτή ταύτη την αναγνώριση ενός χαρακτηριστικού τόσο θεμελιώδους σημασίας για την ταυτότητα ώστε να μην πρέπει να αναγκάζονται οι ενδιαφερόμενοι να το αποκηρύξουν»⁽⁴⁶⁶⁾.

Η ταυτότητα ή η συμπεριφορά ενός προσώπου μπορεί να προκαλέσει διώξεις, αλλά τα άτομα δεν πρέπει να υποχρεούνται να αποδεχθούν κανέναν περιορισμό στη συμπεριφορά τους (βλέπε περαιτέρω ανάλυση του ζητήματος της απόκρυψης στην ενότητα [1.5.5](#) ανωτέρω). Η μόνη εξαίρεση, όπως αναφέρεται στο άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ), είναι όταν η αίτηση αφορά πράξεις θεωρούμενες αξιόποινες κατά το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Η εν λόγω διάταξη έχει ερμηνευτεί στενά αλλά, όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ στις υποθέσεις [X, Y και Z](#), ακριβώς όπως το άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο β) προστατεύει τη δημόσια και την ιδιωτική σφαίρα σε σχέση με τη θρησκεία, «στο γράμμα του εν λόγω άρθρου 10, παράγραφος 1 στοιχείο δ', δεν υπάρχει κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης είχε τη βούληση να αποκλείσει από το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής ορισμένα άλλα είδη πράξεων ή εξωτερικεύσεων που συνδέονται με τον γενετήσιο προσανατολισμό»⁽⁴⁶⁷⁾.

Όπως επισήμανε το Ανώτατο Δικαστήριο (Supreme Court) του Ηνωμένου Βασιλείου στην υπόθεση *HJ (Iran)*, «δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες και γυναίκες μπορούν να θεωρηθούν ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα για τον σκοπό αυτό»⁽⁴⁶⁸⁾. Η ύπαρξη

⁴⁶⁴ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, *Fornah*, ό.π. υποσημείωση [403](#), σκέψη 31, κατά τον Lord Bingham.

⁴⁶⁵ Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ: «Ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα καταγωγής μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα μπορεί να περιλαμβάνει ομάδα που βασίζεται στο κοινό χαρακτηριστικό του γενετήσιου προσανατολισμού».

⁴⁶⁶ ΔΕΕ, 2013, [X, Y και Z](#), ό.π. υποσημείωση [31](#), σκέψεις 46 και 70.

⁴⁶⁷ ΔΕΕ, 2013, [X, Y και Z](#), σκέψη 67. Βλέπε επίσης Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal Supremo) (Ισπανία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2012, αριθ. 65/2012, ES:TS:2012:5907· και Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2012, αριθ. 75/2012, ES:TS:2012:5908.

⁴⁶⁸ Supreme Court (Ηνωμένο Βασίλειο), 2010, *HJ (Iran) and HT (Cameroon)*, ό.π. υποσημείωση [348](#), σκέψη 10, κατά τον Lord Hope, η οποία παραπέμπει στην απόφαση House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 1999, *Islam and Shah*, ό.π. υποσημείωση [401](#), κατά τον Lord Steyn.

ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού έχει αναγνωριστεί για αιτούντες από ορισμένες χώρες στις οποίες η ομοφυλοφιλία είναι αξιόποινη πράξη ή στις οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν εις βάρος τους νόμοι περί προσβολής της δημόσιας αιδούς. Παραδείγματα είναι μεταξύ άλλων οι αιτούντες από το Καμερούν⁽⁴⁶⁹⁾, την Τζαμάικα⁽⁴⁷⁰⁾, τον Λίβανο⁽⁴⁷¹⁾, το Μαλί⁽⁴⁷²⁾, το Μαρόκο⁽⁴⁷³⁾, τη Νιγηρία⁽⁴⁷⁴⁾, το Πακιστάν⁽⁴⁷⁵⁾, τη Σενεγάλη⁽⁴⁷⁶⁾ και τη Σιέρα Λεόνε⁽⁴⁷⁷⁾. Κοινωνικές ομάδες έχουν αναγνωριστεί επίσης σε περιπτώσεις αιτούντων από χώρες καταγωγής όπου δεν προβλέπονται ποινικές κυρώσεις βάσει νόμου, αλλά όπου η κοινωνία είναι έντονα ομοφοβική και οι αρχές δεν είναι πρόθυμες ή δεν είναι σε θέση να παράσχουν προστασία. Αυτό συνέβη, για παράδειγμα, στην περίπτωση των ομοφυλόφιλων αιτούντων από την Αρμενία⁽⁴⁷⁸⁾ και το Καζακστάν⁽⁴⁷⁹⁾. Ομοίως, άτομα που αντιμετωπίζουν διώξεις επειδή θεωρούνται ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες έχουν επίσης αναγνωριστεί ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα⁽⁴⁸⁰⁾.

Όσον αφορά την **ταυτότητα φύλου**, η εμπειρία των διαφυλικών και διεμφυλικών ατόμων συχνά διαφέρει από εκείνη των ομοφυλόφιλων, των λεσβιών ή των αμφιφυλόφιλων αιτούντων⁽⁴⁸¹⁾. Ωστόσο, ενδέχεται να αντιμετωπίζουν επίσης παρόμοιους κινδύνους στη χώρα καταγωγής τους. Πράγματι, μπορεί να θεωρηθούν ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες από την

- ⁴⁶⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2011, *M. N.*, αριθ. 09012710 C+, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, σ. 80· απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2011, *Mlle M. M.*, αριθ. 11010494 C, αυτόθι, σ. 81-82· απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, *M. B.N.*, αριθ. 12013647 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2012*, 2013, σ. 62-63· και απόφαση της 3ης Ιουνίου 2014, *M. N.M.*, αριθ. 14000522 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, σ. 48-49· και VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης, απόφαση της 7ης Μαρτίου 2013, *A 9 S 1872/12*, DE:VGHBW:2013:0307.A9S1872.12.0A.
- ⁴⁷⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Ιουλίου 2011, *M. W.*, αριθ. 08015548 C, *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, σ. 86-87· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2014, *Mme D.*, αριθ. 13023823 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, σ. 46-47.
- ⁴⁷¹ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Μαΐου 2020, *M. C.*, αριθ. 19053522.
- ⁴⁷² Βλέπε, για παράδειγμα, RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Απριλίου 2021, αριθ. 253.723, σκέψη 5.6.
- ⁴⁷³ Βλέπε, για παράδειγμα, RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Απριλίου 2019, αριθ. 220.190 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) σκέψη 4.2.1.8.
- ⁴⁷⁴ Τμήμα αστικών υποθέσεων του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου (Corte Supreme di Cassazione) (Ιταλία), απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2020, αριθ. 29739 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) (πρόκειται για ακυρωτική απόφαση και όχι για αναγνώριση πρόσφυγα).
- ⁴⁷⁵ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουλίου 2011, *M. K.*, αριθ. 11002234 C, *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, σ. 90-91· και απόφαση της 16ης Μαρτίου 2015, *M. A.*, αριθ. 14032693.
- ⁴⁷⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 25ης Μαΐου 2021, αριθ. 255.071, σκέψη 4.12 (λεσβία αναγνωρίστηκε ως μέλος της κοινωνικής ομάδας των ομοφυλόφιλων στη Σενεγάλη).
- ⁴⁷⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Μαρτίου 2019, *Mme K*, 18030347 [κοινωνικές ομάδες ομοφυλόφιλων (λεσβιών) στη Σιέρα Λεόνε και ατόμων που αντιτίθενται στον καταναγκαστικό γάμο].
- ⁴⁷⁸ Βλέπε, για παράδειγμα, Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejnyžší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2006, αριθ. 2, Azs 66/2006-52.
- ⁴⁷⁹ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Μαΐου 2020, *M. K.*, αριθ. 19051793 C.
- ⁴⁸⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, Δικαστήριο της Γένοβας (Ιταλία), απόφαση της 13ης Μαΐου 2016, μη αριθμημένη απόφαση (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)· και Διοικητικό Εφετείο Πειραιά (Ελλάδα), απόφαση της 12ης Ιουνίου 2019, *Προσφεύγων κατά Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής*, αριθ. A401/2019 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- ⁴⁸¹ UNHCR, *Guidelines on International Protection no 12: Claims for refugee status related to situations of armed conflict and violence under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees and the regional refugee definitions*, 2 Δεκεμβρίου 2016, HCR/GIP/16/12 (στο εξής UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*), παράγραφος 10, όπου επισημαίνεται ότι οι «εμπειρίες τους [...] συχνά διαφέρουν η μία από την άλλη».

κοινωνία της χώρας καταγωγής τους. Παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων, στις οποίες έχει αναγνωριστεί η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, είναι μεταξύ άλλων:

- μια hijra από το Πακιστάν ⁽⁴⁸²⁾,
- ένας ομοφυλόφιλος άνδρας από την Αλγερία σε διαδικασία επαναπροσδιορισμού του φύλου του για να γίνει διεμφυλική γυναίκα ⁽⁴⁸³⁾,
- διαφυλικά άτομα από την Αλγερία και το Μαρόκο ⁽⁴⁸⁴⁾.

Όσον αφορά την **οικογένεια**, οι αιτούντες μπορούν να επικαλεστούν στην αίτηση χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα ότι έχουν στοχοποιηθεί διότι είναι μέλη της οικογένειάς τους. Αυτό μπορεί, για παράδειγμα, να οφείλεται στο γεγονός ότι ανήκουν σε συγκεκριμένη οικογένεια ⁽⁴⁸⁵⁾ ή επειδή ανήκουν σε οικογένεια στην οποία ένα μέλος έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας ⁽⁴⁸⁶⁾. Οι «βεντέτες» μπορεί να είναι ένα παράδειγμα δίωξης βασιζόμενης στην ιδιότητα μέλους μιας οικογένειας ⁽⁴⁸⁷⁾. Μπορεί να προκύψουν ανεξάρτητα από το αν η αρχική αιτία του ανταγωνισμού συνδέεται με έναν από τους λόγους δίωξης.

Σχετικά με το θέμα αυτό, η βρετανική Βουλή των Λόρδων εξήγησε:

«Οι δεσμοί που ενώνουν τα μέλη μιας οικογένειας, είτε εξ αίματος είτε εξ αγχιστείας, ορίζουν την ομάδα. Οι δεσμοί αυτοί τη διαχωρίζουν από την υπόλοιπη κοινωνία. Η δίωξη ενός προσώπου απλώς και μόνο επειδή είναι μέλος της ίδιας οικογένειας με ένα άλλο πρόσωπο είναι τόσο αυθαίρετη και παρορμητική, και τόσο κακόβουλη, όσο και η

⁴⁸² Δικαστήριο αρμόδιο για θέματα ασύλου (Asylgerichtshof) (Αυστρία), απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2013, [E1 432053-1/2013 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), σκέψη 4.4.2. Ο όρος «hijra» χρησιμοποιείται στη Νότια Ασία και αναφέρεται σε άτομα στα οποία έχει αποδοθεί το φύλο του άνδρα κατά τη γέννηση και σε ορισμένα αλλά όχι σε όλα τα διαφυλικά άτομα και τις διεμφυλικές γυναίκες. Βλέπε επίσης Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2020, [Mx M \(gender identity – HJ \(Iran\) – terminology\) El Salvador](#), [2020] UKUT 313.

⁴⁸³ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, *M. H.*, προσφυγή αριθ. 18031476.

⁴⁸⁴ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État sous-sections réunies) (Γαλλία), απόφαση της 23ης Ιουνίου 1997, *M. O.*, αριθ. 171858, FR:CESSR:1997:171858.19970623· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2019, *Mme B.*, αριθ. 17028590. Η τελευταία υπόθεση αφορούσε διαφυλικό άτομο από το Μαρόκο σε διαδικασία επαναπροσδιορισμού του φύλου του για να γίνει άνδρας. Το CNDA αναγνώρισε ότι θεωρείται είτε ομοφυλόφιλο είτε διεμφυλικό άτομο από την κοινωνία στο Μαρόκο και, ως εκ τούτου, μπορεί δυνητικά να υπαχθεί στο καθεστώς πρόσφυγα διότι έχει την ιδιότητα μέλους της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, διεμφυλικών και διαφυλικών ατόμων στο Μαρόκο, αλλά το πρόσωπο αυτό αποκλείστηκε για τον λόγο ότι αποτελούσε κίνδυνο για την κοινωνία.

⁴⁸⁵ Βλέπε, για παράδειγμα, VG Βερολίνου, απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, αριθ. [33 K 79.10 A \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), με την οποία ένα ζευγάρι Αφγανών αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες διότι υποστήριζαν στο Αφγανιστάν τη δημοκρατία, τον διαχωρισμό κράτους και θρησκείας και την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, καθώς επίσης διότι υποστήριζαν και ήταν μέλη του συμπεριληπτικού κινήματος για τη δημοκρατία και την πρόοδο στο Αφγανιστάν, και με την οποία αναγνωρίζονται επίσης τα παιδιά τους ως πρόσφυγες βάσει της ιδιότητάς τους ως μελών της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας «οικογένεια».

⁴⁸⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, Επιτροπή προσφύγων των προσφύγων (Δανία), απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, μη αριθμημένη απόφαση [\(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), με την οποία μια Σύρια αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας διότι ήταν μέλος οικογένειας στην οποία η μητέρα είχε περιθάλψει τραυματίες του Ελεύθερου Συριακού Στρατού (και είχε η ίδια αναγνωριστεί ως πρόσφυγας)· και Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο Βαρσοβίας (Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie) (Πολωνία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, αριθ. [II OSK 126/07 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), σχετικά με μέλος της οικογένειας αναγνωρισμένου (Τσετσένου) πρόσφυγα.

⁴⁸⁷ Βλέπε RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, αριθ. [254.685](#), η οποία αφορά Παλαιστίνιο από τη Γάζα, ο οποίος φοβόταν ότι θα αποτελούσε στόχο οικογενειακής βεντέτας, και η οποία αναγνωρίζει την οικογένεια ως κοινωνική ομάδα· και RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 26ης Αυγούστου 2021, αριθ. [259.620](#), η οποία αφορά άνδρα και γυναίκα συζύγους από την Αλγερία για τους οποίους αναγνωρίστηκε βάσιμος φόβος δίωξης διότι ήταν μέλη της κοινωνικής ομάδας της οικογένειάς τους, τα οποία ήταν στόχος βεντέτας (σκέψη 4.5). Η τελευταία απόφαση κάνει μνεία στο έγγραφο της UNHCR, [Θέση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τα εξεταζόμενα κατά τη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων αιτήματα ασύλου που στηρίζονται σε φόβο δίωξης που οφείλεται στη συμμετοχή σε οικογένεια ή ομάδα που έχει εμπλακεί σε βεντέτα](#), 17 Μαρτίου 2006, σκέψεις 18-20.

δίωξη λόγω φυλής ή θρησκείας. Ως κοινωνική ομάδα η οικογένεια εμπίπτει αυτονόητα στην κατηγορία των περιπτώσεων στις οποίες επεκτείνεται η προστασία της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες»⁽⁴⁸⁸⁾.

Μια πρακτική εφαρμογή της προσέγγισης αυτής παρατηρείται σε απόφαση του πολωνικού Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου, με την οποία:

«κρίνεται ότι η δίωξη δεν αφορά άμεσα τον αιτούντα. Επισημαίνεται ότι η Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες] συνδέει την αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα με βάσιμο φόβο δίωξης για τους λόγους που αναφέρονται σε αυτήν. Ένας τέτοιος λόγος είναι η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας. Επομένως, η αναγνώριση ότι ο αιτών είναι μέλος ομάδας η οποία διατρέχει κίνδυνο δίωξης σημαίνει ότι η δίωξη έχει ατομικό χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, εάν υπάρχουν λόγοι να πιστεύεται ότι η ιδιότητα μέλους οικογένειας αναγνωρισμένου πρόσφυγα πληροί την προϋπόθεση της ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, η απόρριψη της αίτησης μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο εάν αποδειχθεί η έλλειψη βάσιμου φόβου δίωξης για τον συγκεκριμένο λόγο»⁽⁴⁸⁹⁾.

Το βέλτιστο συμφέρον των **παιδιών** αποτελεί κεντρικό στοιχείο για τη λήψη απόφασης σχετικά με τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα, δεδομένου ότι η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) απαιτεί να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα⁽⁴⁹⁰⁾ και ότι θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις μορφές δίωξης που αφορούν ειδικά τα παιδιά (βλέπε ενότητα [1.4.4.8](#) ανωτέρω σχετικά με τις πράξεις δίωξης που στοχεύουν τα παιδιά)⁽⁴⁹¹⁾. Η ιδιότητα του παιδιού αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό και, όταν τα παιδιά έχουν διακριτή ταυτότητα σε μια συγκεκριμένη κοινωνία, η αίτησή τους για χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα μπορεί να είναι βάσιμη λόγω της ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας⁽⁴⁹²⁾. Ορισμένα παραδείγματα παρέχονται στον πίνακα 18.

Έρευνες στη νομολογία δείχνουν ότι υπάρχει **ευρύ φάσμα άλλων πιθανών ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων** ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένων των συνδικαλιστών, των ιδιοκτητών γης, του ιατρικού προσωπικού, των μουσικών/καλλιτεχνών και των αντιρρησιών συνείδησης ως προς την εκπλήρωση στρατιωτικής θητείας⁽⁴⁹³⁾. Άλλα παραδείγματα ειδικών κοινωνικών ομάδων που έχουν προσδιοριστεί από ευρωπαϊκά δικαστήρια είναι εκείνα που παρατίθενται στον πίνακα 18.

⁴⁸⁸ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, *Fornah*, ό.π. υποσημείωση 403, σκέψη 45.

⁴⁸⁹ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Naczelny Sąd Administracyjny) (Πολωνία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, *II OSK 126/07*. Βλέπε την [περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#), στην οποία το δικαστήριο αναφέρεται στο τρίτο πρόσωπο.

⁴⁹⁰ Αιτιολογική σκέψη 18 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Βλέπε επίσης γενικά την ενότητα [«Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού»](#).

⁴⁹¹ Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ) και αιτιολογική σκέψη 28 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Βλέπε επίσης τις υποθέσεις σχετικά με τον ακρωτηριασμό των γυναικών γεννητικών οργάνων που αναφέρονται στην υποσημείωση [464](#) και στην υποσημείωση [465](#).

⁴⁹² Βλέπε, για παράδειγμα, UNHCR, [Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 8](#), ό.π. υποσημείωση [315](#), παράγραφοι 49-51, και Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2012, *I U 42.2012* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), σχετικά με ασυνόδευτο ανήλικο από το Αφγανιστάν. Το δικαστήριο αναγνώρισε ότι η ιδιότητα του νεαρού ατόμου χωρίς επαφή με τους γονείς του αποτελεί ουσιώδες χαρακτηριστικό της ταυτότητάς του και ότι οι νέοι αυτοί είχαν ιδιαίτερη ταυτότητα στο Αφγανιστάν, διότι θεωρούνταν από τους Ταλιμπάν ως ομάδα που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για στρατιωτικούς και πολιτικούς σκοπούς, ενώ οι εγκληματικές ομάδες τους χρησιμοποιούσαν για άλλους παράνομους σκοπούς, όπως δουλεία, σεξουαλική βία και εμπόριο ναρκωτικών.

⁴⁹³ Βλέπε Foster, M., [«The “ground with the least clarity”: a comparative study of jurisprudential developments relating to “membership of a particular social group”»](#), *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, αριθ. 25, PPLA/2012/02, Αύγουστος 2012 (στο εξής Foster, [«The “ground with the least clarity”»](#)). Για ανάλυση του τρόπου με τον οποίο η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας μπορεί να έχει σημασία στο πλαίσιο υποθέσεων που αφορούν τη στρατιωτική θητεία, βλέπε ενότητα [1.6.2.5.3](#).

Πίνακας 18: Παραδείγματα άλλων πιθανών κοινωνικών ομάδων που έχουν προσδιορισθεί από ευρωπαϊκά δικαστήρια

Άλλες πιθανές κοινωνικές ομάδες	Μέλη φυλής που θεωρείται υποδεέστερη από άλλες φυλές στη Σομαλία ⁽⁴⁹⁴⁾ ή μέλη συγκεκριμένης φυλής (Wadaan) στη Σομαλία ⁽⁴⁹⁵⁾
	Σκλάβοι / πρώην σκλάβοι στη Μαυριτανία ⁽⁴⁹⁶⁾ και στον Νίγηρα ⁽⁴⁹⁷⁾
	Άτομα θετικά στον ιό της ανθρώπινης ανοσοανεπάρκειας (HIV) στην Ακτή Ελεφαντοστού ⁽⁴⁹⁸⁾ και στη Γουινέα ⁽⁴⁹⁹⁾
	Μπεντούν (Bedoon) χωρίς έγγραφα από το Κουβέιτ ⁽⁵⁰⁰⁾
	Ρομά στο Κόσοβο ⁽⁵⁰¹⁾
Άλλες πιθανές κοινωνικές ομάδες	Άτομα που πάσχουν από αλφισμό ⁽⁵⁰²⁾
	Κορίτσια που έχουν εξαναγκαστεί ή διατρέχουν κίνδυνο να εξαναγκαστούν σε γάμο παιδιών/καταναγκαστικό γάμο ⁽⁵⁰³⁾
	Bacha bazi ή «αγόρια που χορεύουν» ⁽⁵⁰⁴⁾
	Ορφανά παιδιά ⁽⁵⁰⁵⁾

⁴⁹⁴ Διοικητικό δικαστήριο (Tribunal administratif) (Λουξεμβούργο), απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2020, αριθ. 43028 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁴⁹⁵ VG Μονάχου, απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2011, [M 11 K 11.30081 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), και άλλες γερμανικές υποθέσεις που παρατίθενται στο Foster, «The “ground with the least clarity”», σ. 67, υποσημείωση 494.

⁴⁹⁶ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2011, *M. D.*, αριθ. 11007337 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) και RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 25ης Μαρτίου 2014, αριθ. 121.425, σκέψη 4.7.

⁴⁹⁷ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουλίου 2017, *M. I.*, αριθ. 16014605 C και RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 9ης Ιουνίου 2011, αριθ. 62.867 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), όπου αναφέρεται ότι «τα πρόσωπα που θεωρούνται σκλάβοι» στον Νίγηρα αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, καθώς το «καθεστώς τους περνά από γενιά σε γενιά και αποτελεί διακριτή κοινωνική κλάσα στην κοινωνία του Νίγηρα» (σκέψη 4.7.3).

⁴⁹⁸ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 2ας Αυγούστου 2021, αριθ. 258.932.

⁴⁹⁹ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 2ας Αυγούστου 2021, αριθ. 258.933, η οποία αφορά ευάλωτη γυναίκα που είχε εξαναγκαστεί σε γάμο με τον αδελφό του αποθανόντος συζύγου της και είχε υποστεί σεξουαλική βία μετά την άφιξή της στο Βέλγιο, κατόπιν της οποίας διαγνώστηκε ότι ήταν θετική στον ιό HIV, και γέννησε μια κόρη.

⁵⁰⁰ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 19ης Ιουνίου 2019, *M. M.*, αριθ. 18023875 C+ VG Βερολίνου, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2020, [34 K 53717 A](#). Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejnyžší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2007, αριθ. 6, [Azs 80/2006-64](#). VG Βερολίνου, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2020, [34 K 53717 A](#), DE:VGBE:2020:0917VG34K53717A.00. AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 21ης Ιουνίου 2006, *HE v Secretary of State for the Home Department CG*, [2006] UKAIT 00051. Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2013, *NM (documented/undocumented Bidoon: risk) Kuwait CG*, [2013] UKUT 356 και Immigration Appeal Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2004, *BA and Others (Bedoon – statelessness – risk of persecution) Kuwait CG*, [2004] UKIAT 00256.

⁵⁰¹ Η ονομασία αυτή χρησιμοποιείται με την επιφύλαξη των θέσεων ως προς το καθεστώς και συνάδει με την απόφαση 1244/1999 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και τη γνώμη του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου. Μητροπολιτικό Δικαστήριο (Ουγγαρία), απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2011, *KH κατά Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας*, αριθ. 6.K.34.440/2010/20 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁵⁰² Βλέπε τις υποθέσεις που αναφέρονται στην υποσημείωση 329.

⁵⁰³ Βλέπε, για παράδειγμα, Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Bundesverwaltungsgericht) (Αυστρία), απόφαση της 10ης Απριλίου 2017, [W268 2127664-1](#), με την οποία χορηγείται άσυλο σε Ιρακινή η οποία εξαναγκάστηκε σε γάμο ως ανήλικη και υφίστατο συνεχώς βία από τον σύζυγό της και άλλα μέλη της οικογένειάς της. Το δικαστήριο έκρινε ότι είναι μέλος της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας των «χωρισμένων γυναικών χωρίς οικογενειακή στήριξη». Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Ιουλίου 2018, *Mme E.*, αριθ. 15031912 A, σχετικά με νεαρή γυναίκα από τη Γουινέα, η οποία έμεινε ορφανή σε ηλικία 13 ετών, εξαναγκάστηκε σε γάμο σε ηλικία 15 ετών και υπέστη επαναλαμβανόμενη ενδοοικογενειακή βία και βιασμό στον γάμο της, και η οποία αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας λόγω της ιδιότητάς της ως μέλους της ομάδας των κοριτσιών και των γυναικών που αντιτίθενται στον καταναγκαστικό γάμο.

⁵⁰⁴ Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Bundesverwaltungsgericht) (Αυστρία), 3 Απριλίου 2017, [W169 2112518](#) (υπόθεση αγοριού που είχε υποστεί πολυετή σεξουαλική εκμετάλλευση στο Αφγανιστάν ως *bacha bazi* ή «αγόρι που χορεύει») καθώς και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Ιουνίου 2016, *M. Q.*, αριθ. 15004692 C.

⁵⁰⁵ Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Μαρτίου 2011, *DS (Afghanistan) v Secretary of State for the Home Department*, [2011] EWCA Civ 305, που αναφέρεται και στηρίζεται στην απόφαση του Immigration Appeal Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 15ης Μαρτίου 2007, *LQ (age: immutable characteristic) Afghanistan*, [2008] UKAIT 0005, σκέψη 7. Βλέπε επίσης Pobjoy, *The Child in International Refugee Law*, ό.π. υποσημείωση 314, σ. 178-182.

Η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των πράξεων δίωξης και της ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας στο πλαίσιο αμάχων σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης, θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και ομάδων που προσπαθούν να ξεφύγουν από «φυσικές καταστροφές» (π.χ. σεισμούς, πλημμύρες και λιμό) εξετάζεται κατωτέρω στις ενότητες 3.2.1.3, 3.3.1.3 και 3.4.2 αντίστοιχα.

1.6.2.5. Πολιτικές πεποιθήσεις [άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο ε)]

Άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Λόγοι δίωξης

η έννοια των πολιτικών πεποιθήσεων περιλαμβάνει, ιδίως, την υποστήριξη άποψης, ιδέας ή πεποιθήσεως επί ζητήματος που σχετίζεται με τους ενδεχόμενους φορείς δίωξης του άρθρου 6 και με τις πολιτικές ή τις μεθόδους τους, ανεξαρτήτως του εάν ο αιτών έχει εκδηλώσει εμπράκτως την εν λόγω άποψη, ιδέα ή πεποίθηση.

Στον πίνακα 19 παρατίθενται τα ζητήματα που εξετάζονται στις υποενότητες που ακολουθούν.

Πίνακας 19: Διάρθρωση της ενότητας 1.6.2.5

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.6.2.5.1	<u>Ευρεία φύση των πολιτικών πεποιθήσεων</u>	<u>127</u>
1.6.2.5.2	<u>Πολιτικές πεποιθήσεις που αποδίδονται από μη κρατικούς υπευθύνους</u>	<u>130</u>
1.6.2.5.3	<u>Ποινική δίωξη λόγω πολιτικών πεποιθήσεων: η περίπτωση της ανυποταξίας</u>	<u>131</u>

1.6.2.5.1. Ευρεία φύση των πολιτικών πεποιθήσεων

Έχει αναγνωριστεί εδώ και καιρό ότι οι «πολιτικές πεποιθήσεις» θα πρέπει να **ερμηνεύονται με ευρύτητα πνεύματος** προκειμένου να διασφαλίζεται η πλήρης αποτελεσματικότητα του στόχου της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες όσον αφορά την προστασία ορισμένων συμφερόντων. Για παράδειγμα, έχει αναφερθεί, έστω και σε δευτερεύουσες πηγές, ότι οι πολιτικές πεποιθήσεις μπορούν να αποτελούν «κάθε γνώμη για οποιοδήποτε θέμα στο οποίο μπορεί να εμπλακεί ο κρατικός, κυβερνητικός και πολιτικός μηχανισμός»⁵⁰⁶. Όπως επισήμανε το αρμόδιο δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου για υποθέσεις ασύλου και μετανάστευσης (ΑΙΤ), η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες εντάσσεται σε ένα ευρύτερο διεθνές καθεστώς για τα ανθρώπινα δικαιώματα και, επομένως, οι πολιτικές πεποιθήσεις πρέπει να ερμηνεύονται λαμβανομένων υπόψη των εξής:

«Η αναγκαιότητα ευρείας ερμηνείας του όρου “πολιτικές πεποιθήσεις” προκύπτει εν μέρει από τον ρόλο της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες στην προστασία θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων εξέχουσα θέση κατέχουν το δικαίωμα

⁵⁰⁶ Hathaway και Foster, *Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 406 όπου παρατίθεται η απόφαση του Supreme Court (Ανώτατου Δικαστηρίου) (Καναδάς), *Attorney General v Ward*, [1993] 2 SCR. 689, που παραπέμπει στο Goodwin-Gill, G. S., *The Refugee in International Law*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 1983.

στην ελευθερία σκέψης και συνείδησης, γνώμης και έκφρασης καθώς και τα δικαιώματα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι»⁽⁵⁰⁷⁾.

Για την «υποστήριξη» «άποψης, ιδέας ή πεποιθήσεως», όπως αναφέρεται στο άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο ε), δεν είναι απαραίτητη η έκφρασή της, αν και συνήθως αποδεικνύεται από δραστηριότητα που επισημαίνεται ότι έχει ασκήσει ο αιτών. Επίσης, για να αποδειχθεί η υποστήριξη πολιτικών πεποιθήσεων ή να εκφραστεί, ο αιτών δεν είναι απαραίτητο να είναι επίσημο μέλος πολιτικής οργάνωσης ή κόμματος ή να κατέχει ηγετική θέση⁽⁵⁰⁸⁾. Ωστόσο, και πάλι, η δυνατότητα να επισημανθεί η συμμετοχή σε πολιτική οργάνωση μπορεί να αποτελέσει πολύτιμη απόδειξη της ύπαρξής της.

Ο πίνακας 20 παρέχει παραδείγματα σχετικών υποθέσεων, συμπεριλαμβανομένων υποθέσεων εθνικών δικαστηρίων, στις οποίες οι πολιτικές πεποιθήσεις αναγνωρίζονται όσον αφορά συγκεκριμένες πεποιθήσεις.

Πίνακας 20: Παραδείγματα προσφύγων που αναγνωρίστηκαν με βάση τις πολιτικές πεποιθήσεις τους που προσδιορίστηκαν από ευρωπαϊκά δικαστήρια

Πολιτικές πεποιθήσεις	Μέλος οργάνωσης για την καταπολέμηση της δουλείας, του ρατσισμού, καθώς και της καταπίεσης και των διακρίσεων κατά των μαύρων ⁽⁵⁰⁹⁾
	Γυναίκα δικηγόρος από την Αλγερία, η οποία υποστήριζε τα δικαιώματα των γυναικών στη συγκεκριμένη χώρα ⁽⁵¹⁰⁾
	Δικαστής ο οποίος αρνήθηκε να τελέσει πράξεις αντίθετες προς τους κανόνες του επαγγέλματός του ⁽⁵¹¹⁾
	Γυναίκα από τη Νιγηρία που είχε υποστεί βιασμό, ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας και η οποία ήταν αντίθετη με τον ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων της κόρης της, διατρέχοντας ως εκ τούτου τον κίνδυνο να θεωρηθεί πολιτική αντίπαλος στη Νιγηρία ή ως άτομο εκτός των θρησκευτικών προτύπων και των κοινωνικών αξιών ⁽⁵¹²⁾
	Γραφίστας που είχε εργαστεί για ενώσεις γυναικών και για τη Φατάχ στη Γάζα ⁽⁵¹³⁾
	Φαρμακοποιός που διατρέχει κίνδυνο να διωχθεί από τις συριακές δυνάμεις ασφαλείας, οι οποίες τον υποπτεύονται ότι θα παράσχει βοήθεια σε αντάρτες πουλώντας τους φάρμακα ⁽⁵¹⁴⁾
	Δημοσιογράφος που εργάστηκε για το κόμμα του πρώην προέδρου (προέδρου Saleh) στην Υεμένη και αντιμετωπίζει διώξεις από τους Χούθι ⁽⁵¹⁵⁾

⁵⁰⁷ Immigration and Asylum Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2000, *Gomez (Non-State Actors: Acero-Garces disapproved) (Colombia)*, [2000] UKIAT 00007 [στο εξής IAT (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Gomez (non-state actors: Acero-Garces disapproved) (Colombia)*], σκέψη 30, που εγκρίθηκε γενικά από το Ανώτατο Δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου στην απόφασή του Supreme Court (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *RT (Zimbabwe)*, ό.π. υποσημείωση 361.

⁵⁰⁸ Zimmerman (επιμ.), *The 1951 Convention and Protocol: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 169, σ. 400.

⁵⁰⁹ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2014, *M. B.*, αριθ. 14007634, στο CNDA (Γαλλία), *Contientieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, σ. 30-32.

⁵¹⁰ CRR, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1995, *Ms M.* αριθ. 94006878.

⁵¹¹ CRR, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1995, *M. A.*, αριθ. 94010533.

⁵¹² Δικαστήριο της Περούτζια (Tribunale ordinario di Perugia) (Ιταλία), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2021, αριθ. 2646/2017 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁵¹³ VG Χάλλε, απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2019, *7 A 49/17 HAL.*

⁵¹⁴ Μητροπολιτικό δικαστήριο (Fővárosi Törvényszék) (Ουγγαρία), απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, *MAA κατά Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας*, 6.K.31830/2013/6 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Μητροπολιτικό δικαστήριο (Ουγγαρία), 2013, *MAA κατά Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ιθαγένειας* (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)].

⁵¹⁵ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2020, *M. A.*, αριθ. 19044153.

Δεδομένου ότι το άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ορίζει ότι δεν ασκεί επιρροή το αν ο αιτών έχει πράγματι από ένα από τα πέντε χαρακτηριστικά που προσδιορίζονται στο άρθρο 10 παράγραφος 1, ορισμένες πράξεις μπορεί να θεωρούνται πολιτικές στη χώρα καταγωγής, παρά το γεγονός ότι έχουν αμυδρώς ή ουδόλως εμφανή πολιτικό χαρακτήρα. Πράξεις οι οποίες δεν έχουν εμφανή πολιτικό χαρακτήρα μπορεί να είναι η φροντίδα ασθενών ανταρτών ή συμπεριφορά η οποία θεωρείται ότι αμφισβητεί την άσκηση της εξουσίας των αρχών στη χώρα καταγωγής, παρότι η πολιτική διάστασή της δεν είναι κατ' ανάγκη εμφανής⁽⁵¹⁶⁾.

Όταν έχουν καταλογιστεί πεποιθήσεις, η ύπαρξη πραγματικής πολιτικής δραστηριότητας δεν είναι απαραίτητη: το κρίσιμο ζήτημα είναι η **αντίληψη του υπευθύνου της δίωξης** όσον αφορά το θύμα της δίωξης και τις δραστηριότητες τις οποίες ο εν λόγω υπεύθυνος ορίζει και θεωρεί ως «πολιτικές δραστηριότητες»⁽⁵¹⁷⁾. Δεδομένης της επικέντρωσης στις απόψεις του υπευθύνου της δίωξης, δεν θα πρέπει να δίδεται αδικαιολόγητη έμφαση στο αν ο αιτών ήταν πραγματικά μέλος κόμματος ή εν ενεργεία πολιτικός. Όπως επισήμανε το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο:

«Η συμμετοχή σε πολιτικό κόμμα είναι μία (αλλά όχι η μόνη) δυνατότητα συμμετοχής στον δημόσιο βίο και διατύπωσης πολιτικών απόψεων. Το γεγονός ότι ο αιτών δεν ήταν μέλος, αλλά μόνον υποστηρικτής του κόμματος της αντιπολίτευσης, δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν διατύπωσε επαρκώς τις πολιτικές απόψεις του. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο εάν στη συγκεκριμένη χώρα η απλή συμμετοχή σε διαδηλώσεις, τις οποίες οργανώνουν κόμματα της αντιπολίτευσης, οδηγεί συνήθως σε δίωξη από εκπροσώπους της κρατικής εξουσίας. Επομένως, μία εκ των προϋποθέσεων είναι να έχει ο αιτών κάποια πολιτική πεποίθηση, να μπορεί να την παρουσιάσει κατάλληλα και να περιγράψει αξιόπιστα την αδικία που υπέστη για τον λόγο αυτό»⁽⁵¹⁸⁾.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι τα παιδιά-πρώην στρατιώτες στα οποία μπορούν να καταλογιστούν πολιτικές πεποιθήσεις λόγω των πράξεων με τις οποίες συνδέονται κατά τη διάρκεια της βίαιης στρατολόγησης και/ή της στρατιωτικής θητείας τους⁽⁵¹⁹⁾.

⁵¹⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 1, ό.π. υποσημείωση 309, σκέψη 33· Refugee Status Appeals Authority (Αρχή προσφυγών για το καθεστώς πρόσφυγα) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2008, προσφυγή αριθ. 76044· Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, όσον αφορά τη διατύπωση του άρθρου 12 στοιχείο ε) σε εκείνο το στάδιο, το οποίο όριζε ότι «[η] εκδήλωση πολιτικού φρονήματος μπορεί επίσης να αποτελεί πράξη ή να θεωρηθεί ως πράξη από έναν διώκτη».

⁵¹⁷ Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2010, αριθ. 429/2007 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁵¹⁸ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2008, SN κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 5, Azs 66/2008-70 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 401. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 1ης Ιουλίου 2021, *Mme D.*, αριθ. 19043893 C, σχετικά με γυναίκα αστυνομικό από την περιοχή του Ντονέτσκ της Ουκρανίας, η οποία αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας λόγω των πολιτικών πεποιθήσεων που της καταλόγισαν οι αρχές, οι οποίες την υποπεύονταν για αποσχιστικές τάσεις, την απέλυσαν από τη θέση της και επιδίωξαν να τη δικάσουν για προδοσία στο πλαίσιο αυθαίρετης διαδικασίας που προσέβαλλε τα δικαιώματα υπεράσπισής της.

⁵¹⁹ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2010, *M. N.*, αριθ. 10004872, στο CNDA (Γαλλία), Contientieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2010, 2011, σ. 48.

1.6.2.5.2. Πολιτικές πεποιθήσεις που αποδίδονται από μη κρατικούς υπευθύνους

Ένα τυπικό πλαίσιο στο οποίο οι πολιτικές πεποιθήσεις αποδίδονται ως λόγος δίωξης είναι όταν οι **κρατικοί υπεύθυνοι** ερμηνεύουν τις πράξεις ενός προσώπου ως έχουσες πολιτικά χαρακτηριστικά. Ωστόσο, είναι επίσης πιθανό **μη κρατικοί υπεύθυνοι**, όπως συμμορίες ή ομάδες ανταρτών, να στοχεύσουν ένα πρόσωπο για δίωξη λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων. Αυτό θα μπορούσε, για παράδειγμα, να συμβαίνει διότι θεωρούν ότι το εν λόγω πρόσωπο συνιστά απειλή για τους δικούς τους πολιτικούς σκοπούς.

Όπως επισήμανε το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας, μη κρατικοί υπεύθυνοι μπορούν να **αποδώσουν πολιτικές πεποιθήσεις** σε εκπροσώπους του κράτους, όταν «ο κρατικός οργανισμός [...] εξαρτά την πρόσβαση σε απασχόληση στο πλαίσιο του από την προσήλωση σε τέτοιες πεποιθήσεις, ή ενεργεί μόνο βάσει του συγκεκριμένου λόγου, ή στρέφεται αποκλειστικά κατά όλων των προσώπων που εναντιώνονται στις εν λόγω πεποιθήσεις»⁽⁵²⁰⁾. Παρόμοια άποψη έχει διατυπώσει αρμόδιο δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου για υποθέσεις μετανάστευσης και ασύλου (Immigration and Asylum Tribunal, UKIAT):

«[...] Πρόσωπο το οποίο είναι το ίδιο κρατικός υπάλληλος, π.χ. δημόσιος υπάλληλος ή αστυνομικός, ενδέχεται να διατρέχει κίνδυνο δίωξης λόγω πολιτικών πεποιθήσεων εάν οι περιστάσεις είναι τέτοιες ώστε μη κρατικοί υπεύθυνοι να του καταλογίζουν πολιτικές πεποιθήσεις αντίθετες προς τις δικές τους. Η απόφαση σχετικά με το αν ο δημόσιος υπάλληλος διατρέχει κίνδυνο δίωξης λόγω πολιτικών πεποιθήσεων δεν πρέπει ποτέ να λαμβάνεται διά παραπομπής σε εκ προοιμίου επιχείρημα βασισμένο στην πάγια αντίληψη ότι το μόνο που μπορεί να καταλογιστεί σε ένα πρόσωπο σε τέτοια θέση είναι ότι κάνει τη δουλειά του. Θα πρέπει να εξετάζεται πάντοτε αν στη συγκεκριμένη χώρα οι κανονικοί δίαυλοι πολιτικής και διοικητικής ευθύνης έχουν υποστεί στρέβλωση από την ιστορία και τα γεγονότα»⁽⁵²¹⁾.

Επιπλέον, μη κρατικοί φορείς μπορούν να αποδίδουν πολιτικές πεποιθήσεις σε άτομα ή ομάδες. Για παράδειγμα, μια συμμορία ή ομάδα ανταρτών μπορεί να στοχοποιήσει χωρικούς για την εικαζόμενη αντίθεσή τους στις ένοπλες επιχειρήσεις της στην περιοχή.

Επιπλέον, δυνάμει του άρθρου 9 παράγραφος 3, οι πολιτικές πεποιθήσεις μπορεί να αποτελούν λόγο δίωξης ακόμη και αν ο μη κρατικός υπεύθυνος δεν αποδίδει πολιτικό λόγο σε ένα πρόσωπο, αλλά το κράτος δεν προστατεύει στο εν λόγω πρόσωπο για πολιτικούς λόγους. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, για παράδειγμα, εάν το κράτος εφαρμόζει πολιτικές που εισάγουν διακρίσεις για όλους όσους ζουν στην περιοχή (βλέπε ενότητα 1.6.1.2 ανωτέρω).

⁵²⁰ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), 2010, *OFPRA c M A*, αριθ. 323669, ό.π. υποσημείωση 418. Άλλα παραδείγματα από τη Γαλλία: CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 2018, *M. O.*, αριθ. 18007777 R, σχετικά με Αφγανό πρώην αστυνομικό της τοπικής αστυνομίας που υπέστη διώξεις και απειλές από τους Ταλιμπάν, για τον οποίο το δικαστήριο δέχθηκε ότι του είχαν καταλογιστεί φιλοδυτικές και φιλοκυβερνητικές πολιτικές πεποιθήσεις λόγω της εργασίας του· και ομοίως CNDA (Γαλλία), απόφαση της 8ης Ιανουαρίου 2019, *M. S.*, αριθ. 17049487 R, σχετικά με Αφγανό αξιωματικό του στρατού, στον οποίο οι Ταλιμπάν και ομάδες ανταρτών καταλόγισαν φιλοδυτικές και φιλοκυβερνητικές πολιτικές πεποιθήσεις.

⁵²¹ IAT (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Gomez (non-state actors: Acero-Garces disapproved) (Colombia)*, ό.π. υποσημείωση 509, σκέψη 46, που εγκρίθηκε γενικά στην απόφαση Supreme Court (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *RT (Zimbabwe)*, ό.π. υποσημείωση 361, σκέψη 44.

1.6.2.5.3. Ποινική δίωξη λόγω πολιτικών πεποιθήσεων: η περίπτωση της ανυποταξίας

Το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει ότι:

«σε πολλές περιπτώσεις, η άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας αποτελεί έκφραση πολιτικών πεποιθήσεων —είτε πρόκειται για απόρριψη οποιασδήποτε χρήσης στρατιωτικής δύναμης είτε για αντίθεση στην πολιτική ή τις μεθόδους των αρχών της χώρας καταγωγής— ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, ή έχει ως κίνητρο την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας. Στις περιπτώσεις αυτές, οι πράξεις δίωξης τις οποίες προκαλεί αυτή η άρνηση συνδέονται με τους ίδιους λόγους»⁽⁵²²⁾.

Οι διατάξεις της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με τη δίωξη και την ποινική δίωξη (βλέπε ενότητα 1.4.4.6 ανωτέρω) καταδεικνύουν ότι η διακριτική μεταχείριση ή η επιβολή δυσανάλογων κυρώσεων στην ποινική διαδικασία μπορεί να οδηγήσει σε νομικά, διοικητικά, αστυνομικά και/ή δικαστικά μέτρα με χαρακτήρα δίωξης [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχεία β) και γ)]. Εάν το σχετικό κίνητρο είναι η φυλή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή οι πολιτικές πεποιθήσεις, αυτό μπορεί επίσης να καταδεικνύει ότι συντρέχει λόγος δίωξης βάσει του άρθρου 10.

Για παράδειγμα, στην υπόθεση Shepherd⁽⁵²³⁾, το ΔΕΕ εξέτασε την περίπτωση αιτούντος που αρνήθηκε να υπηρετήσει στις ένοπλες δυνάμεις των ΗΠΑ στο Ιράκ, επειδή πίστευε ότι υπηρετώντας θα στήριζε τη συστηματική, αδιάκριτη και δυσανάλογη χρήση όπλων που δεν λαμβάνει υπόψη τον άμαχο πληθυσμό. Η γενική εισαγγελέας επισήμανε στις προτάσεις της ότι η «πεποίθηση κάποιου ότι δεν μπορεί να εκπληρώσει στρατιωτική θητεία σε σύρραξη, εάν αυτό είναι πιθανό να οδηγήσει στη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου από αυτόν», ισοδυναμεί με «[πολιτική] γνώμη, απόψεις ή πεποιθήσεις σχετικά με ζήτημα το οποίο άπτεται του κράτους και των πολιτικών ή των μεθόδων που εφαρμόζει»⁽⁵²⁴⁾. Η γενική εισαγγελέας τόνισε ότι, εάν η άρνησή του να συνεχίσει να εκπληρώνει τη στρατιωτική θητεία του οφειλόταν σε λόγους «σοβαρής και ανυπέρβλητης αντιθέσεως μεταξύ αυτού που ευλόγως ανέμενε ότι θα συνεπαγόταν η υποχρέωση εκπληρώσεως της στρατιωτικής θητείας και της συνειδήσεώς του», θα πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) πρώτη περίπτωση. Υπό αυτές τις περιστάσεις, η γενική εισαγγελέας επισήμανε ότι εν συνεχεία θα έπρεπε να εξεταστεί κατά πόσον, βάσει των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων, «μπορεί ευλόγως να θεωρηθεί ότι πρόσωπα που βρίσκονται στην ιδιάζουσα θέση του A. L. Shepherd αντιμετωπίζονται στις ΗΠΑ διαφορετικά και αν υφίστανται γενικώς διαφορετική μεταχείριση από την κοινωνία. Αν ισχύει αυτό, πληρούνται και οι προϋποθέσεις της δεύτερης περιπτώσεως του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο δ'»⁽⁵²⁵⁾.

Είναι χρήσιμο να παρατεθούν οι υποδείξεις του ΔΕΕ στην υπόθεση ΕΖ όσον αφορά τον τρόπο εξέτασης των πολιτικών πεποιθήσεων ως λόγου δίωξης στο πλαίσιο ένοπλης

⁵²² ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 47· βλέπε επίσης σκέψη 59.

⁵²³ ΔΕΕ, 2015, Shepherd, ό.π. υποσημείωση 163.

⁵²⁴ ΔΕΕ, προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Sharpston της 11ης Νοεμβρίου 2014, Andre Lawrence Shepherd κατά Bundesrepublik Deutschland, C-472/13, EU:C:2014:2360, σκέψη 48.

⁵²⁵ ΔΕΕ, προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Sharpston της 11ης Νοεμβρίου 2014, Andre Lawrence Shepherd κατά Bundesrepublik Deutschland, C-472/13, EU:C:2014:2360, σκέψεις 49-60. Το ΔΕΕ ακολούθησε την ίδια προσέγγιση στην απόφαση ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψεις 47 και 59.

σύρραξης, ιδίως εμφυλίου πολέμου, όπου δεν υπάρχει νομική δυνατότητα αποφυγής των στρατιωτικών υποχρεώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι:

«[...] είναι πολύ πιθανό η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας να ερμηνευθεί από τις αρχές ως πράξη πολιτικής αντίθεσης, ανεξαρτήτως των τυχόν πιο περίπλοκων προσωπικών κινήτρων του ενδιαφερομένου. Το άρθρο 10, παράγραφος 2, της [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] ορίζει όμως ότι, “[κ]ατά την αξιολόγηση του βασίμου του φόβου του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη, δεν ασκεί επιρροή το εάν ο αιτών χαρακτηρίζεται πράγματι από το φυλετικό, θρησκευτικό, εθνικό, κοινωνικό ή πολιτικό στοιχείο, το οποίο προκαλεί τη δίωξη, υπό την προϋπόθεση ότι το χαρακτηριστικό αυτό του αποδίδεται από τον δράστη της δίωξης”» ⁽⁵²⁶⁾.

1.7. Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)

Χρησιμοποιώντας την ίδια διατύπωση με την ΟΕΑΑ, το άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ορίζει τα εξής:

Άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Στους υπεύθυνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης συμπεριλαμβάνονται:

- α) το κράτος·
- β) ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος της επικράτειας του κράτους·
- γ) μη κρατικοί υπεύθυνοι, εάν μπορεί να καταδειχθεί ότι οι υπεύθυνοι που αναφέρονται υπό στοιχεία α) και β), περιλαμβανομένων των διεθνών οργανισμών, δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παράσχουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται με το άρθρο 7.

Όπως επισημαίνεται στην ενότητα [1.4.1](#), για να υπάρχουν πράξεις δίωξης ή σοβαρής βλάβης, πρέπει να υπάρχει ηθελημένη ανθρώπινη ενέργεια. Όπως τόνισε το ΔΕΕ στην απόφασή του για την υπόθεση *M'Bodj*, οι διώξεις ή οι σοβαρές βλάβες «πρέπει να απορρέουν από συμπεριφορά τρίτου και δεν μπορούν [...] να αποτελούν απλώς και μόνο συνέπεια των γενικών ανεπαρκειών του συστήματος υγείας της χώρας καταγωγής» ⁽⁵²⁷⁾. Ως εκ τούτου, κατά την εξέταση των προϋποθέσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας, εξαιρείται η δίωξη ή η σοβαρή βλάβη που προκύπτει από δυσχερείς κοινωνικοοικονομικές ή υγειονομικές συνθήκες στη χώρα καταγωγής οι οποίες δεν μπορούν να αποδοθούν σε υπευθύνους δίωξης

⁵²⁶ ΔΕΕ, 2020, [ΕΖ](#), ό.π. υποσημείωση [34](#), σκέψη 60.

⁵²⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση [52](#), σκέψη 35· βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, [ΜΡ](#), ό.π. υποσημείωση [34](#), σκέψεις 51-57.

ή σοβαρής βλάβης (⁵²⁸). Σύμφωνα με την προσέγγιση που υιοθέτησε το ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, οι πράξεις βλάβης πρέπει να «προκαλούνται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο από ανθρώπινους παράγοντες» (⁵²⁹).

Η πηγή της δίωξης δεν ορίζεται στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες. Το άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης ορίζει απλώς τους πρόσφυγες ως πρόσωπα τα οποία, συνεπεία δικαιολογημένου φόβου διώξεως για συγκεκριμένο λόγο, δεν επιθυμούν ή δεν δύνανται να επωφεληθούν από την προστασία της χώρας καταγωγής τους. Λόγω έλλειψης ορισμού, παραμένει ασαφές αν οντότητες εκτός του κράτους μπορούν να είναι υπεύθυνοι δίωξης. Τα κράτη μέλη έχουν δώσει διαφορετικές ερμηνείες (⁵³⁰). Συμπληρώνοντας τον ορισμό του «πρόσφυγα» στο άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιאτύπωση) (το οποίο αναπαράγει σε μεγάλο βαθμό το άρθρο 1 Α παράγραφος 2 της Σύμβασης) με το άρθρο 6, ο νομοθέτης της ΕΕ αποφάσισε να κωδικοποιήσει την «πρακτική της συντριπτικής πλειονότητας των κρατών μελών και άλλων φορέων που αναπτύσσουν παγκόσμια δραστηριότητα», αναγνωρίζοντας ότι:

«ο φόβος της δίωξης ή της σοβαρής αδικαιολόγητης βλάβης ενδέχεται να είναι βάσιμος ακόμη και όταν ο σχετικός κίνδυνος δεν προέρχεται μόνο από το κράτος αλλά και από άλλα κόμματα ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή από μη κρατικούς φορείς, οσάκις το κράτος αδυνατεί ή δεν έχει τη βούληση να παράσχει ουσιαστική προστασία» (⁵³¹).

Η σύνδεση που έκανε η Επιτροπή με την αποτελεσματική προστασία κρίθηκε ότι απαιτεί περαιτέρω συμπληρωματική διάταξη, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 7 της ΟΕΑΑ

⁵²⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52. Παρότι η απόφαση αφορούσε την επικουρική προστασία, το άρθρο 6 εφαρμόζεται και στις δύο μορφές διεθνούς προστασίας. Επομένως, το συμπέρασμα του ΔΕΕ ισχύει εξίσου και για το καθεστώς πρόσφυγα. Κατά την απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, στην οποία ερμηνεύεται το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, ηθελημένη ανθρώπινη ενέργεια αποδεικνύεται εφόσον συνιστά «κυρίαρχο αίτιο» της κακομεταχείρισης. Επομένως, η κακομεταχείριση ως αποτέλεσμα ξηρασίας μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις, εάν μπορεί να αποδειχθεί ότι κυρίαρχα αίτια της ξηρασίας ήταν οι πράξεις ισχυρών παραγόντων, π.χ. πολεμάρχων. Βλέπε ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 282: «Εάν οι δυσχερείς ανθρωπιστικές συνθήκες στη Σομαλία μπορούσαν να αποδοθούν αποκλειστικά ή έστω κυρίαρχα στη φτώχεια ή στην έλλειψη πόρων του κράτους για την αντιμετώπιση ενός φυσικού φαινομένου, όπως η ξηρασία, το κριτήριο που θεσπίζεται στην απόφαση *N* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου* θα μπορούσε να θεωρηθεί πρόσφορο». Αυτό σημαίνει ότι η εικαζόμενη μελλοντική βλάβη θα πρέπει να απορρέει από τις σκόπιμες πράξεις ή παραλείψεις δημόσιων αρχών ή μη κρατικών φορέων. [Για την τροποποίηση του περιεχομένου του κριτηρίου των «πολύ εξαιρετικών περιστάσεων» στην υπόθεση *N* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου* από το τμήμα ευρείας συνθέσεως, βλέπε ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *Paposhvili*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 183].

⁵²⁹ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 282.

⁵³⁰ Γενικά, πριν από την έκδοση της ΟΕΑΑ, υπήρχαν δύο βασικές προσεγγίσεις: η προσέγγιση της λογοδοσίας, η οποία περιορίζει το ευεργέτημα του καθεστώτος πρόσφυγα σε όσους κινδυνεύουν να υποστούν διώξεις από κρατικές οντότητες *de jure* ή *de facto*, και η προσέγγιση της προστασίας, η οποία επικεντρώνεται στην ύπαρξη αποτελεσματικής προστασίας κατά της δίωξης στη χώρα καταγωγής και όχι στον υπεύθυνο δίωξης. [Βλέπε, για παράδειγμα, House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 6ης Ιουλίου 2000, *Horvath v Secretary of State for the Home Department*, [2001] AC 489, [2000] UKHL 37 [στο εξής House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Horvath*], κατά τον Lord Hope of Craighead].

⁵³¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση*, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, σ. 17, η οποία αναφέρεται στη διατύπωση του άρθρου 9 παράγραφος 1 σε εκείνο το στάδιο. Την ίδια προσέγγιση ακολούθησε το ΕΔΔΑ, το οποίο αναγνωρίζει ότι οι κίνδυνοι από μη κρατικούς υπευθύνους εγείρουν ζήτημα βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ σε περιπτώσεις μη επαναπροώθησης. Βλέπε, ειδικότερα, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 29ης Απριλίου 1997, *HLR κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 24573/94, CE:ECHR:1997:0429JUD002457394, σκέψη 40. Για πιο πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ που υιοθετεί παρόμοια άποψη όσον αφορά τους μη κρατικούς υπευθύνους κακομεταχείρισης, βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψη 50.

(αναδιατύπωση), το οποίο ορίζει τους υπευθύνους προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης και προσδιορίζει τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά της προστασίας (βλέπε ενότητα 1.8) ⁽⁵³²⁾. Τα άρθρα 6 και 7 συνδέονται στενά μεταξύ τους. Η εκτίμηση του αν υφίσταται αποτελεσματική προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης στη χώρα καταγωγής και, εάν υφίσταται, από ποιον μπορεί να παρέχεται εξαρτάται από τον προσδιορισμό της πηγής της εν λόγω δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Το σκεπτικό στο οποίο βασίζονται τα άρθρα 6 και 7, εξεταζόμενα από κοινού, είναι ότι τα άτομα δεν θεωρείται ότι χρήζουν διεθνούς προστασίας εάν είναι σε θέση να εξασφαλίσουν αποτελεσματική και μη προσωρινή προστασία στη χώρα καταγωγής τους. Όπως έκρινε το ΔΕΕ στην υπόθεση ΟΑ, «υπήκοος τρίτης χώρας που όντως προστατεύεται από πράξεις διώξεως κατά την έννοια της διατάξεως αυτής δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι διατηρεί βάσιμους φόβους ότι θα υποστεί διώξεις» ⁽⁵³³⁾.

Οι τρεις οντότητες του άρθρου 6 φαίνεται ότι μπορούν να περιλαμβάνουν κάθε είδος υπευθύνου δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Αυτό αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι σκοπός του ήταν να ερμηνεύεται διασταλτικά ⁽⁵³⁴⁾.

Η παρούσα ενότητα εξετάζει τις τρεις οντότητες που μπορούν να αναγνωριστούν από τα κράτη μέλη ως υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης, όπως παρατίθενται στο άρθρο 6: το κράτος (υποενότητα 1.7.1), ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του (υποενότητα 1.7.2) και μη κρατικοί υπεύθυνοι (υποενότητα 1.7.3). Όπως θα γίνει εμφανές, η διάκριση μεταξύ αυτών των υπευθύνων δίωξης ή σοβαρής βλάβης δεν είναι πάντοτε σαφής. Ενδέχεται στην ίδια υπόθεση να υπάρχουν υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης που εμπίπτουν σε περισσότερες από μία από τις επιμέρους κατηγορίες του άρθρου 6 στοιχεία α) έως γ) ⁽⁵³⁵⁾.

Η ενότητα 1.7 περιλαμβάνει τρεις υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 21.

Πίνακας 21: Διάρθρωση της ενότητας 1.7

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.7.1	Το κράτος [άρθρο 6 στοιχείο α)]	134
1.7.2	Ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του [άρθρο 6 στοιχείο β)]	136
1.7.3	Μη κρατικοί υπεύθυνοι [άρθρο 6 στοιχείο γ)]	138

1.7.1. Το κράτος [άρθρο 6 στοιχείο α)]

Το άρθρο 6 στοιχείο α) προβλέπει ότι «το κράτος» είναι δυνητικά υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Αυτό αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι, παρά την εμφάνιση μη κρατικών υπευθύνων στο πλαίσιο αιτήσεων παροχής διεθνούς προστασίας, το κράτος παραμένει ο

⁵³² High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 25ης Ιουνίου 2012, *WA [DRC] v Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General*, [2012] IEHC 251 [στο εξής High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), 2012, *WA [DRC] v Minister for Justice and Equality and Another*], σκέψη 36.

⁵³³ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 57.

⁵³⁴ Βλέπε, υπό αυτή την έννοια, High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2012, *JTM v Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General*, [2012] IEHC 99 [στο εξής High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), 2012, *JTM v Minister for Justice and Equality and Another*], σκέψεις 32-34 και 46.

⁵³⁵ Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2002, *Rolandas Svazas v Secretary of State for the Home Department*, [2002] EWCA Civ 74, [στο εξής EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2002, *Rolandas Svazas*].

παραδοσιακός και πρωταρχικός υπεύθυνος δίωξης και σοβαρής βλάβης, καθώς διαθέτει κυριαρχικά καθήκοντα, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης βίας.

Ορισμός του «κράτους» δεν παρέχεται στο άρθρο 6 στοιχείο α) ούτε σε άλλο σημείο της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Η συνήθης έννοια του όρου αυτού υπό το πρίσμα της οικονομίας και του σκοπού της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) υποστηρίζει μια ευρεία ερμηνεία, όπως αυτή που χρησιμοποιείται στο διεθνές δίκαιο περί ευθύνης του κράτους. Ο πίνακας 22 συνοψίζει την ανάλυση της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (⁵³⁶).

Πίνακας 22: Το κράτος ως υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης

De jure όργανα	1	Κάθε όργανο του κράτους το οποίο ασκεί νομοθετικά, εκτελεστικά, δικαστικά ή οποιαδήποτε άλλα καθήκοντα και ενεργεί σε οποιοδήποτε επίπεδο
De facto όργανα	2	Πρόσωπα ή οντότητες που εξουσιοδοτούνται να ασκούν κρατική εξουσία
	3	Ατομα ή ομάδες που ενεργούν υπό τον έλεγχο ή τις οδηγίες του κράτους
	4	Όργανα τα οποία τίθενται στη διάθεση του κράτους από άλλο κράτος και ασκούν κρατική εξουσία

Όπως φαίνεται στον πίνακα 22 ανωτέρω, η έννοια του κράτους ως υπευθύνου δίωξης ή σοβαρής βλάβης περιλαμβάνει **κάθε πράξη δίωξης ή σοβαρής βλάβης η οποία απορρέει από de jure ή de facto κρατικά όργανα**. Τα εν λόγω όργανα περιλαμβάνουν κάθε υπάλληλο που ασκεί κρατικά καθήκοντα (⁵³⁷), ανεξάρτητα από το αν αυτά αφορούν τη δικαστική, την εκτελεστική ή τη νομοθετική εξουσία, και εργάζεται σε οποιοδήποτε επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων επομένων των τοπικών αρχών (⁵³⁸). Πράξεις οι οποίες μπορούν να αποδοθούν στο κράτος μπορούν επίσης, σε ορισμένες περιστάσεις, να περιλαμβάνουν 1) πράξεις προσώπων ή οντοτήτων που εξουσιοδοτούνται να ασκούν κρατική εξουσία (⁵³⁹) και 2) πράξεις ατόμων ή ομάδων που ενεργούν υπό τον έλεγχο ή τις οδηγίες οργάνων ή οντοτήτων εξουσιοδοτημένων να ασκούν κρατική εξουσία (⁵⁴⁰). Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η κρατική εξουσία μπορεί να ασκείται από όργανα άλλου κράτους που τίθενται στη διάθεση του κράτους (⁵⁴¹).

Στην απόφασή του στις υποθέσεις X, Y και Z, το ΔΕΕ έκρινε ότι «απλώς και μόνον η ποινικοποίηση των ομοφυλοφιλικών πράξεων δεν αποτελεί, αυτή καθ' εαυτήν, πράξη δίωξεως», εάν όμως συνοδεύεται από «ποινή φυλακίσεως ή καθειρξεως κολάζουσα ομοφυλοφιλικές πράξεις και όντως εφαρμοζόμενη στη χώρα καταγωγής [...] πρέπει να θεωρηθεί [ότι] αποτελεί πράξη δίωξεως» (⁵⁴²). Αυτό σημαίνει ότι η νομοθετική εξουσία μιας κυβέρνησης μπορεί να συμβάλει σε πράξεις δίωξης. Αυτό μπορεί μάλιστα να ισχύει και

⁵³⁶ Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (ILC), *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, Ψήφισμα 56/83 της ΓΣΗΕ, 12 Δεκεμβρίου 2001 [στο εξής ILC, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*]. Σύμφωνα με τον Crawford, J., *Brownlie's Principles of Public International Law*, 9η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2019, σ. 524, τα άρθρα αυτά «μνημονεύονται συχνά και έχουν αποκτήσει αυξανόμενη ισχύ ως έκφραση του εθμικού δικαίου της ευθύνης του κράτους».

⁵³⁷ Βλέπε CNDA (Γαλλία), απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, *Mlle K.*, αριθ. 12015618 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#))· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 14ης Απριλίου 2010, *M. K.*, αριθ. 09004366 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)). Αφορούν και οι δύο πολιτικές αρχές.

⁵³⁸ Dörig, H., σχόλιο για το άρθρο 6 της οδηγίας 2011/95, παράγραφος 8, στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186.

⁵³⁹ ILC, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, ό.π. υποσημείωση 538, άρθρο 5.

⁵⁴⁰ ILC, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, ό.π. υποσημείωση 538, άρθρο 8.

⁵⁴¹ ILC, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, ό.π. υποσημείωση 538, άρθρο 6.

⁵⁴² ΔΕΕ, 2013, *X, Y και Z*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 61.

για το δικαστικό σώμα, όταν εφαρμόζει τέτοιους νόμους που επιβάλλουν δυσανάλογη ή μεροληπτική ποινή, όπως έκρινε το ΔΕΕ στις υποθέσεις Χ, Υ και Ζ ⁽⁵⁴³⁾.

Η δίωξη ή η σοβαρή βλάβη συχνά προκαλείται από υπευθύνους που δικαιούνται να κάνουν χρήση βίας, και συγκεκριμένα από υπαλλήλους επιβολής του νόμου και στρατιωτικό προσωπικό ⁽⁵⁴⁴⁾. Σε υπόθεση ενώπιον του ουγγρικού Μητροπολιτικού Δικαστηρίου, το δικαστήριο χορήγησε καθεστώς πρόσφυγα στον προσφεύγοντα, φαρμακοποιό ο οποίος διέτρεχε κίνδυνο δίωξης από τις συριακές δυνάμεις ασφαλείας, οι οποίες υποπτεύονταν ότι παρείχε συνδρομή στους στασιαστές πουλώντας τους φάρμακα ⁽⁵⁴⁵⁾. Όπως προκύπτει από απόφαση που εξέδωσε το 2009 το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, δίωξη από το κράτος μπορεί να υπάρχει ακόμη και όταν κρατικοί υπεύθυνοι ενεργούν εκτός της σφαίρας της αρμοδιότητάς τους ⁽⁵⁴⁶⁾. Κατ' αντιστοιχία προς τους κανόνες του διεθνούς δικαίου σχετικά με την ευθύνη του κράτους, σύμφωνα με τους οποίους πράξεις που τελούνται καθ' υπέρβαση της εξουσίας του κράτους (*ultra vires*) αποδίδονται αυτομάτως στο κράτος ⁽⁵⁴⁷⁾, κάθε κρατικός υπεύθυνος, ανεξάρτητα από το αν ενεργεί εντός ή εκτός των ορίων της αρμοδιότητάς του, ως «υπεύθυνος κράτους-παρία» ⁽⁵⁴⁸⁾, θα θεωρείται μέρος του κράτους βάσει του άρθρου 6 για τους σκοπούς της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας. Το ζήτημα θα είναι τότε κατά πόσον το κράτος παρεμβαίνει «ταχέως και αποτελεσματικά» για την πρόληψη τέτοιων βλαβών, κατά την έννοια του άρθρου 7 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (βλέπε ενότητα 1.8 κατωτέρω για τους υπευθύνους προστασίας) ⁽⁵⁴⁹⁾.

1.7.2. Ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του [άρθρο 6 στοιχείο β)]

Το άρθρο 6 στοιχείο β) αναφέρεται σε «ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους». Όπως απεικονίζεται στον πίνακα 23, διακρίνονται δύο κατηγορίες.

⁵⁴³ Ό.π. και ΔΕΕ, 2018, [Fathi](#), ό.π. υποσημείωση 214, σκέψεις 93, 96 και 98. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2013, *M. F.*, αριθ. 13007332 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 54-55· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Μαΐου 2013, *M. U.*, αριθ. 11010862 C+, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 71.

⁵⁴⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 29ης Απριλίου 2009, *SH* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 2, *Azs 13/2009-60* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), στην οποία το δικαστήριο αναγνώρισε τον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσόβου ως δυνητικό υπεύθυνο δίωξης.

⁵⁴⁵ Μητροπολιτικό Δικαστήριο (Ουγγαρία), 2013, *MAA* κατά *Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ό.π. υποσημείωση 516.

⁵⁴⁶ Βλέπε, υπό αυτή την έννοια, Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 22ας Μαΐου 2009, *AR* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 5, *Azs 7/2009-98* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).

⁵⁴⁷ ILC, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, ό.π. υποσημείωση 538. Βλέπε επίσης *Estate of Jean-Baptiste Caire (France) v United Mexican States* στο *Reports of International Arbitral Awards*, αριθ. 5, σ. 530.

⁵⁴⁸ Υπουργείο Εσωτερικών (Ηνωμένο Βασίλειο), *Asylum Policy Instruction, Assessing Credibility and Refugee Status*, 28 Ιουνίου 2022, σ. 26.

⁵⁴⁹ EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2002, *Rolandas Svazas*, ό.π. υποσημείωση 537, σκέψη 16. Βλέπε, ομοίως, Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 301. Στην απόφαση του Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), της 6ης Νοεμβρίου 2008, *PS (Sri Lanka) v Secretary of State for the Home Department*, [2008] EWCA Civ 1213 [στο εξής EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *PS (Sri Lanka)*], σκέψη 8, ο Lord Sedley επισήμανε ότι, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα είχε επανειλημμένως υποστεί σεξουαλική κακοποίηση από κρατικούς στρατιωτικούς στη Jaffna, «δεν υπήρχε εύλογη δυνατότητα κρατικής προστασίας από συμπεριφορές που έφεραν σαφή χαρακτηριστικά ανοχής και ατιμωρησίας, και για τον λόγο αυτό η αιτούσα εγκατέλειψε τη χώρα».

Πίνακας 23: Ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του ως υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης

1	Ομάδες ή οργανώσεις που ισοδυναμούν με de facto κρατικούς υπευθύνους επειδή ασκούν στοιχεία κρατικής εξουσίας
2	Ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης

Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται σε περιπτώσεις στις οποίες ομάδες ή οργανώσεις ισοδυναμούν με **de facto κρατικούς υπευθύνους**, ασκώντας στοιχεία κρατικής εξουσίας στο έδαφος του κράτους ή σε σημαντικό μέρος αυτού απουσία de jure κρατικής εξουσίας. Αυτό, για παράδειγμα, μπορεί βάσιμα να θεωρηθεί ότι συμβαίνει στις περιοχές της Πουντλάνδης και της Σομαλιλάνδης, οι οποίες έχουν εγκαθιδρύσει αμφότερες τις δικές τους διοικήσεις, διακριτές και αυτόνομες από αυτές της Σομαλίας⁽⁵⁵⁰⁾. Παρόμοιο συμπέρασμα μπορεί βάσιμα να συναχθεί όσον αφορά την Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση στο βόρειο Ιράκ κατά την περίοδο του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν και μετά την πτώση του, δεδομένου ότι το ιρακινό κράτος δεν ασκούσε πλέον στην πράξη εξουσία στο κατεχόμενο από την Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση έδαφος.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά **ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης**. Κατά τη γαλλική Επιτροπή προσφύγων των προσφύγων και το CNDA, αυτή ήταν, για παράδειγμα, η περίπτωση της φατριάς Darod στη Σομαλία το 2005⁽⁵⁵¹⁾ και των ανταρτών στην επαρχία Kunduz στο βόρειο Αφγανιστάν το 2013⁽⁵⁵²⁾. Οι Επαναστατικές Ένοπλες Δυνάμεις της Κολομβίας έχουν επίσης αναγνωριστεί ως ομάδα ή οργάνωση που ελέγχει σημαντικό μέρος του εδάφους της Κολομβίας⁽⁵⁵³⁾. Το ίδιο θα μπορούσε βάσιμα να υποστηριχθεί στην περίπτωση των Τίγρεων για την Απελευθέρωση του Ταμίλ Ιλάμ κατά τη διάρκεια της σύρραξης με την κυβέρνηση της Σρι Λάνκα και, πιο πρόσφατα, για την Al-Shabaab στη Σομαλία, παρότι στην περίπτωση αυτή απαιτείται ιδιαίτερη εξέταση του βαθμού ελέγχου που ασκεί σε δεδομένη χρονική στιγμή, καθώς αυτός εμφανίζει διακυμάνσεις⁽⁵⁵⁴⁾.

⁵⁵⁰ Βλέπε, υπό την έννοια αυτή, UKIAT, απόφαση της 31ης Μαρτίου 2005, *NM and Others (Lone Women – Ashraf) Somalia CG*, [2005] UKIAT 00076, σκέψεις 84 και 101. Μολονότι η υπόθεση αφορούσε τη δυνατότητα εγχώριας προστασίας στην Πουντλάνδη και τη Σομαλιλάνδη, παρέχει ενδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικά με τον βαθμό αυτονομίας και εξουσίας που ασκούν οι δύο αυτές περιοχές. Η απόφαση δεν μεταβλήθηκε από επακόλουθη καθοδήγηση σχετικά με τη χώρα όσον αφορά την κατάσταση στην Πουντλάνδη και τη Σομαλιλάνδη. Βλέπε για παράδειγμα Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2011, *AMM and Others (conflict; humanitarian crisis; returnees; FGM) Somalia CG*, [2011] UKUT 445 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *AMM and Others (conflict; humanitarian crisis; returnees; FGM) Somalia CG*] και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG*, [2014] UKUT 00442 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG*]. Βλέπε επίσης EASO, *Country of Origin Information Report – South and Central Somalia: Country Overview*, Αύγουστος 2014, σ. 27.

⁵⁵¹ CRR, απόφαση της 29ης Ιουλίου 2005, *Mlle A.*, αριθ. 487336, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Commission des recours des réfugiés, Année 2005, 2006*, σ. 65-66 (στο εξής CRR, 2005, *Mlle A.*, αριθ. 487336).

⁵⁵² CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Μαρτίου 2013, *M. Y.K.*, αριθ. 12025577 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 83-84.

⁵⁵³ Βλέπε, βάσιμα, Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal Supremo) (Ισπανία), απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2009, αριθ. *6894/2005*, σ. 10.

⁵⁵⁴ Σχετικά με την al-Shabaab στο Μουκντίσο, πρβλ. για παράδειγμα την απόφαση του Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG*, ό.π. υποσημείωση 552, σκέψη 368, όπου επισημαίνεται ότι η ένοπλη ομάδα αποσύρθηκε από το Μουκντίσο, με την απόφαση Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *AMM and Others (conflict; humanitarian crisis; returnees; FGM) Somalia CG*, ό.π. υποσημείωση 552, ειδικότερα σκέψεις 75 και 90-91, όπου αναλύεται ο βαθμός ελέγχου που ασκούσε τότε η Al-Shabaab. Βλέπε επίσης *Somali Actors, Country of Origin Information Report*, Ιούλιος 2021.

Επισημαίνεται ότι η διαχωριστική γραμμή μεταξύ ομάδων ή οργανώσεων που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του και μη κρατικών υπευθύνων δεν είναι πάντοτε σαφής. Παρότι η διάκριση αυτή δεν είναι κομβική για τον προσδιορισμό του υπευθύνου της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, παραμένει ωστόσο σημαντική για τον καθορισμό της ύπαρξης αποτελεσματικής προστασίας στη χώρα καταγωγής (βλέπε ενότητα 1.8 κατωτέρω) καθώς και της ύπαρξης εγχώριας προστασίας (βλέπε ενότητα 1.9 κατωτέρω). Το βασικό κριτήριο για τη διάκριση μεταξύ των εν λόγω ομάδων ή οργανώσεων και των μη κρατικών υπευθύνων είναι ο έλεγχος που ασκούν οι πρώτες στο κράτος ή σε σημαντικό μέρος του εδάφους του. Χωρίς αυτόν τον έλεγχο, η οντότητα δεν εμπίπτει στο άρθρο 6 στοιχείο β), αλλά στο άρθρο 6 στοιχείο γ) ως μη κρατικός υπεύθυνος.

Υπενθυμίζεται επίσης ότι, σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου που διέπουν την προσωπικότητα του κράτους, ακόμη και τα «αποσαθρωμένα κράτη» εξακολουθούν να θεωρούνται κράτη⁽⁵⁵⁵⁾.

1.7.3. Μη κρατικοί υπεύθυνοι [άρθρο 6 στοιχείο γ)]

Το άρθρο 6 στοιχείο γ) περιλαμβάνει τους μη κρατικούς υπευθύνους στον κατάλογο των υπευθύνων δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Όπως ο όρος «κράτος» δεν ορίζεται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), έτσι δεν ορίζεται ούτε η έννοια του «μη κρατικού υπευθύνου». Υπό το πρίσμα του γράμματος, της οικονομίας και του σκοπού του άρθρου 6, ο όρος πρέπει παρ' όλα αυτά **να ερμηνεύεται διασταλτικά**, καθώς σκοπός του άρθρου 6 είναι να μην περιορίζει την αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα, αλλά να διασφαλίζει τη χορήγηση του στα πρόσωπα που έχουν βάσιμο φόβο δίωξης. Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2010 επιβεβαίωσε ότι ένα ευρύ φάσμα μη κρατικών οντοτήτων έχει προσδιοριστεί ότι εμπίπτει στην κατηγορία του μη κρατικού υπευθύνου⁽⁵⁵⁶⁾. Όπως τόνισε το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο της Γερμανίας, στην έννοια αυτή περιλαμβάνονται όλοι οι μη κρατικοί υπεύθυνοι χωρίς περιορισμό, συμπεριλαμβανομένων μεμονωμένων προσώπων, εφόσον τελούν πράξεις δίωξης⁽⁵⁵⁷⁾. Τον ευρύ αυτό ορισμό συμερίζονται τα δικαστήρια και άλλων κρατών μελών. Αυτό αντικατοπτρίζεται στο φάσμα των μη κρατικών οντοτήτων που αναγνωρίζονται ως μη κρατικοί υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 24⁽⁵⁵⁸⁾.

⁵⁵⁵ «Είναι εντυπωσιακό ότι η νομική προσωπικότητα κρατών τα οποία δεν διέθεταν ουσιαστική κυβέρνηση για σημαντικό χρονικό διάστημα —στην περίπτωση της Σομαλίας, για παράδειγμα, η κατάσταση διήρκεσε περισσότερα από δεκατρία χρόνια— δεν έχει αμφισβητηθεί ποτέ» (Geiss, R., «Failed states: legal aspects and security implications», *German Yearbook of International Law*, αριθ. 48, 2004, σ. 465).

⁵⁵⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/83/ΕΚ, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών ως προσφύγων ή προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας και για το περιεχόμενο της προστασίας, COM(2010) 314 τελικό της 16ης Ιουνίου 2010, σ. 6, ενότητα 5.1.3, όπου αναφέρεται ότι «οι μη κρατικοί φορείς που αναγνωρίζονται ως φορείς δίωξης στην πρακτική διαφόρων κρατών μελών περιλαμβάνουν τους αντάρτες και τις παραστρατιωτικές οργανώσεις, τους τρομοκράτες, τις τοπικές κοινότητες και φυλές, τους εγκληματίες, τα μέλη της οικογένειας καθώς και τα μέλη πολιτικών κομμάτων ή κινημάτων».

⁵⁵⁷ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 18ης Ιουλίου 2006, αριθ. 1 C 15.05, DE:BVerwG:2019:180706U1C15.05.0, σκέψη 23. Βλέπε, ομοίως, UNHCR, Εγχειρίδιο, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 65, όπου επισημαίνεται ότι στους μη κρατικούς υπευθύνους περιλαμβάνονται επίσης τμήματα του ευρύτερου ή του τοπικού πληθυσμού.

⁵⁵⁸ Περαιτέρω παραδείγματα μη κρατικών υπευθύνων που έχει γίνει δεκτό ότι συνιστούν υπευθύνους δίωξης παρουσιάζονται στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Evaluation of the implementation of the recast qualification directive (2011/95/EU) – Final report, 2019, σ. 61-62.

Πίνακας 24: Παραδείγματα μη κρατικών οντοτήτων που αναγνωρίζονται ως μη κρατικοί υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης

1	Φατρίες και φυλές ⁽⁵⁵⁹⁾
2	Αντάρτες και παραστρατιωτικοί ⁽⁵⁶⁰⁾
3	Πολέμαρχοι, εξτρεμιστικές θρησκευτικές ομάδες και τρομοκράτες ⁽⁵⁶¹⁾
4	Εγκληματίες, συμμορίες και μαφία ⁽⁵⁶²⁾
5	Πολιτικοί αντίπαλοι ⁽⁵⁶³⁾
6	Μέλη οικογένειας και διευρυμένης οικογένειας ⁽⁵⁶⁴⁾

Ωστόσο, είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι το άρθρο 6 στοιχείο γ) επιβάλλει σημαντικό περιορισμό στο πότε οι μη κρατικοί υπεύθυνοι μπορούν να χαρακτηριστούν ως «υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης». Το άρθρο 6 στοιχείο γ) χαρακτηρίζει μη κρατικούς υπευθύνους ως υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης:

- ⁵⁵⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, Δικαστήριο του Κάλιαρι (Ιταλία), απόφαση της 3ης Απριλίου 2013, αριθ. [RG 8191/12 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#) [στο εξής Δικαστήριο του Κάλιαρι (Ιταλία), 2013, αριθ. [RG 8191/12 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#)], σ. 7-8, σχετικά με τον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων ως τρέχουσα πρακτική της φυλής στην οποία ανήκε η προσφεύγουσα.
- ⁵⁶⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2010, αριθ. [5051/2006](#), με την οποία χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα λόγω δίωξης από τις Επαναστατικές Ένοπλες Δυνάμεις της Κολομβίας. Για νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1996, [Ahmed κατά Αυστρίας](#), προσφυγή αριθ. 25964/94, CE:ECHR:1996:1217JUD002596494, σκέψη 22· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, [DNM κατά Σουηδίας](#), προσφυγή αριθ. 28379/11, CE:ECHR:2013:0627JUD002837911 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2013, [DNM κατά Σουηδίας](#)), σκέψη 54.
- ⁵⁶¹ Βλέπε, για παράδειγμα, Διοικητικό και Εργατικό Δικαστήριο Βουδαπέστης (Ουγγαρία), απόφαση της 28ης Ιουνίου 2013, [RY \(Αφγανιστάν\) κατά Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας](#), 17.K.31893/2013/3-IV (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σχετικά με δίωξη από τους Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν· CNDA (Γαλλία), 2013, *M. C.*, αριθ. 12024083 C, ό.π. υποσημείωση 246, σχετικά με δίωξη από μουσουλμάνους φονταμενταλιστές· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2013, *M. M.*, αριθ. 13018952 C+, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013*, 2014, σ. 63-64, σχετικά με πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, μεταξύ άλλων, από θρησκευτικούς εξτρεμιστές. Για νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Απριλίου 2014, [AAM κατά Σουηδίας](#), προσφυγή αριθ. 68519/10, CE:ECHR:2014:0403JUD006851910 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2014, [AAM κατά Σουηδίας](#)), σκέψη 66.
- ⁵⁶² Βλέπε, για παράδειγμα, Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Πολωνία), απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, [RdU-439-1/S/10 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2010, [AM and BM \(Trafficked women\) Albania CG](#), [2010] UKUT 80 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2010, [AM and BM \(Trafficked women\) Albania CG](#)], σκέψεις 165 και 167-170, που αφορούν αμφοτέρως δίκτυα εμπορίας ανθρώπων· και RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2008, αριθ. [18.419](#), στο πλαίσιο βεντέτας.
- ⁵⁶³ Βλέπε, για παράδειγμα, VG Βερολίνου, απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, [33 K 79.10 A \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#) [στο εξής VG Βερολίνου, 2011, [33 K 79.10 A \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#)] σχετικά με ζευγάρι Αφγανών που υποστήριζαν τον διαχωρισμό κράτους και Ισλάμ και τα ίσα δικαιώματα ανδρών και γυναικών και δέχονταν απειλές από πολιτικούς αντιπάλους επί των οποίων η κεντρική κυβέρνηση δεν είχε, στην πράξη, καμία επιρροή ή έλεγχο.
- ⁵⁶⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2012, αριθ. [89.927](#), σκέψη 4.9· CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, *Mme H.K. épouse G*, αριθ. 12017176 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013*, 2014, σ. 72-73· VG Αουγκσμπουργκ, 2011, [Au 6 K 11.30092 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), ό.π. υποσημείωση 456· High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), 2012, [JTM v Minister for Justice and Equality and Another](#), ό.π. υποσημείωση 536· Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Πολωνία), απόφαση της 23ης Αυγούστου 2012, [RdU-82/8/S/10 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#)· Εφετείο Μετανάστευσης (Migrationsdomstolen) (Σουηδία), απόφαση της 21ης Απριλίου 2011, [UM 7851-10 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#)· Εφετείο Μετανάστευσης (Migrationsdomstolen) (Σουηδία), απόφαση της 9ης Μαρτίου 2011, [UM 3363-10](#) και [3367-10 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#) [στο εξής Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), 2011, [UM 3363-10](#) και [3367-10 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#)]· και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2010, [AM and BM \(Trafficked women\) Albania CG](#), ό.π. υποσημείωση 564, σκέψη 171. Για νομολογία του ΕΔΔΑ βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, [BKA κατά Σουηδίας](#), προσφυγή αριθ. 11161/11, CE:ECHR:2013:1219JUD001116111, σκέψη 42· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, [SA κατά Σουηδίας](#), προσφυγή αριθ. 665523/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006652310 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2013, [SA κατά Σουηδίας](#)), σκέψη 49.

«Εάν μπορεί να καταδειχθεί ότι οι υπεύθυνοι που αναφέρονται υπό στοιχεία α) και β) [ήτοι το κράτος ή ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του], περιλαμβανομένων των διεθνών οργανισμών, δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παράσχουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται με το άρθρο 7»⁽⁵⁶⁵⁾.

Συνεπώς, σε περιπτώσεις δίωξης ή σοβαρής βλάβης από μη κρατικούς υπευθύνους, τα δικαστήρια των κρατών μελών πρέπει να αποφαινόνταν αν υφίσταται προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης κατά το άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)⁽⁵⁶⁶⁾. Όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdulla*, η ικανότητα των υπευθύνων προστασίας να διασφαλίζουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης «συνιστά καθοριστικό στοιχείο της αξιολογήσεως» των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα⁽⁵⁶⁷⁾. Είναι ακόμη πιο σημαντική σε περίπτωση δίωξης ή σοβαρής βλάβης από μη κρατικούς υπευθύνους. Αντιθέτως, όταν υφίσταται δίωξη ή σοβαρή βλάβη από το **κράτος** [βλ. αιτιολογική σκέψη 27 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) και ενότητα 1.8.1.1 κατωτέρω], τεκμαίρεται ότι δεν παρέχεται προστασία⁽⁵⁶⁸⁾.

Όπως επισημάνθηκε από το Ανώτερο Δικαστήριο (High Court) της Ιρλανδίας και υποστηρίχθηκε από το πολωνικό Περιφερειακό Διοικητικό Δικαστήριο της Βαρσοβίας⁽⁵⁶⁹⁾, σύμφωνα με το άρθρο 6 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), «μη κρατικοί υπεύθυνοι» μπορούν να καταστούν “υπεύθυνοι [δίωξης ή] σοβαρής βλάβης” μόνον εφόσον αποδεικνύεται ότι το κράτος ιθαγένειας δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμεί να αποτρέψει τη βλάβη που προκαλούν οι μη κρατικοί υπεύθυνοι»⁽⁵⁷⁰⁾. Όπως αναλύεται περαιτέρω στην ενότητα 1.8.1.2 παρακάτω, υπάρχει επίσης η απαίτηση να αποδειχθεί ότι οποιοσδήποτε ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παράσχουν προστασία σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) [άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο β) ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)].

⁵⁶⁵ Βλέπε, υπό αυτή την έννοια, RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2010, αριθ. 49.821 [στο εξής RVV/CCE (Βέλγιο), 2010, αριθ. 49.821], σκέψη 4.8.1· και Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, *SICh* κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 1, Azs 86/2008-101 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2008, *SICh* κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 1, Azs 86/2008-101 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)].

⁵⁶⁶ Βλέπε Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 15ης Μαΐου 2013, *AS* κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 3, Azs 56/2012-81 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁵⁶⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 68.

⁵⁶⁸ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 27. Μολονότι αφορά την εγχώρια προστασία, πρέπει να ισχύει κατά μείζονα λόγο για κρατικούς υπευθύνους στην περιοχή καταγωγής του αιτούντος.

⁵⁶⁹ Περιφερειακό Διοικητικό Δικαστήριο Βαρσοβίας (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie) (Πολωνία), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2015, IV SA/Wa 961/15.

⁵⁷⁰ High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), 2012, *WA [DRC] v Minister for Justice and Equality and Another*, ό.π. υποσημείωση 534, σκέψη 40.

1.8. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)

Στο άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προσδιορίζονται τόσο οι υπεύθυνοι προστασίας όσο και η μορφή που πρέπει να λαμβάνει η προστασία ως εξής:

Άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Υπεύθυνοι προστασίας

1. Η προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης μπορεί να παρέχεται μόνο από:

- α) το κράτος· ή
- β) ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους,

υπό την προϋπόθεση ότι επιθυμούν να προσφέρουν προστασία σύμφωνα με την παράγραφο 2 και είναι σε θέση να το πράξουν.

2. Η προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης πρέπει να είναι αποτελεσματική και μη προσωρινή. Η προστασία αυτή παρέχεται κατά κανόνα όταν οι υπεύθυνοι της παραγράφου 1 στοιχεία α) και β) λαμβάνουν εύλογα μέτρα για να αποτρέψουν τη δίωξη ή την πρόκληση σοβαρής βλάβης, μεταξύ άλλων με τη λειτουργία αποτελεσματικού νομικού συστήματος για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη, και όταν ο αιτών έχει πρόσβαση στην προστασία αυτή.

3. Οσάκις τα κράτη μέλη αξιολογούν εάν διεθνής οργάνωση ελέγχει ένα κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του και παρέχει προστασία όπως περιγράφεται στην παράγραφο 2, λαμβάνουν υπόψη τυχόν κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται σε οικείες πράξεις της Ένωσης ⁽⁵⁷¹⁾.

Πρόκειται για **διάταξη αναγκαστικού δικαίου** για τα κράτη μέλη και είναι καθοριστικής σημασίας για την εκπλήρωση των προϋποθέσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας. Όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdulla* το 2010:

«[...] οι περιστάσεις που καταδεικνύουν τη δυνατότητα ή μη της χώρας καταγωγής να παράσχει προστασία έναντι πράξεων διώξεως συνιστά καθοριστικό στοιχείο της αξιολογήσεως, η οποία καταλήγει στη χορήγηση ή, κατά συμμετρικό τρόπο, ενδεχομένως στην παύση [ή άρνηση χορήγησης] του καθεστώτος πρόσφυγα» ⁽⁵⁷²⁾.

⁵⁷¹ Βλέπε επίσης αιτιολογική σκέψη 26 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), η οποία αναφέρει ότι «[π]ροστασία μπορεί να παρέχεται, στις περιπτώσεις που υπάρχει βούληση και δυνατότητα παροχής προστασίας, είτε από το κράτος, είτε από ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που πληρούν τις προϋποθέσεις της παρούσας οδηγίας και ελέγχουν περιοχή ή ευρύτερο χώρο εντός του εδάφους του κράτους. Η προστασία αυτή θα πρέπει να είναι αποτελεσματική και όχι προσωρινή».

⁵⁷² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 68. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2021, *ΟΑ*, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 36· και ομοίως, House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Fornah*, ό.π. υποσημείωση 532, σ. 3, κατά τον Lord Hope of Craighead.

Στην υπόθεση ΟΑ, το δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η έννοια της προστασίας βάσει του άρθρου 7 είναι η ίδια με εκείνη στο πλαίσιο της παύσης βάσει του άρθρου 11 της ΟΕΑΑ [νυν άρθρο 11 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] ⁽⁵⁷³⁾.

Αντικατοπτρίζοντας τη δομή του άρθρου 7, η παρούσα ενότητα εξετάζει το ζήτημα της προστασίας, ξεκινώντας με τον ορισμό των «υπευθύνων προστασίας» (ενότητα 1.8.1). Στη συνέχεια, εξετάζει τα χαρακτηριστικά ή τα πρότυπα που πρέπει να περιλαμβάνει η προστασία προκειμένου να συνιστά προστασία (ενότητα 1.8.2). Όπως θα καταστεί εμφανές, το άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) έχει υποστεί σημαντικές τροποποιήσεις σε σύγκριση με το άρθρο στην αρχική ΟΕΑΑ, ώστε να κωδικοποιηθούν τα χαρακτηριστικά που θεωρείται ότι απαιτούνται από το ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdulla*. Οι εν λόγω τροποποιήσεις επισημαίνονται στη συνέχεια κάθε φορά που παρουσιάζουν ενδιαφέρον.

Η ενότητα 1.8 περιλαμβάνει δύο υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 25.

Πίνακας 25: Διάρθρωση της ενότητας 1.8

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.8.1	Υπεύθυνοι προστασίας (άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 3)	142
1.8.2	Χαρακτηριστικά της προστασίας (άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 2)	147

1.8.1. Υπεύθυνοι προστασίας (άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 3)

Όπως υπενθυμίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο άρθρο 7 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) παρατίθεται **εξαντλητικός κατάλογος των υπευθύνων προστασίας** ⁽⁵⁷⁴⁾. Ως εκ τούτου, υπεύθυνοι προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β), είναι είτε το ίδιο το κράτος είτε ομάδες ή οι οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους ⁽⁵⁷⁵⁾. Ωστόσο, οι δύο κατηγορίες δεν αλληλοαποκλείονται κατ' ανάγκη. Όπως συνάγεται από την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdulla* και τη φράση «**φορέας ή φορείς προστασίας**» ⁽⁵⁷⁶⁾, μπορούν να υπάρχουν περισσότεροι από ένας υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης στην ίδια υπόθεση. Στην πράξη, παρότι τα δικαστήρια των κρατών μελών θεωρούν το κράτος πρωταρχικό παράγοντα προστασίας, δεν αποκλείουν τον συμπληρωματικό προστατευτικό ρόλο που διαδραματίζουν οι άλλοι υπεύθυνοι που αναφέρονται στο άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο β).

Πέραν του περιορισμού των υπευθύνων προστασίας σε δύο μόνο κατηγορίες, στο άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) τονίζεται ότι οι εν λόγω υπεύθυνοι μπορούν να αναγνωρίζονται ως πραγματικοί υπεύθυνοι προστασίας μόνον **εάν επιθυμούν να προσφέρουν προστασία και είναι σε θέση να το πράξουν** ⁽⁵⁷⁷⁾. Η πρόσθετη αυτή προϋπόθεση θεσπίστηκε στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) επειδή κρίθηκε ότι το άρθρο 7 της ΟΕΑΑ στερούνταν σαφήνειας. Αυτό είχε οδηγήσει σε υπερβολικά ευρείες ερμηνείες των υπευθύνων προστασίας, οι οποίες «[δεν] πληρούν τις απαιτήσεις που θεσπίζονται από τη Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες] σχετικά με το τι συνιστά δέουσα προστασία» ⁽⁵⁷⁸⁾.

⁵⁷³ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψεις 36-37.

⁵⁷⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση): αιτιολογική έκθεση, 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 7.

⁵⁷⁵ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 52.

⁵⁷⁶ Επισήμανση των συντακτών. ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 74.

⁵⁷⁷ Βλέπε επίσης ενότητα 1.8.2 σχετικά με την ποιότητα της προστασίας που πρέπει να παρέχεται.

⁵⁷⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση): αιτιολογική έκθεση, 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 6-7.

1.8.1.1. Το κράτος [άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο α)]

Η έννοια του «κράτους» ως υπευθύνου προστασίας δεν ορίζεται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Στην ενότητα 1.7.1 ανωτέρω, όταν επιδιώκεται ο ορισμός του «κράτους» στο πλαίσιο των κρατικών υπευθύνων δίωξης ή σοβαρής βλάβης, η έννοια του όρου απορρέει από το διεθνές δίκαιο περί ευθύνης του κράτους (βλέπε πίνακα 22 ανωτέρω). Η ίδια έννοια μπορεί να ισχύει όταν το κράτος θεωρείται υπεύθυνος προστασίας.

Καταρχάς, το κράτος περιλαμβάνει **de jure όργανα και υπαλλήλους, από τη δικαστική, την εκτελεστική ή τη νομοθετική εξουσία** της κυβέρνησης. Μέσω των νόμων και των πολιτικών του, το κράτος μπορεί πράγματι να ρυθμίζει διάφορες δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να συμβάλουν στην ύπαρξη αποτελεσματικής προστασίας κατά της δίωξης (βλέπε επίσης ενότητα 1.8.2 σχετικά με τα χαρακτηριστικά της προστασίας που πρέπει να παρέχεται). Επιπλέον, η εν λόγω άσκηση κρατικών καθηκόντων αφορά όλα τα επίπεδα, κεντρικό, περιφερειακό ή τοπικό⁽⁵⁷⁹⁾.

Δεύτερον, κατ' αναλογία προς τη θεωρία της ευθύνης του κράτους, η έννοια του κράτους θα μπορούσε επίσης να επεκταθεί ώστε να περιλαμβάνει **de facto όργανα τα οποία προσλαμβάνονται για την άσκηση κρατικής εξουσίας**⁽⁵⁸⁰⁾. Επομένως, σε ορισμένες περιπτώσεις, το κράτος μπορεί επίσης να καλύπτει 1) πράξεις προσώπων ή οντοτήτων που εξουσιοδοτούνται να ασκούν κρατική εξουσία⁽⁵⁸¹⁾ και 2) πράξεις ατόμων ή ομάδων που ενεργούν υπό τον έλεγχο ή τις οδηγίες οργάνων ή οντοτήτων εξουσιοδοτημένων να ασκούν κρατική εξουσία⁽⁵⁸²⁾. Η κρατική εξουσία μπορεί επίσης να ασκείται από όργανα άλλου κράτους που τίθενται στη διάθεση του κράτους⁽⁵⁸³⁾.

Ως εγγυητής του νόμου και της τάξης, το κράτος γίνεται αντιληπτό ως **ο κύριος υπεύθυνος που μπορεί να παράσχει προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης**⁽⁵⁸⁴⁾. Εξ ορισμού, έχει κανονικά τόσο την ικανότητα όσο και το καθήκον να προστατεύει τα πρόσωπα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του. Ωστόσο, στο άρθρο 7 παράγραφος 1 αναγνωρίζεται ότι αυτό μπορεί να μη συμβαίνει πάντοτε και, επομένως, για να αναγνωρίζεται ως υπεύθυνος προστασίας, το κράτος πρέπει τόσο να επιθυμεί να παράσχει προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης όσο και να μπορεί να το πράξει⁽⁵⁸⁵⁾. Οι έννοιες της επιθυμίας και ικανότητας παροχής προστασίας εξετάζονται στην ενότητα 1.8.2.1. Αυτά τα χαρακτηριστικά αποδίδονται στους υπευθύνους προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή β).

⁵⁷⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, VG Στουτγάρδης, απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2011, A 11 K 2066/11 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σ. 10, σχετικά με ένα δημοτολόγιο, το οποίο ωστόσο στη συγκεκριμένη υπόθεση θεωρήθηκε ότι δεν παρείχε αποτελεσματική προστασία.

⁵⁸⁰ Βλέπε Crawford, J., Pellet, A. και Olleson, S. (επιμ.), *The Law of International Responsibility*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2010.

⁵⁸¹ ILC, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, ό.π. υποσημείωση 538, άρθρο 5.

⁵⁸² ILC, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, ό.π. υποσημείωση 538, άρθρο 8.

⁵⁸³ ILC, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, ό.π. υποσημείωση 538, άρθρο 6.

⁵⁸⁴ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Horvath*, ό.π. υποσημείωση 538, σ. 8· και High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), 2012, *WA [DRC] v Minister for Justice and Equality and Another*, ό.π. υποσημείωση 534, σκέψη 34. Βλέπε επίσης Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), Asylum Aid, Fluchtelingen Werk Nederland και Ουγγρική Επιτροπή του Ελσίνκι, *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, 2014 (στο εξής ECRE et al., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, 2014), σ. 53.

⁵⁸⁵ Αυτό αναγνωρίζεται επίσης από το ΕΔΔΑ. Βλέπε, ειδικότερα, ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2005, *N κατά Φινλανδίας*, προσφυγή αριθ. 38885/02, CE:ECHR:2005:0726JUD003888502, σκέψη 164.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, όσον αφορά το κράτος ή τα όργανα του κράτους που είναι οι υπεύθυνοι της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, η αιτιολογική σκέψη 27 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρει ότι «θα πρέπει να τεκμαίρεται ότι δεν παρέχεται ουσιαστική προστασία στον αιτούντα». Μολονότι η εν λόγω αιτιολογική σκέψη αφορά την εγχώρια προστασία, το τεκμήριο που προβλέπει φαίνεται να ισχύει κατά μείζονα λόγο στην περιοχή καταγωγής του αιτούντος.

1.8.1.2. Ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών [άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο β) και παράγραφος 3]

«[Ο]μάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους» είναι η δεύτερη κατηγορία οντοτήτων που αναγνωρίζονται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ως δυνητικοί υπεύθυνοι προστασίας. Εντάσσοντας τους συγκεκριμένους υπευθύνους προστασίας στο άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), οι συντάκτες της οδηγίας κατέδειξαν ότι δεν δέχονται το επιχείρημα της UNHCR και ορισμένων άλλων σχολιαστών ότι, βάσει της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες, μόνο κρατικοί υπεύθυνοι μπορούν να παρέχουν προστασία⁽⁵⁸⁶⁾. Ωστόσο, από τους όρους του άρθρου 7 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι οι εν λόγω «ομάδες ή οργανώσεις» επιτελούν μόνο συμπληρωματικό ρόλο. Δηλαδή, αντιπροσωπεύουν έναν εναλλακτικό τρόπο με τον οποίο, στο έδαφος του κράτους, ο έλεγχος του κράτους ή σημαντικού μέρους του εδάφους του μπορεί να ασκείται από ομάδες ή οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών. Τόσο στο στοιχείο α) όσο και στο στοιχείο β) του άρθρου 7 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), η νομική προσωπικότητα του «κράτους» παραμένει η ίδια.

Οι όροι «ομάδες» και «οργανώσεις» δεν ορίζονται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), με εξαίρεση την απλή αναφορά σε αυτές τις κατηγορίες, συμπεριλαμβανομένων **«διεθνών οργανισμών»**. Το γεγονός ότι οι ομάδες ή οι οργανώσεις περιλαμβάνουν διεθνείς οργανισμούς επαναβεβαιώθηκε ιδίως από το ΔΕΕ στην απόφασή του για την υπόθεση *Abdulla*. Σε αυτή την απόφαση του 2010, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να διασφαλίζεται η προστασία εκ μέρους διεθνών οργανισμών, **μεταξύ άλλων**, μέσω παρουσίας πολυεθνικής δυνάμεως στο έδαφος της τρίτης χώρας»⁽⁵⁸⁷⁾. Αυτό σημαίνει ότι οι ομάδες ή οι οργανώσεις ως υπεύθυνοι προστασίας δεν περιορίζονται σε διεθνείς οργανισμούς, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις που εξετάζονται κατωτέρω.

Πρώτον, όσον αφορά την προϋπόθεση οι εν λόγω ομάδες ή οργανώσεις να **ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του**, το είδος του ελέγχου που πρέπει να ασκείται δεν ορίζεται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Η αιτιολογική σκέψη 26 αναφέρεται μόνο στον «έλεγχο «περιοχή[ς] ή ευρύτερο[υ] χώρο[υ] εντός του εδάφους του κράτους». Ωστόσο, οι ομάδες ή οι οργανώσεις πρέπει, επιπλέον, να είναι σε θέση —όχι μόνο να επιθυμούν— να προσφέρουν αποτελεσματική, μη προσωρινή και προσβάσιμη προστασία

⁵⁸⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, UNHCR, [UNHCR Comments on the European Commission's Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted \(COM\(2009\)551, 21 October 2009\)](#), Ιούλιος 2010, σ. 5· Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 289-292· O'Sullivan, M., «Acting the part: can non-state entities provide protection under international refugee law?», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 24, αριθ. 1, 2012, σ. 85-110.

⁵⁸⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 75 (η επισήμανση των συντακτών).

(βλέπε ενότητα 1.8.2 κατωτέρω). Ως εκ τούτου, μπορεί να θεωρηθεί ότι πρέπει να ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο. Πράγματι, απουσία τέτοιου αποτελεσματικού ελέγχου, θα μπορούσε βάσιμα να υποστηριχθεί ότι η ομάδα ή η οργάνωση δεν είναι σε θέση να παράσχει προστασία όπως ορίζεται στο άρθρο 7 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Όσον αφορά ειδικότερα τους διεθνείς οργανισμούς, το άρθρο 7 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) διευκρινίζει περαιτέρω ότι, για να καθοριστεί αν ελέγχουν ένα κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του και παρέχουν προστασία, τα κράτη μέλη «λαμβάνουν υπόψη τυχόν κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται σε οικείες πράξεις της Ένωσης»⁽⁵⁸⁸⁾.

Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη, εφόσον είναι διαθέσιμες, κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται στις νομικές πράξεις της ΕΕ. Εάν δεν υπάρχουν τέτοιες κατευθυντήριες γραμμές ούτε καθοδήγηση από το ΔΕΕ, τα δικαστήρια θα πρέπει να αξιολογούν τα ίδια το ζήτημα, ασφαλώς στο μέτρο που προκύπτει πραγματικό ζήτημα σχετικά με το αν ένας συγκεκριμένος διεθνής οργανισμός πληροί τα κριτήρια του άρθρου 7 παράγραφοι 1 και 2⁽⁵⁸⁹⁾.

Δεύτερον, η προϋπόθεση οι ομάδες ή οι οργανώσεις να επιθυμούν και να είναι σε θέση να παράσχουν προστασία κατά της δίωξης ή σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται στο άρθρο 7 παράγραφος 2⁽⁵⁹⁰⁾, περιορίζει σημαντικά το πεδίο προσδιορισμού υπευθύνων που διαθέτουν τα εν λόγω χαρακτηριστικά. Όπως διευκρίνισε το ΔΕΕ στην υπόθεση *ΟΑ*, οι υπεύθυνοι προστασίας πρέπει να «διαθέτουν, μεταξύ άλλων, αποτελεσματικό νομικό σύστημα για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν διώξεις»⁽⁵⁹¹⁾. Ως εκ τούτου, το πεδίο των ομάδων ή των οργανώσεων ως **υπευθύνων προστασίας** είναι πιο περιορισμένο από εκείνο των ομάδων ή των οργανώσεων ως **υπευθύνων δίωξης ή σοβαρής βλάβης** σύμφωνα με το άρθρο 6 στοιχείο β). Πράγματι, οι πρώτοι, πέραν του να επιθυμούν και να είναι σε θέση να παράσχουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, πρέπει να επιθυμούν και να είναι σε θέση να προσφέρουν αποτελεσματική και μη προσωρινή προστασία. Αυτή η πιο περιορισμένη ερμηνεία συνάδει όχι μόνο με τη συνήθη έννοια των διατάξεων και της οικονομίας της οδηγίας, αλλά και με τον σκοπό του άρθρου 7 και της υπόλοιπης ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Ο σκοπός αυτός είναι, μεταξύ άλλων, η παροχή διεθνούς προστασίας σε όσους έχουν βάσιμο φόβο δίωξης ή διατρέχουν πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης και δεν απολαμβάνουν αποτελεσματικής προστασίας στη χώρα της ιθαγένειάς τους ή της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους.

Με βάση αυτές τις δύο απαιτήσεις του ορισμού, στο πλαίσιο της πρακτικής των δικαστηρίων των κρατών μελών έως σήμερα έχουν συζητηθεί **δύο βασικά είδη ομάδων ή οργανώσεων** βάσει των διατάξεων του άρθρου 7.

Πρώτον, όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ το 2010 στην υπόθεση *Abdulla*, οι **διεθνείς οργανισμοί** μπορούν να πληρούν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστούν ως υπεύθυνοι προστασίας μόνον εάν ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να ασκούν αποκλειστικό έλεγχο. Για παράδειγμα, κατά την εκτίμηση της επάρκειας της προστασίας κατά απειλών της *al-Shabaab* στη Σομαλία, το

⁵⁸⁸ Στο άρθρο 7 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ το κείμενο αναφέρεται σε «οικείες πράξεις του Συμβουλίου».

⁵⁸⁹ *EASO, Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 23, ενότητα 3.1.2.

⁵⁹⁰ Βλέπε επίσης ενότητα 1.8.2.1 κατωτέρω.

⁵⁹¹ ΔΕΕ, 2021, *ΟΑ*, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 38.

Εφετείο διοικητικών διαφορών (Upper Tribunal) του Ηνωμένου Βασιλείου δεν έλαβε υπόψη μόνο τις ένοπλες επιχειρήσεις που πραγματοποιήθηκαν από τον Εθνικό Στρατό της Σομαλίας ή κατ' εντολή του, αλλά και τις επιχειρήσεις της Αποστολής της Αφρικανικής Ένωσης στη Σομαλία ⁽⁵⁹²⁾.

Δεύτερον, ορισμένα δικαστήρια των κρατών μελών έχουν αναγνωρίσει τις **φατρίες και τις φυλές** ως υπευθύνους προστασίας, όταν οι φατρίες ή φυλές ασκούν de facto εξουσία στις περιφέρειες, όπως στην περίπτωση της Πουντλάνδης και της Σομαλιλάνδης. Οι φατρίες ή παρόμοιες οντότητες εξακολουθεί να είναι δυνατό να χαρακτηριστούν υπεύθυνοι προστασίας εάν πληρούν όλες τις απαιτήσεις του άρθρου 7 παράγραφος 1 στοιχείο β), δηλαδή ελέγχουν είτε το κράτος είτε σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους. Σε αντίθετη περίπτωση, δεν θα αναγνωρίζονται ως υπεύθυνοι προστασίας. Ούτε τυχόν υποστηρικτικές λειτουργίες τις οποίες επιτελούν θα έχουν σημασία όταν αξιολογείται κατά πόσον το κράτος παρέχει αποτελεσματική προστασία βάσει του άρθρου 7 παράγραφος 1 στοιχείο α) ⁽⁵⁹³⁾. Στην υπόθεση ΟΑ, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι «μια τέτοια προστασία όσον αφορά την ασφάλεια των ενδιαφερομένων, εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να λαμβάνεται υπόψη προς εξακρίβωση του αν η παρεχόμενη από το κράτος προστασία ικανοποιεί τις απαιτήσεις που προκύπτουν, ιδίως, από το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας» ⁽⁵⁹⁴⁾ (βλέπε ενότητα [1.8.1.1](#) ανωτέρω).

Στην πρακτική των κρατών μελών, οι **μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ)** δεν θεωρούνται υπεύθυνοι προστασίας για τους σκοπούς του άρθρου 7. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι είναι σχεδόν αδύνατο να εκπληρώσουν τις απαιτήσεις του άρθρου 7 παράγραφος 1, σύμφωνα με το οποίο πρέπει να ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους και να επιθυμούν ή να είναι σε θέση να προσφέρουν προστασία. Αυτό επιβεβαιώθηκε από το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, το οποίο αποφάνθηκε ότι μια ΜΚΟ, η οποία δεν είχε τον έλεγχο του κράτους ή σημαντικού μέρους του εδάφους του, δεν μπορούσε να παρέχει προστασία κατά του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων ⁽⁵⁹⁵⁾. Ομοίως, το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών αποφάνθηκε ότι μια ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα που καταπολεμά τη δουλεία δεν ήταν σε θέση να αποτελέσει υπεύθυνο προστασίας ⁽⁵⁹⁶⁾.

⁵⁹² Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG*, ό.π. υποσημείωση [552](#), σκέψη 358. Ωστόσο, το δικαστήριο δεν προσδιόρισε ρητά την Αποστολή της Αφρικανικής Ένωσης στη Σομαλία (AMISON) ως υπεύθυνο προστασίας δυνάμει του άρθρου 7 παράγραφος 2. Η υποστήριξη της AMISON σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις στη Σομαλία εγκρίθηκε αρχικά από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών το 2009 [απόφαση 1744 (2007) του Συμβουλίου Ασφαλείας της 26ης Φεβρουαρίου 2007] και έκτοτε επανεγκρίνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα [κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας ανάλυσης, η τελευταία φορά ήταν τον Μάρτιο του 2021 (με την απόφαση 2568 (2021) του Συμβουλίου Ασφαλείας)].

⁵⁹³ ΔΕΕ, 2021, [ΟΑ](#), ό.π. υποσημείωση [197](#), σκέψη 48.

⁵⁹⁴ ΔΕΕ, 2021, [ΟΑ](#), ό.π. υποσημείωση [197](#), σκέψη 53.

⁵⁹⁵ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2011, *DK κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 6, Azs 22/2011 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).

⁵⁹⁶ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 9ης Ιουνίου 2011, αριθ. [62.867](#) [στο εξής RVV/CCE (Βέλγιο), 2011, αριθ. [62.867](#)], σκέψη 4.8.2. Βλέπε επίσης RVV/CCE (Βέλγιο), 2010, αριθ. [49.821](#), ό.π. υποσημείωση [567](#), σχετικά με τις ενώσεις που καταπολεμούν την καταναγκαστική πορνεία στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (νυν Βόρεια Μακεδονία).

1.8.2. Χαρακτηριστικά της προστασίας (άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 2)

Έχοντας ορίσει εξαντλητικά τους υπευθύνους προστασίας στα στοιχεία α) και β), το άρθρο 7 παράγραφος 1 διευκρινίζει ότι οι υπεύθυνοι προστασίας μπορούν να χαρακτηριστούν ως τέτοιοι μόνον «υπό την προϋπόθεση ότι **επιθυμούν** να προσφέρουν προστασία σύμφωνα με την παράγραφο 2 και **είναι σε θέση** να το πράξουν» (η επισήμανση των συντακτών). Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), στους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης περιλαμβάνονται μη κρατικοί υπεύθυνοι μόνον εφόσον μπορεί να αποδειχθεί ότι το κράτος ή οι ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους «δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παράσχουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται με το άρθρο 7» (η επισήμανση των συντακτών).

Στη συνέχεια, το άρθρο 7 παράγραφος 2 ορίζει δύο περαιτέρω βασικά χαρακτηριστικά της προστασίας στο πλαίσιο αυτό: την **αποτελεσματικότητα** και τη **μη προσωρινότητα**. Το άρθρο 7 παράγραφος 2 προσδιορίζει περαιτέρω ότι αποτελεσματική και μη προσωρινή προστασία παρέχεται «κατά κανόνα» από τους εν λόγω υπευθύνους όταν:

«**λαμβάνουν εύλογα μέτρα** για να αποτρέψουν τη δίωξη ή την πρόκληση σοβαρής βλάβης, μεταξύ άλλων με τη λειτουργία αποτελεσματικού νομικού συστήματος για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη, και όταν ο αιτών έχει **πρόσβαση** στην προστασία αυτή. [Η επισήμανση των συντακτών.]»

Οι υποενότητες που ακολουθούν αφορούν διαδοχικά καθεμία από τις ανωτέρω απαιτήσεις με τη σειρά, όπως παρατίθενται στον πίνακα 26.

Πίνακας 26: Βασικά χαρακτηριστικά της προστασίας (άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 2)

Χαρακτηριστικά της προστασίας	Ενότητα
Επιθυμία	1.8.2.1
Ικανότητα	1.8.2.1
Αποτελεσματικότητα	1.8.2.2
Μη προσωρινότητα	1.8.2.3
Εύλογα μέτρα	1.8.2.4
Πρόσβασιμότητα	1.8.2.5

Το κείμενο που ακολουθεί αναφέρεται στους υπευθύνους προστασίας υπό την έννοια ότι περιλαμβάνουν τόσο το «κράτος» [άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο α)] όσο και «ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους» [άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο β)].

1.8.2.1. Επιθυμία και ικανότητα

Το άρθρο 7 της αρχικής ΟΕΑΑ δεν αναφερόταν στην (έλλειψη) επιθυμία(ς) ή ικανότητα(ς) παροχής προστασίας. Οι όροι αυτοί προστέθηκαν από τον νομοθέτη της Ένωσης για μεγαλύτερη σαφήνεια ως προς το απαιτούμενο επίπεδο προστασίας⁵⁹⁷. Για να παρέχουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, οι υπεύθυνοι προστασίας πρέπει να

⁵⁹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Πρόταση ΟΕΑΑ \(αναδιατύπωση\): αιτιολογική έκθεση](#), 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 6-7.

επιθυμούν **αλλά και** να είναι σε θέση να προσφέρουν τέτοιου είδους προστασία. Όπως επισημαίνει η Επιτροπή στην πρότασή της του 2009, «[α]πλά και μόνο το γεγονός ότι μια οντότητα είναι σε θέση να παράσχει προστασία δεν επαρκεί, πρέπει επίσης να έχει την επιθυμία να προστατεύσει το συγκεκριμένο πρόσωπο. Αντίστροφα, η απλή “επιθυμία προστασίας” δεν επαρκεί εάν ελλείπει η “ικανότητα προστασίας»⁽⁵⁹⁸⁾.

Εάν ένα κράτος ή οι ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος κατά την έννοια του άρθρου 7 παράγραφος 1 στοιχείο β) δεν **επιθυμούν** να προστατεύσουν από κάθε μορφή δίωξης ή σοβαρής βλάβης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παρέχουν προστασία⁽⁵⁹⁹⁾. Στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, έχουν εντοπιστεί τρεις καταστάσεις που σχετίζονται με το κράτος και στις οποίες μπορεί να προκύψει απροθυμία, με το κράτος να ενθαρρύνει ή να υποστηρίζει σιωπηρά τη δίωξη ή τη σοβαρή βλάβη τρίτων⁽⁶⁰⁰⁾:

- όταν το κράτος είναι άμεσα υπεύθυνο για την πρόκληση δίωξης ή σοβαρής βλάβης·
- όταν το κράτος ενθαρρύνει ή ανέχεται τη δίωξη ή τη σοβαρή βλάβη·
- όταν το κράτος ενθαρρύνει ή υποστηρίζει σιωπηρά τη δίωξη ή τη σοβαρή βλάβη εις βάρος τρίτου.

Η **ικανότητα** προστασίας είναι καίριας σημασίας για ένα κράτος, εάν είναι σε θέση να παράσχει προστασία. Όπως έκρινε το ΔΕΕ στην υπόθεση ΟΑ, «οι συνθήκες που καταδεικνύουν τη δυνατότητα ή μη της χώρας καταγωγής να παράσχει προστασία έναντι πράξεων διώξεως συνιστούν καθοριστικό στοιχείο της εκτιμήσεως η οποία καταλήγει στη χορήγηση [...] του καθεστώτος πρόσφυγα»⁽⁶⁰¹⁾. Από το άρθρο 7 παράγραφος 2, προκύπτει σαφώς ότι η έννοια της ικανότητας προστασίας πρέπει να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την ύπαρξη αποτελεσματικού νομικού συστήματος για την αποτροπή πράξεων δίωξης και για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό των εν λόγω πράξεων. Από την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση ΟΑ, συνάγεται ότι η ικανότητα προστασίας περιλαμβάνει επίσης την προστασία της σωματικής ακεραιότητας⁽⁶⁰²⁾. Και στις δύο περιπτώσεις (νομικό σύστημα και προστασία σωματικής ακεραιότητας), τα καθήκοντα αυτά μπορούν να ασκούνται μόνο από το κράτος [δυνάμει του άρθρου 7 παράγραφος 1 στοιχείο α)] ή από ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος κατά την έννοια του άρθρου 7 παράγραφος 1 στοιχείο β). Ειδικότερα, δεν μπορούν να παρέχονται από ιδιωτικούς φορείς, όπως την οικογένεια ή τη φατρία του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας⁽⁶⁰³⁾.

Κατά την εξέταση της (έλλειψης) ικανότητας(ς), έχει αναγνωριστεί ένα ευρύ φάσμα περιπτώσεων. Στο φάσμα αυτό περιλαμβάνονται περιπτώσεις στις οποίες η έλλειψη ικανότητας μπορεί να περιορίζεται σε μία πτυχή του κρατικού ή του πολιτικού μηχανισμού

⁵⁹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση): αιτιολογική έκθεση, 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 7.

⁵⁹⁹ Μία μορφή απροθυμίας είναι η ανοχή ή η αποδοχή. Βλέπε UNHCR, Εγχειρίδιο, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 65: «Όταν διαπράττονται από τον τοπικό πληθυσμό σοβαρές πράξεις που εισάγουν διακρίσεις ή άλλες αξιόποινες πράξεις, αυτές μπορούν να θεωρηθούν διώξεις εάν γίνονται εν γνώσει τους ανεκτές από τις αρχές ή εάν οι αρχές αρνούνται ή αποδεικνύεται ότι δεν είναι σε θέση να παράσχουν αποτελεσματική προστασία». Στην παράγραφο 100 αναφέρεται περαιτέρω ότι «[ο] όρος “δεν επιθυμούν” αναφέρεται σε πρόσφυγες που αρνούνται να δεχτούν την προστασία που παρέχει η κυβέρνηση της χώρας της ιθαγένειάς τους». Βλέπε επίσης UNHCR, Σημείωμα για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των θυμάτων των οργανωμένων συμμοριών, Μάρτιος 2010, παράγραφος 25.

⁶⁰⁰ Hathaway και Foster, *Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 297-299.

⁶⁰¹ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 35.

⁶⁰² ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψεις 46-47 και 52.

⁶⁰³ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψεις 46-47 και 52-53.

ή περιπτώσεις που το ίδιο το κράτος παραδέχεται την αδυναμία του να παράσχει προστασία ⁽⁶⁰⁴⁾, έως και περιπτώσεις στις οποίες το κράτος είναι «διαλυμένο» και δεν διαθέτει λειτουργική κυβέρνηση ⁽⁶⁰⁵⁾.

Δεν είναι πάντοτε σαφής η διάκριση στις αποφάσεις των δικαστηρίων των κρατών μελών μεταξύ της (έλλειψης) επιθυμίας(ς) ή ικανότητας(ς) παροχής προστασίας από το κράτος ή από ομάδες ή οργανώσεις. Όπως επισήμανε το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο), «[π]αρέλκει να κρίνουμε σε ποιον βαθμό η αδυναμία αυτή απορρέει από έλλειψη επιθυμίας ή ικανότητας παροχής προστασίας, παρότι φρονούμε ότι το αν πρόκειται για τον ένα ή για τον άλλο λόγο ή για αμφότερους τους λόγους εξαρτάται από τον συγκεκριμένο χρόνο και τόπο και τους συγκεκριμένους εμπλεκόμενους παράγοντες» ⁽⁶⁰⁶⁾.

Για τον σκοπό της παρούσας δικαστικής ανάλυσης, παρουσιάζονται στον πίνακα 27, με σχηματικό τρόπο, τέσσερα σενάρια τα οποία εξηγούνται υπό το πρίσμα σχετικής νομολογίας. (Στους «υπευθύνους προστασίας» περιλαμβάνονται τόσο το «κράτος» όσο και «ομάδες ή οργανώσεις», συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, «που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους».)

Πίνακας 27: Υπεύθυνοι προστασίας: (έλλειψη) επιθυμία(ς) και ικανότητα(ς) παροχής προστασίας – διάφορα σενάρια

	Ικανότητα	Ανικανότητα
Επιθυμία	<p>Σενάριο 1</p> <p>Άρνηση διεθνούς προστασίας</p>	<p>Σενάριο 3</p> <p>Χορήγηση διεθνούς προστασίας</p>
Μη επιθυμία	<p>Σενάριο 2</p> <p>Χορήγηση διεθνούς προστασίας</p>	<p>Σενάριο 4</p> <p>Χορήγηση διεθνούς προστασίας</p>

Το **σενάριο 1** αφορά περιπτώσεις στις οποίες ο υπεύθυνος προστασίας **επιθυμεί και είναι σε θέση να προσφέρει προστασία** κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης. Στις εν λόγω περιπτώσεις, και δεδομένου ότι η προστασία είναι αποτελεσματική και μη προσωρινή (βλέπε ενότητες 1.8.2.2 και 1.8.2.3 κατωτέρω), δεν πρέπει να χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα και καθεστώς επικουρικής προστασίας στον αιτούντα, διότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι χρήζει διεθνούς προστασίας ⁽⁶⁰⁷⁾.

Το **σενάριο 2** αφορά περιπτώσεις στις οποίες, παρότι είναι σε θέση να το πράξει, ο υπεύθυνος προστασίας **δεν επιθυμεί να παράσχει προστασία**, ιδίως όταν είναι ο ίδιος ο υπεύθυνος της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης ή ανέχεται πράξεις δίωξης ή σοβαρής

⁶⁰⁴ Hathaway και Foster, *Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 307, όπου οι εν λόγω περιπτώσεις χαρακτηρίζονται ως «σπάνιες» και υποσημείωση 109, όπου παρατίθεται, μεταξύ άλλων, η απόφαση του Supreme Court (Ανώτατου Δικαστηρίου) (Καναδάς), *Attorney General v Ward*, [1993] 2 SCR. 689.

⁶⁰⁵ Βλέπε ανάλυση Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 303-319.

⁶⁰⁶ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2013, *MS (Coptic Christians) Egypt CG*, ό.π. υποσημείωση 206, σκέψη 123· βλέπε επίσης Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejnyžší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2021, [αριθ. 5, Azs 454/2019](#).

⁶⁰⁷ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Horvath*, ό.π. υποσημείωση 532, κατά τον Lord Hope of Craighead.

βλάβης⁽⁶⁰⁸⁾. Στο Βέλγιο, για παράδειγμα, το Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών αποφάνθηκε ότι το άρθρο 7 δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση δίωξης από το κράτος και ότι, ως εκ τούτου, το βάρος απόδειξης του αντιθέτου έφεραν οι αρμόδιες για το άσυλο αρχές⁽⁶⁰⁹⁾. Συναφώς, η αιτιολογική σκέψη 27 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρει ότι «[σ]τις περιπτώσεις που το κράτος ή τα όργανα του κράτους είναι οι υπεύθυνοι της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, θα πρέπει να τεκμαίρεται ότι δεν παρέχεται ουσιαστική προστασία στον αιτούντα»⁽⁶¹⁰⁾.

Το **σενάριο 3** αφορά καταστάσεις στις οποίες ο υπεύθυνος προστασίας επιθυμεί ή ενδέχεται να επιθυμεί να προσφέρει προστασία, αλλά **δεν είναι σε θέση να το πράξει αποτελεσματικά**. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, για παράδειγμα, λόγω έλλειψης οικονομικών ή ανθρώπινων πόρων ή λόγω απουσίας ελέγχου σε μέρος του εδάφους του λόγω ένοπλης σύρραξης, δημοσίου κινδύνου ή κατάστασης αυξημένης ανασφάλειας⁽⁶¹¹⁾. Όπως τόνισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «η απλή “επιθυμία προστασίας” δεν επαρκεί εάν ελλείπει η “ικανότητα προστασίας”»⁽⁶¹²⁾.

Η γαλλική επιτροπή προσφύγων των προσφύγων το αναγνώρισε αυτό σε απόφαση του 2005 σχετικά με δίωξεις στη Σομαλία. Διαπίστωσε ότι δεν θα μπορούσε να τεκμαίρεται η ικανότητα παροχής αποτελεσματικής προστασίας από τη συγκρότηση της μεταβατικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης, δεδομένου ότι η μεταβατική ομοσπονδιακή κυβέρνηση αγωνιζόταν για την αποτελεσματική αποκατάσταση την εξουσία επί του εδάφους της⁽⁶¹³⁾.

⁶⁰⁸ Σχετικά με τις δίωξεις που γίνονται ανεκτές ή υποστηρίζονται από το κράτος, βλέπε, για παράδειγμα, Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 27ης Ιουλίου 2012, *M. B.*, αριθ. 349824, FR:CESSR:2012:349824.20120727, σκέψη 3- EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *PS (Sri Lanka)*, ό.π. υποσημείωση 551, σκέψη 8- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2013, *IJ* κατά *Υπουργού Εσωτερικών*, αριθ. 4, Azs 24/2013-34 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2013, *IJ* κατά *Υπουργού Εσωτερικών*, αριθ. 4, Azs 24/2013-34 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)]. CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2013, *M. A.*, προσφυγή αριθ. 13018825 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 59-60· και Ειδική Επιτροπή Προσφύγων (Ελλάδα), 2011, αριθ. 95/126761 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 265.

⁶⁰⁹ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2009, αριθ. 22.175, σκέψη 3.3. Βλέπε επίσης Ειδική Επιτροπή Προσφύγων (Ελλάδα), απόφαση της 20ής Ιουνίου 2012, *HK* κατά *Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου (πρώην) Δημόσιας Τάξης*, αριθ. 95/48882 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁶¹⁰ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2021, 1 C 4.20, DE:BVerwG:2021:180221U1C4.20.0 (στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2021, 1 C 4.20), σκέψη 14.

⁶¹¹ Βλέπε, για παράδειγμα, VG Βερολίνου, 2011, 33 K 79.10 A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 565, σχετικά με την αδυναμία του Αφγανιστάν να παράσχει προστασία κατά της δίωξης, λόγω της απουσίας ελέγχου και κυρώσεων κατά της προσβολής ανθρωπίνων δικαιωμάτων· Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal supremo) (Ισπανία), απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2009, αριθ. 6894/2005, ό.π. υποσημείωση 555, σ. 10, σχετικά με την απουσία ελέγχου των Επαναστατικών Ενόπλων Δυνάμεων της Κολομβίας από την κολομβιανή κυβέρνηση· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2012, *M. et Mme M.*, αριθ. 09002796 και 09002797 C, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2012, 2013*, σ. 55-56· CRR, απόφαση της 25ης Ιουνίου 2004, ολομέλεια, *M. B.*, αριθ. 446177 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Βλέπε, υπό την έννοια αυτή, UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4: «Η δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής» στα πλαίσια του άρθρου 1 A (2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, 23 Ιουλίου 2003, UN Doc HCR/GIP/03/04 (στο εξής UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4), παράγραφος 15.

⁶¹² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση): αιτιολογική έκθεση, 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 7. Βλέπε επίσης VG Καρλσρούης, διάταξη της 28ης Μαΐου 2020, A 10 K 10734/17, DE:VGKARLS:2020:0528. A10K10734.17.00, σχετικά με τον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων στη Γκάμπια, με την οποία κρίνεται ότι δεν αρκεί απλώς η θέσπιση νομικών διατάξεων που απαγορεύουν ή επιβάλλουν κυρώσεις για τις πράξεις που απειλούν να τελέσουν ιδιωτικοί φορείς. Αντιθέτως, πρέπει να επαληθεύεται μέσω της χρήσης εμπειρικών αποδεικτικών στοιχείων η επιθυμία να αποτρέπονται αποτελεσματικά οι πράξεις δίωξης.

⁶¹³ CRR, 2005, *Mlle A.*, αριθ. 487336, ό.π. υποσημείωση 553.

Ο διάδοχος της Επιτροπής —το CNDA— κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι αλγερινές αρχές δεν ήταν σε θέση να προστατεύσουν αλγερινό αιτούντα που είχε ασπαστεί τον χριστιανισμό και διωκόταν από ισλαμιστές εξτρεμιστές ⁽⁶¹⁴⁾. Το ίδιο δικαστήριο αποφάσισε επίσης ότι οι ιρακινές αρχές δεν ήταν σε θέση να παράσχουν αποτελεσματική προστασία σε λέκτορα πανεπιστημίου από το Ιράκ, η οποία απήχθη για λύτρα από την οργάνωση Ισλαμικό Κράτος λόγω των ενεργειών της για την προώθηση των δικαιωμάτων των γυναικών ⁽⁶¹⁵⁾. Το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο), έκρινε ότι (όσον αφορά την Αίγυπτο), στην περίπτωση που τίθεται ζήτημα ικανότητας παροχής προστασίας εκ μέρους κράτους σε κατάσταση δημοσίου κινδύνου, «όταν εκτιμάται η καταλληλότητα της προστασίας σε χώρα στην οποία υπάρχει αποδεδειγμένος δημόσιος κίνδυνος, τουλάχιστον σε σχέση με ληφθέντα μέτρα τα οποία είναι απολύτως απαραίτητα βάσει των απαιτήσεων της κατάστασης, δεν μπορεί να αναμένεται ότι το κράτος θα διασφαλίζει τα δικαιώματα των πολιτών του από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση» ⁽⁶¹⁶⁾. Η ανικανότητα του κράτους να παράσχει προστασία μπορεί επίσης να εκδηλώνεται, μεταξύ άλλων, σε καταστάσεις ενδοοικογενειακής βίας ⁽⁶¹⁷⁾, καταναγκασμού των αιτούντων σε γάμο από τις οικογένειές τους ⁽⁶¹⁸⁾, εγκλήματα τιμής ⁽⁶¹⁹⁾ και ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων στον ιδιωτικό κύκλο φυλών ή οικογενειών ⁽⁶²⁰⁾.

Τέλος, το **σενάριο 4** αφορά τις περιπτώσεις στις οποίες ο υπεύθυνος προστασίας **δεν επιθυμεί ή μπορεί να μην επιθυμεί να παράσχει προστασία** κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης **ή δεν είναι σε θέση ή μπορεί να μην είναι σε θέση να το πράξει** ⁽⁶²¹⁾. Αυτό έχει διαπιστωθεί, για παράδειγμα, στην περίπτωση αποφάσεων γερμανικών διοικητικών δικαστηρίων που έχουν κρίνει ότι οι αφγανικές και οι ιρακινές αρχές δεν επιθυμούσαν να παράσχουν προστασία κατά του καταναγκαστικού γάμου και δεν ήταν σε θέση να το πράξουν ⁽⁶²²⁾. Ομοίως, άλλο γερμανικό διοικητικό δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η Γουινέα δεν ήταν σε θέση ούτε επιθυμούσε να παράσχει προστασία στον αιτούντα κατά της δίωξης λόγω

⁶¹⁴ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 9ης Μαρτίου 2016, *M. N.Y.*, αριθ. 15024258, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2016, 2017*, σ. 82-83.

⁶¹⁵ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2020, *Mme A.*, αριθ. 17049253 C+ [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2020, *Mme A.*, αριθ. 17049253 C+].

⁶¹⁶ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2013, *MS (Coptic Christians) Egypt CG*, ό.π. υποσημείωση 206, σκέψεις 119-120.

⁶¹⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2013, *DB κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 4, Azs 13/2013-34 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), υπόθεση στην οποία οι αρχές είχαν παρέμβει για λογαριασμό γυναίκας από τη Μογγολία, αλλά οι επιθέσεις από τον σύζυγό της είχαν συνεχιστεί.

⁶¹⁸ Βλέπε, για παράδειγμα, VG Γκελζενκίρχεν, απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, *5a K 4418/11.A* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), σ. 10· CNDA (Γαλλία), 2020, *Mme A.*, αριθ. 19055889 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ό.π. υποσημείωση 456, σκέψη 7· και VG Γκελζενκίρχεν (Γερμανία), 2013, *5a K 4418/11.A* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ό.π. υποσημείωση 456.

⁶¹⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, VG Μπραουνσβάιγκ, απόφαση της 27ης Απριλίου 2021, *2 A 340/18*, DE:VGBRAUN:2021:0427.2A340.18.00 [στο εξής Διοικητικό Δικαστήριο Μπραουνσβάιγκ (Γερμανία), 2021, *2 A 340/18*], σκέψη 28, σχετικά με νεαρή γυναίκα που βιάστηκε σε ηλικία 13 ετών και έκτοτε ο πατέρας της απειλούσε να τη σκοτώσει. Το δικαστήριο, στη σκέψη 28, διαπίστωσε ότι οι ιρανικοί κρατικοί φορείς θεωρούσαν κατά κανόνα την κόρη ως ιδιοκτησία του πατέρα της, διότι προέκυψε από τον γάμο του, και ότι, ως εκ τούτου, η ιρακινή αστυνομία δεν παρείχε προστασία κατά των εγκλημάτων τιμής / της δίωξης από τον πατέρα. Βλέπε επίσης VG Στουτγάρδης (Γερμανία), 2008, *AK 10 K 13/07* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ό.π. υποσημείωση 459.

⁶²⁰ Βλέπε Δικαστήριο του Κάλιαρι (Ιταλία), 2013, αριθ. *RG 8191/12* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ό.π. υποσημείωση 561, σ. 7-8· CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Απριλίου 2008, *Mlle N.*, αριθ. 574495, στο CNDA (Γαλλία), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2008, 2009*, σ. 59-60.

⁶²¹ Βλέπε, για παράδειγμα, VG Βερολίνου, 2011, *33 K 79.10 A* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ό.π. υποσημείωση 565, σ. 13.

⁶²² VG Άουγκσμπουργκ, 2011, *Au 6 K 11.30092* ([περίληψη στα αγγλικά](#)), ό.π. υποσημείωση 456 (σχετικά με το Αφγανιστάν)· και VG Άνσπαχ, απόφαση της 16ης Μαρτίου 2017, *AN 1 K 16.32047* (σχετικά με το Ιράν).

γενετήσιου προσανατολισμού λόγω της ισλαμικής κουλτούρας και των ισλαμικών νόμων της χώρας⁽⁶²³⁾. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μερικά από τα παραδείγματα αυτά αφορούν τη γενική ανικανότητα και απροθυμία του κράτους να παράσχει προστασία για ορισμένες ομάδες ή καταστάσεις. Άλλα παραδείγματα αφορούν την ειδική ανικανότητα και απροθυμία ενός κράτους να παράσχει προστασία για συγκεκριμένη περίπτωση.

Στην πράξη, τα δικαστήρια των κρατών μελών έχουν εκτιμήσει έως τώρα τις προϋποθέσεις της επιθυμίας και της ικανότητας, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως η διάδοση της διαφθοράς⁽⁶²⁴⁾, η αδιαφορία των κρατικών αρχών, η πραγματική ανικανότητα⁽⁶²⁵⁾ και η σιωπηρή ή ακόμη και ανοιχτή στήριξη των δραστών δίωξης ή σοβαρής βλάβης από τις κρατικές αρχές⁽⁶²⁶⁾. Επιπλέον, η πραγματική (έλλειψη) ικανότητα(ς) ενός κράτους ή «ομάδων ή οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους» να παρέχουν προστασία συνδέεται στενά με το είδος της προστασίας που πρέπει να παρέχεται δυνάμει του άρθρου 7 παράγραφος 2. Ανά πάσα στιγμή, η προστασία πρέπει να είναι αποτελεσματική και μη προσωρινή.

1.8.2.2. Αποτελεσματικότητα

Η έννοια «αποτελεσματική» δεν ορίζεται στην οδηγία, μολονότι, στο άρθρο 7 παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, διευκρινίζεται το τι περιλαμβάνει «κατά κανόνα». Η αποτελεσματική (και μη προσωρινή) προστασία ορίζεται στο άρθρο 7 παράγραφος 2 ως εξής:

Άρθρο 7 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

[...] Η προστασία αυτή παρέχεται κατά κανόνα όταν οι υπεύθυνοι της παραγράφου 1 στοιχεία α) και β) λαμβάνουν εύλογα μέτρα για να αποτρέψουν τη δίωξη ή την πρόκληση σοβαρής βλάβης, μεταξύ άλλων με τη λειτουργία αποτελεσματικού νομικού συστήματος για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη, και όταν ο αιτών έχει πρόσβαση στην προστασία αυτή.

⁶²³ VG Κολωνίας, απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2011, [15 K 6103/10.A \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#). Βλέπε επίσης Δικαστήριο Ρώμης (Ιταλία), απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2013, αριθ. [RG 4627/2010](#) και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 6ης Απριλίου 2009, [M K](#), αριθ. 616907.

⁶²⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, [RVV/CCE \(Βέλγιο\)](#), 2010, αριθ. [49.821](#), ό.π. υποσημείωση [567](#), σκέψεις 4.8.3 και 4.9 σχετικά με τον σύνδεσμο μεταξύ του δικτύου πορνείας και των αρχών της Βόρειας Μακεδονίας· και [Upper Tribunal \(IAC\) \(Ηνωμένο Βασίλειο\)](#), 2010, [AM και BM \(Trafficked Women\) Albania CG](#), ό.π. υποσημείωση [564](#), ειδικότερα τις σκέψεις 182 και 216 σχετικά με τη διαφθορά στην Αλβανία και, ως αποτέλεσμα, την ανικανότητα του κράτους να παράσχει προστασία κατά της δίωξης. Βλέπε, όμως, [Court of Session \(Ανώτερο Δικαστήριο\) \(Σκωτία, Ηνωμένο Βασίλειο\)](#), απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2014, [SAC and MRM v Secretary of State for the Home Department](#), [2014] CSOH 8, σκέψη 52, στην οποία το δικαστήριο επικύρωσε τη θέση του Secretary of State (υπουργού Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου), επισημαίνοντας ότι, παρά τις περιπτώσεις διαφθοράς εντός της αστυνομίας και των δικαστικών αρχών στο Μπανγκλαντές, «δεν γίνεται δεκτό ότι με αυτό υποδηλώνεται ότι οι αρχές του Μπανγκλαντές δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να συνδράμουν [τον προσφεύγοντα]. Θεωρείται ότι το Μπαγκλαντές διαθέτει αποτελεσματικό νομικό σύστημα για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη και ότι [ο αιτών] θα έχει πρόσβαση στο σύστημα».

⁶²⁵ ECRE et al., [Actors of Protection and the Application of the Internal Protection Alternative](#), ό.π. υποσημείωση [586](#), σ. 49.

⁶²⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, σχετικά με τους Αχμαντίγια από το Πακιστάν, [Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο \(Τσεχία\)](#), 2013, [IJ κατά Υπουργού Εσωτερικών](#), αριθ. 4, [Azs 24/2013-34 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), ό.π. υποσημείωση [610](#)· σχετικά με τις διώξεις που στοχεύουν το φύλο στο Ιράν, [Ειδική Επιτροπή Προσφυγών \(Ελλάδα\)](#), 2011, αριθ. [95/126761 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), ό.π. υποσημείωση [265](#), αλλά και [Διοικητικό Δικαστήριο Μπραουνοβίγκ \(Γερμανία\)](#), 2021, [2 A 340/18](#), ό.π. υποσημείωση [621](#).

Ωστόσο, στην απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση ΟΑ καθίσταται σαφές ότι η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της προστασίας πρέπει να περιορίζεται μόνο στην προστασία που παρέχεται ή όχι από το κράτος ή τις ομάδες ή τις οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του. Ειδικότερα, **η παροχή ασφάλειας ή κοινωνικής και οικονομικής υποστήριξης εκ μέρους ιδιωτικών φορέων δεν ασκεί επιρροή ως προς την αποτελεσματικότητα της προστασίας που παρέχεται από τους υπευθύνους προστασίας** ⁽⁶²⁷⁾.

Η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της προστασίας (και της μη προσωρινής φύσης της) πρέπει να γίνεται όχι μόνο υπό το πρίσμα των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα ιθαγένειας ή στη χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής, αλλά και υπό το πρίσμα των **ατομικών περιστάσεων του αιτούντος** ⁽⁶²⁸⁾. Μια τέτοια κατά περίπτωση εκτίμηση υποστηρίζεται από το γράμμα του άρθρου 7 παράγραφος 2, κατά το οποίο η «προστασία αυτή παρέχεται **κατά κανόνα**», εάν λαμβάνονται εύλογα μέτρα ⁽⁶²⁹⁾. Όπως επισήμανε το UKIAT, «δεν δηλώνεται ότι η λήψη “εύλογων μέτρων για να αποτραπεί η δίωξη [...] με τη λειτουργία αποτελεσματικού νομικού συστήματος [...]” θα ισοδυναμεί με την παροχή κατάλληλης προστασίας σε κάθε περίπτωση, παρότι αναφέρεται ότι αυτό θα συμβαίνει κατά κανόνα» ⁽⁶³⁰⁾. Η συγκεκριμένη περίπτωση ενός αιτούντος μπορεί να υποδεικνύει την αναγκαιότητα πρόσθετης προστασίας προκειμένου αυτή να είναι αποτελεσματική ⁽⁶³¹⁾.

Επομένως, βάσει της περαιτέρω εννοιολόγησης του Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο) και των αποφάσεων που εξέδωσε το Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο) στις υποθέσεις *Atkinson* και *Bagdanavicius* ⁽⁶³²⁾, ο καθορισμός της ύπαρξης αποτελεσματικής προστασίας κατά της δίωξης, ή εξ αντιδιαστολής εν προκειμένω της μη ύπαρξης τέτοιας προστασίας, είναι μια διαδικασία δύο σταδίων, όπως απεικονίζεται στο σχήμα 2 ⁽⁶³³⁾.

⁶²⁷ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψεις 48 και 52-53. Βλέπε επίσης ενότητα 1.8.1 ανωτέρω.

⁶²⁸ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Ιουνίου 2015, *NA and VA (Protection: Article 7(2) Qualification Directive) India*, [2015] UKUT 432 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2015, *NA and VA (Protection: Article 7(2) Qualification Directive) India*], σκέψεις 70-71. Βλέπε επίσης Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2003, *Bagdanavicius and Another, R (on the application of) v Secretary of State for the Home Department*, [2003] EWCA Civ 1605, [στο εξής EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2003, *Bagdanavicius and Another*], σκέψη 55, σημείο 6· Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2011, *AW (Sufficiency of Protection) Pakistan* [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *AW (Sufficiency of Protection) Pakistan*], σκέψεις 24-33· Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), 2011, UM 3363-10 και 3367-10 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 566· και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2010, *AM and BM (Trafficked women) Albania CG*, ό.π. υποσημείωση 564, σκέψη 182.

⁶²⁹ Επισήμανση των συντακτών. Βλέπε Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2015, *NA and VA (Protection: Article 7(2) Qualification Directive) India*, ό.π. υποσημείωση 630, σκέψη 13.

⁶³⁰ AIT (Ηνωμένο Βασίλειο) (προκάτοχος του Upper Tribunal, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 11ης Ιουλίου 2007, *IM (Sufficiency of Protection) Malawi*, [2007] UKAIT 00071 [στο εξής AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *IM (Sufficiency of Protection) Malawi*], σκέψη 50.

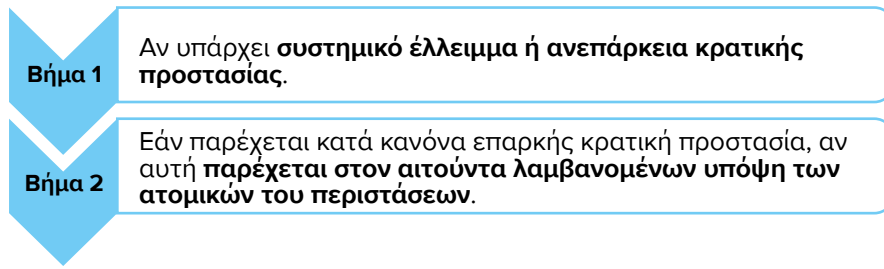
⁶³¹ AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *IM (Sufficiency of Protection) Malawi*, ό.π. υποσημείωση 632, σκέψη 45.

⁶³² Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 1ης Ιουλίου 2004, *Michael Atkinson v Secretary of State for the Home Department*, [2004] EWCA Civ 846, σκέψη 21· και EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2003, *Bagdanavicius and Another*, ό.π. υποσημείωση 630, σκέψη 55.

⁶³³ Το σχήμα αυτό βασίζεται στην απόφαση του Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *AW (Sufficiency of Protection) Pakistan*, ό.π. υποσημείωση 630, ειδικότερα σκέψεις 34–35.

Σχήμα 2: Εκτίμηση δύο σταδίων για τον καθορισμό της (μη) ύπαρξης αποτελεσματικής προστασίας

Παρότι παρουσιάζεται εν προκειμένω στο πλαίσιο της κρατικής προστασίας, μπορεί να υποστηριχθεί βάσιμα ότι η συγκεκριμένη εκτίμηση δύο σταδίων είναι εξίσου έγκυρη στην περίπτωση προστασίας που παρέχεται από ομάδες ή οργανώσεις βάσει του άρθρου 7 παράγραφος 1 στοιχείο β).

Το **πρώτο βήμα** αφορά τις **συνθήκες στη χώρα καταγωγής**. Συναφώς, το ΔΕΕ υπενθύμισε στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση *Abdulla* ότι, «[κ]ατά το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας, που αφορά την αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων, οι αρχές [...] μπορούν να συνεκτιμούν, μεταξύ άλλων, τους νόμους και τους κανονισμούς της χώρας καταγωγής, καθώς και του τρόπου εφαρμογής τους, όπως επίσης του μέτρου στο οποίο διασφαλίζεται ο σεβασμός των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα αυτή»⁽⁶³⁴⁾. Κατά το ιρλανδικό Ανώτερο Δικαστήριο (High Court), η **απλή ύπαρξη διαδικασίας υποβολής καταγγελίας στην αστυνομία δεν επαρκεί· για να συνιστά αποτελεσματική προστασία πρέπει να συνοδεύεται από αποτελεσματικό σύστημα για τον εντοπισμό, την έρευνα, την άσκηση ποινικής δίωξης και την έκδοση καταδικαστικών αποφάσεων για εγκλήματα**⁽⁶³⁵⁾. Το Δικαστήριο του Κάλιαρι (Ιταλία) διαπίστωσε ότι η ποινικοποίηση ορισμένων εγκλημάτων στην εθνική νομοθεσία επίσης δεν θεωρείται προστασία υπό την έννοια του άρθρου 7 παράγραφος 2, εάν δεν επιβάλλεται αποτελεσματικά και επαρκώς μέσω της άσκησης ποινικής δίωξης⁽⁶³⁶⁾. Επιπλέον, εκτός από το σύστημα του ποινικού δικαίου, πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι ρυθμίσεις του αστικού δικαίου «για παράδειγμα, ασφαλιστικά μέτρα απαγόρευσης κακομεταχείρισης» [οι οποίες] μπορούν να διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στο συνολικό σύστημα προστασίας»⁽⁶³⁷⁾.

Εάν υπάρχει συστημικό έλλειμμα προστασίας εκ μέρους του κράτους, ο αιτών που αντιμετωπίζει πράξεις δίωξης ή σοβαρής βλάβης θα είναι σε θέση να αποδείξει βάσιμο φόβο δίωξης ή πραγματικό φόβο σοβαρής βλάβης. Εάν, ωστόσο, υπάρχει κατά κανόνα επαρκής κρατική προστασία, η εκτίμηση θα πρέπει να προχωρά στο δεύτερο βήμα.

Το δεύτερο βήμα —σχετικά με τις **ατομικές περιστάσεις του αιτούντος**— είναι απαραίτητο επειδή, ανεξάρτητα από την κατά κανόνα επάρκεια της κρατικής προστασίας, ο αιτών μπορεί να είναι ακόμη σε θέση να αποδείξει βάσιμο φόβο δίωξης ή πραγματικό κίνδυνο σοβαρής

⁶³⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 71.

⁶³⁵ High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2009, *ASO v Refugee Appeals Tribunal and Minister for Justice, Equality and Law Reform*, [2009] IEHC 607, σκέψη 12.

⁶³⁶ Δικαστήριο του Κάλιαρι (Ιταλία), απόφαση της 3ης Απριλίου 2013, αριθ. RG 8192/2012 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)· και RVV/CCE (Βέλγιο), 2011, αριθ. 62.867, ό.π. υποσημείωση 598, σκέψη 4.8.4.

⁶³⁷ AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2007, *AB (Protection – Criminal Gangs – Internal Relocation) Jamaica CG*, [2007] UKIAT 00018 [στο εξής AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *AB (Protection – Criminal Gangs – Internal Relocation) Jamaica CG*], σκέψη 143.

βλάβης λόγω των περιστάσεων αυτών⁽⁶³⁸⁾. Το δεύτερο αυτό βήμα αλληλεπικαλύπτεται σε κάποιον βαθμό με τον καθορισμό βάσιμου φόβου δίωξης ή πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης (βλέπε ενότητες 1.5 και 2.5), παρότι οι δύο εκτιμήσεις παραμένουν «δύο χωριστά στάδια ανάλυσης»⁽⁶³⁹⁾. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι ο αιτών μπορεί να υπέστη στο παρελθόν δίωξη ή σοβαρή βλάβη και δεν έτυχε αποτελεσματικής προστασίας είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τον καθορισμό του αν θα του παρασχεθεί αποτελεσματική προστασία κατά τον χρόνο της ακροαματικής διαδικασίας⁽⁶⁴⁰⁾. Επιπλέον, όπως αναφέρεται στην ενότητα 1.8.2.5 κατωτέρω, η εξέταση των ατομικών περιστάσεων του αιτούντος απαιτεί επίσης να καθοριστεί αν ο αιτών έχει αποτελεσματική πρόσβαση στην προστασία που παρέχεται κατά κανόνα. Το Εφετείο Μετανάστευσης της Σουηδίας έχει διαπιστώσει ότι αυτό μπορεί να μην ισχύει, για παράδειγμα, για ανηλίκους που παραμένουν εξαρτώμενοι από τους γονείς τους και ενδέχεται έτσι να αποκλείονται από την εξασφάλιση προστασίας κατά δίωξης ή σοβαρής βλάβης⁽⁶⁴¹⁾.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέχει ενδεικτικό κατάλογο παραγόντων τους οποίους πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα δικαστήρια των κρατών μελών για τον καθορισμό του αν παρέχεται αποτελεσματική προστασία. Οι εν λόγω παράγοντες παρατίθενται στον πίνακα 28⁽⁶⁴²⁾.

Πίνακας 28: Ενδεικτικός κατάλογος παραγόντων για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της προστασίας

Γενικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα καταγωγής
Τυχόν συνηγορία του κράτους σε σχέση με την πρόκληση της εκάστοτε βλάβης
Χαρακτήρας των πολιτικών του κράτους σε σχέση με την εκάστοτε βλάβη, π.χ. το κατά πόσον υπάρχει σε ισχύ ποινική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι οι βίαιες πράξεις δίωξης επισύρουν ποινικές κυρώσεις τόσο αυστηρές όσο η σοβαρότητα του εκάστοτε αδικήματος
Επιρροή που οι φερόμενοι ως διώκτες ασκούν σε κρατικούς αξιωματούχους
Κατά πόσον οι ενέργειες του επίσημου κράτους είναι ουσιαστικές ή έχουν απλώς προσχηματικό χαρακτήρα· στο πλαίσιο αυτό πρέπει να εξετάζεται η επιθυμία των υπηρεσιών που είναι επιφορτισμένες με την επιβολή του νόμου να ανιχνεύσουν, να διώξουν ποινικώς και να τιμωρήσουν όλους διαπράττοντας αδικήματα
Κατά πόσον παρατηρείται συστηματικά το φαινόμενο της κρατικής απραξίας
Τυχόν άρνηση παροχής κρατικών υπηρεσιών
Κατά πόσον το κράτος έχει λάβει μέτρα με σκοπό την αποτροπή της πρόκλησης βλάβης

⁶³⁸ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 19ης Ιουνίου 2020, αριθ. 435000, FR:CECHS:2020:435000.20200619· και High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2019, *B and Others v International Protection Appeals Tribunal*.

⁶³⁹ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *AB (Protection – Criminal Gangs – Internal Relocation) Jamaica CG*, ό.π. υποσημείωση 639, σκέψη 141. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), 2020, *Mme A.*, αριθ. 17049253 C+, ό.π. υποσημείωση 617, στην οποία προσδιορίζεται η ανικανότητα των αρχών να προστατεύσουν την αιτούσα «κατά των μελών ισλαμιστικών κινημάτων, όπως και πολλές άλλες γυναίκες που αποτελούν στόχο μαχητών της οργάνωσης του Ισλαμικού Κράτους, καθώς και άλλων ριζοσπαστικών κινημάτων του Ισλάμ στο Ιράκ, λόγω της προβολής τους από τα μέσα ενημέρωσης, του διανοητικού τους επαγγέλματος, των ενδυμάτων τους, της “δυτικής” συμπεριφοράς τους και, γενικότερα, επειδή τα ήθη τους θεωρούνται αντίθετα προς τις επιταγές του νόμου του Ισλάμ και της Σαρία»· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψεις 71, 89 και 95.

⁶⁴⁰ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *AW (Sufficiency of Protection) Pakistan*, ό.π. υποσημείωση 630, σκέψεις 37-40. Σχετικά με τη σημασία δίωξης στο παρελθόν βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), βλέπε ενότητα 1.6.1.

⁶⁴¹ Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), 2011, UM 3363-10 και 3367-10 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 566.

⁶⁴² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση*, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, σ. 20-21, οι οποίες αναφέρονται στη διατύπωση του άρθρου 9 παράγραφος 2 κατά τον χρόνο εκείνο.

Η σημασία της ανάγκης να αποδεικνύεται ότι το νομικό σύστημα είναι «αποτελεσματικό» καταδεικνύεται από το πώς έκρινε το σλοβενικό Διοικητικό Δικαστήριο την υπόθεση αιτούσας η οποία υπήρξε θύμα βιασμού. Το δικαστήριο θεώρησε εξαιρετικά σημαντικό για τον καθορισμό της ύπαρξης αποτελεσματικού νομικού συστήματος το γεγονός ότι αμφότεροι οι υπεύθυνοι της δίωξης της αιτούσας δεν τιμωρήθηκαν και εξακολούθησαν να εργάζονται ως αστυνομικοί στην πόλη της ⁽⁶⁴³⁾. Το αυστριακό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η προστασία ήταν αναποτελεσματική στην περίπτωση αιτούντος από τη Βεγγάλη, στον οποίο η αστυνομία της Βεγγάλης είχε χορηγήσει προστασία κατά εχθρικού ομοφοβικού όχλου, αλλά οι αρχές του είχαν ζητήσει να παράσχει «δήλωση εγγύησης» για την αποφυγή ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς στο μέλλον ⁽⁶⁴⁴⁾. Το αυστριακό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο τόνισε επίσης, στην υπόθεση αναιρεσιόντος από τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, την ανάγκη προσέγγισης που να λαμβάνει υπόψη την πραγματική κατάσταση. Ισχυρίστηκε ότι δεν του είχε χορηγηθεί αποτελεσματική προστασία κατά της δίωξης από ιδιωτικούς φορείς που τον θεωρούσαν υπεύθυνο για εγκλήματα πολέμου κατά του πληθυσμού των Βοσνίων και «προδότη». Το δικαστήριο έκρινε ότι το κρίσιμο ζήτημα ήταν αν, από την εξέταση της πραγματικής κατάστασης στην εν λόγω χώρα, προέκυπτε ότι η προστασία ήταν αναποτελεσματική ⁽⁶⁴⁵⁾. Το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο) επισήμανε το «ευρύ φάσμα μέτρων» που μπορεί να περιλαμβάνεται στην έννοια του αποτελεσματικού νομικού συστήματος. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν:

«αποτελεσματικό σύστημα προστασίας μαρτύρων [...] οικιακή ασφάλεια· ενισχυμένη αστυνομική προστασία· απλές προειδοποιήσεις και συμβουλές ασφάλειας στον ενδιαφερόμενο· χορήγηση άδειας οπλοφορίας· ή, **ως ύστατη λύση**, [...] αλλαγή ταυτότητας συνοδευόμενη από κατάλληλη οικονομική και πρακτική στήριξη» ⁽⁶⁴⁶⁾.

Ο όρος «μεταξύ άλλων» στο άρθρο 7 παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, φαίνεται να υποδηλώνει ότι η αποτελεσματική προστασία δεν περιορίζεται στα εύλογα μέτρα υπό τη μορφή της λειτουργίας ενός αποτελεσματικού νομικού συστήματος ⁽⁶⁴⁷⁾. Από την άλλη πλευρά, η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση ΟΑ είναι δυνατό να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαραίτητη προϋπόθεση της αποτελεσματικής προστασίας είναι το αποτελεσματικό νομικό σύστημα ⁽⁶⁴⁸⁾.

⁶⁴³ Διοικητικό Δικαστήριο (Σλοβενία), 2015, I U 411/2015-57, ό.π. υποσημείωση 373.

⁶⁴⁴ VwGH (Αυστρία), απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2021, Ra 2020/18/0500, AT:VwGH:2021:RA2020180500.L04.

⁶⁴⁵ VwGH (Αυστρία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2015, Ra 2014/18/0063, AT:VwGH:2015:RA2014180063.L00.

⁶⁴⁶ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2015, *NA and VA (Protection: Article 7(2) Qualification Directive) India*, ό.π. υποσημείωση 630, σκέψη 17 (επισήμανση στο πρωτότυπο).

⁶⁴⁷ Βλέπε Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 5ης Αυγούστου 2008, *AJDCoS*, 200708107/1 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)· και Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 29ης Μαΐου 2012, 201108872/1/V1 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁶⁴⁸ ΔΕΕ, 2021, ΟΑ, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 38: «Προκειμένου να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι ο φόβος του πρόσφυγα ότι θα υποστεί διώξεις δεν είναι πλέον βάσιμος, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να εξακριβώσουν, υπό το πρίσμα του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/83, λαμβάνοντας υπόψη την ατομική κατάσταση του πρόσφυγα, ότι ο φορέας ή οι φορείς προστασίας, κατά την έννοια της παραγράφου 1 του ως άνω άρθρου 7, έλαβαν εύλογα μέτρα για να αποτρέψουν τις διώξεις, ότι επομένως διαθέτουν, μεταξύ άλλων, αποτελεσματικό νομικό σύστημα για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν διώξεις και ότι ο ενδιαφερόμενος πρόσφυγας θα έχει πρόσβαση στην προστασία αυτή σε περίπτωση παύσεως της υπαγωγής του στο καθεστώς πρόσφυγα (πρβλ. [ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψεις 70 και 74])».

1.8.2.3. Μη προσωρινότητα

Σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) υπάρχει η ρητή απαίτηση η προστασία που παρέχεται στον αιτούντα να είναι μη προσωρινή (και αποτελεσματική). Ωστόσο, δεν παρέχεται ορισμός του κριτηρίου αυτού. Δεδομένου ότι χρησιμοποιείται ο ίδιος όρος στο άρθρο 11 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) για τον προσδιορισμό της μεταβολής των συνθηκών που οδήγησαν στην παύση του καθεστώτος πρόσφυγα, η έννοια του όρου στο πλαίσιο αυτό αποσαφηνίζεται στην απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdulla* ως εξής:

«Η μεταβολή των συνθηκών είναι “ουσιαστικής και μη προσωρινής φύσεως” κατά την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 2, της οδηγίας, όταν οι παράγοντες που προκάλεσαν τον φόβο του προσφεύγοντα ότι θα υποστεί δίωξη μπορούν να θεωρηθούν ως μονίμως εξαλειφθέντες. Η αξιολόγηση της ουσιαστικής και μη προσωρινής φύσεως της μεταβολής των συνθηκών προϋποθέτει επομένως την απουσία βάσιμου φόβου εκθέσεως σε πράξεις δίωξεως, οι οποίες συνιστούν σοβαρή προσβολή θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 της οδηγίας»⁽⁶⁴⁹⁾.

Το Ομοσπονδιακό διοικητικό δικαστήριο της Γερμανίας εξέτασε, και πάλι στο πλαίσιο της παύσης του καθεστώτος πρόσφυγα, αν ο κίνδυνος είχε παύσει κατά διαρκή τρόπο. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο συγκεκριμένος κίνδυνος δίωξης ο οποίος υπήρχε υπό το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν στο Ιράκ είχε «παύσει μόνιμα να υφίσταται», επειδή η **ανατροπή του δικτάτορα από την εξουσία** και η πτώση του καθεστώτος του ήταν «μη αναστρέψιμες»⁽⁶⁵⁰⁾. Ωστόσο, εφαρμόζονται αυστηρότερα κριτήρια όταν δεν υπάρχει ριζική αλλαγή στο κράτος δίωξης αλλά απλή **φιλελευθεροποίηση στο πλαίσιο πρώην συστήματος δίωξης**. Κατά την απόφαση που εξέδωσε το 2011 το ίδιο δικαστήριο σε υπόθεση που αφορούσε Αλγερινό αιτούντα, μια τέτοια περίπτωση απαιτεί **υψηλότερα πρότυπα**:

«Όσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος δίωξης, ακόμη και αν παραμένει κάτω του ορίου της σημαντικής πιθανότητας, τόσο πιο μόνιμη και τόσο πιο προβλέψιμη πρέπει να είναι αφ' εαυτής η σταθερότητα της μεταβολής των συνθηκών. Εάν —όπως στην προκειμένη περίπτωση— μεταβολές οι οποίες θεωρούνται ότι επιφέρουν τον τερματισμό του καθεστώτος πρόσφυγα πρέπει να εκτιμηθούν στο πλαίσιο καθεστώτος το οποίο παραμένει στην εξουσία, πρέπει να απαιτείται επίσης αυστηρότερο κριτήριο όσον αφορά τη μονιμότητά τους.

[...]

Ωστόσο, δεν μπορεί επίσης να απαιτείται η παροχή εγγυήσεων ότι οι μεταβληθείσες πολιτικές συνθήκες θα διατηρηθούν επ' αόριστον στο μέλλον»⁽⁶⁵¹⁾.

⁶⁴⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 73. Στην απόφαση για την υπόθεση *ΟΑ*, σκέψεις 37-38 και 43-44, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι η έννοια της «προστασίας» είναι η ίδια και στα δύο άρθρα. Βλέπε επίσης ΕΑΣΟ, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 24, ενότητα 3.1.2 «Είναι η μεταβολή των περιστάσεων “ουσιαστικής και μη προσωρινής φύσεως”»; άρθρο 11 παράγραφος 2».

⁶⁵⁰ ΒVerwG (Γερμανία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2011, αριθ. 10 C 3.10, ΒVerwG:2011:240211U10C3.10.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 20. Βλέπε, ομοίως, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2011, *Μ. Κ.*, αριθ. 10008275 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σχετικά με την κατάσταση στο Κόσοβο μετά το 1986.

⁶⁵¹ ΒVerwG (Γερμανία), απόφαση της 1ης Ιουνίου 2011, αριθ. 10 C 25.10, ΒVerwG:2011:010611U10C25.10.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 24.

Το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών διαπίστωσε ότι η προστασία που παρέχεται στους Θιβετιανούς στην Ινδία δεν είναι προσωρινή. Οι δύο κύριοι λόγοι στους οποίους στηρίχθηκε το συμπέρασμα του ήταν: πρώτον, οι Θιβετιανοί είχαν πρόσβαση σε ανανεώσιμα πιστοποιητικά καταχώρισης, τα οποία, μολονότι είχαν περιορισμένη διάρκεια, «παρατείνονταν συστηματικά». Δεύτερον, διαπίστωσε ότι, εδώ και περισσότερο από μισό αιώνα ο Δαλάι Λάμα, μαζί με την κεντρική διοίκηση του Θιβέτ και περίπου 100 000 πιστούς, είχαν εγκατασταθεί στην Ινδία. Πράγματι, το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών επισήμανε ότι η έκδοση των πιστοποιητικών καταχώρισης ήταν πλέον ευκολότερη και δεν γινόταν πια υπό προϋποθέσεις (π.χ. να συνδέεται με την εργασία, το προσκύνημα, τις σπουδές) ⁽⁶⁵²⁾.

Η μεταφορά της συλλογιστικής των εν λόγω υποθέσεων στο άρθρο 7 παράγραφος 2, σχετικά με την προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης απαιτεί αξιολόγηση της πιθανής «μονιμότητας».

1.8.2.4. «Εύλογα μέτρα»

Στο άρθρο 7 παράγραφος 2 διευκρινίζεται ότι η προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης παρέχεται «κατά κανόνα» από τους υπευθύνους προστασίας που λαμβάνουν «εύλογα μέτρα για να αποτρέψουν τη δίωξη ή την πρόκληση σοβαρής βλάβης». Όσον αφορά τη φράση «παρέχεται κατά κανόνα», από την εξέταση των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων προκύπτει ότι θα μπορούσε να σημαίνει είτε «στις περισσότερες περιπτώσεις» είτε «συνήθως» ⁽⁶⁵³⁾, είτε και τα δύο. Επομένως, τα εύλογα μέτρα που λαμβάνουν οι υπεύθυνοι προστασίας για να αποτρέψουν τη δίωξη ή τη σοβαρή βλάβη αποτελούν κεντρικό στοιχείο για τον καθορισμό του αν η προστασία που παρέχεται γενικά στη χώρα ιθαγένειας ή στη χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής είναι αποτελεσματική αλλά και μη προσωρινή. Η αξιολόγηση στην οποία πρέπει να προβαίνουν τα δικαστήρια των κρατών μελών έχει καθοριστεί από το ΔΕΕ στην απόφασή του για την υπόθεση *Abdulla* ως εξής:

«Μέσω της επαληθεύσεως αυτής οι αρμόδιες αρχές αξιολογούν, κυρίως, τις συνθήκες λειτουργίας, αφενός, των θεσμών, των διοικήσεων και των δυνάμεων ασφαλείας, αφετέρου, κάθε ομάδας ή οντότητας της τρίτης χώρας, η οποία ενδέχεται, μέσω ενεργειών ή παραλείψεων της, να προκαλέσει πράξεις διώξεως εις βάρος του προσώπου που απολαύει καθεστώς πρόσφυγα, σε περίπτωση επιστροφής του στη χώρα αυτή» ⁽⁶⁵⁴⁾.

Από την καθοδήγηση που παρείχαν ο γενικός εισαγγελέας Mazák και το δικαστήριο στην υπόθεση *Abdulla*, η απαίτηση του άρθρου 7 παράγραφος 2, πρέπει να νοείται ως συνεπαγόμενη την αξιολόγηση τόσο των γενικών περιστάσεων που ισχύουν στη χώρα καταγωγής όσο και των ατομικών περιστάσεων του αιτούντος. Δεν πρόκειται για θεωρητικό

⁶⁵² RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 17ης Μαρτίου 2015, αριθ. 141.198.

⁶⁵³ Όπως επισημαίνεται στο Lehmann, J., «Protection» in *European Union Asylum Law*, Brill-Nijhoff, Leiden, 2020 (στο εξής Lehmann, «Protection» in *EU Asylum Law*), σ. 86, στη δανική και ολλανδική γλωσσική απόδοση («normalt» και «in het algemeen» αντίστοιχα) χρησιμοποιούνται πράγματι οι εκφράσεις αυτές.

⁶⁵⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 71.

κριτήριο⁽⁶⁵⁵⁾. Στην υπόθεση *Abdulla*, το δικαστήριο διευκρίνισε ότι οι αρμόδιες αρχές «πρέπει» να αξιολογούν αμφότερες τις περιστάσεις. Το δικαστήριο εξήγησε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 4, έπρεπε να αξιολογούνται τα γεγονότα και οι περιστάσεις, λαμβανομένων υπόψη «μεταξύ άλλων, [των] νόμ[ων] και [των] κανονισμ[ών] της χώρας καταγωγής, καθώς και του τρόπου εφαρμογής τους, όπως επίσης του μέτρου στο οποίο διασφαλίζεται ο σεβασμός των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα αυτή»⁽⁶⁵⁶⁾.

Η ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) δεν ορίζει τι σημαίνει στο πλαίσιο αυτό η φράση «εύλογα μέτρα. Ούτε το ΔΕΕ έχει παράσχει μέχρι στιγμής καθοδήγηση σχετικά με την έννοια της εν λόγω φράσης. Από πληροφορίες που ήταν γνωστές στον νομοθέτη της Ένωσης κατά τη σύνταξη της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), η εν λόγω έννοια ήταν γνωστή λόγω της υιοθέτησής της ως κριτηρίου σε ορισμένες εθνικές υποθέσεις, ειδικότερα στην απόφαση της βρετανικής Βουλής των Λόρδων του 2000 για την υπόθεση *Horvath*⁽⁶⁵⁷⁾. Το γράμμα του άρθρου 7 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) έχει παρατηρηθεί ότι «αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό» τα συμπεράσματα της υπόθεσης *Horvath*⁽⁶⁵⁸⁾. Στην υπόθεση *Horvath*, που βασίστηκε στην απόφαση του ΕΔΔΑ για την υπόθεση *Osman*⁽⁶⁵⁹⁾, ο εύλογος χαρακτήρας ορίζεται ως «πρακτικό μέτρο» με το οποίο αναγνωρίζεται ότι δεν μπορεί να αναμένεται πλήρης προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης από υπευθύνους προστασίας⁽⁶⁶⁰⁾. Επομένως, «κάποια επίπεδα κακομεταχείρισης ενδέχεται να υπάρχουν ακόμη και αν λαμβάνονται μέτρα για να αποτραπεί κάτι τέτοιο από το κράτος από το οποίο ζητείται προστασία»⁽⁶⁶¹⁾. Στην υπόθεση *Horvath* θεωρήθηκε επίσης ότι για τα «εύλογα μέτρα» απαιτείται μόνο η «εύλογη επιθυμία» του κράτους ως προς τη λειτουργία συστήματος προστασίας του πολίτη⁽⁶⁶²⁾.

Ωστόσο, το 2009 ο νομοθέτης της Ένωσης εξέφρασε την ανησυχία ότι η επιθυμία και η ικανότητα παροχής προστασίας πρέπει να αξιολογούνται «στην πράξη»⁽⁶⁶³⁾. Από την άποψη αυτή, δεν μπορούν να αποδεικνύονται τα «εύλογα μέτρα» μόνο με την εξέταση της εύλογης επιθυμίας ή της προστασίας που παρέχεται κατά κανόνα από τους κρατικούς υπευθύνους στο πλαίσιο της λειτουργίας ενός νομικού συστήματος. Το νομικό σύστημα πρέπει να είναι

⁶⁵⁵ «[...] η υποχρέωση προστασίας που επιβάλλεται σύμφωνα με τα άρθρα 11, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και 7, παράγραφος 2, [της οδηγίας] δεν υφίσταται σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά μάλλον διατυπώνεται συγκεκριμένα, ρητά και αντικειμενικά». ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mazák της 15ης Σεπτεμβρίου 2009, [Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2009:551, σημείο 53.

⁶⁵⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψεις 68-71.

⁶⁵⁷ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Horvath*, ό.π. υποσημείωση 532.

⁶⁵⁸ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *IM (Sufficiency of Protection) Malawi*, ό.π. υποσημείωση 632, σκέψη 50· Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *AW (Sufficiency of Protection) Pakistan*, ό.π. υποσημείωση 630, σκέψη 22.

⁶⁵⁹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1998, *Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 23452/94, CE:ECHR:1998:1028JUD002345294, σκέψεις 115-116.

⁶⁶⁰ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Horvath*, ό.π. υποσημείωση 532, κατά τον Lord Hope of Craighead. Βλέπε επίσης ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *IM (Sufficiency of Protection) Malawi*, ό.π. υποσημείωση 632, σκέψη 45. Βλέπε επίσης *Vreemdelingencirculaire 2000 (C)* της 1ης Δεκεμβρίου 2017 (εγκύκλιος του 2000 περί αλλοδαπών) (Κάτω Χώρες)· και Bundesministerium des Innern (Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εσωτερικών, Γερμανία), [Hinweise des Bundesministeriums des Innern zur Anwendung der Richtlinie 2004/83/EG des Rates vom 29. April 2004 über Mindestnormen für die Anerkennung und den Status von Drittstaatsangehörigen oder Staatenlosen als Flüchtling](#), Amtsblatt EU L 304, της 30ής Σεπτεμβρίου 2004.

⁶⁶¹ House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Horvath*, ό.π. υποσημείωση 532, κατά τον Lord Hope of Craighead.

⁶⁶² House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2000, *Horvath*, ό.π. υποσημείωση 532, κατά τον Lord Clyde.

⁶⁶³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Πρόταση ΟΕΑΑ \(αναδιатύπωση\): αιτιολογική έκθεση](#), 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 7.

«αποτελεσματικό» και οι γενικές διατάξεις του πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπο που να διασφαλίζει όχι μόνο την προστασία του γενικού πληθυσμού αλλά και του μεμονωμένου αιτούντος. Ως εκ τούτου, ανεξάρτητα από το αν η φράση «εύλογα μέτρα» εκφράζεται ως κριτήριο της εύλογης επιθυμίας ή της «δέουσας επιμέλειας»⁶⁶⁴, αυτό δεν σημαίνει ότι αρκεί απλώς οι κρατικοί υπεύθυνοι να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια⁶⁶⁵. Η προστασία πρέπει να είναι αποτελεσματική για τον μεμονωμένο αιτούντα⁶⁶⁶. Το 2010 το ΔΕΕ, στην υπόθεση *Abdulla*, διευκρίνισε ότι είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη κατά την εξατομικευμένη αξιολόγηση τόσο οι γενικές περιστάσεις όσο και οι ιδιαίτερες περιστάσεις του ατόμου⁶⁶⁷.

Όπως αναφέρεται στο άρθρο 7 παράγραφος 2, τέτοια εύλογα μέτρα μπορούν να έχουν τη μορφή της «λειτουργία[ς] αποτελεσματικού νομικού συστήματος για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη [...]». Το γράμμα του άρθρου 7 παράγραφος 2 υπογραμμίζει ότι τα εύλογα μέτρα πρέπει να εστιάζουν στην **αποτροπή** της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης. Επιπλέον, θεωρείται ότι η αποτροπή οδηγεί στη ρητή απαίτηση από τους υπευθύνους προστασίας να διαθέτουν αποτελεσματικό νομικό σύστημα. Αυτό απαιτεί σαφώς τη λήψη θετικών μέτρων από τους υπευθύνους προστασίας. Για παράδειγμα, η έκδοση νόμων απλώς και μόνο για την ποινικοποίηση εγκλημάτων μπορεί να μην είναι αποτρεπτικού χαρακτήρα, εάν δεν υπάρχουν εξαρχής μηχανισμοί για την αποτροπή εγκλημάτων⁶⁶⁸.

Για να είναι αποτελεσματική η προστασία κατά εγκλημάτων, δεν αρκεί μόνο η αντιμετώπισή τους. Όπως επισήμανε το Ανώτερο Δικαστήριο της Ιρλανδίας (Irish High Court), είναι σαφές ότι το κριτήριο δεν αφορά απλώς την «προσπάθεια»· η προσπάθεια θα πρέπει να συνδυάζεται και με αποτελεσματικότητα η οποία να είναι μη προσωρινή, συμπεριλαμβανομένης της λειτουργίας αποτελεσματικού νομικού συστήματος για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη⁶⁶⁹.

⁶⁶⁴ Dörig, H., στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186, σ. 1156.

⁶⁶⁵ Στοιχείο το οποίο έχει τονιστεί πολλές φορές στη νομολογία του Ηνωμένου Βασιλείου μετά την απόφαση *Horvath*· βλέπε, για παράδειγμα, Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Μαΐου 2001, *Banomova v Secretary of State for the Home Department*, [2001] EWCA Civ 807· και Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2001, *McPherson v Secretary of State for the Home Department*, [2001] EWCA Civ 1955.

⁶⁶⁶ Κατά την εξέταση της ερμηνείας του άρθρου 7 παράγραφος 2 στο Lehmann, «*Protection*» in *EU Asylum Law*, ό.π. υποσημείωση 655, επισημαίνεται ότι για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της προστασίας απαιτείται προσέγγιση που να λαμβάνει υπόψη την πραγματική κατάσταση και ότι «σε μια τέτοια προσέγγιση, οι υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας του κράτους ιθαγένειας όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν μόνο αποδεικτική αξία για την επιθυμία προστασίας κατά της βλάβης, αλλά δεν παρέχουν το κριτήριο αναφοράς σχετικά με το τι συνιστά αποτελεσματική προστασία και τι όχι».

⁶⁶⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψεις 71, 89 και 95.

⁶⁶⁸ EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2003, *Bagdanavicius and Another*, ό.π. υποσημείωση 630, σκέψη 55, σημείο 5. Βλέπε επίσης Μητροπολιτικό Δικαστήριο (Ουγγαρία), απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2011, *KH κατά Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας*, 6.Κ. 34.440/2010/20 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁶⁶⁹ High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *FM and RM v International Protection Appeals Tribunal and Minister of Justice*, [2021] IEHC 817, σκέψη 30.

1.8.2.5. Προσβασιμότητα

Το άρθρο 7 παράγραφος 2 προσδιορίζει ένα περαιτέρω χαρακτηριστικό που απαιτείται ώστε να είναι αποτελεσματική και μη προσωρινή η προστασία: θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε αυτή **ο αιτών** («και όταν ο αιτών έχει πρόσβαση στην προστασία αυτή [που παρέχεται κατά κανόνα]»). Η προσβασιμότητα στην προστασία προσδιορίστηκε από το ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdulla* ως στοιχείο του ορισμού της προστασίας που παρέχεται ⁽⁶⁷⁰⁾. Η περαιτέρω αυτή ποιοτική προϋπόθεση δεν αποτέλεσε αντικείμενο διαφωνίας σε αποφάσεις των δικαστηρίων των κρατών μελών ⁽⁶⁷¹⁾.

Το αυστριακό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο αναφέρει ότι η ικανότητα και η επιθυμία των κρατικών αρχών να παράσχουν προστασία πρέπει, καταρχήν, να αξιολογούνται με βάση το αν υπάρχουν αποτελεσματικές νομικές διατάξεις στη χώρα καταγωγής για τη διερεύνηση, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη και το αν ο αιτών προστασία έχει πρόσβαση στην εν λόγω προστασία. Στο πλαίσιο αυτό, ακόμη και αν υφίστανται κανόνες του ποινικού δικαίου και διωκτικές αρχές, θα πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση αν τα μέρη που προσφεύγουν είναι σε θέση να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην εν λόγω κρατική προστασία, λαμβανομένων υπόψη τις ατομικών περιστάσεών τους ⁽⁶⁷²⁾.

Σύμφωνα με το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, η προσβασιμότητα πρέπει να αξιολογείται υπό το πρίσμα **τόσο των νομικών όσο και των πρακτικών εμποδίων για την παροχή προστασίας** ⁽⁶⁷³⁾. Σε άλλη υπόθεση, το ίδιο δικαστήριο έκρινε ότι η έλλειψη οικονομικών μέσων για την προσφυγή σε δικαστήριο «δεν αρκούσε για να οδηγήσει σε συμπέρασμα σχετικά με την αδυναμία του αιτούντος να έχει πρόσβαση στην προστασία των αρχών» ⁽⁶⁷⁴⁾. Εξ αντιδιαστολής, η πρόσβαση σε προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης δεν μπορεί να εξαρτάται από την εξάντληση των εγχώριων ενδίκων μέσων στη χώρα καταγωγής.

Ορισμένες υποθέσεις μπορεί να αφορούν απειλές γενικού ποινικού χαρακτήρα (απειλές για βίαιες επιθέσεις ως αντίποινα για τα φερόμενα χρέη του αιτούντος, «προστασία» έναντι χρημάτων κ.λπ.) από μη κρατικούς υπευθύνους (π.χ. τοπική μαφία). Για κράτη τα οποία κατά κανόνα, εκ πρώτης όψευς, διαθέτουν αποτελεσματικό νομικό σύστημα για την επιβολή κυρώσεων στις εν λόγω εγκληματικές δραστηριότητες, το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο απαιτεί ο αιτών να αποδεικνύει ότι έχει αναζητήσει πρώτα ανεπιτυχώς

⁶⁷⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 70.

⁶⁷¹ Βλέπε ECRE et al., *Actors of Protection and the Application of the Internal Protection Alternative*, ό.π. υποσημείωση 586, σ. 45, σχετικά με την πρακτική των κρατών μελών, σύμφωνα με την οποία η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο εξετάζουν τη συγκεκριμένη απαίτηση στις αποφάσεις τους. Βλέπε επίσης Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2011, RS κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 6, Azs 36/2010-274 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁶⁷² VwGH (Αυστρία), απόφαση της 10ης Απριλίου 2020, Ra 2019/19/0415, AT:VWGH:2020:RA2019190415.L01.

⁶⁷³ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 14ης Μαρτίου 2012, αριθ. 77179, σκέψη 7.9, κατά την οποία (ανεπίσημη μετάφραση): «Για να εκτιμηθεί το ζήτημα αυτό, προϋπόθεση είναι να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο τα νομικά ή τα δικαστικά εμπόδια, αλλά και τα πρακτικά εμπόδια για την πρόσβαση ενός προσώπου σε αποτελεσματική προστασία [...] Ανάλογο πρακτικό εμπόδιο μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να αποτελεί η φύση της δίωξης και ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αντιληπτή από την κοινωνία και, ειδικότερα, από τις αρχές. Η προσωπική κατάσταση του αιτούντος, ιδίως η ευάλωτη θέση του, μπορεί επίσης να συμβάλει στην παρεμπόδιση, στην πράξη, της πρόσβασης [...] σε προστασία από τις αρχές». Βλέπε επίσης ECRE et al., *Actors of Protection and the Application of the Internal Protection Alternative*, ό.π. υποσημείωση 586, σ. 9, υποσημείωση 20, που παραπέμπει στην ίδια απόφαση.

⁶⁷⁴ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2012, αριθ. 76.642, σκέψη 5.3.3 (μετάφραση των συντακτών).

προστασία από την αστυνομία ή από άλλες αρμόδιες αρχές της χώρας καταγωγής ή να παρέχει αξιόπιστες εξηγήσεις για τους λόγους τους οποίους δεν την αναζήτησε ⁽⁶⁷⁵⁾.

Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να γενικεύεται είτε σε όλες τις περιπτώσεις μη κρατικών υπευθύνων είτε σε όλες τις χώρες καταγωγής ⁽⁶⁷⁶⁾. Όπως τόνισε το πολωνικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, αυτό που έχει σημασία είναι «αν, υπό τις δεδομένες περιστάσεις, [ο αιτών] θα είχε εξασφαλίσει βοήθεια από το κράτος εάν την είχε ζητήσει» — δηλαδή «αν υπάρχει πραγματικά η δυνατότητα να ζητηθεί βοήθεια» ⁽⁶⁷⁷⁾. Δεν υπάρχει νομική απαίτηση ο αιτών να εξαντλήσει τα διαθέσιμα ένδικα μέσα προστασίας σε τοπικό επίπεδο πριν εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής του ⁽⁶⁷⁸⁾. Ωστόσο, μπορεί να είναι σημαντικό σε ορισμένες περιπτώσεις οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων να εξακριβώνουν ποιες ενέργειες έκανε ο αιτών για να αποκτήσει πρόσβαση σε οποιαδήποτε διαθέσιμη προστασία (υπό την προϋπόθεση ότι διετίθετο τέτοιου είδους προστασία) και πώς ανταποκρίθηκαν οι κρατικοί υπάλληλοι.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέχει ενδεικτικό κατάλογο παραγόντων τους οποίους πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα δικαστήρια των κρατών μελών για την εκτίμηση της προσβασιμότητας στην προστασία. Οι εν λόγω παράγοντες παρατίθενται στον πίνακα 29 ⁽⁶⁷⁹⁾.

Πίνακας 29: Ενδεικτικός κατάλογος παραγόντων για την εκτίμηση της προσβασιμότητας στην προστασία

Τυχόν αποδεικτικά στοιχεία που επικαλείται ο αιτών προς επίρρωση του ισχυρισμού του ότι οι φερόμενοι ως διώκτες δεν τελούν υπό τον έλεγχο του κράτους
Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της πρόσβασης του αιτούντος στα όποια μέσα προστασίας είναι διαθέσιμα, λαμβανομένου υπόψη ότι οι αιτούντες ως κατηγορία δεν πρέπει να εξαιρούνται από την προστασία του νόμου
Τυχόν ενέργειες στις οποίες έχει προβεί ο αιτών προκειμένου να λάβει προστασία από κρατικούς αξιωματούχους και η ανταπόκριση του κράτους στις προσπάθειες αυτές

1.9. Εγχώρια προστασία από δίωξη ή σοβαρή βλάβη (άρθρο 8)

Το άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) είναι **προαιρετική διάταξη**, την οποία δύνανται να εφαρμόζουν τα κράτη μέλη.

⁶⁷⁵ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 31ης Οκτωβρίου 2008, *IG* κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 5, Azs 50/2008-62.

⁶⁷⁶ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2008, *SIC* κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 1, Azs 86/2008-101 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 567.

⁶⁷⁷ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Naczelny Sąd Administracyjny) (Πολωνία), απόφαση της 8ης Μαΐου 2008, *OSK 237/07* (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Βλέπε επίσης *VwGH* (Αυστρία), απόφαση της 4ης Μαρτίου 2010, *2006/20/0832*, AT:VWGH:2010:2006200832.X02, στην οποία θεωρείται ότι, για πράξεις δίωξης από μη κρατικούς υπευθύνους, δεν μπορεί κατά γενικό κανόνα να προσάπτεται στον αιτούντα ότι δεν ζήτησε προστασία από τις κρατικές αρχές. Εάν ήταν σαφές εξαρχής ότι οι κρατικές αρχές δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παρέχουν προστασία κατά της δίωξης, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι αναγκαία η — άσκοπη— αναζήτηση προστασίας από το κράτος.

⁶⁷⁸ Hathaway και Foster, *Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 323-350.

⁶⁷⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση*, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, σ. 18, η οποία αναφέρεται στη διατύπωση του άρθρου 9 παράγραφος 2 σε εκείνο το στάδιο.

Άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Εγχώρια προστασία

1. Στα πλαίσια της αξιολόγησης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν ότι ο αιτών δεν χρήζει διεθνούς προστασίας εάν σε τμήμα της χώρας καταγωγής:

- α) δεν υπάρχει βάσιμος φόβος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, ή
- β) έχει πρόσβαση σε προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζονται στο άρθρο 7.

και μπορεί νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός σε εκείνο το τμήμα της χώρας και μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί εκεί.

2. Εξετάζοντας εάν ο αιτών έχει βάσιμο φόβο ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, ή έχει πρόσβαση σε προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης σε τμήμα της χώρας καταγωγής σύμφωνα με την παράγραφο 1, τα κράτη μέλη, κατά τον χρόνο λήψεως της αποφάσεως επί της αιτήσεως, λαμβάνουν υπόψη τις γενικές περιστάσεις που επικρατούν στο εν λόγω τμήμα της χώρας και τις προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος, σύμφωνα με το άρθρο 4. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη μεριμνούν για τη λήψη ακριβών και ενημερωμένων πληροφοριών από σχετικές πηγές, όπως την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο.

Εάν ένα κράτος μέλος επιλέξει να εφαρμόσει την έννοια της εγχώριας προστασίας, τότε εφαρμόζεται το άρθρο 8 παράγραφοι 1 και 2. Επιπλέον, όπως αναφέρεται στο άρθρο 8 παράγραφος 1, το ζήτημα της εγχώριας προστασίας εντάσσεται στα «**πλαίσια της αξιολόγησης** των αιτήσεων διεθνούς προστασίας» (η επισήμανση των συντακτών). Το άρθρο 8 καθορίζει κοινά κριτήρια που εφαρμόζονται και στα δύο είδη διεθνούς προστασίας, δηλαδή στην αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή του δικαιούχου επικουρικής προστασίας.

Η ΟΕΑΑ πρόβλεπε την έννοια της εγχώριας προστασίας στο άρθρο 8. Στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) τέθηκαν λεπτομερή προαπαιτούμενα για τη βιωσιμότητα της εγχώριας προστασίας [τα οποία απορρέουν κυρίως από την απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Salah Sheekh* ⁽⁶⁸⁰⁾]. Κατάργησε επίσης το άρθρο 8 παράγραφος 3, το οποίο επέτρεπε την εφαρμογή της έννοιας παρά τα τεχνικά εμπόδια για την επιστροφή στη χώρα καταγωγής. Λόγω της χρήσης του όρου «εγκατασταθεί» στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), ο οποίος διαφέρει από τον όρο «παραμένει» της ΟΕΑΑ, ενδέχεται να απαιτείται μια πιο σταθερή κατάσταση ⁽⁶⁸¹⁾. Επιπλέον, η έννοια της εγχώριας προστασίας στο άρθρο 8 παράγραφος 1

⁶⁸⁰ ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, *Salah Sheekh* κατά *Κάτω Χωρών*, αριθ. 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*). Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, και ενότητες 1.9.1.1, 1.9.1.2 και 1.9.1.3 κατωτέρω.

⁶⁸¹ EASO, *Άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 2, σ. 35- βλέπε επίσης BVerwG (Γερμανία), 2021, αριθ. 1 C 4.20, ό.π. υποσημείωση 612.

της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρεται πλέον στην πρόσβαση σε προστασία ως εναλλακτικό προαπαιτούμενο για την επίκληση της εν λόγω έννοιας. Τέλος, σε αντίθεση με την ΟΕΑΑ, η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρεται στην υποχρέωση των αρχών να εξασφαλίζουν ακριβείς και ενημερωμένες πληροφορίες σχετικά με τη γενική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής (άρθρο 8 παράγραφος 2).

Το ΔΕΕ δεν είχε ακόμη την ευκαιρία να εξετάσει ζητήματα που σχετίζονται με το άρθρο 8, με εξαίρεση τις έμμεσες αναφορές στην εγχώρια προστασία στις υποθέσεις *Elgafaji* και *CF* και *DN*. Στην υπόθεση *Elgafaji*, αποφάνθηκε τα εξής:

«Κατά την [...] εξατομικευμένη αξιολόγηση της αιτήσεως επικουρικής προστασίας, μπορεί, ιδίως, να λαμβάνεται υπόψη [...] η έκταση από γεωγραφικής απόψεως της καταστάσεως αδιακρίτως ασκούμενης βίας, καθώς και ο πραγματικός προορισμός του αιτούντος σε περίπτωση που αυτός επιστρέψει στην οικεία χώρα»⁽⁶⁸²⁾.

Κατά την εφαρμογή του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ σε υποθέσεις απέλασης, το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί τον όρο «εναλλακτική λύση εσωτερικού ασύλου» και όχι «εγχώρια προστασία»⁽⁶⁸³⁾. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι:

«[...] το άρθρο 3 δεν εμποδίζει, αφ' εαυτού, τα συμβαλλόμενα κράτη να στηρίζονται στην ύπαρξη εναλλακτικής λύσης εσωτερικού ασύλου όταν αξιολογούν το επιχείρημα του ενδιαφερομένου ότι η επιστροφή στη χώρα καταγωγής του θα τον εκθέσει σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση η οποία απαγορεύεται από την εν λόγω διάταξη [...]»⁽⁶⁸⁴⁾.

Το ΕΔΔΑ έχει επίσης προσδιορίσει τα ακόλουθα προαπαιτούμενα για την εφαρμογή της «εναλλακτικής δυνατότητας εσωτερικού ασύλου»:

«[...] Το πρόσωπο που θα απελαθεί πρέπει να είναι σε θέση να ταξιδέψει στη σχετική περιοχή, να γίνει δεκτό και να μπορεί να εγκατασταθεί εκεί, διαφορετικά ενδέχεται να ανακύπτει ζήτημα βάσει του άρθρου 3, πόσο μάλλον εάν, απουσία τέτοιων εγγυήσεων, υπάρχει ενδεχόμενο να καταλήξει ο απελαθείς σε τμήμα της χώρας καταγωγής στο οποίο ενδέχεται να υποστεί κακομεταχείριση [...]»⁽⁶⁸⁵⁾.

Στην περαιτέρω ανάλυση του άρθρου 8 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) θα εξεταστούν πρώτα τα κριτήρια που διέπουν την εγχώρια προστασία (ενότητα [1.9.1](#)). Ακολούθως, θα εξεταστούν οι απαιτήσεις εξέτασης, καθώς και το στάδιο της εξέτασης (ενότητα [1.9.2](#)). Ως εκ τούτου, η ενότητα [1.9](#) περιλαμβάνει δύο υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 30.

⁶⁸² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 40· βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2021, *CF* και *DN* κατά *Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:472, σκέψη 43.

⁶⁸³ Επισημαίνεται ότι οι δύο έννοιες μπορεί να μην είναι κατ' ανάγκη πλήρως συνώνυμες.

⁶⁸⁴ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 266.

⁶⁸⁵ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 266, που παραπέμπει στο ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*, ό.π. υποσημείωση 682, σκέψη 141.

Πίνακας 30: Διάρθρωση της ενότητας 1.9

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.9.1	Κριτήρια που διέπουν την εγχώρια προστασία (άρθρο 8 παράγραφος 1)	165
1.9.2	Απαιτήσεις εξέτασης (άρθρο 8 παράγραφος 2)	177

1.9.1. Κριτήρια που διέπουν την εγχώρια προστασία (άρθρο 8 παράγραφος 1)

Η έννοια της «εγχώριας προστασίας», όπως καθορίζεται στο άρθρο 8, προβλέπει ουσιαστικά ότι ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας ή δικαιούχος επικουρικής προστασίας **όταν θα τύχει προστασίας στη χώρα καταγωγής του**. Το επίθετο «εγχώριο» υποδηλώνει ότι μπορεί να γίνει επίκληση στην έννοια αυτήν μόνον όταν αποδεικνύεται ή τεκμαίρεται, καταρχάς, ότι ο αιτών έχει βάσιμο φόβο δίωξης ή διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης στην «περιοχή καταγωγής» του (δηλαδή στην περιοχή από την οποία προέρχεται, στην περιοχή στην οποία κατοικούσε ή στην περιοχή στην οποία είχε εγκατασταθεί με κάποιο είδος μονιμότητας προτού φύγει) ⁽⁶⁸⁶⁾. Διαφορετικά, δεν θα χρειαζόταν να εξεταστεί το ενδεχόμενο «εγχώριας» προστασίας αλλού. Εάν, στη συνέχεια, διαπιστωθεί ότι η εγκατάσταση σε «τμήμα της χώρας καταγωγής» διαφορετικό από την περιοχή καταγωγής του πληροί τα κριτήρια που προβλέπονται στο άρθρο 8, ένα κράτος μέλος δικαιούται να συμπεράνει ότι ο αιτών δεν χρήζει διεθνούς προστασίας. Η έννοια της «περιοχής καταγωγής» ή παρόμοιες έννοιες όπως ο «τόπος καταγωγής» είναι αναπόφευκτα δύσκολο να προσδιοριστεί, αλλά η αναφορά του άρθρου 8 σε «τμήμα της χώρας» τείνει να υποδηλώνει μια περιοχή ή έναν τόπο που έχει γεωγραφική σημασία για τη χώρα στο σύνολό της.

Σε κάθε περίπτωση, η αναγκαιότητα **σαφούς προσδιορισμού συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής ή γεωγραφικών περιοχών της χώρας καταγωγής** όπου είναι διαθέσιμη εγχώρια προστασία αποτελεί βασικό προαπαιτούμενο για την εφαρμογή της έννοιας ⁽⁶⁸⁷⁾. Το άρθρο 8 παράγραφος 1 προσδιορίζει τη σχετική εστίαση ως «τμήμα της χώρας καταγωγής».

Κατά το αυστριακό Συνταγματικό Δικαστήριο, η αξιολόγηση του κινδύνου πρέπει να βασίζεται στον πραγματικό προορισμό του αιτούντος ⁽⁶⁸⁸⁾. Ομοίως, κατά τη σουηδική νομολογία, είναι απαραίτητο να βρεθεί μια περιοχή στην οποία ο υπεύθυνος δίωξης να μην μπορεί να απειλήσει τον ενδιαφερόμενο ⁽⁶⁸⁹⁾.

⁶⁸⁶ Το σχετικό τμήμα της χώρας καταγωγής, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ιδ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), πρέπει να προσδιοριστεί διαφορετικά στις περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών δεν έχει ζήσει ποτέ στη χώρα καταγωγής του· βλέπε τελευταία παράγραφο της ενότητας 1.9.1 κατωτέρω, καθώς και την αυστριακή και τη φινλανδική υπόθεση στην υποσημείωση 695 στις οποίες αυτή παραπέμπει.

⁶⁸⁷ Συνταγματικό Συμβούλιο (Conseil constitutionnel) (Γαλλία), απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2003, απόφαση αριθ. 2003-485 DC, σκέψη 17· Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2015, Ms S, αριθ. 374167, FR:CESJS:2015:374167.20150211· και Εφετείο Μετανάστευσης (Migrationsdomstolen) (Σουηδία), απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)].

⁶⁸⁸ Συνταγματικό Δικαστήριο (Verfassungsgerichtshof) (Αυστρία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, U1674/12, AT:VFGH:2013:U1674.2012 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 2.1.

⁶⁸⁹ Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 689, όπως αναφέρεται στο ECRE et al., *Actors of Protection and the Application of the Internal Protection Alternative*, ό.π. υποσημείωση 586, σ. 59.

Επίσης, κατά την UNHCR η διατύπωση του άρθρου 8 της ΟΕΑΑ υποδηλώνει ότι, πρώτον, πρέπει να διαπιστώνεται βάσιμος φόβος και, δεύτερον, να εξετάζεται η δυνατότητα εγχώριας προστασίας σε συγκεκριμένη περιοχή. Όπως επισημαίνεται στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR σχετικά με το θέμα, κατά την εξέταση της εγχώριας προστασίας, η αποφαινόμενη αρχή πρέπει να προσδιορίζει μια συγκεκριμένη περιοχή ή συγκεκριμένες περιοχές ⁽⁶⁹⁰⁾. Εάν ο αιτών πρόκειται να μεταφερθεί σε περιοχή της χώρας καταγωγής του διαφορετική από την περιοχή στην οποία ζούσε προηγουμένως, η νέα αυτή περιοχή πρέπει να αξιολογείται σύμφωνα με τα κριτήρια της εγχώριας προστασίας ⁽⁶⁹¹⁾. Η διαπίστωση ότι σε μια συγκεκριμένη περιοχή διατίθεται εγχώρια προστασία δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι πρόκειται για τη μόνη ασφαλή περιοχή στη χώρα. Αυτό συμβαίνει επειδή, βάσει του άρθρου 8 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), ο αιτών δεν χρήζει διεθνούς προστασίας όταν «τμήμα της χώρας καταγωγής» πληροί τα σχετικά ουσιαστικά κριτήρια.

Στο άρθρο 8 παράγραφος 1 καθορίζονται ορισμένα **κριτήρια** για να διαπιστωθεί αν παρέχεται εγχώρια προστασία σε τμήμα της χώρας καταγωγής του αιτούντος.

Το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β) καθορίζει εναλλακτικά κριτήρια για την αξιολόγηση της ασφάλειας τμήματος της χώρας καταγωγής για τον αιτούντα. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο α) απαιτεί να μην «υπάρχει βάσιμος φόβος ότι [ο αιτών] θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης» στο εν λόγω τμήμα της χώρας καταγωγής (βλέπε ενότητα [1.9.1.1.1](#) κατωτέρω). Εναλλακτικά, το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο β) απαιτεί ο αιτών να «έχει πρόσβαση σε προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζονται στο άρθρο 7» στο εν λόγω τμήμα της χώρας καταγωγής (βλέπε ενότητα [1.9.1.1.2](#) κατωτέρω). Ως εκ τούτου, το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο β) επικεντρώνεται στο κατά πόσον ο αιτών έχει πρόσβαση σε προστασία η οποία περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που απαιτεί το άρθρο 7 από τους υπευθύνους προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προθυμίας, της ικανότητας, της αποτελεσματικότητας και της μη προσωρινότητας. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία διότι, εάν ο αιτών έχει **βάσιμο** φόβο δίωξης ή σοβαρής βλάβης στην περιοχή καταγωγής του, μπορεί να θεωρηθεί ότι λαμβάνει εγχώρια προστασία μόνον εάν έχει πρόσβαση σε προστασία σε άλλο τμήμα της χώρας.

Στο άρθρο 8 παράγραφος 1, τα στοιχεία α) και β) εκφράζονται ως **εναλλακτικές προϋποθέσεις** (στο κείμενο χρησιμοποιείται η διάζευξη «ή»). Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της κατανόησης της τελευταίας ημιπεριόδου του άρθρου 8 παράγραφος 1 («και μπορεί νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός σε εκείνο το τμήμα της χώρας και μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί εκεί») ως απαρίθμησης άλλων κριτηρίων που πρέπει να ερμηνεύονται σε συνδυασμό με το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β).

Είναι σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι η έννοια της εγχώριας προστασίας βασίζεται στη διάκριση μεταξύ του τμήματος της χώρας καταγωγής όπου ο αιτών ισχυρίζεται ότι έχει βάσιμο φόβο δίωξης ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης (συχνά πρόκειται για την περιοχή καταγωγής) και άλλου τμήματος ή τμημάτων της χώρας. Κατά τον προσδιορισμό της περιοχής καταγωγής, πρέπει να αξιολογείται η ισχύς των δεσμών

⁶⁹⁰ UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4*, ό.π. υποσημείωση [613](#), παράγραφοι 34-35.

⁶⁹¹ Dörig, H., στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση [186](#).

του αιτούντος με αυτήν την περιοχή. Στους σχετικούς παράγοντες για την εν λόγω αξιολόγηση περιλαμβάνονται οι περιστάσεις που οδήγησαν τον αιτούντα να εγκαταλείψει την περιοχή καταγωγής του (κατά περίπτωση) ⁽⁶⁹²⁾ και το αν ο αιτών ζούσε και εγκαταστάθηκε μεταγενέστερα σε άλλο τμήμα ή τμήματα της χώρας πριν από την αναχώρησή του. Στις περιπτώσεις στις οποίες έχουν δημιουργηθεί στενοί δεσμοί με νέα περιοχή πριν από την αναχώρηση, η περιοχή αυτή, και όχι η περιοχή γέννησης και ανατροφής του προσώπου, θεωρείται συνήθως η περιοχή καταγωγής του εν λόγω προσώπου.

Ένα ζήτημα που μπορεί να ανακύψει είναι ο τρόπος με τον οποίο, αν είναι δυνατόν, θα εφαρμόζονται τα κριτήρια εγχώριας προστασίας σε αιτούντες που γεννήθηκαν εκτός της χώρας καταγωγής τους και έχουν ζήσει στο εξωτερικό καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους και για τους οποίους, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να προσδιοριστεί μια περιοχή καταγωγής στη χώρα καταγωγής. Το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Αυστρίας έχει αποφανθεί ότι, μολονότι η έννοια της εγχώριας προστασίας βασίζεται τακτικά στη διάκριση μεταξύ της περιοχής καταγωγής του αιτούντος και άλλου τμήματος της χώρας καταγωγής, τα κριτήρια δεν αποκλείουν την αξιολόγηση της λογικής προσδοκίας. Το στοιχείο της λογικής προσδοκίας όσον αφορά την εγχώρια προστασία αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι ο αιτών που δεν μπορεί να επιστρέψει στην περιοχή καταγωγής του συνήθως δεν διαθέτει τους ίδιους οικονομικούς πόρους και πόρους υποδομής, τις ίδιες τοπικές γνώσεις και τα ίδια κοινωνικά δίκτυα σε μια περιοχή προτεινόμενης εγχώριας προστασίας όπως στην περιοχή καταγωγής του. Ως εκ τούτου, για τους αιτούντες που έχουν περάσει όλη τη ζωή τους στο εξωτερικό, ενδέχεται να ισχύουν παρόμοιες εκτιμήσεις ⁽⁶⁹³⁾.

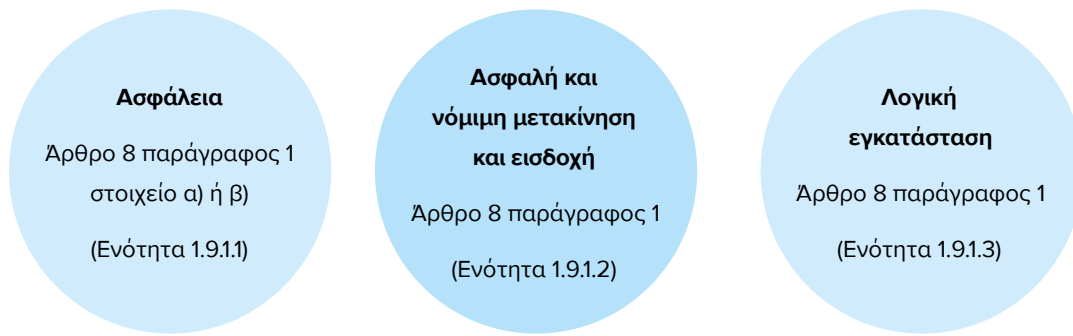
Στο σχήμα 3 παρατίθενται τα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται για την εφαρμογή της εγχώριας προστασίας. Αυτά εξετάζονται λεπτομερέστερα στις υποενότητες που ακολουθούν.

⁶⁹² Το VwGH (Αυστρία) θεώρησε περιοχή καταγωγής τον αρχικό τόπο διαμονής, ακόμη και σε περιπτώσεις στις οποίες οι αιτούντες διέμεναν για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα σε άλλο τμήμα της χώρας καταγωγής τους, αλλά αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την περιοχή καταγωγής τους λόγω εσωτερικού εκτοπισμού (και άρα όχι με δική τους απόφαση) και δεν είχαν ευκαιρία να επιστρέψουν. Βλέπε αποφάσεις της 28ης Ιουνίου 2005, [2002/01/0414](#), AT:VWGH:2005:2002010414.X00· της 26ης Ιανουαρίου 2006, [2005/01/0057](#), AT:VWGH:2006:2005010057.X00· και της 13ης Οκτωβρίου 2006, [2006/01/0125](#), AT:VWGH:2006:2006010125.X00.

⁶⁹³ VwGH (Αυστρία), απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2019, [Ra 2019/19/0221](#), AT:VWGH:2019:RA2019190221.L02 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)). Η υπόθεση αυτή αφορούσε Αφγανό υπήκοο γεννηθέντα στο Πακιστάν, ο οποίος ουδέποτε είχε ζήσει στο Αφγανιστάν και δεν είχε δεσμούς με το Αφγανιστάν. Όσον αφορά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι αιτούντες δεν διέμεναν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην περιοχή καταγωγής τους, βλέπε την υπόθεση Αφγανού ο οποίος είχε καταφύγει στο Πακιστάν σε ηλικία 2 ετών και διέμεινε εκεί μέχρι την άφιξή του στην Αυστρία, στην οποία το Συνταγματικό Δικαστήριο (Verfassungsgerichtshof) (Αυστρία), απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2020, [E3446/2019](#), AT:VFGH:2020:E3446.2019 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), υποχρέωσε τις αρχές να προβούν σε συμπληρωματική αξιολόγηση σχετικά με την πιθανότητα ύπαρξης εξαιρετικών περιστάσεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τον αιτούντα να επιστρέψει στο Αφγανιστάν χωρίς να διατρέχει κίνδυνο παραβίασεων των άρθρων 2 ή 3 της ΕΣΔΑ. Σε μια άλλη υπόθεση, η οποία αφορούσε εξαμελή αφγανική οικογένεια, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Korkein hallinto-oikeus) (Φινλανδία), απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2019, [KHO: 2019: 22](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), ακύρωσε την απόφαση σύμφωνα με την οποία η οικογένεια μπορούσε να βρει εγχώρια προστασία στην Καμπούλ, επειδή, μεταξύ άλλων, διέμενε στο Ιράν επί 14 έτη, πράγμα που σήμαινε ότι η επιστροφή της στην Καμπούλ δεν μπορούσε να θεωρηθεί λογική. Οι αρχές έλαβαν εντολή να χορηγήσουν άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους.

Σχήμα 3: Κριτήρια του άρθρου 8 παράγραφος 1 που πρέπει να πληρούνται για την εφαρμογή της εγχώριας προστασίας

1.9.1.1. Ασφάλεια σε τμήμα της χώρας καταγωγής

Το άρθρο 8 δεν αναφέρεται στην ασφάλεια αυτή καθαυτή ⁽⁶⁹⁴⁾, αλλά η εν λόγω έννοια αποτελεί χρήσιμη συντόμευση για να αποτυπωθεί η κεντρική ιδέα του άρθρου 8 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β).

Η **ύπαρξη ασφαλούς περιοχής στη χώρα καταγωγής** αποτελεί κεντρικό στοιχείο της έννοιας της εγχώριας προστασίας, όπως καθορίζεται στο άρθρο 8.

Η ασφάλεια κατά την έννοια του άρθρου 8 παράγραφος 1 στοιχείο α) σχετίζεται με την προϋπόθεση ότι στο εν λόγω τμήμα της χώρας καταγωγής του αιτούντος «δεν υπάρχει βάσιμος φόβος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης» (βλέπε ενότητα [1.9.1.1.1](#)). Το δεύτερο, εναλλακτικό κριτήριο (που αφορά επίσης την ασφάλεια) ορίζεται στο άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο β) και αφορά την πρόσβαση σε προστασία από δίωξη ή σοβαρή βλάβη (βλέπε ενότητα [1.9.1.1.2](#)).

1.9.1.1.1. Απουσία βάσιμου φόβου δίωξης (ή σοβαρής βλάβης) [άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο α)]

Το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο α) απαιτεί να μην υπάρχει για τον αιτούντα βάσιμος φόβος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι θα διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης στο τμήμα της χώρας στο οποίο προτείνεται να του παρασχεθεί εγχώρια προστασία. Κατά συνέπεια, δεν θα υπάρχει εναλλακτική δυνατότητα εγχώριας προστασίας εάν είτε ο αρχικός βάσιμος φόβος δίωξης εξακολουθεί να υφίσταται εκεί είτε υπάρχει νέα μορφή δίωξης ή σοβαρής βλάβης [εκτός εάν διατίθεται πρόσβαση σε προστασία σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο β)]. Η ερμηνεία αυτή μπορεί να υποστηριχθεί περαιτέρω, τηρουμένων των αναλογιών, από τις διαπιστώσεις του ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdulla*, η οποία αφορούσε την ερμηνεία του άρθρου 11 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της ΟΕΑΑ [επίσης άρθρο 11 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] σχετικά με την παύση. Το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι όχι μόνο δεν πρέπει να υφίστανται πλέον οι αρχικές περιστάσεις που δικαιολογούσαν τον φόβο του ενδιαφερομένου ότι θα υποστεί δίωξη, αλλά και ότι «δεν [πρέπει να] υφίστανται άλλοι λόγοι που να του προκαλούν φόβο ότι θα “υποστεί δίωξη”» ⁽⁶⁹⁵⁾.

Στη νομολογία των κρατών μελών υιοθετείται παρόμοια προσέγγιση. Σύμφωνα με το Εφετείο Μετανάστευσης της Σουηδίας, είναι ζωτικής σημασίας να διασφαλίζεται ότι ο αιτών δεν θα αντιμετωπίσει άλλα είδη απειλών ή άλλες μορφές δίωξης στην προτεινόμενη περιοχή

⁶⁹⁴ Με εξαίρεση τη μετακίνηση και την εισδοχή («και μπορεί νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός»).

⁶⁹⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση [32](#), σκέψη 76.

εγχώριας προστασίας (⁶⁹⁶). Στο ίδιο πνεύμα, το CNDA (Γαλλία) αποφάνθηκε σε δύο υποθέσεις ότι δεν υπήρχε διαθέσιμη εγχώρια προστασία για τις ενδιαφερόμενες αιτούσες από τη Σομαλία, διότι οι γυναίκες που διαφεύγουν από τη βία στις νότιες και στις κεντρικές περιοχές της χώρας υφίστανται κακομεταχείριση ή απαγωγή όταν βρίσκουν καταφύγιο σε στρατόπεδα για άτομα εκτοπισμένα στο εσωτερικό μιας χώρας (ΕΕΧ) (⁶⁹⁷). Ομοίως, κατά την UNHCR, η εκτίμηση του κατά πόσον ο αιτών εκτίθεται σε κίνδυνο δίωξης ή άλλης σοβαρής βλάβης σε περίπτωση μετεγκατάστασης περιλαμβάνει την αρχική ή οποιαδήποτε νέα μορφή δίωξης ή σοβαρής βλάβης στην περιοχή μετεγκατάστασης (⁶⁹⁸).

Το κράτος θεωρείται ότι διαθέτει επιχειρησιακή ικανότητα να ενεργεί σε ολόκληρη την εθνική επικράτεια. Ως εκ τούτου, σε υποθέσεις που αφορούν το κράτος ως υπεύθυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης, το κριτήριο της ασφάλειας, όπως καθορίζεται στο άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο α), κανονικά δεν πληρούται. Η αιτιολογική σκέψη 27 προβλέπει ότι «[σ]τις περιπτώσεις που το κράτος ή τα όργανα του κράτους είναι οι υπεύθυνοι της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, θα πρέπει να τεκμαίρεται ότι δεν παρέχεται ουσιαστική προστασία στον αιτούντα». Ωστόσο, το εν λόγω τεκμήριο μπορεί να ανατραπεί όταν το κράτος δεν είναι σε θέση να εκτελεί πράξεις που ισοδυναμούν με δίωξη ή σοβαρή βλάβη σε ορισμένες περιοχές της χώρας (⁶⁹⁹).

Όταν **ο υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης είναι μη κρατικός φορέας** (βλέπε ενότητα 1.7.3 παραπάνω), πρέπει να αξιολογείται πρώτα η γεωγραφική έκταση του κινδύνου δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Επιπλέον, πρέπει να απαντάται το ερώτημα κατά πόσον ο υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης ενδέχεται να ακολουθήσει τον αιτούντα στην προτεινόμενη περιοχή της εγχώριας προστασίας. Βάσει της νομολογίας του Εφετείου Μετανάστευσης της Σουηδίας, το ενδεχόμενο εγχώριας προστασίας μπορεί να εξετάζεται μόνο σε περιοχή στην οποία ο υπεύθυνος δίωξης δεν μπορεί να απειλήσει τον ενδιαφερόμενο. Εάν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος να μπορεί ο υπεύθυνος της δίωξης να προσεγγίσει τον ενδιαφερόμενο, πρέπει να εξακριβώνεται ότι στην περιοχή υπάρχει διαθέσιμη κρατική προστασία (⁷⁰⁰). Κατά την εξέταση της ικανότητας του υπευθύνου δίωξης να προσεγγίσει αιτούντα από το Καζακστάν, το ολλανδικό Συμβούλιο της Επικρατείας έλαβε υπόψη το γεγονός ότι η επιρροή του εργοδότη στον αιτούντα δεν εκτεινόταν σε

⁶⁹⁶ Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 689, όπως αναφέρεται στο ECRE et al., *Actors of Protection and the Application of the Internal Protection Alternative*, ό.π. υποσημείωση 586, σ. 59.

⁶⁹⁷ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2012, αριθ. SOM08FSPVUL· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, αριθ. SOM09FSPVUL, που παρατίθεται στο ECRE et al., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, ό.π. υποσημείωση 586, σ. 15.

⁶⁹⁸ UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4*, ό.π. υποσημείωση 613, παράγραφος 7. Βλέπε επίσης Colloquium on Challenges in International Refugee Law, «*The Michigan guidelines on the internal protection alternative*», *Michigan Journal of International Law*, τόμος 21, αριθ. 131, 1999, σ. 134-141.

⁶⁹⁹ Για περιπτώσεις υποθέσεων στις οποίες οι κρατικοί υπεύθυνοι κρίθηκε ότι δεν είχαν εθνική εμπέδωση, βλέπε, για παράδειγμα, τη νομολογία που παρατίθεται στην υποσημείωση 552 έως την υποσημείωση 556 ανωτέρω σχετικά με την κατάσταση στις περιοχές Πουντλάνδη και Σομαλιλάνδη στη Σομαλία, στην κεντρική περιφερειακή κυβέρνηση στο βόρειο Ιράκ και σε περιοχές που ελέγχονται από συγκεκριμένες φατρίες στη Σομαλία ή από ομάδες ανταρτών στο Αφγανιστάν, στην Κολομβία και στη Σρι Λάνκα. Βλέπε επίσης High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, *KMA (Algeria) v Refugee Appeals Tribunal and Another*, [2015] IEHC 472.

⁷⁰⁰ Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 689, όπως αναφέρεται στο ECRE et al., *Actors of Protection and the Application of the Internal Protection Alternative*, ό.π. υποσημείωση 586, σ. 59.

ολόκληρη τη χώρα⁽⁷⁰¹⁾. Στη Γερμανία, σε υπόθεση που αφορούσε αιτούσα που υποστήριξε ότι διέτρεχε κίνδυνο καταναγκαστικού γάμου, το Διοικητικό Δικαστήριο του Αουγκσμπουργκ επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι ο πατέρας της αιτούσας θα πληροφορούνταν την επιστροφή της θυγατέρας του στην Καμπούλ αργά ή γρήγορα, διότι το γεγονός αυτό θα γινόταν γνωστό μέσω των διασυνδέσεων της φυλής⁽⁷⁰²⁾.

Στο ίδιο πνεύμα, στις υποθέσεις *DNM* κατά *Σουηδίας* και *SA* κατά *Σουηδίας*, το ΕΔΔΑ εξέτασε, στο πλαίσιο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, τη γεωγραφική έκταση του κινδύνου κακομεταχείρισης που δημιουργούσαν μέλη οικογενειών στο Ιράκ που ήθελαν να πάρουν εκδίκηση για να αποκαταστήσουν την τιμή της οικογένειας. Το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι ένας παράγοντας ο οποίος αντικρούει ενδεχομένως τη λογική προσδοκία της εσωτερικής μετεγκατάστασης είναι το γεγονός ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο διώκεται από ισχυρή φατρία ή φυλή, με επιρροή σε κυβερνητικό επίπεδο. Ωστόσο, εάν η εν λόγω φατρία ή φυλή δεν ασκεί ιδιαίτερη επιρροή, η εγχώρια προστασία μπορεί να είναι λογική σε πολλές περιπτώσεις. Το ΕΔΔΑ επισήμανε την απουσία αποδεικτικών στοιχείων που να στηρίζουν τα επιχειρήματα των αιτούντων ότι οι εν λόγω οικογένειες ασκούσαν ιδιαίτερη επιρροή ή είχαν μεγάλη ισχύ ή δεσμούς με τις αρχές στο Ιράκ και ότι, επομένως, θα είχαν τα μέσα και τις διασυνδέσεις να εντοπίσουν τους αιτούντες στην περιοχή εγχώριας προστασίας⁽⁷⁰³⁾. Στην υπόθεση *AAM* κατά *Σουηδίας*, το ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι η μετεγκατάσταση στην κουρδική περιοχή στο Ιράκ στις αρχές του 2014 ήταν βιώσιμη επιλογή για τον αιτούντα που φοβόταν ότι θα υφίστατο κακομεταχείριση από την Αλ Κάιντα στη Μοσούλη και άλλα τμήματα του Ιράκ στα οποία η παρουσία της οργάνωσης ήταν ισχυρή⁽⁷⁰⁴⁾.

Η UNHCR έχει επίσης τονίσει τη σημασία της αξιολόγησης του «πεδίου δράσης» του υπευθύνου δίωξης⁽⁷⁰⁵⁾.

Όπως εξηγήθηκε ανωτέρω, το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο α) πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με την τελευταία ημιπερίοδο του άρθρου 8 παράγραφος 1 (βλέπε ενότητες [1.9.1.2](#) και [1.9.1.3](#) κατωτέρω).

1.9.1.2. Πρόσβαση σε προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης [άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο β)]

Το δεύτερο, εναλλακτικό κριτήριο που πρέπει να πληρούται για την εφαρμογή της εγχώριας προστασίας, το οποίο επίσης αφορά την ασφάλεια, είναι το προβλεπόμενο στο άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο β). Απαιτεί ο αιτών να έχει πρόσβαση σε προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζονται στο άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) εντός της προτεινόμενης περιοχής εγχώριας προστασίας. Ως εκ τούτου, η εν λόγω εγχώρια προστασία

⁷⁰¹ Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 21ης Μαρτίου 2013, αριθ. 201105922/1 (Καζακστάν), η οποία παρατίθεται στο ECRE et al., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, ό.π. υποσημείωση 586, σ. 59.

⁷⁰² VG Αουγκσμπουργκ (Γερμανία), 2011, [Au 6 K 11.30092](#) (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 456.

⁷⁰³ ΕΔΔΑ, 2013, *DNM* κατά *Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 562, σκέψη 57· και ΕΔΔΑ, 2013, *SA* κατά *Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 566, σκέψη 56.

⁷⁰⁴ ΕΔΔΑ, 2014, *AAM* κατά *Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 563, σκέψεις 66-74.

⁷⁰⁵ Βλέπε UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4*, ό.π. υποσημείωση 613, παράγραφος 18: «Δεν αρκεί η διαπίστωση ότι ο πρωτεργάτης της δίωξης δεν έχει εδραιώσει την παρουσία του στην προτεινόμενη περιοχή εγκατάστασης της χώρας καταγωγής. Μάλλον πρέπει βάσιμοι λόγοι να δημιουργούν την πεποίθηση ότι το πεδίο δράσης του οργάνου δίωξης είναι περιορισμένο γεωγραφικά και δεν εκτείνεται στην περιοχή που προτείνεται ως δυνατότητα εγκατάστασης στη χώρα καταγωγής».

πρέπει να προέρχεται από τους υπευθύνους προστασίας που προβλέπονται στο άρθρο 7 παράγραφος 1 και να είναι αποτελεσματική και μη προσωρινή σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2. Επομένως, η ανάλυση που παρατίθεται στην ενότητα 1.8 ανωτέρω ισχύει εξίσου όταν αξιολογείται η προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης για τους σκοπούς της εγχώριας προστασίας.

Η αποτελεσματική προστασία πρέπει να είναι **προσβάσιμη** για τον αιτούντα στην περιοχή εγχώριας προστασίας, επιτρέποντας σε αυτόν να ζει, για παράδειγμα, χωρίς να αποκρύπτει τον γενετήσιο προσανατολισμό του, ή τις πολιτικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις του ή να περιορίζεται σε άλλες σημαντικές πτυχές της ιδιωτικής ζωής του, ή στην ελευθερία της έκφρασης, στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, στη θρησκευτική ελευθερία κ.λπ. ⁽⁷⁰⁶⁾.

Όσον αφορά τους κρατικούς υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης, ισχύει το ίδιο τεκμήριο με αυτό που ισχύει στο πλαίσιο του άρθρου 8 παράγραφος 1 στοιχείο α) (βλέπε ενότητα 1.9.1.1.1 ανωτέρω).

Όταν εξετάζει την καταλληλότητα της εναλλακτικής λύσης εσωτερικού ασύλου (όπως αναφέρεται) ή εσωτερικής μετεγκατάστασης (η τελευταία σε υποθέσεις απέλασης που εμπίπτουν στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ), το ΕΔΔΑ ακολουθεί παρόμοια προσέγγιση. Ως εκ τούτου, στην υπόθεση *Chahal* το ΕΔΔΑ έκρινε ότι ο αιτών, Σιχ στην καταγωγή, διέτρεχε ιδιαίτερο κίνδυνο κακομεταχείρισης στην ινδική πολιτεία του Πουντζάμπ, ενώ δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι θα ήταν ασφαλής αλλού στην Ινδία, διότι υπήρχαν πληροφορίες ότι και σε άλλες περιοχές η αστυνομία εμπλεκόταν σε σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συνεπώς, το δικαστήριο δεν πείστηκε ότι η επιλογή του «εσωτερικού ασύλου» παρείχε αξιόπιστη εγγύηση κατά του κινδύνου κακομεταχείρισης, δεδομένων «ιδίως της βέβαιης εμπλοκής της αστυνομίας του Πουντζάμπ σε δολοφονίες και απαγωγές εκτός της οικείας πολιτείας και των καταγγελιών για σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες εξακολουθούν να καταλογίζονται σε μέλη των ινδικών δυνάμεων ασφαλείας αλλού» ⁽⁷⁰⁷⁾. Παρομοίως, στην υπόθεση *Hilal* το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι δεν θα ήταν ασφαλές για τον αιτούντα να μετεγκατασταθεί στην ηπειρωτική Τανζανία. Αυτό οφειλόταν στο ότι «η αστυνομία της ηπειρωτικής Τανζανίας μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδέεται θεσμικά με την αστυνομία της Ζανζιβάρης ως μέλος της Ένωσης και δεν μπορεί να προβληθεί ως εγγύηση κατά αυθαίρετων ενεργειών» και στο ότι η κατάσταση εκεί «πόρρω απέχει από το να είναι ικανοποιητική και αποκαλύπτει μια μακροχρόνια, ενδημική κατάσταση προβλημάτων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» ⁽⁷⁰⁸⁾.

Ομοίως, η UNHCR θεωρεί ότι κανονικά δεν υφίσταται εγχώρια προστασία στις «περιπτώσεις όπου ο αιτών άσυλο φοβάται τη δίωξη που προέρχεται από το κράτος — συμπεριλαμβανομένου του κρατούντος κόμματος στα μονοκομματικά κυβερνώμενα κράτη— ή τη δίωξη που το κράτος ανέχεται ή δεν αποτρέπει». Όσον αφορά τους κρατικούς υπευθύνους, «τεκμαίρεται ότι η κρατική εξουσία ασκεί έλεγχο σε όλη την επικράτεια της

⁷⁰⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2011, *SA (Political Activist – Internal Relocation) Pakistan*, [2011] UKUT 30, σκέψη 15· και High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2014, *MCA v Refugee Appeals Tribunal and Others*, [2014] IEHC 504, σκέψη 14.

⁷⁰⁷ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1996, *Chahal*, ό.π. υποσημείωση 369, σκέψη 107.

⁷⁰⁸ ΕΔΔΑ, 2001, *Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψη 67. Ο Hilal καταγόταν από την Πέμπα της Ζανζιβάρης, η οποία έχει «δικό της πρόεδρο, δικό της κοινοβούλιο και δική της κυβέρνηση, και διαθέτει σημαντική αυτονομία» (σκέψη 8).

χώρας», ενώ τα τοπικά ή περιφερειακά όργανα, αρχές ή κυβερνήσεις ενός κράτους αντλούν την εξουσία τους από το κράτος. Επομένως, κατά την UNHCR:

«η δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής μπορεί να είναι καθοριστικής σημασίας μόνον εάν με σαφήνεια αποδεικνύεται ότι η διώκουσα αρχή δεν ασκεί εξουσία πέρα από συγκεκριμένη γεωγραφικά περιοχή και από τις ειδικότερες συνθήκες δικαιολογείται η παράλειψη της κυβέρνησης να αποτρέψει την απειλούμενη βλάβη» (709).

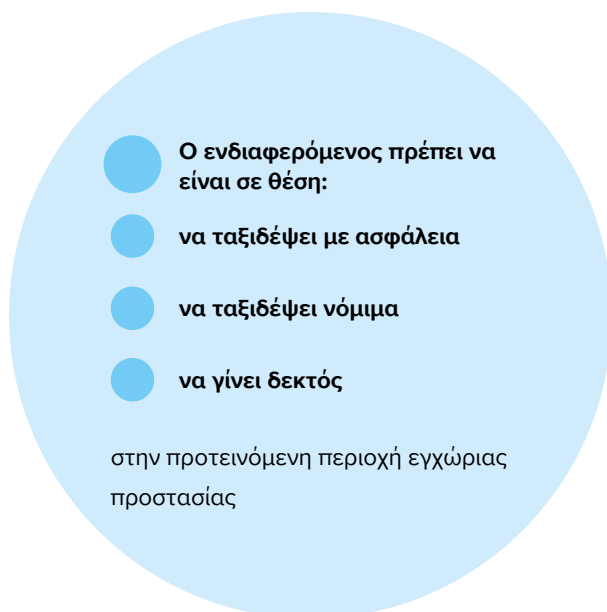
Όπως εξηγήθηκε ανωτέρω, το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο β) πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με την τελευταία ημιπερίοδο του άρθρου 8 παράγραφος 1, στην οποία καθορίζονται περαιτέρω κριτήρια (βλέπε ενότητες [1.9.1.2](#) και [1.9.1.3](#) κατωτέρω).

1.9.1.2. «[Ν]όμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός [...]»

Ακόμη και αν τμήμα της χώρας καταγωγής είναι ασφαλές για τον αιτούντα κατά την έννοια του άρθρου 8 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή ο αιτών έχει πρόσβαση σε προστασία κατά την έννοια του άρθρου 8 παράγραφος 1 στοιχείο β), το άρθρο 8 παράγραφος 1 επιβάλλει περαιτέρω υποχρέωση στα κράτη μέλη. **Επιπροσθέτως**, πρέπει να διαπιστώσουν κατά ποσόν ο αιτών μπορεί «νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός σε εκείνο το τμήμα της χώρας και μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί εκεί». Η εν λόγω απαίτηση μπορεί να διαιρεθεί σε δύο μέρη: αυτό που αφορά τη μετακίνηση και την εισδοχή, και αυτό που αφορά τη λογική προσδοκία.

Η απαίτηση σύμφωνα με την οποία ένα πρόσωπο «μπορεί νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός σε εκείνο το τμήμα της χώρας και μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί εκεί» υποδιαιρείται σε τρεις συνιστώσες, όπως παρουσιάζονται στο σχήμα 4.

Σχήμα 4: Απαιτήσεις σχετικά με τη μετακίνηση και την εισδοχή

⁷⁰⁹ UNHCR, [Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4](#), ό.π. υποσημείωση 613, παράγραφοι 13-14.

Σε σχέση με τις τρεις προαναφερθείσες απαιτήσεις, στην πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) της Επιτροπής γίνεται αναφορά στην αναγκαιότητα να διασφαλιστεί ότι η έννοια της εγχώριας προστασίας συμμορφώνεται με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, όπως ερμηνεύθηκε στην απόφαση που εξέδωσε το ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Salah Sheekh* ⁽⁷¹⁰⁾. Οι τρεις απαιτήσεις για την αξιολόγηση της πρόσβασης σε εγχώρια προστασία έχουν εφαρμοστεί από το ΕΔΔΑ σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό στις αποφάσεις που εξέδωσε στις υποθέσεις *Salah Sheekh*, *Sufi και Elmi*, *ΜΥΗ*, *ΚΑΒ*, *ΑΑΜ* και σε άλλες υποθέσεις που εμπίπτουν στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ ⁽⁷¹¹⁾. Στην υπόθεση *Salah Sheekh*, το δικαστήριο επισήμανε ότι οι αρχές σε τρεις σχετικά ασφαλείς περιοχές της Σομαλίας δεν δέχονται πολίτες που δεν προέρχονται από τις εν λόγω περιοχές ή δεν είναι μέλη φατρίας στη συγκεκριμένη επικράτεια ⁽⁷¹²⁾. Στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο επαναπατριζόμενος δεν μπορούσε να ταξιδέψει με ασφάλεια στην περιοχή του προορισμού του εντός της Σομαλίας, εάν έπρεπε να διέλθει από περιοχή ελεγχόμενη από την al-Shabaab ⁽⁷¹³⁾. Αντιθέτως, στην υπόθεση που αφορούσε την κουρδική περιοχή του βόρειου Ιράκ, το 2014 το ΕΔΔΑ έκρινε ότι υπήρχαν απευθείας πτήσεις από τη Σουηδία στην εν λόγω περιοχή και ότι όλοι οι Ιρακινοί, ανεξαρτήτως εθνοτικής καταγωγής ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, μπορούσαν να εισέλθουν ελεύθερα στα τρία κουρδικά κυβερνεία ⁽⁷¹⁴⁾.

Τα εθνικά δικαστήρια που εφαρμόζουν το άρθρο 8 εφαρμόζουν επίσης την απαίτηση αυτή. Κατά το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας, είναι δυνατή η άρνηση χορήγησης προστασίας σε ενδιαφερομένη που διατρέχει κίνδυνο ΑΓΓΟ, εάν διαθέτει εναλλακτική προστασία στη χώρα της, η οποία πρέπει να πληροί τα κριτήρια της ασφαλούς πρόσβασης, της εγκατάστασης και της φυσιολογικής οικογενειακής ζωής ⁽⁷¹⁵⁾. Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η πραγματική **προσβασιμότητα** προϋποθέτει την ύπαρξη βιώσιμων μεταφορικών συνδέσεων (από την περιοχή καταγωγής του αιτούντος ή από το κράτος υποδοχής, κατά περίπτωση) που μπορούν να χρησιμοποιηθούν χωρίς δυσανάλογες δυσκολίες και με κόστος που δεν είναι ούτε αδύνατο ούτε μη λογικό για τον αιτούντα ⁽⁷¹⁶⁾. Το δικαστήριο διευκρίνισε ότι ο τόπος εγχώριας προστασίας μπορεί να προσεγγιστεί **με ασφάλεια** εάν υπάρχει μεταφορικό μέσο ή διαδρομή ταξιδιού και εάν η χρήση τους δεν εκθέτει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο σε σημαντική πιθανότητα να κινδυνεύει από υπευθύνους δίωξης ή να υποστεί σοβαρή βλάβη ⁽⁷¹⁷⁾. Επιπλέον, ένας τόπος εγχώριας προστασίας είναι **νόμιμα** προσβάσιμος, εάν μπορεί να προσεγγιστεί μέσω νόμιμων μεταφορικών συνδέσεων· εάν ο αιτών δεν χρειάζεται να καταφύγει στην παρανομία προκειμένου να προσεγγίσει τον τόπο εγχώριας προστασίας· και εάν ο αιτών δεν υπόκειται σε απαγόρευση να ταξιδέψει εκεί ούτε σε πραγματικά αδικαιολόγητους όρους (π.χ. άδειες) τους οποίους αδυνατεί να εκπληρώσει ή μπορεί να εκπληρώσει μόνο υπό προϋποθέσεις μη λογικές για εκείνον ⁽⁷¹⁸⁾.

⁷¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση): αιτιολογική έκθεση*, 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 7.

⁷¹¹ ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*, ό.π. υποσημείωση 682, σκέψεις 143-144· ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 267· ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, *ΜΥΗ και λοιποί κατά Σουηδίας*, αριθ. 50859/10, CE:ECHR:2013:0627JUD005085910 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2013, *ΜΥΗ και λοιποί κατά Σουηδίας*), σκέψεις 64-66· ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2013, *ΚΑΒ κατά Σουηδίας*, αριθ. 886/11, CE:ECHR:2013:0905JUD000088611 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2013, *ΚΑΒ κατά Σουηδίας*), σκέψεις 80–85· και ΕΔΔΑ, 2014, *ΑΑΜ κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 563, σκέψεις 70-73.

⁷¹² ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*, ό.π. υποσημείωση 682, σκέψη 142.

⁷¹³ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 277.

⁷¹⁴ ΕΔΔΑ, 2014, *ΑΑΜ κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 563, σκέψεις 70 και 72.

⁷¹⁵ Conseil d'État (Γαλλία), 2012, *Ms DF*, αριθ. 332491 (*περίληψη στην αγγλική γλώσσα*), ό.π. υποσημείωση 449.

⁷¹⁶ BVerwG (Γερμανία), 2021, αριθ. 1 C 4.20, ό.π. υποσημείωση 683, σκέψη 18.

⁷¹⁷ BVerwG (Γερμανία), 2021, αριθ. 1 C 4.20, ό.π. υποσημείωση 683, σκέψη 20.

⁷¹⁸ BVerwG (Γερμανία), 2021, αριθ. 1 C 4.20, ό.π. υποσημείωση 683, σκέψη 19.

Κατά το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Φινλανδίας, πρέπει με την αξιολόγηση να εξετάζεται κατά πόσον ενδεχόμενη βία και επιθέσεις σε γειτονικές περιοχές μπορούν να εμποδίζουν ή να δυσχεραίνουν σημαντικά την ικανότητα επιστροφής στην προτεινόμενη περιοχή εγχώριας προστασίας⁽⁷¹⁹⁾. Ωστόσο, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να υποχρεωθεί να συνεργαστεί για την απόκτηση των θεωρήσεων διέλευσης⁽⁷²⁰⁾. Δεν ασκεί επιρροή τυχόν προσωρινή μη διαθεσιμότητα ασφαλών περιοχών, για παράδειγμα, λόγω διακοπών στις μεταφορικές συνδέσεις ή δυσκολιών στην εξασφάλιση ταξιδιωτικών εγγράφων και θεωρήσεων διέλευσης οι οποίες μπορούν συνήθως να ξεπεραστούν⁽⁷²¹⁾. Η βρετανική Βουλή των Λόρδων απαιτεί να είναι ο αιτών σε θέση να προσεγγίσει την περιοχή εγχώριας προστασίας «χωρίς αδικαιολόγητη ταλαιπωρία ή αδικαιολόγητες δυσκολίες»⁽⁷²²⁾.

1.9.1.3. Λογική προσδοκία εγκατάστασης του αιτούντος σε τμήμα της χώρας καταγωγής

Το εναπομένον κριτήριο που περιλαμβάνεται στην τελευταία ημιπερίοδο του άρθρου 8 παράγραφος 1 προβλέπει ότι η εγχώρια προστασία διατίθεται μόνον εάν ο αιτών «μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί» στην προτεινόμενη περιοχή εγχώριας προστασίας. Από την εισαγωγική φράση του άρθρου 8 παράγραφος 1 προκύπτει σαφώς ότι η «λογική προσδοκία» δεν μπορεί να αποτελεί αυτοτελές κριτήριο, δεδομένου ότι εντάσσεται «**στα πλαίσια** της αξιολόγησης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας» (η επισήμανση των συντακτών). Ως εκ τούτου, πρέπει να συνδέεται άμεσα με το ζήτημα της ύπαρξης προστασίας κατά της δίωξης. Ωστόσο, πρόκειται για διακριτό κριτήριο. Ο όρος «εγκατασταθεί» φαίνεται να υποδηλώνει ισχυρότερη μορφή σύνδεσης με μια περιοχή σε σχέση με τον όρο «παραμένει», ο οποίος χρησιμοποιήθηκε στην αρχική ΟΕΑΑ. Το άρθρο 8 παράγραφος 1 δεν προσδιορίζει περαιτέρω κριτήρια για τον καθορισμό του τι συνιστά η φράση «μπορεί λογικά να αναμένεται» ή η φράση «να εγκατασταθεί».

Απουσία σχετικής νομολογίας του ΔΕΕ, οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ στις οποίες έχουν εφαρμοστεί παρόμοια κριτήρια, σε συνδυασμό με προσεγγίσεις που προωθούνται από τα δικαστήρια των κρατών μελών, και οι κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR παρέχουν κάποιες πληροφορίες⁽⁷²³⁾. Γενικά, όλες αυτές οι πηγές τείνουν να βασίζονται, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, σε μια προσέγγιση με γνώμονα τα δικαιώματα κατά τον έλεγχο του κριτηρίου της λογικής προσδοκίας. Ωστόσο, ο βαθμός στον οποίο πρέπει να προστατεύονται

⁷¹⁹ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Korkein hallinto-oikeus) (Φινλανδία), απόφαση της 18ης Μαρτίου 2011, ΚΗΟ:2011:25 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁷²⁰ Βλέπε επ' αυτού, Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2013, *HF (Iraq) and Others v Secretary of State for the Home Department*, [2013] EWCA Civ 1276, σκέψεις 99-104, κατά τον Lord Elias.

⁷²¹ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 29ης Μαΐου 2008, αριθ. 10 C 11.07, DE:BVerwG:2008:290508U10C11.07.0, σκέψεις 19–20.

⁷²² House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2006, *Januzi v Secretary of State for the Home Department*, [2006] UKHL 5 [στο εξής House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, *Januzi*], σκέψη 47.

⁷²³ UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4*, ό.π. υποσημείωση 613, παράγραφος 24 όπου αναφέρεται ότι «[...] είναι αναγκαίο να αξιολογηθούν οι περιστάσεις που επικαλείται ο αιτών άσυλο, η ύπαρξη προηγούμενης δίωξης, η ασφάλεια, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και η δυνατότητα οικονομικής επιβίωσης». Βλέπε επίσης ενότητα 1.9.2.3.

τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι σαφώς καθορισμένος και παραμένει ανοικτός προς συζήτηση ⁽⁷²⁴⁾.

Μολονότι η αναδιατύπωση του άρθρου 8 στην οδηγία του 2011 βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στη νομολογία του Στρασβούργου σχετικά με την «εναλλακτική λύση εσωτερικού ασύλου», η εν λόγω νομολογία δεν πρέπει κατ' ανάγκη να εξομοιωθεί με τα κριτήρια που ορίζονται πλέον στο άρθρο 8. Επισημαίνεται ότι, ενίοτε, το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί επίσης τον όρο «εσωτερική μετεγκατάσταση». Η απόφαση στην υπόθεση *Salah Sheekh* φαίνεται να υποδεικνύει ότι για το ΕΔΔΑ το βασικό κριτήριο είναι κατά πόσον εγείρεται ζήτημα το οποίο εμπίπτει στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, επειδή ο αιτών θα εκτεθεί σε μεταχείριση που αντιβαίνει στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ στην περιοχή εγχώριας προστασίας ⁽⁷²⁵⁾. Η προσέγγιση αυτή αναπτύχθηκε περαιτέρω στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, στην οποία το ΕΔΔΑ δεν αναγνώρισε την προτεινόμενη περιοχή εγχώριας προστασίας, επειδή οι συνθήκες εκεί ισοδυναμούσαν με απάνθρωπη μεταχείριση, η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Αποφάνθηκε ως εξής:

«Οι ΕΕΧ στον διάδρομο Afgooye έχουν πολύ περιορισμένη πρόσβαση σε τρόφιμα και νερό, και η στέγαση φαίνεται ότι αρχίζει να αποτελεί πρόβλημα, καθώς οι ιδιοκτήτες ακινήτων επιδιώκουν να εκμεταλλευτούν τη δύσκολη θέση των εκτοπισθέντων με σκοπό το κέρδος. Παρότι παρέχεται ανθρωπιστική βοήθεια στους καταυλισμούς του Dadaab, λόγω του υπερβολικού συνωστισμού, η πρόσβαση σε κατάλυμα, νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Οι κάτοικοι αμφότερων των καταυλισμών είναι ευάλωτοι σε βίαια εγκλήματα, εκμετάλλευση, κακομεταχείριση και αναγκαστική στρατολόγηση.

[...]

Στους πρόσφυγες στους καταυλισμούς του Dadaab δεν επιτρέπεται να φύγουν και, επομένως, μοιάζουν εγκλωβισμένοι στους καταυλισμούς έως ότου τερματιστεί η σύρραξη στη Σομαλία. Στο μεταξύ, ο συνωστισμός στους καταυλισμούς αυξάνεται συνεχώς, καθώς οι πρόσφυγες εξακολουθούν να αναγκάζονται σε φυγή λόγω της κατάστασης που επικρατεί στη Σομαλία» ⁽⁷²⁶⁾.

Ωστόσο, στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση *AAM*, το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι η εσωτερική μετεγκατάσταση περιλαμβάνει αναπόφευκτα ορισμένες δυσκολίες και δεν εντόπισε καμία ένδειξη, βάσει των περιστάσεων της υπόθεσης, ότι οι γενικές συνθήκες διαβίωσης για τον αιτούντα στην περιοχή μετεγκατάστασης «δεν θα ήταν λογικές ή θα ισοδυναμούσαν με οποιονδήποτε τρόπο με μεταχείριση που απαγορεύεται από το άρθρο 3» ⁽⁷²⁷⁾. Ταυτόχρονα, θα ήταν υπερβολικά αυστηρό να θεωρηθεί ότι η εγχώρια προστασία αποκλείεται μόνον εάν ο αιτών είναι αντιμέτωπος με παραβίαση δικαιώματος από

⁷²⁴ Όπως επισήμανε σχολιαστής, «φαίνεται να υπάρχει ευρεία συναίνεση ότι, εάν η ζωή για τον εκάστοτε αιτούντα σε [περιοχή εγχώριας προστασίας] σημαίνει οικονομική εξόντωση, πλήρη καταστροφή, ή ζωή κάτω από το ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης (*Existenzminimum*), ή άρνηση “αξιοπρεπούς διαβίωσης”, κάτι τέτοιο δεν είναι λογικό. Στον αντίποδα, η απλή υποβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης ή η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης είναι κάτι που μπορεί λογικά να αναμένεται». Βλέπε Storey, H., «The internal flight alternative test: the jurisprudence re-examined», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 10, αριθ. 3, 1998, σ. 516 και 527, παρατίθεται στο House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, *Januzi*, ό.π. υποσημείωση 724, σκέψη 20.

⁷²⁵ ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*, ό.π. υποσημείωση 682.

⁷²⁶ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 291.

⁷²⁷ ΕΔΔΑ, 2014, *AAM κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 563, σκέψη 73.

το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση, όπως αυτό που προβλέπεται στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, στο εναλλακτικό τμήμα της χώρας ⁽⁷²⁸⁾. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο αιτών αντιμετωπίζει ήδη βάσιμο φόβο δίωξης στην περιοχή καταγωγής του. Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας να διασφαλιστεί ότι οι συνθήκες στο εναλλακτικό τμήμα της χώρας δεν είναι τέτοιες ώστε να υποχρεώνουν τον ενδιαφερόμενο να επιστρέψει στην περιοχή καταγωγής του. Όπως επισημάνθηκε στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, απουσία εγγυήσεων σχετικά με τη μετακίνηση του αιτούντος στην οικεία εναλλακτική περιοχή και την ικανότητά του να γίνει δεκτός και να εγκατασταθεί εκεί, «υπάρχει πιθανότητα να καταλήξει σε τμήμα της χώρας καταγωγής όπου ενδέχεται να υποστεί κακομεταχείριση [...]» ⁽⁷²⁹⁾.

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη εξετάσει τη σημασία της λογικής προσδοκίας στο πλαίσιο του άρθρου 8 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Επί του παρόντος, η εθνική νομολογία περιέχει παραλλαγές.

Βάσει της νομολογίας του Ηνωμένου Βασιλείου ⁽⁷³⁰⁾, ο όρος «λογικά» σημαίνει ότι δεν πρέπει να είναι αδικαιολόγητα δύσκολο να αναμένεται ο αιτών να μετεγκατασταθεί. Σύμφωνα με το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Αυστρίας, η εξέταση της λογικής προσδοκίας όσον αφορά την εγχώρια προστασία πρέπει να βαίνει πέραν της διαπίστωσης ότι ο αιτών δεν πρόκειται να υποστεί βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία σε ορισμένο τμήμα της χώρας καταγωγής. Αντιθέτως, μετά από πιθανές αρχικές δυσκολίες, οι αιτούντες πρέπει να είναι σε θέση να εγκατασταθούν στην περιοχή της προτεινόμενης εγχώριας προστασίας και να διάγουν ζωή συγκρίσιμη με τη ζωή των συμπατριωτών τους, χωρίς αδικαιολόγητες δυσκολίες ⁽⁷³¹⁾.

Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο αποφάνθηκε σε αρκετές υποθέσεις ότι ο αιτών μπορεί λογικά να αναμένεται ότι θα παραμείνει στην περιοχή εγχώριας προστασίας μόνο εάν διασφαλίζεται επαρκώς η βάση επιβίωσής του ⁽⁷³²⁾. Το συγκεκριμένο μέτρο οικονομικής επιβίωσης βαίνει πέραν της απουσίας υπαρξιακών δυσκολιών. Δεν μπορεί λογικά να αναμένεται ότι ο ενδιαφερόμενος θα διάγει ζωή ίση ή κοντά στο ελάχιστο όριο διαβίωσης και δεν μπορεί να αναμένεται ότι θα εξασφαλίσει την οικονομική επιβίωσή του μέσω εγκληματικής δραστηριότητας ⁽⁷³³⁾. Ωστόσο, σε απόφαση του 2021, το ίδιο γερμανικό δικαστήριο διατύπωσε μια πιο περιοριστική άποψη. Αποφάνθηκε ως εξής:

«Η εγκατάσταση σε ασφαλές τμήμα της χώρας μπορεί να αναμένεται λογικά (λογική προσδοκία εγκατάστασης) εάν, σε μια ολοκληρωμένη, αξιολογική, συνολική εκτίμηση των γενικών και των ατομικών προσωπικών περιστάσεων στον τόπο εγχώριας προστασίας, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να μην υπάρχουν άλλοι κίνδυνοι ή μειονεκτήματα που, από άποψη έντασης και σοβαρότητας, ισοδυναμούν με προσβολή

⁷²⁸ Βλέπε House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2007, *Secretary of State for the Home Department v AH (Sudan) and Others*, [2007] UKHL 49 [στο εξής House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *AH (Sudan)*].

⁷²⁹ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 266, που παραπέμπει στο ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*, ό.π. υποσημείωση 682, σκέψη 141. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, *NMB κατά Σουηδίας*, αριθ. 68335/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006833510, σκέψη 43.

⁷³⁰ Βλέπε House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2006, *Januzi*, ό.π. υποσημείωση 724 και House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2007, *AH (Sudan)*, ό.π. υποσημείωση 730.

⁷³¹ VwGH (Αυστρία), απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2018, *Ra 2018/18/0001*, AT:VWGH:2018:RA2018180001.L00.

⁷³² BVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 15.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 198.

⁷³³ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2007, αριθ. 1 C 24.06, BVerwG:2007:010207U1C24.06.0, σκέψη 11.

έννομου συμφέροντος που σχετίζεται με τη διεθνή προστασία, και επίσης δεν υπάρχει άλλη απειλή αφόρητων δυσχερειών. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στη διασφάλιση της οικονομικής ύπαρξης στον τόπο εγχώριας προστασίας.

Το επίπεδο οικονομικής επιβίωσης στον τόπο εγχώριας προστασίας πρέπει να διασφαλίζεται μόνο σε επίπεδο που δεν δημιουργεί ανησυχίες για παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Οι απαιτήσεις που υπερβαίνουν αυτό το επίπεδο δεν αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για τη λογική προσδοκία εγκατάστασης» (734).

Αντιθέτως, το CNDA (Γαλλία) υιοθέτησε μια λιγότερο περιοριστική άποψη. Έχει κρίνει ότι στην αξιολόγηση της λογικής προσδοκίας εγκατάστασης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η αποτελεσματικότητα του σεβασμού των πλέον θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, οι οικονομικές και οι κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα και η προσωπική κατάσταση του αιτούντος. Ειδικότερα, η προσωπική κατάσταση του αιτούντος περιλαμβάνει: την ηλικία· το φύλο· ενδεχόμενη αναπηρία ή ιδιαίτερη κατάσταση ευαλωτότητας· πιθανούς δεσμούς από το παρελθόν ή το παρόν με το τμήμα της επικράτειας όπου ζει ο αιτών ή τωρινή σύνδεση με το εν λόγω τμήμα της επικράτειας· οικογενειακούς δεσμούς και προοπτικές ένταξης, πιο συγκεκριμένα, επαγγελματικής ένταξης· και τυχόν προηγούμενη δίωξη μαζί με τις ψυχολογικές επιπτώσεις της. Επομένως, ορισμένοι παράγοντες οι οποίοι, από μόνοι τους, δεν αποκλείουν την εγχώρια προστασία μπορούν, λόγω του σωρευτικού αποτελέσματος, να την αποκλείσουν. Ωστόσο, απλώς και μόνον το βιοτικό επίπεδο ή η επιδείνωση της οικονομικής καταστάσεως δεν αρκεί για να αποκλειστεί κάθε δυνατότητα εγχώριας προστασίας (735).

1.9.2. Απαιτήσεις εξέτασης (άρθρο 8 παράγραφος 2)

Στο άρθρο 8 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) περιγράφονται αναλυτικά οι απαιτήσεις που πρέπει τα κράτη μέλη (και, επομένως, όλα τα όργανα λήψης απόφασης στα κράτη μέλη) να πληρούν όταν αποφασίζουν κατά πόσον υπάρχει διαθέσιμη εγχώρια προστασία για τον αιτούντα σε τμήμα της χώρας καταγωγής του.

Οι εν λόγω απαιτήσεις αφορούν τον **μελλοντικό** χαρακτήρα της αξιολόγησης που πρέπει να διενεργηθεί και τους παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, δηλαδή «τις γενικές περιστάσεις που επικρατούν στο εν λόγω τμήμα της χώρας και τις προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος». Ωστόσο, προτού εξετάσουμε διαδοχικά αυτούς τους παράγοντες, πρέπει πρώτα να εξετάσουμε σε ποιο στάδιο της αξιολόγησης μιας αίτησης διεθνούς προστασίας πρέπει να πραγματοποιείται η εξέταση της εγχώριας προστασίας. Οι απαιτήσεις αυτές παρατίθενται στον πίνακα 31 και εξετάζονται στις ενότητες που ακολουθούν.

⁷³⁴ BVerwG (Γερμανία), 2021, αριθ. 1 C 4.20, ό.π. υποσημείωση 683 (ανεπίσημη μετάφραση στην αγγλική γλώσσα). Βλέπε επίσης Dörig, H., σχόλιο για το άρθρο 8 της οδηγίας 2011/95, παράγραφος 16, στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186.

⁷³⁵ CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 15ης Ιουνίου 2021, *M. S.*, αριθ. 20029676 [στο εξής CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), 2021, *M. S.*, αριθ. 20029676], σκέψη 18.

Πίνακας 31: Απαιτήση εξέτασης (άρθρο 8 παράγραφος 2)

1	Στάδιο της εξέτασης	Ενότητα <u>1.9.2.1</u>
2	Μελλοντοστρεφής εκτίμηση	Ενότητα <u>1.9.2.2</u>
3	Γενικές περιστάσεις στο τμήμα της χώρας καταγωγής και προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος	Ενότητα <u>1.9.2.3</u>

1.9.2.1. Στάδιο της εξέτασης

Η εφαρμογή του άρθρου 8 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) σχετικά με την εγχώρια προστασία μπορεί να εξεταστεί μόνον εφόσον έχει ήδη αποδειχθεί ότι ο αιτών έχει βάσιμο φόβο δίωξης ή κινδυνεύει να υποστεί σοβαρή βλάβη στην περιοχή καταγωγής του. Επομένως, η ύπαρξη τοπικού φόβου (κινδύνου) πρέπει να αποδεικνύεται **προτού** εξεταστεί η ύπαρξη εγχώριας προστασίας σε άλλη συγκεκριμένη περιοχή. Η προσέγγιση αυτή είναι απαραίτητη για την επαρκή αξιολόγηση της διαθεσιμότητας εγχώριας προστασίας στις ατομικές περιστάσεις του αιτούντος. Πιο συγκεκριμένα, αυτό αφορά την αξιολόγηση της ικανότητας ή μη των υπευθύνων δίωξης ή σοβαρής βλάβης να καταδιώξουν και/ή να εντοπίσουν τον αιτούντα σε άλλο τμήμα της χώρας, καθώς και τη σκοπιμότητα ασφαλούς και νόμιμης μετακίνησης στην εν λόγω περιοχή. Η προσέγγιση αυτή σημαίνει επίσης ότι, εάν ο αιτών δεν αποδείξει βάσιμο φόβο δίωξης ή πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης στην περιοχή καταγωγής του, το εθνικό δικαστήριο δεν χρειάζεται να εξετάσει το ενδεχόμενο εγχώριας προστασίας.

1.9.2.2. Μελλοντοστρεφής εκτίμηση

Το άρθρο 8 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) υποχρεώνει αρχικά τα κράτη μέλη να αξιολογούν τη διαθεσιμότητα εγχώριας προστασίας «**κατά τον χρόνο λήψης της απόφασης επί της αιτήσεως**» ⁽⁷³⁶⁾.

Στη συνέχεια, λόγω της ανάγκης να διαπιστωθεί αν υπάρχει βάσιμος φόβος ή πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης και της απαίτησης, σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2, να είναι η προστασία αποτελεσματική και μη προσωρινή, πρέπει να διενεργείται μελλοντοστρεφής αξιολόγηση της εγχώριας προστασίας. Όπως παρατήρησε ουγγρικό δικαστήριο:

«[Η] αρχή πρέπει να διασφαλίζει ότι ο αιτών δεν θα διατρέχει κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης στην προτεινόμενη περιοχή [...] όχι μόνο κατά τον χρόνο λήψης της απόφασης, αλλά και στο μέλλον. Οι χώρες που αντιμετωπίζουν ένοπλες συρράξεις δεν μπορούν συνήθως να παρέχουν ασφαλή εναλλακτική δυνατότητα εγχώριας προστασίας, διότι η μετατόπιση των γραμμών του μετώπου μπορεί να καθιστά προηγουμένως ασφαλείς περιοχές μη ασφαλείς, καθώς η κατάσταση μεταβάλλεται» ⁽⁷³⁷⁾.

⁷³⁶ Δυνάμει του άρθρου 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιτύπωση), η πραγματική προσφυγή κατά αρνητικής απόφασης απαιτεί «πλήρη και ex nunc εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων, ιδίως, κατά περίπτωση, εξέταση των αναγκών διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)], τουλάχιστον κατά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου».

⁷³⁷ Διοικητικό και Εργατικό Δικαστήριο Βουδαπέστης (Ουγγαρία), απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2011, 6.k.34.830/2010/19, (ανεπίσημη μετάφραση) όπως παρατίθεται στο ECRE et al., *Actors of Protection and the Application of the Internal Protection Alternative*, ό.π. υποσημείωση 586, σ. 59. Ο χρόνος της εκτίμησης της εναλλακτικής λύσης εγχώριας προστασίας εξετάζεται αναλυτικότερα στο UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4*, ό.π. υποσημείωση 613, παράγραφος 8: «Προκειμένου να καθοριστεί εάν είναι πραγματικά εφικτή η δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής απαιτείται διαχρονική αξιολόγηση των ειδικότερων στοιχείων των εξατομικευμένα εξεταζόμενων αιτήσεων ασύλου, κατά την οποία ερευνώνται όχι μόνον οι περιστάσεις που αποτέλεσαν τη βάση της δίωξης που φοβάται ο αιτών άσυλο και αυτές που τον ανάγκασαν να αναχωρήσει από την αρχική περιοχή διαμονής αλλά επίσης εάν η προτεινόμενη για εγκατάσταση περιοχή πληροί τις προϋποθέσεις για βιώσιμη στο μέλλον λύση προστασίας».

1.9.2.3. Γενικές περιστάσεις στο τμήμα της χώρας καταγωγής και προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος

Το άρθρο 8 παράγραφος 2 υποχρεώνει τα κράτη μέλη, κατά την εφαρμογή του άρθρου 8 παράγραφος 1, να «λαμβάνουν υπόψη τις **γενικές περιστάσεις που επικρατούν στο εν λόγω τμήμα της χώρας** και τις **προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος**, σύμφωνα με το άρθρο 4» (η επισήμανση των συντακτών). Σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο α), απαιτείται συνεκτίμηση «όλων των συναφών στοιχείων που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής κατά τον χρόνο λήψης απόφασης σχετικά με την αίτηση, συμπεριλαμβανομένων των νόμων και των κανονισμών στη χώρα καταγωγής και του τρόπου εφαρμογής τους». Το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ) υποχρεώνει τους υπευθύνους λήψης αποφάσεων σε συνεκτίμηση «της ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων όπως το προσωπικό ιστορικό, το φύλο και η ηλικία, ούτως ώστε να εκτιμηθεί εάν, βάσει των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, οι πράξεις στις οποίες έχει ήδη ή θα μπορούσε να εκτεθεί ισοδυναμούν με δίωξη ή σοβαρή βλάβη». Το άρθρο 8 παράγραφος 2 ορίζει ότι για την εν λόγω εκτίμηση πρέπει να διασφαλίζεται η λήψη «ακριβών και ενημερωμένων πληροφοριών από σχετικές πηγές, όπως την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο».

Μολονότι στην υπόθεση *Abdulla* το ΔΕΕ ασχολήθηκε με το ζήτημα της παύσης του καθεστώτος πρόσφυγα, η καθοδήγησή του όσον αφορά την εξέταση των **γενικών περιστάσεων** ισχύει και για τις πτυχές προστασίας των άρθρων 7 και 8 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Το δικαστήριο δήλωσε ότι η εκτίμηση των γενικών περιστάσεων απαιτεί επαλήθευση:

«των συνθηκών λειτουργίας, αφενός, των θεσμών, των διοικήσεων και των δυνάμεων ασφαλείας, αφετέρου, κάθε ομάδας ή οντότητας της τρίτης χώρας, η οποία ενδέχεται, μέσω ενεργειών ή παραλείψεών της, να προκαλέσει πράξεις διώξεως εις βάρος του προσώπου που απολαύει καθεστώτος πρόσφυγα, σε περίπτωση επιστροφής του στη χώρα αυτή. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας, που αφορά την αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων, οι αρχές αυτές μπορούν να συνεκτιμούν, μεταξύ άλλων, τους νόμους και τους κανονισμούς της χώρας καταγωγής, καθώς και του τρόπου εφαρμογής τους, όπως επίσης του μέτρου στο οποίο διασφαλίζεται ο σεβασμός των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα αυτή»⁽⁷³⁸⁾.

Όσον αφορά τους ασυνόδευτους ανήλικους, η αιτιολογική σκέψη 27 της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) αναφέρει ότι «[ό]ταν ο αιτών είναι ασυνόδευτος ανήλικος, η παροχή κατάλληλης φροντίδας και η πρόβλεψη ρυθμίσεων για την επιμέλειά του, οι οποίες είναι προς το μείζον συμφέρον του ασυνόδευτου ανήλικου, θα πρέπει να αποτελούν μέρος της αξιολόγησης του κατά πόσον υπάρχει πραγματικά προστασία».

⁷³⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 71. Στην πρόταση κανονισμού για τις απαιτήσεις αναγνώρισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ό.π. υποσημείωση 3, περιλαμβάνεται νέα παράγραφος 4, όπου δηλώνεται ότι «[κ]ατά την εξέταση των γενικών περιστάσεων που επικρατούν στο εν λόγω τμήμα της χώρας που είναι η πηγή της προστασίας όπως αναφέρεται στο άρθρο 7, λαμβάνονται υπόψη η προσβασιμότητα, η αποτελεσματικότητα και η διάρκεια της εν λόγω προστασίας». Για συγκεκριμένα παραδείγματα γενικών περιστάσεων στο πλαίσιο αυτό, βλέπε EASO, Πρακτικός οδηγός για την εφαρμογή της εναλλακτικής δυνατότητας εγχώριας προστασίας, Μάιος 2021, σ. 17.

Μολονότι το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί σχετικά με το τι αφορά η εξέταση των **προσωπικών περιστάσεων** στο πλαίσιο του άρθρου 8 παράγραφος 2, η απαίτηση αυτή έχει εξεταστεί από τα δικαστήρια των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της ΟΕΑΑ (739). Σύμφωνα με το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, κατά την αξιολόγηση της εγχώριας προστασίας, είναι αναγκαίο να εξετάζεται κατά πόσον υπάρχει διαθέσιμη προστασία από νομική και πραγματική άποψη σε σχέση με την ιδιαίτερη κατάσταση του αιτούντος (740). Όπως καταδεικνύεται από αρκετές αποφάσεις σε διάφορα κράτη μέλη, περιοχές οι οποίες μπορεί, γενικά, να θεωρούνται δυνητικές περιοχές εγχώριας προστασίας ενδέχεται να μην αποτελούν βιώσιμη λύση για τον συγκεκριμένο αιτούντα λόγω των προσωπικών περιστάσεών του. Για παράδειγμα, στο Βέλγιο, η εγχώρια προστασία δεν αναγνωρίστηκε ως βιώσιμη εναλλακτική λύση για αιτούντα από τη Γεωργία με σημαντικό ιστορικό ψυχοπαθολογικών και ψυχολογικών προβλημάτων (741). Σε υπόθεση στην Τσεχία, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο επισήμανε ότι η αιτούσα προερχόταν από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό και ήταν ασυνόδευτη γυναίκα και σύζυγος εξέχοντος πολιτικού ηγέτη που εκπροσωπούσε τα συμφέροντα της εθνοτικής μειονότητας της αιτούσας. Το δικαστήριο αντιμετώπισε τα εν λόγω προσωπικά χαρακτηριστικά ως τα πιο σημαντικά για να αποδείξει ότι η αιτούσα δεν διέθετε βιώσιμη εναλλακτική λύση εγχώριας προστασίας (742). Σε υπόθεση στη Φινλανδία, κρίθηκε ότι ο αιτών, ο οποίος είχε ζήσει το πρώτο μέρος της ζωής του σε χωριό Χαζάρων στο Αφγανιστάν και στη συνέχεια έζησε στο Ιράν, δεν μπορούσε λογικά να αναμένεται ότι θα εγκατασταθεί σε άλλα τμήματα του Αφγανιστάν (743).

Στην Αυστρία, το Συνταγματικό Δικαστήριο εξέτασε την υπόθεση ανηλίκου (Αφγανού) αναιρεσίοντος και το ερώτημα αν διέθετε εναλλακτική λύση εγχώριας προστασίας στην πόλη Herat ή Mazar-i-Sharif. Έκρινε ότι ήταν σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι επρόκειτο για ιδιαίτερα ευάλωτο άτομο (με αναφορά στον ορισμό των ευάλωτων ατόμων στο άρθρο 21 της οδηγίας 2013/33/ΕΕ) (744). Για το νορβηγικό Ανώτατο Δικαστήριο, ήταν σημαντικό να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι ο αιτών ήταν ανήλικος. Αποφάνθηκε ότι για ένα παιδί απαιτούνται λιγότερα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τον μη λογικό χαρακτήρα του εσωτερικού ασύλου από ό,τι για έναν νεαρό άνδρα (745). Σε υπόθεση που αφορούσε Αφγανούς Σιχ, το Εφετείο διοικητικών διαφορών (Ηνωμένο Βασίλειο) αποφάσισε ότι «η πρόσβαση των παιδιών σε κατάλληλη εκπαίδευση υπό το πρίσμα των διακρίσεων εις βάρος παιδιών Σιχ και παιδιών ινδουιστών και της έλλειψης επαρκών εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων για τα παιδιά αυτά» ήταν σημαντική για την εξέταση της εγχώριας προστασίας πιστών του σιχισμού και του ινδουισμού στο Αφγανιστάν (746).

Σε άλλη νορβηγική υπόθεση, το Εφετείο Borgarting έκρινε ότι δεν ήταν λογικό να αναμένεται από έναν αιτούντα από τη Σομαλία να εγκατασταθεί στην Πουντλάνδη και στη Σομαλιλάνδη,

⁷³⁹ Βλέπε, για παράδειγμα Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2013, *CM (EM Country Guidance; Disclosure) Zimbabwe CG*, [2013] UKUT 00059.

⁷⁴⁰ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2013, *IJ* κατά *Υπουργού Εσωτερικών*, αριθ. 4, Azs 24/2013-34 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 610.

⁷⁴¹ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 30ής Ιουνίου 2011, αριθ. 64.233, σκέψη 5.4.2.

⁷⁴² Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2008, *EM* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 4, Azs 99/2007-93 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁷⁴³ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Φινλανδία), KHO:2011:25, ό.π. υποσημείωση 470.

⁷⁴⁴ Συνταγματικό Δικαστήριο (Verfassungsgerichtshof) (Αυστρία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2021, *E3948/2020*, AT:VFGH:2021:E3948.2020.

⁷⁴⁵ Ανώτατο Δικαστήριο (Høyesterett) (Νορβηγία), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2015, *HR-2015-02524-P*, αριθ. 2015/203 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 86.

⁷⁴⁶ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 2015, *TG and Others (Afghan Sikhs persecuted) Afghanistan CG*, [2015] UKUT 00595.

διότι δεν ανήκε σε πλειονοτική φατρία και, ως εκ τούτου, δεν θα ήταν σε θέση να συντηρηθεί εκεί⁽⁷⁴⁷⁾. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, θεωρήθηκε ότι συνέτρεχαν πιο ευάλωτες προσωπικές περιστάσεις για αιτούσα η οποία είχε βιώσει τραυματικές εμπειρίες και έπασχε από άγχος και κατάθλιψη από ό,τι για τις γυναίκες στην Καμπάλα, και στην Ουγκάντα γενικότερα⁽⁷⁴⁸⁾. Ως εκ τούτου, η προσφυγή της αιτούσας έγινε δεκτή με την αιτιολογία, μεταξύ άλλων, ότι δεν υπήρχε εγχώρια προστασία σε άλλο τμήμα της χώρας καταγωγής.

Το ΕΔΔΑ εφάρμοσε παρόμοια κριτήρια σε υποθέσεις απέλασης στο πλαίσιο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Για παράδειγμα, στην υπόθεση *ΜΥΗ* έλαβε υπόψη τις προσωπικές περιστάσεις της οικογένειας τριών αιτούντων, συμπεριλαμβανομένων της χριστιανικής θρησκείας τους, του γήρατος του ζεύγους, της κακής υγείας τους, του «κινδύνου κακομεταχείρισης λόγω φύλου» για δύο από τα μέλη της οικογένειας, της φτώχειας και της έλλειψης οικονομικών και κοινωνικών δεσμών με την κουρδική περιοχή. Ωστόσο, το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μετεγκατάσταση θα ήταν λογική υπό όλες τις συνθήκες, δεδομένου ότι ούτε η γενική κατάσταση στην εν λόγω περιοχή ούτε κάποια από τις προσωπικές περιστάσεις που ελήφθησαν υπόψη συνηγορούσαν υπέρ της ύπαρξης πραγματικού κινδύνου κακομεταχείρισης⁽⁷⁴⁹⁾.

Κατά την UNHCR, «[ο]ι προσωπικές περιστάσεις του αιτούντα άσυλο πρέπει πάντα να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση του εύλογου χαρακτήρα της δυνατότητάς του να εγκατασταθεί σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής»⁽⁷⁵⁰⁾.

Ο *πρακτικός οδηγός της EASO για την εφαρμογή της εναλλακτικής δυνατότητας εγχώριας προστασίας* παρέχει παραδείγματα «προσωπικών περιστάσεων» στο πλαίσιο του άρθρου 8 παράγραφος 2⁽⁷⁵¹⁾.

⁷⁴⁷ Εφετείο Borgarting (Νορβηγία), απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2011, *Abid Hassan Jama* κατά *Utlendingsnemnda*, 10-142363ASD-BORG/01 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα).

⁷⁴⁸ Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Μαΐου 2008, *AA (Uganda) v Secretary of State for the Home Department*, [2008] EWCA Civ 579, σκέψεις 22-33.

⁷⁴⁹ ΕΔΔΑ, 2013, *ΜΥΗ και λοιποί κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 713, σκέψεις 68-73.

⁷⁵⁰ Κατά την άποψη της UNHCR, «[α]νάλογα με τις συνθήκες που επικαλείται ο αιτών άσυλο [τα εν λόγω στοιχεία] μπορεί να είναι σημαντικότερα από άλλα στοιχεία που διασφαλίζουν την υλική και ψυχολογική ευημερία του ανθρώπου, όπως είναι η παρουσία των μελών της οικογένειάς του και η ύπαρξη άλλων στενών κοινωνικών δεσμών στην προτεινόμενη περιοχή εγκατάστασης. [...] Τα ψυχολογικά τραύματα από προηγούμενη δίωξη μπορεί να έχουν άμεση σχέση με την αξιολόγηση του εύλογου χαρακτήρα της δυνατότητας εγκατάστασης του αιτούντα άσυλο σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής» (UNHCR, *Κατευθυντήριες γραμμές για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4*, ό.π. υποσημείωση 613, παράγραφοι 25-26). Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση κανονισμού για τις απαιτήσεις αναγνώρισης*, ό.π. υποσημείωση 3, περιλαμβάνει νέα παράγραφο 4, η οποία ορίζει ότι «[κ]ατά την εξέταση των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος λαμβάνονται ιδίως υπόψη η υγεία, η ηλικία, το φύλο, ο γενετήσιος προσανατολισμός, η ταυτότητα του φύλου και η κοινωνική τάξη, σε συνδυασμό με την αξιολόγηση του κατά πόσον η ζωή στο εν λόγω τμήμα της χώρας καταγωγής που θεωρείται ασφαλές θα επέφερε αδικαιολόγητες δυσχέρειες στον αιτούντα».

⁷⁵¹ EASO, *Πρακτικός οδηγός για την εφαρμογή της εναλλακτικής δυνατότητας εγχώριας προστασίας*, 2021, ό.π. υποσημείωση 741, σ. 17.

1.10. Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5)

Η ενότητα 1.10 αφορά το άρθρο 5 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) και περιλαμβάνει τέσσερις υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 32.

Πίνακας 32: Διάρθρωση της ενότητας 1.10

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
1.10.1	Επισκόπηση	182
1.10.2	Αιτήσεις που βασίζονται σε γεγονότα τα οποία επήλθαν στη χώρα καταγωγής (άρθρο 5 παράγραφος 1)	184
1.10.3	Αιτήσεις που βασίζονται σε δραστηριότητες του αιτούντος μετά την αναχώρηση (άρθρο 5 παράγραφος 2)	185
1.10.4	Μεταγενέστερες αιτήσεις (άρθρο 5 παράγραφος 3)	198

1.10.1. Επισκόπηση

Η έννοια του επιτόπου πρόσφυγα αποτελεί από μακρού καθιερωμένο στοιχείο του δικαίου για τους πρόσφυγες⁽⁷⁵²⁾. Συμπεριλήφθηκε στην πρόταση της Επιτροπής του 2001 (σχέδιο άρθρου 8), η οποία περιείχε παρόμοιους κανόνες με εκείνους που ορίζονται πλέον στο άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)⁽⁷⁵³⁾. Το άρθρο 5 παράγραφος 3 προστέθηκε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Συμβουλίου⁽⁷⁵⁴⁾. Το άρθρο 5 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) ορίζει τα εξής:

Άρθρο 5 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου

1. Ο βάσιμος φόβος δίωξης ή ο πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης μπορεί να στηρίζεται σε γεγονότα τα οποία επήλθαν μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής του.
2. Ο βάσιμος φόβος δίωξης ή ο πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης μπορεί να στηρίζεται σε δραστηριότητες στις οποίες ο αιτών επιδόθηκε μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής, ιδίως εάν αποδεικνύεται ότι οι δραστηριότητες τις οποίες επικαλείται αποτελούν εκδήλωση και προέκταση πεποιθήσεων ή προσανατολισμών τις οποίες ο αιτών είχε ήδη στη χώρα καταγωγής.
3. Με την επιφύλαξη των διατάξεων της σύμβασης [για τους Πρόσφυγες], τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν ότι δεν αναγνωρίζεται καταρχήν καθεστώς πρόσφυγα στον αιτούντα που υποβάλλει μεταγενέστερη αίτηση, εάν ο κίνδυνος δίωξης βασίζεται σε περιστάσεις που ο αιτών προκάλεσε εσκεμμένως μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής.

⁷⁵² UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφοι 94-96.

⁷⁵³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση*, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, σ. 43.

⁷⁵⁴ Βλέπε Dörig, H., στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186, σ. 1143, το οποίο παραπέμπει στο έγγραφο του Συμβουλίου 14643/02 της 26ης Νοεμβρίου 2002, σ. 9.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 33, κάθε παράγραφος του άρθρου 5 έχει συγκεκριμένο πεδίο εφαρμογής.

Πίνακας 33: Άρθρο 5 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση): πεδίο εφαρμογής

Άρθρο	Φύση της διάταξης	Πεδίο εφαρμογής
Άρθρο 5 παράγραφος 1	Υποχρεωτική	Αιτήσεις διεθνούς προστασίας (είτε εξετάζονται για αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα είτε για επικουρική προστασία)
Άρθρο 5 παράγραφος 2	Υποχρεωτική	Αιτήσεις διεθνούς προστασίας (είτε εξετάζονται για αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα είτε για επικουρική προστασία)
Άρθρο 5 παράγραφος 3	Προαιρετική	Μεταγενέστερες αιτήσεις διεθνούς προστασίας (αξιολόγηση μόνο για την αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα)

Όπως απεικονίζεται ανωτέρω και όπως συνάγεται από την αιτιολογική σκέψη 25⁽⁷⁵⁵⁾, το άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2 είναι διατάξεις αναγκαστικού δικαίου⁽⁷⁵⁶⁾, ενώ το άρθρο 5 παράγραφος 3 είναι προαιρετική διάταξη⁽⁷⁵⁷⁾. Ως εκ τούτου, ένα κράτος μέλος που απορρίπτει αίτηση διεθνούς προστασίας απλώς και μόνο για τον λόγο ότι βασίζεται σε γεγονότα που έλαβαν χώρα μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής και/ή βασίζεται σε δραστηριότητες στις οποίες έχει προβεί ο αιτών μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής, παραβιάζει την ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση).

Είναι επίσης σημαντικό να τονιστεί ότι το άρθρο 5 πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Βλέπε ενότητα [1.10.3](#).

Ένα πρόσωπο το οποίο δεν διέτρεχε κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης όταν εγκατέλειψε τη χώρα καταγωγής του, αλλά διατρέχει τέτοιο κίνδυνο στη χώρα καταγωγής σε μεταγενέστερη ημερομηνία, μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστεί ως επιτόπου πρόσφυγας ή επιτόπου δικαιούχος επικουρικής προστασίας. Εφόσον παραμένει εκτός της χώρας καταγωγής του, ένα πρόσωπο μπορεί να γίνει **επιτόπου πρόσφυγας** —ή επιτόπου δικαιούχος επικουρικής προστασίας επιτόπου— για έναν από τους εξής δύο λόγους. Αφενός λόγω «γεγονότων τα οποία επήλθαν μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής του» (άρθρο 5 παράγραφος 1), για παράδειγμα σημαντικές αλλαγές στη χώρα καταγωγής, όπως ένα πραξικόπημα. Εναλλακτικά, λόγω «δραστηριοτήτων στις οποίες ο αιτών επιδόθηκε μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής» (άρθρο 5 παράγραφος 2). Τέτοιες δραστηριότητες μπορεί να είναι μεταξύ άλλων ενέργειες στις οποίες προέβη ο αιτών ή ενέργειες που επηρεάζουν τον αιτούντα εκτός της χώρας καταγωγής του, για παράδειγμα λόγω της αντιπολιτευτικής συμπεριφοράς του ατόμου

⁷⁵⁵ Η αιτιολογική σκέψη 25 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) αναφέρει ότι «ειδικότερα, είναι αναγκαίο να καθιερωθεί **κοινή αντίληψη των εννοιών** της επιτόπου ανακύπτουσας ανάγκης παροχής προστασίας [...]» (η επισήμανση των συντακτών).

⁷⁵⁶ Παρότι τόσο στην παράγραφο 1 όσο και στην παράγραφο 2 του άρθρου 5 χρησιμοποιείται η λέξη «μπορεί», δεν αποτελούν προαιρετικές διατάξεις, αλλά σκοπός τους είναι απλώς να παράσχουν ενδεικτικά παραδείγματα μορφών βίσιμου φόβου δίωξης και πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης που αποτελούν υποχρεωτικά εννοιολογικά στοιχεία για τη χορήγηση του σχετικού καθεστώτος διεθνούς προστασίας. Βλέπε επίσης IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the European Council Qualification Directive 2004/84/EC and European Council Procedures Directive 2005/85/EC*, 2007 (στο εξής IARLJ), σ. 51· Battjes, H., *European Asylum Law and International Law*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2006, σ. 544· για την αντίθετη θέση, βλέπε Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415, σ. 1040.

⁷⁵⁷ Η άρνηση χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα βάσει του άρθρου 5 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) μπορεί να αφήνει ανοικτό το ζήτημα του κατά πόσον ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για επικουρική προστασία.

όπως γίνεται αντιληπτή από τις αρχές της χώρας καταγωγής. Οι δραστηριότητες στις οποίες κάνει μνεία το άρθρο 5 παράγραφος 2 αναφέρονται στην ανάλυση που ακολουθεί ως «δραστηριότητες μετά την αναχώρηση».

Δεν υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ των αιτήσεων που βασίζονται σε γεγονότα τα οποία επήλθαν στη χώρα καταγωγής (άρθρο 5 παράγραφος 1) και αιτήσεων που βασίζονται σε δραστηριότητες του αιτούντος μετά την αναχώρησή του (άρθρο 5 παράγραφος 2). Πολύ συχνά οι συνθήκες στη χώρα καταγωγής επιδεινώνονται και ταυτόχρονα (ή ακόμη και λόγω της επιδείνωσης αυτής) ο αιτών επιδίδεται σε δραστηριότητες μετά την αναχώρησή του. Το κρίσιμο ερώτημα στις περιπτώσεις αυτές είναι αν η μεταβολή των συνθηκών στη χώρα καταγωγής και οι δραστηριότητες του αιτούντος μετά την αναχώρηση, εξεταζόμενες συνδυαστικά, συνεπάγονται βάσιμο φόβο δίωξής του για πραγματικό ή αποδιδόμενο λόγο που παρατίθεται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) και στο άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ή πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη όπως ορίζεται στο άρθρο 15 ⁽⁷⁵⁸⁾.

1.10.2. Αιτήσεις που βασίζονται σε γεγονότα τα οποία επήλθαν στη χώρα καταγωγής (άρθρο 5 παράγραφος 1)

Το άρθρο 5 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) είναι διάταξη αναγκαστικού χαρακτήρα. Τα κράτη μέλη πρέπει να αναγνωρίζουν ένα πρόσωπο ως πρόσφυγα ή ως δικαιούχο επικουρικής προστασίας βάσει γεγονότων τα οποία επήλθαν μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής του, εάν τα εν λόγω γεγονότα συνεπάγονται βάσιμο φόβο δίωξης ή πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης στη χώρα καταγωγής. Το συστηματικό πλαίσιο της εν λόγω διάταξης υποδεικνύει ότι το άρθρο 5 παράγραφος 1 αφορά γεγονότα τα οποία επήλθαν ανεξάρτητα από τυχόν δραστηριότητες στις οποίες επιδόθηκε ο αιτών μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής του ⁽⁷⁵⁹⁾.

Τα γεγονότα αυτά περιλαμβάνουν καταστάσεις **σημαντικής μεταβολής των συνθηκών στη χώρα καταγωγής**, όπως αλλαγή κυβέρνησης, σε χρονική στιγμή κατά την οποία ο αιτών βρίσκεται στο εξωτερικό για λόγους εντελώς άσχετους με την ανάγκη διεθνούς προστασίας, όπως για διακοπές, σπουδές ή εργασία ⁽⁷⁶⁰⁾. Περιλαμβάνουν επίσης **καταστάσεις που συνεπάγονται τη δραματική επιδείνωση προϋπαρχόντων παραγόντων** μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής ⁽⁷⁶¹⁾. Σε αυτό το σενάριο, ο αιτών μπορεί να γνώριζε κατά την αναχώρησή του τα ανησυχητικά γεγονότα στη χώρα καταγωγής του, ή η αναχώρησή του μπορεί ακόμη και να οφείλεται στα γεγονότα αυτά, αλλά η ύπαρξη βάσιμου φόβου δίωξης ή πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης κατά την επιστροφή του οφείλεται αποκλειστικά στην κλιμάκωση των γεγονότων μετά την αναχώρηση.

Η φράση «γεγονότα τα οποία επήλθαν» στο άρθρο 5 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αφορά κατά κανόνα γεγονότα τα οποία επήλθαν στη χώρα καταγωγής ⁽⁷⁶²⁾. Ωστόσο, αυτό μπορεί να μην ισχύει πάντοτε. Για παράδειγμα, η δολοφονία υπουργού

⁷⁵⁸ Βλέπε, κατ' αναλογία, ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Μαΐου 2012, *SF κατά Σουηδίας*, αριθ. 52077/10, CE:ECHR:2012:0515JUD005207710 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2012, *SF κατά Σουηδίας*), σκέψεις 67-68· την ίδια θέση υιοθέτησε το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Πολωνία), απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2005, II OSK 1081/05.

⁷⁵⁹ Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415, σ. 1040. Με άλλα λόγια, το άρθρο 5 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αφορά γεγονότα και όχι τις δραστηριότητες του αιτούντος.

⁷⁶⁰ Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415, σ. 1041. Για συγκεκριμένα παραδείγματα, βλέπε Hathaway, J.C., *The Law of Refugee Status*, Butterworths, Οξφόρδη, 1991 σ. 33-34.

⁷⁶¹ Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415, σ. 34-35.

⁷⁶² Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415, σ. 1040.

της κυβέρνησης τρίτης χώρας ή σημαντική μεταβολή των συνθηκών στα κράτη που γειτονεύουν με τη χώρα καταγωγής (π.χ. εμφύλιος πόλεμος) μπορεί επίσης να έχει ιδιαίτερη σημασία σημασία.

1.10.3. Αιτήσεις που βασίζονται σε δραστηριότητες του αιτούντος μετά την αναχώρηση (άρθρο 5 παράγραφος 2)

Το άρθρο 5 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) αποτελεί επίσης διάταξη αναγκαστικού δικαίου δεδομένου ότι ορίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 5 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

Ο βάσιμος φόβος δίωξης ή ο πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης μπορεί να στηρίζεται σε δραστηριότητες στις οποίες ο αιτών επιδόθηκε μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής, ιδίως εάν αποδεικνύεται ότι οι δραστηριότητες τις οποίες επικαλείται αποτελούν εκδήλωση και προέκταση πεποιθήσεων ή προσανατολισμών τις οποίες ο αιτών είχε ήδη στη χώρα καταγωγής.

Το άρθρο 5 πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), το οποίο απαιτεί κάθε αξιολόγηση να λαμβάνει υπόψη τα ακόλουθα:

Άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

[...] εάν οι δραστηριότητες του αιτούντος από τότε που εγκατέλειψε τη χώρα καταγωγής του ανελήφθησαν με αποκλειστικό ή κύριο σκοπό τη δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών για την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας, ούτως ώστε να εκτιμηθεί εάν ο ενδιαφερόμενος θα εκτεθεί, συνεπεία των εν λόγω δραστηριοτήτων, σε δίωξη ή σοβαρή βλάβη σε περίπτωση επιστροφής του στην εν λόγω χώρα.

Το άρθρο 5 παράγραφος 2 κάνει διάκριση μεταξύ **δύο ειδών δραστηριοτήτων μετά την αναχώρηση** του αιτούντος, όπως παρατίθενται στον πίνακα 34. Για λόγους ευκολίας, στην παρούσα δικαστική ανάλυση χρησιμοποιούνται για τα δύο αυτά είδη οι όροι «προέκταση» και «εντελώς νέα».

Πίνακας 34: Δύο είδη δραστηριοτήτων μετά την αναχώρηση βάσει του άρθρου 5 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

1	«Προέκταση»	Δραστηριότητες μετά την αναχώρηση οι οποίες «αποτελούν εκδήλωση και προέκταση πεποιθήσεων ή προσανατολισμών τις οποίες ο αιτών είχε ήδη στη χώρα καταγωγής »
2	«Εντελώς νέες»	Δραστηριότητες μετά την αναχώρηση οι οποίες δεν αποτελούν εκδήλωση και προέκταση τέτοιων πεποιθήσεων ή προσανατολισμών και ξεκίνησαν μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής του

Η λέξη «ιδίως», στο άρθρο 5 παράγραφος 2, υποδηλώνει ότι το πρώτο είδος δραστηριοτήτων μετά την αναχώρηση είναι χρήσιμο για την ενίσχυση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Ωστόσο, η χρήση της λέξης αυτής αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο να πληροί και το δεύτερο είδος τις προϋποθέσεις.

Το πρώτο είδος, **οι επιτόπιες δραστηριότητες που αποτελούν «προέκταση»**, περιλαμβάνει καταστάσεις στις οποίες ο χαμηλός βαθμός δραστηριότητας του αιτούντος στη χώρα καταγωγής δεν πληροί αφεαυτού το όριο του κινδύνου δίωξης ή σοβαρής βλάβης, αλλά το επιτυγχάνει όταν συνδυάζεται με επιτόπιες δραστηριότητες μετά την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής ⁽⁷⁶³⁾. Ωστόσο, η λέξη «είχε» δεν σημαίνει ότι η πεποίθηση ή ο προσανατολισμός έπρεπε να έχει όντως εκδηλωθεί στη χώρα καταγωγής. Οι πολιτικές πεποιθήσεις ή ο γενετήσιος προσανατολισμός μπορεί να μην εκδηλώνονται με καμία συγκεκριμένη δραστηριότητα. Αρκεί το ενδιαφερόμενο πρόσωπο να είχε μια εσωτερική πεποίθηση ή άποψη, υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω πεποίθηση ή άποψη μπορεί να τεκμηριωθεί ⁽⁷⁶⁴⁾. Είναι σαφές ότι έχει ιδιαίτερη σημασία για την αξιολόγηση των προϋποθέσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας αν ο αιτών μπορεί να αποδείξει ότι οι δραστηριότητές του μετά την αναχώρηση αποτελούν εκδήλωση και προέκταση πεποιθήσεων ή προσανατολισμών τις οποίες είχε ήδη στη χώρα καταγωγής ⁽⁷⁶⁵⁾. Όσο περισσότερο έχει επιδοθεί σε δραστηριότητα ή όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός στον οποίο έχει ήδη μια πεποίθηση ή έναν προσανατολισμό στη χώρα καταγωγής, τόσο ευκολότερο θα είναι για τον φορέα λήψης της απόφασης να αποδείξει ότι οι δραστηριότητες μετά την αναχώρηση αποτελούν προέκταση των δραστηριοτήτων πριν από την αναχώρηση ⁽⁷⁶⁶⁾.

Το δεύτερο είδος, οι **«εντελώς νέες» επιτόπιες δραστηριότητες** μπορεί επίσης να επαρκούν για την εκπλήρωση της προϋπόθεσης του βάσιμου φόβου δίωξης ή του πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης. Οι «εντελώς νέες» δραστηριότητες μετά την αναχώρηση μπορεί να έχουν εφαρμογή στην περίπτωση ενηλίκων που είναι σε θέση να αποδείξουν ότι έχουν ασπαστεί άλλη θρησκεία· σε όσους έχουν υιοθετήσει έναν «δυτικό» τρόπο ζωής που διασφαλίζει τα βασικά δικαιώματά τους και οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να επιστρέψουν στον τρόπο ζωής που είχαν στη χώρα καταγωγής τους· ή όσους έχουν αλλάξει τις πολιτικές τους πεποιθήσεις ή έχουν αποκτήσει αντιπολιτευτικές πεποιθήσεις ⁽⁷⁶⁷⁾ κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο εξωτερικό. Μπορεί επίσης να έχουν εφαρμογή στην περίπτωση ανήλικων αιτούντων που δεν είναι ακόμη σε θέση να εδραιώσουν πολιτικές, θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις λόγω της ηλικίας τους ⁽⁷⁶⁸⁾.

Το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) απαιτεί από τους φορείς λήψης αποφάσεων να λαμβάνουν υπόψη αν:

«οι δραστηριότητες του αιτούντος από τότε που εγκατέλειψε τη χώρα καταγωγής του ανελήφθησαν με αποκλειστικό ή κύριο σκοπό τη δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών για την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας, ούτως ώστε να εκτιμηθεί εάν ο ενδιαφερόμενος θα εκτεθεί, συνεπεία των εν λόγω δραστηριοτήτων, σε δίωξη ή σοβαρή βλάβη σε περίπτωση επιστροφής του στην εν λόγω χώρα».

⁷⁶³ Βλέπε ΕΔΔΑ, 2012, *SF κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 761, σκέψεις 67-68. Οι δραστηριότητες του προσφεύγοντος στην Ελβετία αποτελούσαν πρόσθετο λόγο φόβου δίωξης κατά την επιστροφή του, δεδομένου ότι είχε φωτογραφηθεί σε δύο διαδηλώσεις υπέρ των Ταμίλ.

⁷⁶⁴ Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415, σ. 1041.

⁷⁶⁵ Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415. Βλέπε επίσης, τηρουμένων των αναλογιών, ΕΔΔΑ, 2012, *SF κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 761, σκέψεις 67-68· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2014, *ΑΑ κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 58802/12, CE:ECHR:2014:0107JUD005880212 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2014, *ΑΑ κατά Ελβετίας*), σκέψη 41.

⁷⁶⁶ Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415, σ. 1041.

⁷⁶⁷ Για παράδειγμα, λόγω της επιδεινούμενης κατάστασης στη χώρα καταγωγής ή λόγω έκθεσης σε νέες πληροφορίες οι οποίες δεν ήταν διαθέσιμες στη χώρα καταγωγής.

⁷⁶⁸ Βλέπε Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186, σ. 1144, που παραπέμπει στην Κοινή θέση, της 4ης Μαρτίου 1996 σχετικά με την εναρμονισμένη εφαρμογή του ορισμού του «πρόσφυγα», ό.π. υποσημείωση 189.

Το ΔΕΕ δεν είχε ακόμη την ευκαιρία να αποσαφηνίσει την ερμηνεία του άρθρου 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ). Ωστόσο, τα εθνικά δικαστήρια έχουν εξετάσει σε κάποιον βαθμό το πεδίο εφαρμογής του και το ΕΔΔΑ έχει εξετάσει την έννοια των επιτόπιων δραστηριοτήτων σε σχέση με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ.

Πριν από την εξέταση του ζητήματος αυτού, είναι αναγκαίο να αποσαφηνιστεί η ορολογία. Στις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων και του ΕΔΔΑ, ποικίλλει η διατύπωση που χρησιμοποιείται για την περιγραφή δραστηριοτήτων οι οποίες ανελήφθησαν με αποκλειστικό ή κύριο σκοπό τη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας. Περιλαμβάνει όρους όπως «καιροσκοπική», «ιδιοτελής», «κακόπιστη», «κατασκευασμένη» και «αυτοδημιούργητοι [πρόσφυγες]». Ενώ στην παρούσα ανάλυση προτιμάται η χρήση του όρου «καιροσκοπική» δραστηριότητα, αυτό που επιδιώκει να προσδιορίσει καθένας από τους όρους αυτούς είναι οι ενέργειες στις οποίες επιδιέχεται σκοπίμως ο αιτών γνωρίζοντας ότι ενδέχεται να οδηγήσουν σε κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης και, με αυτόν τον τρόπο, δημιουργούν τις συνθήκες που θα καθιστούσαν δυνατό να πληροί τις προϋποθέσεις για να του χορηγηθεί διεθνής προστασία, ενώ διαφορετικά αυτό δεν θα συνέβαινε.

Όσον αφορά τις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων, το Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), λαμβάνοντας υπόψη τα άρθρα 4 και 5 της ΟΕΑΑ, αποφάνθηκε ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ των επιτόπιων δραστηριοτήτων που ασκούνται στη χώρα ασύλου «από πολιτικό αντιφρονούντα κατά της κυβέρνησής του», οι οποίες «ενδέχεται να τον εκθέσουν σε κίνδυνο κακομεταχείρισης κατά την επιστροφή», και των δραστηριοτήτων που «ασκούνται με σκοπό όχι τη διατύπωση διαφωνίας, αλλά τη δημιουργία τέτοιου κινδύνου ή την επιδείνωση του κινδύνου αυτού»⁽⁷⁶⁹⁾. Ωστόσο, έκρινε ότι η ΟΕΑΑ δεν πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο που να εμποδίζει εκ των προτέρων μια αίτηση με καιροσκοπικά κίνητρα. Αντιθέτως, η ΟΕΑΑ απαιτεί να εξετάζεται κατά πόσον οι αρχές στη χώρα καταγωγής είναι πιθανό να παρατηρούν και να καταγράφουν τις δραστηριότητες του αιτούντος και αναγνωρίζει ότι οι εν λόγω «αρχές [ενδέχεται] να αντιληφθούν ή να πειστούν ότι η δραστηριότητα ήταν ανειλικρινής» και ως εκ τούτου «ο φόβος συνακόλουθης κακομεταχείρισης μπορεί να είναι αβάσιμος»⁽⁷⁷⁰⁾.

Το ΕΔΔΑ έχει εξετάσει την έννοια των επιτόπιων δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Στις υποθέσεις *SF* κατά *Σουηδίας*⁽⁷⁷¹⁾, *AA* κατά *Ελβετίας*⁽⁷⁷²⁾, *HS* και *λοιποί* κατά *Κύπρου*⁽⁷⁷³⁾, *FG* κατά *Σουηδίας*⁽⁷⁷⁴⁾ και *AA* κατά *Ελβετίας*⁽⁷⁷⁵⁾, το ΕΔΔΑ εξέτασε τόσο τις επιτόπιες δραστηριότητες που αποτελούν «προέκταση» όσο και τις «εντελώς νέες» επιτόπιες δραστηριότητες. Στην υπόθεση *FG* κατά *Σουηδίας*, το ΕΔΔΑ επισήμανε τα εξής:

⁷⁶⁹ Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, *YB (Eritrea) v the Secretary of State for the Home Department*, [2008] EWCA Civ 360, [στο εξής EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*], σκέψη 13.

⁷⁷⁰ EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*, ό.π. υποσημείωση 772, σκέψεις 14-15.

⁷⁷¹ ΕΔΔΑ, 2012, *SF κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 761, σκέψεις 62-71.

⁷⁷² ΕΔΔΑ, 2014, *AA κατά Ελβετίας*, ό.π. υποσημείωση 768, σκέψεις 38-43.

⁷⁷³ ΕΔΔΑ, απόφαση της 21ης Ιουλίου 2015, *HS και λοιποί κατά Κύπρου*, προσφυγή αριθ. 41753/10 και άλλες 13 προσφυγές, CE:ECHR:2015:0721JUD004175310, σκέψη 277.

⁷⁷⁴ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Μαρτίου 2016, *FG κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 43611/11 CE:ECHR:2016:0323JUD004361111 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2004, *FG κατά Σουηδίας*], σκέψεις 123 και 144-158.

⁷⁷⁵ ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2019, *AA κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 32218/17, CE:ECHR:2014:1105JUD003221817.

«Όσον αφορά τις επιτόπιες δραστηριότητες [...], είναι γενικά πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί αν ένα πρόσωπο ενδιαφέρεται πραγματικά για την επίμαχη δραστηριότητα, είτε πρόκειται για πολιτικό σκοπό είτε για θρησκεία, ή αν το πρόσωπο επιδόθηκε σε αυτήν μόνο για να δημιουργήσει έναν λόγο τον οποίο θα μπορούσε να επικαλεστεί μετά την αναχώρησή του [...]» (776).

Το δικαστήριο παρέπεμψε στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR, στις οποίες αναφέρονται τα εξής:

«Οι αποκαλούμενες “ιδιοτελείς” δραστηριότητες του αιτούντα άσυλο δεν αποδεικνύουν βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης για έναν από τους λόγους της Σύμβασης εάν η καιροσκοπική τους φύση είναι προφανής για όλους, συμπεριλαμβανομένων των αρχών της χώρας καταγωγής, και δεν επισύρουν σοβαρές και επικίνδυνες συνέπειες για τον ενδιαφερόμενο εάν επιστρέψει» (777).

Οι προαναφερόμενες πέντε αποφάσεις του ΕΔΔΑ λειτουργούν ως πειστικά επιχειρήματα κατά την ερμηνεία των εννοιών του επιτόπου πρόσφυγα και του επιτόπου δικαιούχου επικουρικής προστασίας. Όπως πάντα, η χρήση της νομολογίας του ΕΔΔΑ στο πλαίσιο της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) θα πρέπει να προσεγγίζεται με προσοχή, δεδομένου ότι το ΕΔΔΑ δεν ερμηνεύει ούτε τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες ούτε την ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Πράγματι, στις προαναφερθείσες υποθέσεις, το δικαστήριο εξετάζει κατά πόσον καιροσκοπικές δραστηριότητες μπορούν να εκθέσουν τον αιτούντα σε κακομεταχείριση παρά το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ (778). Ταυτόχρονα, το άρθρο 9 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ορίζει τις πράξεις δίωξης ως παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το άρθρο 9 παράγραφος 1 περιλαμβάνει σαφώς τις σοβαρές παραβιάσεις βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά των δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση, όπως αυτά που προβλέπονται στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, η διάκριση μεταξύ «καλής πίστης» και «κακής πίστης» δεν είναι ποτέ καθοριστική για το ΕΔΔΑ. Το ΕΔΔΑ Επικεντρώνεται πάντα στο αν υπάρχει ή όχι πραγματικός κίνδυνος παραβίασης (779).

Ενώ το ΔΕΕ δεν έχει αποφανθεί ακόμη επί του ζητήματος, η διατύπωση του άρθρου 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) φαίνεται να απαιτεί να αξιολογείται αν οι επιτόπιες δραστηριότητες προκαλούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη, **ανεξάρτητα** από το αν ασκούνται καλόπιστα ή κακόπιστα. Ωστόσο, οι αιτούντες που έχουν επιδοθεί σε πράξεις με αποκλειστικό ή κύριο σκοπό τη δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών για την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας θεωρείται ότι αντιμετωπίζουν σημαντικό βάρος απόδειξης

⁷⁷⁶ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 123 (παραλείπονται εσωτερικές παραπομπές).

⁷⁷⁷ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 123, η οποία παραπέμπει στο UNHCR *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 6: Η θρησκεία ως λόγος φόβου δίωξης στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, 28 Απριλίου 2004, HCR/GIP/04/06 (στο εξής UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 6*, παράγραφος 36. Στις κατευθυντήριες οδηγίες επισημαίνεται επίσης ότι «[ό]μως, σε κάθε περίπτωση πρέπει να εξεταστούν οι συνέπειες της επιστροφής στη χώρα καταγωγής και κάθε ενδεχόμενη βλάβη που δικαιολογεί το καθεστώς του πρόσφυγα ή προστασία συμπληρωματικής μορφής. Αν διαπιστωθεί ότι ο ισχυρισμός είναι ιδιοτελής αλλά παρ' όλα αυτά ο αιτών άσυλο εκφράζει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης εάν επιστρέψει απαιτείται η παροχή διεθνούς προστασίας».

⁷⁷⁸ Επιπλέον, δεν είναι σαφές αν το ΕΔΔΑ δίνει βαρύτητα στο ζήτημα του κατά πόσον οι επιτόπιες δραστηριότητες είναι κατασκευασμένες ή μη. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι το ΕΔΔΑ διαπιστώνει απλώς τον κίνδυνο και, στο πλαίσιο αυτό, σταθμίζει την αυθεντικότητα των δραστηριοτήτων του αιτούντος.

⁷⁷⁹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 156.

όσον αφορά την αξιοπιστία τους⁽⁷⁸⁰⁾. Εντούτοις, η διάκριση «καλή πίστη / κακή πίστη» είναι σημαντική στο πλαίσιο του άρθρου 5 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) (βλέπε ενότητα 1.10.4 κατωτέρω)⁽⁷⁸¹⁾.

Το άρθρο 5 παράγραφος 2 και το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) προβλέπουν περιορισμένα μόνο νομικά κριτήρια για την εκτίμηση των αναγκών προστασίας επιτόπου. Ένα σύνολο δεικτών που σχετίζονται με την εξέταση της γνησιότητας των δραστηριοτήτων μπορεί να αφορά το πόσο χρονικό διάστημα πριν από την υποβολή της αίτησης ασύλου είχε ο ενδιαφερόμενος αλλάξει ή είχε αποκτήσει ή αλλάξει τρόπο ζωής / πολιτικές πεποιθήσεις του και/ή το αν, κατά τον χρόνο άσκησης της νέας δραστηριότητας, ήταν δυνατό να προβλεφθεί ότι αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει την αίτησή του⁽⁷⁸²⁾.

Από την εθνική νομολογία και την ευρύτερη βιβλιογραφία μπορούν να εντοπιστούν ορισμένοι συναφείς παράγοντες ή δείκτες (ορισμένοι αλληλεπικαλυπτόμενοι) οι οποίοι θα ήταν χρήσιμο να ληφθούν υπόψη κατά την εξέταση τέτοιων υποθέσεων και οι οποίοι παρατίθενται στον πίνακα 35⁽⁷⁸³⁾.

⁷⁸⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Πολωνία), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2015, II OSK 769/14, στην οποία, κατά την εξέταση της πέμπτης προσφυγής Ρώσου υπηκόου από την Τσετσενία —στην οποία ο προσφεύγων πρόβαλε τον νέο λόγο ότι είχε γίνει μέλος της Εκκλησίας της Σαϊεντολογίας μετά την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής του—, το πολωνικό δικαστήριο τόνισε ότι στις προηγούμενες προσφυγές του (τις οποίες είχε υποβάλει το 2008 και το 2010) ο προσφεύγων δεν είχε επικαλεστεί το γεγονός αυτό. Βλέπε επίσης EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*, ό.π. υποσημείωση 772, σκέψη 18, στην οποία αποφάνθηκε ότι «[ε]άν, για παράδειγμα, οποιαδήποτε πληροφορία [σχετικά με τον προσφεύγοντα] που φθάνει στην πρεσβεία είναι πιθανότατα ότι ο προσφεύγων που αναγνωρίζεται σε φωτογραφία είναι απλώς παρευρισκόμενος χωρίς πραγματική δέσμευση στους αντιπολιτευτικούς σκοπούς, αυτό συνδέεται άμεσα με το ζήτημα που επισημαίνεται στο άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) της οδηγίας» και Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1999, *Danian v Secretary of State for the Home Department*, [1999] EWCA Civ 3000, η οποία απορρίπτει το «συμπέρασμα ότι ένας επιτόπου πρόσφυγας που ενήργησε κακόπιστα δεν εμπίπτει στις διατάξεις της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες] και μπορεί να απελαθεί στην πατρίδα του παρότι έχει γνήσιο και βάσιμο φόβο δίωξης για λόγο που προβλέπεται στη Σύμβαση και υπάρχει πραγματικός κίνδυνος η δίωξη αυτή να λάβει χώρα. Μολονότι η αξιοπιστία του είναι μάλλον χαμηλή και ο ισχυρισμός του πρέπει να εξεταστεί ενδελεχώς, εξακολουθεί να δικαιούται την προστασία της Σύμβασης [...]», κατά τον δικαστή Lord Buxton. Βλέπε επίσης High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 27ης Απριλίου 2012, *HM v Minister for Justice and Law Reform*, [2012] IEHC 176· Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128 σ. 88-90· Goodwin-Gill και McAdam, *The Refugee in International Law*, ό.π. υποσημείωση 25, σ. 83-86· και IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the QD and APD*, ό.π. υποσημείωση 759, σ. 50-51.

⁷⁸¹ Βλέπε BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, αριθ. 10 C 27.07, BVerwG:2008:181208U10C27.07.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2008, αριθ. 10 C 27.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα)], σκέψη 14 και επ.· BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2009, αριθ. 10 C 25.08, BVerwG:2009:240909U10C25.08.0 [στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 25.08], σκέψη 22 και επ.· και VGH Βαυαρίας, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2019, 8 B 18.30257. Για την πρακτική άλλων δικαστηρίων, βλέπε, για παράδειγμα, Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2016, 201410123/1/V2, NL:RVS:2016:435.

⁷⁸² ΕΔΔΑ, 2014, *AA κατά Ελβετίας*, ό.π. υποσημείωση 768, σκέψη 41.

⁷⁸³ Για υποθέσεις στις οποίες η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αποτελούσε ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα, βλέπε επίσης τις υποθέσεις στο τέλος της ενότητας 1.10.3.4 κατωτέρω.

Πίνακας 35: Δείκτες για την αξιολόγηση των αναγκών προστασίας στο πλαίσιο αιτήσεων που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες του αιτούντος μετά την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής του

Ζητήματα που αφορούν ειδικά τον αιτούντα	i) Το είδος της σχετικής επιτόπιας δραστηριότητας ⁽⁷⁸⁴⁾
	ii) Ο βαθμός της επιτόπιας δραστηριότητας ⁽⁷⁸⁵⁾
	iii) Ο βαθμός στον οποίο η επιτόπια δραστηριότητα είτε αποτελεί προέκταση των πεποιθήσεων ή προσανατολισμών που έχουν εκδηλωθεί στη χώρα καταγωγής είτε είναι «εντελώς νέα» ⁽⁷⁸⁶⁾
	iv) Ζητήματα πολιτικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, φύλου, ταυτότητας φύλου, γενετήσιου προσανατολισμού κ.λπ. ⁽⁷⁸⁷⁾
Ζητήματα που αφορούν ειδικά τον υπεύθυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης	v) Κατά πόσον ο φερόμενος ως υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης γνωρίζει ή θα μπορούσε να λάβει γνώση της επιτόπιας δραστηριότητας ⁽⁷⁸⁸⁾
	vi) Κατά πόσον ο φερόμενος ως υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης θα αντιμετωπίσει δυσμενώς την επιτόπια δραστηριότητα ⁽⁷⁸⁹⁾ και αν υπάρχει βάσιμος φόβος ή πραγματικός κίνδυνος ο εν λόγω υπεύθυνος να ασκήσει, κατά συνέπεια, δίωξη ή να προκαλέσει σοβαρή βλάβη στον αιτούντα ⁽⁷⁹⁰⁾
Ζητήματα που αφορούν ειδικά τις αιτήσεις με καιροσκοπικό στοιχείο	vii) Ο βαθμός στον οποίο η επιτόπια δραστηριότητα είναι καιροσκοπική ⁽⁷⁹¹⁾
	viii) Ο βαθμός στον οποίο θα είναι προφανές στους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης ότι είναι καιροσκοπική (και κατά πόσον, ακόμη και αν αυτό συμβεί, θα έχει σημασία) ⁽⁷⁹²⁾

⁷⁸⁴ Για παράδειγμα, μπορεί να είναι χρήσιμη η διάκριση μεταξύ, αφενός, χαμηλόβαθμων μελών ή υποστηρικτών της αντιπολίτευσης (καθώς σε ορισμένες χώρες καταγωγής οι κρατικές αρχές δεν επιδιώκουν να προκαλέσουν βλάβη σε χαμηλόβαθμους αντιφρονούντες ή άτομα που απλώς παρίστανται σε μια συγκέντρωση) και, αφετέρου, σημαντικών προσωπικοτήτων της αντιπολίτευσης (που προσελκύουν σχεδόν πάντοτε το ενδιαφέρον των κρατικών αρχών στη χώρα καταγωγής). Ωστόσο, οι ισχυρισμοί αυτοί είναι σε μεγάλο βαθμό σχετικοί, δεδομένου ότι οι κρατικές αρχές σε ορισμένες χώρες καταγωγής μπορεί να θεωρήσουν μια ολόκληρη κοινότητα εκπατρισμένων ως αντιπάλους. Βλέπε επίσης, τηρουμένων των αναλογιών, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψεις 137 και 141.

⁷⁸⁵ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2011, *BA (Demonstrators in Britain – risk on return) Iran CG*, [2011] UKUT 36 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *BA (Demonstrators in Britain – risk on return) Iran CG*], σκέψη 64· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 141.

⁷⁸⁶ RVV/CCE (Βέλγιο), 2015, αριθ. 150.548, ό.π. υποσημείωση 793.

⁷⁸⁷ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 127· και UNHCR, *Amicus curiae of the UNHCR on the interpretation and application of ‘sur place’ claims within the meaning of Article 1A(2) of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees*, 14 Φεβρουαρίου 2017 (στο εξής UNHCR, *Amicus curiae on the interpretation and application of ‘sur place’ claims*), παράγραφοι 20 και 28.

⁷⁸⁸ EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*, ό.π. υποσημείωση 772, σκέψεις 13 και 18· UNHCR, *Amicus curiae on the interpretation and application of ‘sur place’ claims*, ό.π. υποσημείωση 790, παράγραφος 26· UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. 103, παράγραφος 96.

⁷⁸⁹ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *BA (Demonstrators in Britain – risk on return) Iran CG*, ό.π. υποσημείωση 788, σκέψη 64.

⁷⁹⁰ EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*, ό.π. ό.π. υποσημείωση 772, σκέψη 13· Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2011, *BA (Demonstrators in Britain – risk on return) Iran CG*, ό.π. υποσημείωση 788, σκέψη 64· RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 10ης Αυγούστου 2015, αριθ. 150.548 [στο εξής RVV/CCE (Βέλγιο), 2015, αριθ. 150.548]· High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 28ης Μαΐου 2009, *FV v Refugee Appeals Tribunal and Another*, [2009] IEHC 268 [στο εξής High Court (Ιρλανδία), 2009, *FV v Refugee Appeals Tribunal and Another*], σκέψη 37· ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 123· UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. 103, παράγραφος 96· UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 6*, ό.π. υποσημείωση 780, παράγραφος 36· και UNHCR, *Amicus curiae on the interpretation and application of ‘sur place’ claims*, ό.π. υποσημείωση 790, παράγραφοι 26 και 29.

⁷⁹¹ EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*, ό.π. ό.π. υποσημείωση 772, σκέψη 13· High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), *FV v Refugee Appeals Tribunal and Another*, ό.π. υποσημείωση 793, σκέψη 37· και UNHCR, *Amicus curiae on the interpretation and application of ‘sur place’ claims*, ό.π. υποσημείωση 790, παράγραφος 26.

⁷⁹² ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 123.

Με βάση τον ανωτέρω πίνακα δεικτών, οι ακόλουθες υποενότητες αναφέρονται σε ζητήματα που αφορούν ειδικά τον αιτούντα (ενότητα [1.10.3.1](#)). Ζητήματα που αφορούν ειδικά τον υπεύθυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης (ενότητα [1.10.3.2](#)) και ζητήματα που αφορούν ειδικά τις αιτήσεις βάσει επιτόπιων δραστηριοτήτων με καιροσκοπικό στοιχείο (ενότητα [1.10.3.3](#)). Μια τελευταία υποενότητα εξετάζει αιτήσεις που βασίζονται σε δραστηριότητες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (ενότητα [1.10.3.4](#)).

1.10.3.1. Ζητήματα που αφορούν ειδικά τον αιτούντα

Όσον αφορά i) **(το είδος της επιτόπιας δραστηριότητας)** και ii) **(τον βαθμό της επιτόπιας δραστηριότητας)** στον πίνακα 35 ανωτέρω, οι σχετικές ερωτήσεις περιλαμβάνουν τα ακόλουθα.

- Η επιτόπια δραστηριότητα έχει τη μορφή διαδηλώσεων, σχολίων που αναφέρονται στον Τύπο, αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.λπ.;
- Ποιος είναι ο βαθμός της δραστηριότητας (π.χ. συχνή/περιστασιακή);
- Είναι η δραστηριότητα ιδιαίτερα/ελάχιστα προβεβλημένη, κ.λπ. ⁽⁷⁹³⁾;

Εάν η δραστηριότητα αυτή θεωρηθεί ελάχιστα προβεβλημένη, αυτό μπορεί να σημαίνει ότι δεν είναι γνωστή στις αρχές της χώρας καταγωγής. Εναλλακτικά, μπορεί να σημαίνει ότι οι αρχές τη γνωρίζουν, αλλά δεν την αντιμετωπίζουν δυσμενώς ή, εάν αυτό συμβαίνει, ότι δεν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος ο αιτών να υποστεί δίωξη ή σοβαρή βλάβη. Όπως συμβαίνει με όλους τους παράγοντες, οι πληροφορίες για τη χώρα καταγωγής (ΠΧΚ) είναι ζωτικής σημασίας. Για παράδειγμα, οι ΠΧΚ για ορισμένες χώρες μπορεί να δείχνουν ότι το κατά πόσον οι αντιπολιτευόμενοι θεωρούνται ιδιαίτερα ή ελάχιστα προβεβλημένοι είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την εκτίμηση του κινδύνου ⁽⁷⁹⁴⁾. Σε άλλες χώρες, οι ΠΧΚ μπορεί να δείχνουν ότι οι αρχές αντιμετωπίζουν δυσμενώς **κάθε** αντιπολιτευόμενο.

Όσον αφορά το σημείο iii) **(ο βαθμός στον οποίο η επιτόπια δραστηριότητα είτε αποτελεί προέκταση των πεποιθήσεων ή προσανατολισμών που έχουν εκδηλωθεί στη χώρα καταγωγής είτε είναι «εντελώς νέα»)** στον πίνακα 35 ανωτέρω, για ορισμένα καθεστώτα μπορεί να είναι κρίσιμο το κατά πόσον ο αιτών έχει διαρκή επιτόπια δραστηριότητα. Για άλλα καθεστώτα, μία και μόνο περίπτωση επιτόπιας δραστηριότητας είναι αρκετά σοβαρή ⁽⁷⁹⁵⁾.

Όσον αφορά το σημείο iv) στον πίνακα 35 ανωτέρω **(ζητήματα πολιτικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, φύλου, ταυτότητας φύλου, γενετήσιου προσανατολισμού κ.λπ.)**, ακόμη και αν ο αιτών δεν έχει προηγουμένως εντοπιστεί από τις αρχές της χώρας καταγωγής, ο τρόπος με τον οποίο έχει περάσει τον χρόνο του στη χώρα υποδοχής μπορεί να επηρεάσει σημαντικά το αν οι αρχές της χώρας καταγωγής θα τον εντοπίσουν ή τον έχουν εντοπίσει και θα ασκήσουν δίωξη ή θα του προκαλέσουν σοβαρή βλάβη σε περίπτωση επιστροφής του. Για παράδειγμα, εάν έχει ασπαστεί διαφορετική θρησκεία στη χώρα υποδοχής και είναι

⁷⁹³ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 141.

⁷⁹⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, RVV/CCE (Βέλγιο), 2015, αριθ. 150.548, ό.π. υποσημείωση 793, το οποίο αποφάνθηκε ότι η προβολή του αναιρεσιόντος ως ακτιβιστή της αντιπολίτευσης στο Βέλγιο, σε συνδυασμό με το προβεβλημένο προφίλ του στη χώρα καταγωγής, καθιστούσε πιθανό οι αρχές να ενημερωθούν ή να ανακαλύψουν χωρίς δυσκολία τον πολιτικό ακτιβισμό του στο Βέλγιο. Λαμβάνοντας υπόψη τις ΠΧΚ που υποδείκνυαν ότι τα ιδιαίτερα προβεβλημένα πρόσωπα που υπήρχε πιθανότητα να απασχολήσουν τις αρχές θα μπορούσαν να έχουν βάσιμο φόβο δίωξης, το συμβούλιο αναγνώρισε τον αναιρεσιόντα ως πρόσφυγα, σκέψεις 6.5.3-6.5.4 και 6.7.

⁷⁹⁵ RVV/CCE (Βέλγιο), 2015, αριθ. 150.548, ό.π. υποσημείωση 793.

σημαντικό για τη νέα θρησκευτική του ταυτότητα ⁽⁷⁹⁶⁾ να το εκφράζει αυτό στη ζωή του και στις πράξεις του οπουδήποτε και αν ζει στο εξής, αυτό μπορεί να τον θέσει σε κίνδυνο εάν επιστρέψει. Το αυστριακό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, για τις Αφγανές που έχουν υιοθετήσει έναν «δυτικό τρόπο ζωής», ο οποίος θα θεωρούνταν ότι προσβάλλει τα κοινωνικά ήθη στο Αφγανιστάν και έχει καταστεί θεμελιώδες μέρος της ταυτότητάς τους, θα συνιστούσε δίωξη το να χρειαστεί να το αποκρύψουν ⁽⁷⁹⁷⁾.

Επιπλέον, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι δεν θα εκδηλώσουν εμφανώς την πεποίθηση ή τον προσανατολισμό τους κατά την επιστροφή τους, αυτό δεν θα είναι κατ' ανάγκη το τέλος του ζητήματος. Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι δεν μπορεί να αναμένεται από τους αιτούντες να αποκρύπτουν τον θρησκευτικό ή γενετήσιο προσανατολισμό τους ⁽⁷⁹⁸⁾. Από την άλλη πλευρά, μπορεί να μην αρκεί ο αιτών να αποδείξει ότι έχει υιοθετήσει, για παράδειγμα, νέο πολιτικό ή θρησκευτικό προσανατολισμό. Εάν, για παράδειγμα, έχει υιοθετήσει έναν τέτοιο προσανατολισμό αποκλειστικά ή κυρίως ως μέσο για τη δημιουργία των αναγκαίων προϋποθέσεων για την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας, τότε θα μπορούσε να συναχθεί το συμπέρασμα ότι στην πραγματικότητα δεν θα επιδιώξει να εκφράσει τον εν λόγω προσανατολισμό κατά την επιστροφή και δεν τίθεται ζήτημα σχετικά με το αν θα το αποκρύψει ⁽⁷⁹⁹⁾. Αυτό συνδέεται με το ζήτημα των καιροσκοπικών αιτήσεων (βλέπε ενότητα 1.10.3.3 κατωτέρω).

Οι αιτήσεις που βασίζονται σε δραστηριότητες μετά την αναχώρηση θεμελιώνονται συνήθως στις δραστηριότητες του αιτούντος, αλλά η αξίωση παροχής προστασίας ενδέχεται να ανακύπτει επίσης έμμεσα από τις πράξεις τρίτων. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, όταν οι πολιτικές πράξεις τρίτων έχουν ως αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης εις βάρος του αιτούντος λόγω της σύνδεσής του με τους εν λόγω τρίτους βάσει καταλογιζόμενων πολιτικών πεποιθήσεων ⁽⁸⁰⁰⁾. Αυτή η έννοια του καταλογισμού αντιπολιτευτικών πεποιθήσεων από χώρα ιθαγένειας ή χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής έχει επίσης σημασία για τις αιτήσεις που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες όταν ο αιτών αντιμετωπίζει κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης επειδή αναχώρησε για το

⁷⁹⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2020, *PS (Christianity – risk) Iran CG*, [2020] UKUT 46, σκέψη 111.

⁷⁹⁷ VwGH (Αυστρία), απόφαση της 22ας Μαρτίου 2017, *Ra 2016/18/0388*, AT:VWGH:2017:RA2016180388.L00.

⁷⁹⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψεις 78-80· και ΔΕΕ, 2013, *Χ, Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 74-76. Βλέπε επίσης ενότητα 1.5.5.

⁷⁹⁹ Για παράδειγμα, το αυστριακό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο έκρινε ότι, εάν ο αιτών είχε ασπαστεί άλλη θρησκεία μόνο για καιροσκοπικούς λόγους, δεν θα αναμενόταν γενικά να ασκεί θρησκευτικές δραστηριότητες που θα τον έθεταν σε κίνδυνο κατά την επιστροφή του στη χώρα καταγωγής. Επιπλέον, δεν είναι δυνατό να αναμένεται από αυτόν να αποκρύψει τη θρησκευτική του ταυτότητα· βλέπε VwGH (Αυστρία), απόφαση της 12ης Ιουνίου 2020, *Ra 2019/18/0440*, AT:VWGH:2020:RA2019180440.L00.

⁸⁰⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Μαΐου 2008, *HS (Terrorist Suspect – Risk) Algeria CG* [2008] UKAIT 00048, σκέψη 126. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε Zimmermann, A. και Mahler, C., στο Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention and Protocol: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 169, σ. 325-329· και Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 77. Βλέπε επίσης ενότητα 1.6 σχετικά με τους λόγους δίωξης. Βλέπε επίσης Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal Supremo) (Ισπανία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2010, αριθ. 429/2007 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σχετικά με Μαροκινό που λιποτάκτησε από τις ένοπλες δυνάμεις και στον οποίο χορηγήθηκε το καθεστώς πρόσφυγα στην Ισπανία. Το Ανώτατο Δικαστήριο επικύρωσε το καθεστώς πρόσφυγα του Μαροκινού, όχι λόγω του βάσιμου φόβου εξαιτίας της δραστηριότητάς του ως αξιωματικού του στρατού στη χώρα καταγωγής του, αλλά βάσει του τρόπου με τον οποίο οι μαροκινές αρχές είχαν έκτοτε χειραγωγήσει την εικόνα του στα μέσα ενημέρωσης προκειμένου να υπερασπιστούν τα εθνικά συμφέροντα και να καταδείξουν τις τρέχουσες πληγείσες πολιτικές σχέσεις μεταξύ Μαρόκου και Ισπανίας. Το καθεστώς του διατηρήθηκε με βάση τις πολιτικές πεποιθήσεις που του καταλογίστηκαν, οπότε δεν απαιτείται η ύπαρξη πραγματικής πολιτικής δραστηριότητας. Βλέπε Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal Supremo) (Ισπανία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2010, αριθ. 429/2007 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

εξωτερικό ή παραμένει εκεί χωρίς άδεια (*Republikflucht*)⁽⁸⁰¹⁾. Βάσει της συγκεκριμένης πρακτικής, εάν η κύρωση που επισύρει η παράνομη μετάβαση στο εξωτερικό συνιστά πράξη δίωξης σύμφωνα με το άρθρο 9 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) και η χώρα καταγωγής αντιμετωπίζει την αναχώρηση ή την παραμονή στο εξωτερικό ως σιωπηρή πολιτική άποψη που υποδηλώνει απείθεια ή ανυπακοή, τα κριτήρια του ορισμού του πρόσφυγα πληρούνται⁽⁸⁰²⁾. Ομοίως, εάν η χώρα καταγωγής επιβάλλει σοβαρές κυρώσεις σε όσους αιτούνται άσυλο στο εξωτερικό (λόγω πολιτικών πεποιθήσεων οι οποίες συνάγονται από την κατάθεση αίτησης ασύλου στο εξωτερικό), η πράξη της αίτησης διεθνούς προστασίας μπορεί, σε συγκεκριμένες περιστάσεις, να έχει ως αποτέλεσμα να ανακύψουν ανάγκες διεθνούς προστασίας επιτόπου⁽⁸⁰³⁾.

1.10.3.2. Ζητήματα που αφορούν ειδικά τον υπεύθυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης

Κατά την εξέταση ζητημάτων που αφορούν ειδικά τους υπευθύνους δίωξης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι σε αυτούς περιλαμβάνονται όλοι οι υπεύθυνοι κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Ως εκ τούτου, σε ορισμένες περιπτώσεις, θα πρέπει να εξετάζεται αν μη κρατικοί υπεύθυνοι παρακολουθούν ή θα λάμβαναν διαφορετικά γνώση των επιτόπιων δραστηριοτήτων των αιτούντων από τη χώρα καταγωγής τους και αν οι υπεύθυνοι που αναφέρονται στο άρθρο 6 στοιχεία α) και β) επιθυμούν και είναι σε θέση να προσφέρουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης από μη κρατικούς υπευθύνους.

Όσον αφορά το σημείο ν) στον πίνακα 35 ανωτέρω, αυτό εξετάζει **κατά πόσον ο φερόμενος ως υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης γνωρίζει ή θα μπορούσε να λάβει γνώση της επιτόπιας δραστηριότητας**⁽⁸⁰⁴⁾. Η ταυτοποίηση συχνά αποτελεί βασικό δείκτη, διότι, εάν από τα αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι ο αιτών δεν θα ταυτοποιηθεί, τότε πιθανότατα δεν θα έχει σημασία ποια είναι η επιτόπια δραστηριότητα ή ποιο είναι το περιεχόμενό της. Ωστόσο, η κατάσταση μπορεί να είναι διαφορετική στην περίπτωση προσώπου το οποίο, για παράδειγμα, έχει επισκεφθεί τακτικά εκκλησία/τζαμί/ναό στο κράτος μέλος, αλλά το γεγονός αυτό δεν είναι γνωστό στις αρχές της χώρας καταγωγής. Τέτοιου είδους δραστηριότητα μπορεί να είναι σημαντική όταν εξετάζεται:

- αν, κατά την επιστροφή, η τήρηση ορισμένης θρησκευτικής πρακτικής δημοσίως ενέχει ιδιαίτερη σημασία για τον ενδιαφερόμενο όσον αφορά τη διατήρηση της θρησκευτικής ταυτότητάς του·
- αν, κατά την επιστροφή του, θα ασκούσε θρησκευτικές πρακτικές που θα τον εξέθεταν σε πραγματικό κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης⁽⁸⁰⁵⁾.

⁸⁰¹ Grahl-Madsen, A., «International refugee law today and tomorrow», *Archiv des Völkerrechts*, τόμος 20, αριθ. 4, 1982, σ. 421.

⁸⁰² UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, σ. 77.

⁸⁰³ Βλέπε, για παράδειγμα, RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2009, αριθ. 22.144· ή Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 13ης Απριλίου 2011, *RM (Zimbabwe) v Secretary of State for the Home Department*, [2011] EWCA Civ 428. Για διαφορετική άποψη, βλέπε για παράδειγμα AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2005, *AA (Involuntary returns to Zimbabwe) Zimbabwe CG*, [2005] UKAIT 144, σκέψεις 35-36. Για παράδειγμα υπόθεσης στην οποία θεωρήθηκε ότι **δεν** υπήρχε τέτοιος κίνδυνος, βλέπε Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 2ας Ιουνίου 2015, *BM and Others (Returnees-Criminal and Non-Criminal) DRC CG*, [2015] UKUT 293. Για περαιτέρω παραδείγματα, βλέπε Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 77-80.

⁸⁰⁴ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 96.

⁸⁰⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 70.

Η ταυτοποίηση θα αποτελεί πάντα ζήτημα ευαίσθητο ως προς τα πραγματικά περιστατικά. Μπορεί, για παράδειγμα, οι αρχές της χώρας καταγωγής του αιτούντος να παρακολουθούν τις επιτόπιες δραστηριότητες, αλλά αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι είναι πιθανό να εντοπίσουν την επίμαχη δραστηριότητα. Εάν, για παράδειγμα, η δραστηριότητα ασκήθηκε εφάπαξ ή ελάχιστα (μερικές ιδιωτικές επικοινωνίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για μία ημέρα, για να αναφερθεί ένα ακραίο παράδειγμα), οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων μπορεί εύλογα να συμπεράνουν ότι δεν θα εντοπιστεί⁽⁸⁰⁶⁾.

Επίσης, σημαντικό για την ταυτοποίηση μπορεί να είναι το ζήτημα του κατά πόσον οι υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης έχουν την ικανότητα να εντοπίσουν τις επιτόπιες δραστηριότητες του αιτούντος⁽⁸⁰⁷⁾. Σχετικές ερωτήσεις εν προκειμένων μπορεί να είναι μεταξύ άλλων οι ακόλουθες:

- Διαθέτουν τους πόρους;
- Το καθεστώς ασκεί εποπτεία/παρακολούθηση;

Εάν το ζήτημα αφορά την παρακολούθηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, άλλες σχετικές ερωτήσεις μπορεί να είναι μεταξύ άλλων οι ακόλουθες:

- Διαθέτουν την ικανότητα, από την άποψη της τεχνικής εμπειρογνώσιας και των ανθρώπινων πόρων, να κάνουν κάτι περισσότερο από το να εστιάσουν σε προβεβλημένους τίτλους;
- Θα αφιερώσει πραγματικά το καθεστώς χρόνο και πόρους για τη διεξοδική εξέταση λογαριασμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στο διαδίκτυο;
- Εναλλακτικά, θα δημιουργήσουν, όπως έχει υποστηριχθεί σε ορισμένα πλαίσια, έναν μηχανισμό επιστροφής που θα απαιτεί από τους επιστρέφοντες να παρέχουν τους κωδικούς πρόσβασής τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.λπ.;

Ο επόμενος δείκτης [vi) στον πίνακα 35 ανωτέρω] —οποίος συνδέεται στενά με τον πρώτο— είναι **κατά πόσον ο φερόμενος ως υπεύθυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης θα αντιμετωπίσει δυσμενώς την επιτόπια δραστηριότητα και αν υπάρχει βάσιμος φόβος ή πραγματικός κίνδυνος ο εν λόγω υπεύθυνος να ασκήσει, κατά συνέπεια, δίωξη ή να προκαλέσει σοβαρή βλάβη στον αιτούντα**⁽⁸⁰⁸⁾ Εάν υποτεθεί ότι θεωρείται πιθανό ότι οι υπεύθυνοι

⁸⁰⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, όσον αφορά και τα δύο αυτά ζητήματα, AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 28ης Απριλίου 2009, *TL and Others (Sur Place Activities – Risk) Burma v Secretary of State for the Home Department CG*, [2009] UKAIT 00017, και AIT (Δευτεροβάθμια αρχή μετανάστευσης) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 1ης Σεπτεμβρίου 2008, *LM (Risks on Return) Republic of Congo (Congo-Brazzaville v Secretary of State for the Home Department CG*, [2008] UKAIT 00064, η οποία αποφάνθηκε στη σκέψη 112 ότι: «[τ]ο αν υφίσταται πραγματικός κίνδυνος εξακολουθεί να εξαρτάται από το ιστορικό και το προφίλ του ατόμου, συμπεριλαμβανομένου ιδίως του βαθμού της ανάμιξης του στην πολιτική και του κατά πόσον αυτή έχει υποπέσει ή ενδέχεται να υποπέσει στην αντίληψη των αρχών».

⁸⁰⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 27ης Μαΐου 2021, *KK and RS (Sur place activities, risk) Sri Lanka CG*, [2021] UKUT 130 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2021, *KK and RS (Sur place activities, risk) Sri Lanka CG*], σκέψεις 406-415.

⁸⁰⁸ Βλέπε, για παράδειγμα, UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 6, ό.π. υποσημείωση 780, παράγραφος 36. Στις εν λόγω κατευθυντήριες οδηγίες επισημαίνεται ότι οι «ιδιοτελείς» δραστηριότητες μπορεί να μη δημιουργούν βάσιμο φόβο δίωξης εάν «η καιροσκοπική φύση τους είναι προφανής για όλους, συμπεριλαμβανομένων των αρχών της χώρας καταγωγής, και δεν επισύρουν σοβαρές αρνητικές συνέπειες για τον ενδιαφερόμενο εάν επιστρέψει». Προσθέτει, ωστόσο, τα εξής: «[ό]μως, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να εξεταστούν οι συνέπειες της επιστροφής στη χώρα καταγωγής και κάθε ενδεχόμενη βλάβη που δικαιολογεί το καθεστώς του πρόσφυγα». Βλέπε επίσης Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 90· Goodwin-Gill και McAdam, *The Refugee in International Law*, ό.π. υποσημείωση 25, σ. 84· και IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the QD and APD*, ό.π. υποσημείωση 759, σ. 50-51. Βλέπε επίσης, τηρουμένων των αναλογιών, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψεις 144-158.

δίωξης ή σοβαρής βλάβης να γνωρίζουν ήδη ή να ενημερωθούν σχετικά με τις επιτόπιες δραστηριότητες του αιτούντος, τότε αυτό είναι πραγματικά σημαντικό μόνον εάν είναι επίσης πιθανό να αντιδράσουν αρνητικά. Αυτό διατυπώνεται μερικές φορές με το ερώτημα «Απασχολούν αρνητικά τις αρχές της χώρας καταγωγής τέτοιες επιτόπιες δραστηριότητες;» Για παράδειγμα, εάν η χώρα καταγωγής είναι φιλελεύθερη δημοκρατία με ισχυρή πίστη στην ελευθερία του λόγου, οι αρχές της πιθανόν να μην ενδιαφέρονται καθόλου για τις επιτόπιες δραστηριότητες, εκτός εάν θεωρούνται τρομοκρατικές κ.λπ. Σε διαφορετικό σενάριο, οι αρχές θα μπορούσαν να ανεχθούν τη διατύπωση επικρίσεων από εξόριστους όσο βρίσκονται στο εξωτερικό, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δεν έχει αντίκτυπο στην εθνική πολιτική. Εναλλακτικά, το οικείο καθεστώς μπορεί να έχει ουσιαστικά καταργήσει την πρόσβαση του πληθυσμού του στο διαδίκτυο ⁽⁸⁰⁹⁾. Εάν, παρ' όλα αυτά, είναι γνωστό ότι το καθεστώς απαιτεί, για παράδειγμα, να του γνωστοποιηθούν οι ηλεκτρονικοί κωδικοί πρόσβασης κατά την επιστροφή, αυτό μπορεί να σημαίνει ότι εξακολουθεί να ανησυχεί για τις δημοσιεύσεις που αναρτούν οι πολίτες του στο εξωτερικό, ακόμη και αν εμποδίζει συστηματικά την πρόσβαση σε παγκόσμιους ιστότοπους ⁽⁸¹⁰⁾.

Μεταξύ των ερωτημάτων που τίθενται εν προκειμένω μπορούν να αναφερθούν τα ακόλουθα:

- Εάν ο αιτών ταυτοποιηθεί, υπάρχει βάσιμος φόβος να διωχθεί ή πραγματικός κίνδυνος να υποστεί σοβαρή βλάβη;
- Θα ανεχθούν οι υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης τέτοιες δραστηριότητες;
- Οι υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης θα αντιμετωπίσουν αρνητικά τη δραστηριότητα αυτή, εάν γνωρίζουν ότι ασκείται σε μεγάλο βαθμό καιροσκοπική επιτόπια δραστηριότητα;

Ακόμη και αν ο υπεύθυνος λήψης αποφάσεων αποφασίσει ότι οι υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης **θα** ταυτοποιήσουν τον αιτούντα και **θα** τον αντιμετωπίσουν δυσμενώς, **εξακολουθεί να είναι αναγκαίο να αποδειχθεί βάσιμος φόβος δίωξης ή πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης**. Για παράδειγμα, οι κρατικές υπηρεσίες ασφαλείας μπορεί να ενδιαφέρονται να προκαλέσουν βλάβη κατά την επιστροφή μόνο σε όσους θεωρούν ότι είναι προβεβλημένοι ακτιβιστές ή σημαντικοί πολιτικοί αντιπάλοι. Οι υπηρεσίες ασφαλείας μπορούν κάλλιστα να διαθέτουν διαδικασία φιλτραρίσματος — χρησιμοποιώντας πληροφοριοδότες και/ή παρακολούθηση. Μπορούν να τηρούν κατάλογο και να τελούν πράξεις δίωξης ή σοβαρής βλάβης μόνο σε όσους περιλαμβάνονται στον κατάλογο (εάν επιστρέψουν).

⁸⁰⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, US Department of State (Υπουργείο Εξωτερικών ΗΠΑ), *Iran 2019 Human Rights Report*, έκθεση στην οποία αναφέρεται ότι «[η] κυβέρνηση συνέχισε να υλοποιεί το Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών (NIN, γνωστό και ως SHOMA). Όπως περιγράφει η μη κυβερνητική οργάνωση Freedom House, το SHOMA έδωσε τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να μειώσει τις ταχύτητες των αλλοδαπών συνδέσεων στο διαδίκτυο κατά τη διάρκεια πολιτικά ευαίσθητων περιόδων, να αποσυνδέσει το δίκτυο από παγκόσμιο διαδικτυακό περιεχόμενο και να ανακόψει τα εργαλεία παράκαμψης των μέτρων αυτών».

⁸¹⁰ Στο άρθρο της *The Washington Post*, «[Iranians protested. Then, the internet was cut, in a new global pattern of digital crackdown](#)» (Οι Ιρανοί διαμαρτυρήθηκαν. Μετά κόπηκε το διαδίκτυο, με ένα νέο παγκόσμιο μοντέλο ψηφιακής καταστολής), της 21ης Νοεμβρίου 2019, αναφέρεται ότι οι ιρανικές αρχές έχουν αναπτύξει το δικό τους εγχώριο διαδίκτυο, γνωστό ως εθνικό δίκτυο πληροφοριών, το οποίο αποτελεί την πύλη μέσω της οποίας οι Ιρανοί έχουν πρόσβαση στα παγκόσμια δίκτυα.

1.10.3.3. Ζητήματα που αφορούν ειδικά τις αιτήσεις με καιροσκοπικό στοιχείο

Ο δείκτης vii) στον πίνακα 35 ανωτέρω έχει σημασία μόνο όταν θεωρείται ότι μια αίτηση έχει καιροσκοπικό στοιχείο. Εάν αυτό ισχύει, τότε πρέπει να εξεταστεί **ο βαθμός στον οποίο η επιτόπια δραστηριότητα είναι καιροσκοπική** ⁽⁸¹¹⁾.

Θα ήταν ίσως χρήσιμο να θεωρήσουμε τις επιτόπιες δραστηριότητες ως μέρος ενός φάσματος που εκτείνεται από τις απολύτως αυθεντικές στο ένα άκρο έως τις εντελώς καιροσκοπικές στο άλλο άκρο. Το γράμμα του άρθρου 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) υποδηλώνει ένα τέτοιο φάσμα, τουλάχιστον στο μέτρο που αναφέρεται σε δραστηριότητες οι οποίες αναλαμβάνονται «με αποκλειστικό ή κύριο σκοπό [...]». Από τη διατύπωση αυτή συνάγεται επίσης ότι το ζήτημα αν ο σκοπός είναι «αποκλειστικός ή κύριος» μπορεί να είναι κρίσιμο. Εάν οι επιτόπιες δραστηριότητες ενός ατόμου δεν είναι εντελώς καιροσκοπικές, τότε είναι πολύ σημαντικό να μην αγνοηθούν οι γνήσιες πτυχές τους. Όπως επισήμανε το Ανώτατο Δικαστήριο της Νορβηγίας, ενδέχεται να είναι δύσκολο να τεκμηριωθεί με αποδεικτικά στοιχεία το κίνητρο ενός προσώπου να ασκήσει δραστηριότητες που ενδέχεται να προκαλέσουν κίνδυνο δίωξης, και οι αιτούντες διεθνή προστασία έχουν το δικαίωμα να ασκούν πολιτικές δραστηριότητες ενώ βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους ⁽⁸¹²⁾.

Ο δείκτης viii) στον πίνακα 35 ανωτέρω αναφέρεται στον **βαθμό στον οποίο θα είναι προφανές στους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης ότι η δραστηριότητα είναι καιροσκοπική (και κατά πόσον, ακόμη και αν αυτό συμβεί, θα έχει σημασία)**. Ένα βασικό ερώτημα στο πλαίσιο αυτό μπορεί να είναι «Είναι πιθανό να ενδιαφέρει τους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης στη χώρα καταγωγής ότι η δραστηριότητα ήταν καιροσκοπική και ανειλικρινής;» ⁽⁸¹³⁾.

1.10.3.4. Επιτόπιες δραστηριότητες και χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης

Στην περίπτωση υποθέσεων που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες με τη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ενδέχεται να είναι απαραίτητο, εντός του ανωτέρω πλαισίου, να εξεταστούν δείκτες ειδικότεροι για το συγκεκριμένο πλαίσιο ⁽⁸¹⁴⁾.

Στον πίνακα 36 παρατίθενται ειδικότεροι δείκτες για υποθέσεις που αφορούν τη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης και δικτυακών τόπων.

⁸¹¹ Βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 123· και ΕΔΔΑ, 2014, *AA κατά Ελβετίας*, ό.π. υποσημείωση 768, σκέψη 41.

⁸¹² Ανώτατο Δικαστήριο (Høyesterett) (Νορβηγία), απόφαση της 17ης Μαρτίου 2017, HR-2017-569-A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁸¹³ Αναγνωρίζεται ως σημαντικός παράγοντας από τους Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186 σ. 1145, που παραπέμπει στο EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*, ό.π. ό.π. υποσημείωση 772, σκέψη 13. Βλέπε επίσης πώς έκρινε το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο) καιροσκοπικές μεταστροφές στον Χριστιανισμό σε ιρανικές υποθέσεις στο Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2020, *PS (Christianity – risk) Iran CG*, ό.π. υποσημείωση 799, σκέψεις 112-116.

⁸¹⁴ Η παρούσα υποσημείωση βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο υλικό που εκπόνησε ο Julian Phillips για ένα εικονικό σεμινάριο της IARMJ σχετικά με τις αιτήσεις που βασίζονται σε επιτόπιες δραστηριότητες, το οποίο πραγματοποιήθηκε τον Μάιο/Ιούνιο του 2020.

Πίνακας 36: Ειδικοί δείκτες για **επιτόπια** δραστηριότητα με τη χρήση του Facebook και/ή άλλων πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης

Διάρκεια	Πόσο θα διαρκέσει η ανάρτηση; Για πόσο χρονικό διάστημα ήταν «στον αέρα»;
Προβολή	Πόσο ορατή θα είναι αυτή η δραστηριότητα (ρυθμίσεις δημόσιας/ιδιωτικής προβολής, φίλοι, «κοινοποιήσεις», «μου αρέσει»); ⁽⁸¹⁵⁾
Δυνατότητα αλλοίωσης	Πόσο εύκολα θα μπορούσε να αλλοιωθεί ο λογαριασμός, έτσι ώστε τα στοιχεία που παρουσιάζονται να μην αντικατοπτρίζουν τον πραγματικό λογαριασμό;
Αξιοπιστία	Πώς γνωρίζει ο υπεύθυνος λήψης αποφάσεων ότι αυτό που προσκομίζεται προέρχεται πραγματικά από το εδραιωμένο προφίλ του αιτούντος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;
Κρατικές έρευνες	Τι είναι γνωστό για το επίπεδο του ενδιαφέροντος των κρατικών δυνάμεων ασφαλείας για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης; Παρακολουθούν τις δραστηριότητες εκπαιρισμένων, χρησιμοποιούν ψεύτικα προφίλ φίλων κ.λπ.; Ποια είναι η πιθανότητα να γίνουν έρευνες κατά την επιστροφή κ.λπ. (π.χ. να ζητηθούν οι κωδικοί πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης);

Κατά την εξέταση των δεικτών αυτών, μπορεί να είναι χρήσιμο να γίνεται διάκριση μεταξύ εκείνων που αφορούν την εξέταση των περιστάσεων του αιτούντος και εκείνων που αφορούν τον υπεύθυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης.

Όσον αφορά τον αιτούντα, οι κύριες ερωτήσεις μπορεί να είναι μεταξύ άλλων οι ακόλουθες:

- Πώς μπορούν οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων να είναι σίγουροι ότι ο λογαριασμός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι αυθεντικός υπό την έννοια ότι αποτελεί πραγματικό ιστορικό αρχείο των αναρτήσεων του αιτούντος;
- Μπορούν τα άτομα να διαγράψουν τους λογαριασμούς τους;
- Πόσο εύκολα θα μπορούσε να αλλοιωθεί ο λογαριασμός;

Όσον αφορά τους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης, μπορεί να είναι σημαντικό να υποβληθούν οι ακόλουθες ερωτήσεις:

- Η κυβέρνηση της χώρας καταγωγής ή σχετικοί μη κρατικοί υπεύθυνοι δίωξης έχουν την ικανότητα να παρακολουθούν τη δραστηριότητα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;
- Θα κρίνουν δυσμενώς αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης οι οποίες είναι επικριτικές για την κυβέρνησή τους και/ή θα επιφυλάξουν κακομεταχείριση σε οποιονδήποτε από τους υπηκόους της χώρας τους είναι υπεύθυνος για τέτοιες αναρτήσεις;
- Ποιες πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιούνται στη χώρα (Facebook, WeChat κ.λπ.);
- Υποβάλλει ή προτίθεται να υποβάλει η κυβέρνηση ερωτήσεις στους επιστρέφοντες σχετικά με τη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης;
- Σε ποια γλώσσα γράφουν συνήθως οι χρήστες αυτών των ιστοτόπων;

Στις περισσότερες υποθέσεις, ενδέχεται να είναι αναγκαίο να ληφθούν ΠΧΚ και άλλα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τις δραστηριότητες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

⁸¹⁵ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2020, *PS (Christianity – risk) Iran CG*, ό.π. υποσημείωση 799, το οποίο αποφάνθηκε ότι, για όσους έχουν ασπαστεί τον χριστιανισμό και επιστρέφουν στο Ιράν, «ένας επιβαρυντικός παράγοντας που προσδιορίζεται στις πηγές είναι η “πολύ εύγλωττη” δραστηριότητα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης: αυτή καταδεικνύει την προσωπική δέσμευση του ατόμου, σε αντίθεση, για παράδειγμα, με την απλή επιλογή “μου αρέσει” σε αναρτήσεις τρίτων» (σκέψη 116).

Όσον αφορά την εθνική νομολογία επί των ζητημάτων αυτών, το CNDA (Γαλλία) χορήγησε το καθεστώς πρόσφυγα σε αιτούντα από τη Μαυριτανία ο οποίος ήταν ήδη διάσημος ράπερ στη χώρα καταγωγής του. Το δικαστήριο έκρινε ότι οι δραστηριότητές του στο διαδίκτυο και στο Facebook μετά την αναχώρησή του από τη Μαυριτανία είχαν επιδεινώσει τη θέση του στα μάτια των αρχών της Μαυριτανίας⁽⁸¹⁶⁾. Στη Γερμανία, το Διοικητικό Δικαστήριο της Δρέσδης αναγνώρισε ως πρόσφυγες ένα ζευγάρι από τη Βενεζουέλα. Το δικαστήριο επισήμανε ότι είχαν ανακριθεί από τις μυστικές υπηρεσίες της Βενεζουέλας πριν διαφύγουν από τη χώρα και έκρινε ότι οι αντιπολιτευτικές τους δραστηριότητες στην εξορία θα ήταν κατά πάσα πιθανότητα γνωστές στις μυστικές υπηρεσίες λόγω της δημοσιοποίησής τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης⁽⁸¹⁷⁾. Ομοίως, το διοικητικό δικαστήριο του Ανόβερου αναγνώρισε ως πρόσφυγα έναν προσφεύγοντα από το Πακιστάν λόγω της ενεργού συμμετοχής του σε διαδηλώσεις και άλλες ενέργειες υπέρ της ανεξαρτησίας του Μπαλουχιστάν ενώ ήταν εξόριστος. Διαπίστωσε ότι οι δραστηριότητες τέτοιων προσώπων λάμβαναν ευρεία δημοσιότητα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και παρακολουθούσαν από τις μυστικές υπηρεσίες του Πακιστάν⁽⁸¹⁸⁾. Στο πλαίσιο της παροχής καθοδήγησης σχετικά με τους λογαριασμούς του Facebook και τα αποδεικτικά στοιχεία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης εν γένει, το Upper Tribunal του Ηνωμένου Βασιλείου, με απόφαση του 2022⁽⁸¹⁹⁾, αποφάνθηκε ότι, μολονότι ο προσφεύγων είχε ασκήσει επιτόπιες δραστηριότητες προκειμένου να κατασκευάσει τους λόγους που επικαλέστηκε στην αίτησή του, αυτές αρκούσαν ώστε να έχει υποβληθεί σε στοχευμένη παρακολούθηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τις ιρανικές αρχές. Μολονότι το δικαστήριο δεν έκρινε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία καταδεικνύουν ότι οι ιρανικές αρχές ήταν σε θέση να παρακολουθούν τους λογαριασμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σε μεγάλη κλίμακα, έδειχναν ότι οι αρχές ήταν σε θέση να διενεργήσουν «πιο εστιασμένες, ad hoc αναζητήσεις» περιοριζόμενες σε πρόσωπα που τις απασχολούν αρνητικά σε σημαντικό βαθμό⁽⁸²⁰⁾.

1.10.4. Μεταγενέστερες αιτήσεις (άρθρο 5 παράγραφος 3)

Άρθρο 5 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Με την επιφύλαξη των διατάξεων της σύμβασης [για τους Πρόσφυγες], τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν ότι δεν αναγνωρίζεται καταρχήν καθεστώς πρόσφυγα στον αιτούντα που υποβάλλει μεταγενέστερη αίτηση, εάν ο κίνδυνος δίωξης βασίζεται σε περιστάσεις που ο αιτών προκάλεσε εσκεμμένως μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής.

Σε αντίθεση με το άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2, το άρθρο 5 παράγραφος 3 αποτελεί **προαιρετική διάταξη**. Αφορά μόνο τις μεταγενέστερες αιτήσεις και αφορά μόνο το καθεστώς πρόσφυγα. Επιτρέπει στα κράτη μέλη «καταρχήν» να μη χορηγούν καθεστώς πρόσφυγα σε αιτούντα:

⁸¹⁶ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2016, *M. S.*, αριθ. 15016079.

⁸¹⁷ VG Δρέσδης, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, [13 K 2390/18.A.](#)

⁸¹⁸ VG Ανόβερου, απόφαση της 25ης Απριλίου 2019, [11 A 12311/17.](#)

⁸¹⁹ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2022, [XX \(PJAK – sur place activities – Facebook\) Iran CG](#), [2022] UKUT 23.

⁸²⁰ Ο.π., σκέψεις 118 και 121.

- που υποβάλλει μεταγενέστερη αίτηση ⁽⁸²¹⁾· **και**
- του οποίου «ο κίνδυνος δίωξης βασίζεται σε περιστάσεις που ο αιτών προκάλεσε εσκεμμένως μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής» ⁽⁸²²⁾.

Και οι **δύο αυτές προϋποθέσεις** πρέπει να πληρούνται.

Βάσει της πρώτης προϋπόθεσης, η εν λόγω διάταξη αφορά μόνο τους αιτούντες που έχουν προηγουμένως υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας στο ίδιο κράτος μέλος και των οποίων η αίτηση απορρίφθηκε μετά από τελεσίδικη απόφαση ή των οποίων το καθεστώς διεθνούς προστασίας ανακλήθηκε στη συνέχεια ⁽⁸²³⁾.

Βάσει της δεύτερης προϋπόθεσης, το πεδίο εφαρμογής της διάταξης περιορίζεται σε περιπτώσεις στις οποίες «ο κίνδυνος δίωξης βασίζεται σε περιστάσεις που ο αιτών **προκάλεσε** εσκεμμένως μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής» (η επισήμανση των συντακτών). Ως εκ τούτου, δεν εφαρμόζεται σε περίπτωση μεταβολής των συνθηκών στη χώρα καταγωγής μεταξύ της πρώτης αίτησης και της μεταγενέστερης αίτησης διεθνούς προστασίας, όταν η μεταβολή αυτή δεν συνδέεται με τον αιτούντα.

Από την ερμηνεία του άρθρου 5 παράγραφος 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 5 παράγραφος 2 και το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο δ) συνάγεται ότι: εάν οι δραστηριότητες του αιτούντος μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής του αποτελούν συνέχεια των δραστηριοτήτων που ασκούσε πριν από την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής (οι οποίες δεν κρίθηκαν επαρκείς στην πρώτη αίτηση ασύλου), η αίτηση δεν μπορεί να απορριφθεί βάσει του άρθρου 5 παράγραφος 3. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο κίνδυνος δίωξης του αιτούντος πράγματι δεν βασίζεται «αποκλειστικά ή κυρίως» σε περιστάσεις τις οποίες αυτός προκάλεσε εσκεμμένως μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής.

Η λέξη «καταρχήν» μπορεί να ερμηνευθεί με δύο τρόπους.

Από τη μία πλευρά, ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ εκτιμούν ότι η συγκεκριμένη διάταξη θεσπίζει τον κανόνα ότι δεν πρέπει να χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα στον ενδιαφερόμενο εάν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 5 παράγραφος 3 ⁽⁸²⁴⁾, και έχουν εισαγάγει ένα νόμιμο τεκμήριο κατά της χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων που βασίζονται σε «κατασκευασμένες» επιτόπιες δραστηριότητες ⁽⁸²⁵⁾.

⁸²¹ Στην απόφαση του ΔΕΕ της 20ής Μαΐου 2021, [LR κατά Bundesrepublik Deutschland](#), C-8/20, EU:C:2021:404, το δικαστήριο έκρινε ότι «[η] έννοια της “μεταγενέστερης αιτήσεως” ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο ιζ', της [ΟΔΑ (αναδιτύπωση)] ως αφορώσα νέα αίτηση διεθνούς προστασίας η οποία υποβάλλεται μετά τη λήψη απρόσβλητης αποφάσεως επί προηγούμενης αιτήσεως» (σκέψη 34).

⁸²² Επισημαίνεται ότι ο όρος «μεταγενέστερη αίτηση» ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ιζ) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση). Βλέπε επίσης άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) για την έννοια που έχει στο πλαίσιο των απαράδεκτων αιτήσεων και άρθρο 40 της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) για τις διαδικασίες που διέπουν μεταγενέστερες αιτήσεις.

⁸²³ Βλέπε άρθρο 2 στοιχείο ιζ) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση)- EASO, [Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης – Δικαστική ανάλυση](#), 2018, ενότητα 5.2.2.4.

⁸²⁴ Βλέπε Hailbronner και Alt, «Council Directive 2004/83/EC, Articles 1-10», ό.π. υποσημείωση 415, σ. 1042. Βλέπε επίσης Dörig, H., σχόλιο για το άρθρο 5 της οδηγίας 2011/95, παράγραφοι 12-18, στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186.

⁸²⁵ BVerwG (Γερμανία), 2008, αριθ. 10 C 27.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 784, σκέψη 14. Βλέπε επίσης Übersax, P. και Rudin, B. (επιμ.), *Ausländerrecht*, Helbing Lichtenhahn Verlag, Βασιλεία, 2009, σ. 542 (όσον αφορά την Ελβετία).

Για παράδειγμα, το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, στηριζόμενο σε μεγάλο βαθμό στην κοινή θέση του Συμβουλίου, της 4ης Μαρτίου 1996 ⁽⁸²⁶⁾, αποφάνθηκε ότι η δημιουργία κινδύνου δίωξης μέσω δραστηριοτήτων που έλαβαν χώρα μετά την αναχώρηση θα πρέπει να εμπίπτει στην **υπόνοια κατάχρησης** εάν επήλθε μετά την πρώτη διαδικασία ασύλου ⁽⁸²⁷⁾. Η **κρίσιμη ημερομηνία** για την εφαρμογή του συγκεκριμένου κανόνα είναι η ημερομηνία της (απορριπτικής) οριστικής απόφασης της προηγούμενης διαδικασίας. Όταν ο αιτών, μετά την έκδοση της απόφασης, έχει δημιουργήσει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας, τεκμαίρεται κατά κανόνα κατάχρηση της αίτησης αναγνώρισης πρόσφυγα. Ωστόσο, το νόμιμο αυτό τεκμήριο κατάχρησης **ανατρέπεται** εάν ο αιτών αντικρούσει την υπόνοια ότι, μετά την απόρριψη της πρώτης αίτησής του, ανέπτυξε ή ενέτεινε δραστηριότητες μετά την αναχώρηση αποκλειστικά ή κυρίως με σκοπό την εξασφάλιση καθεστώτος πρόσφυγα ⁽⁸²⁸⁾. Ειδικός κανόνας ισχύει για **αιτούντες νεαρής ηλικίας**, οι οποίοι μπορούν επίσης να ανατρέψουν το νόμιμο τεκμήριο κατάχρησης εάν είναι σε θέση να αποδείξουν ότι κατά τη διάρκεια της πρώτης διαδικασίας διεθνούς προστασίας δεν ήταν ακόμη σε θέση —λόγω του νεαρού της ηλικίας και της έλλειψης ωριμότητας— να αναπτύξουν σταθερές πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις ⁽⁸²⁹⁾. Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο θεωρεί ότι η θέση αυτή συνάδει με τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες ⁽⁸³⁰⁾.

Από την άλλη πλευρά, ορισμένα δικαστήρια έχουν υποστηρίξει ότι η ερμηνεία του άρθρου 5 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) περιορίζεται από την «επιφύλαξη των διατάξεων της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες]» και ότι η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες δεν επιτρέπει τη διάκριση μεταξύ των αναγκών που ανακύπτουν από την αρχική και από μεταγενέστερη αίτηση ⁽⁸³¹⁾. Για παράδειγμα, το Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας) έκρινε ότι το άρθρο 5 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ «αναγνωρίζει ότι η επιτόπια καιροσκοπική δραστηριότητα δεν αποτελεί αυτόματο εμπόδιο για τη χορήγηση ασύλου», διότι ο αιτών, του οποίου η συμπεριφορά στο Ηνωμένο Βασίλειο ήταν εντελώς καιροσκοπική:

«έχει [...] ήδη γίνει πιστευτός όσον αφορά τη δραστηριότητά του και (πιθανώς) δεν έχει γίνει πιστευτός όσον αφορά το κίνητρό του. Επομένως, το κατά πόσον ο επακόλουθος φόβος δίωξης ή κακομεταχείρισης είναι βάσιμος αποτελεί αντικειμενικό ζήτημα. Και, εάν είναι βάσιμος, το να μη γίνεται πιστευτός ο αιτών όταν ισχυρίζεται ότι είναι ένας φόβος που τον διακατέχει πλέον αγγίζει τα όρια του παράλογου» ⁽⁸³²⁾.

⁸²⁶ Κοινή θέση, της 4ης Μαρτίου 1996 σχετικά με την εναρμονισμένη εφαρμογή του ορισμού του «πρόσφυγα», ό.π. υποσημείωση 189, παράγραφος 59 και επ.

⁸²⁷ BVerwG (Γερμανία), 2008, αριθ. 10 C 27.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 784, σκέψη 14.

⁸²⁸ Ό.π.

⁸²⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 25.08, ό.π. υποσημείωση 784, σκέψη 22 και επ.

⁸³⁰ BVerwG (Γερμανία), 2008, αριθ. 10 C 27.07 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 784, σκέψη 17 και επ.

⁸³¹ Βλέπε EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*, ό.π. ό.π. υποσημείωση 772, σκέψη 14, όπου η εν λόγω διάταξη χαρακτηρίζεται «περίεργη». Βλέπε επίσης Hathaway και Foster, *The Law of Refugee Status*, ό.π. υποσημείωση 128, σ. 84· Goodwin-Gill και McAdam, *The Refugee in International Law*, ό.π. υποσημείωση 25, σ. 86· Bank, «The transposition of the qualification directive in Germany», ό.π. υποσημείωση 220, σ. 125· IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the QD and APD*, ό.π. υποσημείωση 759, σ. 52· και Storey, H., «The EU qualification directive: a brave new world?», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 20, αριθ. 1, 2008, σ. 27.

⁸³² EWCA (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *YB (Eritrea)*, ό.π. ό.π. υποσημείωση 772, σκέψη 13. Βλέπε επίσης Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), αριθ. 201410123/1/V2, ό.π. υποσημείωση 784.

Οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ στις υποθέσεις *AA* κατά *Ελβετίας* και *FG* κατά *Σουηδίας* είναι επίσης παραδείγματα της αποδοχής αιτήσεων που βασίζονται αποκλειστικά σε επιτόπιες δραστηριότητες στις οποίες επιδόθηκε ο ενδιαφερόμενος μεταξύ της πρώτης και της μεταγενέστερης αίτησης ασύλου ⁽⁸³³⁾. Ωστόσο, οι αποφάσεις *AA* και *FG* πρέπει να λαμβάνονται υπόψη με επιφύλαξη, διότι αφορούν την προστασία κατά της επαναπροώθησης βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, ενώ το άρθρο 5 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) προβλέπει λόγο άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα (η προστασία κατά της επαναπροώθησης και άρνηση χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα είναι δύο διαφορετικές καταστάσεις). Επιπλέον, πολλοί αιτούντες μπορεί να μεταβάλουν ή να αναπτύξουν θεμιτά τις απόψεις τους μετά την πρώτη αίτησή τους ⁽⁸³⁴⁾. Αυτό ισχύει, για παράδειγμα, για τους αιτούντες που ήταν ανήλικοι κατά τον χρόνο υποβολής της πρώτης αίτησης ασύλου ⁽⁸³⁵⁾.

⁸³³ ΕΔΔΑ, 2014, *AA* κατά *Ελβετίας*, ό.π. υποσημείωση 768, σκέψεις 38-43· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG* κατά *Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψεις 144-158.

⁸³⁴ Βλέπε ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *FG* κατά *Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 777, σκέψη 123.

⁸³⁵ Αυτό γίνεται δεκτό ακόμη και από το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο. Βλέπε, για παράδειγμα, την απόφασή του BVerwG (Γερμανία), 2009, αριθ. 10 C 25.08, ό.π. υποσημείωση 784, σκέψη 22 και επ.

Μέρος 2. Αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας

Το μέρος 2 έχει εννέα ενότητες, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα 37.

Πίνακας 37: Διάρθρωση του μέρους 2

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
2.1	Εισαγωγή	202
2.2	Ποιος δικαιούται επικουρική προστασία;	206
2.3	Προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής [άρθρο 2 στοιχείο στ)]	207
2.4	Σοβαρή βλάβη (άρθρο 15)	207
2.5	Ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι υφίσταται πραγματικός κίνδυνος	261
2.6	Υπεύθυνοι σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)	267
2.7	Υπεύθυνοι προστασίας κατά της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)	267
2.8	Εγχώρια προστασία κατά της σοβαρής βλάβης (άρθρο 8)	267
2.9	Ανάγκες παροχής επικουρικής προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5)	272

Το δενδροδιάγραμμα σχετικά με την επικουρική προστασία στο προσάρτημα Α αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στη συνοπτική παρουσίαση του πεδίου που καλύπτεται στο μέρος 2.

2.1. Εισαγωγή

Η επικουρική προστασία αντλεί τη νομική της βάση από το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ (άρθρο 78 της ΣΛΕΕ). Το άρθρο 78 παράγραφος 2 στοιχεία α) και β) της ΣΛΕΕ προβλέπει τη θέσπιση «μέτρ[ων] όσον αφορά κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, στο οποίο περιλαμβάνονται» όχι μόνο ένα ενιαίο καθεστώς ασύλου, αλλά και «ενιαίο καθεστώς επικουρικής προστασίας για τους υπηκόους τρίτων χωρών που χρήζουν διεθνούς προστασίας, χωρίς να τους χορηγείται ευρωπαϊκό άσυλο».

Κατά την εφαρμογή του άρθρου 78 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ, σκοπός της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) είναι, μεταξύ άλλων, η θέσπιση απαιτήσεων για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), ως «διεθνής προστασία» νοείται «το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας, όπως ορίζονται στα στοιχεία ε) και ζ)». Επομένως, ο ορισμός της «διεθνούς προστασίας» περιλαμβάνει «δύο διαφορετικές μορφές προστασίας, δηλαδή αυτή του καθεστώτος του πρόσφυγα, αφενός, και εκείνη που παρέχεται ως επικουρική προστασία, αφετέρου»⁽⁸³⁶⁾.

Σε αντίθεση με το καθεστώς πρόσφυγα, η επικουρική προστασία δεν απορρέει από τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες. Αντιθέτως, είναι προβλέπεται μόνο στο δίκαιο της ΕΕ. Τα κριτήρια για την αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας, τα οποία

⁸³⁶ ΔΕΕ, 2014, ΗΝ, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 26. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2018, *Shajin Ahmed*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψη 38.

καθορίζονται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), έχουν αντληθεί από «διεθνείς υποχρεώσεις που απορρέουν από νομικές πράξεις περί δικαιωμάτων του ανθρώπου και τις πρακτικές που υφίστανται στα κράτη μέλη»⁽⁸³⁷⁾.

Μεταξύ των σημαντικότερων διεθνών υποχρεώσεων οι οποίες απορρέουν από τις πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα που αφορούν την επικουρική προστασία περιλαμβάνονται το άρθρο 2 παράγραφος 1 και το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, το άρθρο 3 παράγραφος 1 της Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CAT) και το άρθρο 7 του ICCPR, όπως παρατίθενται κατωτέρω⁽⁸³⁸⁾:

Άρθρο 2 παράγραφος 1 και άρθρο 3 της ΕΣΔΑ

2(1). Το δικαίωμα εκάστου προσώπου εις την ζωήν προστατεύεται υπό του νόμου. Εις ουδένα δύναται να επιβληθή εκ προθέσεως θάνατος, ειμή εις εκτέλεσιν θανατικής ποινής εκδιδομένης υπό δικαστηρίου εν περιπτώσει αδικήματος τιμωρουμένου υπό του νόμου διά της ποινής ταύτης.

[...]

3. Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.

Άρθρο 3 παράγραφος 1 της CAT

Κανένα Κράτος Μέρος δε θα απελαύνει, δε θα επαναπροωθεί («refouler»), ούτε θα εκδίδει πρόσωπο σε άλλο Κράτος, όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστευέται ότι αυτό το πρόσωπο θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια.

Άρθρο 7 του ICCPR

Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχειρίσεις σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές.

Μολονότι οι πράξεις αυτές κατοχυρώνουν την αρχή της μη επαναπροώθησης, δεν προβλέπουν καθεστώς για όσους δεν μπορούν να επιστρέψουν. Προκειμένου να συμμορφωθούν με τις εν λόγω διεθνείς υποχρεώσεις, πριν από την έκδοση της ΟΕΑΑ, μεμονωμένα κράτη μέλη είχαν παράσχει εθνικές «επικουρικές» ή «συμπληρωματικές»

⁸³⁷ Αιτιολογική σκέψη 34 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

⁸³⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, σ. 5. Στην οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (ΟΔΑ), αναφέρονται ως «άλλ[ες] μορφ[ές] διεθνούς προστασίας, που παρέχονται υπό τις περιστάσεις του άρθρου 15 της [ΟΕΑΑ]» (άρθρο 3 παράγραφος 3 της ΟΔΑ). Άλλες σχετικές διατάξεις είναι τα πρωτόκολλα αριθ. 6 και 13 της ΕΣΔΑ. Βλέπε Συμβούλιο της Ευρώπης, Πρωτόκολλο αριθ. 6 στη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σχετικά με την κατάργηση της ποινής του θανάτου, 28 Απριλίου 1983· πρωτόκολλο αριθ. 13 στη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιστάσεις, 3 Μαΐου 2002. Η σημασία της νομολογίας της ΕΣΔΑ για την ερμηνεία του δικαίου της ΕΕ εξηγείται στην έκδοση της ΕΑΣΟ Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση, ό.π. υποσημείωση 8, σ. 84-85.

μορφές προστασίας στα εν λόγω πρόσωπα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη διαφοροποίηση των συστημάτων προστασίας στα κράτη μέλη. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή εξήγησε ότι η πρόταση για την ΟΕΑΑ «έχει αντλήσει στοιχεία από τα ετερόκλιτα συστήματα των κρατών μελών και επιχειρεί να υιοθετήσει και προσαρμόσει τα καλύτερα εξ αυτών»⁽⁸³⁹⁾. Επομένως, οι απαιτήσεις για τη χορήγηση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας που ορίζονται στην ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) αποσκοπούν να αποσαφηνίσουν και να κωδικοποιήσουν «τις υποχρεώσεις και πρακτικές που υφίστανται σήμερα σε διεθνές και [ευρωπαϊκό] επίπεδο»⁽⁸⁴⁰⁾.

Το μέρος 2 της παρούσας δικαστικής ανάλυσης αφορά μόνο τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για να καθοριστεί αν οι αιτούντες διεθνή προστασία πρέπει να αναγνωριστούν ως πρόσωπα που δικαιούνται επικουρική προστασία.

Όπως προκύπτει από τον όρο «επικουρική» και από τις αιτιολογικές σκέψεις 6 και 33 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), «η επικουρική προστασία λειτουργεί συμπληρωματικά σε σχέση με τη προβλεπόμενη από τη Συνθήκη [για τους Πρόσφυγες] προστασία των προσφύγων»⁽⁸⁴¹⁾.

Αιτιολογικές σκέψεις 6 και 33 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

(6) Στα συμπεράσματα του Τάμπερε επισημαίνεται περαιτέρω ότι οι κανόνες σχετικά με το καθεστώς πρόσφυγα είναι σκόπιμο να συμπληρώνονται από μέτρα σχετικά με επικουρικές μορφές προστασίας που να χορηγούν το κατάλληλο καθεστώς σε κάθε πρόσωπο που έχει ανάγκη προστασίας.

[...]

(33) Είναι επίσης σκόπιμο να θεσπισθούν απαιτήσεις για τον ορισμό και το περιεχόμενο του καθεστώτος επικουρικής προστασίας. Η επικουρική προστασία θα πρέπει να είναι συμπληρωματική και πρόσθετη σε σχέση με το καθεστώς προστασίας των προσφύγων που έχει θεσμοθετηθεί με τη σύμβαση [για τους πρόσφυγες].

Η εν λόγω επικουρική προστασία είναι συμπληρωματική και πρόσθετη αλλά και «σύμφωνη με τους σκοπούς που καθορίζει το άρθρο 78, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', ΣΛΕΕ»⁽⁸⁴²⁾.

Το «πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία» ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)⁽⁸⁴³⁾, σε συνδυασμό με τα άρθρα 15 και 17 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)⁽⁸⁴⁴⁾. Σχετικά με τον ορισμό, το ΔΕΕ επισήμανε στην υπόθεση *HN* ότι στο άρθρο 2 στοιχείο στ) «το πρόσωπο που μπορεί να απολαύει της επικουρικής προστασίας ορίζεται ως κάθε υπήκοος τρίτης χώρας ή άπατρις που δεν μπορεί να θεωρηθεί

⁸³⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, σ. 6.

⁸⁴⁰ Ό.π.

⁸⁴¹ ΔΕΕ, 2018, *Shajin Ahmed*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψη 39. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2014, *Aboubacar Diakité κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-285/12, EU:C:2014:39 (στο εξής ΔΕΕ, 2014, *Diakité*), σκέψη 33· ΔΕΕ, 2014, *HN*, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 32· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Oso*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 31.

⁸⁴² ΔΕΕ, 2014, *HN*, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 33.

⁸⁴³ Το άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) παρατίθεται στην ενότητα 2.2 κατωτέρω.

⁸⁴⁴ Βλέπε επίσης EASO, Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου — Δικαστική ανάλυση, 2η έκδοση, 2020.

πρόσφυγας»⁽⁸⁴⁵⁾. Ως εκ τούτου, «[η] χρήση του όρου “επικουρική” καθώς και το γράμμα του άρθρου [2 στοιχείο στ] της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] υποδηλώνουν ότι το καθεστώς της επικουρικής προστασίας απευθύνεται στους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα»⁽⁸⁴⁶⁾, αλλά για τους οποίους, όπως αναφέρεται στο άρθρο 2 στοιχείο ε) της ΟΕΑΑ, «υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστευτεί ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του [...] θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη». Το Δικαστήριο εξέθεσε περαιτέρω το σκεπτικό του:

«Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι αίτηση παροχής επικουρικής προστασίας δεν πρέπει, καταρχήν, να εξετάζεται πριν αποφανθεί η αρμόδια αρχή ότι ο αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας δεν πληροί τις προϋποθέσεις που δικαιολογούν την υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα»⁽⁸⁴⁷⁾.

Επομένως, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) απαιτεί ενιαία διαδικασία για την αξιολόγηση των αναγκών διεθνούς προστασίας, «στο πλαίσιο της οποίας εξετάζεται αίτηση υπό το πρίσμα των δύο ειδών διεθνούς προστασίας, δηλαδή αυτής που αφορά την ιδιότητα του πρόσφυγα και της σχετικής με το καθεστώς επικουρικής προστασίας»⁽⁸⁴⁸⁾. Ο συμπληρωματικός χαρακτήρας της επικουρικής προστασίας αντικατοπτρίζεται στο άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το οποίο ορίζει ότι «[κ]ατά την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας, η αποφαινόμενη αρχή εξακριβώνει καταρχάς κατά πόσον οι αιτούντες μπορούν να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες και, σε αντίθετη περίπτωση, εξακριβώνει κατά πόσον οι αιτούντες δικαιούνται επικουρικής προστασίας» (βλέπε EASO, *Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης – Δικαστική ανάλυση*, 2018, ενότητα 4.2.1).

Τα δενδροδιαγράμματα αποφάσεων στο προσάρτημα A αποτυπώνουν τη σειρά αυτή.

Μολονότι η επικουρική προστασία είναι συμπληρωματική και πρόσθετη σε σχέση με το καθεστώς προστασίας των προσφύγων, η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζει τα ίδια κριτήρια για την αναγνώριση προσώπων τόσο ως προσφύγων όσο και ως δικαιούχων επικουρικής προστασίας όσον αφορά την αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων (άρθρο 4), τις ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2), τους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6), τους υπευθύνους προστασίας (άρθρο 7) και την εγχώρια προστασία (άρθρο 8).

Επομένως, οι ενότητες σχετικά με τα θέματα αυτά στο μέρος 2 παραπέμπουν στις αντίστοιχες ενότητες στο μέρος 1 σχετικά με την αναγνώριση προσώπων ως προσφύγων, στον βαθμό που η ανάλυσή τους ισχύει και για τις δύο μορφές προστασίας.

⁸⁴⁵ ΔΕΕ, 2014, HN, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 29.

⁸⁴⁶ ΔΕΕ, 2014, HN, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 30.

⁸⁴⁷ ΔΕΕ, 2014, HN, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 35.

⁸⁴⁸ ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2017, M κατά Minister for Justice and Equality, Ireland, Attorney General, C-560/14, EU:C:2017:101, σκέψη 23.

2.2. Ποιος δικαιούται επικουρική προστασία;

Στο άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), το «πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία» ορίζεται ως εξής:

Άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

«πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία», ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, αλλά σε σχέση με τον οποίο υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή, στην περίπτωση ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15, και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 17 παράγραφοι 1 και 2, και που δεν είναι σε θέση ή, λόγω του κινδύνου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας.

Οι βασικές διαφορές μεταξύ «πρόσφυγα» και «προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία» παρουσιάζονται στον πίνακα 38.

Πίνακας 38: Βασικές διαφορές μεταξύ πρόσφυγα και προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία

«πρόσφυγας»	«πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία»
Άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ⁽⁸⁴⁹⁾	Άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)
—	«δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας»
«ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του»	«εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή, στην περίπτωση ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του»
«συνεπεία βάσιμου φόβου»	«σε σχέση με τον οποίο υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει [...] θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο »
«δίωξης»	«να υποστεί σοβαρή βλάβη»
«λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας»	—
«στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 12»	«στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 17 παράγραφοι 1 και 2»

Όπως και στην περίπτωση της προστασίας πρόσφυγα, η απόφαση σχετικά με τη χορήγηση επικουρικής προστασίας «πρέπει να στηρίζεται σε εξατομικευμένη αξιολόγηση [...], σκοπός της οποίας είναι να διαπιστωθεί εάν, λαμβανομένης υπόψη της προσωπικής κατάστασης του αιτούντος, πληρούνται οι προϋποθέσεις χορήγησης τέτοιου καθεστώτος» [βλέπε άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] ⁽⁸⁵⁰⁾.

⁸⁴⁹ Το άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) παρατίθεται πλήρως στην ενότητα 1.2 ανωτέρω.

⁸⁵⁰ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 48. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τους παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, βλέπε ΕΑΣΟ, *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 24, ενότητα 4.

2.3. Προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής [άρθρο 2 στοιχείο στ)]

Ο ορισμός του προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία στο άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) διευκρινίζει ότι το **προσωπικό πεδίο εφαρμογής** της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) περιορίζεται σε υπηκόους τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς.

Η ταυτοποίηση υπηκόων τρίτων χωρών (βλέπε ενότητα [1.3.1](#) ανωτέρω), η χώρα ιθαγένειας (βλέπε ενότητα [1.3.2](#) ανωτέρω), η ανιθαγένεια (βλέπε ενότητα [1.3.3](#) ανωτέρω) και η/οι χώρα/-ες προηγούμενης συνήθους διαμονής στην περίπτωση ανιθαγενών αιτούντων (βλέπε ενότητα [1.3.4](#) ανωτέρω) στο πλαίσιο του καθεστώτος επικουρικής προστασίας δεν διαφέρουν από την ταυτοποίηση στο πλαίσιο της αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα.

Όσον αφορά το **εδαφικό πεδίο εφαρμογής**, η διατύπωση «εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του» ή «στην περίπτωση ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του» υπονοεί ότι το πρόσωπο πρέπει να βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειας ή της προηγούμενης συνήθους διαμονής του.

Επιπλέον, για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η αίτηση διεθνούς προστασίας πρέπει να υποβάλλεται στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη [άρθρο 3 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Δεν εφαρμόζεται «επί αιτήσεων διπλωματικού ή εδαφικού ασύλου που υποβάλλονται σε αντιπροσωπείες των κρατών μελών» [άρθρο 3 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽⁸⁵¹⁾.

2.4. Σοβαρή βλάβη (άρθρο 15)

Ο ορισμός του «προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία» στο άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), ο οποίος παρατίθεται πλήρως στην αρχή της ενότητας [2.2](#), αναφέρεται σε υπήκοο τρίτης χώρας ή ανιθαγενή ο οποίος «[...] θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο **να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15 [...]**». Από την αναφορά στο άρθρο 2 στοιχείο στ) σε «[...] **σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15 [...]**», συνάγεται ότι το άρθρο 15 περιέχει **ορισμό** της σοβαρής βλάβης. Το εν λόγω άρθρο διευκρινίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 15 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Η σοβαρή βλάβη συνίσταται σε:

- α) θανατική ποινή ή εκτέλεση· ή
- β) βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του· ή
- γ) σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.

⁸⁵¹ Βλέπε [Γενική εισαγωγή](#), «Αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας» ανωτέρω.

Επομένως, για να αναγνωρισθεί ο αιτών ως δικαιούχος επικουρικής προστασίας, πρέπει να αποδειχθεί ένα ή περισσότερα από τα τρία είδη βλάβης που προβλέπονται στο άρθρο 15. Όπως αναφέρει το ΔΕΕ, το άρθρο 15 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προβλέπει τρεις μορφές «σοβαρής βλάβης» των οποίων η ύπαρξη μπορεί να συνεπάγεται, για το πρόσωπο που τις υφίσταται, τη χορήγηση επικουρικής προστασίας⁽⁸⁵²⁾. Το εν λόγω άρθρο έχει την ίδια διατύπωση με εκείνη που χρησιμοποιήθηκε στην αρχική ΟΕΑΑ.

Η ενότητα 2.4 περιλαμβάνει πέντε υποενότητες, όπως φαίνεται στον πίνακα 39.

Πίνακας 39: Διάρθρωση της ενότητας 2.4

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
2.4.1	Αντικείμενο, δομή και σχέση μεταξύ των στοιχείων του άρθρου 15	208
2.4.2	Θανατική ποινή ή εκτέλεση [άρθρο 15 στοιχείο α)]	210
2.4.3	Βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του [άρθρο 15 στοιχείο β)]	215
2.4.4	Σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης [άρθρο 15 στοιχείο γ)]	236
2.4.5	Συμπέρασμα σχετικά με τη σοβαρή βλάβη	260

2.4.1. Αντικείμενο, δομή και σχέση μεταξύ των στοιχείων του άρθρου 15

Το άρθρο 15 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) πρέπει να ερμηνεύεται σε σχέση με την «όλη οικονομία και τους σκοπούς» της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), ώστε να διασφαλίζεται ότι το καθεστώς επικουρικής προστασίας δεν χορηγείται «σε υπηκόους τρίτων χωρών ευρισκόμενους σε καταστάσεις που ουδόλως σχετίζονται με τη λογική της διεθνούς προστασίας»⁽⁸⁵³⁾ [βλέπε «Ευνοϊκότερες διατάξεις (άρθρο 3)» ανωτέρω].

Το άρθρο 15 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προβλέπει τρεις μορφές «σοβαρής βλάβης» των οποίων η ύπαρξη, όταν τεκμηριώνεται, μπορεί να συνεπάγεται για τον αιτούντα δικαίωμα επικουρικής προστασίας⁽⁸⁵⁴⁾.

Στην υπόθεση *Elgafaji*, το ΔΕΕ περιέγραψε τη σχέση μεταξύ, αφενός, των στοιχείων α) και β) του άρθρου 15 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) και, αφετέρου, του στοιχείου γ) του άρθρου 15⁽⁸⁵⁵⁾. Το δικαστήριο επισήμανε ότι το άρθρο 15 στοιχεία α) και β) «χαρακτηρίζουν περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών επικουρική προστασία διατρέχει ειδικώς τον κίνδυνο βλάβης συγκεκριμένης μορφής»⁽⁸⁵⁶⁾. Αντιθέτως, το δικαστήριο διευκρίνισε ότι η βλάβη που ορίζεται στο άρθρο 15 στοιχείο γ) «αναφέρεται σε ένα γενικότερο κίνδυνο βλάβης» σε σύγκριση με εκείνον που αναφέρεται στο άρθρο 15 στοιχεία α) και β)⁽⁸⁵⁷⁾. Η βλάβη που ορίζεται στο άρθρο 15 στοιχεία α) και β) «πρέπει να εξατομικεύεται σαφώς», ενώ «στοιχεία που

⁸⁵² ΔΕΕ, 2021, CF και DN, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 25.

⁸⁵³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, M'Bođi, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 44, που αφορά επίσης την ΟΕΑΑ.

⁸⁵⁴ ΔΕΕ, 2021, CF και DN, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 25.

⁸⁵⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, Elgafaji, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 38.

⁸⁵⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, Elgafaji, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 32, και ΔΕΕ, 2021, CF και DN, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 26.

⁸⁵⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, Elgafaji, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 33.

αφορούν το σύνολο του πληθυσμού αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την εφαρμογή του άρθρου 15, στοιχείο γ'»⁽⁸⁵⁸⁾. Ωστόσο, η ερμηνεία του άρθρου 15 στοιχείο γ) «πρέπει να γίνεται λαμβανομένου υπόψη του συστήματος στο οποίο εντάσσεται, δηλαδή σε σχέση με τις λοιπές δύο περιπτώσεις που προβλέπει το [άρθρο 15 στοιχεία α) και β)] και, επομένως, να ερμηνεύεται σε στενή συνάρτηση με την εξατομίκευση αυτή»⁽⁸⁵⁹⁾. Η ερμηνεία του άρθρου 15 στοιχείο γ) στην υπόθεση *Elgafaji* αφορούσε την ΟΕΑΑ. Ωστόσο, όπως επισήμανε στη συνέχεια το ΔΕΕ, «το γράμμα του άρθρου 15, στοιχείο γ' της [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] είναι πανομοιότυπο με το γράμμα του άρθρου 15, στοιχείο γ', της [ΟΕΑΑ], και, ως εκ τούτου, η νομολογία σχετικά με τη δεύτερη αυτή διάταξη είναι κρίσιμη για την ερμηνεία της πρώτης»⁽⁸⁶⁰⁾.

Δεν υπάρχει ιεράρχηση μεταξύ των διαφόρων ειδών βλάβης που περιγράφονται στο άρθρο 15⁽⁸⁶¹⁾. Παρά τις διαφορές που επισημάνθηκαν προηγουμένως όσον αφορά τον βαθμό εξατομίκευσης που είναι εγγενής στα είδη σοβαρής βλάβης, ενδέχεται να υπάρχουν αλληλεπικαλύψεις, ιδίως όσον αφορά το άρθρο 15 στοιχεία α) και β). Το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει ότι «η θανατική ποινή έχει καταστεί απαράδεκτη μορφή τιμωρίας, η οποία δεν επιτρέπεται πλέον βάσει του άρθρου 2 [της ΕΣΔΑ], όπως τροποποιήθηκε με τα πρωτόκολλα αριθ. 6 και 13, και ισοδυναμεί με “ποινή ή μεταχείριση απάνθρωπη ή εξευτελιστική” βάσει του άρθρου 3 [της ΕΣΔΑ]»⁽⁸⁶²⁾. Η επιβολή της θανατικής ποινής εγείρει επίσης ζητήματα απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, όπως αναγνώρισε το δικαστήριο στην υπόθεση *Soering*, δεδομένου ότι το πρόσωπο που έχει καταδικαστεί σε θάνατο περνά πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα εν αναμονή εκτέλεσης⁽⁸⁶³⁾. Επιπλέον, το δικαστήριο αναγνώρισε ότι η κατάσταση αυτή «μπορεί να επιδεινωθεί περαιτέρω λόγω του αυθαίρετου χαρακτήρα της διαδικασίας που οδήγησε» στην επιβολή της θανατικής ποινής⁽⁸⁶⁴⁾.

Μολονότι το άρθρο 15 στοιχείο γ), αναφέρεται σαφώς σε καταστάσεις αδιάκριτης άσκησης βίας λόγω ένοπλης σύρραξης, θα πρέπει να σημειωθεί, λαμβανομένης υπόψη της αντιστοιχίας —κατ' ουσίαν— του άρθρου 15 στοιχείο β) με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, ότι το ΕΔΔΑ έχει δηλώσει ότι «ουδέποτε απέκλεισε το ενδεχόμενο μια γενική κατάσταση βίας σε χώρα

⁸⁵⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 38.

⁸⁵⁹ Ό.π.

⁸⁶⁰ ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 24. Το ΔΕΕ παρέπεμψε στο ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, *Bundesrepublik Deutschland κατά ΧΤ*, C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 37, η οποία αφορούσε διαφορετική διάταξη της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), η οποία αντιστοιχούσε, κατ' ουσίαν, στη διάταξη της ΟΕΑΑ και «ως εκ τούτου, η νομολογία σχετικά με τη δεύτερη αυτή διάταξη είναι κρίσιμη για την ερμηνεία της πρώτης».

⁸⁶¹ Βλέπε Storey, H., στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186, σ. 1234.

⁸⁶² ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2015, *AL (XW) κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 44095/14, CE:ECHR:2015:1029JUD004409514 [στο εξής ΕΔΔΑ, 2015, *AL (XW) κατά Ρωσίας*], σκέψη 64, η οποία παραπέμπει στο ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Al-Saadoon και Mufdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 61498/08, CE:ECHR:2010:0302JUD00614980 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2010, *Al-Saadoon και Mufdhi*), σκέψεις 115-123. Αυτό επιβεβαιώθηκε στην απόφαση του ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), της 24ης Ιανουαρίου 2017, *Khamtokhu και Aksenchik κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 60367/08 και 961/11, CE:ECHR:2017:0124JUD006036708 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2017, *Khamtokhu και Aksenchik*], σκέψη 73. Το ΕΔΔΑ είχε εξετάσει κατά το παρελθόν τη θανατική ποινή πρωτίστως σε σχέση με το δικαίωμα στη ζωή και τις προϋποθέσεις για τον περιορισμό του εν λόγω δικαιώματος και/ή τα πρωτόκολλα αριθ. 6 και 13. Βλέπε ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, *Ocalan κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 46221/99, CE:ECHR:2005:0512JUD004622199, σκέψη 166.

⁸⁶³ ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1989, *Soering*, ό.π. υποσημείωση 282, σκέψη 111, η οποία παρατίθεται πληρέστερα στην υποσημείωση 965.

⁸⁶⁴ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, *Ilascu και λοιποί κατά Μολδαβίας και Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 48787/99, CE:ECHR:2004:0708JUD004878799, σκέψη 431.

προορισμού να είναι αρκετά έντονη ώστε να συνεπάγεται ότι κάθε απομάκρυνση προς αυτήν θα συνιστούσε κατ' ανάγκη παράβαση του άρθρου 3 [της ΕΣΔΑ]»⁽⁸⁶⁵⁾.

Όσοι δεν δικαιούνται επικουρική προστασία βάσει της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) μπορούν ακόμη να προστατεύονται από την επαναπροώθηση βάσει του άρθρου 4 και του άρθρου 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ. Για παράδειγμα, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι, ακόμη και αν δεν πληρούνται τα κριτήρια του άρθρου 15 στοιχείο β), «η απομάκρυνση υπηκόου τρίτης χώρας πάσχοντος από σοβαρή ασθένεια προς χώρα στην οποία δεν παρέχεται η κατάλληλη θεραπευτική αγωγή προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροωθήσεως και, ως εκ τούτου, συνιστά παράβαση του άρθρου 5 της οδηγίας [για την επιστροφή], ερμηνευόμενου υπό το πρίσμα του άρθρου 19 του Χάρτη»⁽⁸⁶⁶⁾.

2.4.2. Θανατική ποινή ή εκτέλεση [άρθρο 15 στοιχείο α)]

Η ελληνική απόδοση του άρθρου 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) ορίζει τα εξής:

Άρθρο 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

Η σοβαρή βλάβη συνίσταται σε:

- α) θανατική ποινή ή εκτέλεση [...]

Η «θανατική ποινή» γνωστή και ως ποινή του θανάτου είναι πρακτική που επιβάλλεται από το κράτος και συνίσταται στη θανάτωση ενός ατόμου ως τιμωρία για έγκλημα που διέπραξε⁽⁸⁶⁷⁾. Επισημαίνεται ότι οι διάφορες γλωσσικές αποδόσεις του άρθρου 15 στοιχείο α) διαφέρουν σημαντικά όσον αφορά τη χρήση και, ως εκ τούτου, τη σημασία του όρου «εκτέλεση». Για παράδειγμα, η γερμανική απόδοση αναφέρει «Verhängung oder Vollstreckung der Todesstrafe» (μεταφράζεται ανεπίσημα στην ελληνική γλώσσα ως «επιβολή ή εκτέλεση της θανατικής ποινής»), η ισπανική απόδοση «la condena a la pena de muerte o su ejecución» («η θανατική ποινή ή η εκτέλεσή της»), η ιταλική απόδοση «la condanna o l'esecuzione della pena di morte» («η ποινή ή η εκτέλεση της θανατικής ποινής») και η ουγγρική απόδοση αναφέρει «halálbüntetés kiszabása vagy végrehajtása» («διαταγή ή εκτέλεση της θανατικής ποινής»). Οι εν λόγω γλωσσικές αποδόσεις αναφέρουν ότι τα δύο είδη σοβαρής βλάβης είναι η θανατική ποινή ή η εκτέλεση της θανατικής ποινής. Αντιθέτως, η βουλγαρική, η κροατική, η τσεχική, η ολλανδική, η εσθονική, η

⁸⁶⁵ ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 243, σκέψη 115. Ενώ στην υπόθεση *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου* το ΕΔΔΑ στήριξε τη διαπίστωση του περί παραβίασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ στο γεγονός ότι ο αιτών ανήκε σε ομάδα που εκτίθεται συστηματικά σε πρακτική κακομεταχείρισης, αργότερα, στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι υπήρχε ακραία περίπτωση γενικής κατάστασης βίας στο Μουκντίσο. ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 250.

⁸⁶⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 44, που παραπέμπει στην ΟΕΑΑ και στο ΔΕΕ, (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *Abdida*, ό.π. υποσημείωση 85, σκέψη 48. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *M, X και X*, ό.π. υποσημείωση 33, όπου το δικαστήριο έκρινε ότι, ενώ σε ειδικές περιπτώσεις το άρθρο 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες «στερεί [...] από τον πρόσφυγα την προστασία που παρέχει η αρχή της μη επαναπροώθησης σε χώρα όπου απειλείται η ζωή ή ελευθερία του», «τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να απομακρύνουν, να απελαύνουν ή να εκδίδουν αλλοδαπό σε περίπτωση που συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι θα διατρέξει στη χώρα προορισμού πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 4 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη» (σκέψη 94).

⁸⁶⁷ Hood, R., «*Capital punishment*», *Encyclopaedia Britannica*. ονομάζεται εναλλακτικά θανατική ποινή ή ποινή του θανάτου.

γαλλική, η ελληνική, η λετονική, η πορτογαλική, η σλοβακική και η σλοβενική απόδοση, για παράδειγμα, συνάδουν με το αγγλικό κείμενο. Οι εν λόγω γλωσσικές αποδόσεις παρουσιάζουν τα δύο διακριτά είδη σοβαρής βλάβης ως «θανατική ποινή» ή «εκτέλεση».

Κατά πάγια νομολογία του ΔΕΕ, «σε περίπτωση απόκλισης μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων μιας πράξης του δικαίου της Ένωσης, η τελευταία πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα την όλη οικονομία και τον σκοπό της ρύθμισης της οποίας συνιστά στοιχείο»⁽⁸⁶⁸⁾. Επιπλέον, το δικαστήριο έχει κρίνει ότι «η ανάγκη ομοιόμορφης εφαρμογής και, ως εκ τούτου, ομοιόμορφης ερμηνείας μιας πράξεως της Ένωσης επιτάσσει την ερμηνεία της πράξεως αυτής με γνώμονα τόσο την αληθή βούληση του οργάνου που την εξέδωσε όσο και τον σκοπό που επιδίωκε το τελευταίο, υπό το πρίσμα ιδίως όλων των γλωσσικών αποδόσεών της»⁽⁸⁶⁹⁾.

Επομένως, η ερμηνεία του άρθρου 15 στοιχείο α) δεν μπορεί να στηρίζεται στη διφορούμενη διατύπωση. Τα δύο στοιχεία (θανατική ποινή και εκτέλεση) όπως διατυπώνονται τόσο στην αγγλικά όσο και στην ελληνική απόδοση της διάταξης εξετάζονται στις δύο υποενότητες που ακολουθούν.

2.4.2.1. Θανατική ποινή

Στο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), η θανατική ποινή θεωρείται σοβαρή βλάβη που παρέχει στον αιτούντα δικαίωμα σε καθεστώς επικουρικής προστασίας. Το άρθρο 2 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ ορίζει ότι «[κ]ανείς δεν μπορεί να καταδικασθεί στην ποινή του θανάτου ούτε να εκτελεσθεί». Επιπλέον, το άρθρο 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ απαγορεύει την απομάκρυνση ενός προσώπου προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου⁽⁸⁷⁰⁾. Ο κίνδυνος της θανατικής ποινής θα πρέπει να ανακύπτει στη χώρα καταγωγής του αιτούντος⁽⁸⁷¹⁾. Το ΔΕΕ δεν έχει αποφανθεί ακόμη σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Πέραν των εν λόγω υποχρεώσεων που απορρέουν από τον Χάρτη της ΕΕ, το άρθρο 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) «βασίζεται στις υποχρεώσεις των κρατών μελών που απορρέουν από το άρθρο 1 [του πρωτοκόλλου αριθ. 6] της ΕΣΔΑ και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με την οποία ένα πρόσωπο δεν μπορεί να επαναπροωθηθεί σε χώρα

⁸⁶⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *M, X και X*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψη 88.

⁸⁶⁹ ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Απριλίου 2021, *Vogel Import Export NV κατά Belgische Staat*, C-62/20, EU:C:2021:288, σκέψη 52. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις μεθόδους ερμηνείας, βλέπε EASO, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3.2, σ. 72-74.

⁸⁷⁰ Το άρθρο 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ ορίζει ότι «[κ]ανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση» (η επισήμανση των συντακτών).

⁸⁷¹ Βλέπε επίσης άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το οποίο περιλαμβάνει τη φράση «εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του», και ενότητα 2.4.3.4 κατωτέρω.

στην οποία το εν λόγω πρόσωπο θα αντιμετώπιζε τη θανατική ποινή»⁽⁸⁷²⁾. Το πρωτόκολλο αριθ. 6 κατήργησε τη θανατική ποινή εν καιρώ ειρήνης⁽⁸⁷³⁾. Το πεδίο εφαρμογής του επεκτάθηκε με το πρωτόκολλο αριθ. 13, το οποίο απαγορεύει τη θανατική ποινή σε όλες τις περιστάσεις, αποκλείοντας κάθε παρέκκλιση ακόμη και σε καιρό πολέμου ή εθνικής κατάστασης έκτακτης ανάγκης⁽⁸⁷⁴⁾.

Το ΕΔΔΑ αναφέρει ότι «η εκ των προτέρων γνώση του θανάτου στα χέρια του κράτους αναπόφευκτα προκαλεί έντονη ψυχική οδύνη»⁽⁸⁷⁵⁾ και ότι «η “ποινή του θανάτου” [...] ισοδυναμεί με “ποινή ή μεταχείριση απάνθρωπη ή εξευτελιστική” σύμφωνα με το άρθρο 3»⁽⁸⁷⁶⁾. Εάν δεν μπορεί να αποκλειστεί πραγματικός κίνδυνος εκτέλεσης, η απειλή της θανατικής ποινής, η οποία είναι πιθανό να προκαλέσει φόβο και αγωνία που ισοδυναμεί με απάνθρωπη και εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση για τους σκοπούς του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, είναι πιθανό να συνιστά σοβαρή βλάβη κατά την έννοια του άρθρου 15 στοιχείο β).

Δεν είναι απαραίτητο η θανατική ποινή να έχει ήδη επιβληθεί στη χώρα καταγωγής. Ο πραγματικός κίνδυνος επιβολής της θανατικής ποινής κατά την επιστροφή αρκεί για να τύχει της προστασίας του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Ως εκ τούτου, αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί επαρκές για τη θεμελίωση δικαιώματος βάσει του άρθρου 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)⁽⁸⁷⁷⁾.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), «[η] αξιολόγηση της αίτησης διεθνούς προστασίας θα πρέπει να γίνεται σε εξατομικευμένη βάση και να περιλαμβάνει τη συνεκτίμηση όλων των συναφών στοιχείων που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής [...], συμπεριλαμβανομένων των νόμων και των κανονισμών στη χώρα καταγωγής και του τρόπου εφαρμογής τους». Στην υπόθεση Fathi, το ΔΕΕ έκρινε ότι η

⁸⁷² Το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 6 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι «[η] ποινή του θανάτου καταργείται. Κανείς δεν μπορεί να καταδικασθεί σε τέτοια ποινή, ούτε να εκτελεσθεί». Βλέπε Σημείωμα της προεδρίας προς τη Στρατηγική Επιτροπή για τη Μετανάστευση, τα Σύνορα και το Ασυλο, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 20 Σεπτεμβρίου 2002, 12148/02 LIMITE ASILE 43, σ. 4. Στη συνέχεια, το σημείωμα της προεδρίας αναφέρει ότι «ο κίνδυνος επιβολής της θανατικής ποινής δεν περιλαμβάνεται ρητά στον ορισμό της επικουρικής προστασίας που παρουσίασε η Επιτροπή. Ωστόσο, υπάρχει συναίνεση μεταξύ των κρατών μελών ότι στα άτομα που διατρέχουν τέτοιον κίνδυνο θα πρέπει να χορηγείται επικουρική προστασία, υπό την προϋπόθεση ότι δεν μπορούν να αποκλειστούν από αυτή». Δεδομένου ότι η διατύπωση δεν έχει αλλάξει μεταξύ της ΟΕΑΑ (στην οποία παραπέμπει το σημείωμα της προεδρίας) και της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), αυτό ισχύει και για την ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Βλέπε ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1989, Soering, ό.π. υποσημείωση 282· ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Μαρτίου 2008, Hakizimana κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 37913/05, CE:ECHR:2008:0327DEC003791305· ΕΔΔΑ, απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2005, Bader και Kanbor κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 13284/04, CE:ECHR:2005:1108JUD001328404, σκέψη 42· ΕΔΔΑ, 2010, Al-Saadoon και Mufdhi, ό.π. υποσημείωση 865, σκέψη 123· ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2014, Al Nashiri κατά Πολωνίας, προσφυγή αριθ. 28761/11, CE:ECHR:2014:0724JUD002876111 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2014, Al Nashiri κατά Πολωνίας), σκέψεις 456 και 578· ΕΔΔΑ, 2015, AL (XW) κατά Ρωσίας, ό.π. υποσημείωση 865, σκέψη 64· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2017, Khamtokhu και Aksenchik, ό.π. υποσημείωση 865, σκέψη 73.

⁸⁷³ Πρωτόκολλο αριθ. 6 στη Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σχετικά με την κατάργηση της ποινής του θανάτου, 28 Απριλίου 1983

⁸⁷⁴ Πρωτόκολλο αριθ. 13 στη Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιστάσεις, 3 Μαΐου 2002.

⁸⁷⁵ ΕΔΔΑ, 2010, Al-Saadoon και Mufdhi, ό.π. υποσημείωση 865, σκέψη 115.

⁸⁷⁶ ΕΔΔΑ, 2015, AL (XW) κατά Ρωσίας, ό.π. υποσημείωση 865, σκέψη 64, που παραπέμπει στο ΕΔΔΑ, 2010, Al-Saadoon και Mufdhi, ό.π. υποσημείωση 865, σκέψεις 115-123.

⁸⁷⁷ ΕΔΔΑ, 2010, Al-Saadoon και Mufdhi, ό.π. υποσημείωση 865, σκέψη 123: «Το άρθρο 2 [της ΕΣΔΑ] και το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 13 απαγορεύουν την έκδοση ή την απέλαση προσώπου σε άλλο κράτος, όταν υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να του επιβληθεί εκεί η θανατική ποινή [...]».

επιβολή θανατικής ποινής για αποστασία «μπορεί από μόν[η της] να αποτελεί “πράξη δίωξης”, [...] αρκεί η κύρωση αυτή να επιβάλλεται όντως εντός της χώρας καταγωγής η οποία έχει θεσπίσει μια τέτοια ρύθμιση»⁽⁸⁷⁸⁾. Κατ’ αναλογία, στο πλαίσιο της σοβαρής βλάβης, πρέπει να εξεταστεί αν η θανατική ποινή εκτελείται πράγματι στην πράξη.

Το CNDA (Γαλλία) χορήγησε επικουρική προστασία σε αιτούσα η οποία είχε καταδικαστεί σε θανατική ποινή από ισλαμικό δικαστήριο της Σομαλίας για μοιχεία. Το CNDA επισήμανε ότι, σύμφωνα με τις διαθέσιμες ΠΧΚ, σε παρόμοιες περιπτώσεις εφαρμόστηκε το ισλαμικό δίκαιο στην πράξη⁽⁸⁷⁹⁾.

Όταν δεν υπάρχει νομική δυνατότητα εκτέλεσης της θανατικής ποινής στην περίπτωση του αιτούντος λόγω υποχρεωτικής μετατροπής της θανατικής ποινής σε ποινή ισόβιας κάθειρξης, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων θα πρέπει να εξετάσουν αν ο αιτών θα αντιμετώπιζε όντως πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης όπως ορίζεται στο άρθρο 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Σε υπόθεση όπου υπήρχε αναστολή στην εκτέλεση της θανατικής ποινής στην Τυνησία, η οποία τηρούνταν ανεξαιρέτως από το 1991, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι ο αιτών δεν μπορούσε να ισχυριστεί ότι «έχει βάσιμο φόβο εκτέλεσης που συνεπάγεται τεράστια ψυχική οδύνη»⁽⁸⁸⁰⁾.

2.4.2.2. Εκτέλεση

Το δεύτερο είδος σοβαρής βλάβης στο άρθρο 15 στοιχείο α) είναι η **εκτέλεση** ή, σε ορισμένες γλωσσικές αποδόσεις, η εκτέλεση της θανατικής ποινής (βλέπε ανάλυση των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων στην ενότητα 2.4.2 ανωτέρω). Ο όρος «εκτέλεση» αναφέρεται στη σκόπιμη θανάτωση ενός προσώπου από κρατικούς ή μη κρατικούς υπευθύνους που ασκούν κάποιο είδος εξουσίας. Δεν έχει ακόμη τεθεί ενώπιον του ΔΕΕ το ζήτημα του αν καλύπτονται οι **εξωδικαστικές εκτελέσεις**, οι οποίες συνιστούν αυθαίρετη στέρηση της ζωής κατά παράβαση του άρθρου 2 του Χάρτη της ΕΕ, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 2 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 6 της ΕΣΔΑ, ή αν το άρθρο 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) περιορίζεται σε θανατική ποινή και στην εκτέλεσή της. Ωστόσο, το ζήτημα των εξωδικαστικών εκτελέσεων έχει τεθεί ενώπιον του ΕΔΔΑ σε σχέση με τις διατάξεις της ΕΣΔΑ⁽⁸⁸¹⁾. Το ΕΔΔΑ, για παράδειγμα, έχει εξετάσει υποθέσεις στις οποίες

⁸⁷⁸ ΔΕΕ, 2018, *Fathi*, ό.π. υποσημείωση 214, σκέψη 96.

⁸⁷⁹ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Μαρτίου 2018, *Mme S.*, αριθ. 17037345 C. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 2015, *M. B.*, αριθ. 10013998 C +, σχετικά με αιτούντα που αντιμετωπίζει τη θανατική ποινή στο Μπαγκλαντές. Το CNDA επανεξέτασε τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με την εκτέλεση της θανατικής ποινής στην πράξη, μολονότι στη συγκεκριμένη υπόθεση ο αιτών αποκλείστηκε με την αιτιολογία ότι είχε διαπράξει σοβαρό έγκλημα.

⁸⁸⁰ ΕΔΔΑ, απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2018, *Saidani κατά Γερμανίας*, προσφυγή αριθ. 17675/18, CE:ECHR:2018:0904DEC001767518, σκέψη 33. Η σκέψη 38 καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «θα είναι ευλόγως προβλέψιμο για εκείνον ότι η ποινή θα μετατραπεί αργά ή γρήγορα σε ισόβια κάθειρξη, δεδομένου ότι κάθε θανατική ποινή στην Τυνησία μετατρέπεται αργά ή γρήγορα σε ισόβια κάθειρξη με προεδρική χάρη» και ότι υπήρχε δυνατότητα επακόλουθης απόλυσης υπό όρους βάσει του ποινικού δικαίου με αντικειμενικά και προκαθορισμένα κριτήρια.

⁸⁸¹ ΕΔΔΑ, *Guide on Article 2 of the European Convention on Human Rights: Right to life*, επικαιροποιήθηκε στις 30 Απριλίου 2021 [στο εξής ΕΔΔΑ, *Guide on Article 2 ECHR: Right to life*, 2021], ενότητα III.C.3, σ. 28. Οι *Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων* (ΕΕ C 303 της 14.12.2007, σ. 17-35) αναφέρουν ότι οι διατάξεις του άρθρου 2 του Χάρτη της ΕΕ αντιστοιχούν σε εκείνες του άρθρου 2 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ και του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 6 της ΕΣΔΑ.

κρατικός υπεύθυνος εμπλεκόταν στη θανάτωση ή γνώριζε ή συγκατατέθηκε σε αυτήν⁽⁸⁸²⁾, καθώς και υποθέσεις στις οποίες οι αρχές δεν έλαβαν εύλογα μέτρα για την προστασία του δικαιώματος στη ζωή⁽⁸⁸³⁾.

Αφενός, η αναγνώριση στο άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ότι μπορεί να υπάρχουν μη κρατικοί υπεύθυνοι σοβαρής βλάβης και το γεγονός ότι η διατύπωση σε ορισμένες γλωσσικές αποδόσεις του άρθρου 15 στοιχείο α) περιλαμβάνει τη θανατική ποινή ή την εκτέλεση φαίνεται να συνηγορούν υπέρ μιας ευρύτερης ερμηνείας⁽⁸⁸⁴⁾. Το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο έχει αποφανθεί επανειλημμένα ότι η «θανατική ποινή», όπως αναφέρεται στο άρθρο 15 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), μπορεί να επιβληθεί και να εκτελεστεί μόνο από κρατικές ή οιονεί κρατικές αρχές, ενώ η «εκτέλεση» μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί από μη κρατικούς υπευθύνους σύμφωνα με το άρθρο 6 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) και χωρίς επίσημη ποινή ή νομικές διαδικασίες⁽⁸⁸⁵⁾. Από την άλλη πλευρά, το συστηματικό πλαίσιο και το ιστορικό θέσπισης του άρθρου 15 στοιχείο α), συνηγορούν υπέρ της διάκρισης μεταξύ του γεγονότος ότι «η θανατική ποινή έχει καταστεί απαράδεκτη μορφή ποινής»⁽⁸⁸⁶⁾ και της γενικής προστασίας της ανθρώπινης ζωής. Επομένως, φαίνεται απαραίτητη η προϋπόθεση να υπάρχει τουλάχιστον ένα στοιχείο ηθελημένης επισημοποιημένης τιμωρίας από κρατικούς ή μη κρατικούς υπευθύνους και όχι απλώς κίνδυνος να καταστεί ο ενδιαφερόμενος θύμα εξωδικαστικής βίας⁽⁸⁸⁷⁾. Ως εκ τούτου, το άρθρο 15 στοιχείο α) πρέπει να διακρίνεται από τους κινδύνους που ανακύπτουν λόγω «αδιάκριτης ασκήσεως βίας» σε ένοπλη σύρραξη (βλέπε ενότητα 2.4.4 κατωτέρω).

⁸⁸² Βλέπε ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Ιουλίου 2001, *Avsar κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 25657/94, CE:ECHR:2001:0710JUD002565794, σχετικά με τον αδελφό αιτούντος που απήχθη και δολοφονήθηκε από φύλακες των χωριών, τους οποίους το ΕΔΔΑ περιέγραψε ως «εθελοντές πολίτες με οιονεί αστυνομικά καθήκοντα»· στη συνέχεια, το δικαστήριο διαπίστωσε παράβαση του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ· σκέψεις 413-414 και 416. Βλέπε επίσης τις ακόλουθες υποθέσεις του ΕΔΔΑ, οι οποίες αφορούν εξωδικαστικές εκτελέσεις στην Τσετσενία: απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2005, *Khashiyev και Akayeva κατά Ρωσίας*, προσφυγές αριθ. 57942/00 και 57945/00, CE:ECHR:2005:0224JUD005794200, σκέψεις 146-147· απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2006, *Estamirov και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 60272/00, CE:ECHR:2006:1012JUD006027200, σκέψη 114· απόφαση της 26ης Ιουλίου 2007, *Musayeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 74239/01, CE:ECHR:2007:0726JUD007423901, σκέψη 155· και απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2010, *Amuyeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 17321/06, CE:ECHR:2010:1125JUD001732106, σκέψεις 83-84. Άλλες υποθέσεις είναι οι: ΕΔΔΑ, απόφαση της 23ης Μαΐου 2001, *Denizci και λοιποί κατά Κύπρου*, προσφυγές αριθ. 25316-25321/94, 27207/95, CE:ECHR:2001:0523JUD002531694 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2001, *Denizci και λοιποί κατά Κύπρου*), σκέψη. 373· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2005, *Gongadze κατά Ουκρανίας*, προσφυγή αριθ. 34056/02, CE:ECHR:2005:1108JUD003405602, σκέψη 166.

⁸⁸³ ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Απριλίου 2004, *Buldan κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 28298/95, CE:ECHR:2004:0420JUD002829895, σκέψεις 81 και 86, και τουρκικές υποθέσεις, ως αποτέλεσμα της σύρραξης στη νοτιοανατολική Τουρκία το 1993 και το 1994 όπου μέλη των ανταρτών στοχοποιούσαν πρόσωπα για τα οποία υπήρχαν υποψίες ότι υποστήριζαν το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν, όπως ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Μαρτίου 2004, *Nuray Sen κατά Τουρκίας (αριθ. 2)*, προσφυγή αριθ. 25354/94, CE:ECHR:2004:0330JUD002535494· απόφαση της 28ης Μαρτίου 2000, *Mahmut Kaya κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 22535/93, CE:ECHR:2000:0328JUD002253593 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2000, *Mahmut Kaya κατά Τουρκίας*), σκέψεις 89 και 101· απόφαση της 2ας Νοεμβρίου 2004, *Seyhan κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 33384/96, CE:ECHR:2004:1102JUD003338496, σκέψη 82· και απόφαση της 28ης Μαρτίου 2000, *Kilic κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 22492/93, CE:ECHR:2000:0328JUD002249293, σκέψεις 64 και 77.

⁸⁸⁴ Βλέπε, υπό την έννοια αυτή, IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the QD and APD*, ό.π. υποσημείωση 759, σ. 33.

⁸⁸⁵ Βλέπε τις ακόλουθες αποφάσεις του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία): απόφαση της 28ης Ιουλίου 2009, *LO κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 5, *Azs 40/2009-74 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)*· απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2009, *AR κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 1, *Azs 107/2008-78 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)*· απόφαση της 18ης Μαρτίου 2015, *TB κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 8, *Azs 92/2014-49*.

⁸⁸⁶ ΕΔΔΑ, 2015, *AL (XW) κατά Ρωσίας*, ό.π. υποσημείωση 865, σκέψη 64.

⁸⁸⁷ Για το κείμενο του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 6 της ΕΣΔΑ, βλέπε υποσημείωση 875 ανωτέρω.

Το άρθρο 15 στοιχείο α) δεν προβλέπει ότι η εκτέλεση πρέπει να συνοδεύεται από επιβαρυντικές περιστάσεις. Ως εκ τούτου, κάθε πραγματικός κίνδυνος εκτέλεσης αρκεί για να δικαιολογήσει τη χορήγηση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας, ακόμη και αν η θανατική ποινή επιβάλλεται για ειδεχθές έγκλημα, εκτός εάν ισχύει κάποια από τις ρήτρες αποκλεισμού.

2.4.3. Βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του [άρθρο 15 στοιχείο β)]

Το άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) έχει ως εξής:

Άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

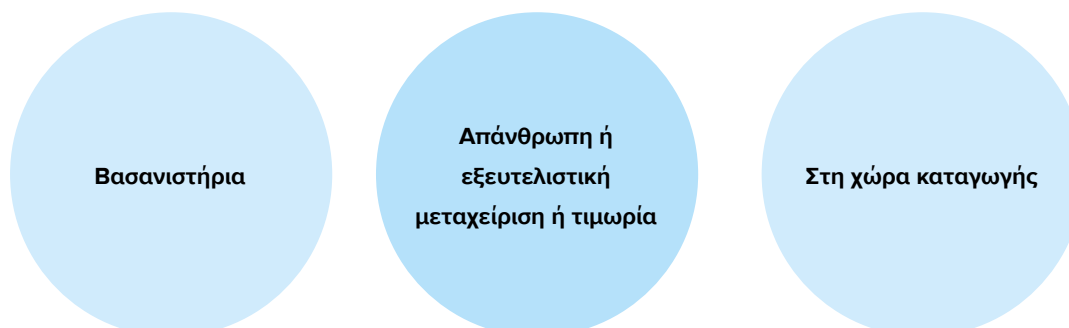
Η σοβαρή βλάβη συνίσταται σε:

[...]

β) βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του.

Συνεπώς, το άρθρο 15 στοιχείο β) περιλαμβάνει τρία στοιχεία: (1) βασανιστήρια, ή (2) απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, που λαμβάνει χώρα (3) στη χώρα καταγωγής, όπως φαίνεται στο σχήμα 5.

Σχήμα 5: Τα διαφορετικά στοιχεία του άρθρου 15 στοιχείο β)

Μετά από ορισμένες γενικές παρατηρήσεις, η ενότητα 2.4.3 περιέχει ενότητες που εξετάζουν καθένα από τα στοιχεία αυτά με τη σειρά, ακολουθεί ενότητα σχετικά με ειδικές καταστάσεις βάσει του άρθρου 15 στοιχείο β), όπως αναφέρεται στον πίνακα 40.

Πίνακας 40: Διάρθρωση της ενότητας 2.4.3

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
<u>2.4.3.1</u>	Γενικές παρατηρήσεις	<u>216</u>
<u>2.4.3.2</u>	Βασανιστήρια	<u>217</u>
<u>2.4.3.3</u>	Απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία	<u>221</u>
<u>2.4.3.4</u>	Στη χώρα καταγωγής του αιτούντος	<u>228</u>
<u>2.4.3.5</u>	Ειδικές καταστάσεις βάσει του άρθρου 15 στοιχείο β) της οδηγία για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση)	<u>228</u>

2.4.3.1. Γενικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με το ΔΕΕ στην απόφασή του στην υπόθεση ΜΡ, το άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση):

«πρέπει να ερμηνευθεί και να εφαρμοσθεί διασφαλιζομένων των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 4 [του Χάρτη της ΕΕ], το οποίο εκφράζει μια από τις θεμελιώδεις αξίες της Ένωσης και των κρατών μελών της και έχει απόλυτο χαρακτήρα καθόσον **συνδέεται ευθέως με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας**, ο οποίος κατοχυρώνεται στο άρθρο 1 του Χάρτη»⁽⁸⁸⁸⁾.

Το άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ ορίζει ότι «[κ]ανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση». Επιπλέον, το δικαστήριο συνέχισε στην απόφασή του στην υπόθεση ΜΡ, επισημαίνοντας ότι, «συμφώνως προς το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, εφόσον τα δικαιώματα που κατοχυρώνει το άρθρο 4 του Χάρτη αντιστοιχούν σε αυτά που κατοχυρώνει το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, η έννοια και η εμβέλεια των εν λόγω δικαιωμάτων είναι οι ίδιες με αυτές που τους προσδίδει το εν λόγω άρθρο 3 της ΕΣΔΑ»⁽⁸⁸⁹⁾. Το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι «Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπων ή εξευτελιστικάς». Ως εκ τούτου, η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την ερμηνεία των όρων «βασανιστήρια» και «απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία» στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ θα πρέπει να διαπνέει την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στους εν λόγω όρους στο άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Ωστόσο, η διατύπωση του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) διαφέρει από τη διατύπωση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 15 στοιχείο β), η σοβαρή βλάβη συνίσταται σε βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος «στη χώρα καταγωγής του» (η έμφαση των συντακτών). Όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ στην υπόθεση Μ' Bodj, είναι σαφές από το άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ότι «τυγχάνει εφαρμογής μόνο σε περίπτωση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως αιτούντος διεθνή προστασία στη χώρα καταγωγής του»⁽⁸⁹⁰⁾. Ως εκ τούτου, «ο νομοθέτης της Ένωσης προβλέπει τη χορήγηση του καθεστώτος της επικουρικής προστασίας μόνο στις περιπτώσεις που η προαναφερθείσα μεταχείριση λαμβάνει χώρα στη χώρα καταγωγής του αιτούντος»⁽⁸⁹¹⁾ (Βλέπε επίσης ενότητα [2.4.3.4](#) κατωτέρω).

Επιπλέον, το δικαστήριο επισήμανε ότι «ορισμένα στοιχεία του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 15, στοιχείο β) της [ΟΕΑΑ], καθώς και η ratio της συγκεκριμένης οδηγίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την ερμηνεία της συγκεκριμένης διατάξεως»⁽⁸⁹²⁾.

Μια πράξη ή ένα μέτρο πρέπει να μπορεί να χαρακτηριστεί βασανιστήριο ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία για να πληροί τις προϋποθέσεις βάσει του

⁸⁸⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 36 (η επισήμανση των συντακτών).

⁸⁸⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 37.

⁸⁹⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, Μ' Bodj, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 33. Το ΔΕΕ επισήμανε το γεγονός αυτό όσον αφορά την ΟΕΑΑ.

⁸⁹¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, Μ' Bodj, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 33.

⁸⁹² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, Μ' Bodj, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 34.

άρθρου 15 στοιχείο β). Η νομολογία του ΕΔΔΑ αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στα τρία είδη κακομεταχείρισης. Το καθένα μπορεί να διακρίνεται ανάλογα με τη **σοβαρότητα του πόνου ή της οδύνης που προκαλείται και την πρόθεση και το κίνητρο της μεταχείρισης**.

Όπως έχει επισημάνει το ΕΔΔΑ, κάθε φορά που:

«έχει διαπιστώσει ότι μια προτεινόμενη απομάκρυνση θα συνιστούσε παράβαση του άρθρου 3 λόγω πραγματικού κινδύνου κακομεταχείρισης που θα επιβαλλόταν εσκεμμένα στο κράτος υποδοχής, συνήθως απέφυγε να εξετάσει αν η εν λόγω κακομεταχείριση θα πρέπει να χαρακτηριστεί ως βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή»⁽⁸⁹³⁾.

Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, κακομεταχείριση, συμπεριλαμβανομένης της ποινής:

«πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 [...] Η εκτίμηση του ελάχιστου αυτού επιπέδου έχει αναπόφευκτα σχετικό χαρακτήρα· εξαρτάται από το σύνολο των περιστάσεων της υπόθεσης, όπως η φύση και το πλαίσιο της μεταχείρισης, ο τρόπος και η μέθοδος εκτέλεσής της, η διάρκεια, οι σωματικές και πνευματικές συνέπειές της και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, η ηλικία και η κατάσταση της υγείας του θύματος»⁽⁸⁹⁴⁾.

2.4.3.2. Βασανιστήρια

Το ΔΕΕ δεν έχει εξετάσει την ερμηνεία του όρου «βασανιστήρια» στο άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Ωστόσο, στην υπόθεση ΜΡ υπενθύμισε ότι «τα κριτήρια για την παροχή της επικουρικής προστασίας ορίζονται επί τη βάση των διεθνών πράξεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα»⁽⁸⁹⁵⁾. Το ΔΕΕ παρέπεμψε ρητά στην υπόθεση ΜΡ στην CAT και συγκεκριμένα στο άρθρο 14⁽⁸⁹⁶⁾. Η υπόθεση αφορούσε αιτούντα ο οποίος, όπως επισήμανε

⁸⁹³ ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, *Harkins και Edwards κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 9146/07 και 32650/07, CE:ECHR:2012:0117JUD000914607 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2012, *Harkins και Edwards*), σκέψη 123. Το δικαστήριο έκρινε ότι η διάκριση «μεταξύ των βασανιστηρίων, αφενός, και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών, αφετέρου [...] είναι ευκολότερη στο εθνικό πλαίσιο, όπου το Δικαστήριο καλείται, κατά την εξέταση των προσφυγών που υποβάλλονται βάσει του άρθρου 3, να αξιολογήσει ή να χαρακτηρίσει πράξεις που έχουν ήδη διαπραχθεί. Όταν, όπως και στο εξωεδαφικό πλαίσιο, απαιτείται αξιολόγηση προοπτικών, δεν είναι πάντοτε δυνατό να προσδιοριστεί αν η κακομεταχείριση που ενδέχεται να προκύψει στο κράτος υποδοχής θα είναι αρκετά σοβαρή ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως βασανιστήρια [...]» (σκέψη 122). Ωστόσο, «ο απόλυτος χαρακτήρας του άρθρου 3 δεν σημαίνει ότι οποιαδήποτε μορφή κακομεταχείρισης εμποδίζει την απομάκρυνση από συμβαλλόμενο κράτος» (σκέψη 129).

⁸⁹⁴ ΕΔΔΑ (ολομέλεια), απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 1978, *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 5310/71, CE:ECHR:1978:0118JUD000531071 [στο εξής ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1978, *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*], σκέψη 162. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1989, *Soering*, ό.π. υποσημείωση 282, σκέψη 100· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψη 219. Επισημαίνεται ότι στο ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2021, *Savran κατά Δανίας*, προσφυγή αριθ. 57467/15 CE:ECHR:2021:1207JUD005746715 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2021, *Savran*], το ΕΔΔΑ παρέπεμψε στις ακόλουθες υποθέσεις: ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 27ης Μαΐου 2008, *N κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 26565/05, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, *N κατά Ηνωμένου Βασιλείου*], σκέψη 29· ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, *Paposhvili κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *Paposhvili*], σκέψη 174· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2015, *Bouyid κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 23380/09, CE:ECHR:2015:0928JUD00233800, σκέψη 86.

⁸⁹⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *ΜΡ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 52. Βλέπε επίσης αιτιολογική σκέψη 34 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

⁸⁹⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *ΜΡ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 52.

το δικαστήριο, «βασανίστηκε από τις αρχές της χώρας καταγωγής του και ο οποίος υποφέρει από σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες που θα μπορούσαν να επιδεινωθούν σημαντικά, με τον σοβαρό κίνδυνο να αυτοκτονήσει, σε περίπτωση επιστροφής στην εν λόγω χώρα»⁽⁸⁹⁷⁾ (βλέπε ενότητα 2.4.3.5.3 κατωτέρω).

Δεδομένου ότι το άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αντιστοιχεί, κατ' ουσίαν, στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, η νομολογία του ΕΔΔΑ πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία της έννοιας και του πεδίου εφαρμογής του όρου «βασανιστήρια». Προκειμένου να κρίνει «αν μια συγκεκριμένη μορφή κακομεταχείρισης θα πρέπει να χαρακτηριστεί ως βασανιστήρια», το ΕΔΔΑ έκρινε ότι «φαιίνεται ότι πρόθεση της Σύμβασης ήταν να αποδώσει, μέσω της διάκρισης αυτής, ειδικό στίγμα στην **εσκεμμένη απάνθρωπη μεταχείριση που προκαλεί πολύ σοβαρή και σκληρή οδύνη**»⁽⁸⁹⁸⁾.

Το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι η CAT προβαίνει επίσης σε μια τέτοια διάκριση, όπως προκύπτει από τα άρθρα 1 παράγραφος 1 και 16 παράγραφος 1⁽⁸⁹⁹⁾, τα οποία ορίζουν τα ακόλουθα:

Άρθρα 1 παράγραφος 1 και 16 παράγραφος 1 της CAT

1(1). Για τους σκοπούς αυτής της Σύμβασης, ο όρος «βασανιστήρια» σημαίνει **κάθε πράξη με την οποία, σωματικός ή ψυχικός πόνος ή έντονη οδύνη επιβάλλονται με πρόθεση σ' ένα πρόσωπο, με σκοπό ιδίως να αποκτηθούν απ' αυτό ή από τρίτο πρόσωπο πληροφορίες ή ομολογίες, να τιμωρηθεί για μια πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο ότι την έχει διαπράξει, να εκφοβηθεί ή εξαναγκασθεί αυτός ή τρίτο πρόσωπο, ή για κάθε άλλο λόγο που βασίζεται σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής, εφ' όσον ένας τέτοιος πόνος ή οδύνη επιβάλλονται από δημόσιο λειτουργό ή κάθε πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υποκίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του. Δεν περιλαμβάνονται ο πόνος ή η οδύνη που προέρχονται μόνον από πράξεις συμφυείς ή παρεμπόπτουσες προς νόμιμες κυρώσεις.**

[...]

⁸⁹⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 45.

⁸⁹⁸ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Ιουλίου 1999, *Selmouni κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 25803/94, CE:ECHR:1999:0728JUD002580394 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1999, *Selmouni*], σκέψη 96 (η επισήμανση των συντακτών). Στην υπόθεση ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1978, *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 897, το δικαστήριο έκρινε ότι οι πέντε τεχνικές (πολύωρη ορθοστασία σε επίπονη στάση, κάλυψη με κουκούλα, υποβολή σε θόρυβο, στέρηση ύπνου και στέρηση τροφής και ποτών), εφαρμοζόμενες συνδυαστικά και συστηματικά για την απόσπαση ομολογιών, «αναμφίβολα ισοδυναμούσαν με απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση», αλλά «δεν υπέστησαν την ιδιαίτερη ένταση και τη βίαιη μεταχείριση που συνεπάγεται η λέξη βασανιστήρια [...]» (σκέψη 167). Το ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 1997, *Aydin κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 23178/94, CE:ECHR:1997:0925JUD002317894 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1997, *Aydin κατά Τουρκίας*], σκέψη 82, κατέληξε στο συμπέρασμα, στη σκέψη 86, ότι «η σώρευση πράξεων σωματικής και ψυχικής βίας εις βάρος της αιτούσας και η ιδιαίτερα βίαιη μεταχείριση που υπέστη [υπό κράτηση] ισοδυναμούσαν με βασανιστήρια». Βλέπε, επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1996, *Aksoy κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 21987/93, CE:ECHR:1996:1218JUD00219879 (στο εξής ΕΔΔΑ, 1996, *Aksoy κατά Τουρκίας*), σκέψη 64.

⁸⁹⁹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1999, *Selmouni*, ό.π. υποσημείωση 901, σκέψη 97.

16(1). Κάθε Κράτος Μέρος αναλαμβάνει την υποχρέωση να εμποδίζει σε οποιαδήποτε εδαφική περιοχή της δικαιοδοσίας του άλλες πράξεις σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που δεν συνιστούν βασανιστήρια, όπως καθορίζεται στο άρθρο 1, όταν αυτές οι πράξεις γίνονται ή υποκινούνται ή διαπράττονται με τη συναίνεση ή ανοχή ενός δημόσιου υπάλληλου ή άλλου προσώπου που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα. Ειδικότερα, οι υποχρεώσεις που περιλαμβάνονται στα άρθρα 10, 11, 12 και 13 εφαρμόζονται με την αντικατάσταση της αναφοράς στα βασανιστήρια με την αναφορά στους άλλους τρόπους σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. [Η επισήμανση των συντακτών.]

Η Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων δέχθηκε, στην υπόθεση *Elmi* κατά *Αυστραλίας*, ότι τα βασανιστήρια κατά την έννοια του άρθρου 1 της CAT μπορούν να επιβάλλονται από δημόσιους αξιωματούχους είτε είναι de facto είτε de jure⁽⁹⁰⁰⁾. Αντιθέτως, το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ δεν περιορίζει την έννοια των «βασανιστηρίων» στις πράξεις που διαπράττονται από ή με τη συναίνεση ή την ανοχή δημόσιων αξιωματούχων ή άλλων προσώπων που ενεργούν υπό επίσημη ιδιότητα. Στην υπόθεση *Mahmut Kaya* κατά *Τουρκίας*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το άρθρο 3 «απαιτεί από τα κράτη να λαμβάνουν μέτρα που να διασφαλίζουν ότι τα άτομα που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους δεν υφίστανται βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, συμπεριλαμβανομένης της κακομεταχείρισης που ασκείται από ιδιώτες»⁽⁹⁰¹⁾.

Επομένως τα «βασανιστήρια» βάσει της CAT περιορίζονται σε περιπτώσεις όπου «πόνος ή οδύνη επιβάλλονται από δημόσιο λειτουργό ή κάθε πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υποκίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του», δεν υπάρχει τέτοιος περιοριστικός όρος στη διατύπωση της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Έτσι, το ιρλανδικό High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) έκρινε ότι ένας τέτοιος «περιορισμός δεν έχει εφαρμογή στο άρθρο 15 της οδηγίας»⁽⁹⁰²⁾. Επιπλέον, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία έκρινε ότι «η προϋπόθεση του δημόσιου αξιωματούχου δεν αποτελεί προαπαιτούμενο βάσει του εθιμικού διεθνούς δικαίου σε σχέση με την ποινική ευθύνη ενός ατόμου για βασανιστήρια εκτός του πλαισίου της Σύμβασης για τα βασανιστήρια»⁽⁹⁰³⁾.

Στην υπόθεση *Selmouni*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η **σοβαρότητα του πόνου ή της οδύνης**, κατά την έννοια του άρθρου 1 της CAT, είναι:

«όπως η “ελάχιστη σοβαρότητα” που απαιτείται για την εφαρμογή του άρθρου 3 [της ΕΣΔΑ] είναι αναπόφευκτα σχετική· εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, όπως τη διάρκεια της μεταχείρισης, τις σωματικές και ψυχικές συνέπειες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος, κ.λπ.»⁽⁹⁰⁴⁾.

⁹⁰⁰ Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, απόψεις της 14ης Μαΐου 1999, *SS Elmi κατά Αυστραλίας*, αριθ. 120/1998, CAT/C/22/D/120/1998 (στο εξής Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, 1999, *SS Elmi*, αριθ. 120/1998).

⁹⁰¹ ΕΔΔΑ, 2000, *Mahmut Kaya κατά Τουρκίας*, ό.π. υποσημείωση 886, σκέψη 115.

⁹⁰² High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 27ης Ιουλίου 2007, *NH v Minister for Justice*, [2007] IEHC 277, σκέψη 51. Σε κάθε περίπτωση, η Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, 1999, *SS Elmi*, αριθ. 120/1998, ό.π. υποσημείωση 903, αποφάνθηκε ότι τα βασανιστήρια μπορούν να επιβάλλονται από de facto κρατικούς υπευθύνους.

⁹⁰³ Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία (τμήμα εφέσεων), απόφαση της 12ης Ιουνίου 2002, *Εισαγγελέας κατά Kunarac και λοιπών*, αριθ. IT-96-23 και IT-96-23/1-A, σκέψη 148.

⁹⁰⁴ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1999, *Selmouni*, ό.π. υποσημείωση 901, σκέψη 100.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, μια πράξη μπορεί να προκαλέσει σοβαρό πόνο ή οδύνη (π.χ. βιασμός από αξιωματούχο) ⁽⁹⁰⁵⁾. Σε άλλες περιπτώσεις, η σώρευση ή ο συνδυασμός διαφορετικών πράξεων θα πληροί το όριο ⁽⁹⁰⁶⁾.

Το ΕΔΔΑ δεν έχει προσδιορίσει επακριβώς τον απαιτούμενο βαθμό σοβαρότητας. Στην υπόθεση *Dikme*, η σοβαρότητα της ανάκρισης του αιτούντος τον άφησε «σε μόνιμη κατάσταση σωματικού πόνου και άγχους, λόγω της αβεβαιότητας που είχε για την τύχη του και τα χτυπήματα που του προκλήθηκαν επανειλημμένα κατά τη διάρκεια των μακροχρόνιων ανακρίσεων» ⁽⁹⁰⁷⁾. Στην υπόθεση *Menesheva*, η αιτούσα ήταν 19χρονη γυναίκα «αντιμέτωπη με πολλούς άνδρες αστυνομικούς» ⁽⁹⁰⁸⁾. Στην περίπτωση της, «η κακομεταχείριση διήρκεσε αρκετές ώρες κατά τη διάρκεια των οποίων ξυλοκοπήθηκε δύο φορές και υπέστη άλλες μορφές βίαιης σωματικής και ηθικής κακοποίησης» ⁽⁹⁰⁹⁾. Στην υπόθεση *Aksoy*, «πέρα από τον έντονο πόνο [...] εκείνη τη στιγμή, τα ιατρικά αποδεικτικά στοιχεία δείχνουν ότι οδήγησε σε παράλυση και των δύο χεριών, η οποία διήρκεσε για κάποιο χρονικό διάστημα» ⁽⁹¹⁰⁾. Στο πλαίσιο της απέλασης, στην υπόθεση *MA κατά Γαλλίας*, το ΕΔΔΑ έλαβε υπόψη το γεγονός ότι στη χώρα καταγωγής οι ύποπτοι για τρομοκρατία τέθηκαν υπό κράτηση χωρίς δικαστικό έλεγχο ή οποιαδήποτε επικοινωνία με τον έξω κόσμο και «μπορεί να υποβληθούν σε κακομεταχείριση, συμπεριλαμβανομένων βασανιστηρίων» ⁽⁹¹¹⁾. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι πρακτικές που χρησιμοποιούνται στη φυλακή και περιγράφονται στις ΠΧΚ, όπως «η αδιάκοπη ανάκριση ανά πάσα στιγμή της ημέρας ή της νύχτας, οι απειλές, οι ξυλοδαρμοί, οι ηλεκτροπληξίες, η αναγκαστική κατάποση μεγάλων ποσοτήτων βρώμικων υδάτων, ούρων ή χημικών προϊόντων και το κρέμασμα στην οροφή από τα χέρια» «έφθασαν αναμφίβολα την ένταση που απαιτείται από το άρθρο 3 της Σύμβασης» ⁽⁹¹²⁾.

⁹⁰⁵ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1997, *Aydin κατά Τουρκίας*, ό.π. υποσημείωση 901, σκέψη 83: «Ο βιασμός κρατούμενου από κρατικό αξιωματούχο πρέπει να θεωρείται ως ιδιαίτερα σοβαρή και αποτρόπαια μορφή κακομεταχείρισης, δεδομένης της ευκολίας με την οποία ο δράστης μπορεί να εκμεταλλευθεί την ευάλωτη θέση και την αποδυναμωμένη αντίσταση του θύματος [...] ο βιασμός αφήνει βαθιά ψυχολογικά τραύματα στο θύμα, τα οποία δεν θεραπεύονται με την πάροδο του χρόνου τόσο γρήγορα όσο άλλες μορφές σωματικής και ψυχικής βίας [...]».

⁹⁰⁶ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1999, *Selmouni*, ό.π. υποσημείωση 901, σκέψη 82.

⁹⁰⁷ ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2000, *DIKME κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 20869/92, CE:ECHR:2000:0711JUD002086992, σκέψη 95. Κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, ο αιτών ξυλοκοπήθηκε κατ' επανάληψη· του χτύπησαν το κεφάλι στον τοίχο· υπέστη χτυπήματα στα γενικά όργανα· κρεμάστηκε από τα χέρια για μεγάλα χρονικά διαστήματα, ενώ τα χέρια του ήταν δεμένα πίσω από την πλάτη του· του έκαναν ηλεκτροπληξίες στα πόδια, στη γλώσσα, στα γεννητικά όργανα και στην περιοχή πίσω από τα αυτιά, ενώ του έριχναν παγωμένο νερό για να αυξηθεί η επίδραση της ηλεκτροπληξίας· βυθίστηκε σε παγωμένο νερό· ξεγυμνώθηκε αρκετές φορές· και βίωσε εικονική εκτέλεση (σκέψη 74).

⁹⁰⁸ ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2006, *Menesheva κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 59261/00, CE:ECHR:2000:2006:0309JUD005926100, σκέψη 61.

⁹⁰⁹ Ό.π. Στραγγαλίστηκε από αστυνομικό και «αρκετοί άλλοι αστυνομικοί άρχισαν να την ξυλοκοπούν. Για περίπου δύο ώρες την ξυλοκοπούσαν στα πόδια, την πέταξαν στην άλλη άκρη του δωματίου, την ξυλοκόπησαν με ράβδο και χτύπησαν το κεφάλι της στον τοίχο. Κατά τον ξυλοδαρμό της, την κατηγορούσαν ότι λέει ψέματα, την προσέβαλλαν και την απείλησαν με βιασμό και βία κατά της οικογένειάς της» (σκέψη 14).

⁹¹⁰ ΕΔΔΑ, 1996, *Aksoy κατά Τουρκίας*, ό.π. υποσημείωση 901, σκέψη 64. Ο αιτών υποβλήθηκε σε «παλαιστινιακό απαγχονισμό» (που σημαίνει ότι «ξεγυμνώθηκε, τα χέρια του ήταν δεμένα πίσω από την πλάτη του και κρεμάστηκε από τα χέρια»).

⁹¹¹ ΕΔΔΑ απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2018, *MA κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 9373/15, CE:ECHR:2018:0201JUD000937315, σκέψη 54 (ανεπίσημη μετάφραση).

⁹¹² ΕΔΔΑ, 2018, *MA κατά Γαλλίας*, ό.π. υποσημείωση 914, σκέψη 55 (ανεπίσημη μετάφραση). Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2009, *Daouidi κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 19576/08, CE:ECHR:2009:1203JUD001957608, σκέψεις 37 και 71· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2017, *X κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 16744/14, CE:ECHR:2017:0126JUD001674414, σκέψη 64.

Όσον αφορά την πρόθεση, στην υπόθεση *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το ΕΔΔΑ τόνισε ότι τα βασανιστήρια αποτελούν «εσκεμμένη απάνθρωπη μεταχείριση που προκαλεί πολύ σοβαρή και σκληρή οδύνη»⁽⁹¹³⁾.

Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι περιστάσεις και ο σκοπός στον οποίο στηρίζεται η τέλεση πράξεων που απαγορεύονται από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Παραδείγματα τέτοιων σκοπών στο άρθρο 1 παράγραφος 1 της CAT είναι η «λήψη από [πρόσωπο] ή από τρίτο πρόσωπο πληροφοριών ή ομολογίας, η τιμωρία του [...], ή ο εκφοβισμός ή ο εξαναγκασμός του ιδίου ή τρίτου ή για οποιονδήποτε λόγο που βασίζεται σε οποιαδήποτε διάκριση»⁽⁹¹⁴⁾.

Τέλος, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι:

«[...] έχοντας υπόψη το γεγονός ότι η Σύμβαση αποτελεί “ζωντανή πράξη η οποία πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα των σημερινών συνθηκών” [...] ορισμένες πράξεις που έχουν χαρακτηριστεί στο παρελθόν ως “απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση” και όχι ως “βασανιστήρια” θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν διαφορετικά στο μέλλον [...]»⁽⁹¹⁵⁾.

2.4.3.3. Απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί σχετικά με τον ορισμό της «απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» στο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση).

Ωστόσο, στην υπόθεση *Jawo* επισήμανε ότι:

«[...] προκειμένου να εμπίπτουν στο άρθρο 4 του Χάρτη, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και του οποίου η έννοια και η εμβέλεια είναι επομένως, δυνάμει του άρθρου 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, ίδιες με εκείνες που τους προσδίδει

⁹¹³ ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1978, *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 897, σκέψη 167 (η επισήμανση των συντακτών). Ομοίως, στην υπόθεση *Aksou*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι «ο “παλαιστινιακός απαγχονισμός” θα μπορούσε να έχει επιβληθεί μόνο εσκεμμένα· πράγματι, θα απαιτούνταν κάποια προετοιμασία και σωματικός κόπος για την εκτέλεσή του». ΕΔΔΑ, 1996, *Aksou κατά Τουρκίας*, ό.π. υποσημείωση 901, σκέψη 64. Στην υπόθεση ΕΔΔΑ, 2014, *Al Nashiri κατά Πολωνίας*, ό.π. υποσημείωση 875, στόχος των τεχνικών ανάκρισης που υπόκεινται σε νομικές κυρώσεις ήταν «η ψυχολογική “αποστασιοποίηση” του κρατουμένου, η μεγιστοποίηση της ευαλωτότητας και ανημποριάς του και η μείωση ή εξάλειψη της βούλησής του να αντισταθεί [...] στις προσπάθειες για την απόκτηση κρίσιμων πληροφοριών». «να πείσουν [τους κρατουμένους] να παρέχουν εγκαίρως πληροφορίες σχετικά με απειλές και τρομοκρατικά στοιχεία». «να δημιουργηθεί μια κατάσταση μαθημένης ανημποριάς και εξάρτησης» και το σκεπτικό ήταν «η χρήση τόσο σωματικών όσο και ψυχολογικών πιέσεων με ολοκληρωμένο, συστηματικό και σωρευτικό τρόπο για να επηρεαστεί [...] η συμπεριφορά, να ξεπεραστεί η στάση αντίστασης του κρατουμένου» (σκέψη 515).

⁹¹⁴ Το ΕΔΔΑ έχει προσδιορίσει τους σκοπούς αυτούς, για παράδειγμα στο ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2017, *Zolotoren κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 13408/07, CE:ECHR:2017:0919JUD001340807, σκέψη 71, παραπέμποντας στον σκοπό της εξαγωγής πληροφοριών για την απόκτηση ομολογίας. ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2014 *Bulgaru κατά Μολδαβίας*, προσφυγή αριθ. 35840/09, CE:ECHR:2014:0930JUD003584009, σκέψη 20: «πρόθεση λήψης πληροφοριών, επιβολής ποινής ή εκφοβισμού». και ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Μαρτίου 2017, *Shestopalov κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 46248/07, CE:ECHR:2017:0328JUD004624807, σκέψη 46: που αναφέρεται στο σκοπό «της ταπεινώσης [του αιτούντος], της υποταγής και της ομολογίας του για το ποινικό αδίκημα». Βλέπε, a contrario, ΕΔΔΑ, 2001, *Denizci και λοιποί κατά Κύπρου*, ό.π. υποσημείωση 883, σκέψη 384. ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2009, *Denis Vasilyev κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 32704/04, CE:ECHR:2009:1217JUD003270404, σκέψη 114. και ΕΔΔΑ, 2014, *Al Nashiri κατά Πολωνίας*, ό.π. υποσημείωση 875, σκέψη 515, η οποία αναφέρεται σε «μέτρα που έχουν σχεδιαστεί ειδικά [...] για τη συγκέντρωση πληροφοριών ή ομολογιών ή για την απόκτηση πληροφοριών από συλληφθέντες υπόπτους τρομοκρατίας».

⁹¹⁵ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1999, *Selmouni*, ό.π. υποσημείωση 901, σκέψη 101 (παραλείπονται παραπομπές σε συναφή νομολογία του ΕΔΔΑ).

η Σύμβαση αυτή, οι [μεταχειρίσεις] [...] πρέπει να έχουν έναν ιδιαιτέρως αυξημένο βαθμό σοβαρότητας, ο οποίος εξαρτάται από το σύνολο των δεδομένων της υπό εξέταση υποθέσεως»⁽⁹¹⁶⁾.

Έχοντας υπόψη τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύει τη μεταχείριση βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένως υπενθυμίσει ότι η μεταχείριση αυτή «πρέπει να έχει **ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας**»⁽⁹¹⁷⁾. Το δικαστήριο αποφάνθηκε περαιτέρω ότι: «Η εκτίμηση του εν λόγω ελάχιστου επιπέδου σοβαρότητας είναι **σχετική**: εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, όπως τη διάρκεια της μεταχείρισης, τις σωματικές και ψυχικές συνέπειες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος»⁽⁹¹⁸⁾. «Άλλοι παράγοντες» που προσδιόρισε το δικαστήριο είναι «ο σκοπός για τον οποίο επιβάλλεται η μεταχείριση σε συνδυασμό με την πρόθεση ή το κίνητρο αυτής, καθώς και το πλαίσιο της, όπως ένα κλίμα υψηλής έντασης και έντονων συναισθημάτων»⁽⁹¹⁹⁾.

Το CNDA (Γαλλία) εξέτασε την περίπτωση ενός νεαρού Αφγανού του οποίου οι γονείς και ο αδελφός είχαν χάσει τη ζωή τους και του οποίου η οικία καταστράφηκε κατά τη διάρκεια συγκρούσεων μεταξύ των δυνάμεων της κυβέρνησης και των Ταλιμπάν. Στη συνέχεια, οι Ταλιμπάν επιδίωξαν να τον στρατολογήσουν και στη συνέχεια τον κατηγόρησαν για προδοσία. Εγκατέλειψε τη χώρα το 2015 σε ηλικία 16 ετών, δεν είχε οικογένεια στο Αφγανιστάν, ήταν ευάλωτος και απομονωμένος και είχε προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας. Μετά τη νίκη των Ταλιμπάν τον Αύγουστο του 2021 και την αποχώρηση των ξένων δυνάμεων, το δικαστήριο σημείωσε ότι η μακρόχρονη σύρραξη είχε λήξει, αλλά ότι η γενική αποδιοργάνωση στη χώρα είχε οδηγήσει στην εισαγωγή λίγο έως πολύ ανεξέλεγκτων στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων διαφόρων τοπικών ομάδων Ταλιμπάν. Το δικαστήριο έκρινε ότι, λαμβανομένου υπόψη του βαθμού βίας, ανασφάλειας και αυθαιρεσίας εκ μέρους των de facto αρχών και δεδομένων των προβλημάτων υγείας του αιτούντος, υπήρχαν βάσιμοι λόγοι να θεωρηθεί ότι ο αιτών θα αντιμετώπιζε πραγματικό και προσωπικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση αν επέστρεφε στη χώρα του⁽⁹²⁰⁾.

⁹¹⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2019, *Abubacarr Jawo κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-163/17, EU:C:2019:218 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *Jawo*], σκέψη 91.

⁹¹⁷ Επισήμανση των συντακτών. Βλέπε, για παράδειγμα, τις υποθέσεις που αναφέρονται στην υποσημείωση 895 ανωτέρω και ΕΔΔΑ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, *Bureš κατά Τσεχίας*, προσφυγή αριθ. 37679/08, CE:ECHR:2012:1018JUD003767908 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2012, *Bureš κατά Τσεχίας*), σκέψη. 84· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 1ης Ιουνίου 2010, *Gäfgen κατά Γερμανίας*, προσφυγή αριθ. 22978/05, CE:ECHR:2010:0601JUD002297805 (στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2010, *Gäfgen κατά Γερμανίας*), σκέψη 88. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 38.

⁹¹⁸ Επισήμανση των συντακτών. ΕΔΔΑ, 2012, *Bureš κατά Τσεχίας*, ό.π. υποσημείωση 920, σκέψη 84· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2010, *Gäfgen κατά Γερμανίας*, ό.π. υποσημείωση 920, σκέψη 88. Βλέπε επίσης περιπτώσεις βαριά νοσούντων προσώπων: ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *Paposhvili*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 174, η οποία παρέπεμψε στο ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 38· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2021, *Savran. κατά Δανίας*, ό.π. υποσημείωση 897. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2019, *Dumitru-Tudor Dorobantu*, C-128/18, EU:C:2019:857, σκέψη 59.

⁹¹⁹ ΕΔΔΑ, 2012, *Bureš κατά Τσεχίας*, ό.π. υποσημείωση 920, σκέψη 84· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2010, *Gäfgen κατά Γερμανίας*, ό.π. υποσημείωση 920, σκέψη 88.

⁹²⁰ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2021, *M. A.*, αριθ. 18037855 C+.

Μια κατάσταση έσχατης υλικής στέρησης που φθάνει τη σοβαρότητα της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης μπορεί να προκύψει από την ιδιαίτερη ευάλωτη θέση του αιτούντος ⁽⁹²¹⁾. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), η εν λόγω αξιολόγηση πρέπει να πραγματοποιείται «σε εξατομικευμένη βάση» και να λαμβάνει υπόψη την «ατομική κατάσταση και τις προσωπικές περιστάσεις» του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένης τυχόν ευαλωτότητας ⁽⁹²²⁾.

Το ΕΔΔΑ έχει χαρακτηρίσει μεταχείριση ως «**απάνθρωπη**» όταν, μεταξύ άλλων, «επιβάλλεται με προμελέτη για ώρες και προκαλεί σωματικούς τραυματισμούς, έντονες σωματικούς ή ψυχικούς πόνους» ⁽⁹²³⁾.

Κατά την εξέταση του αν η μεταχείριση ή η ποινή είναι «**εξευτελιστική**», το ΕΔΔΑ εξετάζει αν «σκοπός είναι η ταπείνωση και ο εξευτελισμός του ενδιαφερομένου και [...] αν επηρέασε αρνητικά την προσωπικότητά του κατά τρόπο ασύμβατο προς το άρθρο 3» ⁽⁹²⁴⁾. Η εξευτελιστική μεταχείριση χαρακτηρίστηκε επίσης ως μεταχείριση «ικανή να προκαλέσει στο θύμα αισθήματα φόβου, άγχους και κατωτερότητας ικανά να [τον/την] ταπεινώσουν ή να τον [/την] εξευτελίσουν» ⁽⁹²⁵⁾, καθώς και «να σπάσει τη σωματική ή ηθική αντίστασή [του/της] [...] ή να ωθήσει το θύμα να ενεργήσει ενάντια στη θέληση ή τη συνείδησή του» ⁽⁹²⁶⁾. Μπορεί να είναι αρκετό «το θύμα να ταπεινωθεί απέναντι στον ίδιο του τον εαυτό, ακόμα και αν δεν έχει ταπεινωθεί απέναντι σε άλλους» ⁽⁹²⁷⁾.

⁹²¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2019, Bashar Ibrahim και λοιποί κατά Bundesrepublik Deutschland και Bundesrepublik Deutschland κατά Taus Magamadov, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-297/17, C-318/17, C-319/17 και C-438/17, EU:C:2019:219 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, Ibrahim], σκέψη 93, όπου το ΔΕΕ εξέτασε το παραδεκτό αιτήσεων διεθνούς προστασίας για δικαιούχους επικουρικής προστασίας που είχαν χορηγηθεί σε άλλο κράτος μέλος.

⁹²² Βλέπε ΕΑΣΟ, Ευαλωτότητα - Δικαστική Ανάλυση, ό.π. υποσημείωση 64, Μέρος 6.

⁹²³ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2000, Kudła κατά Πολωνίας, προσφυγή αριθ. 30210/96, CE:ECHR:2000:1026JUD003021096 (στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2000, Kudła κατά Πολωνίας), σκέψη 92· ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Ιουλίου 2002, Kalashnikov κατά Ρωσίας, προσφυγή αριθ. 47095/99, CE:ECHR:2002:0715JUD004709599 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2002, Kalashnikov κατά Ρωσίας), σκέψη 95· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψη 220.

⁹²⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Απριλίου 2001, Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 272229/95, CE:ECHR:2001:0403JUD002722995 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2001, Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου), σκέψη 110· ΕΔΔΑ, 2002, Kalashnikov κατά Ρωσίας, ό.π. υποσημείωση 926, σκέψη 95· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψη 220· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Khlaifia και λοιποί κατά Ιταλίας, προσφυγή αριθ. 16483/12, CE:ECHR:2016:1215JUD001648312 (στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, Khlaifia και λοιποί), σκέψη 160.

⁹²⁵ Βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2000, Kudła κατά Πολωνίας, ό.π. υποσημείωση 926, σκέψη 92. Βλέπε, επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Απριλίου 1978, Tyger κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 5856/72, σκέψη 30· ΕΔΔΑ, 2001, Keenan, ό.π. υποσημείωση 927, σκέψη 110· ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψη 220· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, Khlaifia και λοιποί, ό.π. υποσημείωση 927, σκέψη 160.

⁹²⁶ Βλέπε για παράδειγμα, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2001, Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ό.π. υποσημείωση 927, σκέψη 110.

⁹²⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψη 220.

Σχετικά με την απάνθρωπη ή εξευτελιστική **ποινή**, «η οδύνη και η ταπείνωση πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να υπερβαίνουν το αναπόφευκτο στοιχείο οδύνης και ταπείνωσης που σχετίζεται με δεδομένη μορφή νόμιμης μεταχείρισης ή ποινής»⁽⁹²⁸⁾.

Η δίωξη και η ποινή για τα κοινά εγκλήματα κατά κανόνα δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως απάνθρωπη μεταχείριση, εκτός εάν η ποινή είναι «κατάφωρα δυσανάλογη». Το δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η επιβολή «κατάφωρα δυσανάλογης ποινής θα παράβαινε το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ», αλλά ότι «το κριτήριο αυτό πληρούται μόνο σε σπάνιες και μοναδικές περιπτώσεις»⁽⁹²⁹⁾. Είναι, καταρχήν, «η επιλογή ενός κράτους να καθορίσει ένα συγκεκριμένο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένων των ρυθμίσεων για την επανεξέταση των ποινών και την αποφυλάκιση»⁽⁹³⁰⁾. Ωστόσο, το ΕΔΔΑ χαρακτήρισε την ισόβια ποινή χωρίς δυνατότητα επανεξέτασης και δυνατότητας μείωσης ως παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ⁽⁹³¹⁾. Μια πολύ μακρά περίοδος αναμονής πριν από οποιαδήποτε πρόοδο προς την επανεξέταση της πιθανής αποφυλάκισης μπορεί να αρκεί για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η νομοθεσία δεν προσφέρει de facto δυνατότητα μείωσης ποινών πλήρους διάρκειας ζωής⁽⁹³²⁾. Επιπλέον, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι οι απειλές λιθοβολισμού (για μοιχεία) μπορούν να ισοδυναμούν με βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή⁽⁹³³⁾.

Μέτρα τα οποία **στερούν από ένα πρόσωπο την ελευθερία του** μπορούν να περιλαμβάνουν ένα στοιχείο έντονης σωματικής ή ψυχικής οδύνης το οποίο συνιστά απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Ωστόσο, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι:

«[...] δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η προφυλάκιση εγείρει αφ' εαυτής ζήτημα βάσει του άρθρου 3 της [ΕΣΔΑ]. Επίσης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το εν λόγω άρθρο έχει την έννοια ότι θεσπίζει γενική υποχρέωση αποφυλάκισης κρατουμένου για λόγους υγείας [...]

⁹²⁸ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2000, *Kudka κατά Πολωνίας*, ό.π. υποσημείωση 926, σκέψη 92. Βλέπε επίσης άρθρο 1 παράγραφος 1 της CAT· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Απριλίου 2019, *AM κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 12148/18, CE:ECHR:2019:0429JUD001214818, σκέψη 125. Το ΕΔΔΑ επανεξέτασε τη νομολογία του σε ερώτημα σχετικά με το αν ένας ύποπτος τρομοκράτης θα αντιμετώπιζε κακομεταχείριση στις φυλακές της Αλγερίας. Ενώ ορισμένες πτυχές της αλγερικής ποινικής διαδικασίας εξακολουθούν να θέτουν υπό αμφισβήτηση το αν ήταν εγγυημένη η δίκαιη δίκη (μακροχρόνια αστυνομική κράτηση, περιορισμένη πρόσβαση σε δικηγόρο και γιατρό), το δικαστήριο δεν διαπίστωσε την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου κακομεταχείρισης. Βλέπε, αντιθέτως, ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Ιανουαρίου 2018, *Χ κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 36417/16, CE:ECHR:2018:0109JUD003641716, σκέψεις 27-30 και 57, όσον αφορά υπόπτους τρομοκράτες από το Μαρόκο, όπου «αξιόπιστες διεθνείς πηγές [...] καταδεικνύουν ότι εξακολουθούν να υφίστανται αυθαίρετες κρατήσεις και βασανιστήρια [...]».

⁹²⁹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 9ης Ιουλίου 2013, *Vinter και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 66069/09, 130/10 και 3896/10, CE:ECHR:2013:0709JUD006606909, σκέψη 102.

⁹³⁰ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 9ης Ιουλίου 2013, *Vinter και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 66069/09, 130/10 και 3896/10, CE:ECHR:2013:0709JUD006606909, σκέψη 104.

⁹³¹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 9ης Ιουλίου 2013, *Vinter και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 66069/09, 130/10 και 3896/10, CE:ECHR:2013:0709JUD0066069, σκέψεις 104-121. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, *Trabelsi κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 140/10, CE:ECHR:2014:0904JUD00014010, σκέψεις 137-139· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2008, *Kafkaris κατά Κύπρου*, προσφυγή αριθ. 21906/04, CE:ECHR:2008:0212JUD002190604 (στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, *Kafkaris*), σκέψεις 97-99.

⁹³² Στην περίπτωση αυτή, η επανεξέταση ήταν δυνατή μετά από 40 έτη, σε συνδυασμό με την έλλειψη επαρκών διαδικαστικών εγγυήσεων κατά τη διαδικασία επανεξέτασης. ΕΔΔΑ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2016, *TP και AT κατά Ουγγαρίας*, προσφυγές αριθ. 37871/14 και 73986/14, CE:ECHR:2016:1004JUD003787114, σκέψεις 49-50. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2021, *Sándor Varga και λοιποί κατά Ουγγαρίας*, προσφυγές αριθ. 39734/15, 35530/16 και 26804/18, CE:ECHR:2021:0617JUD003973415, σκέψεις 48-49.

⁹³³ ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2000, *Jabari κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 40035/98, CE:ECHR:2000:0711JUD004003598, σκέψεις 41-42.

Ωστόσο, βάσει της παρούσας διάταξης, το κράτος πρέπει να διασφαλίζει ότι ένα πρόσωπο κρατείται σε συνθήκες συμβατές με τον σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειάς του, ότι ο τρόπος και η μέθοδος εκτέλεσης του μέτρου δεν το υποβάλλουν σε αγωνία ή δοκιμασία των οποίων η ένταση υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο οδύνης που είναι εγγενές στην κράτηση και ότι, λαμβανομένων υπόψη των πρακτικών απαιτήσεων της φυλάκισης, η υγεία και η ευεξία του διασφαλίζονται καταλλήλως [...]»⁽⁹³⁴⁾.

Επίσης, το δικαστήριο επισήμανε ότι όταν αξιολογούνται «οι συνθήκες της κράτησης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα σωρευτικά αποτελέσματα των εν λόγω συνθηκών, καθώς και οι συγκεκριμένοι ισχυρισμοί που προβάλλει» ο ενδιαφερόμενος⁽⁹³⁵⁾.

Σε περιπτώσεις κράτησης ή φυλάκισης, η ευπάθεια του κρατουμένου αποτελεί παράγοντα που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση της εξευτελιστικής μεταχείρισης⁽⁹³⁶⁾. Για παράδειγμα, το ΕΔΔΑ έχει τονίσει την εξαιρετικά ευπαθή θέση των παιδιών⁽⁹³⁷⁾ και των εγκύων⁽⁹³⁸⁾ στο πλαίσιο της κράτησης μεταναστών. Ομοίως, το δικαστήριο έχει θεωρήσει ευάλωτα τα πρόσωπα με προβλήματα ψυχικής υγείας⁽⁹³⁹⁾ που θα αντιμετώπιζαν κράτηση ή φυλάκιση στη χώρα καταγωγής. Ανάλογα με τις συνθήκες κράτησης, ένα πρόσωπο μπορεί επίσης να είναι ευάλωτο λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού του⁽⁹⁴⁰⁾.

Κατά την αξιολόγηση του αν ένα πρόσωπο αντιμετωπίζει «πραγματικ[ό] κ[ί]νδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης λόγω των γενικών συνθηκών κράτησης» βάσει του άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ, το ΔΕΕ παρέπεμψε επίσης στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ όσον αφορά τις **συνθήκες κράτησης** στο πλαίσιο παραδόσεων

⁹³⁴ ΕΔΔΑ, 2002, *Kalashnikov κατά Ρωσίας*, ό.π. υποσημείωση 926, σκέψη 95.

⁹³⁵ Ό.π. Βλέπε επίσης, ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2016, *Muršić κατά Κροατίας*, προσφυγή αριθ. 7334/13, CE:ECHR:2016:1020JUD000733413 (στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *Muršić κατά Κροατίας*), σκέψη 110· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 31ης Μαΐου 2018, *Al Nashiri κατά Ρουμανίας*, προσφυγή αριθ. 33234/12, CE:ECHR:2018:0531JUD003323412 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2018, *Al Nashiri κατά Ρουμανίας*), σκέψη 675.

⁹³⁶ Στην υπόθεση *Khlaifia*, το ΕΔΔΑ έλαβε υπόψη διάφορους παράγοντες για να «καθορίσει αν έχει επιτευχθεί το όριο σοβαρότητας», μεταξύ των οποίων το «αν το θύμα βρίσκεται σε ευάλωτη κατάσταση». Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *Khlaifia και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 927, σκέψεις 160 (γ) και 161-162.

⁹³⁷ ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2017, *SF και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, προσφυγή αριθ. 8138/16, CE:ECHR:2017:1207JUD000813816, σκέψεις 79-83, η οποία αφορούσε ζεύγος και τα τρία ανήλικα τέκνα τους. Δεδομένων των συνθηκών κράτησής τους, τα παιδιά είχαν υποστεί απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, μολονότι για σύντομο χρονικό διάστημα.

⁹³⁸ ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, *RR και λοιποί κατά Ουγγαρίας*, προσφυγή αριθ. 36037/17, CE:ECHR:2021:0302JUD003603717, σκέψεις 58-65, η οποία αφορούσε ανήλικους και εγκύους.

⁹³⁹ ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Απριλίου 2012, *Babar Ahmad και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 and 67354/09, CE:ECHR:2012:0410JUD002402707 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2012, *Babar Ahmad και λοιποί*)· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 16ης Απριλίου 2013, *Aswat κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 17299/12, CE:ECHR:2013:0416JUD001729912 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2013, *Aswat κατά Ηνωμένου Βασιλείου*). Πρέπει να εξεταστεί η ευαλωτότητα των ψυχικά ασθενών και η αδυναμία τους να διαμαρτυρηθούν για τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζονται από συγκεκριμένη μεταχείριση. Τα στοιχεία που πρέπει να εξεταστούν είναι: α) το πρόβλημα υγείας του αιτούντος, β) η επάρκεια της ιατρικής συνδρομής και περίθαλψης που παρέχεται κατά τη διάρκεια της κράτησης, και γ) η σκοπιμότητα της διατήρησης του μέτρου κράτησης δεδομένης της κατάστασης της υγείας του αιτούντος» (σκέψη 50).

⁹⁴⁰ ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Ιουλίου 2016, *OM κατά Ουγγαρίας*, προσφυγή αριθ. 9912/15, CE:ECHR:2000:0705JUD000991215, σκέψη 53.

βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης ⁽⁹⁴¹⁾. Το ΔΕΕ παρέπεμψε στο συμπέρασμα του ΕΔΔΑ ότι «το γεγονός ότι η επιφάνεια του προσωπικού χώρου που διαθέτει ένας κρατούμενος είναι μικρότερη από 3 τετραγωνικά μέτρα εντός ομαδικού θαλάμου δημιουργεί ισχυρό τεκμήριο παραβάσεως του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ» ⁽⁹⁴²⁾. Το ισχυρό τεκμήριο:

«μπορεί κατά κανόνα να ανατραπεί μόνον εφόσον, πρώτον, οι μειώσεις της επιφάνειας του προσωπικού χώρου σε σχέση με το απαιτούμενο ελάχιστο όριο των 3 τετραγωνικών μέτρων είναι σύντομες, περιστασιακές είναι ήσσονος σημασίας, δεύτερον, συνοδεύονται από επαρκή ελευθερία κινήσεως εκτός του θαλάμου και από κατάλληλες δραστηριότητες εκτός του θαλάμου και, τρίτον, το κατάστημα παρέχει, γενικώς, αξιοπρεπείς συνθήκες κρατήσεως και το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν υπόκειται στην επίδραση άλλων στοιχείων τα οποία θεωρούνται ως περιστάσεις που επιτείνουν τις κακές συνθήκες κρατήσεως» ⁽⁹⁴³⁾.

Παραδείγματα απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης υπό κράτηση είναι η «πλήρης αισθητηριακή απομόνωση σε συνδυασμό με την απόλυτη κοινωνική απομόνωση» που μπορεί να καταστρέψει την προσωπικότητα ⁽⁹⁴⁴⁾. η έλλειψη διαθεσιμότητας κατάλληλης ιατρικής περίθαλψης για ασθενείς ⁽⁹⁴⁵⁾. η έλλειψη ψυχιατρικής περίθαλψης για πρόσωπα με προβλήματα ψυχικής υγείας ⁽⁹⁴⁶⁾. ο υπερβολικός υπερπληθυσμός ⁽⁹⁴⁷⁾. η έλλειψη ελευθερίας κίνησης εκτός του κελιού ⁽⁹⁴⁸⁾. η έλλειψη δυνατότητας άσκησης ή χρόνου εκτός του συνωστισμένου κελιού ⁽⁹⁴⁹⁾. ο ανεπαρκής ατομικός χώρος, η έλλειψη υγιεινής ή ο ανεπαρκής εξαερισμός και φωτισμός ⁽⁹⁵⁰⁾. και η υπερβολικά αυστηρή de facto απομόνωση για υπερβολικά μεγάλο διάστημα σε περιορισμένο χώρο χωρίς τη δυνατότητα άσκησης

⁹⁴¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, Pál Aranyosi και Robert Căldărăru, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-404/15 και C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, σκέψη 94. Βλέπε EASO, Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση, ό.π. υποσημείωση 8, ενότητα 3.4.3, σχετικά με το γεγονός ότι το εντάλμα σύλληψης, το οποίο ρυθμίζεται «[ω]ς παράγωγο δίκαιο της ΕΕ, η απόφαση-πλαίσιο παρουσιάζει ομοιότητες με τον κανονισμό Δουβλίνο III, στον βαθμό που αμφότερα τα συστήματα βασίζονται στην έννοια της “αμοιβαίας εμπιστοσύνης” μεταξύ των κρατών μελών».

⁹⁴² ΔΕΕ, απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, ML, αίτηση προδικαστικής απόφασης, C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, σκέψη 92.

⁹⁴³ ΔΕΕ, 2018, ML, ό.π. υποσημείωση 945, σκέψη 93. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2019, Dumitru-Tudor Dorobantu, C-128/18, EU:C:2019:857.

⁹⁴⁴ ΕΔΔΑ, 2012, Babar Ahmad και λοιποί, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 206.

⁹⁴⁵ Βλέπε, a contrario, ΕΔΔΑ, 2012, Babar Ahmad και λοιποί, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 215· και απόφαση της 25ης Μαρτίου 2021, Bivolaru et Moldovan κατά Γαλλίας, προσφυγές αριθ. 40324/16 και 12623/17, CE:ECHR:2021:0325JUD004032416 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2021, Bivolaru et Moldovan κατά Γαλλίας), σκέψη 111.

⁹⁴⁶ Βλέπε, a contrario, ΕΔΔΑ, 2013, Aswat κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 55.

⁹⁴⁷ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, Khlaiifia και λοιποί, ό.π. υποσημείωση 927, σκέψη 165. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Μαρτίου 2015, Varga και λοιποί κατά Ουγγαρίας, προσφυγές αριθ. 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13 και 64586/13, CE:ECHR:2015:0310JUD001409712, σκέψεις 69-78 (υπερπληθυσμός των φυλακών). ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, Muršić κατά Κροατίας, ό.π. υποσημείωση 938, σκέψεις 103-141 (υπερπληθυσμός των φυλακών). ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Απριλίου 2017, Rezmives και λοιποί κατά Ρουμανίας, προσφυγές αριθ. 61467/12, 39516/13, 48231/13 και 68191/13, CE:ECHR:2017:0425JUD006146712, σκέψεις 75-79 (υπερπληθυσμός, υλικές συνθήκες κράτησης, και υγιεινή)· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2009, Nazarov κατά Ρωσίας, προσφυγή αριθ. 13591/05, CE:ECHR:2009:1126JUD001359105, σκέψη 83 (υπερπληθυσμός).

⁹⁴⁸ ΕΔΔΑ, 2021, Bivolaru et Moldovan κατά Γαλλίας, ό.π. υποσημείωση 948, σκέψη 124.

⁹⁴⁹ Βλέπε, a contrario, ΕΔΔΑ, 2012, Babar Ahmad και λοιποί, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψεις 214 και 222.

⁹⁵⁰ ΕΔΔΑ, 2021, Bivolaru et Moldovan κατά Γαλλίας, ό.π. υποσημείωση 948, σκέψη 111· βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2010, Porumb κατά Ρουμανίας, προσφυγή αριθ. 19832/04, CE:ECHR:2010:1207JUD001983204, σκέψη 72· ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2012, Radu Pop κατά Ρουμανίας, προσφυγή αριθ. 14337/04, CE:ECHR:2012:0717JUD001433704, σκέψη 96.

έξω από αυτό και επακόλουθη κράτηση που εκθέτει την υγεία του προσώπου σε κίνδυνο με περιττή τοποθέτησή του μαζί με νέες αφίξεις σε καραντίνα για τη νόσο COVID-19 ⁽⁹⁵¹⁾. Βλέπε επίσης πίνακα 41.

Το ΕΔΔΑ έχει παράσχει ενδεικτικό κατάλογο παραγόντων που είναι καθοριστικοί για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι κρατούμενοι υπέστησαν απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ⁽⁹⁵²⁾. Ταυτόχρονα, το δικαστήριο επισήμανε ότι αυτά τα στοιχεία «εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και δεν διαπιστώνονται εύκολα εκ των προτέρων στο πλαίσιο απέλασης ή έκδοσης» ⁽⁹⁵³⁾.

Πίνακας 41: Ενδεικτικός κατάλογος των συνθηκών κράτησης που μπορεί να ισοδυναμούν με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση στις χώρες επιστροφής, όπως προκύπτει από τη νομολογία του ΕΔΔΑ ⁽⁹⁵⁴⁾

Ένα εξαιρετικά περιοριστικό καθεστώς με μακρές περιόδους κοινωνικής απομόνωσης χωρίς την υποστήριξη της οικογένειας και των φίλων για πρόσωπο με ψυχική διαταραχή ⁽⁹⁵⁵⁾
Απουσία κατάλληλης ιατρικής περίθαλψης για ασθενείς ⁽⁹⁵⁶⁾
Σοβαρός υπερπληθυσμός ⁽⁹⁵⁷⁾ (έλλειψη ατομικού χώρου)
Έλλειψη εξαερισμού, φωτισμού ή εγκαταστάσεων υγιεινής ⁽⁹⁵⁸⁾
Έλλειψη ελευθερίας κίνησης ή αναψυχής εκτός υπερπλήρους κελιού ⁽⁹⁵⁹⁾
Πλήρης αισθητηριακή απομόνωση, σε συνδυασμό με πλήρη κοινωνική απομόνωση ⁽⁹⁶⁰⁾
Έλλειψη ψυχιατρικής περίθαλψης για πρόσωπα με προβλήματα ψυχικής υγείας ⁽⁹⁶¹⁾

Ομοίως, οι συνθήκες για τους κρατούμενους εν αναμονή της εκτέλεσης της θανατικής ποινής (δηλαδή εκείνους που βρίσκονται στην «**πτέρυγα μελλοθανάτων**») διαπιστώθηκε ότι συνιστούν τέτοια μεταχείριση στην υπόθεση *Soering* ⁽⁹⁶²⁾, «λαμβάνοντας υπόψη το πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα που διανύθηκε στην πτέρυγα των μελλοθανάτων υπό τέτοιες ακραίες συνθήκες, με το παρόν και αυξανόμενο άγχος να περιμένει την εκτέλεση της θανατικής ποινής, καθώς και τις προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος, ιδίως την ηλικία και την ψυχική του κατάσταση κατά τον χρόνο τέλεσης του αδικήματος» ⁽⁹⁶³⁾. Πιο πρόσφατα, επιβεβαιώθηκε στην υπόθεση *Al Nashiri* κατά *Ρουμανίας* ότι «όποια και να είναι

⁹⁵¹ ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Μαρτίου 2021, *Feilazoo* κατά *Μάλτας*, προσφυγή αριθ. 6865/19, CE:ECHR:2021:0311JUD000686519 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2021, *Feilazoo* κατά *Μάλτας*), σκέψεις 90-92.

⁹⁵² ΕΔΔΑ, 2012, *Babar Ahmad και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 178. Αυτά αφορούν την ύπαρξη προμελέτης· το γεγονός ότι το μέτρο είχε σκοπό να σπάσει την αντίσταση ή τη βούληση του αιτούντος· την πρόθεση να εξευτελίσει ή να ταπεινώσει τον αιτούντα, ή αν δεν υπήρχε τέτοια πρόθεση, το γεγονός ότι το μέτρο εφαρμόστηκε κατά τρόπο που, παρ' όλα αυτά, προκάλεσε αισθήματα φόβου, άγχους ή κατωτερότητας· την απουσία ειδικής αιτιολόγησης για το επιβληθέν μέτρο· τον αυθαίρετο τιμωρητικό χαρακτήρα του μέτρου· το χρονικό διάστημα για το οποίο επιβλήθηκε το μέτρο· και το γεγονός ότι ο βαθμός απόγνωσης ή δοκιμασίας υπερέβαινε το αναπόφευκτο επίπεδο οδύνης που συνδέεται με την κράτηση. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, 2012, *Harkins και Edwards*, ό.π. υποσημείωση 896, σκέψη 130.

⁹⁵³ ΕΔΔΑ, 2012, *Babar Ahmad και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 178.

⁹⁵⁴ Βλέπε επίσης Συμβούλιο της Ευρώπης, *Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights: Prisoners' rights*, Δεκέμβριος 2020.

⁹⁵⁵ ΕΔΔΑ, 2013, *Aswat* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψεις 56-57.

⁹⁵⁶ ΕΔΔΑ, 2012, *Babar Ahmad και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 215.

⁹⁵⁷ ΕΔΔΑ, 2021, *Bivolaru et Moldovan* κατά *Γαλλίας*, ό.π. υποσημείωση 948, σκέψη 123.

⁹⁵⁸ Βλέπε, a contrario, ΕΔΔΑ, 2012, *Babar Ahmad και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 219.

⁹⁵⁹ ΕΔΔΑ, 2021, *Bivolaru et Moldovan* κατά *Γαλλίας*, ό.π. υποσημείωση 948, σκέψη 124.

⁹⁶⁰ ΕΔΔΑ, 2012, *Babar Ahmad και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 103.

⁹⁶¹ Βλέπε, a contrario, ΕΔΔΑ, 2013, *Aswat* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 942, σκέψη 55.

⁹⁶² ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1989, *Soering*, ό.π. υποσημείωση 282.

⁹⁶³ Ο.π., σκέψη 111.

η μέθοδος εκτέλεσης, ο αφανισμός της ζωής συνεπάγεται κάποιο σωματικό πόνο. Επιπλέον, η εκ των προτέρων γνώση ενός προσώπου ότι θα πεθάνει στα χέρια του κράτους προκαλεί αναπόφευκτα έντονη ψυχική οδύνη»⁽⁹⁶⁴⁾.

2.4.3.4. Στη χώρα καταγωγής του αιτούντος

Στην υπόθεση M'Bodj, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε, σύμφωνα με τη σαφή διατύπωση του άρθρου 15 στοιχείο β), ότι η παρούσα διάταξη:

«τυγχάνει εφαρμογής μόνο σε περίπτωση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισεως αιτούντος διεθνή προστασία στη χώρα καταγωγής του. Κατά συνέπεια, ο νομοθέτης της Ένωσης προβλέπει τη χορήγηση του καθεστώτος της επικουρικής προστασίας μόνο στις περιπτώσεις που η προαναφερθείσα μεταχείριση λαμβάνει χώρα **στη χώρα καταγωγής του αιτούντος**»⁽⁹⁶⁵⁾.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο ιδ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), «χώρα καταγωγής» είναι «η χώρα ή οι χώρες της ιθαγένειας ή, για τους ανιθαγενείς, της προηγούμενης συνήθους διαμονής»⁽⁹⁶⁶⁾.

2.4.3.5. Ειδικές καταστάσεις βάσει του άρθρου 15 στοιχείο β) της οδηγία για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση)

Η παρούσα ενότητα εξετάζει την κατάσταση των αιτούντων διεθνή προστασία που έχουν διαφύγει από συγκεκριμένες καταστάσεις και εξετάζει την πιθανή συνάφεια των εν λόγω καταστάσεων με την επικουρική προστασία, όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 42. Εξετάζονται ορισμένες ακόμη ειδικές περιπτώσεις στο μέρος 3, οι οποίες αφορούν τόσο τις προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα όσο και τις προϋποθέσεις αναγνώρισης του καθεστώτος επικουρικής προστασίας. Αφορά άτομα που προσπαθούν να ξεφύγουν από την εμπορία ανθρώπων και τη σύγχρονη δουλεία· περιβαλλοντικούς κινδύνους· και υποθέσεις σχετικές με τη νόσο COVID-19.

Οι καταστάσεις ένοπλης σύρραξης εξετάζονται λεπτομερώς στην ενότητα 2.4.4. Εξετάζονται στο πλαίσιο του καθεστώτος πρόσφυγα στην ενότητα 3.2.1 και στο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) στην ενότητα 3.2.2.

Πίνακας 42: Διάρθρωση της ενότητας 2.4.3.5

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
2.4.3.5.1	Γενική οικονομική κατάσταση στη χώρα καταγωγής	229
2.4.3.5.2	Ενδοοικογενειακή βία και σεξουαλική βία	230
2.4.3.5.3	Ιατρικά περιστατικά	231

⁹⁶⁴ ΕΔΔΑ, 2018, *Al Nashiri κατά Ρουμανίας*, ό.π. υποσημείωση 938, σκέψη 727.

⁹⁶⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 33 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ενότητα 2.3 ανωτέρω.

⁹⁶⁶ Για τους κανόνες καθορισμού της ιθαγένειας ή της ανιθαγένειας, βλέπε ενότητα 1.3.2 ανωτέρω.

2.4.3.5.1. Γενική οικονομική κατάσταση στη χώρα καταγωγής

Οι δεινές οικονομικές και ανθρωπιστικές συνθήκες στη χώρα καταγωγής δεν μπορούν, καθαυτές, να συνιστούν απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ⁽⁹⁶⁷⁾ και, ως εκ τούτου, δεν παρέχουν δικαίωμα επικουρικής προστασίας. Αυτό αναφέρεται ρητά στην αιτιολογική σκέψη 35 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί για υπόθεση που αφορά μια τέτοια κατάσταση στο πλαίσιο της επικουρικής προστασίας. Ωστόσο, στο πλαίσιο μεταφοράς βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου, το ΔΕΕ έκρινε ότι, ενίοτε, η «ακραία υλική στέρηση» μπορεί να εξομοιωθεί με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ⁽⁹⁶⁸⁾.

Ακόμη και αν οι εν λόγω συνθήκες φθάσουν το κατώτατο όριο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, προκειμένου να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), οι βλάβες αυτές πρέπει να απορρέουν από συμπεριφορά τρίτου [άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] ⁽⁹⁶⁹⁾.

Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο έκρινε ότι η απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση λόγω κακής ανθρωπιστικής κατάστασης σε μια χώρα καταγωγής παρέχει δικαίωμα επικουρικής προστασίας μόνον εάν η μεταχείριση αυτή επιβάλλεται σκόπιμα από υπεύθυνο σοβαρής βλάβης ⁽⁹⁷⁰⁾. Ομοίως, το Κομητειακό Δικαστήριο του Τάλιν έκρινε ότι οι κοινωνικές και οικονομικές δυσχέρειες δεν δικαιολογούν τη χορήγηση επικουρικής προστασίας ⁽⁹⁷¹⁾.

Όσον αφορά την πλήρωση του κατώτατου ορίου απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, στην υπόθεση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, το ΕΔΔΑ εξέτασε την περίπτωση αιτούντος που ζει στους δρόμους, χωρίς πόρους, χωρίς πρόσβαση σε τουαλέτες, χωρίς να έχει κανένα μέσο για να καλύψει τις βασικές ανάγκες του ⁽⁹⁷²⁾. Έκρινε ότι «τέτοιες συνθήκες διαβίωσης, σε συνδυασμό με την παρατεταμένη αβεβαιότητα στην οποία έμεινε και την ολική απουσία προοπτικής να δει την κατάστασή του να βελτιώνεται, άγγιξαν το όριο βαρύτητας που απαιτεί το άρθρο 3 [της ΕΣΔΑ]» ⁽⁹⁷³⁾.

⁹⁶⁷ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 282.

⁹⁶⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *Jawo*, ό.π. υποσημείωση 919, σκέψη 92, σύμφωνα με την οποία υφίσταται ακραία υλική στέρηση εάν «θα τον εμπόδιζε να αντιμετωπίσει τις πλέον στοιχειώδεις ανάγκες του, όπως είναι μεταξύ άλλων η τροφή, η προσωπική καθαριότητα και η στέγαση και [...] θα έβλαπτε την ψυχική ή σωματική υγεία του ή θα τον περιήγε σε κατάσταση εξευτελισμού ασυμβίβαστη με την ανθρωπινή αξιοπρέπεια». Το ΔΕΕ παρέπεμψε στην απόφαση του ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψεις 252-263. Βλέπε επίσης ενότητα 2.4.3.3 ανωτέρω, η οποία παραπέμπει στην απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Jawo* και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *Ibrahim*, ό.π. υποσημείωση 924, σκέψεις 90 και 93.

⁹⁶⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 35.

⁹⁷⁰ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 20ής Μαΐου 2020, αριθ. 1 C 11.19, DE:BVerwG:2020:200520U1C11.19.0 (στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2020, αριθ. 1 C 11.19). Το δικαστήριο παρέπεμψε στη νομολογία του ΔΕΕ, στο άρθρο 6 και στην αιτιολογική σκέψη 35 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), και έκρινε ότι τα συμπεράσματα του ΔΕΕ στην υπόθεση M'Bodj δεν αφορούν μόνο καταστάσεις ανεπάρκειας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης, αλλά όλες τις περιπτώσεις γενικά απάνθρωπων συνθηκών διαβίωσης στη χώρα καταγωγής (σκέψη 12).

⁹⁷¹ Κομητειακό Δικαστήριο του Τάλιν (Ringkonnakohtud) (Εσθονία), απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2019, αριθ. 3-19-951, σχετικά με προσφεύγοντα από την Ουκρανία, από το τμήμα της χώρας που δεν επηρεάζεται από τη σύρραξη (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

⁹⁷² ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας σύνθεσης), 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψη 263. Η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη να παρέχει στέγαση και αξιοπρεπείς υλικές συνθήκες στους αιτούντες άσυλο βάσει της οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση), (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 96) (σκέψη 250).

⁹⁷³ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας σύνθεσης), 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψη 263. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2014, *Tarakhel κατά Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 29217/12, CE:ECHR:2014:1104JUD002921712, σκέψη 98.

Στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι συνθήκες στους καταυλισμούς για εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα στη χώρα καταγωγής ήταν αρκετά δεινές ώστε να ισοδυναμούν με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση⁽⁹⁷⁴⁾. Οι συνθήκες στους καταυλισμούς περιλάμβαναν περιορισμένη πρόσβαση σε τροφή και νερό, περιορισμένη πρόσβαση σε καταφύγιο, υπερπληθυσμό, έλλειψη εγκαταστάσεων υγιεινής και εγκληματικότητα και εκμετάλλευση, ενώ οι προοπτικές βελτίωσης της κατάστασης ήταν ελάχιστες.

2.4.3.5.2. Ενδοοικογενειακή βία και σεξουαλική βία

Η εθνική νομολογία δείχνει ότι οι γυναίκες που δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους λόγω φόβου σεξουαλικής βίας, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής βίας και του καταναγκαστικού γάμου, μπορεί να πληρούν τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες (βλέπε ενότητες [1.4.4.7](#) και [1.6.2.4.2](#) ανωτέρω). Εάν δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες, μπορούν ωστόσο να πληρούν τις προϋποθέσεις για επικουρική προστασία λόγω πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης⁽⁹⁷⁵⁾.

Στη Γερμανία, για παράδειγμα, μία υπόθεση αφορούσε μια νεαρή Σουνίτισα η οποία είχε αντισταθεί στην απόφαση του συμβουλίου της οικογένειάς της στο βόρειο Ιράκ εγκαταλείποντας τη χώρα για την Ευρώπη. Στην απόφασή του, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Βαυαρίας έκρινε ότι η απειλή του καταναγκαστικού γάμου, που στη συγκεκριμένη περίπτωση οργανώθηκε από τους γονείς της γυναίκας, μπορεί να ισοδυναμεί με εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ⁽⁹⁷⁶⁾. Το δικαστήριο αποφάνθηκε:

«Το δικαίωμα γάμου κατοχυρώνεται στις διεθνείς συμβάσεις (άρθρο 13 της ΕΣΔΑ, άρθρο 9 του Χάρτη της ΕΕ, άρθρο 16 παράγραφος 2 της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ). Σύμφωνα με ομόφωνη άποψη στη βιβλιογραφία σχετικά με το δίκαιο των υπηκόων τρίτων χωρών, πράξη εξαναγκασμού για την επιβολή γάμου αποτελεί σε κάθε περίπτωση επιλήψιμη πράξη που παραβιάζει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης της γυναίκας»⁽⁹⁷⁷⁾.

⁹⁷⁴ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψεις 291-292. Το ΕΔΔΑ παρέπεμψε στην προσέγγιση που υιοθέτησε στο ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ό.π. υποσημείωση 229.

⁹⁷⁵ Στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 9ης Ιουνίου 2009, *Oruz κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 33401/02, CE:ECHR:2009:0609JUD003340102, σκέψη 161, το δικαστήριο έκρινε ότι η ενδοοικογενειακή βία που υπέστη η αιτούσα, «υπό μορφή σωματικής βλάβης και ψυχολογικής πίεσης, [ήταν] αρκετά σοβαρή ώστε να ισοδυναμεί με κακομεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης». Η υπόθεση δεν έλαβε χώρα στο πλαίσιο της επιστροφής στη χώρα καταγωγής. Ενώ οι κρατικές αρχές δεν παρέμειναν εντελώς παθητικές στην καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε την παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ «ως αποτέλεσμα της παράλειψης λήψης προστατευτικών μέτρων από τις κρατικές αρχές με τη μορφή αποτελεσματικής αποτροπής σοβαρών παραβιάσεων της προσωπικής ακεραιότητας της αιτούσας από τον σύζυγό της» (σκέψη 169).

⁹⁷⁶ VGH Βαυαρίας, απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016, αριθ. [13a B 15.30241](#) (στο εξής VGH Βαυαρίας, 2016, αριθ. [13a B 15.30241](#)). Στην υπόθεση αυτή εξετάστηκε μόνο το δικαίωμα επικουρικής προστασίας. Η άρνηση χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα, η οποία επιβεβαιώθηκε από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, δεν αμφισβητήθηκε από την αιτούσα. Η αποφαινόμενη αρχή προσέβαλε την απόφαση χορήγησης επικουρικής προστασίας: ωστόσο, η παρούσα προσβολή απορρίφθηκε από το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο.

⁹⁷⁷ VGH Βαυαρίας, 2016, αριθ. [13a B 15.30241](#), ό.π. υποσημείωση 979, σκέψη 21 (ανεπίσημη μετάφραση). Αντί του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής), το δικαστήριο είχε πιθανώς την πρόθεση να παραπέμψει στο άρθρο 12 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα συνάψεως γάμου).

Στη Γαλλία, το CNDA έχει αποφανθεί ότι, σε πληθυσμό στον οποίο ο καταναγκαστικός γάμος είναι τόσο συχνός ώστε να αποτελεί κοινωνικό κανόνα, τα κορίτσια και οι γυναίκες που σκοπεύουν να αποφύγουν τον γάμο που επιβάλλεται παρά τη θέλησή τους αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ⁽⁹⁷⁸⁾ και, ως εκ τούτου, δικαιούνται καθεστώς πρόσφυγα. Ωστόσο, το ίδιο δικαστήριο χορήγησε επικουρική προστασία στην περίπτωση γυναίκας με καταγωγή Σαχράουι, η οποία είχε γεννηθεί σε καταυλισμό προσφύγων στην Αλγερία και ζούσε στη Δυτική Σαχάρα, η οποία είχε υποστεί ενδοοικογενειακή βία από τον πεθερό της και της είχε επιβληθεί καταναγκαστικός γάμος. Το δικαστήριο έκρινε ότι φαίνεται ότι η ενδοοικογενειακή βία παραβαίνει τα τοπικά έθιμα και τους νόμους στη Δυτική Σαχάρα· ως εκ τούτου, οι γυναίκες αυτές δεν αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Ταυτόχρονα, η προστασία των γυναικών αυτών ήταν ελλιπής και, ως εκ τούτου, η αιτούσα είχε δικαίωμα επικουρικής προστασίας ⁽⁹⁷⁹⁾.

Άλλες πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα επιβάλλουν επίσης θετικές υποχρεώσεις στα κράτη για την προστασία των γυναικών από τη σεξουαλική και την έμφυλη βία. Η Επιτροπή για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) εξέφρασε την άποψη ότι τα κράτη έχουν:

«υποχρέωση προστασίας των γυναικών από την έκθεση σε πραγματικό, προσωπικό και προβλέψιμο κίνδυνο σοβαρών μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της έμφυλης βίας, ανεξάρτητα από το αν οι συνέπειες αυτές θα λάμβαναν χώρα εκτός των εδαφικών ορίων του συμβαλλόμενου κράτους αποστολής» ⁽⁹⁸⁰⁾.

2.4.3.5.3. Ιατρικά περιστατικά

Πιο συγκεκριμένα, το ΔΕΕ εξέτασε **ιατρικά περιστατικά** στο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

⁹⁷⁸ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Ιουλίου 2018, *Mme E.*, αριθ. 15031912 R, σκέψη 3· και CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Ιουλίου 2018, *Mme D.*, αριθ. 17042624 R, σκέψη 3. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 18ης Μαΐου 2017, *Mme H.*, αριθ. 15013446, σκέψη 4, σχετικά με γυναίκα από το Τζιμπουτί που διέτρεχε κίνδυνο καταναγκαστικού γάμου· απόφαση της 19ης Απριλίου 2017, *Mme C.*, αριθ. 16034664 C, σκέψη 4, σχετικά με γυναίκα από την Ακτή Ελεφαντοστού που διέτρεχε κίνδυνο καταναγκαστικού γάμου και ΑΓΓΟ· και απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2016, *M. T.*, αριθ. 15004721, σχετικά με λεσβία από το Καμερούν που είχε εξαναγκαστεί σε γάμο. Για περαιτέρω παραδείγματα τέτοιων υποθέσεων, βλέπε ενότητα 1.6.2.4.2 ανωτέρω, ειδικότερα τον πίνακα 17.

⁹⁷⁹ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Mme A.*, αριθ. 15026470 C. Βλέπε Malvasio, F., «[Judicial protection and vulnerable categories: how vulnerable persons are dealt with before the French National Asylum Court in relation to evidence and credibility assessment](#)», *Catania IARMJ Conference*, 12-14 Σεπτεμβρίου 2018.

⁹⁸⁰ Επιτροπή CEDAW, [General Recommendation No 32 on the gender-related dimensions of refugee status, asylum, nationality and statelessness of women](#), CEDAW/C/GC/32, 15 Νοεμβρίου 2014, σημείο 22. Βλέπε επίσης Επιτροπή CEDAW, απόψεις της 15ης Ιουλίου 2019, [RSAA και λοιποί κατά Δανίας](#), CEDAW/C/73/D/86/2015, σημείο 8.9. Η υπόθεση αφορούσε Ιορδανή πολίτη (αρχικά ανιθαγενή Παλαιστίνη πρόσφυγα που είχε αποκτήσει την ιθαγένεια λόγω του γάμου της με Ιορδανό). Αντιτάχθηκε στον καταναγκαστικό γάμο των κορών της και ξέφυγε από τον σύζυγό της μετά τον ξυλοδαρμό της. Υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας στη Δανία. Η Επιτροπή αποδέχθηκε τον ισχυρισμό ότι «δεν μπορούσε να επιδιώξει την προστασία των αρχών στην Ιορδανία πριν από την αναχώρησή της και ότι δεν θα ήταν σε θέση να τη πράξει κατά την επιστροφή της [...] λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο ανοχής έναντι της βίας κατά των γυναικών στην Ιορδανία, ειδικότερα τη συνέχιση των λεγόμενων “εγκλημάτων τιμής”, παρά τις πρόσφατες νομικές τροποποιήσεις, το μοτίβο μη ανταπόκρισης στις καταγγελίες των γυναικών για κακοποίηση και τη συνεχή προσφυγή των ιορδανικών αρχών στη διοικητική κράτηση ή την “προστατευτική κράτηση” γυναικών και κοριτσιών που κινδυνεύουν να πέσουν θύματα των εν λόγω εγκλημάτων» (σκέψη 8.7). Η Επιτροπή συνέστησε στο κράτος να αποσχει από τον αναγκαστικό επαναπατρισμό της. Βλέπε επίσης Επιτροπή CEDAW, [General Recommendation No 19 \(1992\) on violence against women](#), A/47/3.

Κατά την αξιολόγηση περίπτωσης στην οποία ο αιτών έπασχε από σοβαρή ασθένεια και δεν υπήρχε κατάλληλη θεραπεία στη χώρα καταγωγής, το ΔΕΕ επισήμανε ότι «[ε]πιπλέον, ορισμένα στοιχεία του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 15, στοιχείο β', της [ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)], καθώς και η ratio της συγκεκριμένης οδηγίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη» ⁽⁹⁸¹⁾.

Το ΔΕΕ τόνισε ότι το άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), το οποίο αφορά τους υπεύθυνους σοβαρής βλάβης, «που επιβεβαιώνει την άποψη ότι οι βλάβες αυτές πρέπει να απορρέουν από συμπεριφορά τρίτου και δεν μπορούν, κατά συνέπεια, να αποτελούν απλώς και μόνο συνέπεια των γενικών ανεπαρκειών του συστήματος υγείας της χώρας καταγωγής» ⁽⁹⁸²⁾. Το δικαστήριο παρέπεμψε στην αιτιολογική σκέψη (26) της ΟΕΑΑ [νυν αιτιολογική σκέψη (35) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)], σύμφωνα με την οποία «κίνδυνοι στους οποίους εκτίθεται εν γένει ο πληθυσμός ή τμήμα του πληθυσμού μιας χώρας δεν συνιστούν συνήθως, αυτοί καθαυτοί, προσωπική απειλή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως σοβαρή βλάβη» ⁽⁹⁸³⁾. Επισήμανε επίσης ότι «η οδηγία αυτή αποβλέπει στη συμπλήρωση, μέσω της επικουρικής προστασίας, της προστασίας [...] των προσφύγων» και ότι «το πεδίο εφαρμογής της δεν καλύπτει τα πρόσωπα [στα οποία χορηγείται άδεια διαμονής] για άλλους λόγους, ήτοι βάσει διακριτικής ευχέρειας για λόγους συμπόνιας ή για ανθρωπιστικούς λόγους» ⁽⁹⁸⁴⁾.

Το δικαστήριο έκρινε ότι:

«επομένως, ο κίνδυνος επιδεινώσεως της καταστάσεως του πάσχοντος από σοβαρή ασθένεια υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος απορρέει από την ανυπαρξία κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής στη χώρα καταγωγής του, δεν αρκεί προκειμένου να χορηγηθεί η επικουρική προστασία, εκτός αν απορρέει από την **εκ προθέσεως άρνηση χορηγήσεως ιατρικής περιθάλψεως** στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας» ⁽⁹⁸⁵⁾.

Στην υπόθεση ΜΡ, το ΔΕΕ εξέτασε την περίπτωση αιτούντος «ο οποίος βασανίστηκε από τις αρχές της χώρας καταγωγής του και ο οποίος υποφέρει από σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες που θα μπορούσαν να επιδεινωθούν σημαντικά, με τον σοβαρό κίνδυνο να αυτοκτονήσει, σε περίπτωση επιστροφής στην εν λόγω χώρα» ⁽⁹⁸⁶⁾.

⁹⁸¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 34. Ο αιτών υπέστη σοβαρές βλάβες ύστερα από επίθεση που υπέστη στη χώρα υποδοχής (Βέλγιο) (σκέψη 17) και του χορηγήθηκε άδεια διαμονής λόγω της κατάστασης της υγείας του και της έλλειψης κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής στη χώρα καταγωγής του (σκέψη 24).

⁹⁸² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 35.

⁹⁸³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 36, που παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 26 της ΟΕΑΑ, η οποία είναι πανομοιότυπη με την αιτιολογική σκέψη 35 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση).

⁹⁸⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 36 (η έμφαση των συντακτών), η οποία παραπέμπει στη σκέψη 37 στις αιτιολογικές σκέψεις 5, 6, 9 και 24 της ΟΕΑΑ, οι οποίες αντιστοιχούν στις αιτιολογικές σκέψεις 6, 12, 15 και 33 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση).

⁹⁸⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 36 (η επισήμανση των συντακτών). Αυτό επιβεβαιώθηκε στην υπόθεση του ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *ΜΡ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 49.

⁹⁸⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *ΜΡ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 45. Ο αιτών «υπέφερε από τις συνέπειες βασανιστηρίων και έπασχε από βαριάς μορφής σύνδρομο μετατραυματικού άγχους καθώς και από βαριά κατάθλιψη, είχε έντονες τάσεις αυτοκτονίας και φαινόταν ιδιαίτερα αποφασισμένος να θέσει τέλος στη ζωή του εάν υποχρεωνόταν να επιστρέψει» στη χώρα καταγωγής του (σκέψη 19). Το ΔΕΕ συνέκρινε επίσης την υπόθεση με την υπόθεση *M'Bodj*, ο οποίος είχε προβλήματα υγείας ως θύμα επίθεσης στη χώρα υποδοχής (σκέψη 47). Βλέπε επίσης ενότητα 2.4.3.2 ανωτέρω.

Καταρχάς, το ΔΕΕ επισήμανε ότι το γεγονός ότι «ο ενδιαφερόμενος υπέστη, κατά το παρελθόν, βασανιστήρια από τις αρχές της χώρας καταγωγής του δεν μπορεί να δικαιολογήσει την αναγνώριση σε αυτόν του καθεστώτος της επικουρικής προστασίας, όταν δεν υφίσταται πλέον πραγματικός κίνδυνος επαναλήψεως τέτοιων πράξεων βασανιστηρίων σε περίπτωση επιστροφής του στη χώρα αυτή»⁽⁹⁸⁷⁾. Ταυτόχρονα, το δικαστήριο έκρινε ότι:

«η αιτία της τρέχουσας καταστάσεως της υγείας του υπηκόου τρίτης χώρας [...], ήτοι τα βασανιστήρια που υπέστη από τις αρχές της χώρας καταγωγής του κατά το παρελθόν, όπως και η σοβαρή επιδείνωση των ψυχιατρικών διαταραχών του, σε περίπτωση επιστροφής στη χώρα αυτή καταγωγής, που θα οφείλεται στο ψυχολογικό τραύμα που εξακολουθεί να υφίσταται συνεπεία των βασανιστηρίων αυτών, αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την ερμηνεία του άρθρου 15, στοιχείο β', της [ΟΕΑΑ]»⁽⁹⁸⁸⁾.

Το ΔΕΕ έλαβε υπόψη το άρθρο 14 της CAT⁽⁹⁸⁹⁾, έχοντας κατά νου τους διαφορετικούς στόχους και μηχανισμούς προστασίας που επιδιώκουν η ΟΕΑΑ και η CAT⁽⁹⁹⁰⁾. Έκρινε ότι πρέπει να εξακριβωθεί αν ο αιτών είναι πιθανό, σε περίπτωση επιστροφής του:

«να εκτεθεί [...] σε κίνδυνο να μην του παρασχεθεί εκ προθέσεως η κατάλληλη περίθαλψη για την αντιμετώπιση των σωματικών ή ψυχολογικών συνεπειών από τα βασανιστήρια που υπέστη από τις αρχές της εν λόγω χώρας. Τούτο θα συμβαίνει αν, μεταξύ άλλων, σε περίπτωση που [...] υπάρχει ο κίνδυνος αυτοκτονίας του υπηκόου τρίτης χώρας, λόγω του τραύματος από τα βασανιστήρια που υπέστη από τις αρχές της χώρας καταγωγής του [και] είναι προφανές ότι οι ίδιες αυτές αρχές, παρά την υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 14 [της CAT] δεν θα ήσαν διατεθειμένες να διασφαλίσουν την επαναπροσαρμογή του. Ένας τέτοιος κίνδυνος θα μπορούσε επίσης να ανακύψει εάν διαφαινόταν ότι οι εν λόγω αρχές επιδεικνύουν συμπεριφορά που εισάγει διάκριση, όσον αφορά την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερέστερη, για ορισμένες εθνοτικές ομάδες ή ορισμένες κατηγορίες προσώπων [...] η πρόσβαση στην κατάλληλη περίθαλψη για την αντιμετώπιση των σωματικών ή ψυχολογικών συνεπειών από τα βασανιστήρια που διέπραξαν οι αρχές αυτές»⁽⁹⁹¹⁾.

⁹⁸⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 30. Για τις επιπτώσεις του άρθρου 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) στην παρούσα υπόθεση και εν γένει, βλ. ενότητα 2.5.2.

⁹⁸⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 48.

⁹⁸⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 52. Παρέπεμψε στην αιτιολογική σκέψη 25 (ΟΕΑΑ) [νυν αιτιολογική σκέψη 34 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. Το ΔΕΕ επισήμανε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 14 της CAT, ένα κράτος μέρος στην CAT «υποχρεούται στα πλαίσια του νομικού του συστήματος να εγγυηθεί στο θύμα βασανιστηρίων το δικαίωμα να επιτύχει αποκατάσταση, σε αυτή δε περιλαμβάνονται και τα απαραίτητα μέσα για την κατά το δυνατό πληρέστερη επαναπροσαρμογή» (σκέψη 52).

⁹⁹⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 54. Στη σκέψη 56, το ΔΕΕ έκρινε ότι «η δυνατότητα υπηκόου τρίτης χώρας τελούντος σε κατάσταση όπως αυτή του ΜΡ να υπαχθεί στο καθεστώς της επικουρικής προστασίας δεν μπορεί να απορρέει από οποιαδήποτε παράβαση του άρθρου 14 της [CAT] από τη χώρα καταγωγής του εν λόγω υπηκόου, διότι άλλως παραγνωρίζεται το γεγονός ότι έκαστο των δύο προαναφερθέντων καθεστώτων έχει εφαρμογή στον δικό του τομέα». Οι στόχοι της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) και της CAT διαφέρουν. Οι περισσότερες από τις διατάξεις της τελευταίας επικεντρώνονται στην απαγόρευση ή την πρόληψη των βασανιστηρίων ή άλλων πράξεων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας από κράτη μέρη (άρθρα 2 και 16 της CAT). Βλ. Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων, [Γενικό σχόλιο αριθ. 2 της 24ης Ιανουαρίου 2008 — Εφαρμογή του άρθρου 2 της Σύμβασης από τα συμβαλλόμενα κράτη, CAT/C/GC/2, παράγραφος 3](#). Από την άλλη πλευρά, σκοπός της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) είναι να διασφαλιστεί την εφαρμογή «κοιν[ών] κριτηρίων] για τον προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας» και «τα εν λόγω πρόσωπα [να] έχουν πρόσβαση σε ελάχιστο επίπεδο παροχών» [αιτιολογική σκέψη 12 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)].

⁹⁹¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 57.

Σε περιπτώσεις στις οποίες υπήκοοι τρίτων χωρών στερούνται σκόπιμα την κατάλληλη περίθαλψη για τις συνέπειες των βασανιστηρίων, για λόγους που εισάγουν διακρίσεις, στη χώρα καταγωγής τους, θα πρέπει να εξετάζεται αν οι λόγοι που εισάγουν διακρίσεις μπορεί να σημαίνουν ότι ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί πρόσφυγας (βλέπε ενότητα 1.6 ανωτέρω).

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) διαφέρει από εκείνο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ στις εν λόγω υποθέσεις. Ωστόσο, σε ιατρικές υποθέσεις, το ΔΕΕ παρέπεμψε στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ προκειμένου να ερμηνεύσει την απάνθρωπη μεταχείριση βάσει των άρθρων 4 και 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ ⁽⁹⁹²⁾.

Το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ καλύπτει:

«[τ]η[ν] ταλαιπωρία από ασθένεια οφειλόμενη σε φυσικά αίτια, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για σωματική ή ψυχική νόσο, [...] σε περίπτωση που επιδεινώνεται ή υπάρχει κίνδυνος να επιδεινωθεί λόγω μεταχειρίσεως που απορρέει από συνθήκες κρατήσεως, από απέλαση ή άλλα μέτρα για τα οποία οι αρχές μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες, τούτο δε υπό τον όρο ότι η προκαλούμενη ταλαιπωρία έχει τον ελάχιστο βαθμό σοβαρότητας που απαιτεί το άρθρο αυτό» ⁽⁹⁹³⁾.

Το ίδιο όριο σοβαρότητας πρέπει να τηρείται σε περίπτωση ασθένειας η οποία «δεν επήλθε με φυσικό τρόπο, σε περίπτωση που η έλλειψη περιθάλψεως στην οποία το πρόσωπο αυτό θα εκτεθεί, αν απελαθεί, δεν προέρχεται από σκόπιμες πράξεις ή παραλείψεις του κράτους προς το οποίο απελαύνεται» ⁽⁹⁹⁴⁾.

Στην υπόθεση ΜΡ, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ «αντίκειται [...] η απέλαση υπηκόου τρίτης χώρας από κράτος μέλος οσάκις η απέλαση αυτή θα κατέληγε, κατ' ουσίαν, να επιδεινώσει σημαντικά και ανεπανόρθωτα τις

⁹⁹² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψεις 36-37 και 41.

⁹⁹³ Ό.π., που παραπέμπει στην απόφαση του ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *Paposhvili*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψεις 174-175, και ΔΕΕ, 2017, *CK και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 226, σκέψη 68. Στην υπόθεση *Paposhvili*, ο αιτών έπασχε από λευχαιμία, είχε υποβληθεί σε κύκλους χημειοθεραπείας και διέτρεχε τον κίνδυνο σοβαρών επιπλοκών που απαιτούσαν τακτική παρακολούθηση σε εξειδικευμένο περιβάλλον. Υποβλήθηκε σε θεραπεία με ένα πολύ ακριβό φάρμακο που δεν ήταν διαθέσιμο στη χώρα καταγωγής του (Γεωργία) και βρισκόταν σε λίστα αναμονής για δωρεά οργάνων.

⁹⁹⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, ΜΡ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 39. Το ΔΕΕ παρέπεμψε στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 29ης Ιανουαρίου 2013, *SHH κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 60367/10, CE:ECHR:2013:0129JUD006036710 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2013, *SHH κατά Ηνωμένου Βασιλείου*), σκέψη 89, στην οποία ο αιτών, του οποίου το δεξιό πόδι είχε ακρωτηριαστεί, διαφοροποίησε την περίπτωση του από εκείνη του Ν κατά *Ηνωμένου Βασιλείου* λόγω του ότι δεν πάσχει από φυσική ασθένεια και δεν χρειάζονταν φαρμακευτική αγωγή. Το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι η μελλοντική βλάβη θα προέλθει από την έλλειψη επαρκών πόρων για την παροχή ιατρικής περίθαλψης ή πρόνοιας και όχι από τις εσκεμμένες πράξεις ή παραλείψεις των αρχών του κράτους υποδοχής (σκέψη 94). Στο ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2021, *Savran κατά Δανίας*, ό.π. υποσημείωση 921, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι «εφάρμοζε με συνέπεια τις ίδιες αρχές σε υποθέσεις που αφορούσαν την απέλαση σοβαρά ασθενών αιτούντων, ανεξάρτητα από το συγκεκριμένο είδος ιατρικού προβλήματος—σωματικού ή ψυχικού—που επηρέαζε την κατάσταση της υγείας τους» (σκέψη 137). Η υπόθεση αφορούσε αιτούντα ο οποίος έπασχε από σχιζοφρένεια. Από τα ιατρικά αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι, σε περίπτωση διακοπής της φαρμακευτικής του αγωγής, αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε υποτροπή με «σοβαρές συνέπειες για τον εαυτό του και το περιβάλλον του» (σκέψη 142). Από ορισμένες ιατρικές γνωματεύσεις, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι, ενώ «η υποτροπή είναι πιθανό να οδηγήσει σε "επιθετική συμπεριφορά" και "σημαντικά υψηλότερο κίνδυνο αξιόποινων πράξεων κατά άλλων" [...] [αυτό] δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ότι "αποφέρει έντονη οδύνη" για τον ίδιο τον αιτούντα» (σκέψη 143). Ως εκ τούτου, διαπίστωσε ότι δεν επιτεύχθηκε το όριο σοβαρότητας σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ (σκέψη 147).

ψυχικές διαταραχές από τις οποίες πάσχει, ιδίως όταν [...] η επιδείνωση αυτή θα έθετε σε κίνδυνο την ίδια την επιβίωσή του»⁽⁹⁹⁵⁾. Ωστόσο, διαπίστωσε ότι:

«ότι αντιβαίνει, σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, [...] στο άρθρο 3 [της ΕΣΔΑ] η απομάκρυνση υπηκόου τρίτης χώρας πάσχοντος από σοβαρή ασθένεια προς χώρα στην οποία δεν παρέχεται η κατάλληλη θεραπευτική αγωγή δεν συνεπάγεται ότι πρέπει να του επιτραπεί η διαμονή σε κράτος μέλος στο πλαίσιο της επικουρικής προστασίας δυνάμει της [ΟΕΑΑ]»⁽⁹⁹⁶⁾.

Το ΔΕΕ παρέπεμψε στην απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Paposhvili*, η οποία όριζε τις «πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις» ως καταστάσεις που αφορούν:

«την απομάκρυνση σοβαρά ασθενούντος προσώπου για το οποίο υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρηθεί ότι, μολονότι δεν διατρέχει άμεσο κίνδυνο θανάτου, θα αντιμετωπίζε, λόγω της έλλειψης της κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής στη χώρα υποδοχής ή της έλλειψης πρόσβασης σε αυτήν, πραγματικό κίνδυνο έκθεσης σε σοβαρή, ταχεία και μη αναστρέψιμη επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του που θα είχε ως αποτέλεσμα την έντονη οδύνη ή τη σημαντική μείωση του προσδόκιμου ζωής του»⁽⁹⁹⁷⁾.

Στη Γαλλία, το CNDA διαπίστωσε ότι η αντίστοιχη στο εθνικό δίκαιο διάταξη του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) δεν καλύπτει την περίπτωση κατά την οποία ένας αιτών ο οποίος ασθενεί σοβαρά θα υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση σε περίπτωση επιστροφής του λόγω έλλειψης επαρκούς υγειονομικής περίθαλψης, εκτός εάν ο αιτών στερηθεί εκ προθέσεως την εν λόγω περίθαλψη⁽⁹⁹⁸⁾.

Σε υπόθεση που αφορούσε άρνηση επιστροφής βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, το Ανώτατο Δικαστήριο (Supreme Court) του Ηνωμένου Βασιλείου έκρινε ότι:

«ενώ εναπόκειται στον αιτούντα να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την κατάσταση της υγείας του/της, την τρέχουσα θεραπεία του (συμπεριλαμβανομένης της πιθανής καταλληλόλητας οποιασδήποτε άλλης θεραπείας) και τις επιπτώσεις που έχει για αυτόν/ήν η αδυναμία πρόσβασης σε αυτήν, το κράτος επιστροφής είναι σε καλύτερη θέση να συλλέξει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τη διαθεσιμότητα και την προσβασιμότητα κατάλληλης θεραπείας στο κράτος υποδοχής»⁽⁹⁹⁹⁾.

Η ανεπάρκεια ιατρικής περίθαλψης στη χώρα καταγωγής μπορεί επίσης να είναι σημαντική κατά την εξέταση της αρχής της μη επαναπροώθησης βάσει του άρθρου 15 της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (CRPD), η οποία εγγυάται την απαλλαγή από

⁹⁹⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 43. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 39.

⁹⁹⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 46.

⁹⁹⁷ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *Paposhvili*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 183, που παρέπεμπε στο ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 40. Το εν λόγω όριο επιβεβαιώθηκε εκ νέου στο ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2021, *Savran κατά Δανίας*, ό.π. υποσημείωση 921.

⁹⁹⁸ CNDA (Γαλλία), διάταξη της 16ης Μαΐου 2017, *M. B.*, αριθ. 17706661 C + [αναφέρεται στο CNDA (Γαλλία), *Recueil contentieux du droit d'asile, année 2017*, σ. 98-100].

⁹⁹⁹ Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 29ης Απριλίου 2020, *AM (Zimbabwe) v Secretary of State for the Home Department* [2020] UKSC 17, σκέψη 33.

βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία ⁽¹⁰⁰⁰⁾. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία έκρινε στην υπόθεση *NL* ότι οι κρατικές αρχές πρέπει να αξιολογούν «αν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρηθεί ότι η συντάκτης θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο ανεπανόρθωτης βλάβης, όπως προβλέπεται στα άρθρα 10 [δικαίωμα στη ζωή] και 15» σε περίπτωση απομάκρυνσης ⁽¹⁰⁰¹⁾. Εν προκειμένω, η αιτούσα είχε προσκομίσει στις εθνικές αρχές διάφορα ιατρικά πιστοποιητικά από τα οποία προέκυπτε ότι η κατάσταση της υγείας της ήταν σοβαρή και θα απειλούσε τη ζωή της χωρίς τη θεραπεία που λάμβανε στο κράτος. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία έκρινε ότι «η αδυναμία των εθνικών αρχών να εκτιμήσουν τον εν λόγω κίνδυνο που διατρέχει η συντάκτης υπό το πρίσμα των πληροφοριών που έχουν στη διάθεσή τους σχετικά με την κατάσταση της υγείας της συντάκτη συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων της που απορρέουν από το άρθρο 15 της Σύμβασης» ⁽¹⁰⁰²⁾.

2.4.4. Σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης [άρθρο 15 στοιχείο γ)]

Το άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Η σοβαρή βλάβη συνίσταται σε:

[...]

- γ) σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.

Στην υπόθεση *Elgafaji*, το ΔΕΕ επισήμανε ότι οι όροι του άρθρου 15 στοιχεία α) και β) «χαρακτηρίζουν περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών επικουρική προστασία διατρέχει ειδικώς τον κίνδυνο βλάβης συγκεκριμένης μορφής» ⁽¹⁰⁰³⁾. Αντιθέτως, «η κατά το άρθρο 15, στοιχείο γ', της οδηγίας βλάβη, καθόσον συνίσταται σε “σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας” του αιτούντος, αναφέρεται σε ένα γενικότερο κίνδυνο βλάβης» ⁽¹⁰⁰⁴⁾. Το ΔΕΕ επισήμανε ότι το άρθρο 15 στοιχείο γ) αφορά:

¹⁰⁰⁰ Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία διαπίστωσε ότι έχει εξεταστική εφαρμογή. Βλέπε Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, απόψεις της 28ης Αυγούστου 2020, *NL κατά Σουηδίας*, ανακοίνωση αριθ. CRPD/C/23/D/60/2019 (στο εξής Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, 2020, *NL*), σημείο 7.5. Η ΕΕ έχει κυρώσει τη CRPD και οι συνέπειες της κύρωσης αυτής περιγράφονται εν συντομία στην υποσημείωση 51.

¹⁰⁰¹ Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, 2020, *NL*, ό.π. υποσημείωση 1003, σημείο 7.8.

¹⁰⁰² Ό.π. Βλέπε επίσης Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, απόψεις της 6ης Σεπτεμβρίου 2021, *ZH κατά Σουηδίας*, CRPD/C/25/D/58/2019, σημεία 10.4 και 10.7, όπου διαπίστωσε επίσης παράβαση του άρθρου 15 της CRPD.

¹⁰⁰³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 32.

¹⁰⁰⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 33.

«Ευρύτερα, “απειλή [...] κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας” αμάχου και όχι συγκεκριμένες πράξεις βίας. Επιπροσθέτως, η απειλή αυτή είναι συμφυής με μια γενική κατάσταση “διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης”. Τέλος, η βία από την οποία προέρχεται η εν λόγω απειλή χαρακτηρίζεται ως “αδιακρίτως” ασκούμενη, όρος που σημαίνει ότι μπορεί να επεκταθεί σε άτομα ανεξαρτήτως των προσωπικών περιστάσεών τους»⁽¹⁰⁰⁵⁾.

Η σοβαρή βλάβη δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο γ) πρέπει να προκύπτει στη χώρα καταγωγής του αιτούντος⁽¹⁰⁰⁶⁾.

Στο σχήμα 6 παρατίθενται τα διαφορετικά στοιχεία του άρθρου 15 στοιχείο γ), τα οποία πρέπει να πληρούνται στο σύνολό τους. Καθένα από αυτά εξετάζεται στις ακόλουθες υποενότητες.

Σχήμα 6: Τα διαφορετικά στοιχεία του άρθρου 15 στοιχείο γ)

Η προσέγγιση του ΔΕΕ έχει χαρακτηριστεί συστημική ή «μετα-τελολογική» προσέγγιση, η οποία επικεντρώνεται όχι μόνο στο αντικείμενο και στον σκοπό των συναφών διατάξεων, αλλά και στο αντικείμενο και στον σκοπό του συστήματος της ΕΕ στο σύνολό του, το οποίο βασίζεται στα πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων που περιέχονται στον Χάρτη της ΕΕ και στις ιδρυτικές αρχές του οργανισμού⁽¹⁰⁰⁷⁾.

Όπως επεξηγείται στην ενότητα [2.4.3](#) ανωτέρω, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι «στο εν λόγω άρθρο 3 αντιστοιχεί, κατ’ ουσίαν, το άρθρο 15, στοιχείο β’, της [ΕΣΔΑ]»⁽¹⁰⁰⁸⁾. Αντιθέτως:

«το περιεχόμενο της διατάξεως του άρθρου 15, στοιχείο γ’, της οδηγίας διαφέρει από αυτό του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και, επομένως, πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς, τηρουμένων των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτά διασφαλίζονται από την ΕΣΔΑ»⁽¹⁰⁰⁹⁾.

¹⁰⁰⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, [Elgafaji](#), ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 34.

¹⁰⁰⁶ Βλέπε άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), το οποίο αναφέρεται σε πρόσωπο το οποίο, «εάν [...] επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του [...] θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15».

¹⁰⁰⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, Moreno Lax, V., «Of autonomy, autarky, purposiveness and fragmentation: the relationship between EU asylum law and international humanitarian law», στο Cantor, D. και Durieux, J.-F. (επιμ.), *Refuge from Inhumanity? War refugees and International Humanitarian Law* (Martinus Nijhoff, Leiden, 2014), σ. 298.

¹⁰⁰⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, [Elgafaji](#), ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 28. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε ενότητες [2.4.1](#) και [2.4.3.1](#) ανωτέρω και ενότητα [2.4.4.3.2](#) κατωτέρω.

¹⁰⁰⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, [Elgafaji](#), ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 28.

Όσον αφορά το άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), ενώ το ΔΕΕ έκρινε ότι το περιεχόμενό του είναι διαφορετικό από εκείνο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, ορισμένες πτυχές του εμπνέονται από τη νομολογία του ΕΔΔΑ ⁽¹⁰¹⁰⁾.

Το ΔΕΕ δεν έχει επιληφθεί ακόμη του ζητήματος σχετικά με το αν οι αιτούντες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) και οι οποίοι προσπαθούν να διαφύγουν από καταστάσεις ένοπλης σύρραξης μπορούν να δικαιούνται επικουρική προστασία δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο α) και/ή β) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση).

Η ενότητα 2.4.4 περιλαμβάνει πέντε υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 43.

Πίνακας 43: Διάρθρωση της ενότητας 2.4.4

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
2.4.4.1	«Διεθνής ή εσωτερική ένοπλη σύρραξη»	238
2.4.4.2	«Αδιάκριτη άσκηση βίας»	239
2.4.4.3	«Σοβαρή και προσωπική απειλή»	240
2.4.4.4	Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ «σοβαρής και προσωπικής απειλής» και «αδιάκριτης άσκησης βίας»	255
2.4.4.5	«Ζωή ή σωματική ακεραιότητα αμάχου»	256

Το προσάρτημα Α περιλαμβάνει τη συνοπτική εξέταση υποθέσεων που αφορούν καταστάσεις ένοπλης σύρραξης.

2.4.4.1. «Διεθνής ή εσωτερική ένοπλη σύρραξη»

Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) καλύπτει τη «διεθνή ή εσωτερική ένοπλη σύρραξη».

Το ΔΕΕ δεν έχει αποφανθεί ακόμη επί της έννοιας της διεθνούς ένοπλης σύρραξης. Ωστόσο, το ΔΕΕ αποσαφήνισε την έννοια της **εσωτερικής ένοπλης σύρραξης** στην υπόθεση *Diakité*. Στην απόφαση διευκρινίστηκαν τα εξής:

«Η ύπαρξη εσωτερικής ένοπλης συρράξεως πρέπει να γίνεται δεκτή, όσον αφορά την εφαρμογή της διατάξεως αυτής, όταν οι τακτικές δυνάμεις ενός κράτους συγκρούονται με μία ή περισσότερες ένοπλες ομάδες ή όταν δύο ή περισσότερες ένοπλες ομάδες συγκρούονται μεταξύ τους, χωρίς να είναι αναγκαίο να είναι δυνατός ο χαρακτηρισμός της συρράξεως αυτής ως ένοπλης συρράξεως που δεν έχει διεθνή χαρακτήρα, υπό την έννοια του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, και χωρίς η ένταση των ενόπλων συγκρούσεων, το επίπεδο οργανώσεως των εμπλεκομένων

¹⁰¹⁰ Ό.π. Από την άλλη, το ΕΔΔΑ δεν ήταν πεπεισμένο ότι το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ «δεν παρέχει προστασία συγκρίσιμη με την προστασία που παρέχεται βάσει του [άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ]». Βλέπε ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 226· και ΕΑΣΟ, *Εισαγωγή στο ΚΕΣΑ – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 8, σ. 84-85.

ενόπλων δυνάμεων ή η διάρκεια της συρράξεως να αποτελεί αντικείμενο αυτοτελούς εκτιμήσεως σε σχέση με την εκτίμηση του βαθμού βίας που δεσπόζει στην οικεία επικράτεια»⁽¹⁰¹¹⁾.

Για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, το ΔΕΕ κατέστησε σαφές ότι το καθεστώς επικουρικής προστασίας και το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο «επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς και θεσπίζουν σαφώς διαχωριζόμενους μηχανισμούς προστασίας»⁽¹⁰¹²⁾. Επομένως, «η δυνατότητα υπαγωγής στο καθεστώς [της επικουρικής προστασίας] [...] δεν μπορεί να εξαρτάται από τη διαπίστωση ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του καθεστώτος που ορίζει το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο»⁽¹⁰¹³⁾. Κατά συνέπεια, η έννοια της εσωτερικής ένοπλης σύρραξης χαρακτηρίζεται στο συμπέρασμα του ΔΕΕ ως «καθορ[ισμένη], κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, σύμφωνα με το σύνθημα τ[ης] στην καθημερινή γλώσσα, λαμβανομένου υπόψη του πλαισίου εντός του οποίου αυ[τή] χρησιμοποι[ε]ίται και των σκοπών που επιδιώκει η ρύθμιση στην οποία εντάσσ[ε]ται»⁽¹⁰¹⁴⁾.

Ανάλογα με την κατάσταση της χώρας, ενδέχεται και πάλι να πρέπει τα δικαστήρια να αποφασίσουν αν πράγματι υφίσταται ένοπλη σύγκρουση, υπό την έννοια που έδωσε σε αυτήν το δικαστήριο. Ο ορισμός του ΔΕΕ φαίνεται, για παράδειγμα, να αποκλείει κατάσταση στην οποία μόνο μία ένοπλη ομάδα συγκρούεται με τον γενικό πληθυσμό.

2.4.4.2. «Αδιάκριτη άσκηση βίας»

Η «αδιάκριτη άσκηση βίας» αποτελεί την πηγή της ειδικής μορφής σοβαρής βλάβης που προσδιορίζεται στο άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Στην υπόθεση *Elgafaji*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι η βία από την οποία προέρχεται η σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας του αιτούντος χαρακτηρίζεται ως «αδιακρίτως» ασκούμενη, «όρος που σημαίνει ότι μπορεί να επεκταθεί σε άτομα ανεξαρτήτως των προσωπικών περιστάσεών τους»⁽¹⁰¹⁵⁾.

Για παράδειγμα, το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο), παραπέμποντας επίσης στην απόφαση *Elgafaji*, έκρινε ότι οι αδιάκριτες βομβιστικές επιθέσεις ή τα αδιάκριτα πυρά:

«νοούνται ως αδιάκριτη άσκηση βίας υπό την έννοια ότι, παρά το γεγονός ότι μπορεί να έχουν συγκεκριμένους ή γενικούς στόχους, εκθέτουν αναπόφευκτα τους απλούς αμάχους που τυχαίνει να βρίσκονται στο σημείο της επίθεσης στον κίνδυνο να αποτελέσουν παράπλευρες απώλειες, όπως περιγράφονται στο σκεπτικό της

¹⁰¹¹ ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 35. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2017, *Mme I.B.*, αριθ. 15030837 C [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2017, *Mme I.B.*, αριθ. 15030837 C], όπου το δικαστήριο έκρινε ότι οι ένοπλες συγκρούσεις διαφόρων ένοπλων ομάδων —αφενός, της πρώην Σελέκα και, αφετέρου, των παραστρατιωτικών ομάδων αντι-Μπαλακά— μπορούν να χαρακτηριστούν ως εσωτερική ένοπλη σύρραξη. Για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, το CNDA αναφέρθηκε, μεταξύ άλλων, στις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

¹⁰¹² ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 24. Βλέπε επίσης σκέψη 23 στην οποία αναφέρεται ότι «μολονότι το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο σκοπεί στην παροχή, εντός της ζώνης συρράξεως, προστασίας στους αμάχους πληθυσμούς, διά του περιορισμού των αποτελεσμάτων του πολέμου επί των προσώπων και των αγαθών, δεν προβλέπει, αντιθέτως προς το άρθρο 2, στοιχείο ε', της [ΟΕΑΑ], σε συνδυασμό με το άρθρο 15, στοιχείο γ', της οδηγίας αυτής, την παροχή διεθνούς προστασίας σε ορισμένους αμάχους εκτός της ζώνης συρράξεως και του εδάφους των κρατών που εμπλέκονται στη σύρραξη».

¹⁰¹³ ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 26.

¹⁰¹⁴ ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 27.

¹⁰¹⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 34. ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 26.

απόφασης. Η αναφορά σε συγκεκριμένους στόχους αφορά άτομα ή συγκεντρώσεις ατόμων, όπως αξιωματικούς του στρατού ή αστυνομικούς. Τα χρησιμοποιούμενα μέσα μπορεί να είναι βόμβες, οι οποίες μπορούν να πλήξουν και άλλους πέραν του στόχου τους ή πυροβολισμοί οι οποίοι συνεπάγονται μικρότερο αλλά πραγματικό κίνδυνο παράπλευρης απώλειας. Η αναφορά σε γενικούς στόχους αφορά περισσότερο αδιάκριτες επιθέσεις, για παράδειγμα, κατά σουνιτών ή σιιτών ή αντιστρόφως. Στις εν λόγω επιθέσεις μπορεί να συμπεριλαμβάνονται εκρήξεις βόμβας σε πολυσύχναστα μέρη, όπως αγορές ή τόπους στους οποίους πραγματοποιούνται θρησκευτικές λιτανείες ή συγκεντρώσεις»⁽¹⁰¹⁶⁾.

Όσον αφορά τη σοβαρή περιβαλλοντική κατάσταση, τις εθνοτικές και πολιτικές συγκρούσεις και τη φτώχεια στο Δέλτα του Νίγηρα, το 2020 το ιταλικό Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο επικύρωσε το συμπέρασμα του κατώτερου δικαστηρίου ότι η ανασφάλεια που προέκυψε η οποία συνδεόταν με δολιοφθορά, απαγωγές και επιθέσεις κατά της αστυνομίας δεν αντιστοιχούσε στον βαθμό αδιάκριτης άσκησης βίας, στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης ή αντίστοιχης κατάστασης, ο οποίος απαιτείται για την αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας⁽¹⁰¹⁷⁾.

Ομοίως, η UNHCR θεωρεί ότι ο όρος «αδιάκριτη» περιλαμβάνει «πράξεις βίας οι οποίες δεν έχουν ως στόχο συγκεκριμένο αντικείμενο ή φυσικό πρόσωπο, καθώς και πράξεις βίας οι οποίες έχουν ως στόχο συγκεκριμένο αντικείμενο ή φυσικό πρόσωπο, αλλά των οποίων οι συνέπειες ενδέχεται να βλάψουν άλλα πρόσωπα»⁽¹⁰¹⁸⁾.

2.4.4.3. «Σοβαρή και προσωπική απειλή»

Ο ορισμός της βλάβης στο άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρεται σε «σοβαρή και προσωπική απειλή» κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου. Οι όροι αυτοί εξετάζονται στις υποενότητες που ακολουθούν.

2.4.4.3.1. Η έννοια της «σοβαρής και προσωπικής απειλής»

Στην υπόθεση *Elgafaji*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι ο όρος «προσωπική» πρέπει να νοείται:

«ως χαρακτηρίζων βλάβη προξενούμενη σε αμάχους, ανεξαρτήτως της ταυτότητάς τους, όταν ο βαθμός της αδιακρίτως ασκούμενης βίας που χαρακτηρίζει την υπό εξέλιξη ένοπλη σύρραξη [...] είναι τόσο υψηλός, ώστε υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να εκτιμάται ότι ο άμαχος ο οποίος θα επιστρέψει στην οικεία χώρα ή, ενδεχομένως, περιοχή θα αντιμετωπίσει, λόγω της παρουσίας του και μόνον στο έδαφος αυτής της χώρας ή της περιοχής, πραγματικό κίνδυνο να εκτεθεί σε σοβαρή απειλή κατά το άρθρο 15, στοιχείο γ', της οδηγίας»⁽¹⁰¹⁹⁾.

¹⁰¹⁶ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2012, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*, [2012] UKUT 00409 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*], σκέψη 42.

¹⁰¹⁷ Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο (Corte Suprema di Cassazione) (Ιταλία), απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2020, *Προσφεύγων κατά Υπουργείου Εσωτερικών (Ministero dell'interno)*, αριθ. 23925/19 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο (Ιταλία), 2020, *Προσφεύγων κατά Υπουργείου Εσωτερικών (Ministero dell'interno)*, αριθ. 23925/19 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)].

¹⁰¹⁸ UNHCR, *Safe at Last? Law and practice in selected EU Member States with respect to asylum-seekers fleeing indiscriminate violence*, Ιούλιος 2011 (στο εξής UNHCR, *Safe at Last?*), σ. 103.

¹⁰¹⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 35. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψεις 27-28.

Στην υπόθεση *Elgafaji*, το δικαστήριο επισημαίνει ότι η ερμηνεία «δύναται να διασφαλίσει ένα αυτοτελές πεδίο εφαρμογής στο άρθρο 15, στοιχείο γ', της [ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)]»⁽¹⁰²⁰⁾. Το δικαστήριο παρέπεμψε στην αιτιολογική σκέψη 26 της ΟΕΑΑ [νυν αιτιολογική σκέψη 35 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)], σύμφωνα με την οποία «κίνδυνος στους οποίους εκτίθεται εν γένει ο πληθυσμός ή τμήμα του πληθυσμού μιας χώρας δεν συνιστούν συνήθως, αυτοί καθαυτοί, προσωπική απειλή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως σοβαρή βλάβη». Η διατύπωση της εν λόγω αιτιολογικής σκέψης:

«Εντούτοις, καθόσον η αιτιολογική αυτή σκέψη χρησιμοποιεί τον όρο “συνήθως”, αναγνωρίζει το ενδεχόμενο υπάρξεως μιας εξαιρετικής καταστάσεως, χαρακτηριζομένης από έναν τόσο υψηλό βαθμό κινδύνου, ώστε να υπάρχουν σοβαροί λόγοι να εκτιμάται ότι το πρόσωπο αυτό θα εκτεθεί ατομικώς στον επίμαχο κίνδυνο»⁽¹⁰²¹⁾.

Το ΔΕΕ επισήμανε περαιτέρω ότι ο εξαιρετικός χαρακτήρας της καταστάσεως αυτής επιρρωννύεται, επίσης, «από το γεγονός ότι η οικεία προστασία είναι επικουρική, καθώς και από την οικονομία του άρθρου 15 της οδηγίας, καθόσον η βλάβη, της οποίας τον ορισμό δίνει το άρθρο αυτό υπό τα στοιχεία α' και β', πρέπει να εξατομικεύεται σαφώς»⁽¹⁰²²⁾. Τούτο επιτρέπει «[την] ερμηνεία [...] λαμβανομένου υπόψη του συστήματος στο οποίο εντάσσεται, δηλαδή σε σχέση με τις λοιπές δύο περιπτώσεις που προβλέπει το άρθρο 15 [της οδηγίας]»⁽¹⁰²³⁾. Το δικαστήριο επισήμανε ότι «Συναφώς, πρέπει να διευκρινισθεί ότι όσο περισσότερο ο αιτών είναι σε θέση να αποδείξει ότι θίγεται ειδικώς λόγω των χαρακτηριστικών της καταστάσεώς του, τόσο μικρότερος θα είναι ο βαθμός της αδιακρίτως ασκούμενης βίας που απαιτείται προκειμένου ο αιτών να τύχει της επικουρικής προστασίας»⁽¹⁰²⁴⁾.

Το δικαστήριο έκρινε ότι:

«[...] το άρθρο 15, στοιχείο γ', της οδηγίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο ε', της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι:

- η ύπαρξη σοβαρής και προσωπικής απειλής κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας του αιτούντος επικουρική προστασία δεν εξαρτάται από την προϋπόθεση της αποδείξεως εκ μέρους του αιτούντος ότι η απειλή τον αφορά ειδικώς λόγω των χαρακτηριστικών της καταστάσεώς του,
- η ύπαρξη τέτοιας απειλής μπορεί, κατ' εξαίρεση, να θεωρηθεί αποδεδειγμένη όταν ο **βαθμός της αδιακρίτως ασκούμενης βίας** που χαρακτηρίζει την υπό εξέλιξη ένοπλη σύρραξη [...] είναι τόσο υψηλός, ώστε υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να εκτιμάται ότι

¹⁰²⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 36.

¹⁰²¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 37. Κατόπιν της υπόθεσης *Elgafaji*, το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάνθηκε ότι ο αιτών δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι αποτελεί συγκεκριμένο στόχο λόγω της προσωπικής του κατάστασης, όταν ο βαθμός της αδιακρίτης άσκησης βίας είναι τέτοιος ώστε να υπάρχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρείται ότι άμαχος θα διατρέχει κίνδυνο αποκλειστικά και μόνο λόγω της παρουσίας του στο έδαφος της περιοχής. Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 3ης Ιουλίου 2009, αριθ. 320295, FR:CESSR:2009:320295.20090703 [στο εξής Conseil d'État (Γαλλία), 2009, αριθ. 320295]. Σύμφωνα με το δικαστήριο, αυτή ήταν η πραγματικότητα για τη Σρι Λάνκα στα μέσα του 2009.

¹⁰²² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 38.

¹⁰²³ Ό.π.

¹⁰²⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 39. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 31.

ο άμαχος ο οποίος θα επιστρέψει στην οικεία χώρα ή, ενδεχομένως, περιοχή θα αντιμετωπίσει, **λόγω της παρουσίας του και μόνον** στο έδαφος αυτής της χώρας ή της περιοχής, πραγματικό κίνδυνο να εκτεθεί στην εν λόγω απειλή»⁽¹⁰²⁵⁾.

2.4.4.3.2. Εκτίμηση του βαθμού βίας

Στην απόφασή του για την υπόθεση CF και DN, το ΔΕΕ παρέχει καθοδήγηση σχετικά με την εκτίμηση της «σοβαρής και προσωπικής απειλής»⁽¹⁰²⁶⁾. Στην εν λόγω υπόθεση, το ΔΕΕ έκρινε ότι η ποσοτική αξιολόγηση του κινδύνου θανάτου και τραυματισμού, ο οποίος εκφράζεται ως ο λόγος του αριθμού των θυμάτων στην οικεία περιοχή προς τον συνολικό αριθμό των ατόμων που αποτελούν τον πληθυσμό της περιοχής αυτής είναι κρίσιμη για τη διαπίστωση της ύπαρξης σοβαρής και προσωπικής απειλής, αλλά ότι «η διαπίστωση αυτή δεν μπορεί να αποτελέσει το μόνο καθοριστικό κριτήριο»⁽¹⁰²⁷⁾. Διευκρίνισε περαιτέρω:

«Προκειμένου να διαπιστωθεί αν υφίσταται “σοβαρή και προσωπική απειλή”, κατά την έννοια του άρθρου 15, στοιχείο γ’, της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], απαιτείται να ληφθούν υπόψη σφαιρικά όλες οι σχετικές περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, ιδίως δε εκείνες που χαρακτηρίζουν την κατάσταση στη χώρα καταγωγής του αιτούντος [...] ακόμη και αν στην αίτηση αυτή δεν γίνεται επίκληση των χαρακτηριστικών της κατάστασης του αιτούντος, από το άρθρο 4, παράγραφος 3, της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] προκύπτει η υποχρέωση εξατομικευμένης αξιολόγησης μιας τέτοιας αίτησης για τους σκοπούς της οποίας επιβάλλεται η συνεκτίμηση μιας ολόκληρης σειράς στοιχείων. Στα στοιχεία αυτά περιλαμβάνονται [...] “όλ[α] τ[α] συναφ[ή] στοιχεί[α] που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής κατά τον χρόνο λήψης απόφασης σχετικά με την αίτηση”»⁽¹⁰²⁸⁾.

Ειδικότερα, το ΔΕΕ ανέφερε στην υπόθεση CF και DN ότι, όπως επισήμανε κατ’ ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 56 και 59 των προτάσεών του, μπορούν να συνεκτιμηθούν ως στοιχεία λαμβανόμενα υπόψη **κατά την εκτίμηση του πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης, κατά την έννοια του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)** τα στοιχεία που παρατίθενται στον πίνακα 44⁽¹⁰²⁹⁾.

Πίνακας 44: Μη εξαντλητικός κατάλογος στοιχείων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση της ύπαρξης πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης βάσει του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), όπως προβλέπεται στην απόφαση του ΔΕΕ για την υπόθεση CF και DN

Η ένταση των ενόπλων συγκρούσεων
Το επίπεδο οργάνωσης των εμπλεκόμενων ενόπλων δυνάμεων
Η διάρκεια της σύρραξης
Η γεωγραφική έκταση της κατάστασης αδιάκριτης άσκησης βίας
Ο πραγματικός προορισμός του αιτούντος σε περίπτωση επιστροφής στην οικεία χώρα ή περιοχή
Εκ προθέσεως επιθέσεις κατά αμάχων εκ μέρους των εμπόλεμων μερών

¹⁰²⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 45 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 27.

¹⁰²⁶ ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684.

¹⁰²⁷ ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψεις 30-31 και 33.

¹⁰²⁸ ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψεις 40-42.

¹⁰²⁹ ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 43.

Στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα στην υπόθεση CF και DN επισημαίνεται ότι τα εθνικά δικαστήρια συνδυάζουν διάφορους παράγοντες προκειμένου να προσδιορίσουν τον βαθμό της βίας που πλήττει την οικεία χώρα ή περιοχή ⁽¹⁰³⁰⁾. Οι εν λόγω παράγοντες παρατίθενται στον πίνακα 45.

Πίνακας 45: Παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη στη νομολογία των κρατών μελών κατά την εκτίμηση της ύπαρξης πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης βάσει του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), όπως παρατίθενται στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα στην υπόθεση CF και DN

Ο αριθμός των θανάτων και τραυματισμένων αμάχων θυμάτων στις σχετικές γεωγραφικές περιοχές
Οι μετακινήσεις που προκαλούνται από την ένοπλη σύρραξη
Οι μέθοδοι και τακτικές πολέμου καθώς και οι συνέπειές τους στους αμάχους
Η προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
η ικανότητα του κράτους ή των οργανισμών που ελέγχουν το οικείο έδαφος να προστατεύουν τους αμάχους και η αρωγή που παρέχουν οι διεθνείς οργανισμοί

Στην υπόθεση CF και DN, το ΔΕΕ παρείχε διευκρινίσεις σχετικά με το πόσο κρίσιμο είναι για τη διαπίστωση της ύπαρξης «σοβαρής και προσωπικής απειλής» το ποσοστό των θυμάτων στην οικεία περιοχή σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό. Ανέφερε τα εξής:

«Πράγματι, εάν το ποσοστό των διαπιστωθέντων θυμάτων των πράξεων βίας που διαπράττουν τα αντιμαχόμενα μέρη κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας των αμάχων στην οικεία περιοχή είναι υψηλό σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των αμάχων που ζουν στην περιοχή αυτή, τούτο μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι, στο μέλλον, ενδέχεται να υπάρξουν και άλλα θύματα μεταξύ των αμάχων στην εν λόγω περιοχή. Επομένως, μια τέτοια διαπίστωση θα καθιστούσε δυνατό να αποδειχθεί ότι υφίσταται σοβαρή απειλή κατά το άρθρο 15, στοιχείο γ', της [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)]» ⁽¹⁰³¹⁾.

Με την εν λόγω διαπίστωση μπορεί να θεωρηθεί ότι παρέχεται διευκρίνιση για έναν πιθανό — αλλά όχι τον μόνο— τρόπο με τον οποίο μπορεί να αποδεικνύεται αν υφίσταται πραγματικός κίνδυνος του αιτούντος να εκτεθεί στην απειλή που περιγράφεται στο άρθρο 15 στοιχείο γ) **λόγω της παρουσίας του και μόνο** στο έδαφος αυτής της χώρας ή περιοχής.

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε επίσης ότι:

«ειδικότερα, η απουσία τέτοιας διαπίστωσης δεν αρκεί, αυτή καθαυτήν, ώστε να αποκλείεται συστηματικά και υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις η ύπαρξη κινδύνου τέτοιας απειλής, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, και, ως εκ τούτου, να επέρχεται αυτομάτως και άνευ εξαιρέσεων ο αποκλεισμός από την επικουρική προστασία» ⁽¹⁰³²⁾.

¹⁰³⁰ ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Pikamäe της 11ης Φεβρουαρίου 2021, [CF και DN κατά Bundesrepublik Deutschland](#), C-901/19, EU:C:2021:116 (στο εξής ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Pikamäe, 2021, [CF και DN](#)), σημείο 59.

¹⁰³¹ ΔΕΕ, 2021, [CF και DN](#), ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 32.

¹⁰³² ΔΕΕ, 2021, [CF και DN](#), ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 33. Αναφέρεται στη διαπίστωση ότι «το ποσοστό των διαπιστωθέντων θυμάτων των πράξεων βίας που διαπράττουν τα αντιμαχόμενα μέρη κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας των αμάχων στην οικεία περιοχή είναι υψηλό σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των αμάχων που ζουν στην περιοχή αυτή», όπως περιγράφεται ανωτέρω.

Δεν υπάρχει περαιτέρω καθοδήγηση σχετικά με το πόσο μπορεί να είναι το προαναφερθέν «υψηλό ποσοστό». Ωστόσο, το ΔΕΕ δεν κλήθηκε να παράσχει διευκρινίσεις για το εν λόγω ζήτημα. Το αιτούν δικαστήριο εξέτασε υπό διαφορετική οπτική γωνία το ζήτημα σχετικά με την εκτίμηση του βαθμού βίας και υπέβαλλε το ερώτημα αν «σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας σε καταστάσεις ένοπλης συρράξεως [...] μπορεί να συντρέχει μόνο αν έχει ήδη διαπιστωθεί η ύπαρξη ελάχιστου αριθμού αμάχων θυμάτων (νεκρών και τραυματιών)»⁽¹⁰³³⁾.

Ως εκ τούτου, είναι δυνατό να αποδειχθεί η ύπαρξη σοβαρής απειλής κατά την έννοια του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός θυμάτων μεταξύ των αμάχων λόγω αδιάκριτης άσκησης βίας κατά τη διάρκεια ένοπλης σύρραξης και το ποσοστό των θυμάτων μεταξύ των αμάχων είναι υψηλό σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των αμάχων που ζουν στην οικεία περιοχή. Ωστόσο, το αντίθετο συμπέρασμα δεν συνάδει με την ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), δηλαδή να αποκλείεται αυτόματα μια τέτοια απειλή όταν ο αριθμός των θυμάτων είναι σχετικά χαμηλός. Όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ:

«Η συστηματική εφαρμογή, όμως, από τις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους ενός ποσοτικού μόνον κριτηρίου —του οποίου η αξιοπιστία μπορεί να είναι αμφίβολη λαμβανομένης υπόψη της συγκεκριμένης δυσκολίας ως προς τον εντοπισμό αντικειμενικών και ανεξάρτητων πηγών πληροφόρησης κοντά στις περιοχές της ένοπλης σύρραξης—, όπως είναι το κριτήριο του ελάχιστου αριθμού των θυμάτων μεταξύ των αμάχων (τραυματιών ή θανόντων), προκειμένου να αρνηθούν τη χορήγηση επικουρικής προστασίας, ενδέχεται να οδηγήσει τις εθνικές αρχές σε άρνηση χορήγησης διεθνούς προστασίας κατά παράβαση της υποχρέωσης των κρατών μελών να προσδιορίζουν τα πρόσωπα που χρήζουν πράγματι τέτοιας επικουρικής προστασίας»⁽¹⁰³⁴⁾.

Όπως επισήμανε το ΔΕΕ στην υπόθεση *Elgafaji*, «το περιεχόμενο της διατάξεως του άρθρου 15, στοιχείο γ', της [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] διαφέρει από αυτό του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ» και πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς, τηρουμένων των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτά διασφαλίζονται από την ΕΣΔΑ⁽¹⁰³⁵⁾.

Από την εθνική νομολογία προκύπτει ότι τα δικαστήρια ενίοτε έχουν διαπιστώσει ότι ο βαθμός της βίας είναι τόσο υψηλός ώστε να υφίσταται απειλή **λόγω της παρουσίας του αιτούντος και μόνο**. Για παράδειγμα, το CNDA (Γαλλία) διαπίστωσε ανάλογη κατάσταση το 2017 στην Τζούμπα στο Νότιο Σουδάν, όπου τελούνταν αυθαίρετες εκτελέσεις αμάχων και άλλες παραβιάσεις εις βάρος τους από παραστρατιωτικές ομάδες της al-Shabaab. Οι παραστρατιωτικές ομάδες δέχθηκαν επίθεση από δυνάμεις της κυβέρνησης της Σομαλίας και της αποστολής της Αφρικανικής Ένωσης στη Σομαλία και από μη επανδρωμένα αεροσκάφη των ΗΠΑ, γεγονός που είχε επίσης ως επακόλουθο πολυάριθμα θύματα μεταξύ των αμάχων και μαζικό εκτοπισμό του πληθυσμού⁽¹⁰³⁶⁾. Το ίδιο γαλλικό δικαστήριο διαπίστωσε ανάλογη κατάσταση το 2018 στη Δαμασκό της Συρίας, λόγω, μεταξύ άλλων, βομβαρδισμών

¹⁰³³ ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 20. Η αίτηση έγινε από το VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης, διάταξη της 29ης Νοεμβρίου 2019, *A 11 S 2374/19*.

¹⁰³⁴ ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 35.

¹⁰³⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 28.

¹⁰³⁶ Το CNDA έκρινε ότι, όσον αφορά την Τζούμπα στο Νότιο Σουδάν, υπήρχε κατάσταση γενικού κινδύνου. CNDA (Γαλλία), απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2017, *M. M.A.*, αριθ. 16038980 C. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), 2018, *M. M.A.*, αριθ. 16039973 C, ό.π. υποσημείωση 416, σκέψη 8.

σε σχολεία, νοσοκομεία ή οικιστικές ζώνες και λόγω της χρήσης χημικών όπλων, χωρίς να διαφαίνεται ύφεση της κατάστασης (¹⁰³⁷). Το 2021 διαπίστωσε ανάλογη κατάσταση στο Τιγκράι της Αιθιοπίας, εξαιτίας αδιάκριτων βομβιστικών επιθέσεων, σφαγών αμάχων από τον στρατό της Ερυθραίας, μιας καταστροφικής ανθρωπιστικής κατάστασης και σύρραξης που δεν έδειχνε σημάδια ύφεσης (¹⁰³⁸). Ομοίως, το 2021 διαπίστωσε ανάλογη απειλή στην περιοχή Μορτι του Μαλί, όπου υπήρχαν πολλές ένοπλες ομάδες ανταρτών, η βία είχε λάβει εθνοτικές διαστάσεις και ο άμαχος πληθυσμός ήταν ο κύριος στόχος τζιχαντιστικών κινήματων (¹⁰³⁹).

Αντιθέτως, το 2020 το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο της Γερμανίας διαπίστωσε ότι, σε σχέση με το Μουκντίσο της Σομαλίας, κατά τον χρόνο εκείνο:

«οι καταγεγραμμένες επιθέσεις [...] η ποσότητα και η ποιότητά τους μέχρι τότε δεν ήταν αρκετή ώστε να υποστηρίζεται η παραδοχή ότι το σύνολο του άμαχου πληθυσμού του Μουκντίσο διατρέχει κίνδυνο. Διαπιστώνοντας τα εξής, [το δικαστήριο] έλαβε υπόψη ότι, επί του παρόντος, το Μουκντίσο δεν συγκαταλέγεται στις περιοχές της Σομαλίας που πλήττονται ιδιαίτερα από τη σύρραξη και, σύμφωνα με εκθέσεις, υπάρχουν τουλάχιστον βελτιώσεις στην κατάσταση ασφαλείας, μολονότι θα πρέπει να συνεχίσει να χαρακτηρίζεται η εν λόγω κατάσταση ως κακή» (¹⁰⁴⁰).

Για την ανάλυση του βαθμού βίας, τα εθνικά δικαστήρια χρησιμοποιούν **ποιοτικές και ποσοτικές αναλύσεις**.

Το Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο της Βάδης-Βιρτεμβέργης αποφάσισε ότι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι σωρευτικές επιπτώσεις των ένοπλων συρράξεων. Προσέθεσε ότι:

«στο πλαίσιο της συνολικής εκτίμησης, η σημασία των σωρευτικών επιπτώσεων των παρατεταμένων ένοπλων συρράξεων έγκειται —επίσης, τουλάχιστον— στο γεγονός ότι είναι σύνηθες και αναμενόμενο η αυξανόμενη διάρκεια της σύρραξης και η μόνιμη κατάσταση απειλής να οδηγούν σε αύξηση του αριθμού των ψυχικών ασθενειών και της σοβαρότητάς τους. Ωστόσο, οι εν λόγω συνέπειες δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την ποσοτική εξέταση, διότι είναι πραγματικά αδύνατο να γίνεται επαρκής καταγραφή στατιστικών στοιχείων στις περιοχές που πλήττονται από κρίση» (¹⁰⁴¹).

Το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο) τάχθηκε υπέρ μιας προσέγγισης χωρίς αποκλεισμούς η οποία:

«απαιτεί η ανάλυση της βίας να είναι ταυτόχρονα ποσοτική και ποιοτική και να μην περιορίζεται σε μια αμιγώς ποσοτική ανάλυση του αριθμού των αμάχων νεκρών και τραυματιών [...] Ο κατάλογος των παραγόντων που σχετίζονται με την εν λόγω ανάλυση δεν είναι εξαντλητικός, αλλά συμπεριλαμβάνει τη συμπεριφορά και τη

¹⁰³⁷ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Ιουλίου 2018, *Mme A.*, αριθ. 17021233.

¹⁰³⁸ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 30ής Απριλίου 2021, *M. B.*, αριθ. 19050187 C+, σκέψη 11.

¹⁰³⁹ CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), 2021, *M. S.*, αριθ. 20029676, ό.π. υποσημείωση 737, σκέψη 12. Άλλες υποθέσεις με αδιάκριτη άσκηση βίας εξαιρετικής έντασης αφορούν την επαρχία Tillabéri στον Νίγηρα (κοντά στα σύνορα με τη Μπουρκίνα Φάσο και το Μαλί) στο CNDA (Γαλλία), απόφαση της 19 Ιουλίου 2021, *M. M. et Mme A.*, αριθ. 21008772 και 21008773 C+, και την επαρχία Baghlan στο Αφγανιστάν στο CNDA (Γαλλία), απόφαση της 9ης Ιουλίου 2021, *M. G.*, αριθ. 20015236 C [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2021, *M. G.*, αριθ. 20015236 C].

¹⁰⁴⁰ BVerwG (Γερμανία), 2020, αριθ. 1 C 11.19, ό.π. υποσημείωση 973, σκέψη 21 (ανεπίσημη μετάφραση).

¹⁰⁴¹ VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2018, A 11 S 316/17 (στο εξής VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης, 2018, A 11 S 316/17), σκέψη 99 (ανεπίσημη μετάφραση).

σχετική αντοχή των αντιμαχόμενων μερών [...]), τον αριθμό των αμάχων νεκρών και τραυματιών, συμπεριλαμβανομένων των ψυχολογικών τραυματισμών που προκλήθηκαν από τη σύρραξη, τον βαθμό του εκτοπισμού και τη γεωγραφική έκταση της σύρραξης»⁽¹⁰⁴²⁾.

Για τον λόγο αυτό, κατά το Upper Tribunal «δεν είναι ποτέ ορθό να επιχειρείται η απλή αφαίρεση της στοχευμένης βίας από το ευρύτερο σύνολο της αδιακρίτως ασκούμενης βίας»⁽¹⁰⁴³⁾.

Στη Γαλλία, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του CNDA εξετάζει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά κριτήρια⁽¹⁰⁴⁴⁾. Οι παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη περιλαμβάνουν τα αντιμαχόμενα μέρη και τη στρατιωτική τους δύναμη· τις μεθόδους και τις τακτικές πολέμου που χρησιμοποιούνται· τα είδη όπλων που χρησιμοποιούνται· τη γεωγραφική έκταση της σύρραξης· τη διάρκειά της και τη συγκεκριμένη γεωγραφική της θέση· τη συχνότητα και την ένταση των περιστατικών σε σχέση με τον τοπικό πληθυσμό· τις μεθόδους που χρησιμοποιούν τα αντιμαχόμενα μέρη και τους στόχους τους· τη γεωγραφική έκταση της άσκησης βίας· τον αριθμό των θυμάτων μεταξύ των αμάχων, συμπεριλαμβανομένων των τραυματιών λόγω της σύρραξης, όσον αφορά τον πληθυσμό στην οικεία γεωγραφική ζώνη, όπως την πόλη, την επαρχία ή την περιοχή· τον αριθμό των εκτοπισμένων ατόμων λόγω της σύρραξης· τον αριθμό των οικειοθελών επιστροφών· και την ασφάλεια της οδικής κυκλοφορίας. Άλλοι παράγοντες περιλαμβάνουν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων· την πρόσβαση σε βασικές δημόσιες υπηρεσίες, στην υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση· την ικανότητα των αρχών να ελέγχουν την κατάσταση στη χώρα και να προστατεύουν αμάχους και μειονότητες· την πρόσβαση σε κάθε είδους αρωγή που παρέχουν οι διεθνείς οργανισμοί· και την κατάσταση των εκτοπισμένων ατόμων κατά την επιστροφή τους⁽¹⁰⁴⁵⁾. Στην εκτίμηση απαιτείται να γίνεται ανάλυση της κατάστασης στις οικείες περιοχές και όχι ανάλυση της γενικής κατάστασης σε εθνικό επίπεδο⁽¹⁰⁴⁶⁾.

Στη Σλοβενία, το Διοικητικό Δικαστήριο έλαβε υπόψη τους ακόλουθους παράγοντες: άμαχοι νεκροί και τραυματίες σε μάχες, συμπεριλαμβανομένης ενδεχόμενης χρονικά περιορισμένης δυναμικής του αριθμού των νεκρών και των τραυματιών· αριθμός εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων· βασικές ανθρωπιστικές συνθήκες σε κέντρα εκτοπισμένων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων του εφοδιασμού σε τρόφιμα, της υγιεινής και της ασφάλειας· και βαθμός «αδυναμίας του κράτους» να διασφαλίσει βασικές υλικές υποδομές, τη δημόσια τάξη, την υγειονομική περίθαλψη, τον εφοδιασμό σε τρόφιμα και πόσιμο νερό. Έκρινε ότι δεν προστατεύεται μόνο η «επιβίωση» των αιτούντων διεθνή

¹⁰⁴² Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 2015, *AA (Article 15(c)) Iraq CG*, [2015] UKUT 00544, σκέψη 89, η οποία παραπέμπει σε ανάλυση που περιλαμβάνονταν σε προηγούμενη νομολογία. Βλέπε επίσης Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2009, *QD (Iraq) v Secretary of State for the Home Department*, [2009] EWCA Civ 620, σκέψη 27· Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση 1019, σκέψεις 42 και 44· και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG*, ό.π. υποσημείωση 552.

¹⁰⁴³ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *AK (Article 15(c)) Afghanistan CG*, ό.π. υποσημείωση 252, σκέψη 207.

¹⁰⁴⁴ CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, *M. N.*, αριθ. 19009476, σκέψη 13. Βλέπε επίσης CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, *M. M.*, αριθ. 18054661 R.

¹⁰⁴⁵ CNDA (Γαλλία), 2020, *M. N.*, αριθ. 19009476, ό.π. υποσημείωση 1047, σκέψη 13, στην οποία τονίζεται η ανάγκη να ληφθεί υπόψη μια σειρά παραγόντων που βασίζονται σε συναφείς και επικαιροποιημένες ΠΧΚ.

¹⁰⁴⁶ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Μαρτίου 2013, *M. M.A.*, αριθ. 12017575 C.

προστασία, αλλά και η απαγόρευση της απάνθρωπης μεταχείρισης, η οποία προστατεύεται βάσει του άρθρου 15 στοιχείο γ) ⁽¹⁰⁴⁷⁾. Ακολούθως, το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι εν λόγω παράγοντες ήταν «νομικά λυσιτελείς» ⁽¹⁰⁴⁸⁾.

Στις Κάτω Χώρες, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε, παραπέμποντας στην προηγούμενη νομολογία του, ότι:

«όταν αξιολογείται εάν υφίσταται μια τέτοια κατάσταση, είναι σημαντικό, μεταξύ άλλων, να εκτιμάται αν τα εμπλεκόμενα μέρη της ένοπλης σύρραξης στοχεύουν αμάχους ή μάχονται κατά τρόπο που αυξάνει τον κίνδυνο τυχαίων θυμάτων μεταξύ των αμάχων, αν η χρήση τέτοιου είδους βίας είναι ευρέως διαδεδομένη, αν η ένοπλη σύρραξη είναι πιθανό ή όχι να περιοριστεί ή σε ορισμένες περιοχές, η παρουσία ή η απουσία δομής ασφαλείας, καθώς και ο αριθμός των αμάχων που έχουν πέσει θύματα της βίας ή έχουν εκτοπιστεί ως αποτέλεσμα αυτής» ⁽¹⁰⁴⁹⁾.

Το δικαστήριο έλαβε υπόψη του το γεγονός ότι τα στατιστικά στοιχεία είναι ελλιπή, διότι δεν περιλαμβάνουν δεδομένα σχετικά με τον αριθμό των παράπλευρων θυμάτων, των θυμάτων μεταξύ των αμάχων λόγω παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θυμάτων βίαιων εγκλημάτων ή δεδομένα σχετικά με τα άτομα που ζουν με τραύματα που προκλήθηκαν λόγω βίας ⁽¹⁰⁵⁰⁾.

Σε απόφαση του 2019 του Συμβουλίου ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών στο Βέλγιο εξετάστηκαν οι ακόλουθοι παράγοντες: ο αριθμός των θυμάτων βίας· ο αριθμός περιστατικών που σχετίζονται με συρράξεις· η ένταση των εν λόγω περιστατικών· οι στόχοι που επιλέγουν τα αντιμαχόμενα μέρη· ο χαρακτήρας της άσκησης βίας· ο βαθμός στον οποίο οι άμαχοι ήταν θύματα στοχευμένης ή αυθαίρετης άσκησης βίας· η έκταση της περιοχής που πλήττεται από βία· η συχνότητα τυχαίας άσκησης βίας· ο αριθμός των θυμάτων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό στην οικεία περιοχή· ο αντίκτυπος της βίας στη ζωή των αμάχων· και ο βαθμός στον οποίο άμαχοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη Βαγδάτη λόγω βίας ⁽¹⁰⁵¹⁾. Σε απόφαση του 2020, πρόσθετοι παράγοντες που θεωρήθηκαν ιδιαίτερα σημαντικοί ήταν το είδος των όπλων και οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν (π.χ. αυτοσχέδιοι εκρηκτικοί μηχανισμοί, πυροβόλα όπλα, αεροπορικοί βομβαρδισμοί, βαρέα όπλα)· η ασφάλεια των οδών κυκλοφορίας· το αν είχαν επεκταθεί οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων· ο αριθμός θανάτων και τραυματισμών· οι συνθήκες κατά τις οποίες οι άμαχοι έπεφταν θύματα βίας· ο αριθμός των θυμάτων μεταξύ των δυνάμεων ασφαλείας· η κατάσταση των ατόμων που επέστρεφαν· ο αριθμός των οικειοθελών επιστροφών· η ελεύθερη κυκλοφορία· ο αντίκτυπος της βίας στην καθημερινή ζωή· η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες· άλλοι κοινωνικοοικονομικοί δείκτες· και η ικανότητα των αρχών να ελέγχουν την κατάσταση

¹⁰⁴⁷ Διοικητικό δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), αποφάσεις της 25ης Σεπτεμβρίου 2013, I U 498/2012-17 και της 29ης Ιανουαρίου 2014, I U 1327/2013-10.

¹⁰⁴⁸ Ανώτατο Δικαστήριο (Vrhovno sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, I Up 117/2014, SI:VSRS:2014:I.UP:117.2014.

¹⁰⁴⁹ Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 4ης Ιανουαρίου 2018, [201706705/1/V2](#), NL:RVS:2018:1, σκέψη 5.1 (ανεπίσημη μετάφραση).

¹⁰⁵⁰ Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), 2018, [201706705/1/V2](#), ό.π. υποσημείωση 1052, σκέψεις 4 και 6.

¹⁰⁵¹ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 17ης Μαΐου 2019, αριθ. [221.342](#) [στο εξής RVV/CCE (Βέλγιο), 2019, αριθ. [221.342](#)], σκέψη 2.5.2.5.

στη χώρα και να προστατεύουν αμάχους και μειονότητες. Συχνά, ο αριθμός των βίαιων περιστατικών και ο αριθμός των θυμάτων εξετάζονται ως ποσοστό του συνολικού αριθμού κατοίκων της εν λόγω περιοχής⁽¹⁰⁵²⁾.

Το άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) πρέπει να ερμηνεύεται τηρουμένων των θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως αυτά διασφαλίζονται από την ΕΣΔΑ. Στην απόφαση για την υπόθεση CF και DN, ορισμένα από τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για την εκτίμηση του βαθμού βίας ήταν εμπνευσμένα από τα κριτήρια που χρησιμοποίησε το ΕΔΔΑ⁽¹⁰⁵³⁾. Ως εκ τούτου, ακολουθεί η περιγραφή της νομολογίας του ΕΔΔΑ.

Στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, το ΕΔΔΑ χρησιμοποίησε τα ακόλουθα κριτήρια για την εκτίμηση του βαθμού βίας:

«Πρώτον, αν οι αντιμαχόμενες πλευρές χρησιμοποιούν μεθόδους και τακτικές πολέμου οι οποίες αυξάνουν τον κίνδυνο των θυμάτων μεταξύ των αμάχων ή στοχεύουν άμεσα αμάχους· δεύτερον, αν η χρήση τέτοιων μεθόδων και/ή τακτικών είναι διαδεδομένη στις αντιμαχόμενες πλευρές· τρίτον, αν οι μάχες είναι τοπικές ή εκτεταμένες· και τέλος, ο αριθμός αμάχων που έχασαν τη ζωή τους, τραυματίστηκαν ή εκτοπίστηκαν λόγω των μαχών»⁽¹⁰⁵⁴⁾.

Μολονότι το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι τα εν λόγω κριτήρια δεν συνιστούν εξαντλητικό κατάλογο κριτηρίων στα οποία πρέπει να εμπίπτουν όλες οι μελλοντικές υποθέσεις, έκρινε ότι «αποτελούν κατάλληλο μέτρο για την εκτίμηση του βαθμού βίας»⁽¹⁰⁵⁵⁾.

Το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί την έννοια των «πιο ακραίων περιπτώσεων γενικής βίας» στην απόφασή του για την υπόθεση *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, στην οποία παραπέμπει το ΔΕΕ στην υπόθεση *Elgafaji*⁽¹⁰⁵⁶⁾. Στην υπόθεση *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι το ίδιο:

«δεν απέκλεισε ποτέ το ενδεχόμενο ότι μια γενική κατάσταση βίας σε χώρα προορισμού θα ήταν αρκετά έντονη ώστε να συνεπάγεται ότι κάθε απομάκρυνση προς αυτήν θα συνιστούσε κατ' ανάγκη παράβαση του άρθρου 3 της [ΕΣΔΑ]. Παρ' όλα αυτά,

¹⁰⁵² RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2020, αριθ. [231.259](#) [στο εξής RVV/CCE (Βέλγιο), 2020, αριθ. [231.259](#)], σκέψη 25.2.

¹⁰⁵³ ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση [684](#), σκέψη 43· και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Pikamäe, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση [1033](#), σημεία 51 και 59.

¹⁰⁵⁴ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση [57](#), σκέψη 241, η οποία παραπέμπει στην απόφαση του ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), της 27ης Ιανουαρίου 2009, *AM and AM (armed conflict: risk categories)*, Rev 1 Somalia CG, [2008] UKAIT 00091 [στο εξής ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2009, *AM and AM (armed conflict: risk categories)*].

¹⁰⁵⁵ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση [57](#), σκέψη 241. Το ΕΔΔΑ εφάρμοσε τα ίδια κριτήρια στην απόφαση του 2013, *KAB κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση [713](#), σκέψεις 77 και 86 (όπου διαπίστωσε ότι ο βαθμός βίας δεν αντιστοιχούσε στον βαθμό γενικευμένης βίας)· και στην απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2017, *SK κατά Ρωσίας*, αριθ. 52722/15, CE:ECHR:2017:0214JUD005272215, σκέψη 61. Στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης Οκτωβρίου 2015, για την υπόθεση *LM και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγές αριθ. 40081/14, 40088/14 και 40127/14, CE:ECHR:2015:1015JUD004008114 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2015, *LM και λοιποί κατά Ρωσίας*), σκέψη 123, το ΕΔΔΑ παραπέμπει σε εκθέσεις των Ηνωμένων Εθνών που περιγράφουν την κατάσταση στη Συρία το 2016 «ως «ανθρωπιστική κρίση» που περιλαμβάνει την «ανυπολόγιστη δυστυχία» των αμάχων, μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη», με αποτέλεσμα τον εκτοπισμό σχεδόν του μισού πληθυσμού της χώρας.

¹⁰⁵⁶ ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση [243](#), που παραπέμπει στην υπόθεση ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση [52](#), σκέψη 44.

το Δικαστήριο θα εφαρμόσει μια τέτοια προσέγγιση μόνο στις πιο ακραίες περιπτώσεις γενικής βίας, στις οποίες υφίσταται πραγματικός κίνδυνος κακομεταχείρισης απλώς και μόνο λόγω της έκθεσης ενός ατόμου σε τέτοια βία κατά την επιστροφή του»⁽¹⁰⁵⁷⁾.

Το ΕΔΔΑ στη συνέχεια αποφάνθηκε ότι, «κατ' εξαίρεση, ωστόσο, σε περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών ισχυρίζεται ότι είναι **μέλος ομάδας που εκτίθεται συστηματικά** σε πρακτική κακομεταχείρισης», αρκεί η ιδιότητα του μέλους μιας τέτοιας ομάδας για να εφαρμόζεται το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ⁽¹⁰⁵⁸⁾. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ο κίνδυνος μπορεί να απορρέει από «τη γενική κατάσταση βίας, προσωπικό χαρακτηριστικό του αιτούντος ή συνδυασμό και των δύο»⁽¹⁰⁵⁹⁾. (Για παραδείγματα προσωπικών χαρακτηριστικών, βλέπε ενότητα 2.4.4.3.3 κατωτέρω.)

Η UNHCR επισήμανε ότι οι απαιτήσεις σχετικά με την εκτίμηση του βαθμού βίας δεν θα πρέπει να υπονομεύουν το «αντικείμενο και τον σκοπό του άρθρου 15 στοιχείο γ)»⁽¹⁰⁶⁰⁾. Η σύστασή της στα κράτη είναι να προβαίνουν σε «ρεαλιστική, ολιστική και μελλοντοστρεφή εκτίμηση της βίας στη χώρα καταγωγής και να συμπεριλαμβάνουν σε αυτή τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά στοιχεία»⁽¹⁰⁶¹⁾. Επιπλέον, αναφέρει τα εξής:

«Η εκτίμηση του βαθμού βίας και του ατομικού κινδύνου δεν μπορεί να περιορίζεται σε έναν μαθηματικό υπολογισμό πιθανοτήτων. Στην εκτίμηση πρέπει να περιλαμβάνεται όχι μόνο ο αριθμός των περιστατικών και των θυμάτων που σχετίζονται με θέματα ασφαλείας—στα οποία εντάσσονται και άλλες απειλές για τα πρόσωπα, εκτός από θανάτους και τραυματισμούς— αλλά και το γενικότερο περιβάλλον ασφαλείας στη χώρα, ο εκτοπισμός πληθυσμού και ο αντίκτυπος της βίας στη συνολική ανθρωπιστική κατάσταση»⁽¹⁰⁶²⁾.

2.4.4.3.3. Προσωπικές περιστάσεις που ενδέχεται να προκαλέσουν μεγαλύτερο κίνδυνο

Το ΔΕΕ επισήμανε στην υπόθεση Elgafaji ότι «[σ]υναφώς, πρέπει να διευκρινισθεί ότι όσο περισσότερο ο αιτών είναι σε θέση να αποδείξει ότι θίγεται ειδικώς λόγω των **χαρακτηριστικών της καταστάσεώς** του, τόσο μικρότερος θα είναι ο βαθμός της

¹⁰⁵⁷ ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 243, σκέψη 115. Ωστόσο, στην υπόθεση *NA* το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δεν προέκυπτε κατάσταση γενικευμένου κινδύνου. Κατάσταση γενικευμένης βίας διαπιστώθηκε στην απόφαση ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 248, όσον αφορά το Μουκντίσο της Σομαλίας. Λίγα χρόνια αργότερα διαπίστωσε ότι δεν ήταν πλέον τόσο έντονη η κατάσταση βίας στη Σομαλία [ΕΔΔΑ, 2013, *KAB κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 713· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2015, *RH κατά Σουηδίας*, αριθ. 4601/14, CE:ECHR:2015:0910JUD000460114 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2015, *RH κατά Σουηδίας*)].

¹⁰⁵⁸ ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 243, σκέψη 116 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψεις 103 και 105. Στην απόφαση ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*, ό.π. υποσημείωση 682, το δικαστήριο διαπίστωσε ότι τα μέλη της μειονοτικής πληθυσμιακής ομάδας Ashraf αποδεικνύουν την ύπαρξη διακριτικών χαρακτηριστικών (σκέψη 148). Αντιθέτως, στην απόφαση ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 243, έκρινε ότι «δεν υποστηρίζεται η ύπαρξη γενικευμένου κινδύνου για τους Ταμίλ από τους [Τίγρεις για την Απελευθέρωση του Ταμίλ Ιλάμ] σε περιοχή, όπως το Κολόμπο, που ελέγχεται από την κυβέρνηση» (σκέψη 128). Στην απόφαση ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «τα πρόσωπα που συνεργάστηκαν με διάφορους τρόπους με τις αρχές των δυνάμεων κατοχής στο Ιράκ μετά τον πόλεμο αποτέλεσαν και εξακολουθούν να αποτελούν στόχο της al-Qaeda και άλλων ομάδων» (σκέψεις 17 και 117).

¹⁰⁵⁹ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 218· και ΕΔΔΑ, 2015, *RH κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 1060, σκέψη 60.

¹⁰⁶⁰ UNHCR, *Safe at Last?*, ό.π. υποσημείωση 1021, σ. 104.

¹⁰⁶¹ Ο.π.

¹⁰⁶² Ο.π.

αδιακρίτως ασκούμενης βίας που απαιτείται προκειμένου ο αιτών να τύχει της επικουρικής προστασίας»⁽¹⁰⁶³⁾. Η έννοια αυτή χαρακτηρίζεται ως έννοια της αναλογικής κλίμακας και είναι ευρέως γνωστή με αυτό τον χαρακτηρισμό⁽¹⁰⁶⁴⁾.

Η απαίτηση να λαμβάνονται υπόψη οι προσωπικές περιστάσεις προκύπτει από το άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Το εν λόγω άρθρο απαιτεί η αξιολόγηση της αίτησης διεθνούς προστασίας να γίνεται σε εξατομικευμένη βάση και να περιλαμβάνει τη συνεκτίμηση των παραγόντων του άρθρου 4 παράγραφος 3 στοιχεία α) έως ε), ειδικότερα:

«της ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων όπως το προσωπικό ιστορικό, το φύλο και η ηλικία, ούτως ώστε να εκτιμηθεί εάν, βάσει των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, οι πράξεις στις οποίες έχει ήδη ή θα μπορούσε να εκτεθεί ισοδυναμούν με δίωξη ή σοβαρή βλάβη»⁽¹⁰⁶⁵⁾.

Ως εκ τούτου, η εξατομικευμένη αξιολόγηση απαιτεί να λαμβάνεται υπόψη η **ευαλωτότητα του αιτούντος**.

Σύμφωνα με το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, το ΔΕΕ δεν διευκρίνισε στην υπόθεση *Elgafaji* ποια θα πρέπει να είναι η φύση των «χαρακτηριστικών της καταστάσεως του αιτούντος». Για να είναι χρήσιμη η ερμηνεία, το δικαστήριο επισήμανε ότι η φύση των εν λόγω χαρακτηριστικών δεν μπορεί να είναι ίδια με τη φύση των χαρακτηριστικών που συμβάλλουν στην αξιολόγηση του βάσιμου φόβου δίωξης. Ως εκ τούτου, απαρίθμησε περιστάσεις που είναι πιθανό να προκαλέσουν μεγαλύτερο κίνδυνο σε συγκεκριμένα πρόσωπα σε σχέση με άλλα ως προς το να πέσουν θύματα αδιάκριτης άσκησης βίας, ακόμη και αν δεν αποτελούν ειδικό στόχο. Παραδείγματα των εν λόγω χαρακτηριστικών ήταν η αυξημένη ευαλωτότητα και γεωγραφική θέση ή κοινωνικοοικονομική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη έκθεση στον κίνδυνο, γεγονός που σήμαινε ότι ο αιτών διέτρεχε μεγαλύτερο κίνδυνο σε σχέση με άλλους αμάχους ως προς το να απειληθεί σοβαρά η ζωή ή η σωματική του ακεραιότητα εξαιτίας της αδιάκριτης άσκησης βίας⁽¹⁰⁶⁶⁾.

Άλλα εθνικά δικαστήρια θεωρούν ως χαρακτηριστικά της κατάστασης του αιτούντος την ευαλωτότητα που προκύπτει, για παράδειγμα, λόγω αναπηρίας, λόγω του ότι πρόκειται για οικογένεια με μικρά παιδιά ή για γυναίκα χωρίς ανδρική υποστήριξη⁽¹⁰⁶⁷⁾. Σε διάφορες γαλλικές υποθέσεις, κατά τη χορήγηση επικουρικής προστασίας σε αιτούντες, το CNDA θεώρησε ως χαρακτηριστικά της κατάστασής τους τη νεαρή ηλικία αιτούντων από το Αφγανιστάν· στοιχεία που σχετίζονταν με τη νεαρή τους ηλικία, όπως ο θάνατος του γονέα ή των γονέων τους· την απουσία οικογενειακών δεσμών· την έκθεση σε βία· και την

¹⁰⁶³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 39 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 31.

¹⁰⁶⁴ Η εν λόγω έννοια φαίνεται ότι καθιερώθηκε μετά τη δημοσίευση της UNHCR, *Safe at Last?*, ό.π. υποσημείωση 1021, σ. 49.

¹⁰⁶⁵ Άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Βλέπε επίσης EASO, *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 23, ενότητα 4.3.1.

¹⁰⁶⁶ RVV/CCE (Βέλγιο), 2020, αριθ. 231.259, ό.π. υποσημείωση 1055, σκέψη 25.5. Βλέπε κείμενο στην υποσημείωση 1055 για πληρέστερη απαρίθμηση των κριτηρίων τα οποία αναφέρει το RVV/CCE (Βέλγιο) στη σκέψη 25.2 της εν λόγω απόφασης.

¹⁰⁶⁷ Βλέπε επίσης EASO, *Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας*, 2021, ενότητα 6.3.2 «Ευαλωτότητα, ένοπλες συγκρούσεις και αδιάκριτη βία».

αναγκαστική στρατολόγηση σε μία από τις ένοπλες δυνάμεις/ομάδες (¹⁰⁶⁸). Το ίδιο δικαστήριο χορήγησε επίσης επικουρική προστασία σε νεαρό πρόσωπο που είχε εγκαταλείψει το Ιράκ σε ηλικία 16 ετών, ορφανό, με το σκεπτικό ότι, εξαιτίας της απομόνωσής του ως ορφανού, θα περιερχόταν σε ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση, εάν επέστρεφε στο Ιράκ στο πλαίσιο της αδιάκριτης άσκησης βίας που επικρατούσε εκεί (¹⁰⁶⁹). Το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο στην Αυστρία έκανε δεκτή την προσφυγή σε υπόθεση οικογένειας με ανήλικα τέκνα, με την αιτιολογία ότι δεν είχε εξεταστεί διεξοδικά η κατάσταση της οικογένειας ως ιδιαίτερα ευάλωτα πρόσωπα στην Καμπούλ (¹⁰⁷⁰).

Όσον αφορά τις άγαμες γυναίκες, το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών χορήγησε επικουρική προστασία σε γυναίκα με σύνδρομο μετατραυματικού άγχους, η οποία είχε ανέκαθεν ανδρική υποστήριξη πριν από τον θάνατο του συζύγου της και των αδελφών της και ήταν εκτεθειμένη σε αυξημένο κίνδυνο λόγω των προσωπικών της περιστάσεων, δεδομένης επίσης της επισφαλούς κατάστασης των γυναικών και της περίπλοκης κατάστασης ασφαλείας στη Βαγδάτη (¹⁰⁷¹). Ομοίως, το CNDA (Γαλλία) χορήγησε επικουρική προστασία σε νεαρή γυναίκα που είχε χάσει κάθε επαφή με την οικογένειά της στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, δεδομένου ότι, σε ανάλογες καταστάσεις, οι γυναίκες χωρίς υποστήριξη αποτελούσαν στόχο σεξουαλικής κακοποίησης από ένοπλες ομάδες (¹⁰⁷²).

Σε ορισμένες υποθέσεις είναι σημαντικό το επάγγελμα του αιτούντος. Για παράδειγμα, το CNDA (Γαλλία) δέχθηκε ότι υπήρχε αυξημένος κίνδυνος στην περίπτωση άνδρα από το Βόρειο Κίβου (Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό), ο οποίος ήταν έμπορος και έπρεπε να ταξιδέψει από και προς την Ανγκόλα και του οποίου η σύζυγος και η μητέρα είχαν υπάρξει θύματα κακοποίησης (¹⁰⁷³). Το γερμανικό ομοσπονδιακό διοικητικό δικαστήριο έχει δώσει παραδείγματα ατομικών περιστάσεων που αυξάνουν την απειλή αδιάκριτης άσκησης βίας, για παράδειγμα, εάν το επάγγελμα του αιτούντος (π.χ. ιατρός, δημοσιογράφος) τον αναγκάζει να είναι κοντά όταν τελούνται πράξεις βίας (¹⁰⁷⁴).

¹⁰⁶⁸ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Μαρτίου 2013, *M. Y.K.*, αριθ. 12025577 C [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2013, *M. Y.K.*, αριθ. 12025577 C]· απόφαση της 2ας Ιουλίου 2012, *M. A.Z.*, αριθ. 12006088 C [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2012, *M. A.Z.*, αριθ. 12006088 C]· απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2011, *M. H.*, αριθ. 10003854 C+ [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2011, *M. H.*, αριθ. 10003854 C+].

¹⁰⁶⁹ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2020, *M.A.*, αριθ. 17016120 C. Ομοίως, χορηγήθηκε επικουρική προστασία σε αιτούντα στο πλαίσιο γενικευμένης βίας χαμηλής έντασης στο κεντρικό και βόρειο Μαλί λόγω της απομόνωσής του από την οικογένειά του, της νεαρής ηλικίας του και της έλλειψης πόρων που συνδέονται με την καταστροφή του καταστήματός του από ένα από τα αντιμαχόμενα μέρη. CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2018, *M. K.*, αριθ. 17043779 [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2018, *M. K.*, αριθ. 17043779]. Βλέπε επίσης EASO, *Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας*, 2021, σ. 147.

¹⁰⁷⁰ Παρόλο που σύμφωνα με εκθέσεις υπήρχε σχετική ασφάλεια και σταθερότητα στην Καμπούλ, αυτό δεν σημαίνει ότι θα ίσχυε το ίδιο και για τα ευάλωτα πρόσωπα. Το δικαστήριο διαπίστωσε ότι τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των ανήλικων θυμάτων και των θυμάτων μεταξύ αμάχων στο Αφγανιστάν, ειδικά στην Καμπούλ, ήταν εξαιρετικά υψηλός. VwGH (Αυστρία), απόφαση της 21ης Μαρτίου 2018, *Ra 2017/18/0474*, AT:VwGH:2018:RA2017180474.L00 (στο εξής VwGH (Αυστρία), 2018, *Ra 2017/18/0474*).

¹⁰⁷¹ RVV/CCE (Βέλγιο), 2019, αριθ. 221.342, ό.π. υποσημείωση 1054.

¹⁰⁷² CNDA (Γαλλία), 2017, *Mme I.B.*, αριθ. 15030837 C, ό.π. υποσημείωση 1014. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, 2015, *RH κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 1060, όπου αποφάνθηκε ότι μια άγαμη γυναίκα χωρίς ανδρική υποστήριξη θα διέτρεχε ιδιαίτερο κίνδυνο στη Σομαλία.

¹⁰⁷³ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2013, *M. M.*, αριθ. 13001980 C [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2013, *M. M.*, αριθ. 13001980 C].

¹⁰⁷⁴ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 27ης Απριλίου 2010, προσφυγή αριθ. 10 C 4.09, DE:BVerwG:2010:270410U10C4.09.0 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα) [στο εξής BVerwG (Γερμανία), 2010, προσφυγή αριθ. 10 C 4.09], σκέψη 33.

Το γερμανικό ομοσπονδιακό διοικητικό δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι η θρησκεία ή η εθνοτική καταγωγή μπορούν να συγκαταλέγονται στις προσωπικές περιστάσεις, εκτός εάν υπάρχουν λόγοι για τη χορήγηση ασύλου (¹⁰⁷⁵). Ωστόσο, αυτό εξαρτάται από τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης. Το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της Βαυαρίας θεώρησε ότι το γεγονός ότι ο προσφεύγων ανήκε στη μειονότητα των Χαζάρων (Αφγανιστάν) δεν αποτελούσε ατομική περίπτωση «που αυξάνει τον κίνδυνο» (¹⁰⁷⁶). Επιπλέον, στην ίδια απόφαση έκρινε ότι η ιδιότητα του προσφεύγοντος ως μέλους της θρησκευτικής ομάδας των Σιιτών δεν συνιστά ατομική περίπτωση «που αυξάνει τον κίνδυνο» τη στιγμή που το 15 % του πληθυσμού των Αφγανών ήταν Σιίτες (¹⁰⁷⁷). Στην υπόθεση *HM and Others*, το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο) έκρινε ότι:

«[οι αποδείξεις είναι] στο σύνολό τους ανεπαρκείς για να διαπιστωθεί ότι η ιδιότητα του σουνίτη ή του σίιτη συνιστά αφ' εαυτής “κατηγορία αυξημένου κινδύνου”, στο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο γ) [αλλά γίνεται δεκτό] ότι, ανάλογα με τις ατομικές περιστάσεις, και ιδίως το ενδεχόμενο επιστροφής σε περιοχή στην οποία οι σουνίτες ή σιίτες αδελφοί του αποτελούν μειονότητα, ένα πρόσωπο ενδέχεται να μπορεί να αποδείξει πραγματικό κίνδυνο κατά το άρθρο 15 στοιχείο γ). (Βεβαίως, ένα πρόσωπο ενδέχεται επίσης να μπορεί να αποδείξει πραγματικό κίνδυνο δίωξης βάσει της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες ή βάσει μεταχείρισης που αντιβαίνει στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ)» (¹⁰⁷⁸).

Η νομολογία που αναφέρθηκε ανωτέρω προσδιορίζει διάφορες προσωπικές περιστάσεις που είναι πιθανό, μεμονωμένα ή από κοινού, να προκαλέσουν σοβαρή απειλή για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα αμάχου στο πλαίσιο στο οποίο ο βαθμός της αδιάκριτης άσκησης βίας δεν αυξάνεται τόσο, ώστε η απλή παρουσία και μόνο του προσώπου στο έδαφος περιοχής να το εκθέτει σε ανάλογο κίνδυνο. Παραδείγματα τέτοιων περιστάσεων παρατίθενται στον πίνακα 46.

¹⁰⁷⁵ BVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. [10 C 23.12](#) (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση [241](#), σκέψη 33.

¹⁰⁷⁶ VGH Βαυαρίας, απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2011, [13a B 10.30394](#). Η απόφαση του δικαστηρίου βασίστηκε σε πληροφορίες σχετικά με τη βελτίωση της συνολικής κατάστασης της φυλής των Χαζάρων, φυλή η οποία υφίσταται παραδοσιακά διακρίσεις, παρότι εξακολουθούσαν να υπάρχουν παραδοσιακές εντάσεις που κατά διαστήματα αναβίωναν. Σύμφωνα με την UNHCR, πολλά άτομα από τη φυλή των Χαζάρων είχαν επιστρέψει στις επαρχίες του Παρβάν και της Καμπούλ, όπου παραδοσιακά διέμεναν.

¹⁰⁷⁷ VGH Βαυαρίας, 2011, [13a B 10.30394](#), ό.π. υποσημείωση [1079](#).

¹⁰⁷⁸ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση [1019](#), σκέψη 297. Ομοίως, το RVV/CCE διαπίστωσε ότι οι προσωπικές περιστάσεις Σουνιτών στη Βαγδάτη χωρίς οικογενειακούς δεσμούς αποτελούσαν χαρακτηριστικό που θα μπορούσε να αυξήσει τον κίνδυνο να πέσουν θύματα αδιάκριτης άσκησης βίας, ακόμη και αν οι εν λόγω περιστάσεις δεν χαρακτήριζαν τους εν λόγω Σουνίτες σε μεγαλύτερο βαθμό από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο. RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Μαρτίου 2018, αριθ. [201.900](#) [στο εξής RVV/CCE (Βέλγιο), 2018, αριθ. [201.900](#)].

Πίνακας 46: Παραδείγματα στοιχείων προσωπικών περιστάσεων που ενδέχεται να προκαλέσουν μεγαλύτερο κίνδυνο στο πλαίσιο της αδιάκριτης άσκησης βίας

Ευαλωτότητα	Αναπηρία ⁽¹⁰⁷⁹⁾
	Νεαρή ηλικία και/ή ιδιότητα του ορφανού ⁽¹⁰⁸⁰⁾
	Απομόνωση και απουσία οικογενειακών δεσμών ⁽¹⁰⁸¹⁾
	Οικογένειες με ανήλικα τέκνα ⁽¹⁰⁸²⁾
	Άγαμες γυναίκες χωρίς ανδρική υποστήριξη, ειδικά όταν οι εν λόγω γυναίκες αποτελούν στόχο σεξουαλικής κακοποίησης από ένοπλες ομάδες ⁽¹⁰⁸³⁾
	Γυναίκες σε επισφαλή κατάσταση ⁽¹⁰⁸⁴⁾
	Πρόσωπα που είναι εκτεθειμένα σε βία και σε αναγκαστική στρατολόγηση σε μία από τις ένοπλες δυνάμεις/ομάδες ⁽¹⁰⁸⁵⁾
	Πρόσωπα των οποίων τα μέλη της οικογένειας έχουν υπάρξει θύματα κακοποίησης ⁽¹⁰⁸⁶⁾
	Πρόσωπα που πάσχουν από σύνδρομο μετατραυματικού άγχους ⁽¹⁰⁸⁷⁾
Επάγγελμα	Ιατροί που εργάζονται σε σημείο πλησίον της σύρραξης ⁽¹⁰⁸⁸⁾
	Δημοσιογράφοι που εργάζονται σε σημείο πλησίον της σύρραξης ⁽¹⁰⁸⁹⁾
	Υπάλληλοι αλλοδαπών ενόπλων δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένων διερμηνέων ⁽¹⁰⁹⁰⁾
	Έμποροι που πρέπει για λόγους βιοπορισμού να διασχίζουν περιοχές στις οποίες λαμβάνουν χώρα συρράξεις ⁽¹⁰⁹¹⁾
	Πρόσωπα, τα μέσα βιοπορισμού των οποίων έχουν καταστραφεί
Άλλα ατομικά χαρακτηριστικά	Θρησκεία (εκτός εάν υπάρχει λόγος για χορήγηση ασύλου) ⁽¹⁰⁹²⁾
	Εθνοτική καταγωγή (εκτός εάν υπάρχει λόγος για χορήγηση ασύλου) ⁽¹⁰⁹³⁾
Περιφέρεια	Περιοχή καταγωγής ή κέντρο συμφερόντων ⁽¹⁰⁹⁴⁾
	Περιοχή την οποία θα πρέπει να διασχίσει το άτομο για να φτάσει στον προορισμό επιστροφής του ⁽¹⁰⁹⁵⁾

¹⁰⁷⁹ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2020, αριθ. 231.907 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση, βλέπε υποσημείωση 1169 κατωτέρω.

¹⁰⁸⁰ CNDA (Γαλλία), 2013, *M. Y.K.*, αριθ. 12025577 C, ό.π. υποσημείωση 1071· CNDA (Γαλλία), 2012, *M. A.Z.*, αριθ. 12006088 C, ό.π. υποσημείωση 1071· CNDA (Γαλλία), 2011, *M. H.*, αριθ. 10003854 C+, ό.π. υποσημείωση 1071· και CNDA (Γαλλία), 2018, *M. K.*, αριθ. 17043779, ό.π. υποσημείωση 1072.

¹⁰⁸¹ CNDA (Γαλλία), 2013, *M. Y.K.*, αριθ. 12025577 C, ό.π. υποσημείωση 1071· CNDA (Γαλλία), 2012, *M. A.Z.*, αριθ. 12006088 C, ό.π. υποσημείωση 1071· και CNDA (Γαλλία), 2011, *M. H.*, αριθ. 10003854 C+, ό.π. υποσημείωση 1071.

¹⁰⁸² VwGH (Αυστρία), 2018, *Ra 2017/18/0474*, ό.π. υποσημείωση 1073.

¹⁰⁸³ CNDA (Γαλλία), 2017, *Mme I.B.*, αριθ. 15030837 C, ό.π. υποσημείωση 1014· και ΕΔΔΑ, 2015, *RH κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 1060.

¹⁰⁸⁴ RVV/CCE (Βέλγιο), 2019, αριθ. 221.342, ό.π. υποσημείωση 1054.

¹⁰⁸⁵ VwGH (Αυστρία), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2018, *Ra 2017/19/0425*, AT:VWGH:2018:RA2017190425.L00 [στο εξής VwGH (Αυστρία), 2018, *Ra 2017/19/0425*].

¹⁰⁸⁶ CNDA (Γαλλία), 2013, *M. M.*, αριθ. 13001980 C, ό.π. υποσημείωση 1076.

¹⁰⁸⁷ RVV/CCE (Βέλγιο), 2019, αριθ. 221.342, ό.π. υποσημείωση 1054.

¹⁰⁸⁸ BVerwG (Γερμανία), 2010, αριθ. 10 C 4.09, ό.π. υποσημείωση 1077.

¹⁰⁸⁹ Ό.π.

¹⁰⁹⁰ VwGH (Αυστρία), 2018, *Ra 2017/19/0425*, ό.π. υποσημείωση 1088.

¹⁰⁹¹ CNDA (Γαλλία), 2013, *M. M.*, αριθ. 13001980 C, ό.π. υποσημείωση 1076.

¹⁰⁹² BVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 241· Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση 1019· και RVV/CCE (Βέλγιο), 2018, αριθ. 201.900, ό.π. υποσημείωση 1081.

¹⁰⁹³ BVerwG (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 241· και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση 1017.

¹⁰⁹⁴ RVV/CCE (Βέλγιο), 2020, αριθ. 231.259, ό.π. υποσημείωση 1055.

¹⁰⁹⁵ CNDA (Γαλλία), 2013, *M. M.*, αριθ. 13001980 C, ό.π. υποσημείωση 1076.

2.4.4.3.4. Η σημασία της περιοχής καταγωγής

Το ΔΕΕ, αναφερόμενο επίσης στην ανάγκη εξατομικευμένης αξιολόγησης των αιτήσεων, προσέθεσε στην υπόθεση *Elgafaji* ότι μπορούν να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα:

- η έκταση από γεωγραφικής απόψεως της καταστάσεως αδιακρίτως ασκούμενης βίας, καθώς και ο πραγματικός προορισμός του αιτούντος σε περίπτωση που αυτός επιστρέψει στην οικεία χώρα, όπως προκύπτει από το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας·
- η ύπαρξη, ενδεχομένως, σοβαρής ενδείξεως περί πραγματικού κινδύνου, όπως η ένδειξη που αναφέρεται στο άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας, υπό το πρίσμα της οποίας η απαίτηση περί αδιακρίτως ασκούμενης βίας, από την οποία εξαρτάται το δικαίωμα του αιτούντος να τύχει της επικουρικής προστασίας, ενδέχεται να είναι λιγότερο αυστηρή⁽¹⁰⁹⁶⁾.

Στην ενότητα 2.8.1 που ακολουθεί εξετάζεται το ζήτημα της εγχώριας προστασίας, όταν, σε περίπτωση επιστροφής, δεν παρέχεται προστασία στον αιτούντα στον πραγματικό προορισμό του.

Λαμβανομένης υπόψη **της περιοχής καταγωγής στην οποία θα επέστρεφε ο αιτών**, το Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο της Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι:

«το αποφασιστικό σημείο αναφοράς του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ είναι η περιοχή καταγωγής του ενδιαφερόμενου στην οποία συνήθως επιστρέφει. Σχετικά με το ζήτημα για το ποια περιφέρεια θα πρέπει να θεωρηθεί ως ο προορισμός της επιστροφής αλλοδαπού, αυτό δεν εξαρτάται ούτε από το ποια θα ήταν η πιθανότερη επιλογή ενός αντικειμενικού παρατηρητή ούτε από το ποια θα ήταν η πιο επιθυμητή επιλογή κατά την υποκειμενική άποψη του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού. Ως εκ τούτου, η έννοια του “πραγματικού τόπου επιστροφής” κατά τη νομολογία του ΔΕΕ δεν είναι αμιγώς εμπειρική έννοια και η περιοχή επιστροφής στην οποία πρέπει να βασίζεται πρέπει να είναι η πιθανότερη με αντικειμενικά κριτήρια ή η πιο επιθυμητή με υποκειμενικά κριτήρια. Δεδομένης της προστασίας που παρέχεται κατά το άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) στη χώρα καταγωγής από κινδύνους ένοπλης σύρραξης —η οποία δεν είναι κατ’ ανάγκη σε εθνικό επίπεδο— η περιοχή καταγωγής είναι ιδιαίτερα σημαντική ως χαρακτηριστικό και ως ιδιότητα ταξινόμησης για τον καθορισμό του τόπου της (πιθανής) πραγματικής επιστροφής. Επομένως, δεν δικαιολογείται παρέκκλιση από την περιοχή καταγωγής εξαιτίας του ότι ο αλλοδαπός έχει χάσει τον προσωπικό του δεσμό με την περιοχή καταγωγής του λόγω ένοπλης σύρραξης»⁽¹⁰⁹⁷⁾.

Ομοίως, το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η εξέταση του πραγματικού κινδύνου δεν αφορά ολόκληρη τη χώρα, αλλά το τμήμα της χώρας στο οποίο βρισκόταν το κέντρο συμφερόντων του ενδιαφερόμενου πριν από την αναχώρησή του ή το τμήμα της χώρας όπου πρόκειται να εγκατασταθεί μετά την επιστροφή του, και ότι θα πρέπει επίσης να εξετάζονται οι κίνδυνοι που μπορεί να διατρέξει ο ενδιαφερόμενος στο ταξίδι του προς

¹⁰⁹⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 40.

¹⁰⁹⁷ VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης, απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2018, A 11 S 1923/17 (ανεπίσημη μετάφραση).

τον εν λόγω προορισμό⁽¹⁰⁹⁸⁾. Κατά την εφαρμογή των εν λόγω οδηγιών, το CNDA (Γαλλία) προσδιορίζει την οικεία περιοχή αξιολογώντας την περιφέρεια καταγωγής/γέννησης και την περιφέρεια στην οποία βρίσκεται το κέντρο συμφερόντων του αιτούντος⁽¹⁰⁹⁹⁾.

2.4.4.4. Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ «σοβαρής και προσωπικής απειλής» και «αδιάκριτης άσκησης βίας»¹

Από το γράμμα του άρθρου 15 στοιχείο γ), προκύπτει σαφώς ότι η σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας άμαχου πρέπει να προκύπτει «λόγω» αδιάκριτης άσκησης βίας. Το ΔΕΕ δεν έχει παράσχει σαφή καθοδήγηση σχετικά με την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ σοβαρής και προσωπικής απειλής και αδιάκριτης άσκησης βίας.

Το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο) αποφάνθηκε ότι:

«η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της γενικευμένης ένοπλης σύρραξης και της αδιάκριτης άσκησης βίας που δημιουργεί πραγματικό κίνδυνο για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα υφίσταται όταν η ένταση της σύρραξης περιλαμβάνει μέσα μάχης (ανεξάρτητα από το αν αυτά επιτρέπονται ή όχι βάσει του δικαίου του πολέμου) τα οποία θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο τους μη μάχιμους και οδηγούν σε τέτοια γενική κατάρρευση της δημόσιας τάξης που συνεπάγεται αναρχία και εγκληματικότητα οι οποίες τελικά προκαλούν τη σοβαρή βλάβη που αναφέρεται στην οδηγία. Η άσκηση τέτοιου είδους βίας μπορεί να είναι αδιάκριτη στην πράξη, ακόμη και αν δεν είναι αυτός ο σκοπός της [...] δεν είναι αναγκαίο η απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας να απορρέει από τους πρωταγωνιστές της εν λόγω ένοπλης σύρραξης: είναι δυνατό να είναι απλώς αποτέλεσμα της κατάρρευσης της δημόσιας τάξης»⁽¹¹⁰⁰⁾.

Το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας⁽¹¹⁰¹⁾ και το ολλανδικό Συμβούλιο της Επικρατείας⁽¹¹⁰²⁾ επίσης εξέτασαν τον συσχετισμό μεταξύ σοβαρής και προσωπικής απειλής και αδιάκριτης άσκησης βίας που απορρέει από κατάσταση εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.

Σχετικά με τις έμμεσες επιπτώσεις της ένοπλης σύρραξης, το γερμανικό ομοσπονδιακό διοικητικό δικαστήριο έκρινε ότι οι αξιόποινες πράξεις βίας που δεν τελούνται από ένα από τα αντιμαχόμενα μέρη θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνο κατά την εκτίμηση της φύσης της σοβαρής και προσωπικής απειλής κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας⁽¹¹⁰³⁾. Κατά το δικαστήριο, «οι γενικές απειλές κατά της ζωής οι οποίες αποτελούν αμιγώς συνέπεια

¹⁰⁹⁸ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2017, *M. A.*, αριθ. 401585 B, FR:CECHR:2017:401585.20171016.

¹⁰⁹⁹ CNDA (Γαλλία), 2021, *M. G.*, No 20015236 C, ό.π. υποσημείωση 1042, σκέψη 6.

¹¹⁰⁰ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2010, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*, [2010] UKUT 331, σκέψη 80. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώθηκε από το Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση 1024, σκέψη 45.

¹¹⁰¹ Conseil d'État (Γαλλία), 2009, αριθ. 320295, ό.π. υποσημείωση 1024. Το δικαστήριο έκρινε ότι η αδιάκριτη άσκηση βίας στην περιοχή καταγωγής του προσφεύγοντος χαρακτηριζόταν από επιθέσεις και καταχρήσεις εις βάρος του άμαχου πληθυσμού με αποτέλεσμα αναγκαστικούς εκτοπισμούς πληθυσμού και επισήμανε ότι διαπράχθηκαν σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου από τα αντιμαχόμενα μέρη εις βάρος του άμαχου πληθυσμού.

¹¹⁰² Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2008, 200802709/1, NL:RVS:2008:BD7524. Το δικαστήριο εξέτασε αν υπήρχε συσχετισμός μεταξύ των βιασμών στην περιοχή καταγωγής του προσφεύγοντος, η οποία δεν πλήττονταν από ένοπλη σύρραξη, και της εσωτερικής ένοπλης σύρραξης που έπληττε άλλο τμήμα της χώρας καταγωγής του.

¹¹⁰³ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2008, αριθ. 10 C 43.07, DE:BVerwG:2008:240608U10C43.07.0, σκέψη 35.

ένοπλης σύρραξης —για παράδειγμα, λόγω της επακόλουθης επιδείνωσης των συνθηκών εφοδιασμού— δεν μπορούν να λαμβάνονται υπόψη στην εκτίμηση της έντασης του κινδύνου»⁽¹¹⁰⁴⁾ και, ως εκ τούτου, το δικαστήριο δεν θεωρεί ότι συνιστούν απειλή κατά την έννοια του άρθρου 15 στοιχείο γ).

Κατά τη γνώμη της UNHCR, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η κατάρρευση της δημόσιας τάξης που προκύπτει ως αποτέλεσμα αδιάκριτης άσκησης βίας ή ένοπλης σύρραξης. Η UNHCR αναφέρει περαιτέρω ότι η πηγή προέλευσης της αδιακρίτως ασκούμενης βίας δεν είναι συναφής⁽¹¹⁰⁵⁾.

2.4.4.5. «Ζωή ή σωματική ακεραιότητα αμάχου»

Σύμφωνα με το άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), θα πρέπει η σοβαρή και προσωπική απειλή στο πλαίσιο της αδιάκριτης άσκησης βίας σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης να είναι κατά «της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου».

Οι δύο υποενότητες που ακολουθούν εξετάζουν την έννοια των όρων «άμαχος» και «ζωή ή σωματική ακεραιότητα».

2.4.4.5.1. «Άμαχος»

Ο όρος «άμαχος» δεν ορίζεται ούτε στο άρθρο 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ούτε έχει οριστεί ακόμη από το ΔΕΕ στο πλαίσιο της επικουρικής προστασίας.

Δεδομένου ότι το καθεστώς επικουρικής προστασίας, αφενός, και το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, αφετέρου, «επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς και θεσπίζουν σαφώς διαχωριζόμενους μηχανισμούς προστασίας»⁽¹¹⁰⁶⁾, αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι ο ορισμός του «αμάχου» πρέπει να απορρέει από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Ως προς την έννοια της «εσωτερικής ένοπλης σύρραξης», η οποία επίσης δεν ορίζεται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το ΔΕΕ ανέφερε ότι «[η έννοια] της εσωτερικής ένοπλης συρράξεως, η σημασία και το περιεχόμενο των όρων αυτών πρέπει να καθορίζονται, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, σύμφωνα με το σύνηθες νόημά τους στην καθημερινή γλώσσα, λαμβανομένου υπόψη του πλαισίου εντός του οποίου αυτοί χρησιμοποιούνται και των σκοπών που επιδιώκει η ρύθμιση στην οποία εντάσσονται»⁽¹¹⁰⁷⁾.

¹¹⁰⁴ BVerwG (Γερμανία), 2008, αριθ. 10 C 43.07, ό.π. υποσημείωση 1106, σκέψη 35.

¹¹⁰⁵ UNHCR, *Safe at Last?*, ό.π. υποσημείωση 1021, σ. 60 και 103.

¹¹⁰⁶ ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 24.

¹¹⁰⁷ ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 27. Πριν από την υπόθεση *Diakité*, το ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο) είχε επισημάνει ότι, βάσει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, το γεγονός ότι ένας στρατιώτης βρίσκεται εκτός υπηρεσίας ή είναι ασθενής δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη ότι χαρακτηρίζεται άμαχος. Βλέπε ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2009, *ZQ (serving soldier) Iraq CG*, [2009] UKAIT 00048 [στο εξής ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2009, *ZQ (serving soldier) Iraq*]. Το δικαστήριο παρέπεμψε στο τμήμα εφέσεων του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία, το οποίο επισήμανε ότι «[...] η συγκεκριμένη κατάσταση του θύματος κατά τον χρόνο τέλεσης των αξιόποινων πράξεων [εγκλήματα πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας] δεν μπορεί να είναι καθοριστική για τον χαρακτηρισμό του ως αμάχου ή μη. Εάν είναι πράγματι μέλος ένοπλης οργάνωσης, το γεγονός ότι είναι άοπλος ή εκτός μάχης κατά τον χρόνο τέλεσης των αξιόποινων πράξεων δεν του παρέχει καθεστώς αμάχου». Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, τμήμα εφέσεων, απόφαση της 29ης Ιουλίου 2004, *Prosecutor κατά Blaškić*, υπόθεση αριθ. IT-95-14-A, σκέψη 114.

Στη Γαλλία, η *rapporteure publique* του Συμβουλίου της Επικρατείας αναφέρθηκε στη μέθοδο ερμηνείας που χρησιμοποιήθηκε στην υπόθεση *Diakité* και κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα όσον αφορά την ερμηνεία του όρου «άμαχος»⁽¹¹⁰⁸⁾.

Η εν λόγω απόφαση αφορούσε αναιρεσιόντα ο οποίος είχε υπάρξει μέλος τοπικής αστυνομίας στο Αφγανιστάν. Το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας επικύρωσε την απόφαση του CNDA με την οποία απορρίφθηκε το αίτημά του, μεταξύ άλλων, για τον λόγο ότι, ως αστυνομικός, δεν μπορούσε να θεωρηθεί άμαχος για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 15 στοιχείο γ) (1109). Στα συμπεράσματα της *rapporteure publique* σχετικά με την απόφαση αναφέρεται ότι ήταν τόσο στενή η σχέση της αστυνομίας με τις δυνάμεις που μάχονταν τους Ταλιμπάν, ώστε δεν θα έπρεπε να γίνεται καμία διάκριση μεταξύ της αστυνομίας και του επίσημου στρατού (1110). Στα εν λόγω συμπεράσματα αναφέρεται επίσης ότι, εάν το ΔΕΕ, στην υπόθεση *Diakité*, αποφάνθηκε ότι η ένοπλη σύρραξη μπορεί να λαμβάνει χώρα χωρίς την κρατική παρέμβαση, φαίνεται ότι όχι μόνο τα μέλη των επίσημων δυνάμεων ασφαλείας, αλλά ούτε και τα μέλη των μη κρατικών ομάδων στασιαστών μπορούν να χαρακτηρίζονται ως «άμαχοι». Με την ίδια λογική, η διάκριση μεταξύ του στρατού και της αστυνομίας και το ερώτημα αν δραστηριοποιούνται σε ομοσπονδιακό, εθνικό ή τοπικό επίπεδο φαίνονται άνευ σημασίας (1111). Το Συμβούλιο της Επικρατείας διευκρίνισε στην απόφαση ότι μέλος της τοπικής αστυνομίας που ήταν επιφορτισμένο με την ασφάλεια του χωριού και την καταπολέμηση των στασιαστών δεν κατέστη άμαχος μετά την αναχώρησή του από τη χώρα, λόγω έλλειψης σχετικού εγγράφου που να αποδεικνύει ότι είχε λήξει η οποιαδήποτε σχέση του με την αστυνομία (1112).

Στην υπόθεση *HM and Others*, το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι:

«Ως άμαχος πρέπει να νοείται ο πραγματικά μη μάχιμος. Οποιοσδήποτε εμπλέκεται σε ένοπλη σύρραξη δεν πρέπει να θεωρείται άμαχος και το ίδιο ισχύει για τα μέλη των ενόπλων δυνάμεων ή της αστυνομίας της οικείας χώρας» (1113).

Αντιθέτως, το CNDA (Γαλλία), σε απόφαση που αφορούσε διαφορετικά πραγματικά περιστατικά, έκρινε ότι πρόσωπο το οποίο δεν μετείχε σε καμία οργανωμένη ένοπλη μονάδα και δεν τελούσε υπό τις εντολές καμίας αρχής, αλλά όταν το χωριό του δέχτηκε επίθεση,

¹¹⁰⁸ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), συμπεράσματα της *rapporteure publique* της 11ης Δεκεμβρίου 2019, *BA c OFPRA*, αριθ. 424219 B.

¹¹⁰⁹ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2019, *M. M.*, αριθ. 424219 B, FR:CECHR:2019:424219.20191211.

¹¹¹⁰ Ό.π. και αποφάσεις *M. M... et OFPRA c/ M. A...*, αριθ. 424219 και 427714, της 11ης Δεκεμβρίου 2019 (που αναφέρονται στα συμπεράσματα της *rapporteure publique* για το ίδιο θέμα).

¹¹¹¹ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), 2019, *M. M.*, αριθ. 424219 B, ό.π. υποσημείωση 1112· και αποφάσεις *M. M... et OFPRA c/ M. A...*, αριθ. 424219 και 427714, της 11ης Δεκεμβρίου 2019 (που αναφέρονται στα συμπεράσματα της *rapporteure publique* για το ίδιο θέμα).

¹¹¹² Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2019, *M. A.B.*, αριθ. 427714 B, FR:CECHR:2019:427714.20191211. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 5ης Ιουλίου 2019, *M. O.*, αριθ. 18000865, με την οποία διαπιστώθηκε ότι δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως άμαχος λιποτάκτης από τις αφγανικές ένοπλες δυνάμεις ο οποίος δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα, δεδομένου ότι δεν ήταν δυνατόν να αποδειχθούν οι εικαζόμενοι όροι τερματισμού της συνεργασίας του με τον εθνικό στρατό του Αφγανιστάν.

¹¹¹³ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση 1019, σκέψη 36, παρατίθεται επίσης στην απόφαση AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), 2009, *ZQ (serving soldier) Iraq*, ό.π. υποσημείωση 1110 (η «οικεία χώρα» νοείται στο συγκεκριμένο πλαίσιο του Ιράκ).

χρησιμοποίησε όπλο για την προστασία της οικογένειάς του και των προσωπικών του αντικειμένων, δεν έχασε το καθεστώς αμάχου⁽¹¹⁴⁾.

Η UNHCR συνέστησε την εφαρμογή της ακόλουθης προσέγγισης:

«Σχετικά, ο όρος “άμαχος” στο άρθρο 15 (γ) [της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] δεν πρέπει να χρησιμοποιείται για τον αποκλεισμό πρώην πολεμιστών που αποδεικνύουν ότι έχουν απαρνηθεί τις στρατιωτικές τους δραστηριότητες. Δεν αποκλείεται κατ’ ανάγκη από τη διεθνή προστασία όποιος υπήρξε πολεμιστής εάν ειλικρινά και οριστικά έχει απαρνηθεί τη στρατιωτική δράση. Τα κριτήρια για τη συνδρομή των σχετικών προϋποθέσεων σε παρόμοιες περιπτώσεις ορίστηκαν με σαφήνεια από την Εκτελεστική Επιτροπή του Προγράμματος του Υπατού Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες»⁽¹¹⁵⁾.

2.4.4.5.2. «Ζωή ή σωματική ακεραιότητα [αμάχου]»

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι γλωσσικές αποδόσεις του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) διαφέρουν σε κάποιον βαθμό. Στη βουλγαρική απόδοση αναφέρεται ως «срещу живота или личността на цивилно лице» («απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου»), στην ολλανδική απόδοση αναφέρεται ως «van het leven of de persoon van een burger» («ζωή ή σωματική ακεραιότητα αμάχου»), στην αγγλική απόδοση αναφέρεται ως «απειλή [...] κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου», στη γαλλική απόδοση αναφέρεται ως «contre la vie ou la personne d’un civil» («κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου»), στην ελληνική απόδοση αναφέρεται ως «απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου» και στην ιταλική απόδοση αναφέρεται ως «alla vita o alla persona di un civile» («κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου») (από ανεπίσημες μεταφράσεις στην αγγλική γλώσσα). Στην ισπανική απόδοση μπορεί ανεπίσημα να μεταφραστεί ως «ζωή ή σωματική ακεραιότητα αμάχου» («la vida o la integridad física de un civil»). Η ισπανική απόδοση είναι παρόμοια με την εσθονική απόδοση, στην οποία αναφέρεται ως «elu nõi isikuruumatus» («ζωή ή ακεραιότητα προσώπου»), με την ουγγρική απόδοση, στην οποία αναφέρεται ως «polgári személy életének vagy testi érségének» («ζωή ή σωματική ακεραιότητα αμάχου»), με την πολωνική απόδοση, στην οποία αναφέρεται ως «życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej» («ζωή ή σωματική ακεραιότητα αμάχου») και με τη σλοβενική απόδοση, στην οποία αναφέρεται ως «življenju ali telesni celovitosti civilista» («ζωή ή σωματική ακεραιότητα αμάχου»). Στην τσεχική και τη γερμανική απόδοση αναφέρεται ως «života nebo nedotknutelnosti civilisty» («ζωή ή ακεραιότητα αμάχου») και «des Lebens oder der Unversehrtheit einer Zivilperson» («στη ζωή ή την ακεραιότητα αμάχου»). Στη σλοβακική απόδοση αναφέρεται ως «života občana alebo osoby» («ζωή ή σωματική ακεραιότητα πολίτη»). Στην κροατική απόδοση αναφέρεται μόνο ως «ζωή» και όχι ως «σωματική ακεραιότητα» («životu»). Στη σουηδική απόδοση αναφέρεται ως «ζωή και σωματική ακεραιότητα αμάχου» («civilpersons liv eller lem») ⁽¹¹⁶⁾. Τέλος, στη λετονική απόδοση αναφέρεται ως «απειλή κατά της ζωής ή την υγείας αμάχου» («draudi civiliedzīvotāja dzīvībai vai veselībai»).

¹¹⁴ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2017, Μ. Α., αριθ. 16005729 C+.

¹¹⁵ UNHCR, Θέσεις της Υπατής Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την Επικουρική Προστασία της Οδηγίας της ΕΕ για την Αναγνώριση του Καθεστώτος του Πρόσφυγα στις περιπτώσεις σοβαρής και προσωπικής απειλής κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας, Ιανουάριος 2008, σ. 7. Βλέπε επίσης Εκτελεστική Επιτροπή της UNHCR, Conclusion No 94 on the Civilian and Humanitarian Character of Asylum (LIII), 8 Οκτωβρίου 2002, παράγραφος. (c)(vii).

¹¹⁶ Η έκφραση αυτή χρησιμοποιείται περισσότερο στην καθομιλουμένη σουηδική γλώσσα παρά στον γραπτό λόγο.

Δεν έχει εκδοθεί απόφαση του ΔΕΕ σχετικά με την απόκλιση μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων του νομοθετικού κειμένου. Οι αρχές της ερμηνείας του δικαίου της ΕΕ σε τέτοιες υποθέσεις περιγράφονται στην ενότητα 2.4.2 ανωτέρω και στην έκδοση της ΕΑΣΟ *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια – Δικαστική ανάλυση*, ενότητα 3.2, σ. 72-74.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, στην υπόθεση *Diakité*, το ΔΕΕ έκανε διάκριση μεταξύ του καθεστώτος επικουρικής προστασίας και του καθεστώτος του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου⁽¹¹¹⁷⁾ και αποφάσισε να μην εξαρτάται η υπαγωγή σε καθεστώς επικουρικής προστασίας από τις προϋποθέσεις εφαρμογής του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (βλέπε ενότητα 2.4.4.1 ανωτέρω). Το ΔΕΕ διαπίστωσε ότι το καθεστώς επικουρικής προστασίας, αφενός, και το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, αφετέρου, «επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς και θεσπίζουν σαφώς διαχωριζόμενους μηχανισμούς προστασίας»⁽¹¹¹⁸⁾. Ως εκ τούτου, όπως προαναφέρθηκε στην ενότητα 2.4.4.5.1, όσον αφορά την έννοια της «εσωτερικής ένοπλης σύρραξης», το ΔΕΕ ανέφερε ότι «[κ]ατά συνέπεια, ελλείψει οποιουδήποτε ορισμού, στην οδηγία, της έννοιας της εσωτερικής ένοπλης συρράξεως, η σημασία και το περιεχόμενο των όρων αυτών πρέπει να καθορίζονται, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, σύμφωνα με το σύνθημα τους στην καθημερινή γλώσσα, λαμβανομένου υπόψη του πλαισίου εντός του οποίου αυτοί χρησιμοποιούνται και των σκοπών που επιδιώκει η ρύθμιση στην οποία εντάσσονται»⁽¹¹¹⁹⁾.

Το ΔΕΕ δεν έχει αποφανθεί ακόμη σχετικά με το αν θα πρέπει να υιοθετηθεί η ίδια προσέγγιση όσον αφορά την έννοια των όρων «ζωή ή σωματική ακεραιότητα» ή αν είναι κρίνεται σκόπιμο να εφαρμόζεται το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Σε υπόθεση που προηγήθηκε της απόφασης του ΔΕΕ για την υπόθεση *Diakité*, το ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο) ερμήνευσε τους όρους «ζωή ή σωματική ακεραιότητα» σε σχέση με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και τους προσέδωσε ευρεία έννοια. Το κοινό άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 χρησιμοποιεί τη φράση «ζωή και σωματική ακεραιότητα» (και όχι «ζωή ή σωματική ακεραιότητα»)⁽¹¹²⁰⁾. Στην υπόθεση *KH (Iraq)*, το ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο) επισήμανε ότι σαφώς η φράση αυτή δεν μπορεί να καλύψει οτιδήποτε αφορά πολιτικά **αντικείμενα**⁽¹¹²¹⁾. Τα «πολιτικά αντικείμενα» ορίζονται στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο ως «κατοικίες, καταστήματα, σχολεία και άλλοι τόποι μη στρατιωτικών δραστηριοτήτων, τόποι αναψυχής και λατρείας, μέσα μεταφοράς, πολιτιστική περιουσία, νοσοκομεία και ιατρικές εγκαταστάσεις και μονάδες»⁽¹¹²²⁾.

¹¹¹⁷ ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 24. Βλέπε επίσης σκέψη 23 στην οποία αναφέρεται ότι «Μολονότι το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο σκοπεί στην παροχή, εντός της ζώνης συρράξεως, προστασίας στους αμάχους πληθυσμούς, διά του περιορισμού των αποτελεσμάτων του πολέμου επί των προσώπων και των αγαθών, δεν προβλέπει, αντιθέτως προς το άρθρο 2, στοιχείο ε', της [ΟΕΑΑ], σε συνδυασμό με το άρθρο 15, στοιχείο γ', της οδηγίας αυτής, την παροχή διεθνούς προστασίας σε ορισμένους αμάχους εκτός της ζώνης συρράξεως και του εδάφους των κρατών που εμπλέκονται στη σύρραξη».

¹¹¹⁸ ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 24.

¹¹¹⁹ ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 27.

¹¹²⁰ Σύμβαση της Γενεύης περί βελτιώσεως της τύχης των τραυματιών και των ασθενών εις τας εν εκστρατεία ενόπλους δυνάμεις, 12 Αυγούστου 1949· Σύμβαση της Γενεύης περί βελτιώσεως της τύχης των τραυματιών, ασθενών και ναυαγών των κατά θάλασσαν ενόπλων δυνάμεων, 12 Αυγούστου 1949· Σύμβαση της Γενεύης περί μεταχειρίσεως των αιχμαλώτων πολέμου, 12 Αυγούστου 1949· και Σύμβαση της Γενεύης περί προστασίας των πολιτών εν καιρώ πολέμου, 12 Αυγούστου 1949.

¹¹²¹ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Μαρτίου 2008, *KH (Article 15(c) Qualification Directive) Iraq CG*, [2008] UKAIT 00023 [στο εξής ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *KH (Article 15(c) QD) Iraq CG*].

¹¹²² ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *KH (Article 15(c) QD) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση 1124, σκέψη 103.

Το δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου παρατήρησε διαφοροποίηση στο πλαίσιο του κοινού άρθρου 3 σημείο 1) μεταξύ, αφενός, των προσβολών κατά της «ζωής και της σωματικής ακεραιότητας» κατά το στοιχείο α) και, αφετέρου, των «προσβολ[ών] κατά της ανθρωπίνου αξιοπρεπείας, και ειδικώς [της] ταπεινωτική[ς] και εξευτελιστική[ς] μεταχείρισης» κατά το στοιχείο γ) ⁽¹¹²³⁾. Αυτό οδήγησε το δικαστήριο να αμφιβάλει για το αν το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της φράσης «ζωή και σωματική ακεραιότητα» μπορούσε να επεκτείνεται σε απειλές οι οποίες συνιστούν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Ο εγγενής περιορισμός της έννοιας της «ζωής ή σωματικής ακεραιότητας» στο πλαίσιο του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαιού υποδηλώνεται περαιτέρω από το γεγονός ότι στο πρόσθετο πρωτόκολλο II του 1977 ⁽¹¹²⁴⁾ (όταν κρίθηκε ότι η προστασία των αμάχων έπρεπε να αποκτήσει ευρύτερο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής) χρησιμοποιήθηκε πρόσθετη διατύπωση για την επέκταση της συγκεκριμένης προστασίας. Στο άρθρο 4 παράγραφος 2 στοιχείο α) του εν λόγω πρωτοκόλλου απαγορεύονται «η βία κατά της ζωής, της υγείας και της φυσικής ή πνευματικής ευημερίας των ατόμων, ειδικότερα δε ο φόνος, καθώς και η σκληρή μεταχείριση όπως τα βασανιστήρια, οι ακρωτηριασμοί ή οποιαδήποτε μορφή σωματικής τιμωρίας». Το ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο) κατέληξε στο ακόλουθο συμπέρασμα: «Δεδομένου, ωστόσο, ότι “η ζωή ή η σωματική ακεραιότητα” πρέπει να έχουν ευρεία έννοια, θα αποδεχθούμε ότι η φράση πρέπει να περιλαμβάνει τα μέσα επιβίωσης ενός προσώπου» ⁽¹¹²⁵⁾.

Σε πιο πρόσφατη υπόθεση, το Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο της Βάδης-Βιρτεμβέργης στη Γερμανία έλαβε υπόψη τις σωρευτικές επιπτώσεις των παρατεταμένων ένοπλων συρράξεων και επισήμανε ότι:

«η σημασία των σωρευτικών επιπτώσεων των παρατεταμένων ένοπλων συρράξεων στο πλαίσιο της συνολικής αξιολόγησης έγκειται —επίσης, τουλάχιστον— στο γεγονός ότι είναι σύνηθες, και αναμενόμενο, η αυξανόμενη διάρκεια των συρράξεων και η μόνιμη κατάσταση απειλής να οδηγούν σε αύξηση του αριθμού των ψυχικών ασθενειών και της σοβαρότητάς τους» ⁽¹¹²⁶⁾.

2.4.5. Συμπέρασμα σχετικά με τη σοβαρή βλάβη

Εν κατακλείδι, εάν ο αιτών δεν πληροί τα κριτήρια για την αναγνώρισή του ως πρόσφυγα, πρέπει να εξετάζεται αν θα υποστεί σοβαρή βλάβη υπό μορφή θανατικής ποινής ή εκτέλεσης (ενότητα 2.4.2), βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία (ενότητα 2.4.3) ή σοβαρή ή προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης άσκησης βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης (ενότητα 2.4.4).

Εάν διαπιστωθεί ότι ο αιτών υφίσταται ένα ή περισσότερα είδη σοβαρής βλάβης, είναι αναγκαίο να διαπιστωθεί αν υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί την εν λόγω βλάβη (ενότητα 2.5), ποιος είναι ο υπεύθυνος σοβαρής βλάβης (ενότητα 2.6), αν υπάρχει έλλειψη προστασίας για την εν λόγω βλάβη (ενότητα 2.7) και αν, στην περίπτωση που το άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο, υπάρχει εγχώρια προστασία (ενότητα 2.8).

¹¹²³ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *KH (Article 15(c) QD) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση 1124, σκέψη 107.

¹¹²⁴ Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο των Συμφωνιών της Γενεύης, της 12ης Αυγούστου 1949, για την προστασία των θυμάτων μη διεθνών ένοπλων συρράξεων (Πρωτόκολλο II), 8 Ιουνίου 1977.

¹¹²⁵ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *KH (Article 15(c) QD) Iraq CG*, ό.π. υποσημείωση 1124, σκέψη 104.

¹¹²⁶ VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης, 2018, A 11 S 316/17, ό.π. υποσημείωση 1044 (ανεπίσημη μετάφραση).

Το προσάρτημα Α περιλαμβάνει δενδροδιάγραμμα αποφάσεων στο οποίο παρουσιάζεται συνοπτικά το πεδίο που καλύπτεται στο μέρος 2.

2.5. Ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι υφίσταται πραγματικός κίνδυνος

Η ενότητα 2.5 περιλαμβάνει τέσσερις υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 47.

Πίνακας 47: Διάρθρωση της ενότητας 2.5

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
<u>2.5.1</u>	Πραγματικός κίνδυνος [άρθρο 2 στοιχείο στ)]	261
<u>2.5.2</u>	Προϋπόθεση ενεστώτος κινδύνου [άρθρο 2 στοιχείο στ)] και σημασία προγενέστερης σοβαρής βλάβης (άρθρο 4 παράγραφος 4)	263
<u>2.5.3</u>	Απόδειξη κινδύνου για πρόσωπα σε παρόμοια κατάσταση	265
<u>2.5.4</u>	Το ζήτημα της απόκρυψης	266

2.5.1. Πραγματικός κίνδυνος [άρθρο 2 στοιχείο στ)]

Ο ορισμός του προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία στο άρθρο 2 στοιχείο στ) προϋποθέτει ότι «υπάρχουν **ουσιώδεις λόγοι** να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει [...], θα αντιμετωπίσει **πραγματικό κίνδυνο** να υποστεί σοβαρή βλάβη» (η επισήμανση των συντακτών).

Άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

«πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία», ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, αλλά σε σχέση με τον οποίο υπάρχουν **ουσιώδεις λόγοι** να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή, στην περίπτωση ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, **θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο** να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15, και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 17 παράγραφοι 1 και 2, και που δεν είναι σε θέση ή, λόγω του κινδύνου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας. [Η επισήμανση των συντακτών.]

Στις προτάσεις του στην υπόθεση CF και DN, ο γενικός εισαγγελέας Pīkamāe σχολίασε τα εξής:

«Οι οικείες διατάξεις της [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] αφορούν την ύπαρξη “πραγματικού κινδύνου” σοβαρής βλάβης για τον αιτούντα διεθνή προστασία, η οποία ορίζεται ως σοβαρή απειλή κατά της “ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας” αμάχου. Η έννοια του “πραγματικού κινδύνου” παραπέμπει στον βαθμό αποδείξεως που εφαρμόζεται στην αξιολόγηση των κινδύνων, από άποψη πραγματικών περιστατικών, και αντιστοιχεί σε κριτήριο πιθανότητας το οποίο δεν μπορεί να περιοριστεί σε ένα απλό ενδεχόμενο [...]»⁽¹²⁷⁾.

¹²⁷ Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Pīkamāe, 2021, CF και DN, ό.π. υποσημείωση 1033, σημείο 32. Ο γενικός εισαγγελέας Pīkamāe συνεχίζει παρατηρώντας ότι, κατά την εκτίμηση του κινδύνου σοβαρής βλάβης βάσει του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), «[η] απογραφή του αριθμού των αμάχων θυμάτων σε συγκεκριμένη επικράτεια φαίνεται [...] να αποτελεί στοιχείο όχι θεωρητικό, αλλά, αντιθέτως, εντασσόμενο στην πραγματικότητα και, επομένως, στοιχείο βάσει του οποίου μπορεί να διαπιστωθεί ο απαιτούμενος κίνδυνος» (σημείο 32).

Έως σήμερα, το ΔΕΕ δεν έχει παράσχει ακριβή ερμηνεία της έννοιας του «πραγματικού κινδύνου». Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η απαίτηση ύπαρξης «πραγματικού κινδύνου» σοβαρής βλάβης δεν διαφέρει από την απαίτηση που εφαρμόζεται για την αξιολόγηση του «βάσιμου φόβου» δίωξης στον ορισμό του πρόσφυγα, ο οποίος είναι ο «εύλογος φόβος»⁽¹¹²⁸⁾. Αυτό συμβαίνει διότι το ΔΕΕ χρησιμοποιεί αδιακρίτως τους όρους «πραγματικός κίνδυνος» και «βάσιμος φόβος»⁽¹¹²⁹⁾. Όπως φαίνεται, αυτό υποδηλώνει ότι το ίδιο μέτρο απόδειξης εφαρμόζεται στην αξιολόγηση τόσο του «πραγματικού κινδύνου» όσο και του «βάσιμου φόβου». Το **κριτήριο του «βάσιμου φόβου / πραγματικού κινδύνου»** σημαίνει ότι, ενώ η απλή ή μακρινή πιθανότητα δίωξης ή σοβαρής βλάβης δεν επαρκεί για τη θεμελίωση βάσιμου φόβου δίωξης ή πραγματικού κινδύνου σοβαρής βλάβης, ο αιτών δεν χρειάζεται να αποδείξει ότι υπάρχει σαφής πιθανότητα να υποστεί δίωξη ή σοβαρή βλάβη (για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε ενότητα [1.5 παραπάνω](#)).

Δεδομένου ότι ο όρος «πραγματικός κίνδυνος» προέρχεται από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η εν λόγω νομολογία του είναι σημαντική. Ήδη από την υπόθεση *Soering*, το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένα τονίσει ότι το ειδικό μέτρο απόδειξης που απαιτείται σε υποθέσεις μη επαναπροώθησης είναι ότι «υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστευτεί ότι το εν λόγω πρόσωπο, εάν απελαθεί, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 στη χώρα υποδοχής»⁽¹¹³⁰⁾. Το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε επίσης τα εξής:

«Για να καθορίσει αν υπάρχει κίνδυνος κακομεταχείρισης, το δικαστήριο πρέπει να εξετάσει τις **προβλέψιμες συνέπειες** της αποστολής του αιτούντος στη χώρα υποδοχής, λαμβάνοντας υπόψη τη γενική κατάσταση που επικρατεί εκεί και τις προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος»⁽¹¹³¹⁾.

Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Vilvarajah*, αυτή η μελλοντοστρεφής εκτίμηση του πραγματικού κινδύνου σημαίνει ότι αυτό που έχει σημασία είναι αν υπήρχαν «διακριτικά χαρακτηριστικά [στις περιπτώσεις των ενδιαφερομένων] τα οποία θα μπορούσε ή θα έπρεπε να επιτρέψουν στον [υπεύθυνο λήψης αποφάσεων] να προβλέψει ότι τα εν λόγω πρόσωπα θα αντιμετωπίζονταν κατ' αυτόν τον τρόπο [δηλαδή θα υφίσταντο κακομεταχείριση]»⁽¹¹³²⁾.

Στην υπόθεση *Vilvarajah*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το «απλό ενδεχόμενο» κακομεταχείρισης δεν φθάνει το επίπεδο του «πραγματικού κινδύνου»⁽¹¹³³⁾. Αντιθέτως, στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση *Saadi* αποφάνθηκε ότι το «**πιθανό ενδεχόμενο**» **υπερβαίνει το επίπεδο** του πραγματικού κινδύνου⁽¹¹³⁴⁾. Το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε επίσης ότι ισχύει το ίδιο επίπεδο για όλους τους αιτούντες, ανεξάρτητα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Ειδικότερα, αποφάνθηκε στην υπόθεση *Saadi* ότι **το ίδιο κριτήριο «πραγματικού κινδύνου» ισχύει για τους αιτούντες**

¹¹²⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, [Υ και Ζ](#), ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 76· ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, [Abdulla](#), ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 89· και ΔΕΕ, 2013, [Χ, Υ και Ζ](#), ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 72. Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε ενότητα [1.5.2](#).

¹¹²⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, [Υ και Ζ](#), ό.π. υποσημείωση 38, σκέψεις 75 και 79-80. Βλέπε επίσης ενότητα [1.5.2](#).

¹¹³⁰ ΕΔΔΑ (ολομέλεια), 1989, [Soering](#), ό.π. υποσημείωση 282, σκέψη 91.

¹¹³¹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, [Saadi](#), ό.π. υποσημείωση 362, σκέψη 130 (η επισήμανση των συντακτών). Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2011, [Auad κατά Βουλγαρίας](#), προσφυγή αριθ. 46390/10, CE:ECHR:2011:1011JUD004639010, σκέψη 99 στοιχείο γ).

¹¹³² Βλέπε ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 1991, [Vilvarajah και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου](#), προσφυγές αριθ. 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87 και 13448/87, CE:ECHR:1991:1030JUD001316387, σκέψη 112.

¹¹³³ ΕΔΔΑ, 1991, [Vilvarajah και λοιποί](#), ό.π. υποσημείωση 1136, σκέψη 111.

¹¹³⁴ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, [Saadi](#), ό.π. υποσημείωση 362, σκέψη 140 (η επισήμανση των συντακτών).

που συνιστούν απειλή για την εθνική ασφάλεια, υπό την έννοια ότι οι συγκεκριμένοι αιτούντες δεν χρειάζεται να διατρέχουν υψηλότερο επίπεδο κινδύνου από εκείνο που ισχύει για άλλους αιτούντες (¹¹³⁵).

2.5.2. Προϋπόθεση ενεστώτος κινδύνου [άρθρο 2 στοιχείο στ)] και σημασία προγενέστερης σοβαρής βλάβης (άρθρο 4 παράγραφος 4)

Ο ορισμός του προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) απαιτεί ο αιτών να αντιμετωπίζει «πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη».

Ο όρος «κίνδυνος» αντικατοπτρίζει τη μελλοντοστρεφή έμφαση του εν λόγω ορισμού. Στην υπόθεση CF και DN, ο γενικός εισαγγελέας Pīkamāe επισήμανε ότι «[π]ροκύπτει [...] ότι η ανάλυση που πρέπει να διενεργηθεί από την αρμόδια εθνική αρχή συνίσταται στην εκτίμηση μιας μελλοντικής υποθετικής καταστάσεως, όπερ συνεπάγεται κατ' ανάγκην μια μορφή προβλέψεως» (¹¹³⁶).

Το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) απαιτεί επίσης τρέχουσα αξιολόγηση της υπόθεσης στο πλαίσιο των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου. Επιβάλλει στα κράτη μέλη το καθήκον να προβλέπουν πραγματική προσφυγή σε εθνικό επίπεδο, η οποία να εξασφαλίζει «πλήρη και ex nunc εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων [...], τουλάχιστον κατά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου» (¹¹³⁷).

Σημαντικό στοιχείο για την αξιολόγηση του ενεστώτος κινδύνου σοβαρής βλάβης είναι το αν ο αιτών έχει ήδη υποστεί σοβαρή βλάβη ή έχει δεχτεί άμεσες απειλές τέτοιας βλάβης. Το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) είναι διάταξη αναγκαστικού δικαίου. Προβλέπει τα ακόλουθα:

Άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Το γεγονός ότι ο αιτών έχει ήδη υποστεί [...] **σοβαρή βλάβη** ή άμεσες απειλές **τέτοιας [...] βλάβης** αποτελεί σοβαρή ένδειξη ότι είναι βάσιμος ο φόβος του αιτούντος [...] ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, εκτός εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να πιστευτεί κανείς ότι η εν λόγω [...] σοβαρή βλάβη δεν θα επαναληφθεί. [Η επισήμανση των συντακτών.]

Καθώς το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αφορά τόσο τη δίωξη όσο και τη σοβαρή βλάβη, καθοδήγηση επί του ζητήματος αυτού είναι διαθέσιμη στη νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με τη σημασία της προγενέστερης δίωξης (βλέπε ενότητα 1.5.3 ανωτέρω).

Η έννοια της προγενέστερης σοβαρής βλάβης, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), δεν περιλαμβάνει μόνο πράξεις σοβαρής βλάβης, αλλά και

¹¹³⁵ Ό.π.

¹¹³⁶ ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Pīkamāe, 2021, CF και DN, ό.π. υποσημείωση 1033, σημείο 46.

¹¹³⁷ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε EASO, *Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης – Δικαστική ανάλυση*, 2018, ενότητα 6.2.3.

απειλές σοβαρής βλάβης (¹¹³⁸). Εάν ο αιτών έχει ήδη υποστεί σοβαρή βλάβη ή άμεσες απειλές σοβαρής βλάβης, τότε, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 4, αυτό αποτελεί σοβαρή ένδειξη πραγματικού κινδύνου (¹¹³⁹). Στην υπόθεση *Elgafaji*, το ΔΕΕ έκρινε ότι η απαίτηση περί αδιακρίτως ασκούμενης βίας, από την οποία εξαρτάται το δικαίωμα του αιτούντος να τύχει της επικουρικής προστασίας βάσει του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ «ενδέχεται να είναι λιγότερο αυστηρή» εάν αποδεικνύεται ότι ο αιτών έχει ήδη υποστεί σοβαρή βλάβη, καθώς, όπως προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ, το γεγονός αυτό μπορεί αφεαυτού να συνιστά σοβαρή ένδειξη πραγματικού κινδύνου (¹¹⁴⁰).

Ωστόσο, η σοβαρή αυτή ένδειξη μπορεί να αντικρουστεί, ιδίως εάν οι συνθήκες στη χώρα καταγωγής έχουν μεταβληθεί ουσιαστικά και μη προσωρινά (βλέπε ενότητα 1.5.3).

Αυτό συνέβη στην υπόθεση *MP*, η οποία αφορούσε αιτούντα που είχε συλληφθεί και βασανιστεί από τις δυνάμεις ασφαλείας της Σρι Λάνκα. Προσκομίστηκαν ιατρικές αποδείξεις ότι ο προσφεύγων υπέφερε από τις συνέπειες βασανιστηρίων, ειδικότερα έπασχε από βαριά μορφής σύνδρομο μετατραυματικού άγχους και βαριά κατάθλιψη, και είχε τάσεις αυτοκτονίας. Κατά το ΔΕΕ:

«αυτό καθ' εαυτό το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος υπέστη, κατά το παρελθόν, βασανιστήρια από τις αρχές της χώρας καταγωγής του δεν μπορεί να δικαιολογήσει την αναγνώριση σε αυτόν του καθεστώτος της επικουρικής προστασίας, όταν δεν υφίσταται πλέον πραγματικός κίνδυνος επαναλήψεως τέτοιων πράξεων βασανιστηρίων σε περίπτωση επιστροφής του στη χώρα αυτή» (¹¹⁴¹).

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ, η προγενέστερη σοβαρή βλάβη συνιστά σοβαρή ένδειξη πραγματικού κινδύνου, αλλά «τούτο δεν συμβαίνει όταν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρηθεί ότι η σοβαρή βλάβη την οποία υπέστη κατά το παρελθόν δεν θα επαναληφθεί ή δεν θα εξακολουθήσει» (¹¹⁴²). Επιπλέον, το ΔΕΕ συνεχίζει επισημαίνοντας ότι «κατά το άρθρο 16 [της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], η επικουρική προστασία παύει, όταν οι περιστάσεις οι οποίες οδήγησαν στην αναγνώριση της προστασίας αυτής έχουν εκλείψει ή έχουν μεταβληθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην απαιτείται πλέον η προστασία αυτή» (¹¹⁴³).

¹¹³⁸ Βλέπε, τηρουμένων των αναλογιών, ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψεις 94 και 96-97.

¹¹³⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 33. Βλέπε επίσης, τηρουμένων των αναλογιών, ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 75· και ΔΕΕ, 2013, *Χ, Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 64, όπου το δικαστήριο εξέτασε το άρθρο 4 παράγραφος 4 σε σχέση με προγενέστερη δίωξη ή απειλές δίωξης.

¹¹⁴⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 40.

¹¹⁴¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 30.

¹¹⁴² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 33. Η διάταξη είναι η ίδια και στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Ανάλυση γιατί δεν υπάρχει πλέον κίνδυνος επανάληψης της κακομεταχείρισης πραγματοποιήθηκε από το τμήμα μετανάστευσης και ασύλου του Εφετείου Διοικητικών Διαφορών [Upper Tribunal (IAC)] του Ηνωμένου Βασιλείου στην απόφαση της 5ης Ιουλίου 2013, *GJ and Others (post-civil war: returnees) Sri Lanka CG*, [2013] UKUT 00319, το οποίο παρείχε καθοδήγηση σχετικά με τη χώρα όσον αφορά τον κίνδυνο για τους Ταμίλ μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου στη Σρι Λάνκα. Το ΕΔΔΑ έχει κρίνει επίσης στη νομολογία του ότι το γεγονός της κακομεταχείρισης κατά το παρελθόν αποτελεί «ισχυρή ένδειξη μελλοντικού, πραγματικού κινδύνου μεταχείρισης αντίθετης με το άρθρο 3 [της ΕΣΔΑ]», στις περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών έχει εκθέσει με συνεκτικό και αξιόπιστο τρόπο γεγονότα που συνάδουν με τις ΠΧΚ. Στις περιπτώσεις αυτές, αποτελεί υποχρέωση της κυβέρνησης να διαλύσει τις όποιες αμφιβολίες σχετικά με τον κίνδυνο αυτόν. Βλέπε ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψη 102.

¹¹⁴³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 34. Το γεγονός ότι ένα πρόσωπο έχει ήδη υποστεί σοβαρή βλάβη είναι επίσης σημαντικό σε περιπτώσεις παύσης της προστασίας. Βλέπε ΕΑΣΟ, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 24, ενότητα 6.2.4.

2.5.3. Απόδειξη κινδύνου για πρόσωπα σε παρόμοια κατάσταση

Η αξιολόγηση του κατά πόσον ένα πρόσωπο θα αντιμετώπιζε πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης δεν πρέπει κατ' ανάγκη να βασίζεται στην εμπειρία του ίδιου του αιτούντος. Το ΔΕΕ είχε την ευκαιρία να εξετάσει το ζήτημα αυτό μόνο στην υπόθεση *Elgafaji* στο συγκεκριμένο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹¹⁴⁴⁾. Παραπέμποντας στην αιτιολογική σκέψη 26 της ΟΕΑΑ [νυν αιτιολογική σκέψη 35 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] ⁽¹¹⁴⁵⁾, το ΔΕΕ έκρινε τα εξής:

«Μολονότι η εν λόγω αιτιολογική σκέψη [26] σημαίνει ότι η απλή αντικειμενική διαπίστωση κινδύνου απορρέοντος από τη γενική κατάσταση μιας χώρας δεν αρκεί, καταρχήν, για να γίνει δεκτό ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 15, στοιχείο γ' της οδηγίας συντρέχουν ως προς συγκεκριμένο πρόσωπο, εντούτοις, καθόσον η αιτιολογική αυτή σκέψη χρησιμοποιεί τον όρο “συνήθως”, αναγνωρίζει το ενδεχόμενο υπάρξεως μιας εξαιρετικής καταστάσεως, χαρακτηριζομένης από έναν τόσο υψηλό βαθμό κινδύνου, ώστε να υπάρχουν σοβαροί λόγοι να εκτιμάται ότι το πρόσωπο αυτό θα εκτεθεί ατομικώς στον επίμαχο κίνδυνο.

Μολονότι είναι αληθές ότι στοιχεία που αφορούν το σύνολο του πληθυσμού αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την εφαρμογή του άρθρου 15, στοιχείο γ' της οδηγίας, υπό την έννοια ότι σε περίπτωση διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης ο ενδιαφερόμενος, όπως και άλλα πρόσωπα, εντάσσεται στον κύκλο των δυνητικών θυμάτων μιας αδιακρίτως ασκούμενης βίας, εντούτοις, η ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως πρέπει να γίνεται λαμβανομένου υπόψη του συστήματος στο οποίο εντάσσεται, δηλαδή σε σχέση με τις λοιπές δύο περιπτώσεις που προβλέπει το άρθρο 15 και, επομένως, να ερμηνεύεται σε στενή συνάρτηση με την εξατομίκευση αυτή» ⁽¹¹⁴⁶⁾.

Το βελγικό Συμβούλιο της Επικρατείας εξέτασε το ζήτημα αυτό στο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Έκρινε ότι, όταν από τα αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι μια ομάδα στοχοποιείται συστηματικά υφιστάμενη κακομεταχείριση, η ιδιότητα και μόνο του μέλους μιας τέτοιας ομάδας μπορεί να συνιστά ουσιώδη λόγο να πιστεύεται ότι ο αιτών, σε περίπτωση επιστροφής του, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹¹⁴⁷⁾. Το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε ρητώς τη θέση των βελγικών αρχών ασύλου ότι ο αιτών πρέπει να αποδείξει **περαιτέρω** ατομικές περιστάσεις. Τόνισε ότι στην απόφαση *Elgafaji* το άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ εξομοιώνεται με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Ακολουθώντας έλαβε υπόψη το γεγονός ότι στην υπόθεση *Saadi* το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι η ιδιότητα του μέλους ομάδας η οποία εκτίθεται συστηματικά σε πρακτικές κακομεταχείρισης μπορεί να δικαιολογήσει αίτημα προστασίας βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ ⁽¹¹⁴⁸⁾. Το Συμβούλιο της Επικρατείας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η προστασία δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο β) θα πρέπει να παρέχεται σε αιτούντες που είναι μέλη ομάδας η οποία γίνεται συστηματικά στόχος, παρότι οι ίδιοι δεν αποδεικνύουν περαιτέρω ατομικές περιστάσεις ⁽¹¹⁴⁹⁾.

¹¹⁴⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 38.

¹¹⁴⁵ Η αιτιολογική σκέψη παρατίθεται στην ενότητα 2.4.4.3.1 ανωτέρω.

¹¹⁴⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψεις 37-38.

¹¹⁴⁷ Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État/Raad van State) (Βέλγιο), απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2012, αριθ. 218.075 [στο εξής Conseil d'État (Βέλγιο), 2012, αριθ. 218.075]. Βλέπε ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2009, *AM and AM (armed conflict: risk categories)*, ό.π. υποσημείωση 1057.

¹¹⁴⁸ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, *Saadi*, ό.π. υποσημείωση 362, σκέψη 132.

¹¹⁴⁹ Conseil d'État (Βέλγιο), 2012, αριθ. 218.075, ό.π. υποσημείωση 1151.

Σε υποθέσεις όπως η *Saadi*, στις οποίες προβάλλεται η ιδιότητα του μέλους ομάδας που εκτίθεται συστηματικά σε πρακτική κακομεταχείριση, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει να αποδείξει «ότι υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστευτεί ότι υφίσταται η επίμαχη πρακτική και ότι το εν λόγω πρόσωπο ανήκει στην οικεία ομάδα» ⁽¹¹⁵⁰⁾. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το ΕΔΔΑ «δεν επιμένει ότι ο προσφεύγων πρέπει να αποδείξει την ύπαρξη περαιτέρω ειδικών χαρακτηριστικών που να διαφοροποιούν την περίπτωση του, γιατί αυτό θα καθιστούσε απατηλή την προστασία που προσφέρει το άρθρο 3» ⁽¹¹⁵¹⁾.

Αναφερόμενο σε παρόμοια έννοια της ομαδικής δίωξης στο γερμανικό συνταγματικό άσυλο, το Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο της Βάδης–Βιρτεμβέργης αποφάνθηκε ως εξής:

«Προκειμένου να συναχθεί από την τύχη τρίτων η ύπαρξη πραγματικού κινδύνου να υποστεί ένα άτομο μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ σε περίπτωση επιστροφής του, είναι σε κάθε περίπτωση αναγκαίο —όπως και με την έννοια της ομαδικής δίωξης που έχει αναπτυχθεί από το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο για το βασικό δικαίωμα ασύλου σύμφωνα με το άρθρο 16 παράγραφος 2 δεύτερη περίοδος του Grundgesetz [(θεμελιώδης νόμος ή σύνταγμα)],

[...]

το οποίο εφαρμόζεται επίσης με παρόμοιο τρόπο στο διεθνές δίκαιο για τους πρόσφυγες,

[...]

αφενός, να μπορεί να αποδειχθεί συντελεσμένη παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ εις βάρος υπαρκτής ομάδας προσώπων και, αφετέρου, να μπορεί να αποδειχθεί ότι ο ενδιαφερόμενος μοιράζεται με τα εν λόγω πρόσωπα τα ίδια χαρακτηριστικά που είναι καθοριστικά για την επέλευση των περιστάσεων οι οποίες οδήγησαν σε μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ» ⁽¹¹⁵²⁾.

Η εμπειρία της οικογένειας, των φίλων και των ατόμων που βρίσκονται σε παρόμοια θέση με τον αιτούντα μπορεί επίσης να υποδηλώνει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης (βλέπε επίσης ενότητα 1.5.4 ανωτέρω).

2.5.4. Το ζήτημα της απόκρυψης

Ανακύπτει ενίοτε το ζήτημα του κατά πόσον μπορεί να αποφευχθεί πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης μέσω της απόκρυψης δραστηριοτήτων. Το ζήτημα της απόκρυψης στο πλαίσιο της αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα εξετάζεται στην ενότητα 1.5.5 ανωτέρω, και ανάλογες εκτιμήσεις ισχύουν και για την επικουρική προστασία.

¹¹⁵⁰ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, *Saadi*, ό.π. υποσημείωση 362, σκέψη 132.

¹¹⁵¹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψη 105, όπου το ΕΔΔΑ έκρινε ότι «τα πρόσωπα που συνεργάστηκαν με διαφόρους τρόπους με τις αρχές των δυνάμεων κατοχής στο Ιράκ μετά τον πόλεμο αποτέλεσαν και εξακολουθούν να αποτελούν στόχο της al-Qaeda και άλλων ομάδων» (σκέψη 117). Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 243, σκέψεις 114 και 116 (Ταμίλ ορισμένων προφίλ)- ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*, ό.π. υποσημείωση 682, σκέψεις 146-148 (μέλη της κοινότητας Ashraf).

¹¹⁵² VGH Βάδης–Βιρτεμβέργης, απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2018, αριθ. *A 11 S 1923/17*, σκέψεις 137-141 (ανεπίσημη μετάφραση). Η απόφαση αφορούσε τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ στην υπόθεση απόρριψης της αίτησης διεθνούς προστασίας Αφγανού αιτούντος.

2.6. Υπεύθυνοι σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)

Το άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τα εξής:

Άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης

Στους υπεύθυνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης συμπεριλαμβάνονται:

- α) το κράτος·
- β) ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος της επικράτειας του κράτους·
- γ) μη κρατικοί υπεύθυνοι, εάν μπορεί να καταδειχθεί ότι οι υπεύθυνοι που αναφέρονται υπό στοιχεία α) και β), περιλαμβανομένων των διεθνών οργανισμών, δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παράσχουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται με το άρθρο 7.

Η διάταξη αυτή είναι κοινή και για τις δύο μορφές διεθνούς προστασίας και, ως εκ τούτου, ισχύει για τους υπευθύνους σοβαρής βλάβης για τους σκοπούς της αναγνώρισης προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας στην ίδια βάση όπως και στο πλαίσιο της δίωξης και της αναγνώρισης του προσώπου ως πρόσφυγα. Ως εκ τούτου, η ανάλυση που αναπτύσσεται στην ενότητα [1.7](#) ανωτέρω σχετικά με τους υπευθύνους δίωξης ισχύει επίσης σε σχέση με την προστασία κατά της σοβαρής βλάβης. Συνεπώς, για λεπτομερή ανάλυση του άρθρου 6, ανατρέξτε στην ενότητα [1.7](#) ανωτέρω.

2.7. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)

Το άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αποτελεί **διάταξη αναγκαστικού δικαίου** κοινή τόσο για το καθεστώς πρόσφυγα όσο και για το καθεστώς επικουρικής προστασίας. Ως εκ τούτου, η ανάλυση που αναπτύσσεται στην ενότητα [1.8](#) σχετικά με τους υπευθύνους προστασίας ισχύει επίσης σε σχέση με την προστασία κατά της σοβαρής βλάβης. Συνεπώς, για λεπτομερή ανάλυση του άρθρου 7, ανατρέξτε στην ενότητα [1.8](#) ανωτέρω.

2.8. Εγχώρια προστασία κατά της σοβαρής βλάβης (άρθρο 8)

Καταρχάς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 8 αποτελεί προαιρετική διάταξη. Εάν μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία και εφαρμοστεί από κράτος μέλος, το άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) είναι διάταξη που εφαρμόζεται κατά την εξέταση **τόσο των προϋποθέσεων για την αναγνώριση προσώπου πρόσφυγα όσο και των προϋποθέσεων για την αναγνώριση δικαιούχου επικουρικής προστασίας**. Επομένως, τα κράτη μέλη δύνανται να αποφασίζουν ότι ο αιτών δεν χρήζει επικουρικής προστασίας, εάν υπάρχει δυνατότητα εγχώριας προστασίας σε τμήμα της χώρας καταγωγής του. Ως εκ τούτου, η ανωτέρω ανάλυση στην ενότητα [1.9](#) ισχύει εξίσου για την εγχώρια προστασία στο πλαίσιο της επικουρικής προστασίας. Η σύντομη ανάλυση εδώ εξετάζει συγκεκριμένες πτυχές της εγχώριας προστασίας που προκύπτουν στο πλαίσιο της επικουρικής προστασίας, ειδικότερα σε σχέση με το άρθρο 15 στοιχείο γ)

της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Συμπληρώνει την ανάλυση στην ενότητα 1.9, στην οποία μπορεί να ανατρέξει κανείς για μια πιο ολοκληρωμένη ανάλυση, και παρέχει παραδείγματα του τρόπου εφαρμογής των κριτηρίων που ορίζονται στο άρθρο 8 σε σχέση με την εξέταση των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας.

Η ενότητα 2.8 περιλαμβάνει δύο υποενότητες, όπως φαίνεται στον πίνακα 48.

Πίνακας 48: Διάρθρωση της ενότητας 2.8

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
2.8.1	Ποιότητα της εγχώριας προστασίας (άρθρο 8 παράγραφος 1)	268
2.8.2	Απαιτήση εξέτασης (άρθρο 8 παράγραφος 2)	272

Το προσάρτημα Α περιλαμβάνει δενδροδιαγράμματα αποφάσεων που καλύπτουν την αξιολόγηση της εγχώριας προστασίας.

2.8.1. Ποιότητα της εγχώριας προστασίας (άρθρο 8 παράγραφος 1)

Το Εφετείο Διοικητικών Διαφορών (Upper Tribunal) του Ηνωμένου Βασιλείου επιβεβαίωσε ότι οι **ίδιες ουσιαστικές απαιτήσεις —ασφάλεια, πρόσβαση και εύλογος χαρακτήρας—** που χρησιμοποιούνται κατά την εξέταση των προϋποθέσεων για την αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα θα πρέπει να χρησιμοποιούνται και κατά την εξέταση των προϋποθέσεων για την αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας. Κατά το εν λόγω εφετείο:

«Είναι σαφές από τη διάρθρωση του άρθρου 8 [της ΟΕΑΑ] ότι η εσωτερική μετεγκατάσταση είναι απαραίτητο στοιχείο, το οποίο έχει σημασία όχι μόνο για να διαπιστωθεί το δικαίωμα στο καθεστώς πρόσφυγα (βάσει των άρθρων 2 και 9), αλλά και για να διαπιστωθεί το δικαίωμα σε επικουρική [...] προστασία βάσει και των τριών σκελών του άρθρου 15 —στοιχεία α), β) και γ)»⁽¹¹⁵³⁾.

Σε συνδυασμό με το άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το άρθρο 7 παράγραφος 1 περιορίζει τους υπευθύνους προστασίας στους εξής: «α) το κράτος· ή β) ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους, υπό την προϋπόθεση ότι επιθυμούν να προσφέρουν προστασία σύμφωνα με την παράγραφο 2 και είναι σε θέση να το πράξουν»⁽¹¹⁵⁴⁾. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τη νομολογία του ΕΔΔΑ σε σχέση με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, με την οποία αναγνωρίζεται ότι προστασία μπορεί να παρέχεται και από μη κρατικούς φορείς, όπως οικογένειες και φατρίες.

¹¹⁵³ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *AK (Article 15(c)) Afghanistan CG*, ό.π. υποσημείωση 252, σκέψη 228.

¹¹⁵⁴ Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2014, *Rahimi*, I U 925/2014 [στο εξής Διοικητικό Δικαστήριο (Σλοβενία), 2014, *Rahimi*, I U 925/2014]. Το δικαστήριο διέκρινε τα κριτήρια που προβλέπονται στο δίκαιο της Ένωσης από τα κριτήρια της νομολογίας του ΕΔΔΑ σχετικά με την εφαρμογή της εγχώριας προστασίας και αποφάνθηκε ότι το δίκαιο της Ένωσης είναι αυστηρότερο, δεδομένου ότι, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, προστασία μπορεί να παρέχεται και από μη κρατικούς φορείς, όπως οικογένειες ή φατρίες. Παρέπεμψε στο ΕΔΔΑ, 2007, *Salah Sheekh*, ό.π. υποσημείωση 682· ΕΔΔΑ, 2013, *KAB κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 713· ΕΔΔΑ, 2015, *RH κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 1060· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2012, *AA και λοιποί κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 14499/09, CE:ECHR:2012:0628JUD001449909. Βλέπε επίσης UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 41, όπου αναφέρεται ότι «[η] προστασία πρέπει να παρέχεται από οργανωμένη και σταθερή αρχή που ασκεί πλήρη έλεγχο επί του εν λόγω εδάφους και πληθυσμού».

Η ακόλουθη υποενότητα εξετάζει τα ιδιαίτερα ζητήματα που ανακύπτουν σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης.

2.8.1.1. Ζητήματα εγχώριας προστασίας για αιτούντες που πληρούν τα κριτήρια του άρθρου 15 στοιχείο γ)

Κατά την αξιολόγηση της εγχώριας προστασίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ιδιαίτεροι παράγοντες σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η περιοχή καταγωγής του αιτούντος αντιμετωπίζει κατάσταση ένοπλης σύρραξης. Όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ στην υπόθεση *Elgafaji*, στους εν λόγω παράγοντες συμπεριλαμβάνεται και «η **έκταση από γεωγραφικής απόψεως** της καταστάσεως αδιακρίτως ασκούμενης βίας, καθώς και ο **πραγματικός προορισμός** του αιτούντος σε περίπτωση που αυτός επιστρέψει στην οικεία χώρα, όπως προκύπτει από το άρθρο 8 παράγραφος 1 της οδηγίας»¹¹⁵⁵). Όπως έχει επισημάνει η UNHCR, οι καταστάσεις ένοπλων συρράξεων και βίας «είναι συχνά ρευστές, με αλλαγές στην πρώτη γραμμή και/ή κλιμάκωση της βίας»¹¹⁵⁶).

Το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο της Γερμανίας κατέστησε σαφές ότι, ακόμη και σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης, η εγχώρια προστασία θα πρέπει να εξετάζεται μόνον εφόσον διαπιστωθεί ότι ο αιτών διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης στον πραγματικό προορισμό του σε περίπτωση επιστροφής του (βλέπε ενότητες [1.9.1](#) και [2.4.4.3.4](#)). Αποφάνθηκε ως εξής:

«Οι απαιτήσεις του άρθρου 15 στοιχείο γ) [της ΟΕΑΑ και της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] μπορούν επίσης να πληρούνται εάν η ένοπλη σύρραξη δεν εκτείνεται σε ολόκληρο το έδαφος του οικείου κράτους [...] το σημείο αναφοράς για την πρόγνωση κινδύνου είναι ο πραγματικός προορισμός του αλλοδαπού σε περίπτωση επιστροφής. Πρόκειται, κατά κανόνα, για την περιοχή καταγωγής του αλλοδαπού, στην οποία συνήθως επιστρέφει.

[...]

Στην περίπτωση που η περιοχή καταγωγής δεν μπορεί να αποτελέσει προορισμό λόγω του κινδύνου που απειλεί τον αλλοδαπό εκεί, αυτός μπορεί να απελαθεί σε άλλη περιοχή της χώρας μόνο βάσει των περιοριστικών απαιτήσεων του άρθρου 8 [της ΟΕΑΑ]»¹¹⁵⁷).

¹¹⁵⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 40 (η επισήμανση των συντακτών).

¹¹⁵⁶ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 40.

¹¹⁵⁷ *BVerwG* (Γερμανία), 2013, αριθ. 10 C 15.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 198, σκέψεις 13-14. Το δικαστήριο ερμήνευσε την έννοια του «πραγματικού προορισμού επιστροφής» στον οποία αναφέρεται η απόφαση *Elgafaji* και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο αρχικός τόπος διαμονής μπορεί να παύσει να είναι ο προορισμός εάν «ο αλλοδαπός έχει διακόψει τις συνδέσεις του με την εν λόγω περιοχή ακόμη και προτού εγκαταλείψει τη χώρα, ανεξαρτήτως των περιστάσεων που προκάλεσαν τη φυγή, και έχει εγκατασταθεί σε άλλη περιοχή της χώρας με σκοπό να διαμείνει εκεί για το προσεχές μέλλον». Βλέπε επίσης *Upper Tribunal (IAC)* (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2018, *AAH (Iraqi Kurds – internal relocation) Iraq CG*, [2018] UKUT 00212, σκέψη 149: «Εάν ένας απλός άμαχος μπορεί να αποδείξει ότι διατρέχει στην περιοχή καταγωγής του πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης που υπερβαίνει το όριο του άρθρου 15 στοιχείο γ), τότε προκειμένου να διαπιστωθεί το δικαίωμα να του χορηγηθεί ανθρωπιστική (επικουρική) προστασία, πρέπει επίσης να αποδειχθεί ότι το εν λόγω πρόσωπο δεν μπορεί να μετεγκατασταθεί σε άλλη περιοχή, είτε επειδή υπάρχει πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης στην εν λόγω περιοχή ή καθ' οδόν προς αυτήν, είτε επειδή υπάρχουν εκεί περιστάσεις που διαφορετικά θα καθιστούσαν μη λογική ή αδικαιολόγητα σκληρή τη μετεγκατάσταση του εν λόγω προσώπου».

Στο ίδιο πνεύμα, το Εφετείο Διοικητικών Διαφορών (Upper Tribunal) του Ηνωμένου Βασιλείου έκρινε ως εξής:

«Όσον αφορά την εσωτερική μετεγκατάσταση, η οποία είναι απαραίτητη για τους σκοπούς του άρθρου 15 στοιχείο γ), έχει επιβεβαιωθεί από την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Elgafaji ότι ζήτημα του άρθρου 15 στοιχείο γ) μπορεί να ανακύψει σε σχέση όχι μόνο με ολόκληρη τη χώρα αλλά και με τμήμα (ή τμήματα) αυτής [...]. Εάν η περιοχή ή η περιφέρεια καταγωγής ενός αμάχου θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε κατάσταση αδιάκριτης άσκησης βίας άνω του ορίου του άρθρου 15 στοιχείο γ), ο άμαχος εξακολουθεί να μην μπορεί να τεκμηριώσει δικαίωμα για επικουρική [...] προστασία, εκτός εάν είναι σε θέση να αποδείξει **είτε** ότι εξακολουθεί να διατρέχει κίνδυνο σοβαρής βλάβης (το σκέλος “ασφάλεια” του άρθρου 8 παράγραφος 1) **είτε** ότι υπάρχουν περιστάσεις που θα καθιστούσαν μη λογική τη μετεγκατάστασή του σε άλλη περιοχή ή περιφέρεια (το σκέλος “εύλογος χαρακτήρας” του άρθρου 8 παράγραφος 1)»⁽¹¹⁵⁸⁾.

Όπως επισήμανε το Εφετείο Διοικητικών Διαφορών (Upper Tribunal) του Ηνωμένου Βασιλείου, σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης «πρέπει να λαμβάνονται υπόψη (τόσο κατά την αξιολόγηση της “ασφάλειας” όσο και του “εύλογου χαρακτήρα”) όχι μόνο το επίπεδο βίας στην εν λόγω πόλη, αλλά και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φτωχοί της πόλης αυτής και επίσης τα πολλά εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα που ζουν εκεί»⁽¹¹⁵⁹⁾. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει εκτίμηση σχετικά με το αν ένα πρόσωπο διαθέτει δίκτυο κοινωνικής υποστήριξης ή βρίσκεται «χωρίς άλλη επιλογή πέρα από το να διαμείνει σε αυτοσχέδια κατοικία, εντός κάποιου καταυλισμού εκτοπισθέντων, όπου βεβαίως η πιθανότητα να υποχρεωθεί να ζήσει υπό συνθήκες που δεν πληρούν τα αποδεκτά κριτήρια ανθρωπιστικής προστασίας είναι μεγάλη»⁽¹¹⁶⁰⁾.

Στην Τσεχία, το Περιφερειακό Δικαστήριο της Πράγας εξέτασε το πεδίο εφαρμογής της ανάλυσης της **ασφάλειας σε τμήμα της χώρας καταγωγής** (βλέπε ενότητα 1.9.1.1) σε υπόθεση που αφορούσε πιθανή μετεγκατάσταση αιτούντος σε κατάσταση ένοπλης σύρραξης. Το δικαστήριο έκρινε ότι, μολονότι η κατάσταση σε ορισμένες επαρχίες της χώρας δεν χαρακτηριζόταν από αδιάκριτη άσκηση βίας, ήταν επίσης αναγκαίο να αξιολογηθεί αν η εσωτερική μετεγκατάσταση του αιτούντος θα μπορούσε να άρει κάθε ατομικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης βάσει των εθνικών διατάξεων για τη μεταφορά του άρθρου 15 στοιχεία α) και β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)⁽¹¹⁶¹⁾.

Στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά αν ο αιτών μπορεί **«νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός»** στο τμήμα της χώρας καταγωγής του το οποίο θεωρείται ότι παρέχει εγγώρια προστασία. Οι παράγοντες που θα ληφθούν υπόψη μπορεί να περιλαμβάνουν το επίπεδο ασφάλειας γύρω από τον αερολιμένα/

¹¹⁵⁸ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *AK (Article 15(c) Afghanistan CG*, ό.π. υποσημείωση 252, σκέψη 228 (η επισήμανση του πρωτοτύπου).

¹¹⁵⁹ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *AK (Article 15(c) Afghanistan CG*, ό.π. υποσημείωση 252, σκέψη 243.

¹¹⁶⁰ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG*, ό.π. υποσημείωση 552, σκέψη 425.

¹¹⁶¹ Περιφερειακό Δικαστήριο Πράγας (Krajský soud v Praze) (Τσεχία), απόφαση της 30ής Αυγούστου 2019, [αριθ. 45, Az 23/2018 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#) [στο εξής Περιφερειακό Δικαστήριο Πράγας (Τσεχία), 2019, [αριθ. 45, Az 23/2018 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#)]. Η απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών ακυρώθηκε επειδή δεν εξέτασε αν, σε άλλο τμήμα της χώρας, ο αιτών αντιμετώπιζε κίνδυνο θανατικής ποινής ή εκτέλεσης ή κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή βασανιστηρίων από τους Ταλιμπάν.

την πόλη επιστροφής, σε συνδυασμό με την ασφάλεια της διαδρομής που θα πρέπει να ακολουθηθεί για τη μετάβαση στο μέρος της χώρας το οποίο δεν πλήττεται από ένοπλη σύρραξη. Επιπλέον, πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη τυχόν προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος που θα μπορούσαν να καταστήσουν τις μετακινήσεις αυτές πιο επικίνδυνες. Επιπροσθέτως, σε χώρα εντός της οποίας η ελευθερία κυκλοφορίας είναι περιορισμένη, θα πρέπει ενδεχομένως να διαπιστωθεί η νομιμότητα της μετάβασης και της εγκατάστασης στο προτεινόμενο μέρος της χώρας καταγωγής, το οποίο προσφέρει εγχώρια προστασία.

Για παράδειγμα, το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να εξετάσει αν ο αιτών θα έπρεπε να διασχίσει ζώνες γενικευμένης βίας (εν προκειμένω, την Καμπούλ) καθ' οδόν προς την περιοχή καταγωγής του και αν υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι ο ενδιαφερόμενος θα αντιμετώπιζε πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης (¹¹⁶²).

Κατά την αξιολόγηση του αν ο αιτών «**μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί**» σε άλλο τμήμα της χώρας καταγωγής, το σλοβενικό Διοικητικό Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης ότι η ποιότητα της εγχώριας προστασίας προϋποθέτει αξιολόγηση της ικανότητας του αιτούντος να καλύψει τις πλέον βασικές ανάγκες του, όπως τροφή, υγιεινή και στέγη, της ευαλωτότητάς του σε κακομεταχείριση και της προοπτικής βελτίωσης της κατάστασής του εντός εύλογου χρονικού διαστήματος (¹¹⁶³).

Σε άλλη υπόθεση, το CNDA (Γαλλία), αφού διαπίστωσε ότι οι αιτούντες θα αντιμετώπιζαν πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται στο άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), σε περίπτωση επιστροφής τους στην περιοχή Μορτί του Μαλί, αξιολόγησε την πιθανότητα εγχώριας προστασίας σε άλλο τμήμα της χώρας καταγωγής. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η προτεινόμενη περιοχή του Μπαμακό δεν παρείχε στον αιτούντα εγχώρια προστασία [άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)]. Το δικαστήριο έδωσε βαρύνουσα σημασία στο γεγονός ότι υπήρξε γενική αδυναμία του δικαστικού συστήματος του Μαλί, ειδικότερα όσον αφορά το δικαίωμα δίκαιης δίκης. Ο αιτών δεν είχε οικογενειακούς δεσμούς, και ήταν πιθανό να χρειαστεί να εγκατασταθεί σε καταυλισμό εκτοπισθέντων από την περιοχή Μορτί. Οι εν λόγω καταυλισμοί είχαν πολλαπλασιαστεί στα περίχωρα του Μπαμακό, και όσοι διέμεναν σε αυτούς διαβίωσαν σε παραγκουπόλεις σε ανθυγιεινές συνθήκες μέσα σε απόλυτη ένδεια. Αυτοί οι καταυλισμοί για εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα δεν ήταν πλέον τόποι διέλευσης, όπως μπορεί να ήταν στην αρχή, αλλά τερματικοί σταθμοί για όσους προσπαθούσαν να διαφύγουν από τις συρράξεις στο Μορτί. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι **δεν ήταν λογικό** για τον αιτούντα να εγκατασταθεί εκεί (¹¹⁶⁴).

¹¹⁶² Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'Etat) (Γαλλία), απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2017, *OFPRA c MS*, αριθ. 401585. Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 15ης Απριλίου 2016, *MO*, αριθ. 15033384 C+. Εν προκειμένω, το CNDA διαπίστωσε ότι η εγχώρια προστασία ήταν προσβάσιμη μέσω απευθείας πτήσεων σε πόλεις που βρίσκονται σε περιοχές υπό τον έλεγχο των κουρδικών αρχών, στις οποίες υπήρχε άμεση πρόσβαση από τον προσφυγικό καταυλισμό της επαρχίας Dohuc στο βόρειο Ιράκ, όπου ζούσε η οικογένεια του αιτούντος. Ομοίως, με την απόφαση του CNDA της 24ης Ιανουαρίου 2018, αριθ. 17042467 C, διαπιστώθηκε ότι ο αιτών μπορούσε να έχει πρόσβαση σε ασφαλές τμήμα του Ιράκ προς το οποίο οι διεθνείς πτήσεις είχαν ακυρωθεί, αλλάζοντας τη διεθνή πτήση σε εσωτερική στον διεθνή αερολιμένα της Βαγδάτης.

¹¹⁶³ Διοικητικό Δικαστήριο (Σλοβενία), 2014, *Rahimi*, I U 925/2014, ό.π. υποσημείωση 1158.

¹¹⁶⁴ CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), 2021, *M. S.*, ό.π. υποσημείωση 737, σκέψεις 21-22.

2.8.2. Απαίτηση εξέτασης (άρθρο 8 παράγραφος 2)

Το άρθρο 8 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει ειδική υποχρέωση στα κράτη μέλη, όταν αποφασίζουν αν ο αιτών διαθέτει βιώσιμη εναλλακτική λύση εγχώριας προστασίας, να λαμβάνουν ακριβείς και επικαιροποιημένες πληροφορίες από σχετικές πηγές όσον αφορά τις συνθήκες που επικρατούν στο προτεινόμενο ή στα προτεινόμενα εναλλακτικά τμήματα της χώρας (βλέπε ενότητα [1.9.2](#) ανωτέρω).

Οι παράγοντες που αφορούν τις προσωπικές περιστάσεις είναι σημαντικοί για την αξιολόγηση του άρθρου 8. Για παράδειγμα, το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών έκρινε ότι ένας αιτών με προβλήματα ακοής, ο οποίος υπέφερε από μετατραυματικό στρες και δεν διέθετε δίκτυο στην πόλη της Καμπούλ, θα δυσκολευόταν να αναζητήσει προσωρινή προστασία σε περίπτωση επιθέσεων και συγκρούσεων. Λόγω των προβλημάτων ακοής του, θα δυσκολευόταν επίσης να αξιολογήσει τους κινδύνους της αδιάκριτης άσκησης βίας ⁽¹⁶⁵⁾. Σε υπόθεση του Ηνωμένου Βασιλείου, το Εφετείο Διοικητικών Διαφορών (Upper Tribunal) αποφάνθηκε ότι ενδεχομένως να μην ήταν λογικό για τους περισσότερους πολίτες να μετακινηθούν σε επαρχία υπό τον έλεγχο Ταλιμπάν, «παρόλο που αυτό δεν σημαίνει ότι ένα άτομο με ιστορικό οικογενειακής υποστήριξης των Ταλιμπάν θα έχει δυσκολίες· πολλά θα εξαρτηθούν από τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης» ⁽¹⁶⁶⁾.

Το άρθρο 8 παράγραφος 2 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη τις περιστάσεις που επικρατούν στη χώρα καταγωγής «κατά τον χρόνο λήψης της αποφάσεως επί της αιτήσεως». Οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων πρέπει να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τις επικαιροποιημένες ΠΧΚ όσον αφορά τη γεωγραφική έκταση της βίας και το αν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος αυτή να μετατοπιστεί ή να επεκταθεί σε περιοχή η οποία είναι επί του παρόντος ασφαλής ⁽¹⁶⁷⁾.

2.9. Ανάγκες παροχής επικουρικής προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5)

Η έννοια του δικαιούχου επικουρικής προστασίας επιτόπου ορίζεται στο άρθρο 5 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) και αφορά τόσο την προστασία των προσφύγων όσο και την επικουρική προστασία. Οι κανόνες που ορίζονται στο άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται στην εξέταση τόσο των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα όσο και των

¹¹⁶⁵ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2020, αριθ. 231.907 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

¹¹⁶⁶ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *AK (Article 15(c)) Afghanistan CG*, ό.π. υποσημείωση 252, σκέψη 244.

¹¹⁶⁷ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2012, *AK (Article 15(c)) Afghanistan CG*, ό.π. υποσημείωση 252, σκέψη 248, στην οποία το δικαστήριο τόνισε τη «μελλοντοστρεφή αξιολόγηση του κινδύνου» και έλαβε υπόψη το γεγονός ότι «η τρέχουσα γενική τάση είναι η αύξηση των επιπέδων βίας επί σειρά ετών, ακόμη και αν [έγινε] σχετικά σταδιακά», καθώς και «την προγραμματισμένη αποχώρηση του μεγαλύτερου μέρους των στρατευμάτων του NATO και των διεθνών στρατευμάτων το 2014».

προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας (¹¹⁶⁸) (βλέπε ενότητες [1.10.2](#) και [1.10.3](#) ανωτέρω).

Αντιθέτως, το άρθρο 5 παράγραφος 3 εφαρμόζεται μόνο στην αξιολόγηση των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα και μόνο στις μεταγενέστερες αιτήσεις. Ως εκ τούτου, είναι άνευ σημασίας για την αξιολόγηση των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας (βλέπε ενότητα [1.10.4](#) ανωτέρω).

¹¹⁶⁸ Δύο υποθέσεις που εκδικάστηκαν από το RVV/CCE καταδεικνύουν πώς γεγονότα που συμβαίνουν αφότου οι αιτούντες εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους μπορούν να οδηγήσουν στην αναγνώρισή τους ως προσώπων που δικαιούνται επικουρική προστασία επιτόπου. Βλέπε RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2015, αριθ. [148.663](#), στην οποία η αίτηση ασύλου γυναίκας κουρδικής καταγωγής από την κουρδική περιοχή του Ιράκ, η οποία κατέθετε τέταρτη αίτηση ασύλου, δεν κρίθηκε αξιόπιστη. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της παραμονής της στο Βέλγιο, γέννησε μια κόρη (αγνώστου πατρός). Δεδομένης της κατάστασης των γυναικών κουρδικής καταγωγής με παιδιά που γεννήθηκαν εκτός γάμου, σε συνδυασμό με τη μαζική εισροή εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων στην κουρδική περιοχή και το γεγονός ότι τα παιδιά ιρακινής καταγωγής που γεννιούνται εκτός Ιράκ δεν λαμβάνουν αυτομάτως την ιρακινή ιθαγένεια, το δικαστήριο της χορήγησε επικουρική προστασία βάσει του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Βλέπε επίσης RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2015, αριθ. [153.571](#), βάσει της οποίας δεν χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα σε ηλικιωμένο Ιρακινό, Αρμένιο χριστιανό από την Αυτόνομη Κουρδική Περιοχή του Ιράκ, καθώς το γεγονός και μόνο ότι ήταν Αρμένιος χριστιανός από την κουρδική περιοχή δεν κρίθηκε επαρκές. Ωστόσο, υπέστη εγκεφαλικό επεισόδιο μετά την πρωτόδικη απόφαση, με αποτέλεσμα να μην μπορεί πλέον να ομιλεί σωστά και να βρίσκεται σε αναπηρικό αμαξίδιο. Λόγω της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης στην Αυτόνομη Κουρδική Περιοχή, της μαζικής εισροής εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων και του γεγονότος ότι ήταν μέλος θρησκευτικής μειονότητας στην κουρδική περιοχή, χορηγήθηκε στον αιτούντα επικουρική προστασία βάσει του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση).

Μέρος 3. Ιδιαίτερες καταστάσεις

Το μέρος 3 περιλαμβάνει πέντε ενότητες, όπως παρατίθενται στον πίνακα 49.

Πίνακας 49: Διάρθρωση του μέρους 3

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
3.1	<u>Εισαγωγή</u>	<u>274</u>
3.2	<u>Καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας</u>	<u>275</u>
3.3	<u>Εμπορία ανθρώπων</u>	<u>288</u>
3.4	<u>Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι</u>	<u>303</u>
3.5	<u>Καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19</u>	<u>317</u>

3.1. Εισαγωγή

Στην παρούσα δικαστική ανάλυση έχουν εξεταστεί ήδη οι προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα (μέρος 1) και οι προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας (μέρος 2). Στο παρόν μέρος εξετάζονται πιο συγκεκριμένα τέσσερα ιδιαίτερα ζητήματα: καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας· εμπορία ανθρώπων· περιβαλλοντικοί κίνδυνοι· και καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19. Τα εν λόγω θέματα έχουν επιλεγεί διότι οι δικαστικοί λειτουργοί των κρατών μελών της ΕΕ θεωρούν ότι πρόκειται για οριζόντια ζητήματα που θέτουν ιδιαίτερες προκλήσεις, και απαιτούν κάπως πιο ενδελεχή εξέταση από ό,τι θα ήταν δυνατό εάν ενσωματώνονταν στο μέρος 1 και το μέρος 2.

Η εξέταση των τεσσάρων αυτών θεμάτων δεν αποσκοπεί να είναι εξαντλητική ούτε πλήρης. Αντιθέτως, στόχος είναι η επιλεκτική επισήμανση βασικών πτυχών. Φυσικά, σε πραγματικές υποθέσεις μπορεί, κάλλιστα, να αλληλεπικαλύπτονται δύο ή και περισσότερα από τα τέσσερα επιλεγμένα ζητήματα.

Στην ενότητα για τις καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας (ενότητα 3.2), η εξέταση λαμβάνει υπόψη ότι στο μέρος 2 έχει ήδη καθοριστεί λεπτομερώς πώς υπάγονται οι εν λόγω καταστάσεις στις διατάξεις περί **επικουρικής προστασίας** του άρθρου 15. Ως εκ τούτου, ο στόχος της παρούσας ενότητας είναι να επικεντρωθεί πρωτίστως στον τρόπο με τον οποίο οι εν λόγω καταστάσεις μπορούν να υπαχθούν στις διατάξεις **για την προστασία προσφύγων** καθώς και στην ανάγκη οι εν λόγω διατάξεις να εξετάζονται πριν από τις διατάξεις για τη χορήγηση επικουρικής προστασίας.

Η ενότητα για την εμπορία ανθρώπων (ενότητα 3.3) βασίζεται στα διεθνή και ευρωπαϊκά νομικά πρότυπα και προσδιορίζει ορισμένα ιδιαίτερα ζητήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο αυτό όσον αφορά τόσο την προστασία προσφύγων όσο και την επικουρική προστασία.

Στις δύο τελευταίες ενότητες του μέρους 3, σχετικά με τους περιβαλλοντικούς κινδύνους (ενότητα 3.4) και τις καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19 (ενότητα 3.5), η προσέγγιση της ανάλυσης είναι πιο επιλεκτική και επιδιώκεται περισσότερο η ανάδειξη βασικών σημείων σχετικά με την προστασία προσφύγων και την επικουρική προστασία, παρά η πλήρης κάλυψη κάθε θέματος. Η εν λόγω προσέγγιση θεωρείται ότι συνάδει περισσότερο με την αναδυόμενη φύση των ζητημάτων που εγείρονται. Στην τελευταία ενότητα, για τις

καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19, τα ζητήματα που εξετάζονται συνδέονται στενά με εκείνα που προκύπτουν σε άλλα προβλήματα υγείας. Ταυτόχρονα, είναι ήδη προφανές ότι, όσο σύντομα και αν μετριαστεί η πανδημία, είναι πιθανό ότι θα ανακύπτουν για αρκετό καιρό στο μέλλον υποθέσεις στις οποίες η νόσος COVID-19 θα αποτελεί τουλάχιστον ένα από τα βασικά στοιχεία.

Κατά την αξιολόγηση των αιτήσεων για παροχή διεθνούς προστασίας σε καθεμία από τις τέσσερις ιδιαίτερες καταστάσεις που αναλύονται κατωτέρω, πρέπει να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη η **αρχή της εξατομικευμένης αξιολόγησης** που ορίζεται στο άρθρο 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Το άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) απαιτεί την εξέταση της **«ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων»** του αιτούντος και **«όλων των συναφών στοιχείων που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής»**. Για τον λόγο αυτό, η εξέταση καθεμιάς από τις τέσσερις καταστάσεις που παρουσιάζονται κατωτέρω αρχίζει με την επισήμανση τόσο των προσωπικών όσο και των γενικών περιστάσεων.

3.2. Καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας

Σε αντίθεση με τις ενότητες που ακολουθούν για τις άλλες τρεις ιδιαίτερες καταστάσεις, η εξέταση του πρώτου θέματος μπορεί να είναι συνοπτική. Και τούτο διότι, για την ορθή εξέταση του άρθρου 15 στοιχείο γ), ήταν απαραίτητο στο μέρος 2 να εξεταστούν σε βάθος πολλά από τα ζητήματα που σχετίζονται με την ένοπλη σύρραξη. Ως εκ τούτου, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει γενικότερα και στο εν λόγω μέρος της δικαστικής ανάλυσης. Επιπλέον, το προσάρτημα Α περιλαμβάνει ειδικό δενδροδιάγραμμα αποφάσεων σχετικά με την αξιολόγηση της διεθνούς προστασίας σε περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης. Το κύριο (αλλά όχι αποκλειστικό) μέλημα της παρούσας ενότητας είναι η **προστασία των προσφύγων** σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας. Βάσει των ανωτέρω, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά προτεραιότητα τα ακόλουθα.

Μελέτες έχουν δείξει ότι ορισμένα δικαστήρια στην ΕΕ που επιλαμβάνονται υποθέσεων τέτοιου είδους έχουν επικεντρωθεί σχεδόν αποκλειστικά στην επικουρική προστασία¹¹⁶⁹). Η εν λόγω πρακτική παραβλέπει το γεγονός ότι η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) και η ΟΔΑ (αναδιτύπωση) απαιτούν να εξετάζονται πρώτα οι προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα¹¹⁷⁰). Στο πλαίσιο αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι, από τη φύση τους, οι καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας μπορούν συχνά να περιλαμβάνουν και πράξεις δίωξης και όχι μόνο πράξεις σοβαρής βλάβης. Όπως επισημαίνει η UNHCR:

«Οι καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας συχνά συνεπάγονται την έκθεση σε σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή άλλη σοβαρή βλάβη που ισοδυναμεί με δίωξη. Οι διώξεις τέτοιου είδους μπορεί να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, καταστάσεις γενοκτονίας και εθνοκάθαρσης· βασανιστήρια και άλλες μορφές

¹¹⁶⁹ UNHCR, *Safe at Last?*, ό.π. υποσημείωση 1021, σ. 17. Βλέπε επίσης Holzer, V., *Refugees from Armed Conflict*, Intersentia, Κέιμπριτζ, 2015, σ. 8· Garlick, M., «Subsidiary protection», στο Türk, V., Edwards, A. και Wouters, C. (επιμ.), *In Flight from Conflict and Violence: UNHCR's consultations on refugee status and other forms of international protection*, Cambridge University Press, Κέιμπριτζ, 2017, σ. 249, όπου αναφέρεται ότι «για την εξέταση αιτήσεων Συριών σε ορισμένα κράτη εφαρμόζεται κατά κύριο λόγο το άρθρο 15 στοιχείο γ), παρά την αναγνωρισμένη προτεραιότητα του δικαίου για το καθεστώς πρόσφυγα και τις δικονομικές εγγυήσεις που αποσκοπούν στη διασφάλιση της χορήγησής του σε όσους πληρούν τις προϋποθέσεις, και παρά τη σαφή καθοδήγηση σχετικά με τη χώρα καταγωγής και την ερμηνεία της οδηγίας».

¹¹⁷⁰ ΔΕΕ, 2014, HN, ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 35. Βλέπε ΟΔΑ (αναδιτύπωση), άρθρο 10 παράγραφος 2.

απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης· βιασμό και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας· αναγκαστική στρατολόγηση, συμπεριλαμβανομένων παιδιών· αυθαίρετες συλλήψεις και κρατήσεις· περιαγωγή σε ομηρία και βίαιες ή αυθαίρετες εξαφανίσεις· και διάφορες άλλες μορφές σοβαρής βλάβης [...]»⁽¹¹⁷¹⁾.

Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είναι πιθανό να προκύψουν προβλήματα κατά την αξιολόγηση των προϋποθέσεων αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα σε περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης. Οι καταστάσεις αυτές εξετάζονται ανέκαθεν με προσοχή καθώς συνδέονται άμεσα με τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες. Ως εκ τούτου, στο *Εγχειρίδιο* της UNHCR, μολονότι γίνεται δεκτό ότι τα άτομα που προσπαθούν να διαφύγουν από καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και άλλες καταστάσεις βίας μπορούν να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951, κρίνεται ότι αυτό καθαυτό το γεγονός ότι έχουν διαφύγει από καταστάσεις σύρραξης και βίας δεν επαρκεί⁽¹¹⁷²⁾.

Όσον αφορά τις **ατομικές** περιστάσεις, πρέπει πάντοτε να λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους η ένοπλη σύρραξη και η γενικευμένη βία μπορούν να έχουν αντίκτυπο σε ορισμένα άτομα ή κατηγορίες προσώπων⁽¹¹⁷³⁾. Όπως επισημαίνεται στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR:

«[...] Οι παρατεταμένες καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας, για παράδειγμα, μπορεί να επιφέρουν σημαντικές και βλαβερές επιπτώσεις στη σωματική και ψυχολογική υγεία των αιτούντων ή στην προσωπική τους ανάπτυξη, οι οποίες θα πρέπει να αξιολογούνται, λαμβανομένων υπόψη του χαρακτήρα τους, του προσωπικού τους ιστορικού, της κοινωνικής τους θέσης, της ηλικίας, του φύλου τους και άλλων παραγόντων»⁽¹¹⁷⁴⁾.

Οι ίδιες κατευθυντήριες γραμμές αναφέρονται, για παράδειγμα, στη «σεξουαλική και έμφυλη βία, συμπεριλαμβανομένων του βιασμού, της εμπορίας ανθρώπων, της γενετήσιας δουλείας και της συζυγικής δουλείας / του καταναγκαστικού γάμου, [ως] κοινές μορφές δίωξης σε πολλές καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας»⁽¹¹⁷⁵⁾.

Όσον αφορά τις **γενικές περιστάσεις**, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με τις απαιτήσεις του άρθρου 15 στοιχείο γ) αναφορικά με την απόδειξη της ύπαρξης διεθνούς ή εσωτερικής κατάστασης ένοπλης σύρραξης και συγκεκριμένου βαθμού αδιάκριτης άσκησης βίας, δεν απορρέουν ανάλογες απαιτήσεις από τον ορισμό του πρόσφυγα. **Τα κριτήρια για τους πρόσφυγες ισχύουν τόσο σε καιρό πολέμου όσο και σε καιρό ειρήνης**⁽¹¹⁷⁶⁾.

Οι σχετικές γενικές περιστάσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας ενδέχεται να περιλαμβάνουν μία ή περισσότερες από τις περιστάσεις που παρατίθενται στο σχήμα 7.

¹¹⁷¹ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 13.

¹¹⁷² UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφοι 164-165.

¹¹⁷³ EASO, *Ευαλωτότητα - Δικαστική Ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 64, ενότητα 6.3.2.

¹¹⁷⁴ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 12.

¹¹⁷⁵ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 26.

¹¹⁷⁶ Η μόνη εξαίρεση στην ΟΕΑΑ (αναδιאτύπωση) είναι το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) σχετικά με την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε στρατιωτική σύρραξη.

Σχήμα 7: Παραδείγματα γενικών περιστάσεων σχετικών με την εξέταση αιτήσεων που αφορούν καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας

χρήση φονικής βίας	εκτεταμένες συγκρούσεις	γενοκτονία	εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας
εξωδικαστικές εκτελέσεις	βίαιες εξαφανίσεις	στοχευμένες και μη στοχευμένες επιθέσεις	εναέριοι βομβαρδισμοί
χρήση πυρομαχικών διασποράς, βομβών τύπου «βαρελιού» ή χημικών όπλων	πυρά πυροβόλων όπλων ή ελεύθερων σκοπευτών	αυτοσχέδιοι εκρηκτικοί μηχανισμοί και νάρκες ξηράς	βομβιστικές επιθέσεις με παγιδευμένο αυτοκίνητο ή βομβιστές αυτοκτονίας
τακτικές πολιορκίας	αναγκαστική στρατολόγηση, συμπεριλαμβανομένων ανήλικων παιδιών	αυθαίρετη στέρηση της ελευθερίας	στόχευση αμάχων
βίαιες μετακινήσεις και αυθαίρετος εκτοπισμός	αυθαίρετες κρατήσεις	εθνοκάθαρση	στόχευση συγκεκριμένων επαγγελματιών
επικράτηση του οργανωμένου εγκλήματος (συμμορίες, καρτέλ κ.λπ.)	έλλειψη μέριμνας για ασθενείς και τραυματίες	πλήρης ή μερική κατάρρευση της κρατικής διοίκησης και κρατικών υπηρεσιών, πολιτικών θεσμών, καθώς και της αστυνομίας και του δικαστικού συστήματος	αυξημένα επίπεδα εγκληματικότητας
ληηλασίες και διαφθορά	στέρηση τροφής	απόλυτη ένδεια	διακοπή υδροδότησης και ηλεκτρικού ρεύματος
έλλειψη αποχέτευσης	καταστροφή περιουσίας	στρατιωτικοποίηση ή κλείσιμο νοσοκομείων και σχολείων	υψηλή συχνότητα τραύματος στον πληθυσμό

3.2.1. Προστασία προσφύγων

Στις υποενότητες που ακολουθούν παρουσιάζονται ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα στην περίπτωση αιτούντων που έχουν διαφύγει από καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας.

3.2.1.1. Πράξεις δίωξης (άρθρο 9)

Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), η δίωξη πρέπει να εξετάζεται είτε ως «σοβαρή παραβίαση [σοβαρές παραβιάσεις] βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων» είτε, σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β), κατά τρόπο αντίστοιχο ως αρκούντως σοβαρή σύρρευση διαφόρων μέτρων, συμπεριλαμβανομένων «παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Βλέπε ενότητα [1.4.1](#) ανωτέρω.

Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το ΔΕΕ, η ερμηνεία της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) πρέπει «να γίνεται [...] τηρουμένων των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τον Χάρτη»⁽¹¹⁷⁷⁾. Σύμφωνα με το άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ, στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην ΕΣΔΑ, η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η ΕΣΔΑ. Ως εκ τούτου, επιδιώκοντας την ερμηνεία των «πράξεων δίωξης» κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το ΔΕΕ βασίζεται τόσο στα δικαιώματα που απορρέουν από τον Χάρτη της ΕΕ όσο και στα αντίστοιχα δικαιώματα στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ⁽¹¹⁷⁸⁾. Επί του παρόντος, η πλέον αναλυτική καθοδήγηση για την ερμηνεία των παραβιάσεων βασικών δικαιωμάτων περιέχεται κατά γενικό κανόνα στη νομολογία του ΕΔΔΑ. Ωστόσο, όσον αφορά το δικαίωμα κάθε προσώπου στη ζωή (άρθρο 2 του Χάρτη της ΕΕ, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 2 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, στο άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 6 και στο άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 13 της ΕΣΔΑ), οι ερμηνείες αυτές δεν θα έχουν άμεση εφαρμογή σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας. Το άρθρο 2 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ ορίζει τα εξής:

Άρθρο 2 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ

Ο θάνατος δεν θεωρείται ως επιβαλλόμενος κατά παράβαση του άρθρου τούτου, εις ας περιπτώσεις θα επήρχετο συνεπεία χρήσεως βίας καταστάσης απολύτως αναγκαίας:

- α) διά την υπεράσπισιν οιουδήποτε προσώπου κατά παρανόμου βίας
- β) διά την πραγματοποιήσιν νομίμου συλλήψεως ή προς παρεμπόδισιν αποδράσεως προσώπου νομίμως κρατουμένου
- γ) διά την καταστολήν, συμφώνως τω νόμω, στάσεως ή ανταρσίας

Οι τρεις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 2 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ συνεπάγονται ότι η κατοχύρωση του δικαιώματος στη ζωή που παρέχεται από τη σύμβαση αφορά μόνο την αυθαίρετη στέρηση της ζωής και συνυπάρχει με το δικαίωμα του κράτους στην αυτοάμυνα και το δικαίωμα, σε καιρό πολέμου, να απαιτεί από τους πολίτες να πολεμήσουν, εφόσον η χρήση βίας είναι συνέπεια «καταστάσης απολύτως αναγκαίας». Επιπλέον, το άρθρο 15 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ απαγορεύει παρεκκλίσεις από το άρθρο 2 «ειμή διά την περίπτωσιν θανάτου συνεπεία κανονικών πολεμικών πράξεων».

Αντιθέτως, μπορεί να έχει ιδιαίτερη εφαρμογή το δικαίωμα από το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Στην υπόθεση *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι μια γενική κατάσταση βίας σε χώρα προορισμού θα ήταν αρκετά έντονη ώστε να συνεπάγεται ότι κάθε απομάκρυνση προς αυτήν θα συνιστούσε κατ' ανάγκη παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ «μόνο στις πιο ακραίες περιπτώσεις

¹¹⁷⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Osso*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 29· και ΔΕΕ, 2018, *Ahmed*, ό.π. υποσημείωση 33. Βλέπε επίσης, όσον αφορά την ΟΕΑΑ, ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, *Bundesrepublik Deutschland κατά Υ και Ζ*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*], σκέψη 48· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *El Kott και λοιποί*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 43.

¹¹⁷⁸ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 56.

γενικής βίας»⁽¹¹⁷⁹⁾. Ωστόσο, το δικαστήριο εφάρμοσε τόσο σε αυτή όσο και σε άλλες υποθέσεις προσέγγιση αναλογικής κλίμακας. Βάσει της εν λόγω προσέγγισης, ανάλογα με τις περιστάσεις, οι αιτούντες που αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο επιστροφής σε καταστάσεις γενικευμένης βίας που δεν είναι ακραίες ενδέχεται να είναι σε θέση να αποδείξουν ότι διαθέτουν ατομικά χαρακτηριστικά εξαιτίας των οποίων διατρέχουν κίνδυνο που υπερβαίνει το όριο κακομεταχείρισης. Στην απόφαση *J.K. και λοιποί*, κατά την αξιολόγηση επιμέρους παραγόντων που ενδέχεται να δημιουργούν πραγματικό κίνδυνο, το δικαστήριο επισήμανε ότι «οι ίδιοι παράγοντες μπορεί να δημιουργήσουν πραγματικό κίνδυνο αν συνδυαστούν και αν ενταχθούν σε μια κατάσταση γενικής βίας και αυξημένης ανασφάλειας»⁽¹¹⁸⁰⁾. Ακολούθως προσδιόρισε τους εν λόγω παράγοντες στους οποίους περιλαμβάνονται «η ηλικία, το φύλο και η καταγωγή του προς επιστροφή προσώπου, παλαιότερες διώξεις για υπόνοιες ότι είναι μέλος ή επειδή πράγματι είναι μέλος ομάδας που υφίσταται δίωξη, και παλαιότερη αίτηση ασύλου στο εξωτερικό [...]»⁽¹¹⁸¹⁾. Το δικαστήριο είχε ήδη επισημάνει ότι η απαίτηση «να είναι σε θέση ο αιτών άσυλο να διαφοροποιήσει την κατάστασή του από τους γενικούς κινδύνους στη χώρα προορισμού **χαλαρώνει όμως σε ορισμένες περιστάσεις**, π.χ. όταν ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι είναι μέλος ομάδας που έχει συστηματικά εκτεθεί σε πρακτική κακομεταχείρισης»⁽¹¹⁸²⁾.

Στην υπόθεση *LM και λοιποί κατά Ρωσίας*, το ΕΔΔΑ παραπέμπει σε «εκθέσεις των Ηνωμένων Εθνών» που περιγράφουν την κατάσταση στη Συρία το 2015 «ως “ανθρωπιστική κρίση” και κάνουν λόγο για “ανυπολόγιστη δυστυχία” των αμάχων, μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη και τον επακόλουθο εκτοπισμό σχεδόν του μισού πληθυσμού της χώρας»⁽¹¹⁸³⁾. Λαμβανομένης υπόψη αυτής της γενικής κατάστασης βίας, έκρινε ότι οι προσφεύγοντες μπορούσαν να στοιχειοθετήσουν παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ λόγω αυτής της γενικής κατάστασης, σε συνδυασμό με τρία μόνο ατομικά χαρακτηριστικά. Τα εν λόγω χαρακτηριστικά ήταν 1) ότι ήταν ανιθαγενείς Παλαιστίνιοι —η UNHCR δήλωσε ότι «σχεδόν όλες οι περιοχές που φιλοξενούν μεγάλο αριθμό Παλαιστινίων προσφύγων πλήττονται άμεσα από τη σύγκρουση»· 2) προέρχονταν «από το Χαλέπι και τη Δαμασκό, όπου εκδηλώθηκαν ιδιαίτερα έντονες συγκρούσεις»· και 3) ήταν «νέοι άνδρες οι οποίοι, κατά την άποψη του Παρατηρητηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, διέτρεχαν ιδιαίτερο κίνδυνο κράτησης και κακομεταχείρισης»⁽¹¹⁸⁴⁾.

¹¹⁷⁹ ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 243, σκέψη 115. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57· και ΕΔΔΑ, 2015, *LM και λοιποί κατά Ρωσίας*, ό.π. υποσημείωση 1058. Για τη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την ένοπλη σύρραξη σε υποθέσεις στις οποίες εγείρεται ζήτημα παράβασης των άρθρων 2 και 3 της ΕΣΔΑ, βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2005, *Isayeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγές αριθ. 57947/00, 57948/00 και 57949/00, CE:ECHR:2005:0224JUD005794700, σκέψεις 168-200, η οποία βασίζεται, μεταξύ άλλων, στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 28ης Ιουλίου 1998, *Ergi κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 23818/94, CE:ECHR:1998:0728JUD002381894.

¹¹⁸⁰ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψεις 77-105, η οποία παραπέμπει στο ΕΔΔΑ, 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 243, σκέψη 130.

¹¹⁸¹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψη 95.

¹¹⁸² ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, ό.π. υποσημείωση 227, σκέψη 103 (η επισήμανση των συντακτών).

¹¹⁸³ ΕΔΔΑ, 2015, *LM και λοιποί κατά Ρωσίας*, ό.π. υποσημείωση 1058, σκέψη 123.

¹¹⁸⁴ ΕΔΔΑ, 2015, *LM και λοιποί κατά Ρωσίας*, ό.π. υποσημείωση 1058, σκέψεις 123-124. Για πιο πρόσφατη (διαφορετική) αξιολόγηση, βλέπε Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Flygtningene) (Δανία), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2021, *Προσφεύγουσα (Συρία) κατά Δανικής Υπηρεσίας Μετανάστευσης (περίληψη στην αγγλική γλώσσα)*.

Όσον αφορά τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα οποία χωρεί παρέκκλιση, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 15 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ επιτρέπει στα κράτη να παρεκκλίνουν από τα εν λόγω δικαιώματα «εν περιπτώσει πολέμου ή ετέρου δημοσίου κινδύνου απειλούντος την ζωή του έθνους». Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί όσον αφορά την ερμηνεία που πρέπει να εφαρμόζεται σε πράξεις οι οποίες ενδέχεται να επιτρέπονται βάσει ρητρών παρέκκλισης σε καιρό πολέμου ή άλλου δημόσιου κινδύνου. Ωστόσο, όταν ένα κράτος έχει τηρήσει τις προϋποθέσεις για έγκυρη παρέκκλιση, όπως καθορίζονται στο άρθρο 15 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, μια πράξη που διαφορετικά θα θεωρούνταν παραβίαση δικαιώματος από το οποίο χωρεί παρέκκλιση δεν θα συνιστούσε παραβίαση⁽¹¹⁸⁵⁾. Ως εκ τούτου, δεν θα ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Ωστόσο, για να τηρούνται οι εν λόγω προϋποθέσεις, θα πρέπει να ικανοποιούνται πλήρως οι απαιτήσεις του άρθρου 15 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ (συμπεριλαμβανομένης της δήλωσης του δημόσιου κινδύνου από τις αρχές). Όταν το δικαστήριο καθορίζει αν ένα κράτος έχει υπερβεί τα όρια του απολύτως αναγκαίου, θα δίνει κατάλληλο βάρος σε παράγοντες όπως η φύση των δικαιωμάτων που θίγονται από την παρέκκλιση και οι περιστάσεις που οδήγησαν στον δημόσιο κίνδυνο, καθώς και η διάρκειά του⁽¹¹⁸⁶⁾.

Όπως διευκρινίζεται στο άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), οι πράξεις δίωξης μπορούν να έχουν τη μορφή σωματικής ή ψυχικής βίας, συμπεριλαμβανομένων πράξεων σεξουαλικής βίας. Κατά συνέπεια, ο βιασμός ή άλλες μορφές σεξουαλικής βίας που διαπράττονται από ένοπλους δράστες, ακόμη και όταν είναι τυχαίες πράξεις και/ή διαπράττονται από ιδιωτικούς (μη κρατικούς) υπευθύνους, μπορεί να συνιστούν πράξη δίωξης⁽¹¹⁸⁷⁾.

¹¹⁸⁵ Το άρθρο 15 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ προβλέπει ότι «[ε]ν περιπτώσει πολέμου ή ετέρου δημοσίου κινδύνου απειλούντος την ζωή του έθνους, έκαστον υψηλόν συμβαλλόμενον μέρος δύναται να λάβη μέτρα κατά παράβαση των υπό της παρούσης Συμβάσεως προβλεπομένων υποχρεώσεων, εν τω απαιτούμένω υπό της καταστάσεως απολύτως αναγκαίω ορίω και υπό τον όρον όπως τα μέτρα ταύτα μη αντιτίθενται εις τας άλλας υποχρεώσεις τας απορρεούσας εκ του διεθνούς δικαίου». Βλέπε επίσης Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2013, *MS (Coptic Christians) Egypt CG*, ό.π. υποσημείωση 206, σκέψη 120, όπου αναφέρεται ότι «[...] όταν εκτιμάται η καταλληλότητα της προστασίας σε χώρα στην οποία υπάρχει αποδεδειγμένος δημόσιος κίνδυνος, τουλάχιστον σε σχέση με ληφθέντα μέτρα τα οποία είναι απολύτως απαραίτητα βάσει των απαιτήσεων της κατάστασης, δεν μπορεί να αναμένεται ότι το κράτος θα διασφαλίζει τα δικαιώματα των πολιτών του από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση».

¹¹⁸⁶ ΕΔΔΑ (ολομέλεια), απόφαση της 25ης Μαΐου 1993, *Brannigan και McBride κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 14553/89 και 14554/89, CE:ECHR:1993:0526JUD001455389, σκέψη 43· ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009, *A και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 3455/05, CE:ECHR:2009:0219JUD000345505, σκέψη 173· ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Sahin Alpay κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 16538/17, CE:ECHR:2018:0320JUD001653817· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Mehmet Hasan Altan κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 13237/17, CE:ECHR:2018:0320JUD001323717. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 16ης Απριλίου 2019, *Alparslan Altan κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 12778/17, CE:ECHR:2019:0416JUD001277817· ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2019, *Kavala κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 28749/18, CE:ECHR:2019:1210JUD002874918· ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Μαρτίου 2020, *Bas κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 66448/17, CE:ECHR:2020:0303JUD006644817· ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2020, *Sabuncu και λοιποί κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 23199/17, CE:ECHR:2020:1110JUD002319917· ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2020, *Sik κατά Τουρκίας (αριθ. 2)*, προσφυγή αριθ. 36493/17, CE:ECHR:2020:1124JUD003649317· ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2021, *Atilla Tas κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 72/17, CE:ECHR:2021:0119JUD000007217· ΕΔΔΑ, απόφαση της 13ης Απριλίου 2021, *Ahmet Hüsrev Altan κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 13252/17, CE:ECHR:2021:0413JUD001325217· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 13ης Απριλίου 2021, *Murat Aksoy κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 80/17, CE:ECHR:2021:0413JUD000008017.

¹¹⁸⁷ Βλέπε επίσης ενότητα 1.4.4.2 ανωτέρω.

Το γεγονός ότι οι πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχεία β) έως ε) ενδέχεται να τελούνται σε περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης καταδεικνύεται σαφώς από τις υποθέσεις *Shepherd* και *EZ*. Στην τελευταία υπόθεση, το ΔΕΕ εξέτασε, μεταξύ άλλων, το ερώτημα αν οι αρχές κράτους που βρίσκεται σε κατάσταση εμφυλίου πολέμου θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τους νόμους και τις πρακτικές που διέπουν τη στρατιωτική θητεία για τη δίωξη στρατεύσιμου που αρνείται να εκπληρώσει τη στρατιωτική του θητεία, κατά παράβαση του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) (¹¹⁸⁸). Το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) αποδίδει χαρακτήρα δίωξης σε πράξεις «ποινικής δίωξης ή επιβολής ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη, εάν η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα συμπεριλάμβανε εγκλήματα ή πράξεις που εμπίπτουν στους λόγους εξαιρέσεως που προβλέπονται στο άρθρο 12 παράγραφος 2» (¹¹⁸⁹).

Από την προγενέστερη υπόθεση *Shepherd* προκύπτει σαφώς ότι, εάν η πράξη δεν εμπίπτει στο άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε), ενδέχεται και πάλι να πρέπει να εξεταστεί αν εμπίπτει είτε στο άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο β) είτε στο άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο γ), ή και στα δύο, εάν τα μέτρα που λαμβάνουν οι δημόσιες αρχές αναφορικά με τους στρατιώτες ή τους στρατεύσιμους είναι δυσανάλογα ή μεροληπτικά (¹¹⁹⁰). Καταρχήν, δεν φαίνεται να υπάρχει κανένας λόγος ώστε ανάλογες περιπτώσεις να μην εμπίπτουν στο άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο δ) περί «άρνησης ένδικων μέσων με αποτέλεσμα την επιβολή δυσανάλογης ή μεροληπτικής ποινής».

3.2.1.2. Βάσιμος φόβος

Όπως έχει τονίσει το ΔΕΕ, για να αποδειχθεί βάσιμος φόβος δίωξης, ο αιτών πρέπει να αποδείξει ότι «εξαιτίας περιστάσεων που επικρατούν στη χώρα καταγωγής του και της συμπεριφοράς των δικωτών», αντιμετωπίζει «φόβο **προσωπικής** δίωξής του για έναν τουλάχιστον εκ των πέντε λόγων που απαριθμούνται στην [ΟΕΑΑ] και στη Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες] [...]» (¹¹⁹¹).

Ομοίως, ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι οι αιτούντες πρέπει να αποδείξουν ότι έχουν επιλεγεί προς δίωξη ή σοβαρή βλάβη (¹¹⁹²). Στις υποθέσεις *Elgafaji* και *Diakité*, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι, σε καταστάσεις υψηλού βαθμού αδιάκριτης άσκησης βίας σε συγκεκριμένη περιοχή στην οποία λαμβάνει χώρα ένοπλη σύρραξη, οι άμαχοι μπορεί να διατρέχουν κίνδυνο απλώς και μόνο λόγω της παρουσίας τους στο έδαφος της εν λόγω χώρας ή περιοχής (¹¹⁹³). Μολονότι οι εν λόγω υποθέσεις αφορούσαν την επικουρική προστασία, το επιχείρημα αυτό ισχύει εξίσου για την προστασία προσφύγων, εκτός εάν ο αιτών δεν μπορεί να αποδείξει ότι συνδέεται

¹¹⁸⁸ ΔΕΕ, 2020, *EZ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψεις 47 και 60-61.

¹¹⁸⁹ ΔΕΕ, 2020, *EZ*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 38· βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψη 48. Βλέπε, γενικώς, ενότητα 1.4.4.6, σχετικά με το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε), στην οποία παρουσιάζονται λεπτομερέστερα και οι δύο αποφάσεις.

¹¹⁹⁰ ΔΕΕ, 2015, *Shepherd*, ό.π. υποσημείωση 163, σκέψεις 47-56, ιδίως σκέψη 49.

¹¹⁹¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2012, *Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 38, σκέψη 51 (η επισήμανση των συντακτών). ΔΕΕ, 2013, *Χ, Υ και Ζ*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 43. Βλέπε επίσης την προηγούμενη διατύπωση του δικαστηρίου στο ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 57. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, 2021, *ΟΑ*, ό.π. υποσημείωση 197, σκέψη 57.

¹¹⁹² «Σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας, ο αιτών ενδέχεται να διατρέχει κίνδυνο να επιλεγεί προς δίωξη ή να αποτελέσει στόχο δίωξης. Ομοίως, σε τέτοιες περιπτώσεις, ολόκληρες ομάδες ή πληθυσμοί ενδέχεται να διατρέχουν κίνδυνο δίωξης» (UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 17).

¹¹⁹³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 43· και ΔΕΕ, 2014, *Diakité*, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 30.

με λόγο δίωξης [άρθρο 2 στοιχείο δ) και άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)]⁽¹¹⁹⁴⁾. Εδώ και πολλά έτη το Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο) έχει διαπιστώσει ότι οι μη Άραβες κάτοικοι του Νταρφούρ αντιμετωπίζουν βάσιμο φόβο δίωξης απλώς και μόνο λόγω της εθνοτικής τους ταυτότητας⁽¹¹⁹⁵⁾. Πολλά θα εξαρτηθούν από τις πλέον πρόσφατες γενικές πληροφορίες για τις χώρες, αλλά, καταρχήν, οι καταστάσεις ένοπλης σύρραξης ή γενικευμένης βίας μπορούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, να προκαλέσουν το φαινόμενο της ομαδικής δίωξης⁽¹¹⁹⁶⁾.

Όσον αφορά το μέτρο απόδειξης που πρέπει να εφαρμόζεται κατά την εκτίμηση του «βάσιμου φόβου» σε υποθέσεις που αφορούν καταστάσεις ένοπλης σύρραξης, δεν συντρέχει λόγος εφαρμογής διαφορετικού μέτρου από το αντίστοιχο που εφαρμόζεται σε άλλες υποθέσεις (βλέπε ενότητα 1.5.2 ανωτέρω). Η εφαρμογή διαφορετικού μέτρου αντιβαίνει στη διατύπωση του ορισμού του πρόσφυγα, ο οποίος δεν κάνει διάκριση μεταξύ καιρού ειρήνης και καταστάσεων ένοπλης σύρραξης. Ως εκ τούτου, θα ήταν σφάλμα να απαιτείται από τον αιτούντα να αποδείξει την ύπαρξη «διαφορετικού κινδύνου» ή επιπτώσεων που υπερβαίνουν τις συνήθεις σε τέτοιες περιπτώσεις⁽¹¹⁹⁷⁾.

3.2.1.3. Λόγοι δίωξης (άρθρο 10)

Όπως επισημαίνεται στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR:

«Οι καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας συχνά έχουν ως βάση ή καθοδηγούνται από διάφορα κίνητρα ή έχουν συνέπειες που επηρεάζουν διάφορες ομάδες. Οι καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας λαμβάνουν συχνά ένα μείγμα εθνοτικών, θρησκευτικών, κοινωνικών και πολιτικών διαστάσεων, με τις εμπλεκόμενες ομάδες να δρουν σε εθνοτικό, θρησκευτικό ή κοινωνικό πλαίσιο και να επιδιώκουν —ή να θεωρείται ότι επιδιώκουν— πολιτικούς και/η θρησκευτικούς στόχους»⁽¹¹⁹⁸⁾.

Κατά τη διάρκεια καταστάσεων ένοπλης σύρραξης και άλλων καταστάσεων βίας η φύση της βλάβης μπορεί να θεωρηθεί αδιάκριτη, για παράδειγμα εάν κάποιος βρεθεί ανάμεσα σε διασταυρούμενα πυρά. Ωστόσο, μπορεί επίσης να θεωρηθεί διακριτική, εάν, για παράδειγμα, πλήττει ιδιαίτερα μια ομάδα. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι υπάρχει κίνδυνος δίωξης βάσει ενός από τους πέντε λόγους δίωξης που προσδιορίζονται στο άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Οι λόγοι δίωξης είτε από μη κρατικούς υπευθύνους είτε από το κράτος (εφόσον βασίζονται σε έναν ή περισσότερους από τους πέντε προαναφερθέντες λόγους) μπορεί να επαρκούν για να αποδειχθεί η συνάφεια ή ο συσχετισμός που απαιτείται.

¹¹⁹⁴ Βλέπε ενότητα 3.2.1.3 κατωτέρω.

¹¹⁹⁵ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2009, *AA (non-Arab Darfuris – relocation) Sudan CG*, [2009] UKAIT 00056. Η απόφαση αυτή έκρινε ότι «οι μη Άραβες κάτοικοι του Νταρφούρ διατρέχουν κίνδυνο δίωξης στο Νταρφούρ και δεν είναι εύλογο να αναμένεται ότι θα μετεγκατασταθούν αλλού στο Σουδάν». Βλέπε επίσης Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2015, *MM (Darfuris) Sudan CG*, [2015] UKUT 00010, που επαναβεβαίωσε την απόφαση του ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), 2009, *AA (non-Arab Darfuris – relocation) Sudan CG*. Ωστόσο, τα πιο πρόσφατα συμπεράσματα του ΕΔΔΑ στην απόφασή του της 2ας Ιουνίου 2020, *SA κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 49773/15, CE:ECHR:2020:0602JUD004977315, είναι ότι, υπό το πρίσμα των πιο πρόσφατων ΠΧΚ, το δικαστήριο «δεν μπορεί να κρίνει την παρούσα κατάσταση ως τόσο οδυνηρή ώστε να πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι άτομα μη αραβικής εθνοτικής καταγωγής διατρέχουν κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης στο Χαρτούμ αποκλειστικά λόγω της εθνοτικής τους καταγωγής [...]» (σκέψη 69).

¹¹⁹⁶ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφοι 17-20.

¹¹⁹⁷ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφοι 12 και 22-23.

¹¹⁹⁸ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 35.

Το άρθρο 9 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρει ότι «πρέπει να υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 10 και των πράξεων δίωξης [...] ή της έλλειψης προστασίας κατά των πράξεων αυτών».

Για παράδειγμα, το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, όταν ένα κράτος που βρίσκεται σε κατάσταση εμφυλίου πολέμου αναλαμβάνει τον ρόλο του ενεργού μαχητή και δεν διασφαλίζει πλέον την τάξη σε καιρό ειρήνης, μπορεί να προκύψει σύνδεση με τους λόγους που προβλέπονται στη Σύμβαση του 1951⁽¹¹⁹⁹⁾. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι υφίσταται δίωξη όταν οι δυνάμεις του κράτους διεξάγουν εχθροπραξίες κατά τρόπο που αποσκοπεί στη φυσική εξόντωση προσώπων τα οποία ανήκουν, ή θεωρείται ότι ανήκουν, στους αντιμαχόμενους, τα οποία έχουν χαρακτηριστικά «συναφή με το άσυλο», όπως η φυλή ή η θρησκεία, και τα οποία δεν επιθυμούν ή δεν είναι σε θέση να προβάλουν αντίσταση ή δεν εμπλέκονται σε εχθροπραξίες⁽¹²⁰⁰⁾. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το ΑΙΤ έκρινε ότι, «όταν [...] [η] επίθεση [την οποία βίωσε ο αναιρεσείων] εξετάζεται στο πλαίσιο της βίας στο Ituri [Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό], συνάγεται ότι ο αναιρεσείων δεν ήταν απλώς θύμα εμφυλίου πολέμου, αλλά η επίθεση είχε ως κίνητρο τις εθνοτικές συγκρούσεις στην εν λόγω περιοχή»⁽¹²⁰¹⁾.

Όταν εξετάζεται αν συντρέχει λόγος δίωξης δυνάμει του άρθρου 2 στοιχείο δ) και του άρθρου 10 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) σε περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι οι λόγοι δεν αλληλοαποκλείονται, αλλά ενδέχεται να αλληλεπικαλύπτονται⁽¹²⁰²⁾. Ο αιτών μπορεί να αποτελέσει στόχο ένοπλων ομάδων, για παράδειγμα, για λόγους φυλής, θρησκείας και πολιτικών πεποιθήσεων. Επιπλέον, οποιοσδήποτε από τους πέντε λόγους αρκεί μόνο να αποτελεί συντελεστικό παράγοντα· δεν απαιτείται να είναι ο μοναδικός ή βασικός παράγοντας⁽¹²⁰³⁾. Έτσι, για παράδειγμα, μπορεί να υπάρξει στόχευση αιτούντα από συμμορία που επιδίδεται σε λαθρεμπόριο όπλων με σκοπό το κέρδος, αλλά δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να περιλαμβάνονται στα κίνητρα της συμμορίας η φυλή, η θρησκεία, οι πολιτικές πεποιθήσεις, κ.λπ. του εν λόγω ατόμου⁽¹²⁰⁴⁾.

Σε κατάσταση ένοπλης σύρραξης, η ιδιότητα του μέλους ομάδας που υφίσταται δίωξη ενδεχομένως επαρκεί για να αποδειχθεί σύνδεση με λόγο δίωξης.

Όσον αφορά την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι ορισμένα υποσύνολα αμάχων θα μπορούσαν να αποτελούν τέτοιου είδους ομάδες. Η περίπτωση αυτή θα μπορούσε να αφορά, για παράδειγμα, άτομα σε στρατεύσιμη ηλικία

¹¹⁹⁹ Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (BVerfG) (Γερμανία), 1989, 2 BvR 502/86 u.a. (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 407, σκέψη 4.α· Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (BVerfG) (Γερμανία), απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2000, 2 BvR 752/97, DE:BVerfG:2000:rk20000215.2bvr075297, σκέψη II.1.α.

¹²⁰⁰ Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (BVerfG) (Γερμανία), 1989, 2 BvR 502/86 u.a. (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 407, σκέψη 4.α.

¹²⁰¹ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2008, NA (risk categories – Hema) Democratic Republic of Congo CG, [2008] UKAIT 00071, σκέψη 37.

¹²⁰² Βλέπε ενότητα 1.6.1.1 ανωτέρω.

¹²⁰³ Ό.π.

¹²⁰⁴ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2004, NS (Social Group – Women – Forced Marriage) Afghanistan v Secretary of State for the Home Department CG, [2004] UKIAT 00328, σκέψεις 74-79, στην οποία διαπιστώνεται ότι «η παρενόχληση, η κακομεταχείριση και η σοβαρή βλάβη που υπέστη η αναιρεσείουσα και η οικογένειά της [από πολέμαρχους που ελέγχουν την περιοχή καταγωγής της] δεν αποτελούν απλώς έγκλημα κοινού ποινικού δικαίου» και αποδεικνύουν «αιτιώδη συνάφεια μεταξύ των πολιτικών της πεποιθήσεων και της ιδιότητάς της ως απροστάτευτης γυναίκας» και ως μέλους της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας των γυναικών στο Αφγανιστάν.

που εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους με σκοπό να αποφύγουν την επιστράτευση (το γεγονός ότι είναι άμαχοι θα ήταν συναφές, διότι δεν είχαν γίνει μέλη των ενόπλων δυνάμεων). Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσαν να αποδείξουν, όπως απαιτείται από τις δύο προϋποθέσεις του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) ⁽¹²⁰⁵⁾, ότι είχαν «προστατευόμενο χαρακτηριστικό» και ότι θα μπορούσαν να θεωρούνται ή να εμφανίζονται ως τέτοιου είδους ομάδα. Για να αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, δεν είναι απαραίτητο κατ' ανάγκη όλα τα μέλη της ομάδας να διατρέχουν κίνδυνο σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης ⁽¹²⁰⁶⁾. Συνηθέστερα, στις εν δυνάμει ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες περιλαμβάνονται ακόμη πιο περιορισμένες ομάδες, όπως οι ανυπότακτοι ή οι λιποτάκτες (οι οποίοι υπόκεινται σε κυρώσεις βάσει του εθνικού δικαίου) ⁽¹²⁰⁷⁾, παιδιά-στρατιώτες και ιατρικό προσωπικό.

3.2.1.4. Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)

Σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας, στους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης μπορεί να περιλαμβάνονται όχι μόνο οι κρατικές ένοπλες δυνάμεις, τα όργανα επιβολής του νόμου και οι δυνάμεις ασφαλείας, αλλά και παραστρατιωτικές ομάδες και ιδιωτικές στρατιωτικές εταιρείες ή ιδιωτικές εταιρείες ασφαλείας που ενεργούν υπό κυβερνητικές εντολές ή σε συνέργεια με κρατικούς υπευθύνους ⁽¹²⁰⁸⁾.

Όπως επίσης προαναφέρθηκε, το άρθρο 6 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προσδιορίζει ως μία κατηγορία υπευθύνων δίωξης ή σοβαρής βλάβης «ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του» ⁽¹²⁰⁹⁾. Η διάταξη αυτή μπορεί να έχει ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, όπου μπορεί να υπάρχουν καταστάσεις στις οποίες ο έλεγχος ορισμένων τμημάτων του εδάφους εναλλάσσεται μεταξύ του κράτους και άλλων μερών της σύρραξης.

Στους μη κρατικούς υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης μπορούν να περιλαμβάνονται (μεταξύ άλλων) ομάδες πολιτοφυλακής, στασιαστές, ληστές, πειρατές, εγκληματικές συμμορίες, τρομοκρατικές οργανώσεις, γειτονικοί στρατοί και άλλες ομάδες ή άτομα που εμπλέκονται σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας. Ωστόσο, δυνάμει του άρθρου 6 στοιχείο γ), θα πρέπει να αποδειχθεί, σε σχέση με τους μη κρατικούς υπευθύνους, η αδυναμία ή η απροθυμία του κράτους, ή των ομάδων ή οργανώσεων που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του, να παρέχουν προστασία εντός του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 7 (βλέπε ενότητα 1.8.2 ανωτέρω και ενότητα 3.2.1.5 κατωτέρω).

¹²⁰⁵ Βλέπε ενότητα 1.6.2.4.1, στην οποία αναφέρεται ότι καθένα από τα στοιχεία του άρθρου 10 παράγραφος 1 συνοδεύεται από τη λέξη «ιδίως», γεγονός που υποδηλώνει ότι πρόκειται για συναφείς παράγοντες αλλά όχι μοναδικούς.

¹²⁰⁶ Βλέπε ενότητα 1.6.2.4.1 και UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2, ό.π. υποσημείωση 441, παράγραφος 17.

¹²⁰⁷ Βλέπε ΔΕΕ, 2020, ΕΖ, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 44, στην οποία το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι «το άρθρο 9, παράγραφος 3, [της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] έχει την έννοια ότι απαιτεί να υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των λόγων που μνημονεύονται στο άρθρο 10 της οδηγίας αυτής και της ποινικής δίωξης και επιβολής ποινής που διαλαμβάνονται στο άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της οδηγίας». Βλέπε επίσης ενότητα 1.6.2.5.3, στην οποία εξετάζεται ο λόγος των πολιτικών πεποιθήσεων σε σχέση με την ανυποταξία και καλύπτει τις υποθέσεις Shepherd και ΕΖ.

¹²⁰⁸ Βλέπε επίσης ενότητα 1.7 ανωτέρω.

¹²⁰⁹ Βλέπε ενότητα 1.7.2 ανωτέρω.

3.2.1.5. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)

Το άρθρο 7 προσδιορίζει δύο κατηγορίες υπευθύνων προστασίας: το κράτος και ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους. Και στις δύο περιπτώσεις, η προστασία πρέπει να παρέχεται από υπευθύνους που επιθυμούν να προσφέρουν προστασία αποτελεσματική και μη προσωρινή (βλέπε ενότητα 1.8). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο άρθρο 7 ορίζεται ρητά η δυνατότητα να συμπεριλαμβάνονται διεθνείς οργανισμοί στους εν λόγω υπευθύνους προστασίας. Στην υπόθεση *Abdulla*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι «το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να διασφαλίζεται η προστασία εκ μέρους διεθνών οργανισμών, μεταξύ άλλων, μέσω παρουσίας πολυεθνικής δυνάμεως στο έδαφος της τρίτης χώρας»⁽¹²¹⁰⁾.

Ιδίως σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας, η διάκριση μεταξύ των δύο κατηγοριών υπευθύνων προστασίας —του κράτους και των ομάδων ή οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους— ενδέχεται να μην είναι πάντοτε σαφής. Μπορεί να υπάρχουν μεταβαλλόμενες συμμαχίες, ή μπορεί κάποιες ομάδες ή οργανώσεις να έχουν διεισδύσει ή να έχουν αποκτήσει επιρροή σε κρατικούς θεσμούς και/ή σε όργανα επιβολής του νόμου ή στις κρατικές ένοπλες δυνάμεις⁽¹²¹¹⁾.

Επιπλέον, η ακριβής ταυτότητα των κρατικών υπευθύνων και των ομάδων ή των οργανώσεων που εμπλέκονται στις συγκρούσεις ενδέχεται να μην είναι πάντοτε σαφής⁽¹²¹²⁾. Επιπροσθέτως, όπου υπάρχει ομάδα ή οργάνωση που ελέγχει μια περιοχή, ενδέχεται να μη διαθέτει τη διοικητική ικανότητα να ασκεί τον ρόλο του υπευθύνου προστασίας κατά τρόπο που να πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 7 παράγραφος 2⁽¹²¹³⁾.

3.2.1.6. Εγχώρια προστασία (άρθρο 8)

Κάθε κράτος μέλος που εφαρμόζει το άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιאτύπωση) το να εξετάζει αν υπάρχει δυνατότητα εγχώριας προστασίας σε άλλο τμήμα της χώρας (άρθρο 8 παράγραφος 1) είναι απαραίτητο «στα πλαίσια της αξιολόγησης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας». Όπως επισήμανε το ΔΕΕ στην υπόθεση *Elgafaji*, απαιτείται να εξετάζεται η έκταση της ένοπλης σύρραξης και βίας από γεωγραφική άποψη⁽¹²¹⁴⁾. Η γεωγραφική έκταση της ένοπλης σύρραξης μπορεί να ποικίλλει σημαντικά, αλλά, όταν τέτοιου είδους καταστάσεις χαρακτηρίζονται από εκτεταμένες συγκρούσεις, ενδέχεται να υπάρχουν περισσότερες από μία περιοχές της χώρας οι οποίες να μην είναι ασφαλείς ή να μην είναι προσβάσιμες. Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι, γενικά, ένα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό τέτοιου είδους καταστάσεων είναι ότι οι συγκρούσεις μπορεί να μετατοπιστούν στο έδαφος της χώρας, με αλλαγές στην πρώτη γραμμή, επιφέροντας περιορισμούς στην ασφάλεια, την προσβασιμότητα και τις δυνατότητες εγκατάστασης⁽¹²¹⁵⁾.

¹²¹⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, *Abdulla*, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψη 75.

¹²¹¹ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 25.

¹²¹² Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2021, αριθ. 5, Azs 454/2019. Βλέπε επίσης UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφος 40.

¹²¹³ Βλέπε επίσης ενότητα 1.8.2.

¹²¹⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 40· και ΔΕΕ, 2021, *CF και DN*, ό.π. υποσημείωση 684, σκέψη 43.

¹²¹⁵ UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12*, ό.π. υποσημείωση 482, παράγραφοι 41-43 και 60· και UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4*, ό.π. υποσημείωση 613, παράγραφος 27.

Ενδέχεται να υπάρχουν συγκεκριμένα προβλήματα όσον αφορά τη μετακίνηση σε οποιοδήποτε δυνητικά εναλλακτικό τμήμα της χώρας. Οι μοναδικές διαδρομές που υπάρχουν μπορεί να καταστούν μη ασφαλείς εξαιτίας ναρκών ξηράς, αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών, ελεύθερων σκοπευτών κ.λπ. Υπενθυμίζεται επίσης ότι σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης ή γενικευμένης βίας οι υφιστάμενοι πληθυσμοί άλλων περιοχών της χώρας είναι πιθανό να προβάλουν ιδιαίτερη αντίσταση ή να αντιμετωπίσουν κακόπιστα τους ξένους, λόγω εθνοτικών, πολιτικών ή άλλων διαφορών, με αποτέλεσμα να μην είναι εύλογο να αναμένεται από άλλους πληθυσμούς να εγκατασταθούν εκεί.

Για όλα αυτά τα ζητήματα, το άρθρο 8 παράγραφος 2 απαιτεί από τα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη και να μεριμνούν για τη λήψη «ακριβών και ενημερωμένων πληροφοριών από σχετικές πηγές, όπως την [UNHCR] και [τον ΕΥΑΑ]» ⁽¹²¹⁶⁾.

3.2.1.7. Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου

Οι αιτούντες μπορούν να στηρίξουν μια αίτηση που βασίζεται σε επιτόπιες δραστηριότητες στην αλλαγή της κατάστασης στη χώρα καταγωγής τους, για παράδειγμα εάν εκδηλώθηκε ένοπλη σύρραξη, αλλά μόνο εάν αυτό συνέβη μετά την αναχώρησή τους από τη χώρα καταγωγής. Όπως επισημαίνεται στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR για τη διεθνή προστασία αριθ. 12:

«[...] Στο πλαίσιο αιτήσεων για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα που σχετίζονται με καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και βίας, ένα πρόσωπο μπορεί να καταστεί επί τόπου πρόσφυγας λόγω, για παράδειγμα, της εκδήλωσης κατάστασης ένοπλης σύρραξης και βίας, της εντατικοποίησης προϋπάρχουσας αλλά λανθάνουσας κατάστασης ένοπλης σύρραξης και βίας στη χώρα καταγωγής του ή επειδή έχει εκφράσει αντιρρήσεις ή έχει πάρει θέση ενάντια της κατάστασης ένοπλης σύρραξης και βίας» ⁽¹²¹⁷⁾.

3.2.2. Επικουρική προστασία

Όπως αρχικά επισημάνθηκε, για να εξεταστεί αν ένας αιτών από χώρα που πλήττεται από ένοπλη σύρραξη ή γενικευμένη βία πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστεί ως δικαιούχος **επικουρικής προστασίας**, πρέπει πρώτα ο υπεύθυνος λήψης αποφάσεων να έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την αναγνώρισή του αιτούντος ως πρόσφυγα. Η συνηθέστερη περίπτωση στην οποία μπορεί να προκύψει αυτό είναι όταν ο αιτών, παρόλο που είναι σε θέση να αποδείξει βάσιμο φόβο δίωξης, δεν μπορεί να αποδείξει λόγο δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 10 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Εάν ένας αιτών από χώρα που πλήττεται από ένοπλη σύρραξη και γενικευμένη βία δεν μπορεί να αποδείξει λόγο δίωξης δυνάμει του άρθρου 10 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), παρ' όλα αυτά η υπόθεσή του θα πρέπει να εξεταστεί βάσει του άρθρου 15 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Εάν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος θανατικής ποινής ή εκτέλεσης, είναι πιθανό να εμπίπτει στο **άρθρο 15 στοιχείο α)** (βλέπε ενότητα [2.4.2](#)).

¹²¹⁶ Βλέπε επίσης ενότητες [1.9](#) και [2.8](#).

¹²¹⁷ UNHCR, [Guidelines on International Protection No 12](#), ό.π. υποσημείωση [482](#), παράγραφος 31. Βλέπε επίσης ενότητα [1.10](#) ανωτέρω.

Ενδέχεται επίσης να εμπίπτει στο **άρθρο 15 στοιχείο β)** της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (βλέπε ενότητα [2.4.3](#)) ⁽¹²¹⁸⁾. Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι «στο εν λόγω άρθρο 3 αντιστοιχεί, κατ' ουσίαν, το άρθρο 15, στοιχείο β', της [ΕΣΔΑ]» ⁽¹²¹⁹⁾. Ως εκ τούτου, η νομολογία σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, όπως εφαρμόζεται σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης ή γενικευμένης βίας, θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα σημαντική. Στη νομολογία του, το ΕΔΔΑ έχει καταστήσει σαφές ότι:

- «ανεξάρτητα από το αν ο κίνδυνος απορρέει από γενική κατάσταση βίας, προσωπικό χαρακτηριστικό του αιτούντος ή συνδυασμό και των δύο», το κρίσιμο ζήτημα είναι αν ο αιτών θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο κακομεταχείρισης κατά την επιστροφή του ⁽¹²²⁰⁾.
- δεν προκύπτει τέτοιος κίνδυνος από κάθε γενική κατάσταση βίας —«μια γενική κατάσταση βίας θα ήταν αρκετά έντονη ώστε να δημιουργήσει έναν τέτοιο κίνδυνο μόνο “στις πιο ακραίες περιπτώσεις” στις οποίες θα υπήρχε πραγματικός κίνδυνος κακομεταχείρισης απλώς και μόνο λόγω της [...] έκθεσης σε τέτοια βία κατά την επιστροφή» ⁽¹²²¹⁾.
- ακόμη και όταν ο βαθμός βίας δεν είναι επαρκώς υψηλός, ο αιτών μπορεί να είναι σε θέση να αποδείξει την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου κακομεταχείρισης βάσει του άρθρου 3, εάν διαθέτει ατομικά χαρακτηριστικά που συνολικά πληρούν το όριο κινδύνου ⁽¹²²²⁾.

Όταν ο κίνδυνος που διατρέχει ο αιτών συνίσταται σε εσκεμμένη κακομεταχείριση που προκαλείται κυρίως από τις άμεσες ή έμμεσες ενέργειες των μερών της σύρραξης, το ΕΔΔΑ εφαρμόζει το σύνηθες όριο κακομεταχείρισης βάσει του άρθρου 3 ⁽¹²²³⁾.

Στο πλαίσιο του άρθρου 15 στοιχείο β), σε αντίθεση με το άρθρο 15 στοιχείο γ), δεν υπάρχει περιορισμός του πεδίου εφαρμογής σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης· καλύπτεται επίσης και η γενικευμένη βία. Ως εκ τούτου, το CNDA (Γαλλία) έκρινε ότι συνεπεία της αβεβαιότητας στην οποία είχε βυθιστεί το Αφγανιστάν μετά τη νίκη των Ταλιμπάν και λόγω του υψηλού βαθμού βίας, ανασφάλειας και αυθαιρεσίας σε μόνιμη βάση, θα έπρεπε να χορηγηθεί στον αιτούντα επικουρική προστασία λόγω κινδύνου απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ⁽¹²²⁴⁾.

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί αν μπορεί να γίνει επίκληση του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) σε καταστάσεις γενικευμένης βίας που δεν απορρέουν από ένοπλη σύρραξη κατά την έννοια του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) και όταν ο

¹²¹⁸ Το γεγονός αυτό καταδεικνύει υπόθεση του περιφερειακού δικαστηρίου Πράγας για την αναίρεση απόφασης στην οποία η διοικητική αρχή δεν εξέτασε και τα τρία σκέλη του άρθρου 15 κατά την ανάλυση για την εγχώρια προστασία σε κατάσταση ένοπλης σύρραξης, αλλά έλαβε υπόψη μόνο το άρθρο 15 στοιχείο γ). Βλέπε περιφερειακό δικαστήριο Πράγας (Τσεχία), 2019, [αριθ. 45, Αζ 23/2018 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#), ό.π. υποσημείωση [1165](#) (βλέπε ενότητα [2.8.1](#) ανωτέρω). Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2021, *M. A.*, αριθ. 18037855 C+, στην οποία κρίθηκε ότι συνεπεία της αβεβαιότητας στην οποία είχε βυθιστεί η χώρα μετά τη νίκη των Ταλιμπάν και λόγω του υψηλού βαθμού βίας, ανασφάλειας και αυθαιρεσίας σε μόνιμη βάση, θα έπρεπε να χορηγηθεί στον αιτούντα επικουρική προστασία λόγω κινδύνου απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης.

¹²¹⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, [Elgafaji](#), ό.π. υποσημείωση [52](#), σκέψη 28.

¹²²⁰ ΕΔΔΑ, 2011, [Sufi και Elmi](#), ό.π. υποσημείωση [57](#), σκέψη 218.

¹²²¹ Ό.π., που παραπέμπει στο ΕΔΔΑ, 2008, [ΝΑ κατά Ηνωμένου Βασιλείου](#), ό.π. υποσημείωση [243](#), σκέψη 115· ΕΔΔΑ, 2015, [RH κατά Σουηδίας](#), ό.π. υποσημείωση [1060](#), σκέψη 60· και ΕΔΔΑ, 2015, [LM και λοιποί κατά Ρωσίας](#), ό.π. υποσημείωση [1058](#), σκέψεις 123-124.

¹²²² ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2016, [JK κ.λπ. κατά Σουηδίας](#), ό.π. υποσημείωση [227](#), σκέψη 95.

¹²²³ ΕΔΔΑ, 2011, [Sufi και Elmi](#), ό.π. υποσημείωση [57](#), σκέψη 282.

¹²²⁴ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2021, *M. A.*, αριθ. 18037855 C+.

κίνδυνος μελλοντικής βλάβης δεν προέρχεται από εσκεμμένη κακομεταχείριση. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να σημειωθεί η δήλωση του ΕΔΔΑ ότι, βάσει της ερμηνείας του ΔΕΕ στην υπόθεση *Elgafaji*:

«το Δικαστήριο δεν είναι πεπεισμένο ότι το άρθρο 3 της Σύμβασης, όπως ερμηνεύθηκε στην υπόθεση *NA*, δεν παρέχει εφάμιλλη προστασία με εκείνη που παρέχεται στο πλαίσιο της οδηγίας. Το ΕΔΔΑ επισημαίνει, ειδικότερα, ότι το όριο που καθορίζεται και στις δύο αυτές διατάξεις μπορεί, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να πληρούται ως αποτέλεσμα γενικής κατάστασης βίας τέτοιας έντασης, ώστε οποιοδήποτε άτομο που θα υποχρεωνόταν να επιστρέψει στην επίμαχη περιοχή θα διέτρεχε κίνδυνο απλώς και μόνο λόγω της παρουσίας του εκεί»⁽¹²²⁵⁾.

Η ερμηνεία του ΔΕΕ στην υπόθεση *Elgafaji* ήταν ότι:

«[...] παρατηρείται ότι οι όροι “θανατική ποινή”, “εκτέλεση” καθώς και “βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος” του άρθρου 15, στοιχεία α’ και β’ [της ΟΕΑΑ] χαρακτηρίζουν περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών επικουρική προστασία διατρέχει ειδικώς τον κίνδυνο βλάβης συγκεκριμένης μορφής. Αντιθέτως, η κατά το άρθρο 15, στοιχείο γ’ της οδηγίας βλάβη, καθόσον συνίσταται σε “σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας” του αιτούντος, αναφέρεται σε ένα γενικότερο κίνδυνο βλάβης»⁽¹²²⁶⁾.

Από την ανάλυση του ΔΕΕ φαίνεται να προκύπτει ότι, σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης στις οποίες ο αιτών διατρέχει ειδικώς τον **κίνδυνο βλάβης συγκεκριμένης μορφής**, εκτός εάν η υπόθεση αφορά θανατική ποινή ή εκτέλεση, ενδέχεται να ενδεικνύεται η εφαρμογή του άρθρου 15 στοιχείο β). Αντιθέτως, φαίνεται να υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει περιθώριο εφαρμογής του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) σε καταστάσεις γενικευμένης βίας και σε άλλα είδη **γενικών κινδύνων** σοβαρής βλάβης. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο εάν ληφθεί υπόψη η εξήγηση του ΔΕΕ για τη σχέση μεταξύ, αφενός, του άρθρου 15 στοιχεία α) και β) και, αφετέρου, του άρθρου 15 στοιχείο γ).

Ενδέχεται επίσης να έχει εφαρμογή το **άρθρο 15 στοιχείο γ)** λόγω της ρητής αναφοράς του στην ένοπλη σύρραξη και την αδιάκριτη άσκηση βίας (βλέπε ενότητα [2.4.4](#)).

Το προσάρτημα [Α](#) περιλαμβάνει δενδροδιάγραμμα αποφάσεων που αφορά ειδικά τη λήψη αποφάσεων σε περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας.

3.3. Εμπορία ανθρώπων

Τα ζητήματα εμπορίας ανθρώπων που ανακύπτουν στο δίκαιο της ΕΕ για το άσυλο πρέπει να εξετάζονται υπό το πρίσμα τριών βασικών πράξεων. Υπάρχει καταρχάς η οδηγία της ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, η οποία αναφέρεται ως «οδηγία της ΕΕ για την καταπολέμηση της

¹²²⁵ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 226.

¹²²⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψεις 32-33.

εμπορίας ανθρώπων». ⁽¹²²⁷⁾. Υπάρχει επίσης χωριστή διεθνής συνθήκη, το πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, γνωστό και ως πρωτόκολλο του Παλέρμo ⁽¹²²⁸⁾, καθώς και η σύμβαση για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων, η οποία αποτελεί πράξη του Συμβουλίου της Ευρώπης. ⁽¹²²⁹⁾.

Όσον αφορά τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, τα κράτη μέλη της ΕΕ δεσμεύονται και από τις τρεις πράξεις. Το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου του Παλέρμo ορίζει τα εξής:

Άρθρο 3 του πρωτοκόλλου του Παλέρμo

Έννοια όρων

Για τους σκοπούς του Πρωτοκόλλου τούτου:

- α) «Διακίνηση προσώπων» νοείται η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος ή η υποδοχή προσώπων, με την απειλή ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού με απαγωγή, εξαπάτηση, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με παροχή ή αποδοχή χρημάτων ή ωφελημάτων για να επιτευχθεί η συγκατάθεση προσώπου που έχει τον έλεγχο άλλου προσώπου, με σκοπό την εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων ή άλλες μορφές γενετήσιας εκμετάλλευσης, την αναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές παρόμοιες με τη δουλεία, την υποτέλεια ή την αφαίρεση οργάνων.
- β) Η συγκατάθεση του θύματος της διακίνησης προσώπων για την σκοπούμενη εκμετάλλευση, όπως αυτή ορίζεται στην υποπαράγραφο (α), δεν λαμβάνεται υπόψη όταν έχει χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε από τα μέσα που αναφέρονται στην υποπαράγραφο αυτή.
- γ) Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος ή υποδοχή παιδιού με σκοπό την εκμετάλλευση θεωρείται ως «διακίνηση προσώπων» ακόμα κι αν δεν έχει χρησιμοποιηθεί κανένα από τα μέσα που αναφέρονται στην υποπαράγραφο α).
- δ) «Παιδί» νοείται οποιοδήποτε πρόσωπο κάτω των δεκαοκτώ ετών.

¹²²⁷ Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της (ΕΕ L 101 της 15.4.2011, σ. 1) (οδηγία της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων). Εκτός από τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας, ζητήματα εμπορίας ανθρώπων ανακύπτουν και σε άλλους τομείς του δικαίου της ΕΕ για το άσυλο: βλέπε, για παράδειγμα, άρθρο 20 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), άρθρο 5 της οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής (αναδιτύπωση) και άρθρο 6 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III για τα παιδιά.

¹²²⁸ Πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, 15 Νοεμβρίου 2000 (πρωτόκολλο του Παλέρμo).

¹²²⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων, 16 Μαΐου 2005 (Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της εμπορίας ανθρώπων).

Ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων στο άρθρο 4 της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της εμπορίας ανθρώπων περιλαμβάνει τις ίδιες συνιστώσες με το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου του Παλέρμιο ⁽¹²³⁰⁾.

Ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2 της οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, στο μέτρο που είναι συναφής, έχει ως εξής:

Άρθρο 2 της οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων

Αδικήματα σχετικά με την εμπορία ανθρώπων

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι τιμωρούνται οι ακόλουθες εκ προθέσεως τελούμενες πράξεις:

Η πρόσληψη, μεταφορά, διακίνηση, στέγαση ή υποδοχή προσώπων, συμπεριλαμβανομένης και της ανταλλαγής ή της μεταβίβασης εξουσίας επί των προσώπων αυτών, με την απειλή της χρήσης ή τη χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, απάτη, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με πληρωμή ή αποδοχή χρημάτων ή άλλων απολαβών για την εξασφάλιση της συναίνεσης προσώπου κατέχοντος εξουσία επί ενός άλλου, με σκοπό εκμετάλλευσης.

2. Ως κατάχρηση ευάλωτης κατάστασης νοείται η κατάσταση στην οποία το σχετικό πρόσωπο δεν έχει άλλη πραγματική ή παραδεκτή επιλογή από το να υποστεί τη συγκεκριμένη κατάχρηση.

3. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την εκμετάλλευση της εκπόρνευσης άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την καταναγκαστική παροχή εργασίας ή υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της επαιτείας, τη δουλεία ή άλλες πρακτικές παρεμφερείς προς τη δουλεία, την οικιακή δουλεία, την εκμετάλλευση εγκληματικών δραστηριοτήτων ή την αφαίρεση οργάνων.

4. Η συναίνεση του θύματος εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευσή του, είτε σκοπούμενη ή πραγματική, είναι αδιάφορη, εάν έχουν χρησιμοποιηθεί τα μέσα που προσδιορίζονται στην παράγραφο 1.

Όπως διευκρινίζεται στην αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, ο ορισμός της έννοιας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων αποσκοπεί σε μια ευρύτερη αντίληψη ως προς το τι πρέπει να θεωρείται εμπορία ανθρώπων σε σχέση με την έννοια που λαμβάνεται υπόψη στην απόφαση-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ ⁽¹²³¹⁾.

¹²³⁰ Επιπλέον, το άρθρο 4 της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της εμπορίας ανθρώπων προσθέτει μια πέμπτη ρήτρα —«ε.»— σύμφωνα με την οποία «ως “θύμα” ορίζεται οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο υπόκειται σε εμπορία ανθρώπων όπως αυτή ορίζεται στο παρόν άρθρο».

¹²³¹ [Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 19ης Ιουλίου 2002, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων \(2002/629/ΔΕΥ\)](#).

Αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων

[...] η εκμετάλλευση της επαιτείας, συμπεριλαμβανομένης της χρησιμοποίησης εξαρτωμένου ατόμου που είναι θύμα εμπορίας για σκοπούς επαιτείας, θα πρέπει να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ορισμού της εμπορίας ανθρώπων μόνο εφόσον συντρέχουν όλα τα στοιχεία καταναγκαστικής εργασίας ή υπηρεσιών [...] Η έκφραση «εκμετάλλευση εγκληματικών δραστηριοτήτων» θα πρέπει να νοείται ως εκμετάλλευση προσώπου για τη διάπραξη, μεταξύ άλλων, μικροκλοπών, κλοπών σε καταστήματα, λαθρεμπορίου ναρκωτικών και άλλων παρόμοιων δραστηριοτήτων που υπόκεινται σε κυρώσεις και ενέχουν οικονομικά οφέλη. Ο ορισμός καλύπτει επίσης την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την αφαίρεση οργάνων, που συνιστά σοβαρή παραβίαση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της σωματικής ακεραιότητας καθώς και, παραδείγματος χάριν, άλλες συμπεριφορές όπως περιπτώσεις παράνομων υιοθεσιών ή καταναγκαστικών γάμων εφόσον συνιστούν αντικειμενική υπόσταση εμπορίας ανθρώπων.

Και οι τρεις πράξεις παρέχουν ένα πλαίσιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της εμπορίας ανθρώπων καταδεικνύει τις διασυνδέσεις που υπάρχουν και αναγνωρίζει ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων είναι πιθανό να έχουν ανάγκη παροχής διεθνούς προστασίας, και απαιτεί από τα κράτη να αξιολογούν δεόντως την εν λόγω ανάγκη παροχής προστασίας (¹²³²).

Ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων βάσει του πρωτοκόλλου του Παλέρμο, της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της εμπορίας ανθρώπων και της οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων έχει τρία συστατικά στοιχεία, τα οποία παρουσιάζονται στον πίνακα 50.

Πίνακας 50: Τα τρία συστατικά στοιχεία του ορισμού της εμπορίας ανθρώπων

1	Πράξη	Η πρόσληψη, μεταφορά, διακίνηση, στέγαση ή υποδοχή προσώπων
2	Τα μέσα	Απειλή της χρήσης ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού· απαγωγή· απάτη· παραπλάνηση· κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης· ή πληρωμή ή αποδοχή χρημάτων ή άλλων απολαβών για την εξασφάλιση της συναίνεσης προσώπου κατέχοντος εξουσία επί ενός άλλου (¹²³³)
3	Ύπαρξη σκοπού εκμετάλλευσης	Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την εκμετάλλευση της εκπόρνευσης άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης· την καταναγκαστική παροχή εργασίας ή υπηρεσιών· τη δουλεία ή άλλες πρακτικές παρεμφερείς προς τη δουλεία· την οικιακή δουλεία· ή την αφαίρεση οργάνων (¹²³⁴)

¹²³² Άρθρο 40 παράγραφος 4 της Σύμβασης για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων: «Καμία ρύθμιση της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες κρατών και φυσικών προσώπων βάσει του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα δε, όπου ισχύει, τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και την αρχή της μη επαναπροώθησης, όπως αναφέρεται στα έγγραφα αυτά». Βλέπε επίσης Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, άρθρο 14 παράγραφος 1.

¹²³³ Το δεύτερο στοιχείο δεν απαιτείται να αποδεικνύεται όταν το θύμα είναι παιδί, διότι τα παιδιά δεν μπορούν να συναινέσουν, όπως αναφέρεται στο άρθρο 3 στοιχείο γ) του πρωτοκόλλου του Παλέρμο που παρατίθεται ανωτέρω.

¹²³⁴ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2020, *SM κατά Κροατίας*, ό.π. υποσημείωση 179, σκέψεις 290 και 303.

Το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος ανέφερε ότι το 65 % των αναγνωρισμένων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων ήταν γυναίκες και κορίτσια, και ότι σε μεγάλο βαθμό σκοπός της εμπορίας ήταν η σεξουαλική εκμετάλλευση ⁽¹²³⁵⁾. Στα θύματα εμπορίας ανθρώπων είναι πιθανό επίσης να περιλαμβάνονται αγόρια και άνδρες, με σκοπό συνήθως την καταναγκαστική παροχή εργασίας, αλλά και τη σεξουαλική εκμετάλλευση ή την αναγκαστική υιοθεσία ⁽¹²³⁶⁾.

Ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων για τα παιδιά διαφέρει ελαφρώς από τον ορισμό που ισχύει για τους ενήλικες. Για παράδειγμα, το άρθρο 3 στοιχείο γ) του πρωτοκόλλου του Παλέρμιο ορίζει ότι «Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος ή υποδοχή παιδιού με σκοπό την εκμετάλλευση θεωρείται ως “διακίνηση προσώπων” ακόμα κι αν δεν έχει χρησιμοποιηθεί κανένα από τα μέσα που αναφέρονται στην υποπαράγραφο (α)». Τα παιδιά που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων συνήθως υφίστανται καταστάσεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης, καταναγκαστικής παροχής εργασίας, οικιακής δουλειάς, καταναγκαστικής επαιτείας, καταναγκαστικών εγκληματικών δραστηριοτήτων και/ή καταναγκαστικού γάμου ⁽¹²³⁷⁾.

Η κακή συναισθηματική υγεία· η χαμηλή αυτοεκτίμηση· το αίσθημα του ατόμου ότι διαφέρει, η ντροπή και/ή το στίγμα λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, βιασμού ή απόκτησης παιδιού εκτός γάμου· και ο ανταγωνισμός εντός οικογένειας και/ή τοπικής κοινότητας ή αντίστοιχα ο εξοστρακισμός από την οικογένεια και/ή την τοπική κοινότητα είναι πιθανοί συναφείς παράγοντες που θα πρέπει να εξετάζονται σε σχέση με τις **προσωπικές περιστάσεις** που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση των γεγονότων και των περιστάσεων δυνάμει του άρθρου 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Ως εκ τούτου, είναι πάντοτε σημαντικό να εξετάζεται αν ο αντίκτυπος της βλάβης που φοβούνται τα πρόσωπα είναι πιο σοβαρός για τους ίδιους σε σχέση με άλλα πρόσωπα ⁽¹²³⁸⁾ και αν οι περιστάσεις αυτές συμβάλλουν στην αύξηση του κινδύνου επανεμπορίας. Στις κατευθυντήριες οδηγίες της UNHCR για τη διεθνή προστασία αριθ. 7 επισημαίνεται ότι ακόμη και ένα μεμονωμένο περιστατικό εμπορίας ανθρώπων ενδέχεται να οδηγήσει σε δίωξη, με αποτέλεσμα το θύμα «να συνεχίζει να βιώνει τις τραυματικές ψυχολογικές συνέπειές της που καθιστούν αφόρητη την επιστροφή στη χώρα καταγωγής του» ⁽¹²³⁹⁾. Στην υπόθεση *S.M. κατά Κροατίας*, το ΕΔΔΑ επανέλαβε την άποψη που είχε ήδη διατυπωθεί στην υπόθεση *Chowdury και λοιποί* ότι «όταν ένας εργοδότης κάνει κατάχρηση της εξουσίας του ή αποκομίζει όφελος από την ευάλωτη κατάσταση των εργατών του προκειμένου να τους εκμεταλλευθεί, αυτοί δεν προσφέρουν την εργασία τους οικειοθελώς» και ότι «[η] προηγούμενη συναίνεση του θύματος δεν αρκεί για να αποκλείσει τον χαρακτηρισμό μιας εργασίας ως αναγκαστικής [...]» ⁽¹²⁴⁰⁾.

Στο σχήμα 8 παρουσιάζονται οι **γενικές περιστάσεις** που είναι πιθανό να ισχύουν στις χώρες καταγωγής των περισσότερων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.

¹²³⁵ Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, Ιανουάριος 2021, σ. 31.

¹²³⁶ Βλέπε επίσης Fairley Raney, R., «Unseen victims of sex trafficking», *Monitor on Psychology*, τόμος 48, αριθ. 4, 2017, σ. 22.

¹²³⁷ Βλέπε Συμβούλιο της Ευρώπης, Ομάδα εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (GRETA), «Trafficking in children», στην έκθεση *6th General Report on GRETA's Activities*, Μάιος 2018, σ. 33.

¹²³⁸ Βλέπε ΕΑΣΟ, *Ευαλωτότητα - Δικαστική Ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 64, ενότητες 6.2.1, 6.3.1 και 6.3.2.

¹²³⁹ UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 7*, ό.π. υποσημείωση 402, παράγραφος 16.

¹²⁴⁰ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2020, *SM κατά Κροατίας*, ό.π. υποσημείωση 179, σκέψη 285· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Μαρτίου 2017, *Chowdury και λοιποί κατά Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 21884/15, CE:ECHR:2017:0330JUD002188415 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2017, *Chowdury και λοιποί κατά Ελλάδας*).

Σχήμα 8: Παραδείγματα γενικών περιστάσεων σχετικών με την εξέταση αιτήσεων εμπορίας ανθρώπων

πολιτική αστάθεια	κοινωνικές αναταραχές	ένοπλη σύρραξη και γενικευμένη βία	οικονομική μετάβαση
έλλειψη μηχανισμών πρόληψης	διάφορες μορφές διακρίσεων (π.χ. έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης, ανεπαρκής παροχή εκπαίδευσης)	υψηλά ποσοστά οικογενειακής φτώχειας	δουλεία για χρέη
αστάθεια σε θέματα στέγασης	υψηλά ποσοστά μετανάστευσης	εκτεταμένα δίκτυα εγκληματικών συμμοριών και/ή παράνομης διακίνησης	απειλές για άρνηση παροχής πρόσβασης σε έγγραφα
αυστηρά έμφυλα πρότυπα	υψηλός βαθμός ενδοοικογενειακής και σεξουαλικής βίας	εκμετάλλευση από ερωτικούς συντρόφους	υψηλός βαθμός χρήσης ψυχοδραστικών ουσιών και εξάρτηση από τα ναρκωτικά

Επιπλέον, στο πλαίσιο της εξέτασης του κινδύνου **επανεμπορίας**, οι σχετικές περιστάσεις είναι πιθανό να περιλαμβάνουν την ύπαρξη ή μη:

- έλλειψης κρατικών διατάξεων για την αποκατάσταση και την επανένταξη,
- προθυμίας και ικανότητας δίωξης συμμοριών οργανωμένου εγκλήματος,
- συνέργειας των αρχών και των εν λόγω συμμοριών.

3.3.1. Προστασία προσφύγων

Στις υποενότητες που ακολουθούν παρουσιάζονται ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα στην περίπτωση των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.

3.3.1.1. Πράξεις δίωξης (άρθρο 9)

Όσον αφορά το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), η εμπορία ανθρώπων περιλαμβάνει συνήθως παραβιάσεις βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων (άρθρα 3 και/ή 4 της ΕΣΔΑ), με τη μορφή σωματικής ή σεξουαλικής βίας, η οποία περιλαμβάνει, για παράδειγμα, απαγωγή, παράνομη φυλάκιση, βιασμό, γενετήσια δουλεία, πορνεία, καταναγκαστική παροχή εργασίας, αφαίρεση οργάνων, ξυλοδαρμό, λιμοκτονία και/ή στέρηση ιατρικής περίθαλψης. Όπως έχει επισημάνει η UNHCR, «[κ]οινό χαρακτηριστικό σε όλες τις μορφές της εμπορίας ανθρώπων είναι η μεταχείριση του “εμπορεύματος” που επιφυλάσσουν οι αυτοурγοί αυτού του εγκλήματος στα θύματά τους θεωρώντας ότι τους “ανήκουν” και ταυτόχρονα αδιαφορώντας για τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και την αξιοπρέπεία τους»¹²⁴¹. Όσον αφορά το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το οποίο καλύπτει τη «σωματική ή **ψυχική βία**» (η επισήμανση των συντακτών), ίσως είναι σημαντικό το ότι συχνά περιλαμβάνονται ψυχολογικά τραύματα στις ατομικές περιστάσεις που συνδέονται με περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων. Η αναγκαστική ή παραπλανητική

¹²⁴¹ UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 7, ό.π. υποσημείωση 402, παράγραφος 3.

στρατολόγηση ανδρών, γυναικών και παιδιών με σκοπό την καταναγκαστική πορνεία ή τη σεξουαλική εκμετάλλευση⁽¹²⁴²⁾ αντιπροσωπεύουν πιθανές μορφές δίωξης που στοχεύουν το φύλο και τα παιδιά, εάν ληφθεί υπόψη ότι βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο στ) χαρακτηρίζονται ως πιθανές πράξεις δίωξης «πράξεις που στοχεύουν το φύλο ή τα παιδιά».

Ακόμη και αν θεωρείται ότι οι βλάβες που υπέστησαν τα θύματα εμπορίας ανθρώπων στο παρελθόν ή που ενδέχεται να υποστούν στο μέλλον δεν αποτελούν παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β), θα πρέπει να εξετάζεται αν το σωρευτικό τους αποτέλεσμα είναι αρκετά σοβαρό ώστε να συνιστά δίωξη.

Το ΕΔΔΑ έχει αναγνωρίσει ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο να υποστούν βλάβη, όπως δουλεία· έντονη σωματική, σεξουαλική και/ή ψυχολογική βία⁽¹²⁴³⁾· οικιακή δουλεία⁽¹²⁴⁴⁾ σεξουαλική εκμετάλλευση⁽¹²⁴⁵⁾· και καταναγκαστική παροχή εργασίας⁽¹²⁴⁶⁾. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο βαθμός της βλάβης θα ήταν αρκετά σοβαρός, ώστε να ισοδυναμεί με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση δυνάμει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και, ως εκ τούτου, να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων δυνάμει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιאτύπωση). Συγκεκριμένα, το ΕΔΔΑ επισήμανε στην υπόθεση *M και λοιποί κατά Ιταλίας και Βουλγαρίας* ότι «η εμπορία ανθρώπων, όπως ορίζεται στις διεθνείς συμβάσεις [...] αναμφισβήτητα συνιστά απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση βάσει του άρθρου 3 της Σύμβασης»⁽¹²⁴⁷⁾.

Υπό το πρίσμα του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ το οποίο απαγορεύει τη δουλεία και την καταναγκαστική παροχή εργασίας, δεν είναι απαραίτητο να συνδέεται η εμπορία ανθρώπων με το οργανωμένο έγκλημα⁽¹²⁴⁸⁾. Για το δικαστήριο, το ερώτημα αν μια συγκεκριμένη κατάσταση εμπεριέχει όλα τα συστατικά στοιχεία της «εμπορίας ανθρώπων» και/ή αν εγείρει διακριτό ζήτημα καταναγκαστικής πορνείας αποτελεί πραγματικό ζήτημα το οποίο πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα όλων των σχετικών περιστάσεων

¹²⁴² Ο βιασμός και η σεξουαλική κακοποίηση αποτελούν συνήθεις μορφές ελέγχου, ακόμη και όταν σκοπός της εμπορίας παιδιών είναι η εγκληματική ή η εργασιακή τους εκμετάλλευση. Αυτό συμβαίνει τόσο σε αγόρια και νέους άνδρες όσο και σε κορίτσια και νέες γυναίκες. Βλέπε Home Office (Υπουργείο Εσωτερικών) (Ηνωμένο Βασίλειο), *A typology of modern slavery offences in the UK*, 2017, σ. iii-v.

¹²⁴³ Συμβούλιο της Ευρώπης, GRETA, *Guidance Note on the Entitlement of Victims of Trafficking, and Persons at Risk of Being Trafficked, to International Protection*, Ιούνιος 2020 (στο εξής GRETA, *Guidance Note on the Entitlement of Victims of Trafficking to International Protection*), υποθέσεις που αναφέρονται στις παραγράφους 32-33.

¹²⁴⁴ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 26ης Ιουλίου 2005, *Siliadin κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 73316/01, CE:ECHR:2005:0726JUD007331601· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2012, *CN και V κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 67724/09, CE:ECHR:2012:1011JUD006772409.

¹²⁴⁵ ΕΔΔΑ, 2010, *Rantsev*, ό.π. υποσημείωση 179· ΕΔΔΑ, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016, *LE κατά Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 71545/12, CE:ECHR:2016:0121JUD00715451· ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Ιουλίου 2019, *TI και λοιποί κατά Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 40311/10, CE:ECHR:2019:0718JUD004031110· ΕΔΔΑ, απόφαση της 31ης Ιουλίου 2012, *M και λοιποί κατά Ιταλίας και Βουλγαρίας*, προσφυγή αριθ. 40020/03· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2020, *S.M. κατά Κροατίας*, ό.π. υποσημείωση 179, σκέψη 297.

¹²⁴⁶ ΕΔΔΑ, 2017, *Chowdury και λοιποί κατά Ελλάδας*, ό.π. υποσημείωση 1244. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2021, *VCL και AN κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 77587/12 και 74603/12, CE:ECHR:2021:0216JUD007758712 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2021, *VCL και AN κατά Ηνωμένου Βασιλείου*), στην οποία αναγνωρίστηκε η εγκληματική εκμετάλλευση. Βλέπε επίσης Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2021, *αριθ. 5, Azs 317/2020-28*, ό.π. υποσημείωση 402, που συζητήθηκε στην υποσημείωση 1283 κατωτέρω.

¹²⁴⁷ ΕΔΔΑ, 2021, *M και λοιποί κατά Ιταλίας και Βουλγαρίας*, ό.π. υποσημείωση 1279, σκέψη 106. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θέμα αυτό, βλέπε ενότητα 3.3.2 κατωτέρω.

¹²⁴⁸ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2020, *SM κατά Κροατίας*, ό.π. υποσημείωση 179, σκέψεις 296 και 303.

μιας υπόθεσης ⁽¹²⁴⁹⁾. Όταν το θύμα εμπορίας ανθρώπων είναι παιδί, είναι απαραίτητο η αξιολόγηση της δίωξης να αφορά ειδικά τα παιδιά και να διασφαλίζεται ότι πρωταρχικό μέλημα είναι το μείζον συμφέρον του παιδιού ⁽¹²⁵⁰⁾.

Είναι σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι, όπως έχει διευκρινίσει το ΔΕΕ, οι απειλές δίωξης περιλαμβάνονται στις πράξεις δίωξης ⁽¹²⁵¹⁾.

3.3.1.2. Βάσιμος φόβος

Παρόλο που η απόδειξη «βάσιμου φόβου» προϋποθέτει μελλοντοστρεφή εκτίμηση του κινδύνου, το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) απαιτεί η εν λόγω εκτίμηση να λαμβάνει υπόψη ότι η ύπαρξη δίωξης ή σοβαρής βλάβης κατά το παρελθόν αποτελεί «σοβαρή ένδειξη ότι είναι βάσιμος ο φόβος του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, εκτός εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να πιστεύει κανείς ότι η εν λόγω δίωξη ή σοβαρή βλάβη δεν θα επαναληφθεί» ⁽¹²⁵²⁾. Είναι προφανές ότι, στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων, αυτό περιλαμβάνει την προσεκτική εξέταση κάθε μορφής βίας και εκμετάλλευσης που έχει υποστεί ο αιτών κατά το παρελθόν ⁽¹²⁵³⁾. Κατά την εκτίμηση του κινδύνου επανεμπορίας σημαντικό είναι επίσης το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Το άρθρο απαιτεί να αξιολογείται αν υπήρξε δίωξη ή σοβαρή βλάβη κατά το παρελθόν, καθώς και απειλές τέτοιας μεταχείρισης (σε πλαίσιο εμπορίας ανθρώπων ή όχι). Βλέπε επίσης ενότητα [1.5.3](#) ανωτέρω ⁽¹²⁵⁴⁾.

Ως προς τον κίνδυνο επανεμπορίας ανθρώπων, θα απαιτείται να αξιολογούνται όλες οι περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, τόσο οι προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος όσο και οι γενικές. Απόφαση του τακτικού δικαστηρίου της Μπολόνια στην Ιταλία σχετικά με την υπόθεση θύματος εμπορίας ανθρώπων που καταγόταν από τη Νιγηρία καταδεικνύει τα ζητήματα που ενδέχεται να ανακύψουν στο πλαίσιο αυτό. Το δικαστήριο έκρινε ότι, σε περίπτωση επιστροφής της, θα είχε βάσιμο φόβο όχι μόνο ότι θα υποστεί σοβαρά αντίποινα

¹²⁴⁹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2020, [SM κατά Κροατίας](#), ό.π. υποσημείωση 179, σκέψεις 302-303. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, 2021, [VCL και AN κατά Ηνωμένου Βασιλείου](#), ό.π. υποσημείωση 1250.

¹²⁵⁰ Βλέπε EASO, [Ευαλωτότητα - Δικαστική Ανάλυση](#), ό.π. υποσημείωση 64, ενότητα 6.8.1.1· βλέπε επίσης ενότητες 6.4 και 6.8.2. Βλέπε, για παράδειγμα, UNHCR, [Prevent, Combat, Protect: Human trafficking](#), Νοέμβριος 2011, σ. 70: «Ο προσδιορισμός του μείζονος συμφέροντος του παιδιού είναι διαδικασία που θα πρέπει να διενεργείται για ιδιαίτερα σημαντικές αποφάσεις που αφορούν το παιδί και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να αποτελεί επίσημη διαδικασία, συνοδευόμενη από διαδικαστικές εγγυήσεις που περιλαμβάνουν γραπτή καταγραφή της αξιολόγησης και τη δυνατότητα προσφυγής. Στη διαδικασία θα πρέπει να εμπλέκονται υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων από σχετικούς τομείς εμπειρογνωσίας (όπως αρχές προστασίας του παιδιού, εμπειρογνώμονες σε θέματα υγείας ή παιδοψυχολόγοι) και ο επίτροπος του παιδιού, ώστε να σταθμίζονται οι σχετικοί παράγοντες με σκοπό την εκτίμηση της βέλτιστης επιλογής για το παιδί που είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων. Το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τις απόψεις του και αυτές να λαμβάνονται υπόψη είναι ιδιαίτερα σημαντικό, όταν οι αποφάσεις λαμβάνονται από διάφορες υπηρεσίες τόσο στη χώρα καταγωγής του παιδιού όσο και σε οποιαδήποτε άλλη χώρα στην οποία το παιδί είναι θύμα εμπορίας».

¹²⁵¹ ΔΕΕ, 2018, [Ahmedbekova](#), ό.π. υποσημείωση 68, σκέψεις 46 και 51.

¹²⁵² Βλέπε Tribunale of Lecce (Tribunale di Lecce) (Ιταλία), απόφαση της 6ης Απριλίου 2021, αριθ. [4906/2020](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), σχετικά με γυναίκα θύμα εμπορίας ανθρώπων από τη Νιγηρία, η οποία είχε βασανιστεί από τους διακινητές της και είχε εξαναγκαστεί σε πορνεία. Η απόφαση παρέπεμπε στην παρούσα διάταξη της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

¹²⁵³ GRETA, [Guidance Note on the Entitlement of Victims of Trafficking to International Protection](#), ό.π. υποσημείωση 1247, σημείο 4.

¹²⁵⁴ Οι πιθανοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν τα θύματα εμπορίας ανθρώπων έχουν περιγραφεί από την GRETA ως εξής: «πιθανότητα επανεμπορίας, εξοστρακισμού από τη χώρα ιθαγένειας ή εκδίκασης από τους διακινητές ή τους συνεργάτες των διακινητών τους λόγω μη διαθέσιμης εξειδικευμένης συνδρομής και προστασίας». Βλέπε GRETA, [Guidance Note on the Entitlement of Victims of Trafficking to International Protection](#), ό.π. υποσημείωση 1247, σημείο 31.

από τους υπεύθυνους εμπορίας της, αλλά και ότι υπήρχε ενδεχόμενο επανεμπορίας της ή επιθέσεων κατά της ζωής ή της σωματικής της ακεραιότητας από μέλη της εγκληματικής οργάνωσης (¹²⁵⁵).

Σημασία έχει επίσης να εξετάζεται κατά την αξιολόγηση του κινδύνου επανεμπορίας αιτούντος εάν αντίποινα των διακινητών ισοδυναμούν με δίωξη, η οποία ενδέχεται να αποτελεί απειλή και για την οικογένεια του αιτούντος. Όπως επισημαίνεται στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR:

«Η προαναφερόμενη αντεκδίκηση μπορεί να πλήττει τα μέλη της οικογένειας του θύματος, οπότε είναι βάσιμος και δικαιολογημένος ο φόβος δίωξης που εκφράζει ακόμη και στις περιπτώσεις που δεν είναι άμεσος στόχος. Συνήθως συνιστά δίωξη η εκ νέου θυματοποίηση ενόψει των σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εμπεριέχει η εμπορία ανθρώπων» (¹²⁵⁶).

Σε ορισμένες περιπτώσεις, στα άτομα που κινδυνεύουν περιλαμβάνονται, εκτός από τα θύματα εμπορίας ανθρώπων που διατρέχουν κίνδυνο επανεμπορίας, εκείνα που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν **κίνδυνο εμπορίας για πρώτη φορά**, εάν επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους (¹²⁵⁷).

3.3.1.3. Λόγοι δίωξης (άρθρο 10)

Δεδομένου ότι η εμπορία προσώπων πραγματοποιείται κυρίως για εμπορικούς λόγους, τίθεται το ζήτημα εάν τα θύματα εμπορίας μπορούν να αποδείξουν λόγο δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 10 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Εν προκειμένω, υπενθυμίζεται ότι, για να αποδειχθεί ο ανωτέρω λόγος δίωξης (ένας ή περισσότεροι στο σύνολο των πέντε), δεν απαιτείται να είναι ο αποκλειστικός ή ο κύριος λόγος. Αρκεί μόνο να αποτελεί σημαντικό συντελεστικό παράγοντα (βλέπε ενότητα 1.6.1.1). Στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR, μεταξύ άλλων πηγών, υπογραμμίζεται ότι, ανεξάρτητα από τους εμπορικούς λόγους, «τα θύματα μπορεί να αποτελούν στόχο λόγω της εθνικότητάς τους, της ιθαγένειάς τους, των θρησκευτικών ή πολιτικών τους πεποιθήσεων» (¹²⁵⁸).

Για την απόδειξη ύπαρξης λόγου δίωξης, μπορεί επίσης να είναι σημαντικός παράγοντας το φύλο. Σύμφωνα με το άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), «Λαμβάνονται δεόντως υπόψη πτυχές συνδεδεμένες με το φύλο, συμπεριλαμβανόμενης της ταυτότητας του φύλου, κατά τον καθορισμό της ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας». Δεδομένου ότι, όπως προαναφέρθηκε, το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για

¹²⁵⁵ Τακτικό δικαστήριο της Μπολόνια (Tribunale ordinario di Bologna) (Ιταλία), απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2020, χωρίς αριθμό υπόθεσης ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)). Διαπίστωσε επίσης ότι, σε περίπτωση επιστροφής της, υπήρχε πιθανότητα να βρεθεί σε τόσο ευάλωτη κατάσταση, ώστε να εκτεθεί σε κίνδυνο επανεμπορίας της.

¹²⁵⁶ UNHCR, [Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 7](#), ό.π. υποσημείωση 402, παράγραφος 17. Βλέπε επίσης GRETA, [Guidance Note on the Entitlement of Victims of Trafficking to International Protection](#), ό.π. υποσημείωση 1244, παράγραφος 3, η οποία αναφέρεται «στην επανεμπορία, σε αντίποινα από τους διακινητές (για παράδειγμα, εάν το πρόσωπο έχει διαφύγει από τους διακινητές και/ή έχει βοηθήσει τις αρχές στη δίωξη των διακινητών), στην έλλειψη συνδρομής ή κατάλληλης φροντίδας ή στον εξοστρακισμό του προσώπου που αποτελεί θύμα εμπορίας ανθρώπων από την οικογένεια ή την κοινότητά του, στον βαθμό που διακυβεύεται ανεπανόρθωτα η ικανότητα επανένταξής του».

¹²⁵⁷ GRETA, [Guidance Note on the Entitlement of Victims of Trafficking to International Protection](#), ό.π. υποσημείωση 1247, σημείο 15.

¹²⁵⁸ Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος, [Global Report on Trafficking in Persons 2020](#), 2021, ό.π. υποσημείωση 1239, σ. 31.

τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος αναφέρει ότι το 65 % των αναγνωρισμένων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων είναι γυναίκες και κορίτσια (¹²⁵⁹), οι γυναίκες και τα κορίτσια που είναι θύματα εμπορίας και εξαναγκάζονται σε πορνεία είναι πιθανό να είναι σε θέση να αποδείξουν τη δίωξη λόγω της ιδιότητάς τους ως μέλη ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας που αποτελείται από γυναίκες και/ή κορίτσια ή υποσύνολό αυτών (¹²⁶⁰). Ταυτόχρονα, άνδρες και/ή αγόρια που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων, ή ορισμένα κοινωνικά υποσύνολα αυτών, μπορούν επίσης να αναγνωριστούν ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, εάν πληρούν τα σωρευτικά κριτήρια που ορίζονται στο άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ).

Ορισμένα δικαστήρια έχουν κρίνει ότι είναι πιθανό ορισμένες υποκατηγορίες θυμάτων εμπορίας ανθρώπων να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ), εάν θεωρηθούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα (¹²⁶¹). Στην υπόθεση *AZ (Trafficked women) Thailand*, το Upper Tribunal (Εφετείο διοικητικών διαφορών, Ηνωμένο Βασίλειο) διαπίστωσε σύνδεση με ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα εξετάζοντας ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όχι μόνο τις προηγούμενες εμπειρίες της προσφεύγουσας ως θύμα εμπορίας ανθρώπων, αλλά και την ηλικία της. Το Δικαστήριο αναγνώρισε την ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα «νεαρών γυναικών οι οποίες έχουν πέσει θύματα εμπορίας ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση» και τόνισε ότι η προσφεύγουσα ήταν μια ιδιαίτερα ευάλωτη νεαρή γυναίκα και για τον λόγο αυτό δεν βρισκόταν στην ίδια θέση με άλλες γυναίκες που επιστρέφονταν στην Ταϊλάνδη (¹²⁶²).

Όπως προκύπτει από την παρούσα υπόθεση, είναι επίσης πιθανό να αποτελούν κοινωνική ομάδα τα **πρώην** θύματα εμπορίας ανθρώπων, με το σκεπτικό ότι μοιράζονται το αμετάβλητο, κοινό και ιστορικό χαρακτηριστικό της ιδιότητας του θύματος εμπορίας ανθρώπων και επιπλέον ότι μπορεί να θεωρούνται ή να γίνονται αντιληπτά ως κοινωνική ομάδα (¹²⁶³). Ομοίως, το CNDA στη Γαλλία αναγνώρισε ως πρόσφυγα θύμα εμπορίας ανθρώπων λόγω συμμετοχής της στην ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα γυναικών από τις πολιτείες Edo και Delta στη Νιγηρία, γυναίκες οι οποίες είναι θύματα δικτύου εμπορίας ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση και που κατόρθωσαν να διαφύγουν από αυτό (¹²⁶⁴).

3.3.1.4. Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)

Οι υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης σε υποθέσεις εμπορίας ανθρώπων είναι κατά κανόνα μη κρατικοί υπεύθυνοι, όπως διακινητές / μέλη εγκληματικών οργανώσεων

¹²⁵⁹ Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, 2021, ό.π. υποσημείωση 1239, σ. 31.

¹²⁶⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2007, *SB (PSG – Protection Regulations – Reg 6) Moldova CG*, [2008] UKAIT 00002, σκέψη 107, και ενότητα 1.6.2.4.2 ανωτέρω.

¹²⁶¹ Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2016, *JA (child – risk of persecution) Nigeria*, ό.π. υποσημείωση 329. Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2016, *TD and AD (Trafficked women) CG*, [2016] UK 92 [στο εξής Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2016, *TD and AD (Trafficked women) CG*] και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2010, *AM and BM (Trafficked women) Albania CG*, ό.π. υποσημείωση 564.

¹²⁶² Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 8ης Απριλίου 2010, *AZ (Trafficked women) Thailand CG*, [2010] UKUT 118, σκέψη 140. και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2016, *JA (child – risk of persecution) Nigeria*, ό.π. υποσημείωση 329.

¹²⁶³ Βλέπε, για παράδειγμα, Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2007, *PO (Nigeria) v Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 1183.

¹²⁶⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2020, *Mme O.*, αριθ. 19017840 C+ (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Για πολλές υποθέσεις εμπορίας ανθρώπων στη Γαλλία, είναι σύνηθες το κριτήριο της δυνατότητας διαφυγής από δίκτυο πορνείας και εφαρμόζεται τακτικά σε υποθέσεις που αφορούν γυναίκες οι οποίες έχουν πέσει θύματα εμπορίας από τις πολιτείες Edo και Delta της Νιγηρίας.

ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, μέλη της οικογένειας ή της κοινότητας, ή σύντροφοι που εκμεταλλεύονται τα θύματα ⁽¹²⁶⁵⁾. Ωστόσο, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστούν ως υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης εκτός «εάν μπορεί να καταδειχθεί ότι οι υπεύθυνοι που αναφέρονται υπό στοιχεία α) και β) [ήτοι “το κράτος” ή “ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους”, αντίστοιχα], περιλαμβανομένων των διεθνών οργανισμών, δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παράσχουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται με το άρθρο 7» [άρθρο 6 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)].

3.3.1.5. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)

Η προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης μπορεί να παρέχεται μόνο από το κράτος ή ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους σύμφωνα με το άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Ως εκ τούτου, δεν σημαίνει ότι εξασφαλίζει αποτελεσματική προστασία η παρουσία ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, δεδομένου ότι προστασία μπορούν να παρέχουν μόνο οι υπεύθυνοι που προσδιορίζονται στο άρθρο 7. Πρώτον, για το εάν οι αρχές της χώρας καταγωγής είναι σε θέση να προσφέρουν προστασία στα θύματα ή τα δυνητικά θύματα εμπορίας ανθρώπων, όσον αφορά το άρθρο 6 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), αυτό θα εξαρτηθεί από το αν οι υπεύθυνοι προστασίας εξασφαλίζουν τη λειτουργία αποτελεσματικού νομικού συστήματος για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη, όπως αναφέρεται στο άρθρο 7 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Από το παραπάνω φαίνεται αρχικά να προκύπτει ότι οι υπεύθυνοι προστασίας, στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων, διαθέτουν αποτελεσματικούς νομοθετικούς και διοικητικούς μηχανισμούς για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, για τον εντοπισμό, τη δίωξη και την τιμωρία των διακινητών, καθώς και για την προστασία και την παροχή βοήθειας στα θύματα.

Δεύτερον, θα εξαρτηθεί από το αν οι εν λόγω μηχανισμοί είναι αποτελεσματικοί στην πράξη. Η ύπαρξη και μόνο νόμων ή κανονισμών κατά της εμπορίας ανθρώπων δεν αρκεί, εάν δεν εφαρμόζονται αποτελεσματικά. Κατά συνέπεια, όταν εμπλέκονται μη κρατικοί υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης, θα πρέπει να εξετάζεται εάν οι αρχές της χώρας καταγωγής είναι σε θέση και επιθυμούν να προσφέρουν προστασία στο θύμα ή το δυνητικό θύμα κατά την επιστροφή του. Στην υπόθεση *S.M. κατά Κροατίας*, το ΕΔΔΑ, διαπιστώνοντας παραβίαση από τις κρατικές αρχές της διαδικαστικής υποχρέωσης του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, τόνισε ότι, αναφορικά με τον χειρισμό από τις αρχές της καταγγελίας της *S.M.* περί εμπορίας ανθρώπων από τον *T.M.*:

«οι διωκτικές αρχές δεν διερεύνησαν αποτελεσματικά όλες τις σχετικές περιστάσεις της υπόθεσης ούτε ακολούθησαν την προφανή διερευνητική οδό προκειμένου να συγκεντρώσουν τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία, σύμφωνα με τη διαδικαστική τους υποχρέωση βάσει του άρθρου 4. Αντιθέτως, στηρίχθηκαν σε μεγάλο βαθμό στη δήλωση της προσφεύγουσας και, ως εκ τούτου, δημιούργησαν κατ' ουσίαν κατάσταση στις μεταγενέστερες ένδικες διαδικασίες κατά την οποία οι ισχυρισμοί της

¹²⁶⁵ Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Πολωνία), απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2010 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#))· και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2010, *AM and BM (Trafficked women) Albania CG*, ό.π. υποσημείωση 564, σκέψεις 165 και 167-170.

έπρεπε απλώς να απορριφθούν κατά της άρνησης του T.M., χωρίς να προσκομιστούν περαιτέρω αποδεικτικά στοιχεία» (1266).

Το Upper Tribunal, σε υπόθεση του Ηνωμένου Βασιλείου σχετικά με κατευθυντήριες οδηγίες του EUAA η οποία αφορούσε γυναίκες θύματα εμπορίας στην Κίνα, αποφάνθηκε ότι:

«μολονότι η πρόθεση των κινεζικών αρχών είναι η διάσωση και η αποκατάσταση γυναικών και κοριτσιών που πέφτουν θύματα εμπορίας με σκοπό την πορνεία, τα μέτρα που έχουν λάβει για την καταπολέμηση του προβλήματος της εμπορίας ανθρώπων είναι ανεπαρκή. Τα σημεία στα οποία κυρίως εντοπίζονται ανεπάρκειες είναι ότι δεν γίνεται αποφασιστική προσπάθεια για την αντιμετώπιση της συνέργειας διεφθαρμένων υπαλλήλων επιβολής του νόμου και κρατικών αξιωματούχων και ότι δεν επιβάλλονται κυρώσεις για εμπορία ανθρώπων στην καταναγκαστική παροχή εργασίας, τη δουλειά για χρέη, στον εξαναγκασμό, στην ακούσια δουλειά ή σε αδικήματα που διαπράττονται κατά ανδρών θυμάτων» (1267).

Η απροθυμία των αρχών ενδέχεται να αφορά καταστάσεις στις οποίες η άποψη των κρατικών υπευθύνων είναι ότι το πρόβλημα είναι των θυμάτων ή περιπτώσεις συνέργειας σε δραστηριότητες εμπορίας ανθρώπων μεταξύ κρατικών αξιωματούχων και μη κρατικών υπευθύνων.

Κατά την αξιολόγηση της ικανότητας προστασίας και της επιθυμίας παροχής προστασίας, πολλά θα εξαρτηθούν από τα όσα ορίζονται στις επικαιροποιημένες ΠΧΚ. Μεταξύ των εκθέσεων που μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμη πηγή πληροφοριών ανά χώρα στο πλαίσιο της αξιολόγησης των μέτρων που λαμβάνουν οι χώρες καταγωγής για την πρόληψη της επανεμπορίας ή της εκ νέου θυματοποίησης πρώην θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, ιδιαίτερα χρήσιμες μπορεί να είναι οι ανά χώρα εκθέσεις της ομάδας εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (GRETA), οι οποίες αξιολογούν τα μέτρα που λαμβάνονται από τα συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων (1268).

3.3.1.6. Εγχώρια προστασία (άρθρο 8)

Για τα κράτη μέλη που εφαρμόζουν την παρούσα διάταξη μπορεί να λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) στην περίπτωση που ανακύπτει το θέμα αν ο αιτών θα αντιμετωπίσει βάσιμο φόβο ή πραγματικό κίνδυνο εμπορίας/επανεμπορίας. Μπορεί να είναι κρίσιμο το ερώτημα αν ο αιτών θα μπορούσε να τύχει εγχώριας προστασίας με τη μετεγκατάσταση του σε άλλο τμήμα της χώρας (1269). Ως εκ τούτου, για να έχει εφαρμογή η εγχώρια προστασία θα πρέπει να γίνονται επιπλέον ερωτήσεις από εκείνες που αφορούν άλλα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται (1270). Στην περίπτωση των πρώην

¹²⁶⁶ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2020, *SM κατά Κροατίας*, ό.π. υποσημείωση 179, σκέψη 343.

¹²⁶⁷ ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Ιουλίου 2009, *HC and RC (Trafficked women) China CG*, [2009] UKAIT 00027, σκέψη 82. Βλέπε επίσης Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2008, *JFK and Secretary of State for the Home Department*, [2018] UKUT PA/06854/2016.

¹²⁶⁸ Βλέπε Συμβούλιο της Ευρώπης, «Country monitoring».

¹²⁶⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, CNDA (Γαλλία), 2017, *Mme F.*, αριθ. 16015058, ό.π. υποσημείωση 1277, σκέψεις 14-15- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2016, *HD (Trafficked women) Nigeria CG*, [2016] UKUT 000454· και Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2016, *TD and AD (Trafficked women) CG*, ό.π. υποσημείωση 1267.

¹²⁷⁰ Βλέπε, γενικά, ενότητα 1.9.

Θυμάτων εμπορίας ανθρώπων είναι ιδιαίτερα σημαντικό να επαληθεύονται οι απαντήσεις στις ερωτήσεις του πίνακα 51 από αξιόπιστες και επικαιροποιημένες ΠΧΚ, σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 3.

Πίνακας 51: Ενδεικτικές ερωτήσεις σχετικά με την πιθανότητα εγχώριας προστασίας για πρώην θύματα εμπορίας ανθρώπων

Ερωτήσεις σχετικά με την εγχώρια προστασία για πρώην θύματα εμπορίας ανθρώπων	
1	Θα είναι δυνατός ή πιθανός ο εντοπισμός του αιτούντος από τους διακινητές του;
2	Ενδέχεται να προσελκύσει την αρνητική προσοχή διαφορετικού δικτύου εμπορίας ανθρώπων η ευάλωτη θέση του αιτούντος (βλέπε παράγραφο σχετικά με τις προσωπικές περιστάσεις στην ενότητα 3.3 ανωτέρω);
3	Θα υπάρχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις αποκατάστασης και επανένταξης για την πρόληψη εκμετάλλευσης ή βλάβης του αιτούντος από άλλους;
4	Υπάρχει κίνδυνος εξοστρακισμού και απόρριψης από την οικογένεια, την κοινότητα κ.λπ., επειδή ο αιτών έπεσε θύμα εμπορίας, που θα έθετε σε κίνδυνο την ασφάλεια και την οικονομική του επιβίωση;

Σε σχέση με τις γενικές περιστάσεις, το μέγεθος της χώρας και/ή το μέγεθος του κυκλώματος εμπορίας ανθρώπων είναι πιθανό να είναι σημαντικά ως προς τη βιωσιμότητα της εγχώριας προστασίας ⁽¹²⁷¹⁾.

3.3.1.7. Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου

Λόγω του διεθνικού χαρακτήρα της εμπορίας ανθρώπων, οι αιτούντες που δεν έχουν το προφίλ θύματος εμπορίας ανθρώπων ενδέχεται να πέσουν θύματα κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων εν αναμονή της εξέτασης των αιτήσεών τους για παροχή διεθνούς προστασίας. Ως εκ τούτου, είναι πιθανό για διάφορους λόγους να αντιμετωπίζουν κινδύνους από μέλη των εν λόγω κυκλωμάτων και/ή εξοστρακισμό από την οικογένεια και/ή την κοινότητά τους σε περίπτωση επιστροφής τους. Ενδεχομένως οι υποθέσεις τους να εμπίπτουν στο άρθρο 5 της ΟΕΑΑ (αναδιאτύπωση). Πράγματι, είναι πιθανό να μπορούν να στηρίξουν την αίτησή τους μόνο επειδή βασίζεται σε επιτόπιες δραστηριότητες. Στις κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR επισημαίνεται ότι «ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων μπορεί να εκδηλώνεται μετά την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής τους. Σε αυτή τη βάση θα πρέπει να αξιολογείται, στις εν λόγω υποθέσεις, η αίτηση χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα» ⁽¹²⁷²⁾.

¹²⁷¹ Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, το Εφετείο διοικητικών διαφορών (Upper Tribunal), εξετάζοντας αν η εγχώρια προστασία είναι βιώσιμη, θεώρησε το σχετικά μικρό μέγεθος της Αλβανίας ως κρίσιμο στοιχείο για να γίνουν δεκτές οι αιτήσεις αναίρεσης στην υπόθεση Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), 2010, *AM and BM (Trafficked women) Albania CG*, ό.π. υποσημείωση 564. Αντιθέτως, το σχετικά μεγάλο μέγεθος της Νιγηρίας, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα κυκλώματα εμπορίας ανθρώπων δρουν συνήθως σε τοπικό επίπεδο ή βασίζονται στο ευρύτερο οικογενειακό δίκτυο, οδήγησε σε διαφορετικά αποτελέσματα στην απόφαση του Immigration Appeal Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων, Ηνωμένο Βασίλειο), της 10ης Σεπτεμβρίου 2004, *JO (internal relocation, no risk of re-trafficking) Nigeria*, [2004] UKAIT 251· και στην απόφαση του AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), της 23ης Νοεμβρίου 2009, *PO (Trafficked women) Nigeria CG*, [2009] UKAIT 46. Ωστόσο, στην Ιταλία, το τακτικό δικαστήριο της Ρώμης τόνισε ότι, παρόλο που η αιτούσα είχε πάψει πλέον να είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων, υπήρχε βάσιμος κίνδυνος δίωξης και εκ νέου θυματοποίησής της σε περίπτωση επιστροφής της στη Νιγηρία λόγω του φύλου και της καταγωγής της. Βλέπε τακτικό δικαστήριο της Ρώμης (Tribunale Ordinario di Roma) (Ιταλία), απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2019, αριθ. 17758/2019 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Βλέπε επίσης CNDA (Γαλλία), 2015, *Mlle E*, αριθ. 10012810 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 179· και CNDA (Γαλλία), Grande Formation, απόφαση της 30ής Μαρτίου 2017, *Mme F*, αριθ. 16015058 [στο εξής CNDA (Γαλλία), 2017, *Mme F*, αριθ. 16015058].

¹²⁷² UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 7*, ό.π. υποσημείωση 402, παράγραφος 25.

3.3.2. Επικουρική προστασία

Σε υποθέσεις στις οποίες δεν μπορεί να αποδειχθεί συσχετισμός μεταξύ των λόγων της δίωξης που αναφέρονται στο άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας κατά των πράξεων αυτών, ο αιτών ενδέχεται να αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται στο άρθρο 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Το ΕΔΔΑ έχει αναγνωρίσει ότι η εμπορία ανθρώπων μπορεί να συνιστά παράβαση του άρθρου 3 και του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ⁽¹²⁷³⁾ και έχει αποφανθεί ότι «αναμφισβήτητα [...] συνιστά απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση βάσει του άρθρου 3 [ΕΣΔΑ]»⁽¹²⁷⁴⁾.

Έχει κριθεί ότι ορισμένοι αιτούντες δικαιούνται επικουρική προστασία για υποθέσεις στις οποίες υπήρξαν θύματα εμπορίας ανθρώπων ή δουλείας και που αντιμετωπίζουν τρέχουσες απειλές οι οποίες σχετίζονται με τη σοβαρή βλάβη που υπέστησαν στο παρελθόν. Για παράδειγμα, το CNDA στη Γαλλία χορήγησε επικουρική προστασία σε νέο άνδρα από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό ο οποίος έμεινε ορφανός σε ηλικία 10 ετών και στρατολογήθηκε διά της βίας σε συμμορία νέων εγκληματιών. Ως μέλος συμμορίας, υπέστη σεξουαλική βία που ήταν ένα μέτρο ελέγχου και εξαναγκάστηκε να διαπράξει ένοπλες ληστείες υπό την επήρεια ναρκωτικών που του παρασχέθηκαν από το αρχηγό της συμμορίας. Ο φόβος του ήταν ότι θα αντιμετώπιζε εξωδικαστική εκτέλεση ή βασανιστήρια από την αστυνομία λόγω της ανάμιξής του στη συμμορία κατά το παρελθόν. Το δικαστήριο έκρινε ότι ο αιτών δεν είχε δικαίωμα υπαγωγής στο καθεστώς πρόσφυγα, δεδομένου ότι η βλάβη που υπέστη από την αστυνομία οφειλόταν σε εγκληματικές πράξεις που είχε διαπράξει και, ως εκ τούτου, η εν λόγω βλάβη κρίθηκε ότι δεν συνδέεται με λόγο δίωξης δυνάμει του άρθρου 2 στοιχείο δ) και του άρθρου 10 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Ωστόσο, δικαιούνταν επικουρική προστασία βάσει του άρθρου 15 στοιχείο α) και του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), δεδομένου ότι θα αντιμετώπιζε σοβαρή βλάβη από τις αρχές και εκδίκηση από τον πληθυσμό της Kinshasa λόγω των δραστηριοτήτων του στην εγκληματική συμμορία κατά το παρελθόν⁽¹²⁷⁵⁾.

¹²⁷³ ΕΔΔΑ, απόφαση της 31 Ιουλίου 2012, *Μ και λοιποί κατά Ιταλίας και Βουλγαρίας*, προσφυγή αριθ. 40020/03, CE:ECHR:2012:0731JUD004002003 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2012, *Μ και λοιποί κατά Ιταλίας και Βουλγαρίας*), σκέψεις 107-108· ΕΔΔΑ, 2021, *VCL και AN κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 1250, σκέψεις 152 και 161· και ΕΔΔΑ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2020, *S.M. κατά Κροατίας*, ό.π. υποσημείωση 179, σκέψη 241. Στην απόφαση του ΕΔΔΑ, 2010, *Rantsev*, ό.π. υποσημείωση 179, σκέψη 282, το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι «η εμπορία ανθρώπων απειλεί την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των θυμάτων της και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνάδει με μια δημοκρατική κοινωνία και τις αξίες που διατυπώνονται στη Σύμβαση».

¹²⁷⁴ ΕΔΔΑ, 2021, *Μ και λοιποί κατά Ιταλίας και Βουλγαρίας*, ό.π. υποσημείωση 1279, σκέψη 106. Βλέπε επίσης ενότητα 3.3.1.1. Σε δύο άλλες υποθέσεις, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι θα ήταν δυνατή η παροχή κρατικής προστασίας σε πρώην θύματα εμπορίας ανθρώπων στη Νιγηρία και έκρινε απαράδεκτες τις καταγγελίες ως προς το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Βλέπε ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Μαΐου 2015 *LO κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 4455/14, CE:ECHR:2015:0526DEC000445514, σκέψεις 35-36 (φόβος βλάβης της προσφεύγουσας από τον πρώην μαστροπό της και όχι από δίκτυο εμπορίας ανθρώπων)· και ως προς το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ στο ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2011, *VF κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 7196/10, CE:ECHR:2011:1129DEC000719610.

¹²⁷⁵ CNDA (Γαλλία), απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2016, *M. V.*, αριθ. 15031596 C. Ο αιτών κατηγορήθηκε επίσης για μαγεία από τους γείτονές του μετά τον θάνατο των γονέων του. Το δικαστήριο απέκλεισε τον αποκλεισμό του αιτούντος, δεδομένου ότι είχε διαπράξει εγκλήματα ενώ ήταν ανήλικος και λόγω εξαναγκασμού του από τον αρχηγό της ομάδας, ο οποίος τον υπέβαλε σε σεξουαλική βία και του ασκούσε ψυχολογικό έλεγχο. Ομοίως, γυναίκα που υπέστη βιασμό και βία από εγκληματικές συμμορίες που δραστηριοποιούνταν στη Λιβύη, αφού είχαν σκοτώσει τον σύζυγό της, είχε τον φόβο ότι θα υποστεί περαιτέρω βία από τις εν λόγω συμμορίες. Στην υπόθεση CNDA (Γαλλία), απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2017, *Mme AA*, αριθ. 17015488 C, το δικαστήριο έκρινε ότι δικαιούνταν επικουρική προστασία, μολοντί δεν μπορούσε να αποδειχθεί λόγος δίωξης.

Το CNDA (Γαλλία) έκρινε επίσης ότι, ενώ τα θύματα εμπορίας ανθρώπων από την πολιτεία Edo και άλλες νότιες πολιτείες της Νιγηρίας αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων από την πολιτεία Lagos δεν μπορεί να θεωρηθούν ότι ανήκουν στην εν λόγω κοινωνική ομάδα, δεδομένου ότι δεν υφίστανται κοινωνικό αποκλεισμό σε παρόμοιο βαθμό. Δεδομένου ότι δεν υπήρχε λόγος δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 10 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), δεν δικαιούνταν προστασία πρόσφυγα στην εν λόγω υπόθεση η αιτούσα. Ωστόσο, κρίθηκε ότι δικαιούνταν επικουρική προστασία, δεδομένου ότι εξακολουθούσε να αντιμετωπίζει αντίποινα από το δίκτυο πορνείας από το οποίο είχε διαφύγει, καθώς και κοινωνικό εξοστρακισμό ⁽¹²⁷⁶⁾.

Σε υπόθεση που επιβλήθηκε καταναγκαστική παροχή εργασίας σε Ουζμπέκους πολίτες από το κράτος, το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της Τσεχίας έκρινε ότι οι συνθήκες της καταναγκαστικής παροχής εργασίας συχνά εκθέτουν ένα πρόσωπο σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία ⁽¹²⁷⁷⁾. Όσον αφορά την επικουρική προστασία δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), το δικαστήριο έκρινε ότι, όταν ο αιτών αρνήθηκε την καταναγκαστική παροχή εργασίας σε βαμβακοφυτείες και κλήθηκε στη συνέχεια από την αστυνομία, ο υπεύθυνος λήψης αποφάσεων δεν εξέτασε τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκε η καταναγκαστική παροχή εργασίας και δεν έλαβε υπόψη ότι πολλοί επαναπατριζόμενοι από το εξωτερικό κρατήθηκαν με βάση κατασκευασμένες κατηγορίες και αντιμετώπισαν βασανιστήρια κατά την κράτηση ⁽¹²⁷⁸⁾. Έπρεπε να εξεταστεί αν ο αιτών θα αντιμετώπιζε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση λόγω της εκ νέου καταναγκαστικής παροχής εργασίας ή λόγω της άρνησής του να παρέχει τέτοιου είδους εργασία. Είναι αξιοσημείωτο ότι το δικαστήριο δεν απέκλεισε ότι η άρνηση καταναγκαστικής παροχής εργασίας σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι οφείλεται σε πολιτικές πεποιθήσεις ή ότι, ενίοτε, τα άτομα που υποβάλλονται σε καταναγκαστική παροχή εργασίας αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα εάν μοιράζονται κοινό χαρακτηριστικό που αντικειμενικά υπάρχει σε όλα τα μέλη μιας τέτοιας ομάδας και το οποίο διακρίνεται από τον κίνδυνο δίωξης. Ωστόσο, στην παρούσα υπόθεση, το δικαστήριο έκρινε ότι οι ΠΧΚ στο Ουζμπεκιστάν δεν διέθεταν πληροφορίες ούτε σχετικά με τις συνθήκες όσον αφορά τα καθήκοντα της καταναγκαστικής παροχής εργασίας ούτε σχετικά με την τιμωρία λόγω άρνησης εκτέλεσης της εργασίας αυτής.

Η σοβαρή βλάβη μπορεί να συνίσταται στην απειλή επανεμπορίας μετά την επιστροφή του αιτούντος στη χώρα καταγωγής. Στην περίπτωση αυτή, είναι αναγκαίο να εξεταστεί εάν το κράτος ή οι ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους επιθυμούν να προσφέρουν αποτελεσματική και μόνιμη προστασία και συνδρομή στα θύματα εμπορίας ανθρώπων και είναι σε θέση να το πράξουν ⁽¹²⁷⁹⁾.

¹²⁷⁶ CNDA (Γαλλία), 2021, αριθ. 20013918, *Mme A* (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 443. Για υποθέσεις του CNDA που αφορούν θύματα εμπορίας ανθρώπων από τις πολιτείες Edo και Delta στη Νιγηρία που αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες, βλέπε υποσημείωση 1270.

¹²⁷⁷ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2021, αριθ. 5, *Azs 317/2020-28*, ό.π. υποσημείωση 402, σκέψη 20.

¹²⁷⁸ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), 2021, αριθ. 5, *Azs 317/2020-28*, ό.π. υποσημείωση 402, σκέψεις 53-54.

¹²⁷⁹ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο of Φινλανδία (Korkein hallinto-oikeus) (Φινλανδία), απόφαση της 20ής Μαρτίου 2017, *ΚΗΟ:2017:42*. Το δικαστήριο παρέπεμψε στη νομολογία του, ήτοι στην απόφαση της 26ης Ιουνίου 2014, *ΚΗΟ:2014:112*.

3.4. Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι

3.4.1. Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι να επισημανθούν επιλεγμένα ζητήματα που είναι πιθανότερο να αποτελέσουν προκλήσεις για τα δικαστήρια στις υφιστάμενες και τις μελλοντικές υποθέσεις. Δεδομένου ότι είναι ελάχιστη η νομολογία ή η παγιωμένη γνώση για το θέμα αυτό, ακολουθείται κατά κύριο λόγο ενδεικτική προσέγγιση στην παρούσα ενότητα και περιορισμένη χρήση υποδιαιρέσεων.

Στις μέρες μας οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι επηρεάζουν πολλά μέρη στον κόσμο και συνιστούν πιθανή αιτία εκτοπισμού ατόμων τόσο εντός όσο και εκτός των συνόρων της χώρας τους. Υποθέσεις τέτοιου είδους είναι πιθανό να δημιουργήσουν ιδιαίτερες προκλήσεις, κυρίως διότι είναι ευρέως κατανοητό ότι, ακόμη και όταν βρίσκονται εκτός των συνόρων της χώρας τους, οι «περιβαλλοντικοί πρόσφυγες», οι «οικολογικοί πρόσφυγες», οι «πρόσφυγες λόγω της κλιματικής αλλαγής» ή τα «άτομα που εκτοπίζονται λόγω καταστροφών και κλιματικής αλλαγής» (όπως περιγράφονται κατά περίπτωση) δεν είναι γενικά πιθανό να εμπίπτουν στην προστασία των προσφύγων ή στην επικουρική προστασία. Ωστόσο, είναι πιθανό οι αιτούντες διεθνούς προστασίας να επικαλούνται όλο και συχνότερα την ύπαρξη περιβαλλοντικών κινδύνων ως παράγοντα που τουλάχιστον συμβάλλει στον εκτοπισμό τους.

Στο παγκόσμιο Σύμφωνο για την ασφαλή, ομαλή και τακτική μετανάστευση, το οποίο επικυρώθηκε από τη συντριπτική πλειονότητα των μελών στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ΓΣΗΕ) τον Δεκέμβριο του 2018, επισημαίνεται η ύπαρξη συσχετισμού των μεταναστευτικών μετακινήσεων με «τις φυσικές καταστροφές αιφνίδιας επέλευσης και τις φυσικές καταστροφές που εξελίσσονται με αργό ρυθμό, τις δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς και άλλες επισφαλείς καταστάσεις»⁽¹²⁸⁰⁾. Στο Παγκόσμιο Σύμφωνο για τους Πρόσφυγες, το οποίο εγκρίθηκε επίσης το 2018, παρατηρείται ότι «παρόλο που το κλίμα, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και οι φυσικές καταστροφές δεν συνιστούν αυτές καθαυτές αίτια των μετακινήσεων προσφύγων, ωστόσο είναι όλο και μεγαλύτερη η αλληλεπίδρασή τους με τους κύριους παράγοντες των μετακινήσεων προσφύγων»⁽¹²⁸¹⁾. Στις 22 Απριλίου του 2021, που συνέπεσε με την Ημέρα της Γης του ίδιου έτους, η UNHCR δημοσίευσε στοιχεία που δείχνουν ότι «οι καταστροφές που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή ενδέχεται να επιδεινώσουν τη φτώχεια, την πείνα και την πρόσβαση σε φυσικούς πόρους, υποδαυλίζοντας την αστάθεια και τη βία»⁽¹²⁸²⁾.

¹²⁸⁰ ΓΣΗΕ, *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration*, 19 Δεκεμβρίου 2018, A/RES/73/195, παράγραφος 18(h)· UNHCR, *UNHCR's Strategic Directions 2017–2021*, 2017· και Internal Displacement Monitoring Centre, *GRID 2019: Global report on internal displacement*, 2019.

¹²⁸¹ ΓΣΗΕ, *Global Compact on Refugees*, 19 Δεκεμβρίου 2018, A/RES/73/151, παράγραφος 8.

¹²⁸² UN News, 'Climate change link to displacement of most vulnerable is clear: UNHCR', 22 Απριλίου 2021· και UNHCR, *Displaced on the Frontlines of the Climate Emergency*. Βλέπε επίσης ΓΣΗΕ, *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration*, ό.π. υποσημείωση 1286, παράγραφοι 18(h), (i) και (l)· και Weerasinghe, S., «In harm's way», *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, αριθ. 39, Δεκέμβριος 2018 (στο εξής Weerasinghe, «In harm's way», 2018). Βλέπε επίσης το παγκόσμιο σύμφωνο για την ασφαλή, ομαλή και τακτική μετανάστευση (*Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration*) του 2018, στο οποίο αναγνωρίζεται η ύπαρξη συσχετισμού ανάμεσα στις μεταναστευτικές μετακινήσεις και τις «φυσικές καταστροφές αιφνίδιας επέλευσης, τις φυσικές καταστροφές αργού ρυθμού, τις δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς και άλλες επισφαλείς καταστάσεις» [παράγραφος 18(h)].

Στην Ευρώπη, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης εκφράζει την ανησυχία της σε ψήφισμα του Σεπτεμβρίου του 2021 για «τις δραματικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής», αναφερόμενη στο «δικαίωμα του ανθρώπου σε ένα ασφαλές, καθαρό, υγιές και βιώσιμο περιβάλλον» και ζητεί «κατάλληλες λύσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με τη μετανάστευση λόγω κλιματικής αλλαγής» και «νομικό καθεστώς για άτομα που εκτοπίζονται ή μεταναστεύουν για λόγους που σχετίζονται με το κλίμα»⁽¹²⁸³⁾. Ομοίως, τον Οκτώβριο του 2021, το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών αναγνώρισε «το δικαίωμα σε ένα ασφαλές, καθαρό, υγιές και βιώσιμο περιβάλλον ως ανθρώπινο δικαίωμα που είναι σημαντικό για την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»⁽¹²⁸⁴⁾.

Όπως επεξηγείται στην ενότητα 3.1 ανωτέρω, κατά την αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) θα πρέπει να εξετάζονται τόσο οι προσωπικές όσο και οι γενικές περιστάσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Όσον αφορά τις **προσωπικές περιστάσεις**, είναι προφανές ότι θα υπάρχουν σημαντικές διαφορές στο πώς οι περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν ένα άτομο σε σχέση με ένα άλλο. Για παράδειγμα, φυσικές καταστροφές, όπως σεισμοί, πλημμύρες, καύσωνες και πυρκαγιές είναι πιθανό να θέτουν σε μεγαλύτερο κίνδυνο και να διαταράσσουν τη ζωή των παιδιών, των ηλικιωμένων, των ατόμων με αναπηρία, των ατόμων που ανήκουν σε εθνοτικές, θρησκευτικές ή άλλες μειονότητες ή των ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας. Όπως επισήμανε τον Οκτώβριο του 2021 το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών:

«Περισσότερο αισθάνονται τις συνέπειες [των επιπτώσεων της περιβαλλοντικής ζημίας στα ανθρώπινα δικαιώματα] τα τμήματα του πληθυσμού που βρίσκονται ήδη σε ευάλωτη κατάσταση, συμπεριλαμβανομένων των αυτοχθόνων λαών, των ηλικιωμένων, των ατόμων με αναπηρία και των γυναικών και κοριτσιών»⁽¹²⁸⁵⁾.

Όσον αφορά τα παιδιά, τον Σεπτέμβριο του 2021 η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποφάνθηκε επί σειρά υποθέσεων που εισήγαγαν ανήλικοι διαφόρων χωρών (οι «συντάκτες») ότι θα μπορούσαν να θεωρηθούν θύματα (στο πλαίσιο του παραδεκτού της

¹²⁸³ Συμβούλιο της Ευρώπης, Κοινοβουλευτική Συνέλευση, ψήφισμα 2401 (2021): *Climate change and migration*, 29 Σεπτεμβρίου 2021.

¹²⁸⁴ Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, Human Right to a Safe, Clean, Healthy and Sustainable Environment, ψήφισμα [A/HRC/48/L.23/Rev.1](#), 8 Οκτωβρίου 2021.

¹²⁸⁵ Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, ψήφισμα [A/HRC/48/L.23/Rev.1](#), 2021, ό.π. υποσημείωση 1289. Περαιτέρω παραδείγματα προσώπων που είναι ευάλωτα ή διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο περιβαλλοντικής βλάβης παρουσιάζονται στην εισήγηση του ειδικού εισηγητή του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών για τις υποχρεώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα όσον αφορά την απόλαυση ασφαλούς, καθαρού, υγιούς και βιώσιμου περιβάλλοντος [ψήφισμα [A/HRC/37/59](#), της 24ης Ιανουαρίου 2018, παράγραφος 42(a)–(h)].

υπόθεσης) βάσει των άρθρων 6 και 24 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (¹²⁸⁶). Η επιτροπή σημείωσε ότι:

«η κλιματική αλλαγή επηρεάζει ιδιαίτερα τα παιδιά ως συντάκτες, τόσο ως προς το πώς βιώνουν τις επιπτώσεις της όσο και από το πώς ενδέχεται να τους επηρεάσει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, ιδίως εάν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα. Τα κράτη μέλη έχουν αυξημένες υποχρεώσεις για την προστασία των παιδιών από προβλέψιμες βλάβες λόγω του ιδιαίτερου αντικτύπου που έχει η κλιματική αλλαγή πάνω τους και λόγω της αναγνώρισης από τα συμβαλλόμενα κράτη της σύμβασης ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδικές εγγυήσεις, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης νομικής προστασίας» (¹²⁸⁷).

Στο σχήμα 9 παρουσιάζονται οι **γενικές περιστάσεις** που είναι πιθανό να συμπεριλαμβάνονται σε τέτοιες υποθέσεις.

Σχήμα 9: Παραδείγματα γενικών περιστάσεων που σχετίζονται με την εξέταση αιτήσεων για περιβαλλοντικούς κινδύνους

αναγκαστικός εσωτερικός εκτοπισμός πριν από την αναχώρηση	περιορισμένες δυνατότητες μετακίνησης στο εσωτερικό της χώρας	φτώχεια και στέρηση τροφής
αποκλεισμός από πηγές τροφής και μέσα βιοπορισμού που χρησιμοποιούνται κατά παράδοση	υποβάθμιση περιοχών διαβίωσης	αυξημένη πίεση στις αστικές περιοχές
υπερπληθυσμός	περιορισμένη ή μηδενική πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας ή σε εκπαίδευση	αυξημένος κίνδυνος ασθένειας λόγω ρύπανσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος

Όπως επισημαίνει η UNHCR:

«Παράγοντες όπως η κακή διακυβέρνηση, η υπονόμηση της δημόσιας τάξης· η έλλειψη φυσικών πόρων, τα εύθραυστα οικοσυστήματα, οι δημογραφικές αλλαγές, οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, η ξενοφοβία και οι πολιτικές και θρησκευτικές εντάσεις, που σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγούν σε βία, συχνά επιδεινώνουν τις δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των καταστροφών. Οι δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των καταστροφών, σε συνδυασμό με τις

¹²⁸⁶ Βλέπε Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, απόψεις της 22ας Σεπτεμβρίου 2021, στις υποθέσεις *Sacchi και λοιποί κατά Αργεντινής*, CRC/C/88/D/104/2019· *Sacchi και λοιποί κατά Βραζιλίας*, CRC/C/88/D/105/2019· *Sacchi και λοιποί κατά Γαλλίας*, CRC/C/88/D/106/2019· *Sacchi και λοιποί κατά Γερμανίας*, CRC/C/88/D/107/2019· *Sacchi και λοιποί κατά Τουρκίας*, CRC/C/88/D/108/2019· και *AM κατά Ελβετίας*, CRC/C/88/D/95/2019. Παρόμοια ήταν η διατύπωση σε κάθε υπόθεση και τελικά κηρύχθηκαν απαράδεκτες. Ωστόσο, στα ζητήματα που αναλύονται στις υποθέσεις συμπεριλαμβάνονται η δικαιοδοσία στο πλαίσιο της διασυννοριακής περιβαλλοντικής βλάβης που σχετίζεται με την κλιματική αλλαγή· η απαίτηση να είναι «ευλόγως προβλέψιμη» και «σημαντική» η βλάβη την οποία υπέστησαν τα θύματα· και η απαίτηση, για να δικαιολογείται η ιδιότητα του θύματος, να αποδεικνύουν οι συντάκτες εκ πρώτης όψεως ότι προσωπικά έχουν υποστεί πραγματική και σημαντική βλάβη. Συναφείς στο πλαίσιο της αξιολόγησης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας επίσης μπορεί να είναι η ανάλυση και τα πρότυπα που καθορίζονται από την επιτροπή, όταν αφορούν παιδιά και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που οφείλονται στην κλιματική αλλαγή.

¹²⁸⁷ Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, *Sacchi και λοιποί κατά Γαλλίας*, CRC/C/88/D/106/2019, παράγραφος 10.13, ό.π. υποσημείωση 1292· παρόμοια ήταν η διατύπωση στις άλλες υποθέσεις.

κοινωνικές ευπάθειες, είναι πιθανό να οδηγήσουν τους ανθρώπους σε υποχρεωτική εγκατάλειψη της χώρας τους και σε αναζήτηση διεθνούς προστασίας»⁽¹²⁸⁸⁾.

Σε σχέση με τις εν λόγω γενικές περιστάσεις, θα είναι ουσιαστικής σημασίας οι επικαιροποιημένες και αξιόπιστες ΠΧΚ.

3.4.2. Προστασία προσφύγων

Όσον αφορά τις «**πράξεις δίωξης**» κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1, σε υποθέσεις στις οποίες λαμβάνονται υπόψη οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι, υπάρχουν δύο τουλάχιστον βασικά σημεία που έχουν ιδιαίτερη σημασία. Το ένα είναι ότι οι εν λόγω πράξεις πρέπει να προέρχονται από ανθρώπινη συμπεριφορά (βλέπε ενότητες 1.4 και 1.7 ανωτέρω και παρακάτω στην παρούσα υποενότητα την ανάλυση σχετικά με τους δράστες της δίωξης). Ως εκ τούτου, για να χαρακτηριστούν οι περιβαλλοντικές βλάβες ως πράξεις δίωξης, πρέπει να αποδειχθεί ότι προέρχονται από ηθελημένη ανθρώπινη ενέργεια⁽¹²⁸⁹⁾.

Στην υπόθεση *Sufi και Elmi*, το ΕΔΔΑ έλαβε υπόψη την έκθεση *Report of the independent expert on the situation of human rights in Somalia, Shamsul Bari* (16 Σεπτεμβρίου 2010), στην οποία επισημαίνεται ότι στη Σομαλία οι αναγκαστικές μετακινήσεις ατόμων λόγω της σύρραξης «περιορίσαν την πρόσβαση σε καθαρό νερό και βασικές υπηρεσίες υγείας». Επιπλέον, έλαβε υπόψη άλλη έκθεση στην οποία συνοπτικά αναφέρεται ότι «εκτός από τον αδιάκριτο πόλεμο, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων πολέμου, της καταχρηστικής εφαρμογής του νόμου της Σαρία και της αναγκαστικής στρατολόγησης αμάχων», η ανθρωπιστική κρίση στη Σομαλία «τροφοδοτείται από τη χρόνια ξηρασία και την ανασφάλεια που συχνά είχαν εμποδίσει στο παρελθόν την αποτελεσματική παράδοση ανθρωπιστικής βοήθειας»⁽¹²⁹⁰⁾. Το δικαστήριο αποφάνθηκε:

«Θα μπορούσε να θεωρηθεί πρόσφορο το κριτήριο που θεσπίζεται στην απόφαση *N* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, εάν οι δυσχερείς ανθρωπιστικές συνθήκες στη Σομαλία μπορούσαν να αποδοθούν αποκλειστικά ή έστω κατά κύριο λόγο στη φτώχεια ή την έλλειψη πόρων του κράτους για την αντιμετώπιση ενός φυσικού φαινομένου, όπως η ξηρασία»⁽¹²⁹¹⁾.

Ωστόσο, βεβαιώθηκε —βάσει πολλών εκθέσεων— ότι, «ενώ η ξηρασία συνέβαλε στην ανθρωπιστική κρίση, η κρίση αυτή προκαλείται κυρίως από τις άμεσες ή έμμεσες ενέργειες των μερών της σύρραξης»⁽¹²⁹²⁾. Ως εκ τούτου, προτίμησε:

¹²⁸⁸ UNHCR, [Legal Considerations Regarding Claims for International Protection made in the Context of the Adverse Effects of Climate Change and Disasters](#), 1 Οκτωβρίου 2020 (στο εξής UNHCR, [Legal Considerations: Claims for International Protection, Climate Change and Disasters](#)), παράγραφος 2.

¹²⁸⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 35. Βλέπε επίσης ενότητες 1.4.1 και 1.7 ανωτέρω.

¹²⁹⁰ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψεις 132 και 170.

¹²⁹¹ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 282. Βλέπε σκέψη 259, που παραπέμπει στο ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2008, *N κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, σκέψεις 42-45, στις οποίες παραπέμπει το ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, σκέψη 259.

¹²⁹² ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 282· και ΕΔΔΑ, 2013, *SHH κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 997.

«την προσέγγιση που υιοθετήθηκε στην υπόθεση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, η οποία απαιτεί να λαμβάνεται υπόψη η ικανότητα του αιτούντος να καλύψει τις βασικότερες ανάγκες του, όπως τροφή, υγιεινή και κατάλυμα, η ευπάθειά του στην κακομεταχείριση και η προοπτική βελτίωσης της κατάστασής του εντός εύλογου χρονικού διαστήματος»⁽¹²⁹³⁾.

Λαμβανομένων υπόψη των ενεργειών της al-Shabaab και άλλων περιστάσεων, το δικαστήριο αποφάνθηκε:

«Σε περιπτώσεις όπου κρίνεται λογικά πιθανό ο επαναπατριζόμενος να βρεθεί σε καταυλισμούς εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων, όπως εκείνοι που βρίσκονται στον λεγόμενο διάδρομο Afgoyee ή σε καταυλισμό προσφύγων, όπως στους καταυλισμούς του Dadaab στην Κένυα, το δικαστήριο διαπίστωσε επίσης ότι θα υπάρξει πραγματικός κίνδυνος έκθεσης σε μεταχείριση που αντιβαίνει στο άρθρο 3 λόγω των ανθρωπιστικών συνθηκών που επικρατούν εκεί»⁽¹²⁹⁴⁾.

Άλλο βασικό σημείο είναι ότι (ακόμη και αν υποτεθεί ηθελημένη ανθρώπινη ενέργεια) οι «πράξεις» δεν νοούνται υπό στενή έννοια, δηλαδή, για παράδειγμα, να αφορούν ένα μεμονωμένο γεγονός. Όπως επισημάνθηκε στην ενότητα 1.4, το άρθρο 9 παράγραφος 2 αντικατοπτρίζει μια ευρεία έννοια των «πράξεων». Η ευρεία έννοια καταδεικνύεται από το φάσμα των «μέτρων» που κατά το άρθρο 9 παράγραφος 2 χαρακτηρίζονται ως πιθανές πράξεις δίωξης, στις οποίες περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, νομικά μέτρα⁽¹²⁹⁵⁾. Επίσης υπενθυμίζεται ότι στις «πράξεις» περιλαμβάνονται οι σκόπιμες παραλείψεις ή οι στέρησεις⁽¹²⁹⁶⁾. Το σημείο αυτό είναι συναφές για υποθέσεις που αφορούν περιβαλλοντικούς κινδύνους διότι, ενίοτε, οι εν λόγω κίνδυνοι δεν είναι αποτέλεσμα μεμονωμένου γεγονότος, αλλά αποτελούν πιο περίπλοκες διαδικασίες συχνά παρατεταμένες ή που «εξελισσονται με αργό ρυθμό», για παράδειγμα, η υποβάθμιση του εδάφους.

Επιπλέον, όσον αφορά την έννοια της δίωξης, καθορίζεται το όριο του αρκούντως σοβαρού χαρακτήρα στο άρθρο 9 παράγραφος 1. Συχνά, είναι αυτονόητο ότι η βλάβη προκαλείται από γεγονότα που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, όπως η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, η αλάτωση του εδάφους και τα ακραία καιρικά φαινόμενα (καταιγίδες, κυκλώνες, πλημμύρες και πυρκαγιές). Ωστόσο, δεδομένου ότι τα εν λόγω γεγονότα επηρεάζουν περισσότερο σε σχέση με άλλους ορισμένα άτομα, για παράδειγμα, εκείνα που ζουν πλησιέστερα σε πεδιάδες κατάκλυσης, μπορεί να είναι δύσκολο για έναν μεμονωμένο αιτούντα να αποδείξει ότι ο κίνδυνος που διατρέχει εξαιτίας των γεγονότων αυτών —στην περίπτωση που υπάρχει ηθελημένη ανθρώπινη ενέργεια— υπερβαίνει το απαιτούμενο όριο του **αρκούντως σοβαρού** χαρακτήρα.

¹²⁹³ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 283, που παραπέμπει στο ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ό.π. υποσημείωση 229, σκέψη 254.

¹²⁹⁴ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 296.

¹²⁹⁵ Βλέπε την αρχή της ενότητας 1.4.4 και την ενότητα 1.4.4.3 ανωτέρω.

¹²⁹⁶ Βλέπε ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 57, σε συνδυασμό με το ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 35. Η ανάλυση του ΔΕΕ συνάδει με το ΕΔΔ, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, ό.π. υποσημείωση 538, στο οποίο ως «πράξεις» θεωρείται η «συμπεριφορά που συνίσταται σε πράξη ή παράλειψη [...]» βλέπε ενότητα 1.7.1 ανωτέρω.

Για τον ορισμό της δίωξης, το άρθρο 9 παράγραφος 1 εφαρμόζει προσέγγιση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ένα από τα βασικά δικαιώματα είναι το δικαίωμα στη ζωή από το οποίο δεν χωρεί παρέκκλιση, που προστατεύεται από τον νόμο, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 της ΕΣΔΑ.

Στην υπόθεση *Öneriyildiz κατά Τουρκίας* (¹²⁹⁷), το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή σε υπόθεση που ασκήθηκε από προσφεύγοντες, των οποίων τα σπίτια κατέρρευσαν μετά από έκρηξη μεθανίου σε παρακείμενο χώρο διάθεσης απορριμμάτων. Το δικαστήριο έκρινε ότι, μεταξύ άλλων, υπήρξε παράβαση του ουσιαστικού σκέλους του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ, λόγω της έλλειψης κατάλληλων μέτρων για την αποτροπή του εξ ατυχήματος θανάτου εννέα εκ των στενών συγγενών του προσφεύγοντος. Το δικαστήριο διαπίστωσε επίσης παράβαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 2, λόγω μη επαρκούς προστασίας από τον νόμο ως προς τη διασφάλιση του δικαιώματος στη ζωή. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο παρατήρησε ότι οι τουρκικές αρχές δεν είχαν ενημερώσει τους κατοίκους της παραγκούπολης για τους κινδύνους που διέτρεχαν επειδή διέμεναν εκεί ούτε είχαν λάβει τα αναγκαία πρακτικά κανονιστικά μέτρα για να αποφευχθεί ο κίνδυνος της ζωής τους.

Στην υπόθεση *Budayeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι υπήρχε παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή των προσφευγόντων από τις ρωσικές αρχές εξαιτίας του ότι δεν έλαβαν εύλογα μέτρα για να αποτρέψουν προβλέψιμη βλάβη με τη μορφή κατολίσθησης ιλύος που κατέκλυσε την πόλη τους και προκάλεσε τον θάνατο οκτώ ατόμων, μεταξύ των οποίων του συζύγου της πρώτης προσφεύγουσας (¹²⁹⁸).

Στην υπόθεση *Teitiota κατά Νέας Ζηλανδίας*, (¹²⁹⁹), η οποία αφορούσε το δικαίωμα στη ζωή δυνάμει του άρθρου 6 του ICCPR (¹³⁰⁰), η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (HRC) υπενθύμισε ότι «η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η κλιματική αλλαγή και η μη βιώσιμη ανάπτυξη αποτελούν μερικές από τις πιο πιεστικές και σοβαρές απειλές για το δικαίωμα στη ζωή των σημερινών και μελλοντικών γενεών» (¹³⁰¹). Η επιτροπή στην εν λόγω απόφαση-ορόσημο ανέφερε περαιτέρω ότι:

¹²⁹⁷ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2004, *Öneriyildiz κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 48939/99 CE:ECHR:2004:1130JUD004893999 [στο εξής ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 2004, *Öneriyildiz κατά Τουρκίας*], σκέψεις 89-108 και 117-118. Το δικαστήριο επισήμανε στη σκέψη 93 ότι, κατά την άποψή του, οι εκτιμήσεις του άρθρου 2 ήταν «αναμφισβήτητα έγκυρες στο πλαίσιο επικίνδυνων δραστηριοτήτων, όταν έχουν χαθεί ζωές λόγω γεγονότων που προκύπτουν υπό την ευθύνη των δημόσιων αρχών, οι οποίες συχνά είναι οι μόνοι φορείς που διαθέτουν επαρκείς σχετικές γνώσεις για να εντοπίζουν και να διαπιστώνουν τα περίπλοκα φαινόμενα που θα μπορούσαν να έχουν προκαλέσει τέτοια περιστατικά».

¹²⁹⁸ ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Μαρτίου 2008, *Budayeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγές αριθ. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 και 15343/02, CE:ECHR:2008:0320JUD001533902 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2008, *Budayeva και λοιποί κατά Ρωσίας*), σκέψεις 158-159. Το δικαστήριο επισήμανε στη σκέψη 137 ότι «[σ]ε θέματα βοήθειας έκτακτης ανάγκης, όταν το κράτος εμπλέκεται άμεσα στην προστασία της ανθρώπινης ζωής μέσω του μετριασμού των φυσικών κινδύνων, οι εκτιμήσεις αυτές θα πρέπει να ισχύουν στο μέτρο που οι περιστάσεις μιας συγκεκριμένης υπόθεσης καταδεικνύουν τον επικείμενο φυσικό κίνδυνο ο οποίος είχε σαφώς προσδιοριστεί, και ιδίως όταν πρόκειται για επαναλαμβανόμενη καταστροφή που πλήττει συγκεκριμένη περιοχή η οποία προορίζεται για ανθρώπινη διαβίωση ή χρήση [...] Το εύρος των θετικών υποχρεώσεων που μπορούν να καταλογιστούν στο κράτος υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις εξαρτάται από την προέλευση της απειλής και από το πόσο μπορούν να μετριαστούν οι διάφοροι κίνδυνοι». Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2015, *Özel και λοιποί κατά Τουρκίας*, προσφυγές αριθ. 14350/05, 15245/05 και 16051/05, CE:ECHR:2015:1117JUD001435005. Για υποθέσεις που αφορούν περιβαλλοντικούς κινδύνους στις οποίες το ΕΔΔΑ έχει διαπιστώσει παραβιάσεις του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής δυνάμει του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, βλέπε υποσημείωση [1311](#) κατωτέρω.

¹²⁹⁹ HRC, απόψεις της 24ης Οκτωβρίου 2019, *Ioane Teitiota κατά Νέας Ζηλανδίας*, ανακοίνωση αριθ. 2728/2016, CCPR/C/127/D/2728/2016 (στο εξής HRC, 2019, *Teitiota*).

¹³⁰⁰ ICCPR, το άρθρο 6 παράγραφος 1 ορίζει ότι «[τ]ο δικαίωμα στη ζωή είναι εγγενές στον άνθρωπο. Το δικαίωμα αυτό πρέπει να προστατεύεται από τον νόμο. Από κανένα δεν μπορεί να αφαιρεθεί αυθαίρετα η ζωή».

¹³⁰¹ HRC, 2019, *Teitiota*, ό.π. υποσημείωση [1305](#), παράγραφος 9.4.

«[...] τόσο τα συμβάντα αιφνίδιας επέλευσης, όπως οι έντονες καταιγίδες και οι πλημμύρες, όσο και οι διεργασίες που εξελίσσονται με αργό ρυθμό, όπως η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, η αλάτωση και η υποβάθμιση του εδάφους, μπορούν να ωθήσουν τη διασυνοριακή μετακίνηση ατόμων που αναζητούν προστασία από βλάβες που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή. Η Επιτροπή είναι της άποψης ότι χωρίς σθεναρές εθνικές και διεθνείς προσπάθειες, είναι πιθανό οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στα κράτη υποδοχής να εκθέσουν τα άτομα σε καταστάσεις παραβίασης των δικαιωμάτων τους δυνάμει των άρθρων 6 ή 7 του Συμφώνου και να δημιουργήσουν κατ' αυτόν τον τρόπο υποχρεώσεις μη επαναπροώθησης για τα κράτη αποστολής. Επιπλέον, δεδομένου ότι ο κίνδυνος να καταποντιστεί μια ολόκληρη χώρα είναι πολύ ακραίος, είναι πιθανό, προτού ακόμη επέλθει ο κίνδυνος, να μη συνάδουν οι συνθήκες ζωής στην εν λόγω χώρα με το δικαίωμα στην αξιοπρεπή ζωή»⁽¹³⁰²⁾.

Επιπλέον, αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο στην ευρύτερη βιβλιογραφία⁽¹³⁰³⁾ ότι ενίοτε τα σενάρια για την κλιματική αλλαγή μπορεί να χαρακτηρίζονται από μεροληπτική άρνηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως στην περίπτωση περιθωριοποιημένων ομάδων που αντιμετωπίζουν διαφορετικό κίνδυνο έκθεσης και είναι ευάλωτες απέναντι σε βλάβες που σχετίζονται με καταστροφές. Εκτός από το ενδεχόμενο οι εν λόγω βλάβες να παραβιάζουν βασικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα στη ζωή, μπορεί επίσης να περιλαμβάνουν μέτρα που λόγω του σωρευτικού τους αποτελέσματος εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Οι περιβαλλοντικές πράξεις ή τα περιβαλλοντικά μέτρα των υπευθύνων δίωξης είναι πιθανό να συνιστούν σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την έννοια του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή να είναι αρκούντως σοβαρά ως προς το σωρευτικό τους αποτέλεσμα, με αποτέλεσμα να πλήττουν με παρόμοιο τρόπο ένα άτομο. Καταρχήν, φαίνεται ότι οι δυσμενείς επιπτώσεις από τις περιβαλλοντικές βλάβες στην εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη, την επάρκεια στέγης, την εργασία, την ιδιοκτησία, την τροφή, την ενημέρωση, τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή κ.λπ. θα μπορούσαν να πλήττουν τα άτομα κατά τρόπο παρόμοιο με τις παραβιάσεις βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων (και, ως εκ τούτου, να πληρούται το ελάχιστο επίπεδο κινδύνου δίωξης). Στον βαθμό που τα ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία συνδέονται με τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης είναι ενισχυμένα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, είναι σημαντικό το σώμα της νομολογίας στο οποίο διαπιστώνονται παραβιάσεις των εν λόγω δικαιωμάτων σε περιβαλλοντικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, υπάρχει σημαντικό σώμα νομολογίας του ΕΔΔΑ σχετικά με την περιβαλλοντική ζημία,

¹³⁰² HRC, 2019, *Teitiota*, ό.π. υποσημείωση 1305, παράγραφος 9.11 [παραλείπεται η υποσημείωση]. Βλέπε επίσης HRC, *General Comment No 36, Article 6 (Right to Life)*, 3 Σεπτεμβρίου 2019, CCPR/C/GC/36, παράγραφος 26.

¹³⁰³ Βλέπε για παράδειγμα Scott, M., *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 2020 (στο εξής Scott, *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*), σ. 57-63, όπου παρατίθεται, μεταξύ άλλων η απόφαση του Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο), της 19ης Νοεμβρίου 2008, *RN (Returnees) Zimbabwe CG*, [2008] UKAIT 83 [στο εξής Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *RN (Returnees) Zimbabwe CG*], σκέψη 249.

όπως στην υπόθεση *López Ostra κατά Ισπανίας* ⁽¹³⁰⁴⁾, στην οποία διαπιστώθηκε παράβαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ λόγω σοβαρής περιβαλλοντικής ζημίας και συνακόλουθων προβλημάτων υγείας ⁽¹³⁰⁵⁾.

Οι αιτήσεις που αφορούν ζητήματα που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και βασίζονται σε παραβίαση βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή σε σώρευση παραβιάσεων βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β) είναι πιθανό επίσης να αλληλεπικαλύπτονται με πιο κοινά είδη βλάβης. Όπως επισημαίνει η UNHCR στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής και του εκτοπισμού λόγω καταστροφών:

«[...] Είναι πιθανό να υπάρχουν καταστάσεις στις οποίες θα μπορούσαν να εφαρμόζονται τα κριτήρια για τους πρόσφυγες της Σύμβασης του 1951 ή τα ευρύτερα κριτήρια των πλαισίων περιφερειακού δικαίου για τους πρόσφυγες. Η αίτηση χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα μπορεί να είναι βάσιμη, όταν, για παράδειγμα, υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των δυσμενών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και καταστάσεων ένοπλης σύρραξης και βίας» ⁽¹³⁰⁶⁾.

Το 2020 η UNHCR εξέδωσε νομικές εκτιμήσεις βάσει της μελέτης της με τίτλο «In harm's way» ⁽¹³⁰⁷⁾ για να παρέχει ερμηνευτική καθοδήγηση και να κατευθύνει τις διεθνείς συζητήσεις σχετικά με τις εν λόγω αιτήσεις ⁽¹³⁰⁸⁾. Ωστόσο, η UNHCR επισήμανε ότι «δεν υιοθετεί τον όρο “κλιματικός πρόσφυγας” και ότι είναι πιο ακριβής η αναφορά σε “άτομα που εκτοπίζονται λόγω καταστροφών και της κλιματικής αλλαγής”» ⁽¹³⁰⁹⁾.

Ως εκ τούτου, όπως και στην περίπτωση των κοινωνικοοικονομικών δυσχερειών ⁽¹³¹⁰⁾, οι περιβαλλοντικές βλάβες είναι πράξεις που μπορούν να χαρακτηριστούν πράξεις δίωξης. Παρ' όλα αυτά, ο χαρακτηρισμός αυτός εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το εκάστοτε πλαίσιο.

Για τη θεμελίωση **βάσιμου φόβου** δίωξης, είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η ύπαρξη προσωπικού κινδύνου του αιτούντος ⁽¹³¹¹⁾, αλλά όχι η ύπαρξη κινδύνου δίωξης πέραν εκείνου που διατρέχουν άλλα πρόσωπα που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση ⁽¹³¹²⁾. Ούτε είναι

¹³⁰⁴ ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1994, *López Ostra κατά Ισπανίας*, προσφυγή αριθ. 16798/90, CE:ECHR:1994:1209JUD001679890 (στο εξής ΕΔΔΑ, 1994, *López Ostra κατά Ισπανίας*).

¹³⁰⁵ Για υποθέσεις σχετικές με περιβαλλοντικούς κινδύνους στις οποίες το ΕΔΔΑ έχει διαπιστώσει παραβιάσεις του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής δυνάμει του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, βλέπε, για παράδειγμα, εκπομπές από εγκατάσταση επεξεργασίας υγρών αποβλήτων (ΕΔΔΑ, 1994, *López Ostra κατά Ισπανίας*, ό.π. υποσημείωση 1310, σκέψη 58), έκθεση σε μόλυνση από παραγωγή λιπασμάτων [ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998, *Guerra κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 14967/89, CE:ECHR:1998:0219JUD00149678, σκέψη 60], εκπομπές από χρυσωρυχείο ιδιωτικής χρήσης (ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2004, *Taskin και λοιποί κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 46117/99, CE:ECHR:2004:1110JUD004611799, σκέψεις 108ff.), εκπομπές από πρώην χαλυβουργείο (ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Ιουνίου 2005, *Fadeyeva κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 55723/00, CE:ECHR:2005:0609JUD005572300) και εκπομπές από εγκατάσταση για την αποθήκευση και τη διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων (ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Νοεμβρίου 2006, *Giacomelli κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 59909/00, CE:ECHR:2006:1102JUD005990900).

¹³⁰⁶ Βλέπε UNHCR, «*Climate change and disaster displacement*».

¹³⁰⁷ Weerasinghe, «*In harm's way*», 2018, ό.π. υποσημείωση 1288.

¹³⁰⁸ UNHCR, *Legal Considerations: Claims for International Protection, Climate Change and Disasters*, ό.π. υποσημείωση 1294.

¹³⁰⁹ Βλέπε UNHCR, «*Climate change and disaster displacement*».

¹³¹⁰ Βλέπε ενότητες 1.4.2.1 και 1.4.3.

¹³¹¹ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 49.

¹³¹² UNHCR, *Legal Considerations: Claims for International Protection, Climate Change and Disasters*, ό.π. υποσημείωση 1294, παράγραφος 8.

αναγκαίο να ανακύψει περιβαλλοντική υπόθεση σε κατάσταση ένοπλης σύρραξης⁽¹³¹³⁾. Δεν είναι σαφές από τη νομολογία σχετικά με την ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), τον Χάρτη της ΕΕ ή την ΕΣΔΑ το πόσο άμεσος θα πρέπει να είναι ο κίνδυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης⁽¹³¹⁴⁾.

Από την άποψη της εκτίμησης κινδύνου, ο αργός ρυθμός ορισμένων γεγονότων που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή μπορεί κάλλιστα να οδηγήσει σε ευλόγως προβλέψιμες απειλές για το δικαίωμα στη ζωή. Για παράδειγμα, η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) έχει προβλέψει ότι τα εν λόγω γεγονότα θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις όπως καύσωνες, ξηρασίες, πλημμύρες, κυκλώνες, δασικές πυρκαγιές, κατολισθήσεις, ατμοσφαιρική ρύπανση, άνοδο της στάθμης της θάλασσας και κύματα θυέλλης⁽¹³¹⁵⁾. Ωστόσο, η HRC κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο κίνδυνος πρέπει να είναι «προσωπικός, [...] δεν μπορεί απλώς να απορρέει από τις γενικές συνθήκες που επικρατούν στο κράτος υποδοχής, παρά μόνο στις πλέον ακραίες περιπτώσεις, και [...] ισχύουν αυστηρές προϋποθέσεις σχετικά με τους βάσιμους λόγους για την απόδειξη πραγματικού κινδύνου ανεπανόρθωτης βλάβης»⁽¹³¹⁶⁾.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της αξιολόγησης αιτήσεων διεθνούς προστασίας, τέτοια γεγονότα πιθανότατα δεν θα συνιστούσαν πράξη δίωξης, εάν δεν μπορούσε να αποδειχθεί ότι τελέστηκαν από υπεύθυνο για έναν από τους λόγους δίωξης.

Όσον αφορά τους **λόγους δίωξης** [άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)], ανυπέρβλητο πρόβλημα μπορεί να δημιουργεί η απόδειξη ενός ή περισσότερων λόγων δίωξης για αιτήσεις οι οποίες βασίζονται σε ανθρωπίνη συμπεριφορά που πλήττει το περιβάλλον, για παράδειγμα η αποψίλωση των δασών και η αντιμετώπιση σεισμών και άλλων καταστροφών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι επιπτώσεις αυτές μπορεί σε μεγάλο βαθμό να ισχύουν αδιακρίτως και να μη συνδέονται κατά προφανή τρόπο με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως η φυλή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή οι πολιτικές πεποιθήσεις⁽¹³¹⁷⁾. Θα έπρεπε να αποδεικνύεται ότι ο αιτών αντιμετώπιζε διαφορετικό κίνδυνο έκθεσης και ότι ήταν ευάλωτος απέναντι σε εκούσιες πράξεις ή παραλείψεις από υπεύθυνο δίωξης για έναν από τους λόγους δίωξης που αναφέρονται στο άρθρο 10 της

¹³¹³ Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο (Ιταλία), 2020, *Προσφεύγων κατά Υπουργείου Εσωτερικών (Ministero dell'interno)*, αριθ. 23925/19 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 1020. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι δικαστές στα πολιτικά δικαστήρια θα πρέπει να εφαρμόζουν το πρότυπο της απαίτησης του σεβασμού του δικαιώματος στη ζωή και του δικαιώματος στην αξιοπρεπή ζωή όχι μόνο κατά την αντιμετώπιση καταστάσεων ένοπλης σύρραξης, αλλά και κατά την αντιμετώπιση καταστάσεων κοινωνικής, περιβαλλοντικής ή κλιματικής υποβάθμισης και στο πλαίσιο της εκμετάλλευσης φυσικών πόρων, στον βαθμό που αυτό συνιστά απτή απειλή για την επιβίωση ενός ατόμου και της οικογένειάς του και κίνδυνο για το δικαίωμά του στην αξιοπρεπή ζωή.

¹³¹⁴ Παρόλο που στην απόφαση του Immigration and Protection Tribunal (Δικαστήριο αρμόδιο για θέματα μετανάστευσης και προστασίας) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 25ης Ιουνίου 2013, *AF (Kiribati)*, [2013] NZIPT 800413, εφαρμόστηκε ανάλογο κριτήριο, στην απόφαση HRC, 2019, *Teitiota κατά Νέας Ζηλανδίας*, ό.π. υποσημείωση 1305, δεν υιοθετείται το κριτήριο αυτό. Για κριτική σχετικά με την επίκληση του κριτηρίου της αμεσότητας, βλέπε Anderson και λοιποί, «Imminence in refugee and human rights law», ό.π. υποσημείωση 370, σ. 111-140.

¹³¹⁵ IPCC, *Climate Change 2014: Synthesis report*, 2014, σ. 12· και IPCC, *Climate Change 2021: The physical science*, παραρτήματα 3.1-3.5. Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) είναι το όργανο εμπειρογνομόνων των Ηνωμένων Εθνών για την αξιολόγηση της επιστήμης που σχετίζεται με την κλιματική αλλαγή. Βλέπε επίσης Anderson, A., Foster, M., Lambert, H. και McAdam, J., «A well-founded fear of being persecuted [...] but when?», *Sydney Law Review*, τόμος 42, αριθ. 2, 2020, σ. 155.

¹³¹⁶ HRC, 2019, *Teitiota*, ό.π. υποσημείωση 1305, παράγραφος 9.3 (επισήμανση των συντακτών).

¹³¹⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, Refugee Review Tribunal of Australia (Αναθεωρητικό Δικαστήριο της Αυστραλίας για τους Πρόσφυγες), απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2009, 09073346, [2009] RRTA 1168, σκέψη 51, υπόθεση που κινήθηκε από υπήκοο του Κιριμπάτι, όπως παρατίθεται στο McAdam, J., *Climate Change, Forced Migration, and International Law*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2012, σ. 45-46.

ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Ωστόσο, ορισμένες φορές τα σενάρια περιβαλλοντικής βλάβης είναι πιθανό να περιλαμβάνουν διακρίσεις, όπως στην περίπτωση περιθωριοποιημένων ομάδων που αντιμετωπίζουν διαφορετικό κίνδυνο έκθεσης και είναι ευάλωτες απέναντι σε βλάβες που σχετίζονται με καταστροφές. Τα μέτρα που οδηγούν σε υποβάθμιση του περιβάλλοντος, όπως η αποψίλωση των δασών ή η στέρηση φυσικών υδάτινων πόρων, μπορούν να θεωρηθεί εν όλω ή εν μέρει ότι οφείλονται σε λόγους φυλής, θρησκείας κ.λπ.

Επίσης, η στέρηση της παροχής βοήθειας σε περιπτώσεις καταστροφών μπορεί να οφείλεται σε λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων⁽¹³¹⁸⁾. Το γεγονός και μόνον ότι ένα άτομο είναι θύμα περιβαλλοντικής καταστροφής μπορεί να μην επαρκεί για να αποδειχθεί τόσο ότι εντοπίζεται η ομάδα στην κοινότητα όσο και ότι τα μέλη της μοιράζονται προστατευόμενο χαρακτηριστικό (και δεν ορίζεται κατά διασταυρούμενο τρόπο)⁽¹³¹⁹⁾. Ωστόσο, μπορεί η κατάσταση να διαφέρει εάν, για παράδειγμα, τα θύματα εντοπίζονται στη νομοθεσία ή τις πολιτικές του κράτους (όπως, για παράδειγμα, εάν, μετά την αναγκαστική μετεγκατάστασή τους για την αποφυγή περιβαλλοντικής καταστροφής ή λόγω αυτής, απαιτείται κατά τρόπο μεροληπτικό η διαβίωσή τους σε καταυλισμούς επανεγκατάστασης).

Όσον αφορά τους **υπευθύνους δίωξης**, το ΔΕΕ επισήμανε στην υπόθεση *M'Bodj* ότι το άρθρο 6 της ΟΕΑΑ απαριθμεί εκείνους που θεωρούνται υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Ανέφερε ότι αυτό «επιβεβαιώνει την άποψη ότι οι βλάβες αυτές πρέπει να απορρέουν από συμπεριφορά τρίτου και δεν μπορούν, κατά συνέπεια, να αποτελούν απλώς και μόνο συνέπεια των γενικών ανεπαρκειών του συστήματος υγείας της χώρας καταγωγής»⁽¹³²⁰⁾. Σε απόφαση του 2020, το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σε σχέση με την ανθρωπιστική κατάσταση στη Σομαλία η αιτούσα δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας εξαιτίας απλώς και μόνο «γενικών ανεπαρκειών» στη χώρα καταγωγής της⁽¹³²¹⁾. Η παρούσα υπόθεση καταδεικνύει τη δυσκολία που προκύπτει για τον εντοπισμό υπευθύνων δίωξης ή σοβαρής βλάβης σε αιτήσεις διεθνούς προστασίας οι οποίες βασίζονται σε περιβαλλοντικές βλάβες λόγω φυσικών καταστροφών ή της κλιματικής αλλαγής⁽¹³²²⁾.

Ωστόσο, θα ήταν λάθος να θεωρηθεί ότι δεν υπάρχει ηθελημένη ανθρώπινη ενέργεια εξαιτίας και μόνο του ότι δεν εμπλέκονται ορισμένοι υπεύθυνοι που εντοπίζονται εύκολα. Αν υποθεθεί ότι θεωρείται σημαντική η νομολογία του ΕΔΔΑ για τον καθορισμό της έννοιας των πράξεων και των υπευθύνων δίωξης, τότε μπορεί να αποτελεί κρίσιμο στοιχείο το γεγονός ότι η νομολογία για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ευρύτερη βιβλιογραφία σχετικά με τις καταστροφές και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος έχουν τονίσει την ανάγκη να τεθούν τα

¹³¹⁸ Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο), 2008, *RN (Returnees) Zimbabwe CG*, ό.π. υποσημείωση 1309, σκέψη 249. Βλέπε επίσης Refugee Status Appeals Authority (Αρχή προσφυγών για το καθεστώς πρόσφυγα) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2009, προσφυγή αριθ. 76374, με την οποία χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα σε πρόσωπο που συνέδραμε στην παροχή βοήθειας μετά τον κυκλώνα Ναργκίς στη Μιανμάρ τον Μάιο του 2008, με το σκεπτικό ότι η βοήθεια αυτή θα μπορούσε να εκληφθεί ως έκφραση αντικαθεστωτικών πολιτικών πεποιθήσεων.

¹³¹⁹ UNHCR, *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2*, ό.π. υποσημείωση 441, παράγραφος 14· βλέπε επίσης ενότητα 1.6.2.4.1.

¹³²⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 35.

¹³²¹ BVerwG (Γερμανία), 2020, αριθ. 1 C 11.19, ό.π. υποσημείωση 973, σκέψη 12. Βλέπε επίσης Schloss, C., «*Climate migrants – how German courts take the environment into account when considering non-refoulement*», *Völkerrechtsblog*, 3 Μαρτίου 2021.

¹³²² McAdam, *Climate Change, Forced Migration and International Law*, ό.π. υποσημείωση 1323, σ. 45.

γεγονότα αυτά εντός ενός κοινωνικού και ιστορικού πλαισίου, στο οποίο ενδέχεται να έχουν συμβάλει καθοριστικά οι επιλογές πολιτικής των κυβερνήσεων και άλλων υπευθύνων ⁽¹³²³⁾. Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 3.4.1, το ΕΔΔΑ έχει επιληφθεί ορισμένων υποθέσεων στις οποίες έχει διαπιστωθεί ότι οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι εμπίπτουν στη θετική υποχρέωση του κράτους να προστατεύει τον πληθυσμό του από αυτούς. Επιπλέον, όπως επισημαίνεται στην ενότητα 1.4.1, δεν είναι αναγκαίο να διαπιστώνεται διωκτική πρόθεση προκειμένου να αποδεικνύεται το στοιχείο της «δίωξης» του ορισμού του πρόσφυγα.

Το ΔΕΕ δεν έχει εξετάσει ακόμη αν απαιτείται για τις αιτήσεις που βασίζονται σε περιβαλλοντική βλάβη και προκειμένου να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (σε συνδυασμό με το άρθρο 9 παράγραφος 1 ή το άρθρο 15) να αποδεικνύουν, όπως θα προέκυπτε από την άμεση εφαρμογή των κανόνων της ΕΣΔΑ, ότι οι ανθρωπίνι παράγοντες είναι η «αποκλειστική ή κύρια αιτία» περιβαλλοντικής βλάβης, όπως η ξηρασία ⁽¹³²⁴⁾.

Μπορεί να είναι χρήσιμο να γίνεται διάκριση μεταξύ δύο βασικών ειδών καταστάσεων στις οποίες ενδέχεται να ανακύψουν ζητήματα σχετικά με το αν υπάρχει σαφώς ηθελημένη ανθρώπινη ενέργεια που αρκεί για να προκαλέσει πράξεις δίωξης. Αφενός, θα υπάρχουν υποθέσεις στις οποίες είναι σαφές ότι οι υπεύθυνοι δίωξης χρησιμοποιούν την περιβαλλοντική βλάβη εσκεμμένα ως μέσο δίωξης. Για παράδειγμα, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος χρησιμοποιήθηκε ως άμεσο μέσο καταστολής από το καθεστώς Σαντάμ Χουσεΐν κατά των Αράβων Marsh στον πόλεμο του Κόλπου ⁽¹³²⁵⁾.

Αφετέρου, θα υπάρχουν καταστάσεις που σχετίζονται με περιβαλλοντικές βλάβες και χαρακτηρίζονται από την απροθυμία ⁽¹³²⁶⁾ ή την αδράνεια του κράτους ⁽¹³²⁷⁾. Ως εκ τούτου, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, «οι απαιτήσεις για τη δίωξη ενδέχεται να πληρούνται όταν δεν επαρκεί η βοήθεια που παρέχουν οι αρμόδιες αρχές σε μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων για τη διαχείριση περιβαλλοντικών καταστροφών» ⁽¹³²⁸⁾. Ωστόσο, το γεγονός και μόνο της καταστροφής ή της γενικής ανικανότητας ενός κράτους να την αντιμετωπίσει δεν επαρκεί για να θεωρηθεί το κράτος υπεύθυνος δίωξης.

¹³²³ Scott, *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, ό.π. υποσημείωση 1309, σ. 7-8 και 31 και 15-31.

¹³²⁴ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 282· και ΕΔΔΑ, 2013, *SHH κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 997.

¹³²⁵ Βλέπε Immigration and Protection Tribunal (Δικαστήριο αρμόδιο για θέματα μετανάστευσης και προστασίας) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 25ης Ιουνίου 2013, *AF (Kiribati)*, [2013] NZIPT 800413, σκέψη 59.

¹³²⁶ Σε έγγραφο του 2012 για την UNHCR, οι συντάκτες τόνισαν ότι «συνήθως η χώρα καταγωγής δεν στρέφεται κατά των εν λόγω πληγέντων, αλλά εξακολουθεί να είναι πρόθυμη να τους βοηθήσει και να τους προστατεύσει»· βλέπε Kalin, W. και Schrepfer, N., «*Protecting people crossing borders in the context of climate change: normative gaps and possible approaches*», *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, PPLA/2012//01, 2012. Βλέπε επίσης Scott, *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, ό.π. υποσημείωση 1333, σ. 5

¹³²⁷ Scott, *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, ό.π. υποσημείωση 1309, σ. 63-88.

¹³²⁸ Zimmerman και Mahler, στο Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention and Protocol: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 169, σ. 440. Βλέπε επίσης Immigration and Protection Tribunal (Δικαστήριο αρμόδιο για θέματα μετανάστευσης και προστασίας) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2012, *BG (Fiji)*, [2012] NZIPT 8000091, σκέψη 84, όπου επισημαίνεται ότι η μεροληπτική άρνηση κράτους για παροχή βοήθειας μετά την καταστροφή ή η αυθαίρετη στέρηση πρόσβασης σε διεθνή συνδρομή, παρόλο που είναι διαθέσιμη και ενώ η εγχώρια ικανότητα δεν επαρκεί, θα μπορούσε ενδεχομένως να συνιστά κακομεταχείριση του πληθυσμού που έχει πληγεί από την καταστροφή.

Στην υπόθεση *Budayeva και λοιποί*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι τα θύματα λόγω κατολίσθησης ιλύος είχαν υποστεί παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή δυνάμει του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ (1329). Κατά την κρίση του δικαστηρίου, οι κρατικές αρχές δεν εφάρμοσαν πολιτικές για τον χωροταξικό σχεδιασμό και τη βοήθεια έκτακτης ανάγκης στην επικίνδυνη περιοχή Τυρναυζ (1330) όσον αφορά τον προβλέψιμο κίνδυνο για τη ζωή των κατοίκων της, συμπεριλαμβανομένων όλων των προσφευγόντων. Κρίθηκε ότι οι ρωσικές αρχές, κατά παράβαση του άρθρου 2, δεν τήρησαν το καθήκον τους ως προς τη θέσπιση νομοθετικού και διοικητικού πλαισίου όσον αφορά την παροχή αποτελεσματικής προστασίας για απειλές κατά του δικαιώματος στη ζωή.

Στις περιπτώσεις που υπεύθυνος δίκυξης είναι το κράτος, μέσω της ανάληψης ή μη δράσης για να βοηθήσει συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων να αντιμετωπίσουν περιβαλλοντικές καταστροφές, θα πρέπει να τεκμαίρεται ότι δεν παρέχεται ουσιαστική προστασία στον αιτούντα και ότι, κατά συνέπεια, **δεν υπάρχει υπεύθυνος προστασίας**. Ωστόσο, εάν ο υπεύθυνος δίκυξης είναι μη κρατικός υπεύθυνος, πρέπει να προσδιορίζεται αν οι κρατικοί υπεύθυνοι ή οι ομάδες ή οι οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους επιθυμούν να προσφέρουν προστασία σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) και είναι σε θέση να το πράξουν.

Όσον αφορά την **εγχώρια προστασία** [άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], η περιβαλλοντική βλάβη μπορεί να περιορίσει σημαντικά τις επιλογές που θα μπορούσαν διαφορετικά να έχουν οι αιτούντες για την αναζήτηση προστασίας σε εναλλακτικό τμήμα της χώρας. Η καταστροφή ή υποβάθμιση του περιβάλλοντος μπορεί επίσης να καταστήσει μη ασφαλή τη μετάβαση προσώπου σε μη πληγείσα περιοχή (1331).

Για όλα αυτά τα ζητήματα, το άρθρο 8 παράγραφος 2 απαιτεί από τα κράτη μέλη να μεριμνούν για τη λήψη «ακριβών και ενημερωμένων πληροφοριών από σχετικές πηγές, όπως την [UNHCR] και την [EASO]».

Όσον αφορά τις **ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου**, ενδέχεται ορισμένες φορές οι παράγοντες που σχετίζονται με την περιβαλλοντική βλάβη να λάβουν χώρα ή να επιδεινωθούν σημαντικά μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής του. Μια τέτοια κατάσταση μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 παράγραφος 1.

3.4.3. Επικουρική προστασία

Κατά την εξέταση ζητημάτων σχετικά με τα επιχειρήματα που προβάλλουν όσοι προσπαθούν να διαφύγουν τους περιβαλλοντικούς κινδύνους βάσει του άρθρου 15 στοιχείο β), οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων αντιμετωπίζουν σε μεγάλο βαθμό τις ίδιες δυσκολίες που ισχύουν για τις αιτήσεις που βασίζονται στο άρθρο 9 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Το άρθρο 15 στοιχείο β), περιορίζει την κακομεταχείριση του αιτούντος «στη χώρα καταγωγής του». Όπως και στην περίπτωση των πράξεων δίκυξης δυνάμει του άρθρου 9 της

¹³²⁹ ΕΔΔΑ, 2008, *Budayeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, ό.π. υποσημείωση 1304.

¹³³⁰ Η παρούσα γραφή χρησιμοποιείται στην προαναφερθείσα απόφαση του ΕΔΔΑ, παρόλο που σε άλλες πηγές χρησιμοποιείται η γραφή «Τυρναυζ».

¹³³¹ UNHCR, *Legal Considerations: Claims for International Protection, Climate Change and Disasters*, ό.π. υποσημείωση 1294, παράγραφος 12.

ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), οι πράξεις σοβαρής βλάβης δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) πρέπει να απορρέουν από συμπεριφορά τρίτου (βλέπε ενότητα 2.4). Ως εκ τούτου, ο κίνδυνος τέτοιου είδους μεταχείρισης θα πρέπει να βασίζεται σε εσκεμμένη ενέργεια προκειμένου να συνιστά βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) ⁽¹³³²⁾.

Επιπλέον, σε περίπτωση που το ΔΕΕ αποφασίσει να στηριχθεί απευθείας στη νομολογία του ΕΔΔΑ όσον αφορά το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, ενδέχεται να πρέπει να αποδειχθεί, για τους σκοπούς του άρθρου 15 στοιχείο β), ότι η περιβαλλοντική βλάβη αποτελεί την αποκλειστική ή κύρια αιτία της κακομεταχείρισης. Ως εκ τούτου, το ΕΔΔΑ υποστήριξε ότι για να εμπίπτει η υπόθεση *Sufi και Elmi* στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, ήταν αναγκαίο να αποδειχθεί ότι «οι δυσχερείς ανθρωπιστικές συνθήκες στη Σομαλία μπορούσαν να αποδοθούν αποκλειστικά ή έστω κατά κύριο λόγο στη φτώχεια ή την έλλειψη πόρων του κράτους για την αντιμετώπιση ενός φυσικού φαινομένου, όπως η ξηρασία». Στην εν λόγω υπόθεση, το δικαστήριο βεβαιώθηκε ότι «ενώ η ξηρασία συνέβαλε στην ανθρωπιστική κρίση, η εν λόγω κρίση προκαλείται κυρίως από τις άμεσες και έμμεσες ενέργειες των μερών της σύρραξης» ⁽¹³³³⁾. Το ΕΔΔΑ, για να αποφασίσει αν εφαρμόζεται το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ σε υποθέσεις τέτοιου είδους, εξετάζει «αν ο αιτών είναι σε θέση να καλύψει τις βασικότερες ανάγκες του, όπως τροφή, υγιεινή και κατάλυμα, εξετάζει την ευπάθειά του στην κακομεταχείριση και την προοπτική βελτίωσης της κατάστασής του εντός εύλογου χρονικού διαστήματος» ⁽¹³³⁴⁾.

Ταυτόχρονα, οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας που βασίζονται σε περιβαλλοντικούς κινδύνους και εμπίπτουν στις διατάξεις περί επικουρικής προστασίας της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) έχουν τουλάχιστον ένα πρόβλημα λιγότερο (σε σύγκριση με τις διατάξεις για την προστασία των προσφύγων). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν απαιτείται να τεκμηριωθεί λόγος δίωξης δυνάμει του άρθρου 10 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση). Η νομολογία του ΕΔΔΑ βάσει του άρθρου 2 σχετικά με τους περιβαλλοντικούς κινδύνους έχει ήδη αναφερθεί στην ενότητα 3.4.2 ανωτέρω. Όσον αφορά την κλιματική αλλαγή και τον εκτοπισμό λόγω καταστροφών, γίνεται επίσης αναφορά στην απόφαση της HRC στην υπόθεση *Teitiota*. Η εν λόγω υπόθεση αφορούσε τις υποχρεώσεις μη επαναπροώθησης που απορρέουν από τα άρθρα 6 και 7 του ICCPR (σχετικά με το δικαίωμα στη ζωή και την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινής) ⁽¹³³⁵⁾. Η επιτροπή παρατήρησε ότι τα κράτη υποχρεούνται να μην απομακρύνουν ένα πρόσωπο από το έδαφός τους «όταν υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι υπάρχει πραγματικός κίνδυνος ανεπανόρθωτης βλάβης, όπως ο προβλεπόμενος στα άρθρα 6 και 7 του Συμφώνου» ⁽¹³³⁶⁾. Ο κίνδυνος πρέπει να είναι «προσωπικός, [...] δεν μπορεί απλώς να απορρέει από τις γενικές συνθήκες που επικρατούν στο κράτος υποδοχής, παρά μόνο στις πλέον ακραίες περιπτώσεις, και [...] ισχύουν αυστηρές προϋποθέσεις σχετικά με τους βάσιμους λόγους για την απόδειξη πραγματικού κινδύνου ανεπανόρθωτης βλάβης» ⁽¹³³⁷⁾.

¹³³² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 41, που απαιτεί πρόθεση.

¹³³³ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 282.

¹³³⁴ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψη 283.

¹³³⁵ HRC, 2019, *Teitiota κατά Νέας Ζηλανδίας*, ό.π. υποσημείωση 1305.

¹³³⁶ Ο.π., σημείο 9.3.

¹³³⁷ Ο.π. (η επισήμανση των συντακτών).

Στο πλαίσιο αυτό, απόφαση του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου της Ιταλίας του 2020 παρέπεμψε στην απόφαση *Teitiota* στην υπόθεση αιτούντος από τη Νιγηρία, ο οποίος είχε εγκαταλείψει τη χώρα του εξαιτίας της διαρκούς περιβαλλοντικής κατάστασης στο Δέλτα του Νίγηρα (¹³³⁸). Το δικαστήριο έκρινε ότι η κατάσταση ανασφάλειας (δολιοφθορά, απαγωγές και επιθέσεις κατά της αστυνομίας), η οποία προέκυψε από τη σοβαρή περιβαλλοντική κατάσταση, τις συρράξεις και τη φτώχεια, δεν υπερβαίνει το όριο της αδιάκριτης άσκησης βίας που απαιτείται για την αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) (¹³³⁹).

Όσον αφορά το άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), μολονότι αφορά αποκλειστικά την αδιάκριτη άσκηση βίας σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης, είναι πιθανό να εξακολουθεί να απαιτείται αξιολόγηση του αν εμπλέκονται περιβαλλοντικοί παράγοντες. Για παράδειγμα, είναι πιθανό καταστάσεις ένοπλης σύρραξης να οφείλονται εν μέρει σε περιβαλλοντικούς παράγοντες και στην κλιματική αλλαγή. Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες είναι επίσης πιθανό να συμβάλλουν, για παράδειγμα, στον περιορισμό της ικανότητας του κράτους ή των οργανώσεων, όπως καθορίζεται στο άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), να παρέχουν συνδρομή και προστασία σε αμάχους. Η εν λόγω ικανότητα του κράτους ή των οργανώσεων μπορεί να επηρεάσει την ύπαρξη ή όχι βάσιμων λόγων για να θεωρείται ότι υπάρχει πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης βάσει του παρόντος εδαφίου. Επιπλέον, στο πλαίσιο του εν λόγω εδαφίου το ΔΕΕ τόνισε τη σημασία της εξέτασης αναφερόμενο σε ένα «γενικότερο κίνδυνο βλάβης» [σε αντίθεση με τον «κίνδυνο βλάβης συγκεκριμένης μορφής» που εξετάζεται στο άρθρο 15 στοιχεία α) και β) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)] (¹³⁴⁰). Ορισμένες ένοπλες συρράξεις είναι πιθανό να χαρακτηρίζονται από περιορισμένη πρόσβαση σε πόρους λόγω περιβαλλοντικών παραγόντων, όπως η ξηρασία [όπως θεωρήθηκε από το ΕΔΔΑ ως βασικό ζήτημα στην υπόθεση *Sufi και Elmi* στο πλαίσιο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (¹³⁴¹)]. Ωστόσο, οι παράγοντες αυτοί μεμονωμένα δεν επαρκούν για να πληρούνται οι απαιτήσεις του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) (βλέπε ενότητα 2.4.4 ανωτέρω). Το άρθρο 15 στοιχείο γ) επικεντρώνεται στην αδιάκριτη άσκηση βίας και στο αν, υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης, γίνεται υπέρβαση του ορίου της σοβαρής βλάβης.

¹³³⁸ Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο (Ιταλία), 2020, *Προσφεύγων κατά Υπουργείου Εσωτερικών (Ministero dell'interno)*, αριθ. 23925/19 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), ό.π. υποσημείωση 1020.

¹³³⁹ Βλέπε επίσης ενότητα 2.4.4.2 ανωτέρω. Για τους σκοπούς της ανθρωπιστικής προστασίας, το δικαστήριο έκρινε ότι υπάρχει προσβολή του δικαιώματος στην αξιοπρεπή ζωή όποτε το κοινωνικοπεριβαλλοντικό πλαίσιο υποβαθμίζεται τόσο, ώστε το άτομο να αντιμετωπίζει τον κίνδυνο να εκμηδενιστούν τα θεμελιώδη δικαιώματά του στη ζωή, την ελευθερία και την αυτοδιάθεση ή, σε κάθε περίπτωση, τον κίνδυνο να πέσουν κάτω από το όριο των ουσιαστικών και απαραίτητων «θεμελιωδών στοιχείων για την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας». Παρ' όλα αυτά, το δικαστήριο επέστρεψε την υπόθεση για να εξεταστεί σε σχέση με την ανθρωπιστική προστασία.

¹³⁴⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, *Elgafaji*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 33.

¹³⁴¹ ΕΔΔΑ, 2011, *Sufi και Elmi*, ό.π. υποσημείωση 57, σκέψεις 132 και 170. Στην παρούσα υπόθεση, «ενώ η ξηρασία συνέβαλε στην ανθρωπιστική κρίση, η εν λόγω κρίση προκαλείται κυρίως από τις άμεσες και έμμεσες ενέργειες των μερών της σύρραξης» (σκέψη 282). Βλέπε επίσης πρωτοδικείο Μπάρι (Tribunale di Bari) (Ιταλία), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2021, αριθ. 778/20 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σχετικά με αιτούντα από τη Burkina Faso στον οποίο χορηγήθηκε επικουρική προστασία βάσει των ΓΧΚ, γεγονός που υποδηλώνει αυξανόμενη ανασφάλεια όχι μόνο εξαιτίας της ένοπλης σύρραξης, αλλά και εξαιτίας της επιδείνωσης της κλιματικής αλλαγής και άλλων φυσικών καταστροφών.

3.5. Καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19

3.5.1. Εισαγωγή

Δεδομένου ότι είναι ελάχιστη η νομολογία ή η παγιωμένη γνώση για καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19, ακολουθείται κατά κύριο λόγο ενδεικτική προσέγγιση στην παρούσα ενότητα και περιορισμένη χρήση υποδιαϊρέσεων. Δεδομένου ότι από το 2020 η πανδημία COVID-19 σαρώνει σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι πιθανό για αρκετό καιρό στο μέλλον να αποτελεί, σε κάποια μορφή της, παράμετρο ενός μεγάλου αριθμού αιτήσεων διεθνούς προστασίας. Ο νυν Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, António Guterres, ανέφερε τον Φεβρουάριο του 2021:

«Σε παγκόσμιο επίπεδο υπήρξε καταστολή των ακτιβιστών της αντιπολίτευσης και των υπέρμαχων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έγιναν αυξημένες επιθέσεις κατά δημοσιογράφων και ενέργειες για τον περιορισμό της ελευθερίας του λόγου, τη λογοκρισία των μέσων ενημέρωσης, την ανάπτυξη παρεμβατικών εφαρμογών παρακολούθησης και την εφαρμογή ακραίων μέτρων επιτήρησης, πολλά εκ των οποίων είναι πιθανό να διαρκέσουν για πολύ καιρό μετά τη λήξη της πανδημίας»⁽¹³⁴²⁾.

Στο άρθρο του επίσης αναφέρει ότι σύμφωνα με εκτίμηση της Παγκόσμιας Τράπεζας, έπειτα από πολυετή πρόοδο για την εξάλειψη της φτώχειας, το 2020 η πανδημία ώθησε περισσότερα από 124 εκατομμύρια άτομα κάτω από το όριο της φτώχειας, το οποίο ορίζεται ως άτομα που ζουν με λιγότερα από 1,90 δολάρια Ηνωμένων Πολιτειών (1,36 λίρες στερλίνες) την ημέρα⁽¹³⁴³⁾. Όσον αφορά την εκπαίδευση, επισήμανε ότι, σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, ο αντίκτυπος στην εκπαίδευση ήταν «καταστροφικός», εφόσον το κλείσιμο των σχολείων έπληξε περίπου 1,6 δισεκατομμύρια παιδιά. «Τα κορίτσια ειδικότερα», σημείωσε, «είναι πιθανό να εγκαταλείψουν πρόωρα το σχολείο, με αποτέλεσμα να εκτίθενται στην πιθανότητα τέλεσης γάμου παιδιών, στην εγκυμοσύνη στην εφηβική ηλικία και στην ενδοοικογενειακή βία». Παρόμοιες παρατηρήσεις διατυπώνονται σε συμπέρασμα της εκτελεστικής επιτροπής της UNHCR τον Οκτώβριο του 2021⁽¹³⁴⁴⁾.

Ταυτόχρονα, η πανδημία COVID-19 μεμονωμένα δεν αφορά ανάγκες διεθνούς προστασίας, αλλά ενέχει ιδιαίτερη σημασία όταν εντάσσεται στο πλαίσιο εντός του οποίου προκύπτουν πράξεις δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Επιπλέον, είναι πιθανό, στην καλύτερη περίπτωση, να έχει ιδιαίτερη σημασία (αλλά σπάνια καθοριστική) για την εκτίμηση του κινδύνου τέλεσης των εν λόγω πράξεων.

¹³⁴² Kelly, A. και Pattison, P., «[“A pandemic of abuses”: human rights under attack during Covid, says UN head](#)», *The Guardian*, 22 Φεβρουαρίου 2021 (στο εξής Kelly και Pattison, «[A pandemic of abuses](#)»). Βλέπε επίσης Bonavero Institute of Human Rights, [A preliminary human rights assessment of legislative and regulatory responses to the COVID-19 pandemic across 11 jurisdictions](#), Bonavero Report αριθ. 3/2020, 6 Μαΐου 2020· Human Rights Watch, [Human Rights Dimensions of Covid-19 Response](#), 19 Μαρτίου 2020· Aleinikoff, T. A., Beyani, C., Byrne, I., Crépeau, F., Csete, J., Goodwin-Gill, G. S. et al., «[Human mobility and human rights in the Covid-19 pandemic: principles of protection for migrants, refugees and other displaced persons](#)», *International Journal of Refugee Law*, τόμος. 32, αριθ. 3, 2020, σ. 549-558· van Waas, L. και Spearman, O., «[The life or death cost of being stateless in a global pandemic](#)», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 32, αριθ. 3, 2020, σ. 498-501· και Alio, M., Alrihawi, S., Milner, J., Noor, A., Wazefadost, N. και Zigashane, P., «[By refugees, for refugees: refugee leadership during COVID-19, and beyond](#)», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 32, αριθ. 2, 2020, σ. 370-373.

¹³⁴³ Kelly και Pattison, «[A pandemic of abuses](#)», ό.π. υποσημείωση 1347.

¹³⁴⁴ UNHCR, Εκτελεστική Επιτροπή, [Conclusion on International Protection and Durable Solutions in the Context of a Public Health Emergency](#), Οκτώβριος 2021.

Δεδομένου ότι η υφιστάμενη νομολογία σχετικά με τις πανδημίες είναι περιορισμένη, θεωρείται ότι θα πρέπει να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής για το παρόν θέμα σε σχέση με ό,τι ισχύει συνήθως για ανάλογα πιθανά σενάρια. Μολονότι κρίνεται χρήσιμο να ολοκληρωθεί η κάλυψη της νόσου COVID-19 στο σημείο αυτό, είναι πιθανό τα κύρια σημεία που επισημάνθηκαν να εφαρμόζονται, λίγο πολύ, σε οποιαδήποτε πανδημία.

Στην απαίτηση για τη συνεκτίμηση της ατομικής κατάστασης και των **προσωπικών περιστάσεων** του αιτούντος, θα πρέπει, για παράδειγμα, να λαμβάνονται υπόψη συγκεκριμένες ευπάθειες του αιτούντος που πιθανώς υποδηλώνουν ότι πλήττεται από τα εν λόγω ζητήματα σε μεγαλύτερο βαθμό. Για παράδειγμα, η πιθανή επιστροφή αιτούντος με υποκείμενες παθήσεις και/ή προχωρημένη ηλικία ⁽¹³⁴⁵⁾ ενδέχεται να είναι περισσότερο προβληματική σε σχέση με την επιστροφή νεαρού υγιούς ατόμου, δεδομένης της κατάστασης λόγω της νόσου COVID-19 στη χώρα καταγωγής του.

Λαμβανομένης υπόψη της υποχρέωσης που επιβάλλεται με το άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) για τη συνεκτίμηση των **γενικών περιστάσεων**, θα βοηθήσει τα δικαστήρια η ειδικότερη εξέταση σχετικών επικαιροποιημένων ΠΧΚ που προσδιορίζουν τις περιστάσεις οι οποίες είναι πιθανό να έχουν αντίκτυπο στον κίνδυνο επιστροφής, ιδίως όσον αφορά θέματα υγείας. Οι παράγοντες που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19 είναι πιθανό να προκαλέσουν πολλές δυσκολίες. Ή είναι πιθανό να επιδεινώσουν τις ήδη υπάρχουσες. Όπως αναφέρθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη τον Μάρτιο του 2020, πολλές χώρες που επλήγησαν από τη νόσο COVID-19 «αντιμετώπιζαν ήδη ανθρωπιστική κρίση λόγω συρράξεων, φυσικών καταστροφών και της κλιματικής αλλαγής» ⁽¹³⁴⁶⁾.

Στο σχήμα 10 παρατίθενται παραδείγματα δυσκολιών που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19, στο πλαίσιο των γενικών περιστάσεων, όσον αφορά τις συνθήκες σε χώρα καταγωγής οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες περιστάσεις.

¹³⁴⁵ Ηνωμένα Έθνη, *Policy Brief: The impact of Covid-19 on older persons*, Μάιος 2020.

¹³⁴⁶ Ηνωμένα Έθνη, *COVID-19 Global Humanitarian Response Plan*, 25 Μαρτίου 2020. Βλέπε επίσης Ηνωμένα Έθνη, *Global Humanitarian Response Plan – COVID-19: UN Coordinated Appeal, April-December 2020*, όπου αναφέρεται στη σ. 13 ότι πολλές από τις χώρες που καλύπτονται από την έκκληση «αντιμετωπίζουν ήδη πολλαπλές κρίσεις, φιλοξενούν πρόσφυγες, μετανάστες και εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα, αντιμετωπίζουν επισιτιστική ανασφάλεια και είναι εκτεθειμένες σε κλυδωνισμούς κλιματικής, κοινωνικοοικονομικής και πολιτικής φύσης».

Σχήμα 10: Γενικές περιστάσεις σχετικά με την εξέταση αιτήσεων που αφορούν τη νόσο COVID-19

ανθρωπιστικές κρίσεις λόγω ένοπλης σύρραξης ή γενικευμένης βίας	σύστημα υγείας επιβαρυνμένο ή υπό κατάρρευση	έλλειψη πρόσβασης σε τροφή, φάρμακα, πόσιμο νερό, αποχέτευση, συνθήκες υγιεινής	αναγκαστική διαβίωση υπό συνθήκες συνωστισμού
διαταραχή της άτυπης οικονομίας	παύση της οικονομικής δραστηριότητας	οικονομική ύφεση	αναζήτηση εξιλαστήριων θυμάτων σε συγκεκριμένες κοινότητες με την αιτιολογία ότι είναι φορείς διασποράς του ιού
λήψη μέτρων έκτακτης ανάγκης από κρατικούς υπευθύνους, τα οποία είναι πιθανό να περιλαμβάνουν την απαγόρευση διαδηλώσεων και δημόσιων συναθροίσεων	αυθαίρετη κράτηση υπό άθλιες συνθήκες	δυσανάλογη υποβολή σε καραντίνα για συγκεκριμένα τμήματα του πληθυσμού	καταστολή των πολιτικών αντιπάλων με πρόσχημα τις παραβιάσεις περιορισμών λόγω COVID-19
λογοκρισία στο διαδίκτυο	επεμβατική επιτήρηση	σύλληψη πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος για τη νόσο COVID-19	κλείσιμο σχολείων
περιορισμός της ελεύθερης κυκλοφορίας (γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα εσωτερικών μετακινήσεων για την αποφυγή δίωξης ή σοβαρής βλάβης)	αδυναμία απόκτησης ληξιαρχικών εγγράφων που είναι αναγκαία για την πρόσβαση σε ορισμένα δικαιώματα και ευεργετήματα	αύξηση των γυναικοκτονιών	αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας
στόχευση των διακινούμενων εργαζομένων λόγω φυλετικών διακρίσεων	κλοπή δεδουλευμένων	άρνηση παροχής βοήθειας έκτακτης ανάγκης ή μέτρων οικονομικής στήριξης σε ανιθαγενείς	εσκεμμένη έκθεση πολιτικών κρατουμένων σε χώρους κράτησης που πλήττονται από την έξαρση της νόσου COVID-19

Ανάλογα με τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης, οι εν λόγω παράγοντες ενδέχεται να αυξήσουν τον συνολικό βαθμό του κινδύνου δίωξης ή σοβαρής βλάβης του αιτούντος.

3.5.2. Προστασία προσφύγων

Εάν υποθεθεί ηθελημένη ανθρώπινη ενέργεια, οι **πράξεις δίωξης** ή σοβαρής βλάβης που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19 θα μπορούσαν να λάβουν πολλές μορφές, όπως είναι σαφές από τη συνοπτική παρουσίαση ανωτέρω των προσωπικών και γενικών περιστάσεων. Οι παράγοντες που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19 μπορεί επίσης να επιδεινώσουν τις υπάρχουσες μορφές βλάβης. Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, χρησιμοποιώντας το παράδειγμα διωγμών που στοχεύουν το φύλο, δήλωσε ότι «Η κρίση έχει το πρόσωπο μιας γυναίκας [...] Η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών σε όλες τις μορφές της έχει εκτοξευθεί, από την κακοποίηση στο διαδίκτυο έως την ενδοοικογενειακή βία, την εμπορία ανθρώπων, τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τους γάμους παιδιών» ⁽¹³⁴⁷⁾.

Τα μέτρα που λαμβάνει μια κυβέρνηση, όπως εκείνα που αναφέρει ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών κ. Guterres στην ενότητα 3.5.1 ανωτέρω, είναι πιθανό να οδηγήσουν σε παραβιάσεις βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εμπίπτουν στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή β). Για παράδειγμα, στα εν λόγω μέτρα μπορεί να περιλαμβάνονται η καταστολή των ακτιβιστών της αντιπολίτευσης και των υπέρμαχων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αυξημένες επιθέσεις κατά δημοσιογράφων και ενέργειες για τον περιορισμό της ελευθερίας του λόγου, της λογοκρισίας των μέσων ενημέρωσης και της ανάπτυξης παρεμβατικών εφαρμογών παρακολούθησης ως μέτρων επιτήρησης της δημόσιας τάξης. Οι εν λόγω πράξεις είναι πιθανό να οδηγούν σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης ⁽¹³⁴⁸⁾, το δικαίωμα στην υγεία ⁽¹³⁴⁹⁾ και το δικαίωμα σε ένα ανεκτό επίπεδο διαβίωσης ⁽¹³⁵⁰⁾. Η σώρευση των εν λόγω πράξεων [ακόμη και αν δεν θεωρείται ότι εμπίπτουν στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)], είναι πιθανό να υπερβαίνει το όριο του αρκούντως σοβαρού χαρακτήρα, ώστε να συνιστά πράξη δίωξης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β).

Για να εμπίπτουν οι περιστάσεις μιας συγκεκριμένης υπόθεσης στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), δεν αρκεί να προσδιοριστεί ότι αφορούν ένα ή περισσότερα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτό που πρέπει επίσης να διαπιστωθεί είναι ότι υπάρχει ή θα μπορούσε να υπάρξει παραβίαση. Η επέμβαση σε ανθρώπινο δικαίωμα ισοδυναμεί με παραβίαση μόνο εάν δεν συνιστά περιορισμό του εν λόγω δικαιώματος που επιτρέπεται να επιβάλλεται σύμφωνα με το άρθρο 52 παράγραφος 1 του Χάρτη της ΕΕ ⁽¹³⁵¹⁾. Το άρθρο 52 παράγραφος 1 ορίζει ότι κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών του Χάρτη πρέπει να «προβλέπεται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών» και «τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και

¹³⁴⁷ Kelly και Pattison, «[A pandemic of abuses](#)», ό.π. υποσημείωση [1347](#).

¹³⁴⁸ Βλέπε, για παράδειγμα, άρθρο 11 του Χάρτη της ΕΕ και άρθρο 10 της ΕΣΔΑ.

¹³⁴⁹ Άρθρο 12 παράγραφος 1 του ICESCR: «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε προσώπου να απολαμβάνει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο σωματικής και ψυχικής υγείας». Βλέπε επίσης UNHRC, απόψεις της 24ης Ιουλίου 2018, *Nell Toussaint κατά Καναδά*, αριθ. 2348/2014, CCPR/C/123/D/2348/2014, σκέψη 11. Δυνάμει του άρθρου 12 παράγραφος 2 στοιχείο γ) του ICESCR, οι κυβερνήσεις υποχρεούνται να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για τη διασφάλιση «[τ]ης προφύλαξης και θεραπείας επιδημικών, ενδημικών, επαγγελματικών και άλλων ασθενειών και της καταπολέμησης αυτών». Βλέπε επίσης Επιτροπή ICESCR, [General Comment No 14 \(2000\) — The right to the highest attainable standard of health \(article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights\)](#), της 11ης Αυγούστου 2000, E/C.12/2000/4, παράγραφος 16 (η οποία αναφέρεται συγκεκριμένα σε επιδημίες κ.λπ.) και παραγράφους 28-45 (οι οποίες αναφέρονται στις υποχρεώσεις των κρατών στο πλαίσιο του δικαιώματος στην υγεία).

¹³⁵⁰ ΓΣΗΕ, [Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#), 10 Δεκεμβρίου 1948, άρθρο 25 παράγραφος 1· και άρθρο 11 του ICESCR.

¹³⁵¹ Βλέπε δικαστική ανάλυση, ενότητα 1.4.2.2 σχετικά με τη σοβαρή παραβίαση.

ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων».

Τα δικαιώματα της ΕΣΔΑ μπορεί να είναι συναφή για την ερμηνεία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προβλέπονται στον Χάρτη της ΕΕ εάν τα δικαιώματα του Χάρτη της ΕΕ αντιστοιχούν σε εκείνα που κατοχυρώνονται σε οποιοδήποτε από τα άρθρα της ΕΣΔΑ ⁽¹³⁵²⁾. Όπως υπενθύμισε το ΔΕΕ στην απόφασή του για την υπόθεση MP, «συμφώνως προς το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, εφόσον τα δικαιώματα που κατοχυρώνει το άρθρο 4 του Χάρτη αντιστοιχούν σε αυτά που κατοχυρώνει το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, η έννοια και η εμβέλεια των εν λόγω δικαιωμάτων είναι οι ίδιες με αυτές που τους προσδίδει το εν λόγω άρθρο 3 της ΕΣΔΑ» ⁽¹³⁵³⁾. Παρομοίως, το ΔΕΕ έχει καταστήσει σαφές ότι το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια που προβλέπονται στο άρθρο 6 του Χάρτη της ΕΕ αντιστοιχούν στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ και ότι οι περιορισμοί που μπορούν νομίμως να επιβληθούν στην άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με την πρώτη εκ των διατάξεων αυτών δεν μπορούν να υπερβαίνουν εκείνους που επιτρέπονται από την ΕΣΔΑ βάσει του γράμματος της δεύτερης εκ των ως άνω διατάξεων ⁽¹³⁵⁴⁾.

Επισημαίνεται ότι το άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της ΕΣΔΑ επιτρέπει τη στέρηση της ελευθερίας «εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ατόμων δυναμένων να μεταδώσωσι μεταδοτική ασθένεια», υπό την προϋπόθεση ότι η κράτηση αυτή πραγματοποιείται «συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν» ⁽¹³⁵⁵⁾. Ωστόσο, σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, η «νομιμότητα» της κράτησης προσώπων «δυναμένων να μεταδώσωσι μεταδοτική ασθένεια» εξαρτάται από τη διαπίστωση ότι 1) η διασπορά της μεταδοτικής ασθένειας είναι επικίνδυνη για τη δημόσια υγεία ή τη δημόσια ασφάλεια· και 2) η κράτηση του προσώπου που έχει προσβληθεί από την ασθένεια αποτελεί την έσχατη λύση για την πρόληψη της διασποράς της νόσου, διότι εξετάστηκαν λιγότερο αυστηρά μέτρα και κρίθηκαν ανεπαρκή για τη διασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος. Εάν δεν πληρούνται τα κριτήρια αυτά, δεν υπάρχει νόμιμη βάση για τη στέρηση της ελευθερίας ⁽¹³⁵⁶⁾. Επιπλέον, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι οι σωφρονιστικές αρχές έχουν θετική υποχρέωση να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη της μετάδοσης μεταδοτικών νόσων ⁽¹³⁵⁷⁾.

¹³⁵² Άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2009, Elgafaji, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 28.

¹³⁵³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, MP, ό.π. υποσημείωση 34, σκέψη 37. Άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ: «Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση». Η εν λόγω διατύπωση είναι ίδια με εκείνη του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, το οποίο παρατίθεται στην υποσημείωση 56 ανωτέρω).

¹³⁵⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2016, JN κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, σκέψη 47. Το ΔΕΕ επισήμανε περαιτέρω ότι το άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ «σκοπό έχει να διασφαλίσει την αναγκαία συνοχή μεταξύ του Χάρτη και της ΕΣΔΑ, “χωρίς αυτό να θίγει την αυτονομία του δικαίου της Ένωσης και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης”».

¹³⁵⁵ Ανεξάρτητα από το αν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 6 του Χάρτη της ΕΕ συνιστούν βασικό δικαίωμα, το τελικό κριτήριο που προβλέπεται στο άρθρο 9 απαιτεί η παραβίαση να είναι αρκούντως σοβαρή.

¹³⁵⁶ ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2005, Enhorn κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 56529/00, CE:ECHR:2005:0125JUD005652900, σκέψη 44.

¹³⁵⁷ ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2016, Cătălin Eugen Micu κατά Ρουμανίας, προσφυγή αριθ. 55104/13, CE:ECHR:2016:0105JUD005510413 στην οποία γίνεται παραπομπή στη σκέψη 56 της απόφασης του ΕΔΔΑ, Jeladze κατά Γεωργίας, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2012, προσφυγή αριθ. 1871/08, CE:ECHR:2012:1218JUD000187108, σκέψη 44, στην οποία αναφέρεται ότι «η τριετής καθυστέρηση της υποβολής του αιτούντος σε προσυμπτωματικό έλεγχο για ηπατίτιδα C συνιστά αμέλεια του κράτους όσον αφορά τις γενικές υποχρεώσεις του να λαμβάνει αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη της μετάδοσης της ηπατίτιδας C ή άλλων μεταδοτικών νόσων στις φυλακές». Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, 2021, Feilazoo κατά Μάλτας, ό.π. υποσημείωση 954, σκέψεις 92-93. Σε υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιον του ΕΔΔΑ Hafeez κατά Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία κοινοποιήθηκε στις 24 Μαρτίου 2020, το δικαστήριο πρέπει να εξετάσει αν ο προσφεύγων, σε περίπτωση έκδοσής του στις Ηνωμένες Πολιτείες, θα διέτρεχε τον κίνδυνο να του επιβληθεί ποινή ισόβιας κάθειρξης χωρίς αναστολή κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και αν, λαμβανομένης υπόψη της πανδημίας COVID-19 που βρισκόταν σε εξέλιξη, θα υπήρχε πραγματικός κίνδυνος παράβασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ λόγω των συνθηκών κράτησης κατά την άφιξή του.

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί όσον αφορά την ερμηνεία που πρέπει να εφαρμόζεται για το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) για υποθέσεις δήλωσης δημοσίου κινδύνου από τη χώρα καταγωγής. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο 15 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ απαιτεί οι παρεκκλίσεις που περιλαμβάνουν περιορισμούς δικαιωμάτων για λόγους δημόσιας υγείας ή εθνικού κινδύνου να είναι νόμιμες, αναγκαίες και αναλογικές. Αυτό συνεπάγεται ότι περιορισμοί, όπως η υποχρεωτική καραντίνα ή η απομόνωση των συμπτωματικών ατόμων πρέπει, τουλάχιστον, να εφαρμόζονται σύμφωνα με τον νόμο. Τα εν λόγω μέτρα έκτακτης ανάγκης πρέπει να λαμβάνονται «εν τω απαιτούμένω υπό της καταστάσεως απολύτως αναγκαίω ορίω, και υπό τον όρον όπως τα μέτρα ταύτα μη αντιτίθενται εις τας άλλας υποχρεώσεις τας απορρεούσας εκ του διεθνούς δικαίου» (άρθρο 15 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ). Επιπλέον, πρέπει να επιδιώκουν θεμιτό σκοπό, να βασίζονται σε επιστημονικά στοιχεία, να είναι αναλογικά για την επίτευξη του σκοπού αυτού, να μην είναι αυθαίρετα ούτε να εισάγουν διακρίσεις κατά την εφαρμογή τους, να έχουν περιορισμένη διάρκεια, να σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και να υπόκεινται σε επανεξέταση ⁽¹³⁵⁸⁾. Βλέπε ενότητα [1.4](#) ανωτέρω.

Όπως και στις υποθέσεις που αφορούν περιβαλλοντικούς κινδύνους, ένα σημαντικό ζήτημα που μπορεί να προκύψει σε υποθέσεις που σχετίζονται με την πανδημία είναι το αν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει **υπεύθυνος δίκης ή σοβαρής βλάβης** κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Όπως επισήμανε το ΔΕΕ στην υπόθεση *M'Bodj*, για να διαπιστωθεί η ύπαρξη υπευθύνου σοβαρής βλάβης, πρέπει να αποδεικνύεται ότι «οι βλάβες αυτές [...] απορρέουν από συμπεριφορά τρίτου και δεν μπορούν, κατά συνέπεια, να αποτελούν απλώς και μόνο συνέπεια των γενικών ανεπαρκειών του συστήματος υγείας της χώρας καταγωγής» ⁽¹³⁵⁹⁾.

Στη βάση αυτή, το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, για παράδειγμα, απέρριψε αιτήσεις διεθνούς προστασίας επικαλούμενες την επιδημία του ιού Έμπολα στη Γουινέα και τη Λιβερία ⁽¹³⁶⁰⁾. Ορισμένοι θεωρούν ότι η πανδημία COVID-19 προσομοιάζει με καταστροφή που δεν μπορεί να αποδοθεί σε πράξεις των υπευθύνων, όπως περιγράφονται στο άρθρο 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹³⁶¹⁾. Ωστόσο, όπως καταδεικνύεται σαφώς από τα παραδείγματα που παρατέθηκαν προηγουμένως στο σχήμα 10 ανωτέρω, οι κρατικοί ή μη κρατικοί υπεύθυνοι είναι πιθανό να χρησιμοποιήσουν την πανδημία ως πρόσχημα για τη στόχευση πολιτικών αντιπάλων. Οι κρατικοί υπεύθυνοι μπορεί να υποβάλλουν εσκεμμένα τους πολιτικούς τους αντιπάλους σε καταστάσεις έκθεσης σε ιδιαίτερα μολυσματικά περιβάλλοντα, για παράδειγμα σε ορισμένες φυλακές στις οποίες συμπεριλαμβάνονται χώροι κράτησης που προορίζονται για καραντίνα λόγω της νόσου

¹³⁵⁸ Βλέπε Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, *The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights*, 28 Σεπτεμβρίου 1984, E/CN.4/1985/4, παράρτημα· ΕΔΔΑ, *Guide on Article 15 ECHR: Derogation in Time of Emergency*, ό.π. υποσημείωση 206· UNHRC, *General Comment No 29, States of emergency (Article 4)*, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31 Αυγούστου 2001· και/ή OHCHR, *Emergency Measures and Covid-19: Guidance*, 27 Απριλίου 2020.

¹³⁵⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 35.

¹³⁶⁰ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 14ης Απριλίου 2015, αριθ. 143.271· και RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015, αριθ. 141.258.

¹³⁶¹ Για σχετική συζήτηση, βλέπε, για παράδειγμα, Ritchie, L. και Duane, G., «*Considering COVID-19 through the Lens of Hazard and Disaster Research*», *Social Sciences*, τόμος 10, αριθ. 7, 2021, σ. 248.

COVID-19 ⁽¹³⁶²⁾. Είναι πιθανό να στερούν εσκεμμένα την πρόσβαση σε εμβόλια και/ή φάρμακα απαραίτητα για τη θεραπεία της νόσου COVID-19 σε πάσχοντες που προέρχονται από ορισμένες κοινότητες ή εθνοτικές ομάδες.

Οι μη κρατικοί υπεύθυνοι μπορούν να συνιστούν υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης, εάν το κράτος δεν επιθυμεί ή δεν είναι σε θέση να προστατεύσει τα άτομα από πράξεις όπως η παράνομη κλοπή εμβολίων τα οποία προορίζονται για διανομή σε κοινότητα που διατρέχει υψηλό κίνδυνο νοσηλείας λόγω της νόσου COVID-19.

Για την αξιολόγηση του **βάσιμου φόβου** θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η τρέχουσα κατάσταση, ex nunc. Ωστόσο, η μελλοντοστρεφής αξιολόγηση του κινδύνου δεν πρέπει να βασίζεται σε αδικαιολόγητες εικασίες. Σε υπόθεση που αφορούσε ανιθαγενή Παλαιστίνιο από τη Γάζα, το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών ακύρωσε την απόφαση και του χορήγησε το καθεστώς πρόσφυγα, αποφαινόμενο ότι το Γραφείο Αρωγής και Έργων των Ηνωμένων Εθνών για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Εγγύς Ανατολή πλέον δεν παρείχε αποτελεσματική συνδρομή στη Γάζα και ότι η πανδημία COVID-19 προσέθετε περισσότερες δυσκολίες. Η αποφαινόμενη αρχή δήλωσε ότι τον Απρίλιο επρόκειτο να πραγματοποιηθεί διεθνές συνέδριο, ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα επανέφεραν τη χρηματοδοτική τους στήριξη και ότι το τέλος της πανδημίας θα βελτιώνει την κατάσταση στο μέλλον. Ωστόσο, το δικαστήριο επισήμανε ότι τα γεγονότα αυτά δεν είχαν καμία επίπτωση στην αξιολόγηση της υπόθεσης, η οποία έπρεπε να γίνει με βάση την πραγματική και την τρέχουσα κατάσταση στην εν λόγω περιοχή, και όχι με βάση μελλοντικά μη πιθανά γεγονότα ⁽¹³⁶³⁾.

Το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών επιλήφθηκε επίσης της υπόθεσης Αφγανού υπηκόου ο οποίος ισχυρίστηκε, στη δεύτερη αίτησή του για διεθνή προστασία, ότι υπήρχε πραγματικός κίνδυνος να μολυνθεί από τη νόσο COVID-19 κατά την επιστροφή στη χώρα καταγωγής του ⁽¹³⁶⁴⁾. Το δικαστήριο έκρινε ότι ο κίνδυνος αυτός είναι αμιγώς υποθετικός, δεδομένου ότι ο προσφεύγων δεν παρείχε καμία πληροφορία για τις σχετικές προσωπικές περιστάσεις ούτε, επιπλέον, προσδιόριζε τους λόγους για τους οποίους θα διέτρεχε ατομικά κίνδυνο σοβαρής βλάβης ως αποτέλεσμα της πανδημίας.

Όσον αφορά τους **λόγους δίωξης** [άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιאτύπωση)], η πανδημία μπορεί να αποτελεί στοιχείο των πράξεων κρατικών ή μη κρατικών υπευθύνων που συμβάλλει στη στόχευση ατόμων λόγω διακρίσεων που βασίζονται στη φυλή, τη θρησκεία, την ιθαγένεια, την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή των πολιτικών πεποιθήσεων. Οι διαχωριστικές γραμμές που έχουν δημιουργήσει ο ρατσισμός, ο στιγματισμός, η ξενοφοβία, η αναζήτηση εξιλαστήριων θυμάτων, η περιθωριοποίηση κ.λπ. μπορεί να ενταθούν από τον αντίκτυπο της πανδημίας στη χώρα καταγωγής, ιδίως σε καταστάσεις στις οποίες ορισμένες ομάδες μπορεί να θεωρηθούν πρωτίστως ως υπεύθυνες για τη διάδοση ή την αρχική μετάδοση του ιού. Σχετικά με την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα θα μπορούσε να αποτελεί ομάδα ατόμων η οποία, για παράδειγμα, θεωρείται πηγή μετάδοσης του ιού.

¹³⁶² Παρόλο που δεν πρόκειται για υπόθεση ασύλου, βλέπε ΕΔΔΑ, 2021, *Feilazoo κατά Μάλτας*, ό.π. υποσημείωση 954, στην οποία κρίθηκε παράνομη η κράτηση του προσφεύγοντος δυνάμει του άρθρου 5 παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, και ένας λόγος ήταν η αδικαιολόγητη τοποθέτησή του σε τμήμα του χώρου κράτησης που προοριζόταν για καραντίνα λόγω της νόσου COVID-19, γεγονός που εξέθεσε την υγεία του σε κίνδυνο.

¹³⁶³ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2021, αριθ. 249.930 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

¹³⁶⁴ RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 15ης Ιουλίου 2020, αριθ. 238.596 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

Όσον αφορά την **εγχώρια προστασία** [άρθρο 8 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], η πανδημία COVID-19 μπορεί να αποτελέσει κρίσιμο στοιχείο για την αξιολόγηση του αν ο αιτών μπορεί νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει σε άλλο τμήμα της χώρας και αν μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί εκεί προκειμένου να λάβει προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης που αντιμετωπίζει στην περιοχή καταγωγής του. Κατά την πανδημία, πολλές χώρες επέβαλλαν περιορισμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία και, ως αποτέλεσμα, υπάρχει μεγαλύτερη απροθυμία στα εναλλακτικά τμήματα της χώρας για την παροχή καταφυγίου σε πρόσωπα που προσπαθούν να διαφύγουν από την περιοχή καταγωγής τους λόγω βλάβης ⁽¹³⁶⁵⁾. Κρίσεις τέτοιου είδους συχνά μπορεί να περιορίσουν περαιτέρω την ικανότητα ειδικότερα των γυναικών και των κοριτσιών να διαφύγουν από καταστάσεις κατάχρησης, όπως η ενδοοικογενειακή βία και/ή η εμπορία ανθρώπων. Εξαιτίας των εν λόγω κρίσεων, τα θύματα είναι πιθανό να βρεθούν σε περιβάλλον που στερείται κατάλληλης πρόσβασης σε υπηρεσίες όπως εκείνες που παρέχουν ασφαλές καταφύγιο από τους δράστες.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα στο οποίο οι παράγοντες που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19 είναι πιθανό να επηρεάσουν αίτηση που βασίζεται, εν όλω ή εν μέρει, σε **ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου** [άρθρο 5 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] είναι η περίπτωση αιτούντων που κατά την αναχώρησή τους η χώρα καταγωγής τους δεν είχε πληγεί ιδιαίτερα από τη νόσο COVID-19, αλλά πλέον πλήττεται σφόδρα.

3.5.3. Επικουρική προστασία

Εάν ο αιτών διεθνή προστασία ο οποίος έχει εγείρει, μεταξύ άλλων, ζητήματα σχετικά με τη νόσο COVID-19 δεν είναι σε θέση να αποδείξει βάσιμο φόβο δίωξης για λόγο που προβλέπεται στο άρθρο 10 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), θα πρέπει να εξετάζεται εάν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστεί ως δικαιούχος επικουρικής προστασίας.

Οι λόγοι υγείας για τους οποίους οι αιτούντες δικαιούνται επικουρικής προστασίας εξετάστηκαν λεπτομερώς στην ενότητα 2.4.3.5.3. Η σοβαρή βλάβη δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) «πρέπει να απορρέει από συμπεριφορά τρίτου και δεν μπορεί κατά συνέπεια, να αποτελέσει απλώς και μόνο συνέπεια των γενικών ανεπαρειών του συστήματος υγείας της χώρας καταγωγής». Η αιτιολογική σκέψη 35 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρει ότι «Οι κίνδυνοι στους οποίους εκτίθεται εν γένει ο πληθυσμός ή τμήμα του πληθυσμού μιας χώρας δεν συνιστούν συνήθως, αυτοί καθαυτοί, προσωπική απειλή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως σοβαρή βλάβη». Επιπλέον, όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ στην υπόθεση M'Bodj, το άρθρο 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση):

«Απαγορεύει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ διατάξεις που χορηγούν το προβλεπόμενο από την οδηγία καθεστώς της επικουρικής προστασίας σε υπήκοο τρίτης χώρας πάσχοντα από σοβαρή ασθένεια λόγω του κινδύνου επιδεινώσεως της καταστάσεως της υγείας του συνεπεία της ελλείψεως κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής στη χώρα καταγωγής, καθόσον τέτοιου είδους διατάξεις δεν συνάδουν με τη συγκεκριμένη οδηγία» ⁽¹³⁶⁶⁾.

¹³⁶⁵ Περιφερειακό δικαστήριο της Suceava (Ρουμανία), απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2020, αριθ. 39/2020 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Το δικαστήριο επισήμανε ότι, για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19, η κυβέρνηση του Ιράκ είχε επιβάλει το κλείσιμο ορισμένων κυβερνείων, συμπεριλαμβανομένου του κυβερνείου της πόλης καταγωγής των προσφευγόντων και προκάλεσε ταξιδιωτικές δυσχέρειες για τις πτήσεις από τα διεθνή αεροδρόμια Erbil και Sulaymaniyah.

¹³⁶⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, M'Bodj, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψεις 35-36 και 42-43.

Ο ισχυρισμός του αιτούντος διεθνή προστασία ότι η κατάσταση του έχει επιδεινωθεί ή ότι υπάρχει κίνδυνος επιδείνωσης της κατάστασής του ο οποίος απορρέει από την ανυπαρξία κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής στη χώρα καταγωγής του, δεν αρκεί προκειμένου να χορηγηθεί η επικουρική προστασία, εκτός εάν πρόκειται για σοβαρή ασθένεια και «εκτός αν απορρέει από την εκ προθέσεως άρνηση χορηγήσεως ιατρικής περιθάλψεως στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας»⁽¹³⁶⁷⁾.

Σύμφωνα με την καθοδήγηση του ΔΕΕ, τα τσεχικά περιφερειακά δικαστήρια, παραπέμποντας στην υπόθεση M'Bodj, έκριναν ότι η διεθνή προστασία δεν αποτελεί νομική πράξη που διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητα του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, εκτός εάν ο κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης εξαιτίας ανεπαρκούς υγειονομικής περίθαλψης στη χώρα καταγωγής οφείλεται σε συστηματική άρνηση χορήγησης της εν λόγω περίθαλψης στον αιτούντα⁽¹³⁶⁸⁾.

Οι παράγοντες που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19 μπορεί επιπλέον να είναι συναφείς για περιπτώσεις που δεν αφορούν θέματα υγείας. Για παράδειγμα, το Περιφερειακό δικαστήριο της Suceava στη Ρουμανία αποφάνθηκε ότι θα έπρεπε να χορηγηθεί επικουρική προστασία σε οικογένεια με ανήλικα παιδιά από το Ιράκ. Το δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως δίωξη ο φόβος των προσφευγόντων, ωστόσο διαπίστωσε ότι υπήρχε κατάσταση γενικού κινδύνου στο κεντρικό τμήμα του Ιράκ. Η πανδημία ήταν μεταξύ των παραγόντων που θεωρήθηκαν σημαντικοί για την απόφασή του δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Το δικαστήριο παρέπεμψε σε έκκληση της UNHCR στα κράτη να αποφύγουν τον αναγκαστικό επαναπατρισμό προσώπων στις περιοχές καταγωγής τους στο Ιράκ οι οποίες στο παρελθόν βρίσκονταν υπό τον έλεγχο του Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ και της Συρίας (ISIS) ή συνεχιζόταν η παρουσία του ISIS εκεί όσον αφορά τις εκτεταμένες καταστροφές και φθορές σε κατοικίες, βασικές υποδομές και γεωργικές εκτάσεις· την περιορισμένη πρόσβαση σε μέσα βιοπορισμού και βασικές υπηρεσίες· τη ρύπανση σε οικίες και εδάφη από εκρηκτικά κατάλοιπα πολέμου· τις εντάσεις μεταξύ κοινοτήτων που βρισκόταν σε εξέλιξη, συμπεριλαμβανομένων αντιποίνων εναντίον αμάχων για τους οποίους υπήρχαν υποψίες ότι υποστήριζαν το ISIS· και την ανασφάλεια σε τοπικό επίπεδο. Αναφέρθηκε επίσης στη συμβουλή της UNHCR να αποφύγουν τον αναγκαστικό επαναπατρισμό προσώπων σε άλλα τμήματα του Ιράκ, εάν διέτρεχαν τον κίνδυνο να μην έχουν δυνατότητα πρόσβασης και/ή διαμονής στις εν λόγω περιοχές ή εάν θα οδηγούνταν τελικά στην επιλογή να επιστρέψουν στην περιοχή καταγωγής τους⁽¹³⁶⁹⁾. Το δικαστήριο επισήμανε ότι, για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19, η κυβέρνηση του Ιράκ είχε επιβάλει το κλείσιμο ορισμένων κυβερνείων, συμπεριλαμβανομένου του κυβερνείου της πόλης καταγωγής των προσφευγόντων και προκάλεσε ταξιδιωτικές δυσχέρειες για τις πτήσεις από τα διεθνή αεροδρόμια Erbil και Sulaymaniyah. Πέραν της γενικής κατάστασης ανασφάλειας και του βαθμού του εκτοπισμού, ελήφθησαν υπόψη οι προσωπικές περιστάσεις των προσφευγόντων. Οι εν λόγω περιστάσεις αφορούσαν το γεγονός ότι επρόκειτο για

¹³⁶⁷ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, M'Bodj, ό.π. υποσημείωση 52, σκέψη 36.

¹³⁶⁸ Περιφερειακό Δικαστήριο Πράγας (Krajský soud v Praze) (Τσεχία), απόφαση της 13ης Μαρτίου 2020, αριθ. 53, Az 2/2019· Περιφερειακό Δικαστήριο Πράγας (Krajský soud v Praze) (Τσεχία), απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2020, αριθ. 53, Az 13/2019· και δημοτικό δικαστήριο Πράγας (Městský soud v Praze) (Τσεχία), απόφαση της 6ης Απριλίου 2020, αριθ. 2, Az 20/2018. Η κρίση αυτή διατυπώθηκε σε σχέση με αιτήσεις στις οποίες οι αιτούντες ισχυρίστηκαν ότι ήταν πιθανό να υποβληθούν σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση στις χώρες καταγωγής τους ως συνέπεια της πανδημίας COVID-19.

¹³⁶⁹ Περιφερειακό δικαστήριο της Suceava (Ρουμανία), απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2020, αριθ. 39/2020 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

μια ολόκληρη οικογένεια, την ειδική κατάσταση των παιδιών, το γεγονός ότι ήταν ευάλωτα άτομα, πληροφορίες σχετικά με τις συνέπειες της πανδημίας COVID-19 και τους κινδύνους που συνδέονται με αυτήν ⁽¹³⁷⁰⁾.

Τον Αύγουστο του 2021, το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο της Αυστρίας, αποφάσισε να χορηγήσει επικουρική προστασία σε Αφγάνο αιτούντα λόγω της επιδείνωσης της κατάστασης ασφάλειας στο Αφγανιστάν και της αστάθειας και των κακών συνθηκών διαβίωσης, σε συνδυασμό με την κατάσταση λόγω της νόσου COVID-19 στη χώρα και τους συναφείς κινδύνους για την υγεία και την περιορισμένη πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη ⁽¹³⁷¹⁾.

Όπως προαναφέρθηκε, εκείνοι που βασίζουν τις αιτήσεις τους σε θέματα υγείας δεν θα είναι σε θέση να αποδείξουν ότι δικαιούνται επικουρική προστασία βάσει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), εκτός εάν είναι σε θέση να αποδείξουν «την εκ προθέσεως άρνηση χορηγήσεως ιατρικής περιθάλψεως» από υπευθύνους σοβαρής βλάβης ⁽¹³⁷²⁾. Ωστόσο, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μπορούν να εξακολουθήσουν να προστατεύονται από την απομάκρυνση, την απέλαση ή την έκδοση (εκτός του πεδίου εφαρμογής της διεθνούς προστασίας), σε περίπτωση που υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι θα αντιμετωπίσουν πραγματικό κίνδυνο να υποστούν στη χώρα προορισμού μεταχείριση η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 4 και άρθρο 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ ⁽¹³⁷³⁾. Όπως αποφάνθηκε το ΔΕΕ στην υπόθεση M'Bodj:

«απαγορεύει περί απομακρύνσεως αλλοδαπού που πάσχει από σοβαρή σωματική ή ψυχική ασθένεια προς χώρα στην οποία τα μέσα αντιμετώπισης της ασθένειας αυτής είναι λιγότερο αποτελεσματικά σε σχέση με τα διαθέσιμα στο συγκεκριμένο κράτος ενδέχεται να προσκρούει στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, ήτοι όταν συντρέχουν σοβαροί ανθρωπιστικοί λόγοι κατά της απελάσεως» ⁽¹³⁷⁴⁾.

Η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αξιολόγηση όσον αφορά την αρχή της μη επαναπροώθησης αναφέρεται στην ενότητα [2.4.3.5.3](#) ανωτέρω.

Στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την προστασία των προσφύγων και την επικουρική προστασία, ορισμένα κράτη μέλη προβλέπουν τη χορήγηση διαφορετικού ανθρωπιστικού καθεστώτος σε αιτούντες που αντιμετωπίζουν διάφορους κινδύνους, στους οποίους μπορεί να περιλαμβάνεται η σοβαρή κατάσταση λόγω της νόσου COVID-19 στη χώρα καταγωγής σε περίπτωση επιστροφής τους ⁽¹³⁷⁵⁾.

¹³⁷⁰ Ο.π.

¹³⁷¹ Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση της 18ης Αυγούστου 2021, αριθ. [W228 2241306-1](#), AT:BVWG:2021:W228.2241306.1.00 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα). Βλέπε επίσης CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), 2021, *M. S.*, αριθ. 20029676, ό.π. υποσημείωση [737](#), στην οποία η επιδείνωση της κατάστασης λόγω της νόσου COVID-19 ήταν ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν στην απόφαση του CNDA ότι σε περίπτωση επιστροφής αιτούντα από το Mali ήταν πιθανό να εκτεθεί σε αδιάκριτη άσκηση βίας.

¹³⁷² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση [34](#), σκέψη 51.

¹³⁷³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση [34](#), σκέψη 44.

¹³⁷⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2014, *M'Bodj*, ό.π. υποσημείωση [52](#), σκέψη 39. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2018, *MP*, ό.π. υποσημείωση [34](#), σκέψη 43.

¹³⁷⁵ Βλέπε επίσης «[Ευνοϊκότερες διατάξεις \(άρθρο 3\)](#)» ανωτέρω.

Μέρος 4. Καθεστώς πρόσφυγα και καθεστώς επικουρικής προστασίας

Στο παρόν μέρος εξετάζονται ερωτήματα σχετικά με το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας, τη σχέση μεταξύ των δύο αυτών καθεστώτων και την κατάσταση των μελών της οικογένειας που συνοδεύουν τον αιτούντα. Παρόλο που υπάρχουν διαφορές ως προς το περιεχόμενο μεταξύ του καθεστώτος πρόσφυγα και του καθεστώτος επικουρικής προστασίας, υπάρχουν επίσης κοινά στοιχεία.

Το μέρος 4 αποτελείται από τρεις ενότητες, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα 52.

Πίνακας 52: Διάρθρωση του μέρους 4

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
<u>4.1</u>	Καθεστώς πρόσφυγα	<u>327</u>
<u>4.2</u>	Καθεστώς επικουρικής προστασίας	<u>340</u>
<u>4.3</u>	Σχέση μεταξύ καθεστώτος πρόσφυγα και καθεστώτος επικουρικής προστασίας	<u>345</u>

4.1. Καθεστώς πρόσφυγα

Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται ειδικά στην έννοια του καθεστώτος πρόσφυγα, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων και των ευεργετημάτων που χορηγούνται στους πρόσφυγες (ενότητα 4.1.1), και στην κατάσταση των μελών της οικογένειας ενός πρόσφυγα τα οποία δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για να τους χορηγηθεί το καθεστώς πρόσφυγα πρωτογενώς (ενότητα 4.1.2). Περιλαμβάνει δύο υποενότητες, όπως παρατίθενται στον πίνακα 53.

Πίνακας 53: Διάρθρωση της ενότητας 4.1

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
<u>4.1.1</u>	Καθεστώς πρόσφυγα (άρθρο 13)	<u>327</u>
<u>4.1.2</u>	Μέλη της οικογένειας πρόσφυγα τα οποία δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα [άρθρο 2 στοιχείο ι) και άρθρο 23]	<u>333</u>

4.1.1. Καθεστώς πρόσφυγα (άρθρο 13)

Η ενότητα 4.1.1 εξετάζει τρία ζητήματα, όπως παρατίθεται στον πίνακα 54.

Πίνακας 54: Διάρθρωση της ενότητας 4.1.1

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
<u>4.1.1.1</u>	Ορισμός του καθεστώτος πρόσφυγα	<u>328</u>
<u>4.1.1.2</u>	Αναγνωριστικός χαρακτήρας του καθεστώτος πρόσφυγα	<u>330</u>
<u>4.1.1.3</u>	Καθεστώς πρόσφυγα, άδεια διαμονής και διεθνής προστασία	<u>331</u>

4.1.1.1. Ορισμός του καθεστώτος πρόσφυγα

Το άρθρο 13 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη χορηγούν το καθεστώς πρόσφυγα σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III». Όπως επιβεβαίωσε το ΔΕΕ στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση *HT* ⁽¹³⁷⁶⁾, πρόκειται για **διάταξη αναγκαστικού δικαίου** της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Προβλέπει ένα εκτελεστό δικαίωμα για τον ενδιαφερόμενο και πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με το κεφάλαιο II (αξιολόγηση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας) και το κεφάλαιο III (αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Επιπροσθέτως, από το ιστορικό της κατάρτισης του άρθρου 13 και του κεφαλαίου IV της ΟΕΑΑ καταδεικνύεται ότι το καθεστώς πρόσφυγα συνεπάγεται ορισμένα δικαιώματα και ευεργετήματα. Σκοπός ήταν η χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα να ισχύει για όλες τις δημόσιες αρχές του εκάστοτε κράτους μέλους και να αποτρέπει την έκδοση αντιφατικών αποφάσεων επί του ζητήματος αυτού ⁽¹³⁷⁷⁾.

Το άρθρο 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) διακρίνει μεταξύ της **ιδιότητας του «πρόσφυγα»** [η οποία ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο δ)] και του **«καθεστώτος πρόσφυγα»** [το οποίο ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ε)] ⁽¹³⁷⁸⁾. Όσον αφορά το άρθρο 2 στοιχείο δ), το ΔΕΕ επισήμανε στις υποθέσεις *M, X και X* ότι «εντός του όλου συστήματος που καθιερώνεται με την [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)], ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος πληροί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του κεφαλαίου III της οδηγίας έχει, εξ αυτού και μόνον του λόγου, την ιδιότητα του πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της εν λόγω οδηγίας και του άρθρου 1, Α, της Συμβάσεως [για τους Πρόσφυγες]» ⁽¹³⁷⁹⁾.

Αντιθέτως, το «καθεστώς πρόσφυγα» όπως ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ε) δεν αφορά το τι συνιστά πρόσφυγα, αλλά αφορά την αναγνώριση ⁽¹³⁸⁰⁾. Προβλέπει τα ακόλουθα:

Άρθρο 2 στοιχείο ε) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

«καθεστώς πρόσφυγα», η εκ μέρους κράτους μέλους αναγνώριση υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ως πρόσφυγα.

Ως εκ τούτου, ο όρος αναφέρεται στο καθεστώς που χορηγείται μέσω επίσημης αναγνώρισης από κράτος μέλος βάσει των κριτηρίων που καθορίζονται στην ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Κατά συνέπεια, ο ενδιαφερόμενος «απολαύει του συνόλου των δικαιωμάτων και των πλεονεκτημάτων που προβλέπονται στο κεφάλαιο VII της οδηγίας» ⁽¹³⁸¹⁾.

Η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) διακρίνει επίσης μεταξύ των κριτηρίων για την **ιδιότητα του «πρόσφυγα»** (τα οποία παρατίθενται στο κεφάλαιο III της εν λόγω οδηγίας) και των

¹³⁷⁶ ΔΕΕ, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, *HT κατά Land Baden-Württemberg*, C-373/13, EU:C:2015:413 (στο εξής ΔΕΕ, 2015, *HT*), σκέψη 63.

¹³⁷⁷ Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186, σ. 7.

¹³⁷⁸ Από το ιστορικό της κατάρτισης της ΟΕΑΑ επιβεβαιώνεται ότι ο όρος «καθεστώς πρόσφυγα» αναφέρεται σε καθεστώς το οποίο ένα κράτος μέλος χορηγεί σε πρόσωπο που είναι πρόσφυγας και γίνεται δεκτό υπό την ιδιότητα αυτή στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους. Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση*, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, άρθρο 2 στοιχείο δ).

¹³⁷⁹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *M, X και X*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψη 86.

¹³⁸⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *M, X και X*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψη 85.

¹³⁸¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *M, X και X*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψεις 79-92, ιδίως σκέψη 91.

δικαιωμάτων που απορρέουν από τη **χορήγηση του «καθεστώτος πρόσφυγα»**, τα οποία παρατίθενται στο κεφάλαιο VII της εν λόγω οδηγίας (¹³⁸²).

Στο άρθρο 14 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) διατυπώνονται διατάξεις για την ανάκληση, τον τερματισμό ή την άρνηση ανανέωσης του καθεστώτος πρόσφυγα. Τα κράτη μέλη ανακαλούν, τερματίζουν ή αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς πρόσφυγα υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών όταν μπορούν να καταδείξουν σε εξατομικευμένη βάση ότι τα εν λόγω πρόσωπα έπαυσαν να είναι ή δεν υπήρξαν ποτέ πρόσφυγες σύμφωνα με το άρθρο 11 (άρθρο 14 παράγραφοι 1 και 2) και όταν αποδεικνύονται τα ακόλουθα, μετά τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα:

Άρθρο 14 παράγραφος 3 στοιχεία α) και β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

- α) ο υπήκοος τρίτης χώρας θα έπρεπε να είχε αποκλεισθεί ή αποκλείεται από το καθεστώς πρόσφυγα σύμφωνα με το άρθρο 12.
- β) η εκ μέρους του ενδιαφερομένου διαστρέβλωση ή παράλειψη γεγονότων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης πλαστών εγγράφων, υπήρξε αποφασιστική για τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα (άρθρο 14 παράγραφος 3).

Σε αντίθεση με το άρθρο 14 παράγραφοι 1, 2 και 3, οι οποίες είναι διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, το άρθρο 14 παράγραφοι 4 και 5 αποτελούν διατάξεις διακριτικής ευχέρειας. Επιτρέπουν στα κράτη μέλη «να ανακαλούν, να τερματίζουν ή να αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς που χορηγήθηκε σε πρόσφυγα» ή «να αποφασίζουν να μην χορηγήσουν καθεστώς σε πρόσφυγα, όταν δεν έχει ληφθεί ακόμα τέτοια απόφαση», όταν ισχύουν τα ακόλουθα:

Άρθρο 14 παράγραφος 4 στοιχεία α) και β) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

- α) μπορεί για εύλογους λόγους να θεωρηθεί ότι το πρόσωπο αυτό συνιστά κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται.
- β) δεδομένου ότι έχει καταδικασθεί τελεσίδικα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού (¹³⁸³).

Το άρθρο 14 παράγραφος 4 έχει την ίδια διατύπωση με την εξαίρεση από την απαγόρευση της επαναπροώθησης που προβλέπεται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους

¹³⁸² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *Μ, Χ και Χ*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψεις 84, 86, και 91-92. Το ΔΕΕ αναφέρει, στη σκέψη 91, ότι «[η] τυπική αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα, η οποία επέρχεται με τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα, συνεπάγεται ότι ο ενδιαφερόμενος πρόσφυγας δικαιούται, δυνάμει του άρθρου 2, στοιχείο β' [της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας αυτής, όπερ σημαίνει [...] ότι απολαύει του συνόλου των δικαιωμάτων και των πλεονεκτημάτων που προβλέπονται στο κεφάλαιο VII της οδηγίας, όπου περιλαμβάνονται ταυτόχρονα, αφενός, δικαιώματα αντίστοιχα με εκείνα τα οποία κατοχυρώνονται στη Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες] και, αφετέρου, [...] δικαιώματα που παρέχουν ευρύτερη προστασία και δεν έχουν αντίστοιχό τους στην προαναφερθείσα Σύμβαση, όπως τα δικαιώματα για τα οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 24, παράγραφος 1, και στα άρθρα 28 και 34 της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]».

¹³⁸³ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *Μ, Χ και Χ*, ό.π. υποσημείωση 33.

Πρόσφυγες, με τη διαφορά ότι αυτό (άρθρο 14 παράγραφος 4) αναφέρεται σε «καθεστώς που χορηγήθηκε σε πρόσφυγα» και όχι σε «καθεστώς πρόσφυγα». Κατά την αιτιολογική σκέψη 32 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), ο όρος «καθεστώς» όπως αναφέρεται στο άρθρο 14 μπορεί να περιλαμβάνει το καθεστώς πρόσφυγα. Επομένως, συνάγεται ότι ο όρος «καθεστώς που χορηγήθηκε σε πρόσφυγα» μπορεί να έχει έννοια ευρύτερη από το καθεστώς πρόσφυγα.

Στις υποθέσεις *M, X και X*, το δικαστήριο εξέτασε ειδικά την έννοια του άρθρου 14 παράγραφοι 4 και 5 στο πλαίσιο τριών συνεκδικαζόμενων υποθέσεων. Καθεμία αφορούσε πρόσωπο στο οποίο είχε χορηγηθεί το καθεστώς πρόσφυγα, αλλά στη συνέχεια καταδικάστηκε σε κάθειρξη ή φυλάκιση για τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων. Το κράτος μέλος είχε τερματίσει το καθεστώς πρόσφυγα των εν λόγω προσώπων σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφοι 4 και 5. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ακόμη και τα πρόσωπα αυτά «αποκτούν ή διατηρούν πρόσβαση σε ορισμένα δικαιώματα τα οποία προβλέπονται από τη Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες]», πράγμα που επιβεβαιώνει ότι έχουν ή διατηρούν την ιδιότητα του πρόσφυγα κατά την έννοια, ειδικότερα, του άρθρου 1 Α της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες, ανεξαρτήτως της ανάκλησης ή της άρνησης χορήγησης του καθεστώτος⁽¹³⁸⁴⁾. Τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζεται το άρθρο 14 παράγραφοι 4 ή 5 δικαιούνται παρ' όλα αυτά ορισμένα δικαιώματα τα οποία προβλέπονται στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Για διεξοδική ανάλυση του άρθρου 14 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), βλέπε EASO, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση*, 2η έκδοση, 2021⁽¹³⁸⁵⁾.

4.11.2. Αναγνωριστικός χαρακτήρας του καθεστώτος πρόσφυγα

Όπως επισημαίνεται στην ενότητα 1.2, η αιτιολογική σκέψη 21 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) διευκρινίζει ότι «[η] αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα είναι **πράξη με αναγνωριστικό χαρακτήρα**». Ο αναγνωριστικός χαρακτήρας του καθεστώτος πρόσφυγα υπονοείται επίσης στο άρθρο 21 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), βάσει του οποίου η προστασία κατά της επαναπροώθησης, σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις, ισχύει ανεξάρτητα από το αν ένας πρόσφυγας έχει αναγνωριστεί επισήμως ως τέτοιος. Όπως επισημαίνει η UNHCR:

«Ένα πρόσωπο είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Σύμβασης του 1951 μόλις πληροί τα κριτήρια που προβλέπονται στον ορισμό. Αυτό συμβαίνει κατ' ανάγκη πριν από τον χρόνο κατά τον οποίο καθορίζεται τυπικά το καθεστώς του ως πρόσφυγα. Επομένως, η αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα δεν τον καθιστά πρόσφυγα, αλλά του αναγνωρίζει την ιδιότητα του πρόσφυγα. Δεν καθίσταται πρόσφυγας λόγω της αναγνώρισης, αλλά αναγνωρίζεται επειδή είναι πρόσφυγας»⁽¹³⁸⁶⁾.

Ως εκ τούτου, υπάρχουν διαδικαστικές εγγυήσεις πρόσβασης σε ορισμένα περιορισμένα δικαιώματα πριν από κάθε τυπική αναγνώριση του καθεστώτος. Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) στο άρθρο 9 και στην αιτιολογική σκέψη 25 προβλέπει δικαίωμα παραμονής εν αναμονή της απόφασης από την αποφαινόμενη αρχή. Το άρθρο 46 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους αιτούντες να παραμένουν στο

¹³⁸⁴ ΔΕΕ (τμήμα μερίζονος συνθέσεως), 2019, *M, X και X*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψη 99.

¹³⁸⁵ Βλέπε EASO, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 24.

¹³⁸⁶ UNHCR, *Εγχειρίδιο*, ό.π. υποσημείωση 103, παράγραφος 28. Βλέπε επίσης Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2021, *G (Appellant) v G (Respondent)*, [2021] UKSC 9, σκέψη 81.

έδαφός τους έως την έκβαση της προσφυγής τους (¹³⁸⁷). Τέλος, η αναδιατυπωμένη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής προβλέπει κοινωνικά δικαιώματα για τους αιτούντες διεθνή προστασία (¹³⁸⁸). Μια περίπτωση στην οποία η αιτιολογική σκέψη 21 ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) μπορεί να έχει πρακτική εφαρμογή είναι όταν ανακαλείται το καθεστώς πρόσφυγα ή η άδεια διαμονής.

4.1.1.3. Καθεστώς πρόσφυγα, άδεια διαμονής και διεθνής προστασία

Τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα επωφελούνται διεθνούς προστασίας, όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο VII της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας). Βάσει του άρθρου 14 παράγραφος 6 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), τα πρόσωπα που αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες αλλά στα οποία δεν χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα για τους λόγους που προβλέπονται στο άρθρο 14 παράγραφος 4 ή 5 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) δεν επωφελούνται διεθνούς προστασίας, αλλά απολαύουν «δικαιωμάτων που προβλέπονται ή είναι ανάλογα των προβλεπόμενων στα άρθρα 3, 4, 16, 22, 31, 32 και 33 της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες], εφόσον είναι παρόντα στο κράτος μέλος». Επομένως, σε περίπτωση ανάκλησης του καθεστώτος που χορηγείται σε πρόσφυγα βάσει του άρθρου 14 παράγραφος 4 ή 5, η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ρητώς την απόλαυση ορισμένων μόνο δικαιωμάτων πρόσφυγα. Στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση *H.T. το ΔΕΕ* ανέφερε:

«[Σ]την περίπτωση όπου κράτος μέλος, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14, παράγραφος 4, [ΟΕΑΑ], ανακαλεί, τερματίζει ή δεν ανανεώνει το καθεστώς πρόσφυγα το οποίο έχει αναγνωριστεί σε συγκεκριμένο πρόσωπο, τότε το πρόσωπο αυτό απολαύει, σύμφωνα με το άρθρο 14, παράγραφος 6, της εν λόγω οδηγίας, των δικαιωμάτων που απαριθμούνται, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 32 και 33 της σύμβασης [για τους Πρόσφυγες]» (¹³⁸⁹).

Το άρθρο 24 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι τα κράτη μέλη χορηγούν στους δικαιούχους καθεστώτος του πρόσφυγα άδεια διαμονής «το συντομότερο ... μετά τη χορήγηση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, εάν δεν υφίστανται επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης περί του αντιθέτου και [...] με την επιφύλαξη του άρθρου 21 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)» (¹³⁹⁰).

Παρότι τα κράτη μέλη έχουν **υποχρέωση να εκδίδουν άδεια διαμονής** ως συνέπεια της χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα, το καθεστώς πρόσφυγα και η αντίστοιχη απόλαυση διεθνούς προστασίας δεν εξαρτώνται πάντως από την ύπαρξη άδειας διαμονής, όπως προκύπτει από τη νομολογία του ΔΕΕ. Ο σύνδεσμος μεταξύ καθεστώτος πρόσφυγα, άδειας

¹³⁸⁷ Ωστόσο, το δικαίωμα ανασταλτικού αποτελέσματος δεν είναι απόλυτο. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει απαίτηση ανασταλτικού αποτελέσματος σε περίπτωση προσφυγής ασκηθείσας κατά απόφασης περί μη εξέτασης μεταγενέστερης αίτησης ασύλου. Βλέπε απόφαση του ΔΕΕ της 17ης Δεκεμβρίου 2015 στην υπόθεση *C-239/14, Abdoulaye Amadou Tall κατά Centre public d'action sociale de Huy*, EU:C:2015:824. Βλέπε επίσης ΕΑΣΟ, *Διαδικασίες ασύλου — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 65, ενότητα 6.4.

¹³⁸⁸ Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 96).

¹³⁸⁹ ΔΕΕ, 2015, *ΗΤ*, ό.π. υποσημείωση 1381, σκέψη 71. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *Μ, Χ και Χ*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψη 99· και ΕΑΣΟ, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 24, Μέρος 5.

¹³⁹⁰ Το άρθρο 21 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι τα κράτη μέλη δύνανται να αρνούνται να χορηγήσουν άδεια διαμονής σε πρόσφυγα επί του οποίου έχει εφαρμογή το άρθρο 21 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (αποτελεί κίνδυνο για την ασφάλεια του εν λόγω κράτους μέλους ή καταδικάστηκε τελεσίδικα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος και συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού).

διαμονής και απόλαυσης διεθνούς προστασίας αποσαφηνίστηκε από το ΔΕΕ στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση *H.T.* ⁽¹³⁹¹⁾ Ο πρόσφυγας διατηρεί το καθεστώς πρόσφυγα —όπως ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ε) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)— ακόμη και αν η άδεια διαμονής ανακληθεί, και θα πρέπει να παρασχεθεί διεθνής προστασία. Ειδικότερα, το ΔΕΕ τόνισε:

«[Ο] πρόσφυγας του οποίου η άδεια διαμονής ανακαλείται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 24 παράγραφος 1 [της ΟΕΑΑ] εξακολουθεί να απολαύει του καθεστώτος του πρόσφυγα, τουλάχιστον μέχρι να απωλέσει, ενδεχομένως, τη συγκεκριμένη ιδιότητα. Συνεπώς, **ακόμη και χωρίς την άδεια διαμονής του, ο ενδιαφερόμενος παραμένει πρόσφυγας** και διατηρεί, υπό την ιδιότητα αυτή, το δικαίωμα στα ευεργετήματα τα οποία εγγυάται για όλους τους πρόσφυγες το κεφάλαιο VII της ως άνω οδηγίας, περιλαμβανομένης της προστασίας από την επαναπροώθηση, τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας, το δικαίωμα σε ταξιδιωτικά έγγραφα, την πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση, την κοινωνική αρωγή, την ιατρική περίθαλψη και την πρόσβαση σε κατάλυμα, την ελεύθερη κυκλοφορία εντός του κράτους μέλους και την πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης. Με άλλα λόγια, ένα κράτος μέλος δεν έχει καμία διακριτική ευχέρεια ως προς το αν θα συνεχίσει να παρέχει σε έναν πρόσφυγα τα βασικά ευεργετήματα τα οποία εγγυάται η οδηγία ή αν θα αρνηθεί» ⁽¹³⁹²⁾.

Επιπλέον, το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 24 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ κάνει λόγο μόνο για την άρνηση χορήγησης άδειας διαμονής σε πρόσφυγα και για την ανάκλησή της εν λόγω άδειας διαμονής και όχι για την επαναπροώθηση του εν λόγω πρόσφυγα ⁽¹³⁹³⁾. Η ανάκληση άδειας διαμονής βάσει του άρθρου 24 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ δεν επιφέρει ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα ⁽¹³⁹⁴⁾.

Παρότι η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) δεν προβλέπει υποχρέωση κατοχής άδειας διαμονής για την απόλαυση διεθνούς προστασίας, η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι η άδεια διαμονής μπορεί να είναι απαραίτητη για την πρόσβαση σε ορισμένα ευεργετήματα. Η αιτιολογική σκέψη 40 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) αναφέρει τα ακόλουθα:

Αιτιολογική σκέψη 40 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Εντός των ορίων των διεθνών υποχρεώσεων, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η παροχή ευεργετημάτων όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την κοινωνική αρωγή, την ιατρική περίθαλψη και την πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης προϋποθέτει την προηγούμενη χορήγηση άδειας διαμονής ⁽¹³⁹⁵⁾.

¹³⁹¹ ΔΕΕ, 2015, *ΗΤ*, ό.π. υποσημείωση 1381, σκέψεις 71-72.

¹³⁹² ΔΕΕ, 2015, *ΗΤ*, ό.π. υποσημείωση 1381, σκέψη 95 (η επισήμανση των συντακτών).

¹³⁹³ Όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, το άρθρο 24 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) παραπέμπει στο άρθρο 21 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), οι βασικές διατάξεις του οποίου παρατίθενται στην υποσημείωση 1395 ανωτέρω).

¹³⁹⁴ ΔΕΕ, 2015, *ΗΤ*, ό.π. υποσημείωση 1381, σκέψεις 73-74. Βλέπε επίσης ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2019, *Μ, Χ και Χ*, ό.π. υποσημείωση 33, σκέψεις 96-99.

¹³⁹⁵ Στις παρατηρήσεις του επί της ΟΕΑΑ, το ECRE εξέφρασε προβληματισμό για την εν λόγω διάταξη. Επισήμανε ότι η άδεια διαμονής είναι ουσιαστικά μόνο ένα έγγραφο ταυτότητας το οποίο αποδεικνύει ότι ένα άτομο αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας ή ως δικαιούχος επικουρικής προστασίας και ότι κάθε συναφές δικαίωμα πρέπει να προκύπτει από την απόφαση χορήγησης του καθεστώτος και να μην εξαρτάται από την έκδοση άδειας διαμονής. ECRE, ECRE Information Note on the Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification of third country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted, Οκτώβριος 2004, σ. 14 και 15.

Μερικά κράτη μέλη ασκούν τη συγκεκριμένη διακριτική ευχέρεια και προβλέπουν ότι, ανεξάρτητα από τον αναγνωριστικό χαρακτήρα της, η αναγνώριση ενός προσώπου ως πρόσφυγα δεν παράγει αυτομάτως αποτελέσματα όσον αφορά την άσκηση όλων των δικαιωμάτων που απορρέουν από το καθεστώς πρόσφυγα ⁽¹³⁹⁶⁾.

4.1.2. Μέλη της οικογένειας πρόσφυγα τα οποία δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα [άρθρο 2 στοιχείο ι) και άρθρο 23]

Στην παρούσα ενότητα εξετάζονται δύο ζητήματα: το ζήτημα παράγωγου καθεστώτος για τα μέλη της οικογένειας πρόσφυγα τα οποία δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα και την έννοια της οικογενειακής ενότητας. Τα άρθρο 2 στοιχείο ι) και το άρθρο 23 αποτελούν δύο βασικές σχετικές διατάξεις της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Το άρθρο 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ποιος πρέπει να θεωρείται **μέλος της οικογένειας πρόσφυγα** ως εξής:

Άρθρο 2 στοιχείο ι) ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

«μέλη της οικογένειας», εφόσον η οικογένεια υπήρχε ήδη στη χώρα καταγωγής, τα ακόλουθα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας τα οποία ευρίσκονται στο ίδιο κράτος μέλος σε σχέση με την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας:

- ο (η) σύζυγος του δικαιούχου διεθνούς προστασίας ή ο (η) σύντροφος που διατηρεί σταθερή σχέση με το εν λόγω πρόσωπο σε ελεύθερη ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι το δίκαιο ή η πρακτική του οικείου κράτους μέλους αντιμετωπίζει τα άγαμα ζεύγη κατά τρόπο παρόμοιο με τον ισχύοντα για τα έγγαμα ζεύγη βάσει του δικαίου περί υπηκόων τρίτων χωρών·
- τα ανήλικα τέκνα των ζευγών της πρώτης περίπτωσης ή του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι είναι άγαμα, ανεξαρτήτως αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου ή αν είναι υιοθετημένα, όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία·
- ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας βάσει νόμου ή της πρακτικής του οικείου κράτους μέλους, αν ο εν λόγω δικαιούχος είναι ανήλικος και άγαμος·

Στο άρθρο 23 προβλέπονται τα ακόλουθα:

¹³⁹⁶ BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2014, αριθ. 1 C 4.13, BVerwG:2014:130214U1C4.13.0, σκέψη 15.

Άρθρο 23 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)

Διατήρηση της οικογενειακής ενότητας

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας που δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της προστασίας αυτής να δικαιούνται να αιτηθούν τα ευεργετήματα των άρθρων 24 έως 35, σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες και εφόσον αυτό συμβιβάζεται με το προσωπικό νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας.
3. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν έχουν εφαρμογή όταν το μέλος της οικογένειας αποκλείεται ή θα αποκλειόταν από τη διεθνή προστασία κατ' εφαρμογή των κεφαλαίων III και V.
4. Κατά παρέκκλιση των παραγράφων 1 και 2, τα κράτη μέλη δύνανται να αρνούνται, να περιορίζουν ή να ανακαλούν τα προαναφερόμενα ευεργετήματα για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.
5. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν ότι το παρόν άρθρο έχει εφαρμογή και σε άλλους στενούς συγγενείς οι οποίοι συγκατοικούσαν με την οικογένεια ως τμήμα της κατά τον χρόνο αναχώρησης από τη χώρα καταγωγής, ήταν δε τότε εξαρτημένοι, εν όλω ή κατά κύριο λόγο, από τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας.

4.1.2.1. Παράγωγο καθεστώς

Όταν κάποιος αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας, αυτό έχει συνέπειες για τα μέλη της οικογένειας που βρίσκονται στο ίδιο κράτος μέλος κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση).

Η ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) δεν προβλέπει αυτόματο παράγωγο καθεστώς (καθεστώς ίδιο με εκείνο του κύριου αιτούντος), όπως πρότεινε η Επιτροπή σε σχέση με την αρχική ΟΕΑΑ. Από το ιστορικό κατάρτισης της ΟΕΑΑ προκύπτει ότι η πρόταση της Επιτροπής περιλάμβανε διαφορετική διάταξη στο σχέδιο του άρθρου 6. Έτσι, υπήρχε εγγύηση για την επέκταση της διεθνούς προστασίας στα μέλη της οικογένειας που συνόδευαν τον αιτούντα διασφαλίζοντας ότι έχουν δικαίωμα στο ίδιο καθεστώς με τον αιτούντα διεθνή προστασία, με εξαίρεση τα πρόσωπα που αποκλειόνταν από την προστασία. Το εν λόγω σχέδιο διάταξης καθιστούσε σαφές ότι «τα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας δικαιούνται καθεστώς ισότιμο με εκείνο που ισχύει για τον βασικό αιτούντα άσυλο και ότι το δικαίωμά τους αυτό απορρέει από αυτό τούτο το γεγονός ότι είναι μέλη της οικογένειας»⁽¹³⁹⁷⁾. Ωστόσο, η εν λόγω πρόταση δεν έγινε δεκτή. Παρ' όλα αυτά, στην πράξη αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ προβλέπουν κάποιο καθεστώς για τα μέλη της οικογένειας προσφύγων⁽¹³⁹⁸⁾.

¹³⁹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση, 2001, ό.π. υποσημείωση 266, άρθρο 6 παράγραφος 1 (η επισήμανση των συντακτών).

¹³⁹⁸ Για παράδειγμα, η Τσεχική Δημοκρατία παρέχει στα μέλη της οικογένειας πρόσφυγα «άσυλο για οικογενειακούς λόγους», μολονότι βάσει διακριτικής ευχέρειας (νόμος 325/1999, άρθρο 13), η Σλοβακία παρέχει υπό ειδικές προϋποθέσεις παράγωγο καθεστώς πρόσφυγα (άσυλο) στα μέλη της οικογένειας εκείνων στους οποίους χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα για λόγους που προβλέπονται στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες [Σλοβακικός Νόμος περί ασύλου (νόμος 480/2002, άρθρο 10)].

Το γεγονός ότι η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) δεν προβλέπει αυτόματο παράγωγο καθεστώς επιβεβαιώθηκε από το ΔΕΕ στην υπόθεση *Ahmedbekova* (1399). Η υπόθεση αφορούσε οικογένεια με παιδιά που υπέβαλαν αίτηση διεθνούς προστασίας και το ζήτημα αν η διεθνής προστασία θα μπορούσε να επεκταθεί στα μέλη της οικογένειας αναγνωρισμένου πρόσφυγα. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, για να πληροί τα κριτήρια της αναγνώρισης ως πρόσφυγα, ο αιτών πρέπει να έχει «βάσιμους λόγους να φοβάται ότι θα διωχθεί προσωπικά» και, ως εκ τούτου, «η αίτηση διεθνούς προστασίας δεν μπορεί να γίνει δεκτή απλώς και μόνον επειδή ένα μέλος της οικογένειας του αιτούντος έχει βάσιμο φόβο δίωξης ή αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης». Ωστόσο, στην υπόθεση *Ahmedbekova*, το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ένα κράτος μέλος μπορεί:

«[σ]ε περίπτωση χορήγησης διεθνούς προστασίας σε μέλος μιας οικογένειας[...]να επεκταθεί και σε άλλα μέλη της οικογένειας, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέλη αυτά δεν εμπίπτουν στους λόγους αποκλεισμού[...]και ότι η κατάστασή τους σχετίζεται, λόγω της ανάγκης διατήρησης της οικογενειακής ενότητας, με τη λογική της διεθνούς προστασίας» (1400).

Πιο πρόσφατα, στην υπόθεση *LW*, το ΔΕΕ έκρινε ότι η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) δεν προβλέπει αυτόματο παράγωγο καθεστώς, αλλά αποφάνθηκε ότι το άρθρο 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 23 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει στα κράτη μέλη να χορηγούν, βάσει ευνοϊκότερων εθνικών διατάξεων, ως παράγωγο δικαίωμα, καθεστώς πρόσφυγα στο ανήλικο τέκνο υπηκόου τρίτης χώρας στον οποίο έχει αναγνωριστεί το εν λόγω καθεστώς βάσει του συστήματος που θεσπίζει η εν λόγω οδηγία. Παρόμοιες διατάξεις θα μπορούσαν να καλύπτουν την περίπτωση κάποιου:

«[τέκνου το οποίο] έχει γεννηθεί στο έδαφος του κράτους μέλους αυτού και έχει, από τον έτερο γονέα του, την ιθαγένεια άλλης τρίτης χώρας εντός της οποίας δεν διατρέχει κίνδυνο διώξεως, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται για το τέκνο κάποιος από τους λόγους αποκλεισμού [...] και ότι αυτό δεν έχει, λόγω της ιθαγένειάς του ή λόγω άλλου στοιχείου που χαρακτηρίζει την προσωπική νομική κατάστασή του, δικαίωμα σε καλύτερη μεταχείριση εντός του ως άνω κράτους μέλους έναντι εκείνης που απορρέει από τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα» (1401).

Το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι «δεν ασκεί επιρροή συναφώς το αν είναι δυνατό και ευλόγως αποδεκτό, για το τέκνο και τους γονείς του, να εγκατασταθούν σε αυτήν την άλλη τρίτη χώρα» (1402).

Παρότι υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν για τη διατήρηση της **οικογενειακής ενότητας** (άρθρο 23 παράγραφος 1), η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει τη χορήγηση διαφορετικού καθεστώτος στα μέλη της οικογένειας πρόσφυγα που δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 2, δικαιούνται εντούτοις να ζητήσουν τις παροχές που αναφέρονται στα

¹³⁹⁹ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 68.

¹⁴⁰⁰ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 74.

¹⁴⁰¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, *LW*, ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 62.

¹⁴⁰² Ο.π.

άρθρα 24 έως 35 του κεφαλαίου VII της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) ⁽¹⁴⁰³⁾. Οι παροχές αυτές αφορούν ταξιδιωτικά έγγραφα, άδεια διαμονής και ελεύθερη κυκλοφορία εντός του κράτους μέλους· ειδικά μέτρα για ασυνόδευτους ανηλίκους· πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση, την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων· κοινωνική αρωγή, ιατρική περίθαλψη· πρόσβαση σε κατάλυμα· και κοινωνική ένταξη. Η χορήγηση των ευεργετημάτων αυτών:

«απαιτεί τη συνδρομή τριών προϋποθέσεων, ήτοι, πρώτον, ο ενδιαφερόμενος να έχει την ιδιότητα του μέλους της οικογένειας κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο ι', [της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)], δεύτερον, να μην πληροί το πρόσωπο αυτό ατομικώς τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την παροχή διεθνούς προστασίας και, τρίτον, η χορήγηση του οικείου ευεργετήματος να είναι συμβατή με το προσωπικό νομικό καθεστώς του ενδιαφερόμενου μέλους της οικογένειας» ⁽¹⁴⁰⁴⁾.

Κατά το άρθρο 23 παράγραφος 2, το αίτημα παροχής των εν λόγω ευεργετημάτων πρέπει:

- να υποβάλλεται «σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες»·
- να «συμβιβάζεται με το προσωπικό νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας» ⁽¹⁴⁰⁵⁾.

Για παράδειγμα, το βελγικό Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών εξέτασε την προϋπόθεση της συμβατότητας του προσωπικού νομικού καθεστώτος σε υπόθεση επέκτασης του καθεστώτος πρόσφυγα σε παιδιά. Αποφάνθηκε στην περίπτωση παιδιών, των οποίων οι γονείς είχαν δύο διαφορετικά είδη καθεστώτων και στην οποία η ιθαγένεια των παιδιών δεν μπορούσε να διαπιστωθεί, ότι «στο παιδί πρέπει να χορηγηθεί το πιο ευνοϊκό για εκείνο καθεστώς» ⁽¹⁴⁰⁶⁾. Στην εν λόγω υπόθεση, κρίθηκε ότι το ευνοϊκότερο καθεστώς ήταν εκείνο του πρόσφυγα πατέρα τους και έτσι στα παιδιά χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα.

Το άρθρο 23 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προβλέπει ότι το άρθρο 23 παράγραφος 1 και 2 δεν εφαρμόζεται «όταν το μέλος της οικογένειας αποκλείεται ή θα αποκλειόταν από τη διεθνή προστασία [...]».

Η αξίωση στα ευεργετήματα ή η απόλαυση των ευεργετημάτων σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) δεν είναι απόλυτη. Τα κράτη μέλη δύνανται να αρνούνται, να περιορίζουν ή να ανακαλούν τα ευεργετήματα που προβλέπονται στα άρθρα 24 έως 35 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης. Επιπλέον, μερικά εθνικά δικαστήρια έκριναν ότι το δικαίωμα στη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας βάσει του άρθρου 23 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), το οποίο δεν τυγχάνει απόλυτης προστασίας, μπορεί να περιορίζεται επίσης για άλλους λόγους, εφόσον

¹⁴⁰³ Βλέπε ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2022, [XXXX κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides](#), C-483/20, EU:C:2022:103 [στο εξής ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2022, [XXXX κατά CGRA](#)], η οποία, στη σκέψη 39 κάνει αναφορά στην απόφαση του ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 36 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία.

¹⁴⁰⁴ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2022, [XXXX κατά CGRA](#), ό.π. σκέψη 39.

¹⁴⁰⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2022, [XXXX κατά CGRA](#), σκέψεις 42-43, οι οποίες παραπέμπουν στην απόφαση του ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, [LW](#), ό.π. υποσημείωση 88, σκέψη 54.

¹⁴⁰⁶ RVV/CCE (Βέλγιο), αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 2010, αριθ. [45.096](#) και [45.098](#), σκέψη 4.7 κάθε απόφασης.

αυτό συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 52 παράγραφος 1 του Χάρτη της ΕΕ) ⁽¹⁴⁰⁷⁾.

4.1.2.2. Η έννοια της οικογενειακής ενότητας [άρθρο 2 στοιχείο ι)]

Η οδηγία εντοπίζει τρεις κατηγορίες «μελών της οικογένειας», όπως παρατίθενται στον πίνακα 55.

Πίνακας 55: Η έννοια των μελών της οικογένειας βάσει του άρθρου 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

1	Ο (η) σύζυγος ή ο (η) σύντροφος που διατηρεί σταθερή σχέση με το εν λόγω πρόσωπο σε ελεύθερη ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι το δίκαιο ή η πρακτική του οικείου κράτους μέλους αντιμετωπίζει τα άγαμα ζεύγη κατά τρόπο παρόμοιο με τον ισχύοντα για τα έγγαμα ζεύγη βάσει του δικαίου περί υπηκόων τρίτων χωρών
2	Ανήλικα άγαμα τέκνα του παραπάνω ζεύγους ή του δικαιούχου διεθνούς προστασίας
3	Ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον άγαμο ανήλικο δικαιούχο διεθνούς προστασίας (ως ανήλικος νοείται ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής ηλικίας κάτω των 18 ετών) ⁽¹⁴⁰⁸⁾

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό (ο οποίος επεκτάθηκε από εκείνον στην αρχική ΟΕΑΑ), ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον ανήλικο αντιμετωπίζονται ως «μέλη της οικογένειας». Τα ανήλικα άγαμα τέκνα είναι μέλη της οικογένειας ανεξαρτήτως από το αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου και από το αν είναι υιοθετημένα όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία ⁽¹⁴⁰⁹⁾. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να εφαρμόζουν το άρθρο 23 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας και σε «**άλλους στενούς συγγενείς** οι οποίοι συγκατοικούσαν με την οικογένεια ως τμήμα της κατά τον χρόνο αναχώρησης από τη χώρα καταγωγής, ήταν δε τότε εξαρτημένοι, εν όλω ή κατά κύριο λόγο, από τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας» [άρθρο 23 παράγραφος 5 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] ⁽¹⁴¹⁰⁾.

¹⁴⁰⁷ Για παράδειγμα, στην απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), της 15ης Απριλίου 2015, *Hassan*, I U 362/2015-7, την οποία επικύρωσε το Ανώτατο Δικαστήριο κατά την ανααιρετική διαδικασία, το Διοικητικό Δικαστήριο απέρριψε αίτημα που εξετάστηκε βάσει της οδηγίας του 2003 για την οικογενειακή επανένωση κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας και της νομολογίας του ΕΔΔΑ (ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Ιουλίου 2013, *Berisha κατά Ελβετίας*, αριθ. 948/12, CE:ECHR:2013:0730JUD000094812, σκέψη 61- και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, *Jeunesse κατά Κάτω Χωρών*, αριθ. 12738/10, CE:ECHR:2014:1003JUD001273810, σκέψη 121), και όσον αφορά τα κριτήρια του «πρόσθετου στοιχείου εξάρτησης» (*Berisha κατά Ελβετίας*, σκέψη 45) και της «πραγματικής ύπαρξης στενών προσωπικών δεσμών» (ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2011, *AH Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 6222/10, CE:ECHR:2011:1220JUD000622210, σκέψη 150) που απορρέουν από τη νομολογία του ΕΔΔΑ.

¹⁴⁰⁸ Άρθρο 2 στοιχείο ια) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

¹⁴⁰⁹ Άρθρο 2 στοιχείο ι) δεύτερη περίπτωση της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

¹⁴¹⁰ Το Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), σε απόφαση της 15ης Μαΐου 2013 (*Musse*, I U 576/2013-7) (η επισήμανση των συντακτών) και σε αρκετές άλλες διαφορές με το ίδιο αντικείμενο, χρησιμοποίησε το άρθρο 23 παράγραφος 5 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προκειμένου να συμβιβάσει τη νομολογία του ΕΔΔΑ και το άρθρο 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Το τελευταίο ορίζει ποια πρόσωπα μπορούν να απαρτίζουν την οικογένεια και η πρώτη δεν βασίζεται σε συγκεκριμένο ορισμό των συγγενών που μπορούν να απαρτίζουν την οικογένεια. [Βλέπε ΕΔΔΑ, απόφαση της 13ης Ιουνίου 1979, *Marckx κατά Βελγίου*, αριθ. 6833/74, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374 (στο εξής: ΕΔΔΑ, 1979, *Marckx κατά Βελγίου*). ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1994 *Kroon κ.λπ. κατά Κάτω Χωρών*, αριθ. 18535/91, CE:ECHR:1994:1027JUD0018535 (στο εξής: ΕΔΔΑ, 1994, *Kroon κ.λπ.*) και ΕΔΔΑ, απόφαση της 1ης Ιουνίου 2004, *Lebbink κατά Κάτω Χωρών*, αριθ. 45582/99, CE:ECHR:2004:0601JUD00455829]. Επικαλούμενο την αρχή της αποτελεσματικής και πιστής εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, το σλοβενικό Διοικητικό Δικαστήριο αγνόησε την εθνική διάταξη, η οποία όριζε τα μέλη της οικογένειας χωρίς να μεταφέρει στην εθνική έννομη τάξη τη δυνατότητα που παρέχει το άρθρο 23 παράγραφος 5 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), και εφάρμοσε άμεσα το άρθρο 23 παράγραφος 5. Σε μεταγενέστερη υπόθεση με το ίδιο αντικείμενο, το Συνταγματικό Δικαστήριο (απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2013, *Ur-1056/11-15*) επικύρωσε τη λύση που έδωσε το Διοικητικό Δικαστήριο κρίνοντας ότι εθνική νομική διάταξη, η οποία δεν επιτρέπει την οικογενειακή επανένωση με τους συγγενείς που δεν αναφέρονται ρητώς στον νόμο περί διεθνούς προστασίας, βρισκόταν σε αντίφαση με το σύνταγμα και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

Στο άρθρο 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) προβλέπονται **δύο περιορισμοί στην έννοια της οικογένειας**, οι οποίοι απεικονίζονται στον πίνακα 56.

Πίνακας 56: Δύο περιορισμοί στην έννοια της οικογένειας στο άρθρο 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

1	Η οικογένεια πρέπει να υπήρχε ήδη στη χώρα καταγωγής ⁽¹⁴¹¹⁾ .
2	Η οικογένεια πρέπει να είναι παρούσα στο ίδιο κράτος μέλος σε σχέση με την αίτηση διεθνούς προστασίας.

Όσον αφορά το σημείο 2 του παραπάνω πίνακα, το ΔΕΕ διευκρίνισε στην υπόθεση *XXXX* κατά *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides* ότι:

«[...] το γεγονός ότι ο γονέας και το ανήλικο τέκνο του είχαν διαφορετικές μεταναστευτικές διαδρομές πριν συναντηθούν στο κράτος μέλος στο οποίο το τέκνο είναι δικαιούχος διεθνούς προστασίας δεν εμποδίζει να θεωρηθεί ο γονέας ως μέλος της οικογένειας του εν λόγω δικαιούχου κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο ι' [της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)], εφόσον ο γονέας αυτός βρισκόταν στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους πριν εκδοθεί απόφαση επί της αιτήσεως διεθνούς προστασίας του τέκνου του [...]» ⁽¹⁴¹²⁾.

Επομένως, το άρθρο 23 παράγραφος 2 δεν εφαρμόζεται σε μέλη της οικογένειας τα οποία δεν είναι παρόντα στο ίδιο κράτος μέλος με τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας. Εάν τα μέλη της οικογένειας βρίσκονται σε άλλο κράτος, η **οδηγία του 2003 για την οικογενειακή επανένωση** ⁽¹⁴¹³⁾ ενδέχεται να παρέχει στα μέλη της οικογένειας πρόσφυγα —αλλά όχι στα μέλη της οικογένειας δικαιούχου επικουρικής προστασίας (όπως ορίζεται στο άρθρο 3 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της οδηγίας για την οικογενειακή επανένωση)— τα οποία είναι παρόντα σε άλλα κράτη τη δυνατότητα να επανενωθούν με τον πρόσφυγα στο κράτος μέλος αναγνώρισης.

Δύο πρόσθετες προϋποθέσεις εφαρμόζονται για τα μέλη της οικογένειας τα οποία δεν είναι σύζυγοι:

- η σχέση τους πρέπει να είναι σταθερή·
- το δίκαιο ή η πρακτική του κράτους μέλους πρέπει να αντιμετωπίζει τα άγαμα ζεύγη κατά τρόπο παρόμοιο με τον ισχύοντα για τα έγγαμα ζεύγη βάσει του δικαίου περί υπηκόων τρίτων χωρών.

Η ίση μεταχείριση έγγαμων και άγαμων ζευγών σε σταθερή σχέση έχει θεσπισθεί επί του παρόντος στο Βέλγιο, στη Βουλγαρία, στη Γαλλία, στην Ελλάδα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ισπανία, στις Κάτω Χώρες, στην Πορτογαλία, στη Σουηδία και στη Φινλανδία, μεταξύ

¹⁴¹¹ Το κείμενο της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) διαφέρει από εκείνο των προτάσεων της UNHCR και των ΜΚΟ που τάχθηκαν υπέρ της εξάλειψης του περιορισμού να υπήρχε ήδη η οικογένεια στη χώρα καταγωγής. Βλέπε ECRE, *ECRE information note on the Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast)*, Οκτώβριος 2013, σ. 4.

¹⁴¹² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2022, *XXXX* κατά *CGRA*, ό.π. υποσημείωση 1408, σκέψη 40, που παραπέμπει στην απόφαση του ΔΕΕ της 9ης Σεπτεμβρίου 2021 στην υπόθεση C-768/19, *Bundesrepublik Deutschland (Μέλος της οικογένειας)*, EU:C:2021:709, σκέψεις 15-16, 51 και 54.

¹⁴¹³ *Οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης* (ΕΕ L 251 της 3.10.2003, σ. 12).

άλλων, αλλά όχι στην Αυστρία, στη Γερμανία, στην Εσθονία, στην Ιταλία, στην Πολωνία, στη Ρουμανία ή στη Σλοβακία ⁽¹⁴¹⁴⁾.

Τυχόν διαφορές, οι οποίες ενδέχεται να ανακύπτουν μεταξύ εννοιών της οικογένειας βάσει του παράγωγου δικαίου της ΕΕ και βάσει της ΕΣΔΑ, μπορούν να αντιμετωπίζονται με αποτελεσματικό τρόπο με τη χρήση της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας που προβλέπεται στο άρθρο 23 παράγραφος 5 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Προβλέπει τα ακόλουθα:

Άρθρο 23 παράγραφος 5 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν ότι το παρόν άρθρο έχει εφαρμογή και σε άλλους στενούς συγγενείς οι οποίοι συγκατοικούσαν με την οικογένεια ως τμήμα της κατά τον χρόνο αναχώρησης από τη χώρα καταγωγής, ήταν δε τότε εξαρτημένοι, εν όλω ή κατά κύριο λόγο, από τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας.

Για παράδειγμα, το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει ότι διάφορα είδη σχέσεων συνιστούν οικογενειακή ζωή ⁽¹⁴¹⁵⁾, όπως φαίνεται στον πίνακα 57.

Πίνακας 57: Παραδείγματα σχέσεων που αναγνωρίζεται και για αυτές από το ΕΔΔΑ ότι συνιστούν οικογενειακή ζωή

1	Διαζευγμένοι γονείς και το/τα τέκνο/-α τους, παρά το γεγονός ότι διαμένουν χωριστά ⁽¹⁴¹⁶⁾
2	Γονείς και τέκνα γεννηθέντα εκτός γάμου ⁽¹⁴¹⁷⁾
3	Ζεύγη του ίδιου φύλου σε σταθερή σχέση συμβίωσης ⁽¹⁴¹⁸⁾
4	Ανήλικο παιδί και πρόσωπο υπεύθυνο για τη φροντίδα του ⁽¹⁴¹⁹⁾

¹⁴¹⁴ Dörig, H., στο Hailbronner και Thym (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, ό.π. υποσημείωση 186· και Nicholson, F., *The 'essential right' to family unity of refugees and other in need of international protection in the context of family reunification* (Το «ουσιώδες δικαίωμα» στην οικογενειακή ενότητα των προσφύγων και άλλων που χρήζουν διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο της οικογενειακής επανένωσης), UNHCR research paper, Ιανουάριος 2018, σ. 164-165. Βλέπε επίσης, Choudhry, C., 'A commentary on the Article 7 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms', στο Peers, S., Hervey, T., Kenner, J. και Ward, A. (επιμ.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A commentary*, Hart, Οξφόρδη, 2014, σ. 209-210, όπου επισημαίνεται ότι στον γάμο εξακολουθεί να αποδίδεται προνομιακό καθεστώς από την ΕΕ.

¹⁴¹⁵ Βλέπε Nicholson, F., *The right to family life and family unity of refugees and other in need of international protection and the family definition applied* (Το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή και στην οικογενειακή ενότητα των προσφύγων και άλλων προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας και η εφαρμογή του ορισμού της οικογένειας), UNHCR research paper, Ιανουάριος 2018, ενότητα 3, για την ανάλυση της νομολογίας του ΕΔΔΑ (και άλλων περιφερειακών δικαστηρίων) σχετικά με τις σχέσεις που έχουν αναγνωριστεί ως ικανές να συνιστούν οικογενειακή ζωή.

¹⁴¹⁶ ΕΔΔΑ, απόφαση της 21ης Ιουνίου 1988, *Berrehab κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 10730/84, CE:ECHR:1993:0621JUD001073084.

¹⁴¹⁷ ΕΔΔΑ, 1979, *Marcx κατά Βελγίου*, ό.π. υποσημείωση 1415. Το άρθρο 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) περιλαμβάνει ήδη στον ορισμό των «μελών της οικογένειας» τα άγαμα ανήλικα τέκνα «ανεξαρτήτως από το αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου ή αν είναι υιοθετημένα όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία».

¹⁴¹⁸ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 22ας Απριλίου 1997, *X, Y και Z κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 21830/93, CE:ECHR:1997:0422JUD002183093 [στο εξής: ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1997, *X, Y και Z κατά Ηνωμένου Βασιλείου*]. ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2010, *Schalk και Kopf κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 30141/04, CE:ECHR:2010:0624JUD003014104, σκέψεις 92-94· ΕΔΔΑ, απόφαση της 22ας Ιουλίου 2010, *PB και JS κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 18984/02, CE:ECHR:2010:0722JUD001898402, σκέψη 30· και ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2013, *X και λοιποί κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 19010/07, CE:ECHR:2013:0219JUD001901007, σκέψη 9.

¹⁴¹⁹ ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 12ης Ιουλίου 2001, *K και T κατά Φινλανδίας*, προσφυγή αριθ. 25702/94, CE:ECHR:1993:0712JUD002570294.

5	Άγαμα ζευγάρια και ζευγάρια των οποίων ο γάμος δεν αναγνωρίστηκε ⁽¹⁴²⁰⁾
6	Υιοθετημένα και ανάδοχα παιδιά, όπου διαπιστώνεται η ύπαρξη εν τοις πράγμασι οικογενειακής ζωής ⁽¹⁴²¹⁾
7	Γονείς και ενήλικα τέκνα όπου μπορούν να καταδειχθούν πρόσθετα στοιχεία εξάρτησης ⁽¹⁴²²⁾

Οι απαιτήσεις όσον αφορά την απόδειξη των οικογενειακών δεσμών δεν εξετάζονται στην παρούσα δικαστική ανάλυση. Τα ζητήματα αυτά εξετάζονται στην έκδοση της EASO *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου – Δικαστική ανάλυση*, ενότητα 5.4 ⁽¹⁴²³⁾.

4.2. Καθεστώς επικουρικής προστασίας

Η ενότητα 4.2 περιλαμβάνει δύο υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 58.

Πίνακας 58: Διάρθρωση της ενότητας 4.2

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
4.2.1	Καθεστώς επικουρικής προστασίας (άρθρο 18)	340
4.2.2	Μέλη της οικογένειας δικαιούχων επικουρικής προστασίας που δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση επικουρικής προστασίας [άρθρο 23 και άρθρο 2 στοιχείο ι)]	343

4.2.1. Καθεστώς επικουρικής προστασίας (άρθρο 18)

Το άρθρο 18 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τα ακόλουθα:

¹⁴²⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ, *Marckx κατά Βελγίου*, ό.π. υποσημείωση 1415, σκέψη 31· ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Μαΐου 1994, *Keegan κατά Ιρλανδίας*, προσφυγή αριθ. 16969/90, CE:ECHR:1994:0526JUD001696990, σκέψη 44· ΕΔΔΑ, 1994, *Kroon και λοιποί*, ό.π., υποσημείωση 1415, σκέψη 30· ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), 1997, X, Y και Z κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, ό.π. υποσημείωση 1423, σκέψη 36· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2015, *ZH and RH κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 60119/12, CE:ECHR:2015:1208JUD006011912 (στο εξής ΕΔΔΑ, 2015, *ZH and RH κατά Ελβετίας*), σκέψη 42.

¹⁴²¹ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 27ης Απριλίου 2010, *Moretti και Benedetti κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 16318/07, CE:ECHR:2010:0427JUD001631807, σκέψη 48· απόφαση του ΕΔΔΑ της 17ης Ιανουαρίου 2012, *Korff και Liberda κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 1598/06, CE:ECHR:2012:0117JUD000159806, σκέψη 37· Απόφαση του ΕΔΔΑ της 22ας Ιουνίου 2004, *Pini και λοιποί κατά Ρουμανίας*, προσφυγές αριθ. 78028/01 και 78030/01, CE:ECHR:2004:0622JUD007802801, σκέψεις 143–148· και απόφαση του ΕΔΔΑ της 14ης Νοεμβρίου 2013, *Topčić-Rosenberg κατά Κροατίας*, προσφυγή αριθ. 19391/11, CE:ECHR:2013:1114JUD001939111, σκέψη 38.

¹⁴²² Απόφαση του ΕΔΔΑ της 20ής Σεπτεμβρίου 2011, *AA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 8000/08, CE:ECHR:2011:0920JUD000800008· απόφαση του ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως) της 23ης Ιουνίου 2008, *Maslov κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 1638/03, CE:ECHR:2008:0623JUD000163803· απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης Νοεμβρίου 2000, *Kwakye-Nti και Dufie κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 31519/96, CE:ECHR:2000:1107DEC003151996· απόφαση ΕΔΔΑ της 13ης Φεβρουαρίου 2001, *Ezzouhdi κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 47160/99, CE:ECHR:2001:0213JUD004716099, σκέψη 34· απόφαση ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως) της 9ης Οκτωβρίου 2003, *Slivenko κατά Λετονίας*, προσφυγή αριθ. 48321/99, CE:ECHR:2003:1009JUD004832199, σκέψη 97· απόφαση ΕΔΔΑ της 12ης Μαΐου 2000, *AW Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 35394/97, CE:ECHR:2000:0512JUD003539497, σκέψη 32· απόφαση ΕΔΔΑ της 30ής Ιουνίου 2015, *AS κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 39350/13, CE:ECHR:2015:0630JUD003935013· και ΕΔΔΑ, 2015, *ZH και RH κατά Ελβετίας*, ό.π. υποσημείωση 1425. Ωστόσο, οι σχέσεις αυτές μπορούν να εμπίπτουν στην «ιδιωτική ζωή» κατά την έννοια του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ.

¹⁴²³ EASO, *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 23.

Άρθρο 18 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Χορήγηση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας

Τα κράτη μέλη χορηγούν καθεστώς επικουρικής προστασίας σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις σύμφωνα με τα κεφάλαια II και V.

Η ενότητα 4.2.1 περιλαμβάνει δύο υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 59.

Πίνακας 59: Διάρθρωση της ενότητας 4.2.1

Ενότητα	Τίτλος	Σελίδα
4.2.1.1	Ορισμός του καθεστώτος επικουρικής προστασίας	341
4.2.1.2	Καθεστώς επικουρικής προστασίας, άδεια διαμονής και διεθνής προστασία	342

4.2.1.1. Ορισμός του καθεστώτος επικουρικής προστασίας

Το άρθρο 18 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει την **υποχρέωση των κρατών μελών να χορηγούν καθεστώς επικουρικής προστασίας σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις** σύμφωνα με τα κεφάλαια II και V της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Το ΔΕΕ έχει υπενθυμίσει ότι «δεδομένου ότι από τις νομικές βάσεις της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] είναι το άρθρο 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, η οδηγία αυτή έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων, να εγκαθιδρύσει ενιαίο σύστημα επικουρικής προστασίας»⁽¹⁴²⁴⁾.

Στην υπόθεση *Torubarov*, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι, όταν ένα πρόσωπο πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας, τα κράτη μέλη «οφείλουν, υπό την επιφύλαξη των λόγων αποκλεισμού που προβλέπονται στην εν λόγω οδηγία, **να χορηγήσουν** τη ζητηθείσα διεθνή προστασία, δεδομένου ότι δεν διαθέτουν συναφώς καμία διακριτική ευχέρεια»⁽¹⁴²⁵⁾. Το ΔΕΕ έκρινε επίσης στην υπόθεση *Bilali* ότι θα ήταν «αντίθετο στην όλη οικονομία και τους σκοπούς της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] να αναγνωρίζονται τα προβλεπόμενα από αυτή καθεστώς υπέρ υπηκόων τρίτων χωρών των οποίων η κατάσταση ουδεμία σχέση έχει με τη λογική της διεθνούς προστασίας»⁽¹⁴²⁶⁾.

Ο γενικός εισαγγελέας Hogan επισημαίνει ότι «η αιτιολογική σκέψη 21 [της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] αναφέρει ότι η χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα είναι αναγνωριστική πράξη», αλλά ότι «δεν υπάρχει ισοδύναμη αιτιολογική σκέψη στην [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] όσον αφορά την επικουρική προστασία»⁽¹⁴²⁷⁾.

¹⁴²⁴ ΔΕΕ, 2019, *Bilali*, ό.π. υποσημείωση 117, σκέψη 35.

¹⁴²⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Alekszj Torubarov κατά Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-556/17, EU:C:2019:626, σκέψεις 49-50. Βλέπε επίσης απόφαση του ΔΕΕ, 2019, *Bilali*, ό.π. υποσημείωση 117, σκέψη 36.

¹⁴²⁶ ΔΕΕ, 2019, *Bilali*, ό.π. υποσημείωση 117, σκέψη 44.

¹⁴²⁷ ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Hogan της 25ης Μαρτίου 2021, *Bundesrepublik Deutschland κατά SE, παρισταμένου του: Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht*, C-768/19, EU:C:2021:247, σημείο 66. Η υπό κρίση υπόθεση αφορά το δικαίωμα κατά το εθνικό δίκαιο ενός ενήλικου στο καθεστώς επικουρικής προστασίας ως γονέα άγαμου ανηλικού ο οποίος είναι δικαιούχος επικουρικής προστασίας. Βλέπε επίσης σημεία 69 και 78.

Σύμφωνα με το άρθρο 46 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) «τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα πρόσωπα τα οποία έχει αναγνωρίσει η αποφαινόμενη αρχή ότι πληρούν τις προϋποθέσεις επικουρικής προστασίας να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής δυνάμει της παραγράφου 1 έναντι της απόφασης που κρίνει αίτηση ως αβάσιμη όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα». Η μόνη εξαίρεση από αυτόν τον κανόνα είναι όταν «το καθεστώς επικουρικής προστασίας το οποίο χορηγείται από κράτος μέλος παρέχει τα ίδια δικαιώματα και ευεργετήματα με αυτά που παρέχει το καθεστώς του πρόσφυγα δυνάμει του ενωσιακού και εθνικού δικαίου»⁽¹⁴²⁸⁾. Ο εν λόγω αποκλεισμός από το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής «έχει την έννοια ότι δύναται να τύχει εφαρμογής μόνον εφόσον τα δικαιώματα και ευεργετήματα που παρέχονται βάσει του καθεστώτος επικουρικής προστασίας, στο οποίο έχει υπαγάγει αιτούντα το οικείο κράτος μέλος, είναι πράγματι τα ίδια με εκείνα που παρέχονται βάσει του καθεστώτος του πρόσφυγα κατά το δίκαιο της Ένωσης και το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο»⁽¹⁴²⁹⁾.

Όπως και το καθεστώς πρόσφυγα, το καθεστώς επικουρικής προστασίας χορηγείται μόνο για όσο διάστημα το πρόσωπο πληροί τα κριτήρια επικουρικής προστασίας. Περισσότερες λεπτομέρειες διατίθενται στην έκδοση της EASO, [Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση](#), 2η έκδοση, 2021, Μέρος 6.

4.2.1.2. Καθεστώς επικουρικής προστασίας, άδεια διαμονής και διεθνής προστασία

Τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται καθεστώς επικουρικής προστασίας επωφελούνται διεθνούς προστασίας, όπως προβλέπεται στο κεφάλαιο VII της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας).

Το άρθρο 24 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τα ακόλουθα:

Άρθρο 24 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Το συντομότερο μετά τη χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη χορηγούν στους δικαιούχους του καθεστώτος επικουρικής προστασίας και στα μέλη των οικογενειών τους ανανεώσιμη άδεια διαμονής η οποία πρέπει να ισχύει για ένα έτος τουλάχιστον και, σε περίπτωση ανανέωσης, για δύο έτη τουλάχιστον, εκτός αν επιβάλλουν άλλως επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.

Παρόλο που σύμφωνα με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) δεν υπάρχει υποχρέωση να απαιτείται άδεια διαμονής για την απόλαυση διεθνούς προστασίας, είναι στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών να προϋποθέτουν την προηγούμενη χορήγηση άδειας διαμονής για την παροχή ευεργετημάτων όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την κοινωνική αρωγή, την ιατρική περίθαλψη και την πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης. Αυτό επιβεβαιώνεται από την αιτιολογική σκέψη 40 και τα σχετικά άρθρα της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)⁽¹⁴³⁰⁾. Στην αιτιολογική σκέψη 40 ορίζονται τα ακόλουθα:

¹⁴²⁸ Article 46(2) APD (recast), ό.π. υποσημείωση 117, σκέψη 55.

¹⁴²⁹ ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2018, [EG κατά Σλοβενίας](#), C-662/17, EU:C:2018:847, σκέψη 50.

¹⁴³⁰ Βλέπε άρθρο 24 παράγραφος 2 (άδειες διαμονής), άρθρο 25 παράγραφος 2 (ταξιδιωτικό έγγραφο) και άρθρο 29 παράγραφος 2 (κοινωνική αρωγή) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Αιτιολογική σκέψη 40 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Εντός των ορίων των διεθνών υποχρεώσεων, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η παροχή ευεργετημάτων όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την κοινωνική αρωγή, την ιατρική περίθαλψη και την πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης προϋποθέτει την προηγούμενη χορήγηση άδειας διαμονής.

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί σχετικά με τη σχέση μεταξύ του καθεστώτος επικουρικής προστασίας, των αδειών διαμονής και των δικαιωμάτων των δικαιούχων επικουρικής προστασίας. Όσον αφορά το καθεστώς πρόσφυγα, το ΔΕΕ έκρινε στην υπόθεση ΗΤ ότι «ο πρόσφυγας του οποίου η άδεια παραμονής ανακαλείται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 24, παράγραφος 1, της [ΟΕΑΑ] εξακολουθεί να απολαύει του καθεστώτος του πρόσφυγα, τουλάχιστον μέχρι να απωλέσει, ενδεχομένως, τη συγκεκριμένη ιδιότητα» και εξακολουθεί να δικαιούται τα ευεργετήματα του κεφαλαίου VII. Ωστόσο, η υποχρέωση αυτή απορρέει από το άρθρο 14 παράγραφος 6 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), σύμφωνα με το οποίο ο πρόσφυγας του οποίου το καθεστώς ανακλήθηκε για συγκεκριμένους λόγους έχει τα δικαιώματα που προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 32 και στο άρθρο 33 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες (¹⁴³¹). Δεν υπάρχει αντίστοιχη διάταξη στην ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) όσον αφορά τους δικαιούχους επικουρικής προστασίας (¹⁴³²).

4.2.2. Μέλη της οικογένειας δικαιούχων επικουρικής προστασίας που δεν πληρούν τα ίδια τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση επικουρικής προστασίας [άρθρο 23 και άρθρο 2 στοιχείο ι)]

Όπως και στην περίπτωση των προσφύγων, η ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) δεν εγγυάται το ίδιο καθεστώς στα μέλη της οικογένειας δικαιούχου επικουρικής προστασίας, τα οποία δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση της εν λόγω προστασίας (¹⁴³³). Ωστόσο, το άρθρο 23 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) διασφαλίζει ότι τα μέλη της οικογένειας, κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), δικαιούχων επικουρικής προστασίας, τα οποία δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις για διεθνή προστασία, λαμβάνουν τα ευεργετήματα που αναφέρονται στα άρθρα 24-35 του κεφαλαίου VII της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Το πλήρες κείμενο του άρθρου 23 παρατίθεται παραπάνω στο τμήμα [4.1.2](#).

Ο **ορισμός των μελών της οικογένειας** στο άρθρο 2 στοιχείο ι) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) (που παρατίθεται πλήρως στην ενότητα [4.1.2](#) ανωτέρω) είναι ο ίδιος για τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα και για τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται καθεστώς επικουρικής προστασίας.

Όπως συμβαίνει και με τους πρόσφυγες, τα ευεργετήματα τα οποία απολαμβάνουν τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου επικουρικής προστασίας παρέχονται μόνο σε εκείνους που βρίσκονται ήδη στο ίδιο κράτος μέλος με τον δικαιούχο. Τα μέλη της οικογένειας που βρίσκονται εκτός του κράτους μέλους του δικαιούχου επικουρικής προστασίας, σε αντίθεση

¹⁴³¹ ΔΕΕ, 2015, [ΗΤ](#), ό.π. υποσημείωση [1381](#), σκέψη 71. Βλέπε, γενικά, ενότητα [4.1.1.3](#).

¹⁴³² ΔΕΕ, 2015, [ΗΤ](#), ό.π. υποσημείωση [1381](#), σκέψη 95.

¹⁴³³ ΔΕΕ, 2018, [Ahmedbekova](#), ό.π. υποσημείωση [68](#), στη σκέψη 68 αναφέρεται ότι «Επισημαίνεται ότι η οδηγία 2011/95 δεν προβλέπει τέτοια επέκταση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας στα μέλη της οικογένειας του προσώπου στο οποίο έχει χορηγηθεί το καθεστώς αυτό».

με ό,τι ισχύει για τους πρόσφυγες, δεν απολαύουν, καθεαυτά, δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης δυνάμει της οδηγίας για την οικογενειακή επανένωση ⁽¹⁴³⁴⁾, εκτός αν το οικείο κράτος μέλος αναγνωρίζει στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας τα ίδια δικαιώματα με τους πρόσφυγες.

Η ΟΕΑΑ επέτρεπε στα κράτη μέλη να θέτουν όρους για την απόλαυση ευεργετημάτων στον βαθμό που επρόκειτο για μέλη της οικογένειας δικαιούχων επικουρικής προστασίας τα οποία βρίσκονται ήδη εντός του κράτους μέλους (τέτοιοι όροι δεν εφαρμόζονταν στα μέλη της οικογένειας προσώπων στα οποία χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα). Αντιθέτως, η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αφαίρεσε αυτόν τον περιορισμό ⁽¹⁴³⁵⁾. Το άρθρο 24 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) επέκτεινε το ευεργέτημα των αδειών διαμονής στα μέλη της οικογένειας δικαιούχων επικουρικής προστασίας. Σύμφωνα με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), τα μέλη της οικογένειας δικαιούνται άδειες διαμονής υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με το μέλος της οικογένειας στο οποίο χορηγήθηκε καθεστώς επικουρικής προστασίας ⁽¹⁴³⁶⁾.

Όπως επισημάνθηκε νωρίτερα, το ΔΕΕ στην υπόθεση *Ahmedbekova* ⁽¹⁴³⁷⁾ αποφάνθηκε ότι η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) δεν προβλέπει επέκταση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας στα μέλη της οικογένειας του προσώπου στο οποίο έχει χορηγηθεί το καθεστώς αυτό. Ωστόσο, το δικαστήριο στη συνέχεια επισήμανε ότι το αποτέλεσμα του άρθρου 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ήταν η χορήγηση διεθνούς προστασίας στα μέλη της οικογένειας δικαιούχου διεθνούς προστασίας **να μην είναι a priori ανεξάρτητη από τη λογική της διεθνούς προστασίας** ⁽¹⁴³⁸⁾.

Στην υπόθεση *Ahmedbekova*, το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ένα κράτος μέλος μπορεί:

«[σ]ε περίπτωση χορήγησης διεθνούς προστασίας σε μέλος μιας οικογένειας [...] να επεκταθεί και σε άλλα μέλη της οικογένειας, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέλη αυτά δεν εμπίπτουν στους λόγους αποκλεισμού [...] και ότι η κατάστασή τους σχετίζεται, λόγω της ανάγκης διατήρησης της οικογενειακής ενότητας, με τη λογική της διεθνούς προστασίας» ⁽¹⁴³⁹⁾.

¹⁴³⁴ Άρθρο 3 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της οδηγίας για την οικογενειακή επανένωση. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, *K και B κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 33. Ωστόσο βλέπε ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 9ης Ιουλίου 2021, *MA κατά Δαβίας*, προσφυγή αριθ. 6697/18, CE:ECHR:2021:0709JUD000669718 Η υπόθεση αφορούσε την κατάσταση των δικαιούχων επικουρικής ή προσωρινής προστασίας, οι οποίοι υποχρεώθηκαν να περιμένουν 3 έτη μέχρι να μπορέσουν να υποβάλουν αίτηση για οικογενειακή επανένωση. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η απαίτηση σύμφωνα με την οποία ο δικαιούχος επικουρικής ή προσωρινής προστασίας πρέπει να περιμένει 3 έτη προτού μπορέσει να υποβάλει αίτηση οικογενειακής επανένωσης χωρίς να υπάρχει δυνατότητα εξατομικευμένης αξιολόγησης της κατάστασης του δικαιούχου δεν είχε επιτύχει δίκαιη ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων του κράτους και των συμφερόντων των ενδιαφερόμενων ατόμων και ότι, ως εκ τούτου, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ (σκέψεις 193-195).

¹⁴³⁵ UNHCR, *The Case Law of the European Regional Courts: The Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights – Refugees, asylum-seekers, and stateless persons*, Ιούνιος 2015, σ. 80.

¹⁴³⁶ Βλέπε ενότητα 4.2.1.2 στην οποία παρατίθεται το πλήρες κείμενο του άρθρου 24 παράγραφος 2.

¹⁴³⁷ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 68.

¹⁴³⁸ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψεις 72-73.

¹⁴³⁹ ΔΕΕ, 2018, *Ahmedbekova*, ό.π. υποσημείωση 68, σκέψη 74.

Στην υπόθεση LW⁽¹⁴⁴⁰⁾, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ επισήμανε δύο επιφυλάξεις σχετικά με κάθε τέτοια χορήγηση. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι τα άρθρα 3 και 23 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) πρέπει να ερμηνεύονται ώστε να μην αποκλείουν σε ένα κράτος μέλος να χορηγεί καθεστώς πρόσφυγα στο ανήλικο τέκνο πρόσφυγα υπό την προϋπόθεση, κατά πρώτον, ότι «δεν υφίσταται για το τέκνο κάποιος από τους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2» και, κατά δεύτερον:

«ότι [το τέκνο] δεν έχει, λόγω της ιθαγένειάς του ή λόγω άλλου στοιχείου που χαρακτηρίζει την προσωπική νομική κατάστασή του, δικαίωμα σε καλύτερη μεταχείριση εντός του ως άνω κράτους μέλους έναντι εκείνης που απορρέει από τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα. Δεν ασκεί επιρροή συναφώς το αν είναι δυνατό και ευλόγως αποδεκτό, για το τέκνο και τους γονείς του, να εγκατασταθούν σε αυτήν την άλλη τρίτη χώρα»⁽¹⁴⁴¹⁾.

Στην υπόθεση Bundesrepublik Deutschland κατά SE, το ΔΕΕ εξέτασε, μεταξύ άλλων, το ζήτημα αν ένας πατέρας μπορεί να αντλήσει δικαιώματα που συνδέονται με το καθεστώς επικουρικής προστασίας από γιο ο οποίος είχε υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας ως ανήλικος και στον οποίο είχε χορηγηθεί επικουρική προστασία στη Γερμανία. Ο πατέρας έφτασε στη Γερμανία μετά τη χορήγηση επικουρικής προστασίας στον γιο του και ζήτησε διεθνή προστασία με βάση το γεγονός ότι ήταν ο πατέρας άγαμου ανηλίκου ο οποίος είχε καθεστώς επικουρικής προστασίας. Το ΔΕΕ κατέληξε, μεταξύ άλλων, στο συμπέρασμα ότι:

«τα δικαιώματα που αντλούν τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου επικουρικής προστασίας από το καθεστώς επικουρικής προστασίας που παρασχέθηκε στο τέκνο τους, ιδίως δε τα ευεργετήματα των άρθρων 24 έως 35 της οδηγίας αυτής, εξακολουθούν να υφίστανται για όσο χρονικό διάστημα ισχύει η άδεια διαμονής που τους χορηγήθηκε δυνάμει του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, ακόμη και μετά την ενηλικίωση του τέκνου»⁽¹⁴⁴²⁾.

4.3. Σχέση μεταξύ καθεστώτος πρόσφυγα, καθεστώτος επικουρικής προστασίας και ασύλου

Το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας που προβλέπονται στο άρθρο 13 και στο άρθρο 18 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αντίστοιχα είναι χωριστά καθεστώτα, αλλά συνδέονται στενά μεταξύ τους⁽¹⁴⁴³⁾. Στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) καθορίζεται η υπεροχή του καθεστώτος πρόσφυγα, καθώς το καθεστώς επικουρικής προστασίας μπορεί να χορηγείται μόνο σε υπήκοο τρίτης χώρας ή ανιθαγενή που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα. Ο γενικός εισαγγελέας Βοτ επισημαίνει ότι:

¹⁴⁴⁰ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2021, LW, ό.π. υποσημείωση 88.

¹⁴⁴¹ Ό.π. συμπερασματική απόφαση.

¹⁴⁴² ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland κατά SE, C-768/19, EU/C/2021:709, σκέψεις 51–52.

¹⁴⁴³ ΔΕΕ, 2014, Diakité, ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 33· ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2010, Abdulla, ό.π. υποσημείωση 32, σκέψεις 78-79· και ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, Alo και Oosso, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψεις 32-33. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mengozzi της 18ης Ιουλίου 2013, Aboubacar Diakité κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, C-285/12, EU:C:2013:500, σημείο 60 (η επισήμανση στο πρωτότυπο)· και ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mazák, 2009, Abdulla, ό.π. υποσημείωση 657, σημείο 51.

«εισάγοντας επικουρική μορφή προστασίας ..., ο νομοθέτης της Ένωσης δεν είχε την πρόθεση να παράσχει δυνατότητα επιλογής μεταξύ της μίας ή της άλλης μορφής διεθνούς προστασίας. Σκοπός του είναι να εγγυηθεί την “υπεροχή” της Συμβάσεως [για τους Πρόσφυγες] αποτρέποντας το ενδεχόμενο οι επικουρικές μορφές προστασίας να αποδυναμώσουν το ουσιώδες περιεχόμενο της Συμβάσεως αυτής. Ο σκοπός αυτός συνάγεται σαφώς από τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την έκδοση της [ΟΕΑΑ]»⁽¹⁴⁴⁴⁾.

Ο **επικουρικός** χαρακτήρας του καθεστώτος επικουρικής προστασίας σε σχέση με τη φύση του καθεστώτος πρόσφυγα έχει επίσης τονιστεί επανειλημμένως στη νομολογία του ΔΕΕ. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η «αίτηση παροχής επικουρικής προστασίας δεν πρέπει, καταρχήν, να εξετάζεται πριν αποφανθεί η αρμόδια αρχή ότι ο αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας δεν πληροί τις προϋποθέσεις που δικαιολογούν την υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα»⁽¹⁴⁴⁵⁾. Το ΔΕΕ έχει επίσης επιβεβαιώσει ότι αποκείται, «καταρχήν», στην «αρμόδια αρχή να καθορίσει το καταλληλότερο καθεστώς στο οποίο πρέπει να υπαχθεί η περίπτωση του αιτούντος»⁽¹⁴⁴⁶⁾.

Στην πρόταση για την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισήμανε ότι, ανταποκρινόμενη στο πρόγραμμα της Χάγης, το οποίο απαιτεί τη δημιουργία ενιαίου καθεστώτος προστασίας, θα απλοποιούσε τις διαδικασίες που αποσκοπούν στην **προσέγγιση των δικαιωμάτων που χορηγούνται και στις δύο κατηγορίες δικαιούχων προστασίας** και θα μείωνε το διοικητικό κόστος⁽¹⁴⁴⁷⁾. Αυτό αποτελούσε απάντηση στην κριτική ότι στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας παρέχονταν χαμηλότερο επίπεδο δικαιωμάτων από ορισμένες απόψεις⁽¹⁴⁴⁸⁾. Η προσέγγιση αποσκοπούσε επίσης στην αντιμετώπιση των

¹⁴⁴⁴ ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Bot της 7ης Νοεμβρίου 2013, [HN κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General](#), C-604/12, EU:C:2013:714, σημείο 43, το οποίο παραπέμπει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Πρόταση ΟΕΑΑ: αιτιολογική έκθεση](#), 2001), ό.π. υποσημείωση 266. Βλέπε επίσης σημεία 41 και 44 των προτάσεων.

¹⁴⁴⁵ ΔΕΕ, 2014, [Diakité](#), ό.π. υποσημείωση 844, σκέψη 33· και ΔΕΕ, 2014, [HN](#), ό.π. υποσημείωση 29, σκέψεις 31 και 35, (βλέπε επίσης σκέψη 42). Βλέπε επίσης ενότητα 4.2.1.

¹⁴⁴⁶ ΔΕΕ, 2014, [HN](#), ό.π. υποσημείωση 29, σκέψη 34· και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Bot, [HN](#), ό.π. υποσημείωση 1449, σημείο 45. Σε περιπτώσεις στις οποίες είναι σαφές ότι ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις αναγνώρισης της ιδιότητας του πρόσφυγα και θεωρείται ότι ζητεί τη χορήγηση επικουρικής προστασίας, το κράτος μέλος μπορεί να επιταχύνει την εξέταση των προϋποθέσεων για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα βάσει του άρθρου 23 παράγραφος 4 στοιχείο β) της ΟΔΑ, πλην όμως ο νομοθέτης της Ένωσης ορθώς δεν απαλλάσσει σε καμία περίπτωση από την υποχρέωση αυτής της προηγούμενης εξέτασης.

¹⁴⁴⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Πρόταση ΟΕΑΑ \(αναδιατύπωση\): αιτιολογική έκθεση](#), 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 6-7.

¹⁴⁴⁸ Η πρόταση αυτή επικρίθηκε στη συνέχεια για το γεγονός ότι εξακολουθούσε να παρέχει χαμηλότερο επίπεδο δικαιωμάτων στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας. Βλέπε UNHCR, [Submission by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in the case of M.A. v. Denmark \(Application no. 6697/18\) before the European Court of Human Rights](#) [Υποβολή της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες στην υπόθεση M.A. κατά Δανίας (προσφυγή αριθ. 6697/18) ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων], 21 Ιανουαρίου 2019, στην οποία εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με τις περιόδους αναμονής για την οικογενειακή επανένωση για τους δικαιούχους επικουρικής προστασίας, και [UNHCR comments on the European Commission proposal for a qualification regulation – COM \(2016\) 466](#) [παρατηρήσεις της UNHCR σχετικά με την πρόταση κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις ελάχιστες απαιτήσεις – COM(2016) 466], Φεβρουάριος 2018, σ. 33: «οι διακρίσεις μεταξύ των δικαιούχων διεθνούς προστασίας συχνά δεν είναι ούτε αναγκαίες ούτε αντικειμενικά δικαιολογημένες από την άποψη της εμπειρίας φυγής και των αναγκών προστασίας». Για παράδειγμα, ορισμένα κράτη μέλη «χορηγούν τακτικά καθεστώς πρόσφυγα σε άτομα από μια συγκεκριμένη χώρα καταγωγής, ενώ άλλα κράτη μέλη χορηγούν καθεστώς επικουρικής προστασίας σε άτομα με παρόμοια χαρακτηριστικά από την ίδια χώρα καταγωγής».

προκλήσεων ένταξης που αντιμετωπίζουν οι δικαιούχοι επικουρικής προστασίας (¹⁴⁴⁹). Η προσέγγιση των διατάξεων των σχετικών με την αναγνώριση και το περιεχόμενο του καθεστώτος πρόσφυγα και του καθεστώτος επικουρικής προστασίας αποσκοπούσε στο να συμβάλει «στον περιορισμό των δευτερογενών μετακινήσεων των αιτούντων διεθνή προστασία μεταξύ κρατών μελών [...]» [αιτιολογική σκέψη 13 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)].

Αυτό αντικατοπτρίζεται στην αιτιολογική σκέψη 39 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), ως εξής:

Αιτιολογική σκέψη 39 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)

Με την παράλληλη ανταπόκριση στην πρόσκληση του προγράμματος της Στοκχόλμης για εγκαθίδρυση ενιαίου καθεστώτος για πρόσφυγες ή για πρόσωπα που δικαιούνται επικουρική προστασία, και εκτός **των εξαιρέσεων που είναι αναγκαίες και αντικειμενικά δικαιολογημένες**, στα δικαιούχους του καθεστώτος επικουρικής προστασίας θα πρέπει να παρέχονται τα ίδια δικαιώματα και ευεργετήματα με αυτά που απολαμβάνουν σύμφωνα με την παρούσα οδηγία οι πρόσφυγες και θα πρέπει να πληρούν τις ίδιες προϋποθέσεις για την παροχή της εν λόγω προστασίας (¹⁴⁵⁰).

Επιβεβαιώνοντας ότι το σύστημα επικουρικής προστασίας έχει ως αντικείμενο τη «συμπλήρωση της προστασίας των προσφύγων που κατοχυρώνει η εν λόγω Σύμβαση [για τους Πρόσφυγες]», το ΔΕΕ τόνισε στην υπόθεση *Alo και Osso* (¹⁴⁵¹):

«Πάντως, οι αιτιολογικές σκέψεις 8, 9 και 39 της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] αναφέρουν ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε, απαντώντας στην πρόσκληση του προγράμματος της Στοκχόλμης, να δημιουργήσει ένα ενιαίο καθεστώς υπέρ του συνόλου των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και, κατά συνέπεια, επέλεξε να χορηγήσει στους δικαιούχους του καθεστώτος επικουρικής προστασίας **τα ίδια δικαιώματα και ευεργετήματα** με αυτά που απολαμβάνουν οι πρόσφυγες, εκτός των **εξαιρέσεων** που είναι **αναγκαίες και αντικειμενικά δικαιολογημένες**» (¹⁴⁵²).

Σύμφωνα με το άρθρο 20 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), οι πρόσφυγες και τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία έχουν τα ίδια δικαιώματα «εκτός εάν ορίζεται άλλως».

¹⁴⁴⁹ Η πρόταση ανέφερε τις ακόλουθες προκλήσεις όσον αφορά την ένταξη, ιδίως: αναγνώριση των δεξιοτήτων· πρόσβαση σε επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση· πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης· πρόσβαση σε κατάλυμα· δυνατότητες μείωσης των ευεργετημάτων· και οικογενειακή επανένωση. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση): αιτιολογική έκθεση*, 2009, ό.π. υποσημείωση 409, σ. 8-9.

¹⁴⁵⁰ Επισήμανση των συντακτών. Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2009 κατά τη διάρκεια της νομοθετικής διαδικασίας της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), με βάση τα προγράμματα του Τάμπερε και της Χάγης και διατηρώντας τον στόχο της καθιέρωσης ενιαίου καθεστώτος.

¹⁴⁵¹ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Osso*, ό.π. υποσημείωση 31. Το ζήτημα αφορούσε το κατά πόσον η προϋπόθεση του τόπου διαμονής που επιβάλλεται στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας είναι συμβατή με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), όταν βασίζεται στον στόχο της επίτευξης κατάλληλης κατανομής των βαρών κοινωνικής πρόνοιας μεταξύ των αρμόδιων φορέων στο έδαφος του κράτους ή όταν βασίζεται σε λόγους μεταναστευτικής πολιτικής ή πολιτικής κοινωνικής ένταξης.

¹⁴⁵² ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Osso*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 32 (η επισήμανση των συντακτών).

Το άρθρο 29 (κοινωνική αρωγή) αποτελεί παράδειγμα δικαιώματος που επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν διαφορετική μεταχείριση, ενώ το άρθρο 32 (πρόσβαση σε κατάλυμα), για παράδειγμα, παρέχει τα ίδια δικαιώματα ⁽¹⁴⁵³⁾.

Τα κοινά σημεία και οι διαφορές που προκύπτουν παρουσιάζονται καλύτερα στους δύο ακόλουθους πίνακες.

Τα δικαιώματα που παρέχονται **αδιακρίτως σε όλους τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας** παρατίθενται στον πίνακα 60.

Πίνακας 60: Δικαιώματα σύμφωνα με την ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) που παρέχονται σε όλους τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας

Δικαιώματα που παρέχονται αδιακρίτως σε όλους τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας	ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)
Προστασία από την επαναπροώθηση (εκτός από τη δυνατότητα ανάκλησης του δικαιώματος από πρόσφυγες σε περιπτώσεις που καλύπτονται από το άρθρο 21 παράγραφος 2)	Άρθρο 21
Δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που σχετίζονται με το καθεστώς	Άρθρο 22
Δικαίωμα διατήρησης της οικογενειακής ενότητας ⁽¹⁴⁵⁴⁾	Άρθρο 23
Πρόσβαση στην απασχόληση	Άρθρο 26
Πρόσβαση στην εκπαίδευση	Άρθρο 27
Πρόσβαση σε διαδικασίες για την αναγνώριση τίτλων	Άρθρο 28
Ιατρική περίθαλψη	Άρθρο 30
Μέτρα για τους ασυνόδευτους ανήλικους	Άρθρο 31
Πρόσβαση σε κατάλυμα	Άρθρο 32
Ελεύθερη κυκλοφορία εντός του κράτους μέλους	Άρθρο 33
Συνδρομή για επαναπατρισμό	Άρθρο 35

Η μόνη υπόθεση του ΔΕΕ που εξέτασε οποιαδήποτε από τις διατάξεις αυτές μέχρι σήμερα είναι η *Alo και Oosso*. Στην απόφασή του, το δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 33 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση):

«έχει την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη να επιτρέπουν στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας τόσο την εξουσία ελεύθερης μετακινήσεως στο έδαφος του κράτους μέλους που χορήγησε το καθεστώς αυτό και την εξουσία επιλογής του τόπου διαμονής τους στο εν λόγω έδαφος» ⁽¹⁴⁵⁵⁾.

¹⁴⁵³ Το άρθρο 29 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) ορίζει ότι «[κ]ατά παρέκκλιση από τον γενικό κανόνα της παραγράφου 1, τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίσουν την κοινωνική αρωγή που χορηγείται στους δικαιούχους του καθεστώτος επικουρικής προστασίας στα βασικά ευεργετήματα, τα οποία θα χορηγούνται στα ίδια επίπεδα και υπό τους ίδιους όρους επιλεξιμότητας που ισχύουν για τους υπηκόους τους». Το άρθρο 32 παράγραφος 1 ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας να έχουν πρόσβαση σε κατάλυμα υπό όρους ισοδύναμους με τους ισχύοντες για άλλους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στο έδαφός τους».

¹⁴⁵⁴ Ωστόσο, η οδηγία 2003/86/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης προβλέπει ευνοϊκότερους όρους για την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης για τους πρόσφυγες από ό, τι για άλλους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα σε κράτος μέλος.

¹⁴⁵⁵ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, *Alo και Oosso*, ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 37.

Το ΔΕΕ συνήγαγε ότι «το άρθρο 26 της Σύμβασης [για τους Πρόσφυγες] [...] προβλέπει ρητώς ότι η εν λόγω ελευθερία δεν περιλαμβάνει μόνον το δικαίωμα ελεύθερης μετακινήσεως στο έδαφος του κράτους που χορήγησε το καθεστώς του πρόσφυγα, αλλά και το δικαίωμα επιλογής του τόπου διαμονής του επί του εδάφους αυτού» ⁽¹⁴⁵⁶⁾. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η νομοθεσία της ΕΕ είχε την πρόθεση να επιτύχει το ίδιο αποτέλεσμα στο άρθρο 33 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση).

Τα προβλεπόμενα δικαιώματα τα οποία είναι διαφορετικά για τους πρόσφυγες και για τους δικαιούχους επικουρικής προστασίας παρατίθενται στον πίνακα 61.

Πίνακας 61: Διαφοροποιημένη μεταχείριση για τους πρόσφυγες και για τους δικαιούχους επικουρικής προστασίας

Δικαίωμα	Διαφορά	ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)
Άδειες διαμονής	Η διάρκεια μπορεί να είναι μεγαλύτερη για τους πρόσφυγες	Άρθρο 24
Ταξιδιωτικά έγγραφα ⁽¹⁴⁵⁷⁾	Τα ταξιδιωτικά έγγραφα χορηγούνται σε δικαιούχους επικουρικής προστασίας οι οποίοι δεν είναι σε θέση να αποκτήσουν εθνικό διαβατήριο	Άρθρο 25
Κοινωνική αρωγή	Η κοινωνική αρωγή που χορηγείται στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας μπορεί να περιορίζεται στα βασικά ευεργετήματα, αλλά αυτά παρέχονται στο ίδιο επίπεδο και υπό τους ίδιους όρους επιλεξιμότητας που ισχύουν για τους ημεδαπούς ⁽¹⁴⁵⁸⁾	Άρθρο 29

¹⁴⁵⁶ ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016, [Alo και Oso](#), ό.π. υποσημείωση 31, σκέψη 35.

¹⁴⁵⁷ Όσον αφορά τα ταξιδιωτικά έγγραφα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, όταν οι δικαιούχοι επικουρικής προστασίας δεν διαθέτουν εθνικό διαβατήριο, το άρθρο 25 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση) προβλέπει ότι «[τ]α κράτη μέλη χορηγούν στους δικαιούχους καθεστώτος επικουρικής προστασίας οι οποίοι αδυνατούν να εξασφαλίσουν εθνικό διαβατήριο, έγγραφα που τους επιτρέπουν να ταξιδεύουν εκτός του εδάφους τους, εκτός αν υπαγορεύεται το αντίθετο από επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης».

¹⁴⁵⁸ Όσον αφορά την κοινωνική αρωγή, το ΔΕΕ ερμήνευσε το άρθρο 29 παράγραφος 2 στην υπόθεση [Alo και Oso](#) ως προς το αν η κατάσταση των δικαιούχων επικουρικής προστασίας είναι αντικειμενικά συγκρίσιμη με την κατάσταση των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο κράτος μέλος. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει επίσης «αν το γεγονός ότι υπήκοος τρίτης χώρας που λαμβάνει κοινωνικές παροχές είναι δικαιούχος διεθνούς προστασίας, εν προκειμένω επικουρικής, επάγεται ότι θα αντιμετωπίσει μεγαλύτερες δυσχέρειες εντάξεως από άλλον υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει νομίμως στη Γερμανία και λαμβάνει κοινωνικές παροχές» [ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), 2016 [Alo και Oso](#), ό.π., υποσημείωση 31, σκέψη 62]. Στην απόφαση του ΔΕΕ της 21 Νοεμβρίου 2018, [Ahmad Shah Ayubi κατά Bezirkshauptmannschaft Linz-Land](#), C-713/17, EU:C:2018:929, σκέψη 42, το ΔΕΕ έκρινε ότι «το άρθρο 29 της [ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)] έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία προβλέπει ότι οι πρόσφυγες που έχουν δικαίωμα προσωρινής διαμονής σε ορισμένο κράτος μέλος λαμβάνουν παροχές κοινωνικής αρωγής χαμηλότερες από αυτές που χορηγούνται στους υπηκόους του συγκεκριμένου κράτους μέλους και στους πρόσφυγες που έχουν δικαίωμα μόνιμης διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος». Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2021, [Associazione per gli Studi Giuridici sull'Immigrazione \(ASGI\), Avvocati per niente onlus \(APN\), Associazione NAGA – Organizzazione di volontariato per l'Assistenza Socio-Sanitaria e per i Diritti di Cittadini Stranieri, Rom e Sinti κατά Presidenza del Consiglio dei Ministri – Dipartimento per le politiche della famiglia, Ministero dell'Economia e delle Finanze](#), C-462/20, EU:C:2021:894, η οποία επιβεβαιώνει τις διατάξεις του ΔΕΕ στην υπόθεση [Ayubi](#) στις σκέψεις 33-34.

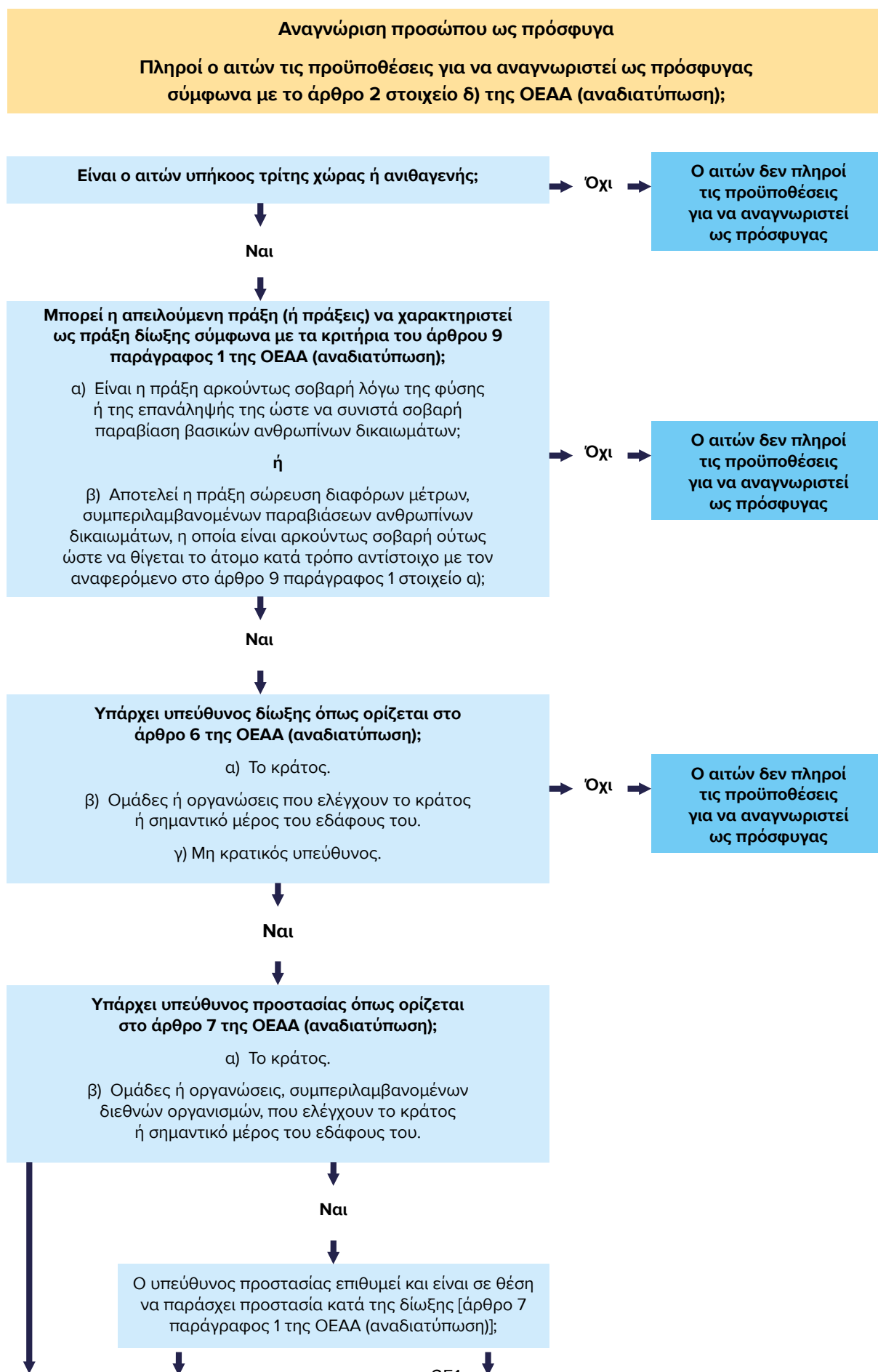
Παρά τις παραπάνω διαφορές, δεν πρέπει να λησμονείται ότι η επικουρική προστασία αποτελεί ειδικό καθεστώς. Σε αντίθεση με τα πρόσωπα τα οποία, με βάση το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, δεν μπορούν να επαναπροωθηθούν, εκείνοι οι οποίοι πληρούν τα κριτήρια για επικουρική προστασία απολαμβάνουν καθεστώς με καθορισμένα δικαιώματα και ευεργετήματα· το δίκαιο της ΕΕ δεν προβλέπει καθεστώς για τους πρώτους (¹⁴⁵⁹). Ωστόσο, το γεγονός ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που δεν μπορούν να επαναπροωθηθούν δεν απολαμβάνουν ειδικού καθεστώτος το οποίο ρυθμίζεται από το δίκαιο της ΕΕ δεν θίγει τα άλλα δικαιώματά τους που απορρέουν από τον Χάρτη της ΕΕ, όπως το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια (άρθρο 1) και τον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 7).

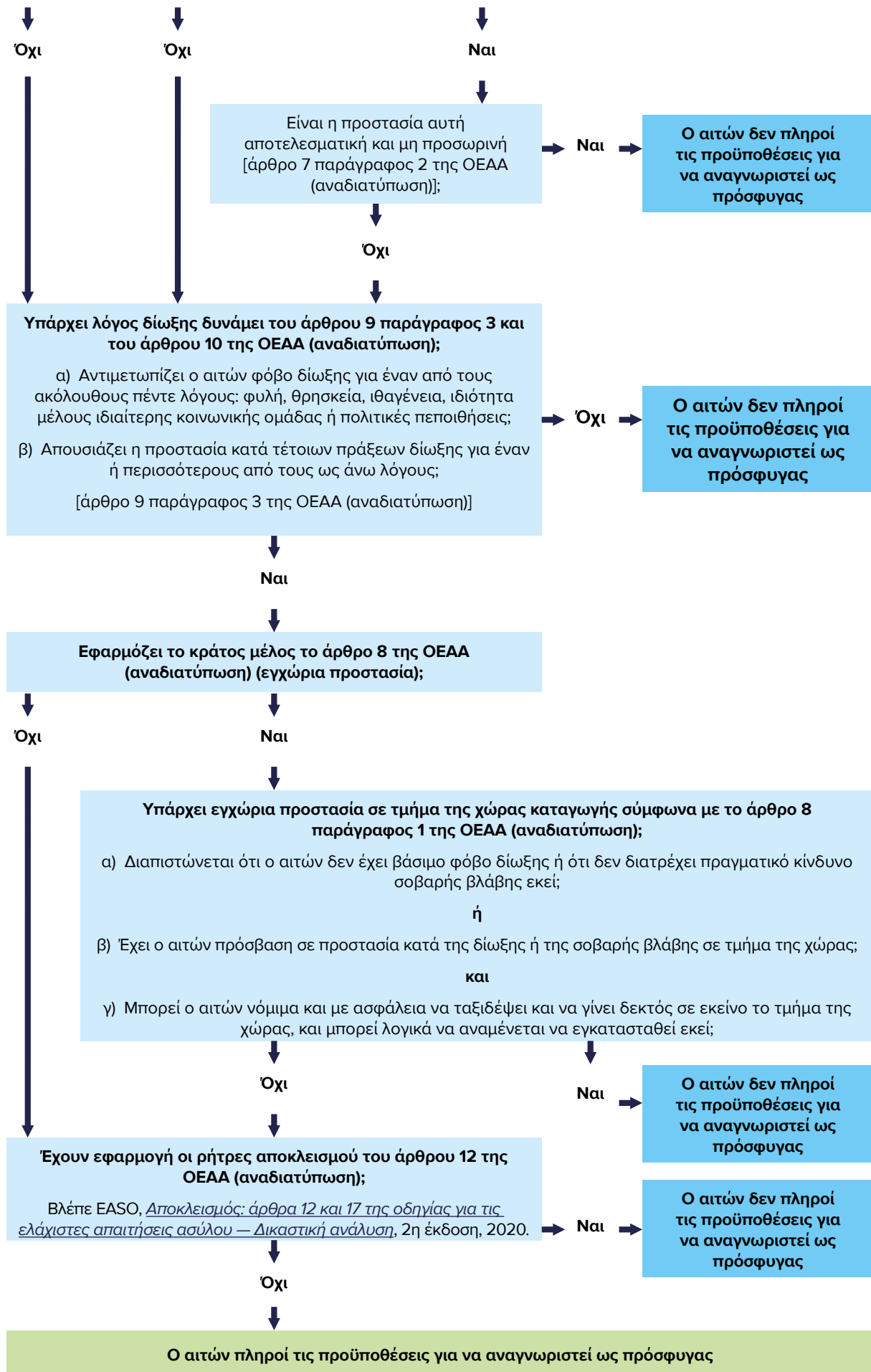
¹⁴⁵⁹ Η διαφορά αυτή αντικατοπτρίζεται επίσης στο άρθρο 9 παράγραφος 1 της οδηγίας για τις επιστροφές και στο γεγονός ότι η απόφαση επιστροφής εκδίδεται ακόμη και αν η απομάκρυνση είναι αδύνατη λόγω της αρχής της μη επαναπροώθησης. Βλέπε ΔΕΕ, απόφαση της 3ης Ιουνίου 2021, BZ κατά Westerwaldkreis, C-546/19, EU:C:2021:432 (δεν διατίθεται μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψεις 55-59. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, Bashir Mohamed Ali Mahdi, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, σκέψη 89.

Προσάρτημα Α: Δενδροδιαγράμματα αποφάσεων

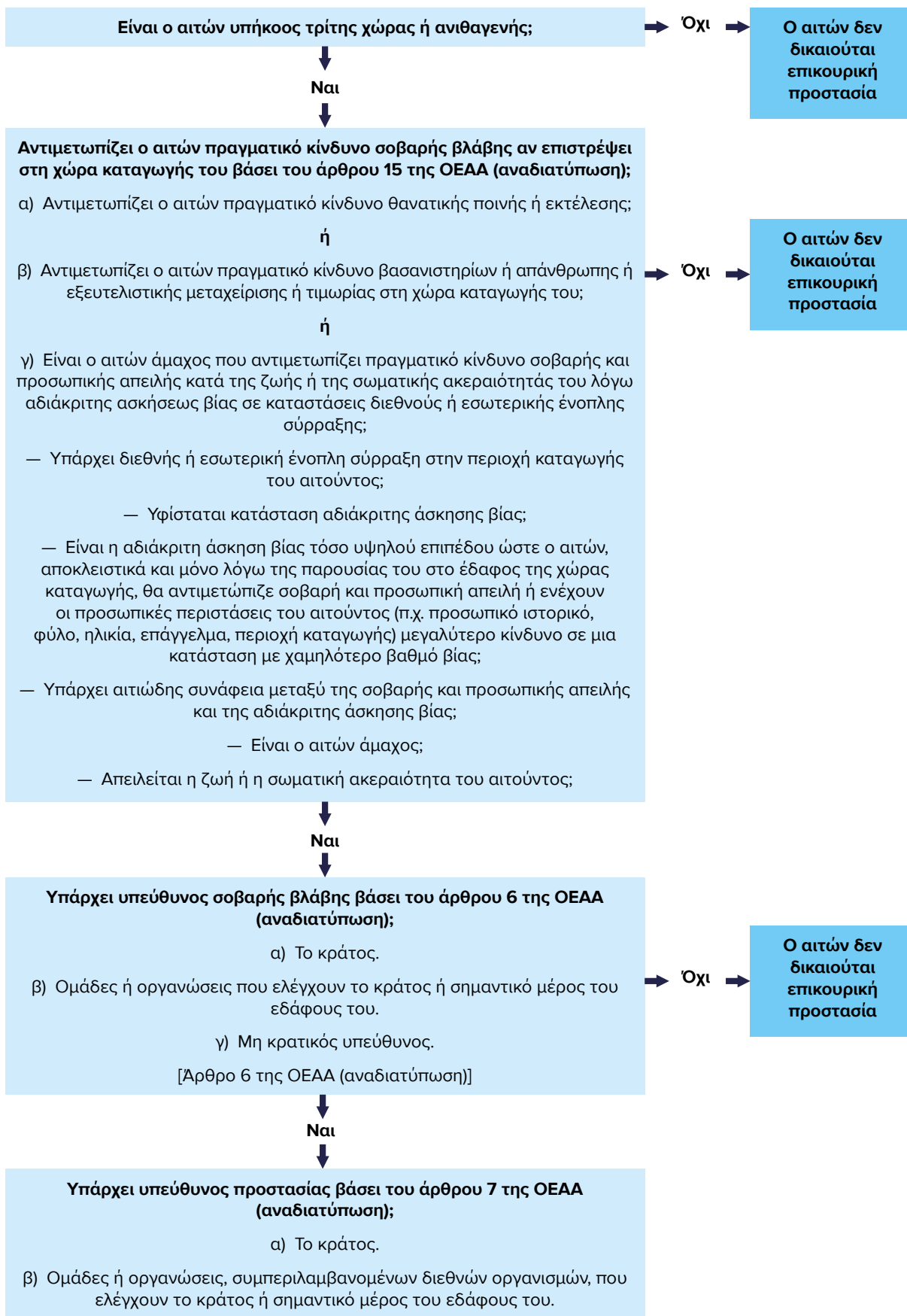

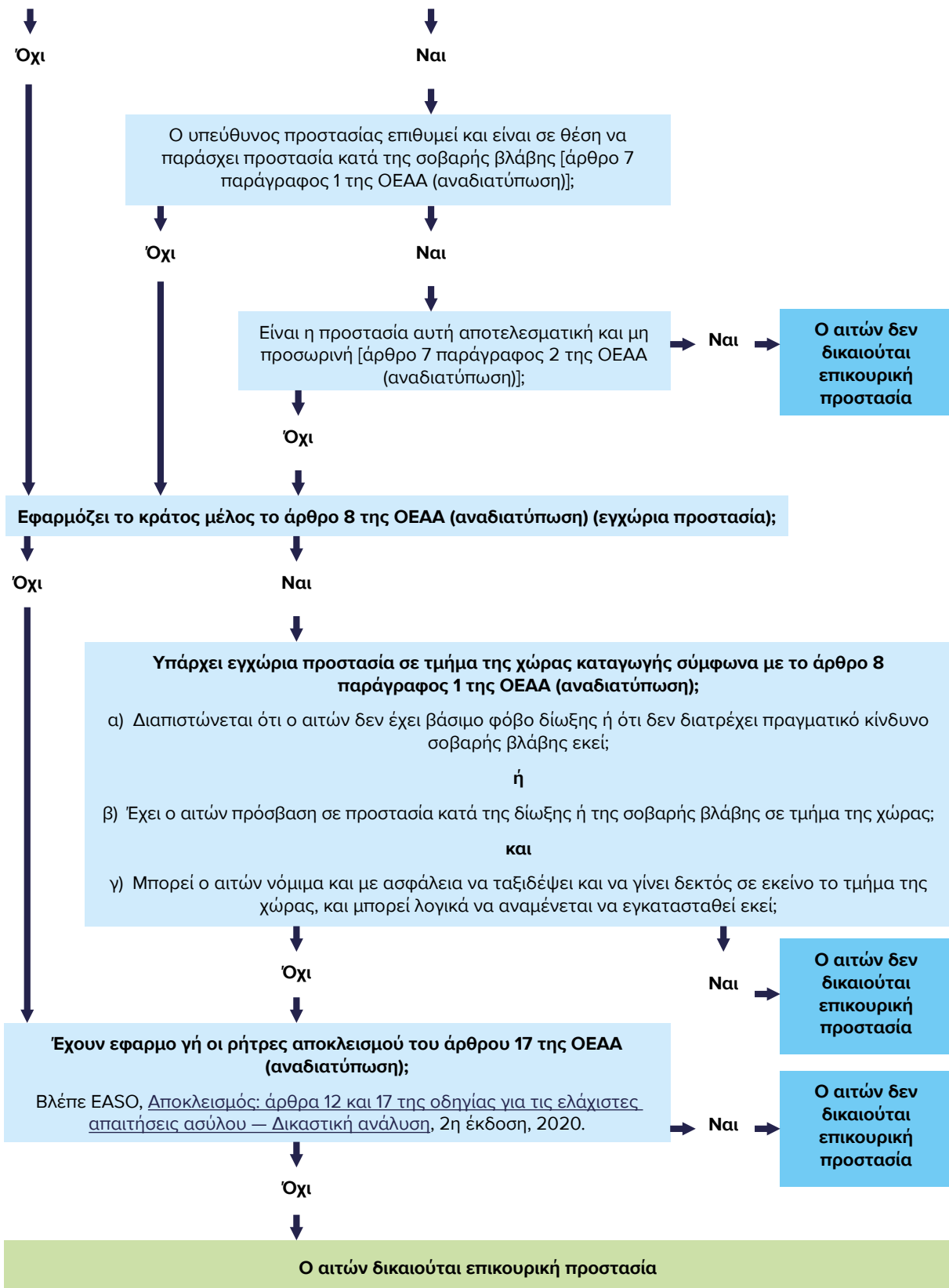

Επικουρική προστασία

Εάν ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, δικαιούται επικουρική προστασία βάσει του άρθρου 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση);

Προστασία εκτός του πεδίου εφαρμογής της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)

Εάν ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστεί είτε ως πρόσφυγας είτε ως δικαιούχος επικουρικής προστασίας, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι πληροί τις προϋποθέσεις για οποιαδήποτε μορφή προστασίας βάσει του εθνικού δικαίου, αλλά εκτός του πεδίου εφαρμογής της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), για παράδειγμα για λόγους συμπόνιας ή ανθρωπιστικούς λόγους [αιτιολογική σκέψη 15 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση)];

Προσάρτημα Β: Πηγές πρωτογενούς δικαίου

1. Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.1. Πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ενοποιημένη απόδοση όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, 1η Δεκεμβρίου 2009), (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 47).

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως τροποποιήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007).

Πρωτόκολλο (αριθ. 21) για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το οποίο προσαρτάται στη ΣΛΕΕ (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 295).

Πρωτόκολλο αριθ. 22 σχετικά με τη θέση της Δανίας, το οποίο προσαρτάται στη ΣΛΕΕ (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 299).

Πρωτόκολλο αριθ. 24 για το άσυλο των υπηκόων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 115 της 9.5.2008, σ. 305).

1.2. Παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κανονισμός (ΕΕ) 2021/2303 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2021, σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 439/2010 (ΕΕ L 468 της 30.12.2021, σ. 1).

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 31) (κανονισμός Δουβλίνο III).

Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιатύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 60) [ΟΔΑ (αναδιатύπωση)].

Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιатύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 96).

Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της (ΕΕ L 101 της 15.4.2011, σ. 1) (οδηγία της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων).

Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το

περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιатύπωση) (EE L 337 της 20.12.2011, σ. 9) [ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)].

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EE L 132 της 29.5.2010, σ. 11).

Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενοντών υπηκόων τρίτων χωρών (EE L 348 της 24.12.2008, σ. 98).

Οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (EE L 304 της 30.9.2004, σ. 12) (ΟΕΑΑ).

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας.

Οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης (EE L 251 της 3.10.2003, σ. 12).

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (EE L 50 της 25.2.2003, σ. 1) (κανονισμός Δουβλίνο II).

Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 19ης Ιουλίου 2002, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (2002/629/ΔΕΥ).

Οδηγία 2001/55/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 2001, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων (EE L 212 της 7.8.2001, σ. 12).

Κοινή θέση, της 4ης Μαρτίου 1996, που καθόρισε το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την εναρμονισμένη εφαρμογή του ορισμού του «πρόσφυγα» κατά την έννοια του άρθρου 1 της σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων (96/196/ΔΕΥ) (EE L 63 της 13.3.1996, σ. 2).

2. Διεθνείς συμβάσεις παγκόσμιας και περιφερειακής εμβέλειας

2.1. Ηνωμένα Έθνη

Διεθνής Σύμβαση για την προστασία όλων των προσώπων από αναγκαστική εξαφάνιση, 23 Δεκεμβρίου 2010.

Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, 13 Δεκεμβρίου 2006.

Σύμβαση κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, 15 Νοεμβρίου 2000.

Πρωτόκολλο κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών από τη γη, τη θάλασσα και τον αέρα, 15 Νοεμβρίου 2000.

Πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, 15 Νοεμβρίου 2000.

Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε σχέση με την ανάμειξη παιδιών σε ένοπλη σύρραξη, 25 Μαΐου 2000.

Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, 25 Μαΐου 2000.

Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, 17 Ιουλίου 1998.

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, 20 Νοεμβρίου 1989.

Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, 10 Δεκεμβρίου 1984.

Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, 18 Δεκεμβρίου 1979.

Σύμβαση για την εξάλειψη της ανιθαγένειας, 30 Αυγούστου 1967.

Πρωτόκολλο σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων, 31 Ιανουαρίου 1967.

Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, 16 Δεκεμβρίου 1966.

Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, 16 Δεκεμβρίου 1966.

Διεθνής Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, 7 Μαρτίου 1966.

Σύμβαση για το καθεστώς των ανιθαγενών, 28 Σεπτεμβρίου 1954.

Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, 28 Ιουλίου 1951.

Τελική πράξη της συνδιάσκεψης των πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών για το καθεστώς των προσφύγων και των ανιθαγενών, 25 Ιουλίου 1951.

Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΓΣΗΕ, 10 Δεκεμβρίου 1948.

Καταστατικός χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, 26 Ιουνίου 1945.

2.2. Συμβούλιο της Ευρώπης

Σύμβαση για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων, 16 Μαΐου 2005.

Πρωτόκολλο αριθ. 13 στη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιστάσεις, 3 Μαΐου 2002.

Ευρωπαϊκή σύμβαση για την ιθαγένεια, 6 Νοεμβρίου 1997.

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, 3 Μαΐου 1996.

Πρωτόκολλο αριθ. 6 στη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σχετικά με την κατάργηση της ποινής του θανάτου, 28 Απριλίου 1983.

Σύμβαση για τη μείωση των περιπτώσεων πολλαπλής ιθαγένειας και για τις στρατιωτικές υποχρεώσεις στις περιπτώσεις της πολλαπλής ιθαγένειας, 6 Μαΐου 1963.

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, 18 Οκτωβρίου 1961

Ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, 4 Νοεμβρίου 1950.

2.3. Άλλες διεθνείς πράξεις

Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο των Συμφωνιών της Γενεύης, της 12ης Αυγούστου 1949, για την προστασία των θυμάτων μη διεθνών ένοπλων συρράξεων (Πρωτόκολλο II), 8 Ιουνίου 1977.

Σύμβαση της Γενεύης «περί βελτιώσεως της τύχης των τραυματιών και των ασθενών εις τας εν εκστρατεία ενόπλους δυνάμεις», 12 Αυγούστου 1949.

Σύμβαση της Γενεύης «περί βελτιώσεως της τύχης των τραυματιών, ασθενών και ναυαγών των κατά θάλασσαν ενόπλων δυνάμεων», 12 Αυγούστου 1949.

Σύμβαση της Γενεύης «περί μεταχειρίσεως των αιχμαλώτων πολέμου», 12 Αυγούστου 1949.

Σύμβαση της Γενεύης περί προστασίας των πολιτών εν καιρώ πολέμου, 12 Αυγούστου 1949.

Ένωση των Εθνών, Πρωτόκολλο σχετικά με ορισμένες περιπτώσεις ανιθαγένειας, 12 Απριλίου 1930.

2.4. Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και ψηφίσματα του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών

Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, Απόφαση 1820(2008), S/Res/1820(2008), 19 Ιουνίου 2008.

ΓΣΗΕ, Global Compact on Refugees, A/RES/73/151, 17 Δεκεμβρίου 2018.

ΓΣΗΕ, Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration, A/RES/73/195, 11 Ιουλίου 2018.

Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, Human Right to a Safe, Clean, Healthy and Sustainable Environment, ψήφισμα A/HRC/48/L.23/Rev.1, 8 Οκτωβρίου 2021.

Προσάρτημα Γ: Νομολογία

Ο κατάλογος των υποθέσεων στο προσάρτημα Γ ακολουθεί τη δομή και τις ενότητες της παρούσας δικαστικής ανάλυσης, έτσι ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να βρίσκει μαζί υποθέσεις που αφορούν τα ίδια θέματα.

Σε κάθε ενότητα, οι υποθέσεις παρατίθενται με χρονολογική σειρά από την πιο πρόσφατη προς την παλαιότερη και, εντός του καταλόγου αυτού, οι υποθέσεις κατηγοριοποιούνται με βάση τη νομολογία από:

- ευρωπαϊκά δικαστήρια —δηλαδή, πρώτα το ΔΕΕ, ακολουθούμενο από το ΕΔΔΑ, με τις δικαστικές αποφάσεις να προηγούνται των προτάσεων των γενικών εισαγγελιών όταν πρόκειται για το ΔΕΕ και τις δικαστικές αποφάσεις επί της ουσίας των υποθέσεων να προηγούνται των αποφάσεων επί του παραδεκτού όταν πρόκειται για το ΕΔΔΑ·
- εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών της ΕΕ (οι υποθέσεις κατατάσσονται αλφαβητικά ανά χώρα και στη συνέχεια με βάση την ιεραρχία σε εθνικό επίπεδο)·
- εθνική δικαστήρια κρατών εκτός ΕΕ (οι υποθέσεις κατατάσσονται αλφαβητικά ανά χώρα και στη συνέχεια με βάση την ιεραρχία σε εθνικό επίπεδο)·
- διεθνή δικαστήρια ⁽¹⁴⁶⁰⁾.

Γενική εισαγωγή

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2021, LW κατά Bundesrepublik Deutschland, C-91/20, EU:C:2021:898.

ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, EZ κατά Bundesrepublik Deutschland, C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψεις 40 και 42.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, M κατά Ministerstvo vnitra και X, X κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψη 74.

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψεις 43 και 72-74.

ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, Shajin Ahmed κατά Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, C-369/17, EU:C:2018:713, σκέψη 40.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, MP κατά Secretary of State for the Home Department, C-353/16, EU:C:2018:276, σκέψεις 36-38.

ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2017, Petya Mikova κατά Izpalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol, C-406/15, EU:C:2017:198.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 7ης Μαρτίου 2017, X και X κατά Etat belge, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, σκέψεις 49 και 51.

ΔΕΕ, απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 2016, Mohamed Daouidi κατά Bootes Plus SL και λοιπών, C-395/15, EU:C:2016:917, σκέψεις 40-41.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, Mehrdad Ghezelbash κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-63/15, EU:C:2016:409, σκέψη 60.

¹⁴⁶⁰ Οι πηγές του Διεθνούς Δικαστηρίου παρατίθενται μετά τις αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων.

- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2016, [Kreis Warendorf κατά Ibrahim Alo και Amira Osso κατά Region Hannover](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-443/14 και C-444/14, EU:C:2016:127, σκέψη 29.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, [Mohamed M'Bodj κατά Βελγικού Δημοσίου](#), C-542/13, EU:C:2014:2452, σκέψεις 38, 40 και 43-46.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, [Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve κατά Moussa Abdida](#), C-562/13, EU:C:2014:2453.
- ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, [HN κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General](#), C-604/12, EU:C:2014:302, σκέψεις 29-35.
- ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, [Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720, σκέψη 40.
- ΔΕΕ, απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, [MA, BT και DA κατά Secretary of State for the Home Department](#), C-648/11, EU:C:2013:367.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, [Ei Kott και λοιποί κατά Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal](#), C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 43.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, [Bundesrepublik Deutschland κατά Y και Z](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψη 48.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, [Bundesrepublik Deutschland κατά B και D](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-57/09 και C-101/09, EU:C:2010:661, σκέψεις 113-121.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, [Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψη 28.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, [Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie](#), C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψεις 28 και 44.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006, [Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#), C-540/03, EU:C:2006:429, σκέψη 37.
- ΔΕΕ, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1998, [Lisa Jacqueline Grant κατά South-West Trains Ltd](#), C-249/96, EU:C:1998:63, σκέψη 44.
- ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1990, [Massam Dzodzi κατά Βελγικού Δημοσίου](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-297/88 και C-197/89, EU:C:1990:360, σκέψη 68.
- ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1989, [Orkem κατά Επιτροπής](#), C-374/87, EU:C:1989:387, σκέψη 31.
- ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα de la Tour της 12ης Μαΐου 2021, [LW κατά Bundesrepublik Deutschland](#), C-91/20, σημείο 104.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, [Paposhvili κατά Βελγίου](#), προσφυγή αριθ. 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810, σκέψεις 174-175.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, Sufi and Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγές αριθ. 8319/07 και 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, σκέψεις 225-226.

Ανώτατο Δικαστήριο (Vrhovno sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2014, I Up 79/2014.

Διοικητικό δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 8ης Ιανουαρίου 2014, Berisha και Pireva, I U 766/2013, SI:UPRS:2014:I.U.766.2013, σκέψη 42.

ΜΕΡΟΣ 1: Προϋποθέσεις αναγνώρισης προσώπου ως πρόσφυγα

1.1. Εισαγωγή

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2016, Kreis Warendorf κατά Ibrahim Alo και Amira Oosso κατά Region Hannover, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-443/14 και C-444/14, EU:C:2016:127, σκέψη 28.

ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720, σκέψη 39.

ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Μαΐου 2013, Zuheyr Freyeh Halaf κατά Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerski savet, C-528/11, EU:C:2013:342, σκέψη 44.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Bundesrepublik Deutschland κατά Y και Z, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψη 47.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, Nawras Bolbol κατά Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, C-31/09, EU:C:2010:351, σκέψη 37.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψη 52.

1.2. Ποιος είναι πρόσφυγας;

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, M κατά Ministerstvo vnitra και X, X κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψεις 76, 79-92, 97, 99, 106 και 109-110.

1.3. Προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2021, LW κατά Bundesrepublik Deutschland, C-91/20, EU:C:2021:898.

ΔΕΕ, απόφαση της 23ης Μαΐου 2019, Mohammed Bilali κατά Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, C-720/17, EU:C:2019:448.

- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, M κατά Ministerstvo vnitra και X, X κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψη 74.
- ΔΕΕ, απόφαση της 12ης Μαρτίου 2019, M.G. Tjebbes και λοιποί κατά Minister van Buitenlandse Zaken, C-221/17, EU:C:2019:189, σκέψεις 2-6 και 30-31.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 7ης Μαρτίου 2017, X και X κατά Etat belge, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173.
- ΔΕΕ, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, Barbara Mercredi κατά Richard Chaffe, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, σκέψη 56.
- ΔΕΕ, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, Janko Rottmann κατά Freistaat Bayern, C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψεις 14-21 και 48-58, ιδίως σκέψεις 48 και 50-54.
- ΔΕΕ, απόφαση της 2ας Απριλίου 2009, Αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως: Korkein hallinto-oikeus (Φινλανδία), C-523/07, EU:C:2009:225, σκέψεις 37-41.
- ΔΕΕ, απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2004, Adanez-Vega κατά Bundesanstalt für Arbeit, C-372/02, EU:C:2004:705, σκέψη 37.
- ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1974, Van Duyn κατά Home Office, C-41/74, σκέψη 22.
- ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mengozzi της 12ης Ιουλίου 2018, M.G. Tjebbes και λοιποί κατά Minister van Buitenlandse Zaken, C-2/17, EU:C:2018:572, σημεία 55 και 122.
- ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Maduro της 30ής Σεπτεμβρίου 2009, Janko Rottmann κατά Freistaat Bayern, C-135/08, EU:C:2009:588, σημεία 17, 23 και 29-34.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Verwaltungsgerichtshof (VwGH)) (Αυστρία), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2004, 2001/20/0410, AT:VWGH:2004:2001200410.X00.
- Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (Raad voor Vreemdelingenbetwistingen / Conseil du contentieux des étrangers (RVV/CCE)) (Βέλγιο), απόφαση της 26ης Απριλίου 2016, αριθ. 166.543, σκέψη 3.8.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2014, αριθ. 126.144, σκέψη 2.8.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 19ης Μαΐου 2011, αριθ. 61.832 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2010, αριθ. 45.396 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2010, αριθ. 48.327, σκέψη 4.2.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2010, VS κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 6, Azs 29/2010-85 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 18ης Ιουνίου 2014, αριθ. 362703, FR:CESJS:2014:362703.20140618, σ. 61-62.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2009, OFPPA c M. C., αριθ. 305226, FR:CESSR:2009:305226.20091230, σ. 32-33.

- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2012, *M. D.M.L.*, αριθ. 11026661C+, που παρατίθεται στο CNDA, *Année 2021: Contentieux des réfugiés: jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile*, σ. 32-33.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2011, *M. D.*, αριθ. 10018108 R, που αναφέρεται στο CNDA, *Année 2011, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'état et de la Cour nationale de droit d'asile*, σ. 118.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 30ής Μαρτίου 2011, *M. L.*, αριθ. 10013804, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011, 2012*, σ. 17-18.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2010, *M. D.*, αριθ. 09002572 C+, που αναφέρεται στο CNDA, *Année 2010, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'état et de la Cour nationale de droit d'asile*, σ. 33-36 και 59-61.
- Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο [Bundesverwaltungsgericht (BVerwG)] (Γερμανία), απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2009, αριθ. 10 C 50.07, BVerwG:2009:260209U10C50.07.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψεις 29-30, 34 και 36.
- Διοικητικό Δικαστήριο [Verwaltungsgericht (VG)] Ντίσελντορφ (Γερμανία), απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2018, 5 K 11138/17.A, DE:VGD:2018:0226.5K11138.17A.00.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 14ης Ιουνίου 2017, DT v Refugee Appeals Tribunal and Another [2017] IESC 45.
- High Court of Ireland (Ανώτερο Δικαστήριο της Ιρλανδίας), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2012, DT (No 2) v Refugee Appeal Tribunal and Others, [2012] IEHC 562.
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 17ης Ιουλίου 2009, AD v Refugee Appeals Tribunal and another, [2009] IEHC 326.
- Ανώτατο Δικαστήριο (Høyesterett) (Νορβηγία), απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2020, HR-2020-2408-A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2017, R (Hysaj και λοιποί) v Secretary of State for the Home Department. Bakijasi v Secretary of State for the Home Department, [2017] UKSC 82.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Μαρτίου 2015, Pham v Secretary of State for the Home Department, [2015] UKSC 19, σκέψη 25.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2013, Secretary of State for the Home Department v Al-Jedda [2013] UKSC 62, σκέψη 34.
- House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2004, Regina v Immigration Officer at Prague Airport and Another, Ex parte European Roma Rights Centre and Others, [2004] UKHL 55, σκέψη 16.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Ιουλίου 2021, ZV (Lithuania) v Secretary of State for the Home Department, [2021] Court of Appeal of England and Wales (EWCA) Civ 1196.

Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 2ας Απριλίου 2009, MA (Ethiopia) v Secretary of State for the Home Department, [2009] EWCA Civ 289.

Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Ιουλίου 2000, Revenko v Secretary of State for the Home Department, [2000] EWCA Civ 500.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Ιουνίου 2011, ST (Ethnic Eritrean – Nationality – Return) Ethiopia CG [2011] UKUT 252.

Immigration Appeal Tribunal (UKIAT) (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων), απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2005, SG (Stateless Nepalese: Refugee? Removal Directions) Bhutan, [2005] UKIAT 00025, σκέψεις 8-11.

Ομοσπονδιακό Εφετείο (Καναδάς), απόφαση της 11ης Μαΐου 1998, Thabet v Canada (Minister of Citizenship and Immigration), [1998] 4 FC 21.

ΔΔ, απόφαση της 6ης Απριλίου 1955, Nottebohm (Liechtenstein v Guatemala), ICJ Reports 1955, σ. 4 και 20.

ΔΔ, απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 1950, Asylum Case (Columbia/Peru), ICJ Reports, αριθ. 71.

Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης, συμβουλευτική γνώμη αριθ. 4 της 7ης Φεβρουαρίου 1923, Διατάγματα ιθαγένειας που εκδόθηκαν στην Τύνιδα και στο Μαρόκο.

1.4. Πράξεις δίωξης (άρθρο 9 παράγραφοι 1 και 2)

ΔΕΕ, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, Secretary of State for the Home Department κατά ΟΑ, C-255/19, EU:C:2021:36, σκέψη 49.

ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, EZ κατά Bundesrepublik Deutschland, C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψεις 21-22, 27-28, 38, 41, 46, 57 και 61.

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψεις 49 και 57-58.

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Bahtiyar Fathi κατά Predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-56/17, EU:C:2018:803, σκέψεις 81-83, 94, 96-98 και 101.

ΔΕΕ, απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2017, CK και λοιποί κατά Republika Slovenija, C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, σκέψη 67.

ΔΕΕ, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2015, Andre Lawrence Shepherd κατά Bundesrepublik Deutschland, C-472/13, EU:C:2015:117, σκέψεις 21-22, 24-25, 33, 35, 38, 44, 46, 49 και 52-53.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Mohamed M'Bodj κατά Βελγικού Δημοσίου, C-542/13, EU:C:2014:2452, σκέψη 35.

ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720, σκέψεις 39, 51, 55-59 και 68.

ΔΕΕ, απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, MA, BT και DA κατά Secretary of State for the Home Department, C-648/11, EU:C:2013:367, σκέψεις 58-59.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Bundesrepublik Deutschland κατά Υ και Ζ, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψεις 40, 53-57, 60-61, 65-68, 70, 72 και 78.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C-540/03, EU:C:2006:429, σκέψη 38.

ΔΕΕ, προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Sharpston της 17ης Ιουλίου 2014, A, B και C κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-148/13 έως C-150/13, EU:C:2014:2111, σημείο 37.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 20ής Ιουνίου 2020, S.M. κατά Κροατίας, προσφυγή αριθ. 60561/14, CE:ECHR:2020:0625JUD006056114.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2017, Adyan και λοιποί κατά Αρμενίας, προσφυγή αριθ. 75604/11, σκέψη 67.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Αυγούστου 2016, JK κ.λπ. κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, σκέψη 79.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 1ης Ιουλίου 2014, SAS κατά Γαλλίας, προσφυγή αριθ. 43835/11, CE:ECHR:2014:0701JUD00438351.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 8139/09, CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, σκέψεις 258, 260 και 262.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, Bayatyan κατά Αρμενίας, προσφυγή αριθ. 23459/03, CE:ECHR:2011:0707JUD002345903.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2010, Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας, προσφυγή αριθ. 25965/04, CE:ECHR:2010:0107JUD002596504.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, σκέψη 130.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2001, Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 45276/99, CE:ECHR:2001:0306JUD004527699.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989, Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 14038/88, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, σκέψη 113.

VwGH (Αυστρία), απόφαση της 16ης Απριλίου 2002, προσφυγή αριθ. 99/20/0483, AT:VWGH:2002:1999200483.X00, σκέψη 5.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, αριθ. 223.104.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Ιουνίου 2016, αριθ. 170.819.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2015, αριθ. 157.905.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2015, αριθ. 156.927.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 12ης Μαΐου 2015, αριθ. 145.367.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2013, αριθ. 96.572.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2012, αριθ. 93.324.

- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2011, *RS κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 6, Azs 36/2010-274 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Korkein hallinto-oikeus) (Φινλανδία), απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2019, *KHO:2019:23* (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Μαΐου 2020, *M. C.*, αριθ. 19053522.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, *M. H.*, αριθ. 19000104 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2018, *M. H.*, αριθ. 13027358 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2017, *M. E.*, αριθ. 16017097 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Μαρτίου 2015, *Mlle E*, αριθ. 10012810 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 13ης Μαρτίου 2014, *M. FG*, αριθ. 13016100.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2013, *M. C*, αριθ. 12024083 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 53-54.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Μαΐου 2012, αριθ. 8919247.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2012, *M. DS*, αριθ. 11023420.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2011, *M. M.*, αριθ. 10015655 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2010, *M. D.*, αριθ. 09002572 C+, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2010, 2011*, σ. 33-36.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2009, *M. P.*, αριθ. 643384/09002208, στο CNDA, *Contentieux des réfugiés: Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2009, 2010*, σ. 90-91.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2013, αριθ. 10 C 23.12, BVerwG:2013:200213U10C2312.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψεις 30, 36-37 και 39.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2013, αριθ. 10 C 15.12, BVerwG:2013:300713U1C5.12.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 36.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2010, αριθ. 10 C 19.09, BVerwG:2010:091210B10C19.09.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 20.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 5ης Μαρτίου 2009, αριθ. 10 C 51.07, BVerwG:2009:050309U10C51.07.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 116.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2009, αριθ. 10 C 50.07, BVerwG:2009:260209U10C50.07.0, 2009 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψεις 18 και 66.
- VG Μπαϊρόιτ (Γερμανία), απόφαση της 7ης Μαΐου 2019, 4K17.33417.
- Ειδική Επιτροπή Προσφυγών (Ελλάδα), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2011, αριθ. 195/126761 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

- Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 30ής Ιουλίου 2002, 200203043/1.
- Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2014, I U 1627/2013–17, σκέψη 87.
- High Court (Αυστραλία), απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2000, *Minister for Immigration and Multicultural Affairs v Haji Ibrahim*, [2000] HCA 55.
- House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 20ής Μαρτίου 2003, *Sepeet and Another, R (on the application of) v Secretary of State for the Home Department*, [2003] UKHL 15.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 2ας Απριλίου 2009, *MA (Ethiopia) v Secretary of State for the Home Department*, [2009] EWCA Civ 289, σκέψη 59.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2007, *JV (Tanzania) v Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 1532, σκέψεις 6 και 10.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Ιουλίου 2007, *EB (Ethiopia) v Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 809, σκέψεις 54 και 75.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1997, *Boban Lazarevic v Secretary of State for the Home Department*, [1997] EWCA Civ 1007.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2016, *JA (child – risk of persecution) Nigeria* [2016] UKUT 560, σκέψη 25.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2013, *MS (Coptic Christians) Egypt CG*, [2013] UKUT 00611, σκέψη 120.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2012, *MN και Others (Ahmadis – Country Conditions – Risk) Pakistan CG* [2012] UKUT 00389.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Μαΐου 2012, *AK (Article 15(c)) Afghanistan CG*, [2012] UKUT 00163.
- Immigration Appeal Tribunal (UKIAT) (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 28ης Ιουνίου 2002, *Muzafar Iqbal (Fair Trial – Pre-Trial Conditions) Pakistan CG*, [2002] UKIAT 02239.
- Immigration Appeal Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Ιουλίου 2000, *Mustafa Doymus v Secretary of State for the Home Department*, [2000] HX-80112-99.

1.5. Βάσιμος φόβος

- ΔΕΕ, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, *Secretary of State for the Home Department κατά ΟΑ*, C-255/19, EU:C:2021:36, σκέψεις 27, 56-57 και 61.
- ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, *Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψεις 45-46 και 50-51.

- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, MP κατά Secretary of State for the Home Department, C-353/16, EU:C:2018:276, σκέψη 33.
- ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720, σκέψεις 43, 60, 64-68 και 70-76.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Bundesrepublik Deutschland κατά Y και Z, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψεις 51, 68, 76, 70-73 και 75-80.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψεις 57-59, 72-73, 89, 90, 94 και 96-97.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie, C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψεις 37-43.
- ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Hogan, Secretary of State for the Home Department κατά ΟΑ, C-255/19, EU:C:2020:342, σημεία 55–56.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2009, Koktysh κατά Ουκρανίας, προσφυγή αριθ. 43707/07, CE:ECHR:2009:1210JUD004370707, σκέψη 90.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, Saadi κατά Ιταλίας, προσφυγή αριθ. 37201/06, σκέψεις 129 και 140.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 1996, CE:ECHR:1996:1115JUD002241493, Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 22414/93, σκέψη 96.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Μαΐου 1993, Κοκκινάκης κατά Ελλάδος, προσφυγή αριθ. 14307/88, CE:ECHR:1993:0525JUD001430788.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 29ης Μαΐου 2014, XY κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 5, Azs 2/2013-26.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2017, αριθ. 379378, FR:CECHR:2017:379378.20170208.
- Επιτροπή προσφυγών των προσφύγων [Commission des recours des réfugiés (CRR)] (Γαλλία), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1999, Straracexka, αριθ. 140222.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, 1 C 37.18, DE:BVerwG:2019:040719 U1C37.18.0, σκέψη 13.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2013, αριθ. 10 C 23.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), BVerwG:2013:200213U10C2312.0, σκέψεις 19 και 27.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2008, αριθ. 10 C 33.07, BVerwG:2008:070208B10C33.07.0, σκέψεις 40 και 41.
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 29ης Μαρτίου 2001, Zgnat'ev v Minister for Justice, Equality and Law Reform, [2001] IEHC 70, σκέψη 6.

- Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, 201701423/1/V2, NL:RVS:2018:3735, σκέψεις 5.6, 5.7 και 19.1.
- Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 24ης Απριλίου 2015, I U 411/2015-57, σκέψη 74.
- Διοικητικό Δικαστήριο (Σλοβενία), απόφαση της 18ης Απριλίου 2014, *Essomba*, I U 1982/2013-45.
- Διοικητικό Δικαστήριο (Σλοβενία), απόφαση της 24ης Απριλίου 2014, *Mustafa*, I U 1474/2013-26.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Ιουλίου 2012, *RT (Zimbabwe) and Others v Secretary of State for the Home Department*, [2012] UKSC 38, σκέψη 55.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2010, *HJ (Iran) and HT (Cameroon) v Secretary of State for the Home Department*, [2015] UKSC 31, σκέψη 17.
- House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1987, *R v Secretary of State for the Home Department, ex parte Sivakumaran and Others*, σ. 998 και επόμενα.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2019, *WA (Pakistan) v Secretary of State for the Home Department*, [2019] EWCA Civ 302.

1.6. Λόγοι δίωξης (άρθρο 9 παράγραφος 3 και άρθρο 10)

- ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, *EZ κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψεις 46-47, 50 και 59-60.
- ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, *Bahtiyar Fathi κατά Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-56/17, EU:C:2018:803, σκέψη 78.
- ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, *Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψη 89.
- ΔΕΕ, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2015, *Andre Lawrence Shepherd κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2015:117, σκέψη 24.
- ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, *Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720, σκέψεις 45-46, 48-49, 66-67 και 70.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, *Bundesrepublik Deutschland κατά Y και Z*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψεις 46 και 62-63.
- ΔΕΕ, προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Sharpston της 11ης Νοεμβρίου 2014, *Andre Lawrence Shepherd κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2014:2360, σημεία 48-60.
- ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Bot της 19ης Απριλίου 2012, *Bundesrepublik Deutschland κατά Y και Z*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:224, σημείο 34.

- ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Ιουνίου 2010, *SH κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 19956/06, CE:ECHR:2010:0615JUD001995606.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2007, *DH και λοιποί κατά Τσεχικής Δημοκρατίας*, προσφυγή αριθ. 57325/00, CE:ECHR:2007:1113JUD005732500, σκέψη 60.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 10ης Μαΐου 2001, *Κύπρος κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 25781/94, CE:ECHR:2001:0510JUD002578194, σκέψη 306.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έκθεση της 14ης Δεκεμβρίου 1973, *East African Asians v United Kingdom*, αριθ. 4403/70-4419/70, 4422/70, 4423/70, 4434/70, 4443/70, 4476/70-4478/70, 4486/70, 4501/70 και 4526/70-4530/70.
- Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Bundesverwaltungsgericht) (Αυστρία), απόφαση της 10ης Απριλίου 2017, [W268 2127664-1](#).
- Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση της 3ης Απριλίου 2017, [W169 2112518](#).
- Δικαστήριο αρμόδιο για θέματα ασύλου (Asylgerichtshof) (Αυστρία), απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2013, [E1 432053-1/2013](#) (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 4.4.2.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 26ης Αυγούστου 2021, αριθ. [258.620](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 2ας Αυγούστου 2021, αριθ. [258.932](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 2ας Αυγούστου 2021, αριθ. [259.933](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 18ης Ιουνίου 2021, αριθ. [256.782](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 17ης Ιουνίου 2021, αριθ. [256.674](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 31ης Μαΐου 2021, αριθ. [255.346](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 25ης Μαΐου 2021, αριθ. [255.071](#), σκέψη 4.12.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, αριθ. [254.685](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Απριλίου 2021, αριθ. [253.723](#), σκέψη 5.6.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 19ης Ιουνίου 2019, αριθ. [222.826](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 24ης Απριλίου 2019, αριθ. [220.190](#) (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 4.2.1.8.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, αριθ. [158.868](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 25ης Μαρτίου 2014, αριθ. [121.425](#), σκέψη 4.7.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2013, αριθ. [109.598](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 9ης Ιουνίου 2011, αριθ. [62.867](#) (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2010, αριθ. [49.339](#).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2009, αριθ. [32.222](#).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 12ης Απριλίου 2021, αριθ. [5, Azs 317/2020-28](#), σκέψη 20.

- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 2ας Αυγούστου 2012, *HR κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 5, Azs 2/2012-49 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2008, *SN κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 5, Azs 66/2008-70 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2007, *αριθ. 6, Azs 80/2006-64*.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2006, *αριθ. 2, Azs 66/2006-52*.
- Επιτροπή προσφύγων των προσφύγων (Δανία), απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2017, μη αριθμημένη απόφαση ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Επιτροπή προσφύγων των προσφύγων (Δανία), απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, μη αριθμημένη απόφαση ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 25ης Ιουλίου 2013, αριθ. 350661, FR:CESEC:2013:350661.20130725 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), σκέψη 5.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2012, *Ms A.B.*, αριθ. 332491, FR:CEASS:2012:332491.20121221 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 14ης Ιουνίου 2010, *OFPPA c M. A.*, αριθ. 323669, FR:CESSR:2010:323669.20100614 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État sous-sections réunies) (Γαλλία), απόφαση της 23ης Ιουνίου 1997, *M. O.*, αριθ. 171858.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 1ης Ιουλίου 2021, *Mme D.*, αριθ. 19043893 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Ιουνίου 2021, αριθ. 20013918, *Mme A.* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 5ης Μαΐου 2021, *Mme D.*, αριθ. 20030921 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 30ής Απριλίου 2021, αριθ. 253.776 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2020, *M. A.*, αριθ. 19044153.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2020, *Mme A.*, 19055889 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Μαΐου 2020, *M. C.*, αριθ. 19053522.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Μαΐου 2020, *M. K.*, αριθ. 19051793 C.
- CNDAA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, *M. H.*, προσφυγή αριθ. 18031476.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 19ης Ιουνίου 2019, *M. M.*, αριθ. 18023875 C+.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Μαρτίου 2019, *Mme K.*, αριθ. 18030347.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Μαρτίου 2019, *M. H.*, αριθ. 17000413.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2019, *Mme B.*, αριθ. 17028590.

- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 8ης Ιανουαρίου 2019, *M. S.*, αριθ. 17049487 R.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 2018, *M. O.*, αριθ. 18007777 R.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2018, *M. H.*, αριθ. 13027358 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Ιουλίου 2018, *Mme D.*, αριθ. 17042624 R, σκέψη 3.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Ιουλίου 2018, *Mme E.*, αριθ. 15031912 A.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Ιουλίου 2018, *M. N.*, αριθ. 18003724 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουνίου 2018, *M. M.A.*, αριθ. 16039973 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουλίου 2017, *M. I.*, αριθ. 16014605 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Ιουνίου 2016, *M. Q.*, αριθ. 15004692 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Μαρτίου 2015, *Mlle E.*, αριθ. 10012810.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 16ης Μαρτίου 2015, *M. A.*, αριθ. 14032693.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2014, *M. B.*, αριθ. 14007634, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, σ. 30-32.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2014, *Mme D.*, αριθ. 13023823 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, σ. 46-47.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Ιουνίου 2014, *M. N.M.*, αριθ. 14000522 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, σ. 48-49.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, *M. B.N.*, αριθ. 12013647 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2012*, 2013, σ. 62-63.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2011, *M. D.*, αριθ. 11007337 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2011, *Mlle M. M.*, αριθ. 11010494 C, σ. 81-82.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Ιουλίου 2011, *M. W.*, αριθ. 08015548 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, σ. 86-87.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουλίου 2011, *M. K.*, αριθ. 11002234 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, σ. 90-91.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2011, *M. N.*, αριθ. 09012710 C+, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, σ. 80.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2010, *M. N.*, αριθ. 10004872, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2010*, 2011, σ. 48.

- Επιτροπή προσφυγών των προσφύγων (Γαλλία), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1995, *Mme M.*, αριθ. 94006878.
- Επιτροπή προσφυγών των προσφύγων (Γαλλία), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1995, *M. A.*, αριθ. 94010533.
- Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο [Bundesverfassungsgericht (BVerfG)] (Γερμανία), απόφαση της 10ης Ιουλίου 1989, 2 BvR 502/86 u.a., τόμος 80, σ. 315 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα).
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2019, 1 B 54.19, DE:BVerwG:2019:230919 B1B54.19.0, σκέψη 8.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2009, αριθ. 10 C 24.08 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 16.
- Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο [Verwaltungsgerichtshof (VGH)] Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία), απόφαση της 7ης Μαρτίου 2013, A 9 S 1872/12, DE:VGHBW:2013:0307. A9S1872.12.0A.
- VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία), απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 2011, A 8 S 1116/11 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- VG Μπραουνσβαίγκ, απόφαση της 27ης Απριλίου 2021, 2 A 340/18, DE:VGBRAUN:2021:0427 .2A340.18.00, σκέψη 28.
- VG Στουτγάρδης (Γερμανία), απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, A 1 K 3918/20.
- VG Μάινινγκεν (Γερμανία), απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2020, 2 K 22386/17.
- VG Βερολίνου (Γερμανία), απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2020, 34 K 53717 A.
- VG Χάλλε (Γερμανία), απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2019, 7 A 49/17 HAL.
- VG Μονάχου (Γερμανία), απόφαση της 19ης Απριλίου 2016, M 12 K 16.30473, σκέψη 28.
- VG Γκελζενκίρχεν (Γερμανία), απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, K 4418/11.A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- VG Μονάχου (Γερμανία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2011, M 11 K 11.30081 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- VG Βερολίνου (Γερμανία), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, 33 K 79.10 A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- VG Αουγκσμπουργκ (Γερμανία), απόφαση της 16ης Ιουνίου 2011, Au 6 K 11.30092 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- VG Στουτγάρδης (Γερμανία), απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2008, A 10 K 13/07 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Διοικητικό Εφετείο Πειραιά (Ελλάδα), απόφαση της 12ης Ιουνίου 2019, αριθ. A401/2019 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ειδική Επιτροπή Προσφυγών (Ελλάδα), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2011, αριθ. 95/126761 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Μητροπολιτικό Δικαστήριο (Fővárosi Törvényszék) (Ουγγαρία), απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, ΜΑΑ κατά Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας, 6.Κ.31830/2013/6 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

- Μητροπολιτικό Δικαστήριο (Ουγγαρία), απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2011, *KH κατά Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας*, αριθ. 6.K.34.440/2010/20 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, *SM v Refugee Appeals Tribunal*, [2016] IEHC 638, σκέψη 54.
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2014, *SJL v Refugee Appeals Tribunal, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Attorney General*, [2014] IEHC 608, σκέψη 50.
- Τμήμα αστικών υποθέσεων του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου (Corte Supreme di Cassazione) (Ιταλία), απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2020, αριθ. 29739 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Δικαστήριο της Περούτζια (Tribunale ordinario di Perugia) (Ιταλία), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2021, αριθ. 2646/2017 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Δικαστήριο της Γένοβας (Ιταλία), απόφαση της 13ης Μαΐου 2016, μη αριθμημένη απόφαση (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Διοικητικό δικαστήριο (Tribunal administratif) (Λουξεμβούργο), απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2020, αριθ. 43028 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο Βαρσοβίας (Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie) (Πολωνία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, αριθ. II OSK 126/07 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2012, I U 42.2012 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal Supremo) (Ισπανία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2012, αριθ. 65/2012, ES:TS:2012:5907.
- Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2012, αριθ. 75/2012, ES:TS:2012:5908.
- Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 6ης Ιουλίου 2012, αριθ. 6426/2011, ES:TS:2012:4824.
- Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 15ης Ιουνίου 2011, αριθ. 1789/2009, ES:TS:2011:4013.
- Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2010, αριθ. 429/2007 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), απόφαση της 21ης Απριλίου 2011, *UM 7851/10* (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Αυστραλία), *Chen Shi Hai v Minister for Immigration and Multicultural Affairs*, [2000] 170 ALR 553, σκέψη 73.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Καναδάς), *Attorney General v Ward*, [1993] 2 SCR. 689.
- Ομοσπονδιακό Δικαστήριο (Καναδάς), απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, *Baffoe v Canada (Minister of Citizenship and Immigration)*, [1994] 85 FTR 68 (Can FCTD).

- Refugee Status Appeals Authority (Αρχή προσφυγών για το καθεστώς πρόσφυγα) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2008, αριθ. 76044.
- Refugee Status Appeals Authority (Αρχή προσφυγών για το καθεστώς πρόσφυγα) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2002, αριθ. 72635/01, σκέψη 173.
- Refugee Status Appeals Authority (Αρχή προσφυγών για το καθεστώς πρόσφυγα) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 30ής Απριλίου 1992, αριθ. 1/92 Re SA.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Ιουλίου 2012, RT (Zimbabwe) and Others v Secretary of State for the Home Department, [2012] UKSC 38, σκέψη 44.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2010, HJ (Iran) and HT (Cameroon) v Secretary of State for the Home Department, [2015] UKSC 31, κατά τον Lord Hope.
- House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Μαρτίου 1999, Islam v Secretary of State for the Home Department Immigration Appeal Tribunal and Another, ex parte Shah, [1999] UKHL 20, κατά τον Lord Steyn και κατά τον Lord Hoffmann.
- House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2006, Secretary of State for the Home Department v K. Fornah v Secretary of State for the Home Department, [2006] UKHL 46, σκέψεις 17, 31, 45 και 110.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2019, WA (Pakistan) v Secretary of State for the Home Department, [2019] EWCA Civ 302.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 26ης Ιουλίου 2011, ZA (Kuwait) v Secretary of State for the Home Department, [2011] EWCA Civ 1082.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Μαρτίου 2011, DS (Afghanistan) v Secretary of State for the Home Department, [2011] EWCA Civ 305.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Ιουνίου 1995, Savchenkov v Secretary of State for the Home Department, [1995] EWCA Civ 47, σκέψη 28.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2020, Mx M (gender identity – HJ (Iran) – terminology) El Salvador, [2020] UKUT 313.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2013, NM (documented/undocumented Bidoon: risk) Kuwait CG, [2013] UKUT 356.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Ιουνίου 2011, ST (Ethnic Eritrean – Nationality – Return) Ethiopia CG [2011] UKUT 252.
- AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2007, HS (returning asylum seekers) Zimbabwe CG, [2007] UKAIT 94.
- Immigration Appeal Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 15ης Μαρτίου 2007, LQ (age: immutable characteristic) Afghanistan, [2008] UKAIT 0005.

ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 21ης Ιουνίου 2006, *HE v Secretary of State for the Home Department CG*, [2006] UKAIT 00051.

Immigration Appeal Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2004, *BA and Others (Bedoon – statelessness – risk of persecution) Kuwait CG*, [2004] UKIAT 00256.

UKIAT, απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2000, *Gomez (Non-state actors: Acero-Garces disapproved) (Colombia)* [2000] UKIAT 00007, σκέψεις 30 και 46.

Court of Appeals, 6th Circuit (Εφετείο, 6ο τμήμα) (Ηνωμένες Πολιτείες), απόφαση της 20ής Μαΐου 2011, *Stserba v Holder*, αριθ. 09-4312 (USCA, 6th Circuit, 2011), 975.

ΔΔ, απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2021, *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Qatar v United Arab Emirates)*.

1.7. Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)

ΔΕΕ, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, *Secretary of State for the Home Department κατά ΟΑ*, C-255/19, EU:C:2021:36, σκέψη 57.

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, *Bahtiyar Fathi κατά Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-56/17, EU:C:2018:803, σκέψεις 93, 96 και 98.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, *MP κατά Secretary of State for the Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276, σκέψεις 51-57.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Mohamed M’Bodj κατά Βελγικού Δημοσίου*, C-542/13, EU:C:2014:2452, σκέψη 35.

ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, *Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720, σκέψη 61.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, *Bundesrepublik Deutschland κατά Y και Z*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψη 69.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψη 68.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, *Paposhvili κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810, σκέψη 183.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Αυγούστου 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, σκέψη 50.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Απριλίου 2014, *AAM κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 68519/10, CE:ECHR:2014:0403JUD006851910, σκέψη 66.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, *BKA κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 11161/11, CE:ECHR:2013:1219JUD001116111, σκέψη 42.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, *SA κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 665523/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006652310, σκέψη 49.

- ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, *DNM κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 28379/11, CE:ECHR:2013:0627JUD002837911, σκέψη 54.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, *Sufi and Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 8319/07 και 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, σκέψη 282.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 29ης Απριλίου 1997, *HLR κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 24573/94, CE:ECHR:1997:0429JUD002457394, σκέψη 40.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1996, *Ahmed κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 25964/94, CE:ECHR:1996:1217JUD002596494, σκέψη 22.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2012, αριθ. 89.927, σκέψη 4.9.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2010, αριθ. 49.821, σκέψη 4.8.1.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2008, αριθ. 18.419.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 15ης Μαΐου 2013, *AS κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 3, Azs 56/2012-81 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 22ας Μαΐου 2009, *AR κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 5, Azs 7/2009-98 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 21ης Απριλίου 2009, *SH κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 2, Azs 13/2009-60 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, *SICh κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 1, Azs 86/2008-101 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2009, *OFpra c MC*, αριθ. 305226.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2013, *M. M.*, αριθ. 13018952 C+, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 63-64.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2013, *M. F.*, αριθ. 13007332 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 54-55.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Μαΐου 2013, *M. U.*, αριθ. 11010862 C+, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 71.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, *Mme H.K. épouse G.*, αριθ. 12017176 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 72-73.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, *M. Y.K.*, αριθ. 12025577 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 83-84.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, αριθ. 12015618 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 14ης Απριλίου 2010, *M. K.*, αριθ. 09004366 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Επιτροπή προσφύγων των προσφύγων (Commission des recours des réfugiés) (Γαλλία), απόφαση της 29ης Ιουλίου 2005, *Mlle A.*, αριθ. 487336, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Commission des recours des réfugiés, Année 2005, 2006*, σ. 65-66.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2013, αριθ.10 C 23.12 ([μετάφραση στην αγγλική γλώσσα](#)), BVerwG:2013:200213U10C2312.0, σκέψη 39.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 18ης Ιουλίου 2006, αριθ.1 C 15.05, DE:BVerwG:2006:180706 U1C15.05.0, σκέψη 23.
- VG Βερολίνου (Γερμανία), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, [33 K 79.10 A](#).
- VG Αουγκσμπουργκ (Γερμανία), απόφαση της 16ης Ιουνίου 2011, [Au 6 K 11.30092](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Μητροπολιτικό Δικαστήριο (Fővárosi Törvényszék) (Ουγγαρία), απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, *ΜΑΑ κατά Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας*, 6.Κ.31830/2013/6 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Διοικητικό και Εργατικό Δικαστήριο Βουδαπέστης (Ουγγαρία), απόφαση της 18ης Ιουνίου 2013, *RY (Αφγανιστάν) κατά Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας*, 17.Κ.31893/2013/3-IV ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 25ης Ιουνίου 2012, *WA [DRC] v Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General*, [2012] IEHC 251, σκέψεις 36 και 40.
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2012, *JTM v Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General*, [2012] IEHC 99, σκέψεις 32-34 και 46.
- Δικαστήριο του Κάλιαρι (Ιταλία), απόφαση της 3ης Απριλίου 2013, αριθ. [RG 8191/12](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)), σ. 7-8.
- Περιφερειακό Διοικητικό Δικαστήριο Βαρσοβίας (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie) (Πολωνία), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2015, IV SA/Wa 961/15.
- Συμβούλιο προσφύγων (Πολωνία), απόφαση της 23ης Αυγούστου 2012, [RdU-82/8/S/10](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Πολωνία), απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, [RdU-439-1/S/10](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2010, αριθ. [5051/2006](#).
- Ανώτατο Δικαστήριο (Ισπανία), απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2009, αριθ. [6894/2005](#), σ. 10.
- Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), απόφαση της 21ης Απριλίου 2011, [UM 7851-10](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), απόφαση της 9ης Μαρτίου 2011, UM 3363-10 και 3367-10 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).

House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 6ης Ιουλίου 2000, *Horvath v Secretary of State for the Home Department*, [2001] AC 489 [2000] UKHL 37, κατά τον Lord Hope of Craighead.

Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2002, *Rolandas Svazas v Secretary of State for the Home Department*, [2002] EWCA Civ 74, σκέψη 16.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG* [2014] UKUT 00442, σκέψη 368.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2011, *AMM and Others (conflict; humanitarian crisis; returnees; FGM) Somalia CG* [2011] UKUT 445, σκέψεις 75 και 90-91.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2010, *AM and BM (Trafficked Women) Albania CG*, [2010] UKUT 80, σκέψεις 165 και 167-171.

Immigration Appeal Tribunal (UKIAT) (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Μαρτίου 2005, *NM and Others (Lone Women – Ashraf) Somalia CG*, [2005] UKIAT 00076, σκέψεις 84 και 101.

1.8. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)

ΔΕΕ, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, *Secretary of State for the Home Department κατά ΟΑ*, C-255/19, EU:C:2021:36, σκέψεις 35-38, 43-44, 46-48 και 52-53.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψεις 53, 68, 70-71, 73-75, 89 και 95.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2005, *N κατά Φινλανδίας*, προσφυγή αριθ. 38885/02, CE:ECHR:2005:0726JUD003888502, σκέψη 164.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1998, *Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 23452/94, CE:ECHR:1998:1028JUD002345294, σκέψεις 115-116.

VwGH (Αυστρία), απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2021, *Ra 2020/18/0500*, AT:VwGH:2021:RA2020180500.L04.

VwGH (Αυστρία), απόφαση της 10ης Απριλίου 2020, *Ra 2019/19/0415*, AT:VwGH:2020:RA2019190415.L01.

VwGH (Αυστρία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2015, *Ra 2014/18/0063*, AT:VwGH:2015:RA2014180063.L00.

VwGH (Αυστρία), απόφαση της 4ης Μαρτίου 2010, *2006/20/0832*, AT:VwGH:2010:2006200832.X02.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 17ης Μαρτίου 2015, αριθ. 141.198.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 14ης Μαρτίου 2012, αριθ. 77.179.

- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2012, αριθ. [76.642](#), σκέψη 5.3.3.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 9ης Ιουνίου 2011, αριθ. [62.867](#), σκέψεις 4.8.2 και 4.8.4.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2010, αριθ. [49.821](#), σκέψεις 4.8.3 και 4.9.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2009, αριθ. [22.175](#), σκέψη 3.3.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2021, [αριθ. 5, Azs 454/2019-38](#).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2013, *IJ* κατά *Υπουργού Εσωτερικών*, αριθ. 4, Azs 24/2013-34 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2013, *DB* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 4, Azs 13/2013-34 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2011, *DK* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 6, Azs 22/2011 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2011, *RS* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 6, Azs 36/2010-274 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, *SICh* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 1, Azs 86/2008-101 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 31ης Οκτωβρίου 2008, *IG* κατά *Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 5, Azs 50/2008-62.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 19ης Ιουνίου 2020, αριθ. [435000](#), FR:CECHS:2020:435000.20200619.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 27ης Ιουλίου 2012, *M.B.*, αριθ. [349824](#), FR:CESSR:2012:349824.20120727, σκέψη 3.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2020, αριθ. 17049253 C+.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 9ης Μαρτίου 2016, *M. NY*, αριθ. 15024258 στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2016, 2017*, σ. 82-83.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2013, *M. A.*, αριθ. 13018825 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, σ. 59-60.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2012, *M. et Mme M.*, αριθ. 09002796 και 09002797 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2012, 2013*, σ. 55-56.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2011, *M. K.*, αριθ. 10008275 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 6ης Απριλίου 2009, *M. K.*, αριθ. 616907.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Απριλίου 2008, *Mlle N.*, αριθ. 574495 στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2008, Απρίλιος 2009*, σ. 59-60.
- Επιτροπή προσφυγών των προσφύγων (Commission des recours des réfugiés) (Γαλλία), απόφαση της 29ης Ιουλίου 2005, *Mlle A.*, αριθ. 487336, στο *Contentieux des réfugiés*,

Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Commission des recours des réfugiés, Année 2005, 2006.

CRR, απόφαση της 25ης Ιουνίου 2004, ολομέλεια, *M. B.*, αριθ. 446177 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2021, 1 C 4.20, DE:BVerwG:2021:180221U1C4.20.0, σκέψη 14.

BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 1ης Ιουνίου 2011, αριθ. 10 C 25.10, BVerwG:2011:010611U10C25.10.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 24.

BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2011, αριθ. 10 C 3.10, BVerwG:2011:240211U10C3.10.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 20.

VG Μπραουνσβαίγκ (Γερμανία), απόφαση της 27ης Απριλίου 2021, 2 A 340/18, DE:VGBRAUN:2021:0427.2A340.18.00, σκέψη 28.

VG Καρλσρούης (Γερμανία), διάταξη της 28ης Μαΐου 2020, A 10 K 10734/17.

VG Άνσπαχ (Γερμανία), απόφαση της 16ης Μαρτίου 2017, AN 1 K 16.32047.

VG Γκελζενκίρχεν (Γερμανία), απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, 5a K 4418/11.A, σ. 10.

VG Στουτγάρδης (Γερμανία), απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2011, A 11 K 2066/11, σ. 10.

VG Κολωνίας (Γερμανία), απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2011, 15 K 6103/10.A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

VG Αουγκσμπουργκ (Γερμανία), απόφαση της 16ης Ιουνίου 2011, Au 6 K 11.30092 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

VG Κολωνίας (Γερμανία), απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2011, 15 K 6103/10.A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

VG Βερολίνου (Γερμανία), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, 33 K 79.10 A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σ. 13.

VG Στουτγάρδης (Γερμανία), απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2008, AK 10 K 13/07 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

Ειδική Επιτροπή Προσφυγών (Ελλάδα), απόφαση της 20ής Ιουνίου 2012, *HK κατά Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου (πρώην) Δημόσιας Τάξης*, αριθ. 95/48882 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

Μητροπολιτικό Δικαστήριο (Ουγγαρία), απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2011, *KH κατά Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ιθαγένειας*, 6.Κ. 34.440/2010/20 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *FM and RM v International Protection Appeals Tribunal and Minister of Justice*, [2021] IEHC 817, σκέψη 30.

High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2019, *B and Others v International Protection Appeals Tribunal*.

High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 25ης Ιουνίου 2012, *WA [DRC] v Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General*, [2012] IEHC 251, σκέψη 34.

- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2009, *ASO v Refugee Appeals Tribunal and Minister for Justice, Equality and Law Reform*, [2009] IEHC 607, σκέψη 12.
- Δικαστήριο της Ρώμης, απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2013, αριθ. RG 4627/2010.
- Δικαστήριο του Κάλιαρι (Ιταλία), απόφαση της 3ης Απριλίου 2013, αριθ. RG 8191/12 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σ. 7-8.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 29ης Μαΐου 2012, 201108872/1/V1 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Κάτω Χώρες), απόφαση της 5ης Αυγούστου 2008, AJDCoS, 200708107/1 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Naczelny Sąd Administracyjny) (Πολωνία), απόφαση της 8ης Μαΐου 2008, OSK 237/07 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 24ης Απριλίου 2015, U 411/2015-57.
- Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), απόφαση της 9ης Μαρτίου 2011, UM 3363-10 και 3367-10 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 6ης Ιουλίου 2000, *Horvath v Secretary of State for the Home Department*, [2001] AC 489, [2000] UKHL 37, σ. 3, κατά τον Lord Hope of Craighead, και σ. 8, κατά τον Lord Clyde.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2008, *PS (Sri Lanka) v Secretary of State for the Home Department*, [2008] EWCA Civ 1213, σκέψη 8.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 1ης Ιουλίου 2004, *Michael Atkinson v Secretary of State for the Home Department*, [2004] EWCA Civ 846, σκέψεις 21-22.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2003, *Bagdanavicius and Another, R (on the application of) v Secretary of State for the Home Department*, [2003] EWCA Civ 1605, σκέψη 55, σημεία 5-6.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2001, *McPherson v Secretary of State for the Home Department*, [2001] EWCA Civ 1955.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Μαΐου 2001, *Banomona v Secretary of State for the Home Department*, [2001] EWCA Civ 807.
- Court of Session (Ανώτερο Δικαστήριο) (Σκωτία, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2014, *SAC and MRM v Secretary of State for the Home Department*, [2014] CSOH 8, σκέψη 52.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Ιουνίου 2015, *NA and VA (Protection:Article 7(2) Qualification Directive) India* [2015] UKUT 432, σκέψεις 13, 17 και 70-71.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG* [2014] UKUT 00442, σκέψη 358.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2013, *MS (Coptic Christians) Egypt CG*, [2013] UKUT 00611, σκέψεις 123 και 119-120.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2011, *AW (Sufficiency of Protection) Pakistan*, σκέψεις 22, 24-35 και 37-40.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2010, *AM and BM (Trafficked Women) Albania CG*, [2010] UKUT 80, σκέψεις 182 και 216.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 11ης Ιουλίου 2007, *IM (Sufficiency of Protection) Malawi*, [2007] UKAIT 00071, σκέψεις 45 και 50.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2007, *AB (Protection – Criminal Gangs – Internal Relocation) Jamaica CG*, [2007] UKIAT 00018, σκέψεις 141 και 143.

1.9. Εγχώρια προστασία από δίωξη ή σοβαρή βλάβη (άρθρο 8)

ΔΕΕ, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2021, *CF και DN κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:472, σκέψη 43.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψη 76.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, *Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψη 43.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Απριλίου 2014, *AAM κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 68519/10, CE:ECHR:2014:0403JUD006851910, σκέψεις 66-74.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2013, *KAB κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 886/11, CE:ECHR:2013:0905JUD000088611, σκέψεις 80-85.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, *SA κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 665523/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006652310, σκέψη 56.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, *DNM κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 28379/11, CE:ECHR:2013:0627JUD002837911, σκέψη 57.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, *ΜΥΗ και λοιποί κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 50859/10, CE:ECHR:2013:0627JUD005085910, σκέψεις 64-66 και 68-73.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, *NMB κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 68335/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006833510, σκέψη 43.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, *Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 8319/07 και 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, σκέψεις 226, 266-267, 277 και 291.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, *Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804, σκέψεις 141-144 και 349.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2001, *Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ.45276/99, CE:ECHR:2001:0306JUD004527699, σκέψη 67.

- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 1996, Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 22414/93, CE:ECHR:1996:1115JUD002241493, σκέψη 107.
- Συνταγματικό Δικαστήριο (Verfassungsgerichtshof) (Αυστρία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2021, E3948/2020, AT:VFGH:2021:E3948.2020.
- Συνταγματικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2020, E3446/2019, AT:VFGH:2020:E3446.2019 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Συνταγματικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, U1674/12, AT:VFGH:2013:U1674.2012 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 2.1.
- VwGH (Αυστρία), απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2019, Ra 2019/19/0221, AT:VWGH:2019:RA2019190221.L02 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- VwGH (Αυστρία), απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2018, Ra 2018/18/0001, AT:VWGH:2018:RA2018180001.L00.
- VwGH (Αυστρία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2015, Ra 2014/18/0063, AT:VWGH:2015:RA2014180063.L00.
- VwGH (Αυστρία), απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2006, 2006/01/0125, AT:VWGH:2006:2006010125.X00.
- VwGH (Αυστρία), απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2006, 2005/01/0057, AT:VWGH:2006:2005010057.X00.
- VwGH (Αυστρία), απόφαση της 28ης Ιουνίου 2005, 2002/01/0414, AT:VWGH:2005:2002010414.X00.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 30ής Ιουνίου 2011, αριθ. 64.233, σκέψη 5.4.2.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2013, IJ κατά Υπουργού Εσωτερικών, αριθ. 4, Azs 24/2013-34 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2008, EM κατά Υπουργείου Εσωτερικών, αριθ. 4, Azs 99/2007-93 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Korkein hallinto-oikeus) (Φινλανδία), απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2019, KHO:2019:22 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Φινλανδία), απόφαση της 18ης Μαρτίου 2011, KHO:2011:25 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2015, Ms S, αριθ. 374167, FR:CESJS:2015:374167.20150211.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2012, Ms DF, αριθ. 332491, FR:CEASS:2012:332491.20121221 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Συνταγματικό Συμβούλιο (Conseil constitutionnel) (Γαλλία), απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2003, απόφαση αριθ. 2003-485 DC, σκέψη 17.
- CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 15ης Ιουνίου 2021, M. S., αριθ. 20029676, σκέψη 18.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, αριθ. SOM09FSPVUL.

- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2012, αριθ. SOM08FSPVUL.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2021, αριθ. 1 C 4.20, DE:BVerwG:2021:180221U1C4.20.0, σκέψεις 18-20.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2013, αριθ. 10 C 15.12 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), BVerwG:2013:300713U1C5.12.0.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 29ης Μαΐου 2008, αριθ. 10 C 11.07, DE:BVerwG:2008:290508U10C11.07.0, σκέψεις 19-20.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2007, αριθ. 1 C 24.06, BVerwG:2007:010207U1C24.06.0, σκέψη 11.
- VG Αουγκσμπουργκ (Γερμανία), απόφαση της 16ης Ιουνίου 2011, Au 6K11.30092 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Διοικητικό και Εργατικό Δικαστήριο Βουδαπέστης (Ουγγαρία), απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2011, 6.k.34.830/2010/19 (ανεπίσημη μετάφραση).
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, KMA (Algeria) v Refugee Appeals Tribunal and Another, [2015] IEHC 472.
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2014, MCA v Refugee Appeals Tribunal and Others, [2014] IEHC 504, σκέψη 14.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 21ης Μαρτίου 2013, αριθ. 201105922/1 (Καζακστάν).
- Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Δικαστήριο (Høyesterett) (Νορβηγία), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2015, HR-2015-02524-P, αριθ. 2015/203 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 96.
- Εφετείο Borgarting (Νορβηγία), απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2011, Abid Hassan Jama κατά Utlendingsnemnda, 10-142363ASD-BORG/01 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα).
- House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2007, Secretary of State for the Home Department v AH (Sudan) and Others, [2007] UKHL 49.
- House of Lords (Βουλή των Λόρδων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2006, Januzi v Secretary of State for the Home Department, [2006] UKHL 5, σκέψη 47.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2013, HF (Iraq) and Others v Secretary of State for the Home Department, [2013] EWCA Civ 1276, σκέψεις 20 και 99-104, κατά τον Lord Elias.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Μαΐου 2008, AA (Uganda) v Secretary of State for the Home Department, [2008] EWCA Civ 579, σκέψεις 22-33.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 2015, TG and Others (Afghan Sikhs persecuted) Afghanistan CG, [2015] UKUT 00595.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2013, CM (EM Country Guidance; Disclosure) Zimbabwe CG, [2013] UKUT 00059.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2011, SA (Political Activist – Internal Relocation) Pakistan, [2011] UKUT 30, σκέψη 15.

1.10. Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5)

ΔΕΕ, απόφαση της 20ής Μαΐου 2021, LR κατά Bundesrepublik Deutschland, C-8/20, EU:C:2021:404.

ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720, σκέψεις 74-76.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Bundesrepublik Deutschland κατά Y και Z, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψεις 70 και 78-80.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2019, AA κατά Ελβετίας, αριθ. 32218/17, CE:ECHR:2019:1105JUD003221817.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Μαρτίου 2016, FG κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 43611/11, CE:ECHR:2016:0323JUD004361111, σκέψεις 123, 125-127, 137, 139, 141 και 144-158.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 21ης Ιουλίου 2015, HS και λοιποί κατά Κύπρου, προσφυγή αριθ. 41753/10 και άλλες 13 προσφυγές, CE:ECHR:2015:0721JUD004175310, σκέψη 277.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2014, AA κατά Ελβετίας, προσφυγή αριθ. 58802/12, CE:ECHR:2014:0107JUD005880212, σκέψεις 38-43.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Μαΐου 2012, SF κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 52077/10, CE:ECHR:2012:0515JUD005207710, σκέψεις 62-71.

VwGH (Αυστρία), απόφαση της 12ης Ιουνίου 2020, Ra 2019/18/0440, AT:VWGH:2020:RA2019180440.L00.

VwGH (Αυστρία), απόφαση της 22ας Μαρτίου 2017, Ra 2016/18/0388, AT:VWGH:2017:RA2016180388.L00.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 10ης Αυγούστου 2015, αριθ. 150.548.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2009, αριθ. 22.144.

CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2016, M. S., αριθ. 15016079.

CNDA (Γαλλία), απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Mme N.G., αριθ. 13005020.

BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2009, αριθ. 10 C 25.08, BVerwG:2009:240909U10C25.08.0, σκέψεις 17 και 22.

BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, αριθ. 10 C 27.07, BVerwG:2008:181208U10C27.07.0 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψεις 14 και επ.

VGH Βαυαρίας (Γερμανία), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2019, 8 B 18.30257.

- VG Ανόβερου (Γερμανία), απόφαση της 25ης Απριλίου 2019, 11 A 12311/17.
- VG Ντίσελντορφ (Γερμανία), απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2018, 5 K 11138/17.A, DE:VGD:2018:0226.5K11138.17A.00.
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 27ης Απριλίου 2012, HM v Minister for Justice and Law Reform, [2012] IEHC 176.
- High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 28ης Μαΐου 2009, FV v Refugee Appeals Tribunal and Another, [2009] IEHC 268.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2016, 201410123/1/V2, NL:RVS:2016:435.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Πολωνία), απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2005, II OSK 1081/05.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Πολωνία), απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2015, II OSK 769/14.
- Ανώτατο Δικαστήριο (Tribunal Supremo) (Ισπανία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2010, αριθ. 429/2007 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Δικαστήριο (Høyesterett) (Νορβηγία), απόφαση της 17ης Μαρτίου 2017, HR-2017-569-A (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 13ης Απριλίου 2011, RM (Zimbabwe) v Secretary of State for the Home Department, [2011] EWCA Civ 428.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, YB (Eritrea) v the Secretary of State for the Home Department, [2008] EWCA Civ 360, σκέψεις 13-15 και 18.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1999, Danian v Secretary of State for the Home Department, [1999] EWCA Civ 3000.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2022, XX (PJAK – sur place activities – Facebook) Iran CG, [2022] UKUT 23, σκέψεις 5-9.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 27ης Μαΐου 2021, KK and RS (Sur place activities, risk) Sri Lanka CG, [2021] UKUT 130, σκέψεις 406-415 και 510.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2020, PS (Christianity – risk) Iran CG, [2020] UKUT 46, σκέψεις 111-116.
- Upper Tribunal (IAC), απόφαση της 12ης Αυγούστου 2015, BM and Others (Returnees-Criminal and Non-Criminal) DRC CG, [2015] UKUT 293.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 2ας Ιουνίου 2015, BM and Others (Returnees-Criminal and Non-Criminal) DRC CG, [2015] UKUT 293.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2011, BA (Demonstrators in Britain – risk on return) Iran CG, [2011] UKUT 36.

ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 28ης Απριλίου 2009, *TL and Others (Sur Place Activities – Risk) Burma v Secretary of State for the Home Department CG*, [2009] UKAIT 00017.

ΑΙΤ (Δευτεροβάθμια αρχή μετανάστευσης) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 1ης Σεπτεμβρίου 2008, *LM (Risks on Return) Republic of Congo (Congo-Brazzaville v Secretary of State for the Home Department CG*, [2008] UKAIT 00064.

ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Μαΐου 2008, *HS (Terrorist Suspect – Risk) Algeria CG* [2008] UKAIT 00048, σκέψη 126.

ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2005, *AA (Involuntary returns to Zimbabwe) Zimbabwe CG*, [2005] UKAIT 144, σκέψεις 35-36.

ΜΕΡΟΣ 2: Αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας

2.1. Εισαγωγή

ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, *Shajin Ahmed κατά Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-369/17, EU:C:2018:713, σκέψεις 38-39.

ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2017, *M. κατά Minister for Justice and Equality, Ireland, Attorney General*, C-560/14, EU:C:2017:101, σκέψη 23.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2016, *Kreis Warendorf κατά Ibrahim Alo και Amira Oosso κατά Region Hannover*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-443/14 και C-444/14, EU:C:2016:127, σκέψη 31.

ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, *HN κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General*, C-604/12, EU:C:2014:302, σκέψεις 26, 29-30, 32-33 και 35.

ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2014, C-285/12, *Aboubacar Diakitè κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, EU:C:2014:39, σκέψη 33.

2.2. Ποιος δικαιούται επικουρική προστασία;

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, *Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψη 48.

2.3. Προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής [άρθρο 2 στοιχείο στ)]

Καμία.

2.4. Σοβαρή βλάβη (άρθρο 15)

ΔΕΕ, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2021, *CF και DN κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:472, σκέψεις 20, 24-28, 32-33, 35 και 40-43.

ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Απριλίου 2021, *Vogel Import Export NV κατά Belgische Staat*, C-62/20, EU:C:2021:288, σκέψη 52.

- ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland κατά ΧΤ, C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 37.
- ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2019, Dumitru-Tudor Dorobantu, C-128/18, EU:C:2019:857, σκέψη 59.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, M κατά Ministerstvo vnitra και Χ, Χ κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψεις 88 και 94.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2019, Abubacarr Jawo κατά Bundesrepublik Deutschland, C-163/17, EU:C:2019:218, σκέψη 91.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2019, Bashar Ibrahim και λοιποί κατά Bundesrepublik Deutschland και Bundesrepublik Deutschland κατά Taus Magamadon, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-297/17, C-318/17, C-319/17 και C-438/17, EU:C:2019:219, σκέψη 93.
- ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Bahtiyar Fathi κατά Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-56/17, EU:C:2018:803, σκέψεις 96-97.
- ΔΕΕ, απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, ML, αίτηση προδικαστικής απόφασης, C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, σκέψεις 92-93.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, MP κατά Secretary of State for the Home Department, C-353/16, EU:C:2018:276, σκέψεις 19, 30, 36-41, 43-46, 48-49, 52, 54 και 56-57.
- ΔΕΕ, απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2017, CK και λοιποί κατά Republika Slovenija, C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, σκέψη 68.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, Pál Aranyosi και Robert Căldărașu, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-404/15 και C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, σκέψη 94.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Mohamed M'Bodj κατά Βελγικού Δημοσίου, C-542/13, EU:C:2014:2452, σκέψεις 24, 33-37, 39, 44 και 47.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve κατά Moussa Abdida, C-562/13, EU:C:2014:2453, σκέψη 48.
- ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2014, Aboubacar Diakité κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, C-285/12, EU:C:2014:39, σκέψεις 23-24, 26-27, 31 και 35.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie, C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψεις 28, 32-40 και 44.
- ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Pikamäe της 11ης Φεβρουαρίου 2021, CF και DN κατά Bundesrepublik Deutschland, C-901/19, EU:C:2021:116, σημεία 51 και 59.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2021, Savran κατά Δανίας, προσφυγή αριθ. 57467/15, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2021, Sándor Varga και λοιποί κατά Ουγγαρίας, προσφυγή αριθ. 39734/15 και άλλες δύο, CE:ECHR:2021:0617JUD003973415, σκέψεις 48-49.

- ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Μαρτίου 2021, *Bivolaru et Moldovan κατά Γαλλίας*, προσφυγές αριθ. 40324/16 και 12623/17, CE:ECHR:2021:0325JUD004032416, σκέψεις 111 και 123-124.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Μαρτίου 2021, *Feilazoo κατά Μάλτας*, προσφυγή αριθ. 6865/19, CE:ECHR:2021:0311JUD000686519, σκέψεις 90-92.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, *RR και λοιποί κατά Ουγγαρίας*, προσφυγή αριθ. 36037/17, CE:ECHR:2021:0302JUD003603717, σκέψεις 58-65.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2019, *Savran κατά Δανίας*, προσφυγή αριθ. 57467/15, CE:ECHR:2019:1001JUD005746715, σκέψεις 44-45 και 50-67.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Απριλίου 2019, *AM κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 12148/18, CE:ECHR:2019:0429JUD001214818, σκέψη 125.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 31ης Μαΐου 2018, *Al Nashiri κατά Ρουμανίας*, προσφυγή αριθ. 33234/12, CE:ECHR:2018:0531JUD003323412, σκέψεις 675 και 727.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2018, *MA κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 9373/15, CE:ECHR:2018:0201JUD000937315, σκέψεις 54-55.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2017, *SF και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, προσφυγή αριθ. 8138/16, CE:ECHR:2017:1207JUD000813816, σκέψεις 79-83.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2017, *Zolotoren κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 13408/07, CE:ECHR:2017:0919JUD001340807, σκέψη 71.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Απριλίου 2017, *Rezmiveş και λοιποί κατά Ρουμανίας*, προσφυγές αριθ. 61467/12, 39516/13, 48231/13 και 68191/13, CE:ECHR:2017:0425JUD006146712, σκέψεις 75-79.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Μαρτίου 2017, *Shestopalov κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 46248/07, CE:ECHR:2017:0328JUD004624807, σκέψη 46.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2017, *SK κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 52722/15, CE:ECHR:2017:0214JUD005272215, σκέψη 61.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2017, *X κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 16744/14, CE:ECHR:2017:0126JUD001674414, σκέψεις 27-30, 57 και 64.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2017, *Khamtokhu και Aksenchik κατά Ρωσίας*, προσφυγές αριθ. 60367/08 και 961/11, CE:ECHR:2017:0124JUD006036708, σκέψη 73.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Khlaifia και λοιποί κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 16483/12, CE:ECHR:2016:1215JUD001648312, σκέψεις 160-162 και 165.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, *Paposhvili κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD00417381, σκέψεις 174-175, 183, 188-192 και 194-207.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2016, *Muršić κατά Κροατίας*, προσφυγή αριθ. 7334/13, CE:ECHR:2016:1020JUD000733413, σκέψεις 103-141.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2016, *TP και AT κατά Ουγγαρίας*, προσφυγές αριθ. 37871/14 και 73986/14, CE:ECHR:2016:1004JUD003787114, σκέψεις 49-50.

- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Αυγούστου 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, σκέψεις 17, 103, 105 και 117.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Ιουλίου 2016, *OM κατά Ουγγαρίας*, προσφυγή αριθ. 9912/15, CE:ECHR:2016:0705JUD000991215, σκέψη 53.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2015, *AL (XW) κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 44095/14, CE:ECHR:2015:1029JUD004409514, σκέψη 64.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, *LM και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγές αριθ. 40081/14, 40088/14 και 40127/14, CE:ECHR:2015:1015JUD004008114, σκέψη 123.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2015, *Βουγιά κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 23380/09, CE:ECHR:2015:0928JUD00233800, σκέψη 86.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2015, *RH κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 4601/14, CE:ECHR:2015:0910JUD000460114, σκέψη 60.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Μαρτίου 2015, *Varga και λοιποί κατά Ουγγαρίας*, προσφυγές αριθ. 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13, και 64586/13, CE:ECHR:2015:0310JUD001409712, σκέψεις 69-78.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2014, *Tarakhel κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 29217/12, CE:ECHR:2014:1104JUD002921712.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2014, *Bulgaru κατά Μολδαβίας*, προσφυγή αριθ. 35840/09, CE:ECHR:2014:0930JUD003584009, σκέψη 20.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, *Trabelsi κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 140/10, CE:ECHR:2014:0904JUD000014010, σκέψεις 137-139.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2014, *Al Nashiri κατά Πολωνίας*, προσφυγή αριθ. 28761/11, CE:ECHR:2014:0724JUD002876111, σκέψεις 456 και 578.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2013, *KAB κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 886/11, CE:ECHR:2013:0905JUD000088611, σκέψεις 77 και 86.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 9ης Ιουλίου 2013, *Vinter και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 66069/09, 130/10 και 3896/10, CE:ECHR:2013:0709JUD006606909, σκέψεις 104-121.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 16ης Απριλίου 2013, *Aswat κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 17299/12, CE:ECHR:2013:0416JUD001729912, σκέψεις 50 και 55-57.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2013, *SHH κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 60367/10, CE:ECHR:2013:0129JUD006036710, σκέψεις 89 και 94.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, *Bureš κατά Τσεχικής Δημοκρατίας*, προσφυγή αριθ. 37679/08, CE:ECHR:2012:1018JUD003767908, σκέψη 84.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2012, *Radu Pop κατά Ρουμανίας*, προσφυγή αριθ. 14337/04, CE:ECHR:2012:0717JUD001433704, σκέψη 96.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Απριλίου 2012, *Babar Ahmad και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 και 67354/09, CE:ECHR:2012:0410JUD002402707, σκέψεις 103, 178, 206, 214-215, 219 και 222.

- ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, *Harkins και Edwards κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 9146/07 και 32650/07, CE:ECHR:2012:0117JUD000914607, σκέψεις 122-123 και 129-130.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, *Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 8319/07 και 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, σκέψεις 218, 226, 241, 248, 250, 282 και 291-292.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 30696/09, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, σκέψεις 219-220 και 263.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2010, *Porumb κατά Ρουμανίας*, προσφυγή αριθ. 19832/04, CE:ECHR:2010:1207JUD001983204, σκέψη 72.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2010, *Amuyeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 17321/06, CE:ECHR:2010:1125JUD001732106, σκέψεις 83-84.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 1ης Ιουνίου 2010, *Gäfgen κατά Γερμανίας*, προσφυγή αριθ. 22978/05, CE:ECHR:2010:0601JUD002297805, σκέψη 88.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Al-Saadoon και Mufdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 61498/08, CE:ECHR:2010:0302JUD00614980, σκέψεις 115-123.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2009, *Denis Vasilyev κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 32704/04, CE:ECHR:2009:1217JUD003270404, σκέψη 114.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2009, *Daouidi κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 19576/08, CE:ECHR:2009:1203JUD001957608, σκέψεις 37 και 71.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2009, *Nazarov κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 13591/05, CE:ECHR:2009:1126JUD001359105, σκέψη 83.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Ιουνίου 2009, *Oruz κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 33401/02, CE:ECHR:2009:0609JUD003340102, σκέψεις 161 και 169.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, σκέψεις 115 και 128.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 27ης Μαΐου 2008, *N κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 26565/05, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505, σκέψη 29.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2008, *Kafkaris κατά Κύπρου*, προσφυγή αριθ. 21906/04, CE:ECHR:2008:0212JUD002190604, σκέψεις 97-99.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2007, *Musayeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 74239/01, CE:ECHR:2007:0726JUD007423901, σκέψη 155.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, *Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804, σκέψη 148.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2006, *Estamirov και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 60272/00, CE:ECHR:2006:1012JUD006027200, σκέψη 114.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2006, *Menesheva κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 59261/00, CE:ECHR:2006:0309JUD005926100, σκέψεις 14 και 61.

- ΕΔΔΑ, απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2005, Gongadze κατά Ουκρανίας, προσφυγή αριθ. 34056/02, CE:ECHR:2005:1108JUD003405602, σκέψη 166.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2005, Bader και Kanbor v Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 13284/04, CE:ECHR:2005:1108JUD001328404, σκέψη 42.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Öcalan κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 46221/99, CE:ECHR:2005:0512JUD004622199, σκέψη 166.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2005, Khashiyev και Akayeva κατά Ρωσίας, προσφυγές αριθ. 57942/00 και 57945/00, CE:ECHR:2005:0224JUD005794200, σκέψεις 146-147.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Νοεμβρίου 2004, Seyhan κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 33384/96, CE:ECHR:2004:1102JUD003338496, σκέψη 82.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, İlaşcu και λοιποί κατά Μολδαβίας και Ρωσίας, προσφυγή αριθ. 48787/99, CE:ECHR:2004:0708JUD004878799, σκέψη 431.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Απριλίου 2004, Buldan κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 28298/95, CE:ECHR:2004:0420JUD002829895, σκέψεις 81 και 86.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Μαρτίου 2004, Nuray Şen κατά Τουρκίας (αριθ. 2), προσφυγή αριθ. 25354/94, CE:ECHR:2004:0330JUD002535494.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Ιουλίου 2002, Kalashnikov κατά Ρωσίας, προσφυγή αριθ. 47095/99, CE:ECHR:2002:0715JUD004709599, σκέψη 95.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Ιουλίου 2001, Avsar κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 25657/94, CE:ECHR:2001:0710JUD002565794, σκέψεις 413-414 και 416.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 23ης Μαΐου 2001, Denizci και λοιποί κατά Κύπρου, προσφυγές αριθ. 25316-25321/94 και 27207/95, CE:ECHR:2001:0523JUD002531694, σκέψεις 373 και 384.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Απριλίου 2001, Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 272229/95, CE:ECHR:2001:0403JUD002722995, σκέψεις 95 και 110.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2000, Kudła κατά Πολωνίας, προσφυγή αριθ. 30210/96, CE:ECHR:2000:1026JUD003021096, σκέψη 92.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2000, Dikme κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 20869/92, CE:ECHR:2000:0711JUD002086992, σκέψεις 74 και 95.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2000, Jabari κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 40035/98, CE:ECHR:2000:0711JUD004003598, σκέψεις 41-42.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Μαρτίου 2000, Kılıç κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 22492/93, CE:ECHR:2000:0328JUD002249293, σκέψεις 64 και 77.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Μαρτίου 2000, Mahmut Kaya κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 22535/93, CE:ECHR:2000:0328JUD002253593, σκέψεις 89, 101 και 115.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Ιουλίου 1999, Selmouni κατά Γαλλίας, προσφυγή αριθ. 25803/94, CE:ECHR:1999:0728JUD002580394, σκέψεις 82, 96-97 και 100-101.

- ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 1997, *Aydin κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 23178/94, CE:ECHR:1997:0925JUD002317894, σκέψεις 82-83.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1996, *Aksoy κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 21987/93, CE:ECHR:1996:1218JUD00219879, σκέψη 64.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989, *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 14038/88, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, σκέψεις 100 και 111.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Απριλίου 1978, *Tyrrer κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 5856/72, CE:ECHR:1978:0425JUD000585672, σκέψη 30.
- ΕΔΔΑ (ολομέλεια), απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 1978, *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 5310/71, CE:ECHR:1978:0118JUD000531071, σκέψεις 162 και 167.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2018, *Saidani κατά Γερμανίας*, προσφυγή αριθ. 17675/18, CE:ECHR:2018:0904DEC001767518, σκέψεις 33 και 38.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Μαρτίου 2008, *Hakizimana κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 37913/05, CE:ECHR:2008:0327DEC003791305.
- VwGH (Αυστρία), απόφαση της 21ης Μαρτίου 2018, *Ra 2017/18/0474*, AT:VWGH:2018:RA2017180474.L00.
- VwGH (Αυστρία), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2018, *Ra 2017/19/0425*, AT:VWGH:2018:RA2017190425.L00.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2020, αριθ. 231.907 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2020, αριθ. 231.259, σκέψη 25.2.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 17ης Μαΐου 2019, αριθ. 221.342, σκέψη 2.5.2.5.
- RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Μαρτίου 2018, αριθ. 201.900.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 18ης Μαρτίου 2015, *TB κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, αριθ. 8, *Azs 92/2014-49*.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 28ης Ιουλίου 2009, *LO κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2009, *AR κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Κομητειακό Δικαστήριο του Τάλιν (Ringkonnakohtud) (Εσθονία), απόφαση της 20ης Σεπτεμβρίου 2019, αριθ. 3-19-951 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) (Γαλλία), απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2019, *M. M.*, αριθ. 424219 B, FR:CECHR:2019:424219.20191211.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2019, *M. A.B.*, αριθ. 427714 B, FR:CECHR:2019:427714.20191211.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), συμπεράσματα της *rapporteure publique* της 11ης Δεκεμβρίου 2019, *BA c OFPRA*, αριθ. 424219 και 427714.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2017, *M. A.*, αριθ. 401585 B, FR:CECHR:2017:401585.20171016.

- Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 3ης Ιουλίου 2009, αριθ. 320295, FR:CESSR:2009:320295.20090703.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2021, *M. A.*, αριθ. 18037855 C+.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 19ης Ιουλίου 2021, *M. M. et Mme A.*, αριθ. 21008772 και 21008773 C+.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 9ης Ιουλίου 2021, *M. G.*, αριθ. 20015236 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 30ής Απριλίου 2021, *M. B.*, αριθ. 19050187 C+, σκέψη 11.
- CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 15ης Ιουνίου 2021, *M. S.*, αριθ. 20029676, σκέψη 12.
- CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, *M. N.*, αριθ. 19009476, σκέψη 13.
- CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, *M. M.*, αριθ. 18054661 R.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2020, *M.A.*, αριθ. 17016120 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 5ης Ιουλίου 2019, *M. O.*, αριθ. 18000865.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2018, *M. K.*, αριθ. 17043779.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Ιουλίου 2018, *Mme E.*, αριθ. 15031912 R, σκέψη 3.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 20ής Ιουλίου 2018, *Mme D.*, αριθ. 17042624 R, σκέψη 3.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Ιουλίου 2018, *Mme A.*, αριθ. 17021233.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 4ης Ιουνίου 2018, *M. M.A.*, αριθ. 16039973 C, σκέψη 8.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 23ης Μαρτίου 2018, *Mme S.*, αριθ. 17037345 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2017, *Mme I.B.*, αριθ. 15030837 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2017, *M. M.A.*, αριθ. 16038980 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 18ης Μαΐου 2017, *Mme H.*, αριθ. 15013446.
- CNDA (Γαλλία), διάταξη της 16ης Μαΐου 2017, *M. B.*, αριθ. 17706661 C+ (που αναφέρεται στο CNDA, *Recueil ccontentieux du droit d'asile, année 2017*, σ. 98-100).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 19ης Απριλίου 2017, *Mme C.*, αριθ. 16034664 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2017, *M. A.*, αριθ. 16005729 C+.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Mme A.*, αριθ. 15026470 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2016, *Mme T.*, αριθ. 15004721.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 2015, *M. B.*, αριθ. 10013998 C+.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2013, *M. M.*, αριθ. 13001980 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 28ης Μαρτίου 2013, *M. M.A.*, αριθ. 12017575 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Μαρτίου 2013, *M. Y.K.*, αριθ. 12025577 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 2ας Ιουλίου 2012, *M. A.Z.*, αριθ. 12006088 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2011, *M. H.*, αριθ. 10003854 C+.

- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 20ής Μαΐου 2020, αριθ. [1 C 11.19](#), DE:BVerwG:2020:200520 U1C11.19.0, σκέψεις 12 και 21.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2013, αριθ. 10 C 23.12, BVerwG:2013:200213U10C2312.0 ([μετάφραση στην αγγλική γλώσσα](#)), σκέψη 33.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 27ης Απριλίου 2010, αριθ. [10 C 4.09](#), DE:BVerwG:2010:270410U10C4.09.0 ([μετάφραση στην αγγλική γλώσσα](#)), σκέψη 33.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2008, αριθ. [10 C 43.07](#), DE:BVerwG:2008:240608U10C43.07.0, σκέψη 35.
- VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία), διάταξη της 29ης Νοεμβρίου 2019, [A 11 S 2374/19](#).
- VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία), απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2018, [A11 S 1923/17](#).
- VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία), απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2018, [A 11 S 316/17](#), σκέψη 99.
- VGH Βαυαρίας (Γερμανία), απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016, αριθ. [13a B 15.30241](#), σκέψη 21.
- VGH Βαυαρίας (Γερμανία), απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2011, [13a B 10.30394](#).
- Irish High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 27ης Ιουλίου 2007, [NH v Minister for Justice](#), [2007] IEHC 277, σκέψη 51.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) (Κάτω Χώρες), απόφαση της 4ης Ιανουαρίου 2018, [201706705/1/V2](#), NL:RVS:2018:1, σκέψεις 4, 5.1 και 6.
- Συμβούλιο της Επικρατείας (Κάτω Χώρες), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2008, [200802709/1](#), NL:RVS:2008:BD7524.
- Ανώτατο Δικαστήριο (Σλοβενία), απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, [I Up 117/2014](#), SI:VSRS:2014:I.UP:117.2014.
- Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2014, I U 1327/2013-10.
- Διοικητικό Δικαστήριο (Σλοβενία), απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2013, I U 498/2012-17.
- Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 29ης Απριλίου 2020, [AM \(Zimbabwe\) v Secretary of State for the Home Department](#) [2020] UKSC 17, σκέψη 33.
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2009, [QD \(Iraq\) v Secretary of State for the Home Department](#), [2009] EWCA Civ 620, σκέψη 27.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 2015, [AA \(Article 15\(c\)\) Iraq CG](#), [2015] UKUT 00544, σκέψη 89.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, [MOJ and Others \(Return to Mogadishu\) Somalia CG](#), [2014] UKUT 00442.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2012, [HM and Others \(Article 15\(c\)\) Iraq CG](#), [2012] UKUT 00409, σκέψεις 36, 42, 44-45 και 297.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Μαΐου 2012, [AK \(Article 15\(c\)\) Afghanistan CG](#), [2012] UKUT 00163, σκέψη 207.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2010, HM and Others (Article 15(c)) Iraq CG, [2010] UKUT 331, σκέψη 80.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2009, ZQ (serving soldier) Iraq CG, [2009] UKAIT 00048.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2009, AM and AM (armed conflict: risk categories), Rev 1 Somalia CG, [2008] UKAIT 00091.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 25ης Μαρτίου 2008, KH (Article 15(c) Qualification Directive) Iraq CG, [2008] UKAIT 00023, σκέψεις 103 και 107.

Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, απόψεις της 14ης Μαΐου 1999, SS Elmi κατά Αυστραλίας, αριθ. 120/1998, CAT/C/22/D/120/1998.

Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, απόψεις της 28ης Αυγούστου 2020, NL κατά Σουηδίας, ανακοίνωση αριθ. 60/2019, CRPD/C/23/D/60/2019.

Επιτροπή για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW), απόψεις της 15ης Ιουλίου 2019, RSAA et al κατά Δανίας, CEDAW/C/73/D/86/2015, σημείο 8.9.

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία (τμήμα εφέσεων), απόφαση της 29ης Ιουλίου 2004, Prosecutor κατά Blaškić, υπόθεση αριθ. IT-95-14-A, σκέψη 114.

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία (τμήμα εφέσεων), απόφαση της 12ης Ιουνίου 2002, Εισαγγελέας κατά Kunarac και λοιπών, αριθ. IT-96-23 και IT-96-23/1-A, σκέψη 148.

2.5. Ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι υφίσταται πραγματικός κίνδυνος

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, MP κατά Secretary of State for the Home Department, C-353/16, EU:C:2018:276, σκέψεις 30 και 33-34.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Bundesrepublik Deutschland κατά Υ και Ζ, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψεις 64, 75-76 και 79-80.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψεις 89, 94 και 96-97.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie, C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψεις 38 και 40.

Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Pikamäe της 11ης Φεβρουαρίου 2021, CF και DN κατά Bundesrepublik Deutschland, C-901/19, EU:C:2021:116, σημεία 32 και 46.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Αυγούστου 2016, JK κ.λπ. κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, σκέψεις 102 και 105.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2011, Auad κατά Βουλγαρίας, προσφυγή αριθ. 46390/10, CE:ECHR:2011:1011JUD004639010, σκέψη 99(c).

ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, ΝΑ κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, σκέψεις 114 και 116.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, Saadi κατά Ιταλίας, προσφυγή αριθ. 37201/06, CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, σκέψεις 130, 132 και 140.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804, σκέψεις 146-148.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 1991, Vilvarajah και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγές αριθ. 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87 και 13448/87, CE:ECHR:1991:1030JUD001316387, σκέψεις 111-112.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989, Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 14038/88, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, σκέψη 91.

Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État/Raad van State) (Βέλγιο), απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2012, αριθ. 218.075.

VGH Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία), απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2018, A 11 S 1923/17, σκέψεις 137-141.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 5ης Ιουλίου 2013, GJ and Others (post-civil war: returnees) Sri Lanka CG, [2013] UKUT 00319.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2009, AM and AM (armed conflict: risk categories), Rev 1 Somalia CG, [2008] UKAIT 00091.

2.6. Υπεύθυνοι σοβαρής βλάβης (άρθρο 6)

Βλέπε τις υποθέσεις που παρατίθενται στο σημείο 1.7 ανωτέρω.

2.7. Υπεύθυνοι προστασίας κατά της σοβαρής βλάβης (άρθρο 7)

Βλέπε τις υποθέσεις που παρατίθενται στο σημείο 1.8 ανωτέρω.

2.8. Εγχώρια προστασία κατά της σοβαρής βλάβης (άρθρο 8)

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie, C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψη 40.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2015, RH κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 4601/14, CE:ECHR:2015:0910JUD000460114.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2012, AA και λοιποί κατά Σουηδίας, προσφυγή αριθ. 14499/09, CE:ECHR:2012:0628JUD001449909.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804, σκέψεις 146-148.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2020, αριθ. 231.907 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

Περιφερειακό Δικαστήριο Πράγας (Krajský soud v Praze) (Τσεχία), απόφαση της 30ής Αυγούστου 2019, [αριθ. 45, Az 23/2018 \(περίληψη στην αγγλική γλώσσα\)](#).

CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), 2021, *M. S.*, αριθ. 20029676, σκέψεις 21-22.

Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'Etat) (Γαλλία) απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2017, *OFPPA c MS*, αριθ. 401585.

CNDA (Γαλλία), απόφαση της 15ης Απριλίου 2016, *MO*, αριθ. 15033384 C+.

BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2013, αριθ. 10 C 15.12 ([μετάφραση στην αγγλική γλώσσα](#)), BVerwG:2013:300713U1C5.12.0, σκέψεις 13-14.

Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2014, *Rahimi*, I U 925/2014.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2018, *AAH (Iraqi Kurds – internal relocation) Iraq CG*, [2018] UKUT 00212, σκέψη 149.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, *MOJ and Others (Return to Mogadishu) Somalia CG* [2014] UKUT 00442, σκέψη 425.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Μαΐου 2012, *AK (Article 15(c)) Afghanistan CG*, [2012] UKUT 00163, σκέψεις 228, 243 και 248.

2.9. Ανάγκες παροχής επικουρικής προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου (άρθρο 5)

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2015, αριθ. 153.571.

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2015, αριθ. 148.663.

ΜΕΡΟΣ 3: Ιδιαίτερες καταστάσεις

3.1. Εισαγωγή

Καμία.

3.2. Καταστάσεις ένοπλης σύρραξης και γενικευμένης βίας

ΔΕΕ, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2021, *CF και DN κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:472, σκέψη 43.

ΔΕΕ, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, *Secretary of State for the Home Department κατά OA*, C-255/19, EU:C:2021:36, σκέψη 57.

ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, *EZ κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψεις 38, 47 και 60-61.

ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, *Shajin Ahmed κατά Bevánadorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-369/17, EU:C:2018:713.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2016, *Kreis Warendorf κατά Ibrahim Alo και Amira Osso κατά Region Hannover*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-443/14 και C-444/14, EU:C:2016:127, σκέψη 29.

- ΔΕΕ, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2015, Andre Lawrence Shepherd κατά Bundesrepublik Deutschland, C-472/13, EU:C:2015:117, σκέψεις 47-56.
- ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, HN κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General, C-604/12, EU:C:2014:302, σκέψη 35.
- ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2014, C-285/12, Aboubacar Diakité κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, EU:C:2014:39, σκέψη 30.
- ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, Minister voor Immigratie en Asiel κατά X, Y και Z κατά Minister voor Immigratie en Asiel, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-199/12 έως C-201/12, EU:C:2013:720, σκέψη 43.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, Ei Kott και λοιποί κατά Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 43.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Bundesrepublik Deutschland κατά Y και Z, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψεις 48 και 51.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψεις 57 και 75.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie, C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψη 40.
- ΔΕΕ, Δικαστήριο της Χάγης (Rechtbank Den Haag) (Κάτω Χώρες), αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης της 19ης Οκτωβρίου 2020, F, A, G, H, I κατά Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, C-579/20, σημεία 11-13.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 13ης Απριλίου 2021, Ahmet Hüsrev Altan κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 13252/17, CE:ECHR:2021:0413JUD001325217.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 13ης Απριλίου 2021, Murat Aksoy κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 80/17, CE:ECHR:2021:0413JUD000008017.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2021, Atilla Tas κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 72/17, CE:ECHR:2021:0119JUD000007217.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2020, Şik κατά Τουρκίας (αριθ.2), προσφυγή αριθ. 36493/17, CE:ECHR:2020:1124JUD003649317.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2020, Sabuncu και λοιποί κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 23199/17, CE:ECHR:2020:1110JUD002319917.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 20ής Ιουνίου 2020, S.M. κατά Κροατίας, προσφυγή αριθ. 60561/14, CE:ECHR:2020:0625JUD006056114, σκέψεις 290 και 303.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Ιουνίου 2020, SA κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 49773/15, CE:ECHR:2020:0602JUD004977315.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Μαρτίου 2020, Bas κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 66448/17, CE:ECHR:2020:0303JUD006644817.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2019, Kavala κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 28749/18, CE:ECHR:2019:1210JUD002874918.

- ΕΔΔΑ, απόφαση της 16ης Απριλίου 2019, *Alparslan Altan κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 12778/17, CE:ECHR:2019:0416JUD001277817.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Şahin Alpay κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 16538/17, CE:ECHR:2018:0320JUD001653817.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Mehmet Hasan Altan κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 13237/17, CE:ECHR:2018:0320JUD001323717.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Αυγούστου 2016, *JK κ.λπ. κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, σκέψεις 77-105.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, *LM και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγές αριθ. 40081/14, 40088/14 και 40127/14, CE:ECHR:2015:1015JUD004008114, σκέψεις 123-124.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, *Sufi and Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 8319/07 και 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009, *A και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 3455/05, CE:ECHR:2009:0219JUD000345505, σκέψη 173.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, σκέψεις 115 και 130.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2005, *Isayeva και λοιποί κατά Ρωσίας*, προσφυγές αριθ. 57947/00, 57948/00 και 57949/00, CE:ECHR:2005:0224JUD005794700, σκέψεις 168-200.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουλίου 1998, *Ergi κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 23818/94, CE:ECHR:1998:0728JUD002381894.
- ΕΔΔΑ (ολομέλεια), απόφαση της 25ης Μαΐου 1993, *Brannigan και McBride κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 14553/89 και 14554/89, CE:ECHR:1993:0526JUD001455389, σκέψη 43.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2021, αριθ. 5, Azs 454/2019-38.
- Περιφερειακό Δικαστήριο Πράγας (Τσεχία), 2019, αριθ. 45, Az 23/2018 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Flygtningenævnet) (Δανία), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2021, Προσφεύγουσα (Συρία) κατά Δανικής Υπηρεσίας Μετανάστευσης (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2021, *M. A.*, αριθ. 18037855 C+.
- Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (BVerfG, Γερμανία), απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2000, 2 BvR 752/97, De:BVerfG:2000:rk20000215.2bvr075297, σκέψη II.1.a.
- Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (BVerfG, Γερμανία), απόφαση της 10ης Ιουλίου 1989, 2 BvR 502/86 u.a., αριθ. 80, σ. 315 (μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψη 4.a.
- Δικαστήριο της Χάγης (Rechtbank Den Haag) (Κάτω Χώρες), αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης της 19ης Οκτωβρίου 2020, *F, A, G, H, I κατά Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-579/20, σημεία 11-13.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2015, MM (Darfuris) Sudan CG, [2015] UKUT 00010.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2013, MS (Coptic Christians) Egypt CG, [2013] UKUT 00611, σκέψη 120.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2009, AA (non-Arab Darfuris – relocation) Sudan CG, [2009] UKAIT 00056.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2008, NA (risk categories – Hema) Democratic Republic of Congo CG, [2008] UKAIT 00071, σκέψη 37.

AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2004, NS (Social Group – Women – Forced Marriage) Afghanistan v Secretary of State for the Home Department CG, [2004] UKIAT 00328, σκέψεις 74-79.

3.3. Εμπορία ανθρώπων

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψεις 46 και 51.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2021, VCL και AN κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγές αριθ. 77587/12 και 74603/12, CE:ECHR:2021:0216JUD007758712, σκέψεις 152 και 161.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 20ής Ιουνίου 2020, S.M. κατά Κροατίας, προσφυγή αριθ. 60561/14, CE:ECHR:2020:0625JUD006056114, σκέψεις 241, 285, 290, 296-297, 302-303 και 343.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Ιουλίου 2019, TI και λοιποί κατά Ελλάδα, προσφυγή αριθ. 40311/10, CE:ECHR:2019:0718JUD004031110.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Μαρτίου 2017, Chowdury και λοιποί κατά Ελλάδα, προσφυγή αριθ. 21884/15, CE:ECHR:2017:0330JUD002188415.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016, LE κατά Ελλάδα, προσφυγή αριθ. 71545/12, CE:ECHR:2016:0121JUD00715451.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2012, CN και V κατά Γαλλίας, προσφυγή αριθ. 67724/09, CE:ECHR:2012:1011JUD006772409.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 31ης Ιουλίου 2012, M και λοιποί κατά Ιταλίας και Βουλγαρίας, προσφυγή αριθ. 40020/03 CE:ECHR:2012:0731JUD004002003, σκέψεις 106-108.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2010, Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας, προσφυγή αριθ. 25965/04 CE:ECHR:2010:0107JUD002596504, σκέψη 282.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2005, Siliadin κατά Γαλλίας, προσφυγή αριθ. 73316/01, CE:ECHR:2005:0726JUD007331601.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Μαΐου 2015, LO c Γαλλίας, αριθ. 4455/14, CE:ECHR:2015:0526DEC000445514, σκέψεις 35-36.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2011, VF κατά Γαλλίας, αριθ. 7196/10, CE:ECHR:2011:1129DEC000719610.

- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 12ης Απριλίου 2021, [αριθ. 5, Azs 317/2020-28](#), σκέψεις 20 και 53–54.
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Φινλανδίας (Korkein hallinto-oikeus) (Φινλανδία), απόφαση της 20ής Μαρτίου 2017, [ΚΗΟ:2017:42](#).
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Φινλανδίας (Φινλανδία), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2014, ΚΗΟ:2014:112.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 29ης Ιουνίου 2021, αριθ. 20013918, *Mme A* ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2020, *Mme O.*, αριθ. 19017840 C+ ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2017, *Mme AA*, αριθ. 17015488 C.
- CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 30ής Μαρτίου 2017, *Mme F.*, αριθ. 16015058, σκέψεις 14-15.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2016, *M. V.*, αριθ. 15031596 C.
- CNDA (Γαλλία), απόφαση της 24ης Μαρτίου 2015, *Mlle E*, αριθ. 10012810 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Δικαστήριο του Λέτσε (Tribunale di Lecce) (Ιταλία), απόφαση της 6ης Απριλίου 2021, αριθ. [4906/2020](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Τακτικό δικαστήριο της Μπολόνια (Tribunale ordinario di Bologna) (Ιταλία), απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2020, χωρίς αριθμό υπόθεσης ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Τακτικό δικαστήριο της Ρώμης (Tribunale Ordinario di Roma) (Ιταλία), απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2019, αριθ. [17758/2019](#) ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Πολωνία), απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2010 ([περίληψη στην αγγλική γλώσσα](#)).
- Court of Appeal (Εφετείο Αγγλίας και Ουαλίας, Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2007, *PO (Nigeria) v Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 1183.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2016, *JA (child – risk of persecution) Nigeria* [2016] UKUT 560.
- Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2016, *HD (Trafficked women) Nigeria CG*, [2016] UKUT 000454.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2016, *TD and AD (Trafficked Women) CG*, [2016] UK 92.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 8ης Απριλίου 2010, *AZ (Trafficked Women) Thailand CG*, [2010] UKUT 118, σκέψη 140.
- Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2010, *AM and BM (Trafficked Women) Albania CG*, [2010] UKUT 80, σκέψεις 165 και 167-170.
- AIT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2009, *PO (Trafficked women) Nigeria CG*, [2009] UKAIT 46.

ΑΙΤ (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 18ης Ιουλίου 2009, HC and RC (Trafficked women) China CG, [2009] UKAIT 00027.

Upper Tribunal (IAC) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2008, JFK and Secretary of State for the Home Department, [2018] UKUT PA/06854/2016.

IAT (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2007, SB (PSG – Protection Regulations – Reg 6) Moldova CG, [2008] UKAIT 00002, σκέψη 107.

Immigration Appeal Tribunal (Εφετείο Μεταναστευτικών Υποθέσεων) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2004, JO (internal relocation, no risk of re-trafficking) Nigeria, [2004] UKAIT 251.

3.4. Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψη 49.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, MP κατά Secretary of State for the Home Department, C-353/16, EU:C:2018:276, σκέψη 57.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Mohamed M’Bodj κατά Βελγικού Δημοσίου, C-542/13, EU:C:2014:2452, σκέψεις 35 και 41.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie, C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψη 33.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2015, Özel και λοιποί κατά Τουρκίας, προσφυγές αριθ. 14350/05, 15245/05 και 16051/05, CE:ECHR:2015:1117JUD001435005.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2013, SHH κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 60367/10, CE:ECHR:2013:0129JUD006036710.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγές αριθ. 8319/07 και 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, σκέψεις 132, 170 και 282-283.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Μαρτίου 2008, Budayeva και λοιποί κατά Ρωσίας, προσφυγές αριθ. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 και 15343/02, CE:ECHR:2008:0320JUD001533902, σκέψεις 137 και 158-159.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Νοεμβρίου 2006, Giacomelli κατά Ιταλίας, προσφυγή αριθ. 59909/00, CE:ECHR:2006:1102JUD005990900.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Ιουνίου 2005, Fadeyeva κατά Ρωσίας, προσφυγή αριθ. 55723/00, CE:ECHR:2005:0609JUD005572300.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2004, Öneryildiz κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 48939/99, CE:ECHR:2004:1130JUD004893999, σκέψεις 89-109 και 117-118.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2004, Taskin και λοιποί κατά Τουρκίας, προσφυγή αριθ. 46117/99, CE:ECHR:2004:1110JUD004611799, σκέψεις 108 και επ.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998, Guerra κατά Ιταλίας, προσφυγή αριθ. 14967/89, CE:ECHR:1998:0219JUD00149678, σκέψη 60.

- ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1994, *López Ostra κατά Ισπανίας*, προσφυγή αριθ. 16798/90, CE:ECHR:1994:1209JUD001679890, σκέψη 58.
- BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 20ής Μαΐου 2020, αριθ. 1 C 11.19, De:BVerwG:2020:200520 U1C11.19.0, σκέψη 12.
- Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο (Corte Supreme di Cassazione) (Ιταλία), απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2020, αριθ. 23935/19 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Δικαστήριο του Μπάρι (Tribunale di Bari) (Ιταλία), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2021, αριθ. 778/20 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).
- Αναθεωρητικό Δικαστήριο της Αυστραλίας για τους Πρόσφυγες, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2009, 09073346, [2009] RRTA 1168, σκέψη 51.
- Immigration and Protection Tribunal (Δικαστήριο αρμόδιο για θέματα μετανάστευσης και προστασίας) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 25ης Ιουνίου 2013, *AF (Kiribati)*, [2013] NZIPT 800413, σκέψεις 58-59.
- Immigration and Protection Tribunal (Δικαστήριο αρμόδιο για θέματα μετανάστευσης και προστασίας) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2012, *BG (Fiji)*, [2012] NZIPT 8000091, σκέψη 84.
- Refugee Status Appeals Authority (Αρχή προσφυγών για το καθεστώς πρόσφυγα) (Νέα Ζηλανδία), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2009, αριθ. 76374.
- Upper Tribunal (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2008, *RN (Returnees) Zimbabwe CG*, [2008] UKAIT 83, σκέψη 249.
- HRC, απόψεις της 24ης Οκτωβρίου 2019, *Ioane Teitiota κατά Νέας Ζηλανδίας*, ανακοίνωση αριθ. 2728/2016, CCPR/C/127/D/2728/2016, σκέψεις 9.3-9.4 και 9.11.

3.5. Καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19

- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, *MP κατά Secretary of State for the Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276, σκέψεις 37, 43-44 και 51.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2016, *JN κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, σκέψη 47.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Mohamed M'Bodj κατά Βελγικού Δημοσίου*, C-542/13, EU:C:2014:2452, σκέψεις 35-36 και 39.
- ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009, *Meki Elgafaji και Noor Elgafaji κατά Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, σκέψη 28.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Μαρτίου 2021, *Feilazoo κατά Μάλτας*, προσφυγή αριθ. 6865/19, CE:ECHR:2021:0311JUD000686519.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2016, *Cătălin Eugen Micu κατά Ρουμανίας*, προσφυγή αριθ. 55104/13, CE:ECHR:2016:0105JUD005510413, σκέψη 56.
- ΕΔΔΑ, *Jeladze κατά Γεωργίας*, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2012, προσφυγή αριθ. 1871/08, CE:ECHR:2012:1218JUD000187108, σκέψη 44.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2005, *Enhorn κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 56529/00, CE:ECHR:2005:0125JUD005652900, σκέψη 44.

Υπόθεση εκκρεμούσα ενώπιον του ΕΔΔΑ, *Hafeez κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, κοινοποιήθηκε στις 24 Μαρτίου 2020.

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση της 18ης Αυγούστου 2021, αριθ. [W228 2241306-1](#), AT:BVWG:2021:W228.2241306.1.00 (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2021, αριθ. [249.930](#) (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 15ης Ιουλίου 2020, αριθ. [238.596](#) (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 14ης Απριλίου 2015, αριθ. [143.271](#).

RVV/CCE (Βέλγιο), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015, αριθ. [141.258](#).

Περιφερειακό Δικαστήριο Πράγας (Krajský soud v Praze) (Τσεχία), απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2020, αριθ. [53](#), Az 13/2019.

Περιφερειακό Δικαστήριο Πράγας (Τσεχία), απόφαση της 13ης Μαρτίου 2020, αριθ. [53](#), Az 2/2019.

Δημοτικό Δικαστήριο της Πράγας (Městský soud v Praze) (Τσεχία), απόφαση της 6ης Απριλίου 2020, αριθ. [2](#), Az 20/2018.

CNDA, τμήμα μείζονος συνθέσεως (Γαλλία), απόφαση της 15ης Ιουνίου 2021, *M. S.*, αριθ. 20029676.

Περιφερειακό δικαστήριο της Suceava (Ρουμανία), απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2020, αριθ. [39/2020](#) (περίληψη στην αγγλική γλώσσα).

HRC, απόψεις της 24ης Ιουλίου 2018, *Nell Toussaint κατά Καναδά*, αριθ. 2348/2014, CCPR/C/123/D/2348/2014, σημείο 11.

ΜΕΡΟΣ 4: Καθεστώς πρόσφυγα και καθεστώς επικουρικής προστασίας

4.1. Καθεστώς πρόσφυγα

ΔΕΕ, απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2022, *XXXX κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-483/20, EU:C:2022:103, σκέψη 39.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2021, *LW κατά Bundesrepublik Deutschland*, C-91/20, EU:C:2021:898, σκέψη 62.

ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, *Bundesrepublik Deutschland (μέλος οικογένειας)*, C-768/19, EU:C:2021:709, σκέψεις 15-16, 51 και 54.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, *M κατά Ministerstvo vnitra και X, X κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψεις 79-92 και 99.

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, *Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψεις 47-51, 68 και 74.

- ΔΕΕ, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, HT κατά Land Baden-Württemberg, C-373/13, EU:C:2015:413, σκέψεις 63, 71-74, 95 και 97.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2015, ZH και RH κατά Ελβετίας, προσφυγή αριθ. 60119/12, CE:ECHR:2015:1208JUD006011912, σκέψη 42.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Ιουνίου 2015, AS κατά Ελβετίας, προσφυγή αριθ. 39350/13, CE:ECHR:2015:0630JUD003935013.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, Jeunesse κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 12738/10, CE:ECHR:2014:1003JUD001273810, σκέψη 121.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2013, Topčić-Rosenberg κατά Κροατίας, προσφυγή αριθ. 19391/11, CE:ECHR:2013:1114JUD001939111, σκέψη 38.
- ΕΔΔΑ (ΕΔΔΑ, απόφαση της 30ής Ιουλίου 2013, Berisha κατά Ελβετίας, προσφυγή αριθ. 948/12, CE:ECHR:2013:0730JUD000094812, σκέψεις 45 και 61.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2013, X και λοιποί κατά Αυστρίας, προσφυγή αριθ. 19010/07, CE:ECHR:2013:0219JUD001901007, σκέψη 9.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, Kopf και Liberda κατά Αυστρίας, προσφυγή αριθ. 1598/06, CE:ECHR:2012:0117JUD000159806, σκέψη 37.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2011, AH Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 6222/10, CE:ECHR:2011:1220JUD000622210, σκέψη 150.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2011, AA κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 8000/08, CE:ECHR:2011:0920JUD000800008.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 22ας Ιουλίου 2010, PB και JS κατά Αυστρίας, προσφυγή αριθ. 18984/02, CE:ECHR:2010:0722JUD001898402, σκέψη 30.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2010, Schalk και Kopf κατά Αυστρίας, προσφυγή αριθ. 30141/04, CE:ECHR:2010:0624JUD003014104, σκέψεις 92-94.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Απριλίου 2010, Moretti και Benedetti κατά Ιταλίας, προσφυγή αριθ. 16318/07, CE:ECHR:2010:0427JUD001631807, σκέψη 48.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 23ης Ιουνίου 2008, Maslov κατά Αυστρίας, προσφυγή αριθ. 1638/03, CE:ECHR:2008:0623JUD000163803.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 22ας Ιουνίου 2004, Pini και λοιποί κατά Ρουμανίας, προσφυγές αριθ. 78028/01 και 78030/01, CE:ECHR:2004:0622JUD007802801, σκέψεις 143-148.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 1ης Ιουνίου 2004, Lebbink κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 45582/99, CE:ECHR:2004:0601JUD00455829.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 2003, Slivenko κατά Λετονίας, προσφυγή αριθ. 48321/99, CE:ECHR:2003:1009JUD004832199, σκέψη 97.
- ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 12ης Ιουλίου 2001, K και T κατά Φινλανδίας, προσφυγή αριθ. 25702/94, CE:ECHR:2001:0712JUD002570294.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2001, Ezzouhdi κατά Γαλλίας, αριθ.47160/99, CE:ECHR:2001:0213JUD004716099, σκέψη 34.
- ΕΔΔΑ, απόφαση της 12ης Μαΐου 2000, AW Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 35394/97, CE:ECHR:2000:0512JUD003539497, σκέψη 32.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 22ας Απριλίου 1997, X, Y και Z κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προσφυγή αριθ. 21830/93, CE:ECHR:1997:0422JUD002183093, σκέψη 36.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1994, Kroon και λοιποί κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 18535/91, CE:ECHR:1994:1027JUD0018535, σκέψη 30.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Μαΐου 1994, Keegan κατά Ιρλανδίας, προσφυγή αριθ. 16969/90, CE:ECHR:1994:0526JUD001696990, σκέψη 44.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 21ης Ιουνίου 1988, Berrehab κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 10730/84, CE:ECHR:1988:0621JUD001073084.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 13ης Ιουνίου 1979, Marckx κατά Βελγίου, προσφυγή αριθ. 6833/74, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374, σκέψη 31.

ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2000, Kwakyie-Nti και Dufie κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 31519/96, CE:ECHR:2000:1107DEC003151996.

RVV/CCE (Βέλγιο), αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 2010, αριθ. 45.095, 45.096 και 45.098.

BVerwG (Γερμανία), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2014, αριθ. 1 C 4.13, BVerwG:2014:130214U1C4.13.0, σκέψη 15.

Διοικητικό Δικαστήριο (Upravno Sodišče) (Σλοβενία), Musse, απόφαση της 15ης Μαΐου 2013, I U 576/2013-7.

Διοικητικό Δικαστήριο (Σλοβενία), απόφαση της 15ης Απριλίου 2015, Hassan, I U 362/2015-7.

Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2021, G (Appellant) v G (Respondent), [2021] UKSC 9, σκέψη 81.

4.2. Καθεστώς επικουρικής προστασίας

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2021, LW κατά Bundesrepublik Deutschland, C-91/20, EU:C:2021:898, διατακτικό.

ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland κατά SE, C-768/19, EU/C/2021:709, σκέψεις 51-52.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Alekszij Torubarov κατά Bevéndorlási és Menekültügyi Hivatal, C-556/17, EU:C:2019:626, σκέψεις 49-50.

ΔΕΕ, απόφαση της 23ης Μαΐου 2019, Mohammed Bilali κατά Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, C-720/17, EU:C:2019:448, σκέψεις 35-36, 44 και 55.

ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, K και B κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 33.

ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2018, EG κατά Σλοβενίας, C-662/17, EU:C:2018:847, σκέψη 50.

ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova κατά Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψεις 68 και 70-74.

ΔΕΕ, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, HT κατά Land Baden-Württemberg, C-373/13, EU:C:2015:413, σκέψεις 71 και 95.

ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Hogan της 25ης Μαρτίου 2021, Bundesrepublik Deutschland κατά SE, παρισταμένου του: Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht, C-746/19, EU:C:2021:247, σημεία 66, 69 και 78.

ΕΔΔΑ (τμήμα ευρείας συνθέσεως), απόφαση της 9ης Ιουλίου 2021, ΜΑ κατά Δανίας, προσφυγή αριθ. 6697/18, CE:ECHR:2021:0709JUD000669718, σκέψεις 193-195.

4.3 Σχέση μεταξύ καθεστώτος πρόσφυγα και καθεστώτος επικουρικής προστασίας

ΔΕΕ, απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2021, Associazione per gli Studi Giuridici sull'Immigrazione (ASGI), Avvocati per niente onlus (APN), Associazione NAGA - Organizzazione di volontariato per l'Assistenza Socio-Sanitaria e per i Diritti di Cittadini Stranieri, Rom e Sinti κατά Presidenza del Consiglio dei Ministri - Dipartimento per le politiche della famiglia, Ministero dell'Economia e delle Finanze, C-462/20, EU:C:2021:894.

ΔΕΕ, απόφαση της 3ης Ιουνίου 2021, BZ κατά Westerwaldkreis, C-546/19, EU:C:2021:432 (δεν διατίθεται μετάφραση στην αγγλική γλώσσα), σκέψεις 55-59.

ΔΕΕ, απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, Ahmad Shah Ayubi κατά Bezirkshauptmannschaft Linz-Land, C-713/17, EU:C:2018:929, σκέψη 42.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 1ης Μαρτίου 2016, Kreis Warendorf κατά Ibrahim Alo και Amira Osso κατά Region Hannover, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-443/14 και C-444/14, EU:C:2016:127, σκέψεις 31-33, 35, 37 και 62.

ΔΕΕ, απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, Bashir Mohamed Ali Mahdi, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, σκέψη 89.

ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, HN κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General, C-604/12, EU:C:2014:302, σκέψεις 31, 34-35 και 42.

ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2014, C-285/12, Aboubacar Diakité κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, EU:C:2014:39, σκέψη 33.

ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2010:105, σκέψεις 78-79.

ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Bot της 7ης Νοεμβρίου 2013, HN κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General, C-604/12, EU:C:2013:714, σημεία 41, 43-44 και 48.

ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mengozzi της 18ης Ιουλίου 2013, Aboubacar Diakité κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, C-285/12, EU:C:2013:500, σημείο 60.

ΔΕΕ, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mazák της 15ης Σεπτεμβρίου 2009, Aydin Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, EU:C:2009:551, σημείο 51.

Προσάρτημα Δ: Μεθοδολογία

Η πρώτη έκδοση του τίτλου Άρθρο 15 στοιχείο γ) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) – Δικαστική ανάλυση δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2014, ενώ η πρώτη έκδοση του τίτλου Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ) – Δικαστική ανάλυση δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2016. Το 2018 και το 2020, αντίστοιχα, στο πλαίσιο συγκεκριμένων συμβάσεων για την εφαρμογή της σύμβασης-πλασίου παροχής υπηρεσιών EASO/2017/589, η IARMJ-Europe ανέλαβε την αναθεώρηση της πρώτης έκδοσης κάθε δικαστικής ανάλυσης. Με βάση τις παρατηρήσεις των χρηστών και την ανάλυση του περιεχομένου των πρώτων εκδόσεων, και λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα σχετικά με τις βασικές νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις μετά την κυκλοφορία τους, η IARMJ-Europe εκπόνησε έκθεση αναθεώρησης για κάθε έκδοση, στην οποία διατυπώνονται συστάσεις προς την EASO σχετικά με την ανάγκη επικαιροποίησης του υλικού. Στις 10 Δεκεμβρίου 2020, η IARMJ-Europe και η EASO συνήψαν ειδική σύμβαση, βάσει της οποίας η IARMJ-Europe ανέλαβε να επικαιροποιήσει την έκδοση *Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ) – Δικαστική ανάλυση*. Στην εν λόγω δικαστική ανάλυση έπρεπε να συμπεριληφθεί επικαιροποιημένη ανάλυση σχετικά με το άρθρο 15 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), ώστε να εκπονηθεί μια συνολική δικαστική ανάλυση σχετικά με τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας με βάση τις συστάσεις των εκθέσεων αναθεώρησης. Η δικαστική ανάλυση έπρεπε επίσης να περιλαμβάνει νέα ανάλυση των ζητημάτων που αφορούν τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας σε υποθέσεις που σχετίζονται με ένοπλες συρράξεις και γενικευμένη βία, την εμπορία ανθρώπων, τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και τις καταστάσεις που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19, καθώς και αναθεωρημένο παράρτημα της νομολογίας

Η ομάδα επιμέλειας της IARMJ-Europe, την οποία απαρτίζουν αποκλειστικά εν ενεργεία και προσφάτως συνταξιοδοτηθέντες δικαστικοί λειτουργοί με εξειδίκευση στο δίκαιο ασύλου και/ή την κατάρτιση δικαστικών λειτουργών από χώρες της ΕΕ+, επέλεξε και όρισε δύο ερευνητές για να αναλάβουν την επικαιροποίηση. Εμπειρογνώμονες παρείχαν συντακτική υποστήριξη και επιμορφωτικό περιεχόμενο. Οι ερευνητές εργάστηκαν υπό την εποπτεία και την καθοδήγηση της ομάδας επιμέλειας. Η ομάδα επιμέλειας συστάθηκε με σκοπό να εξασφαλίσει την ακεραιότητα της αρχής της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης καθώς και την παροχή δικαστικής υποστήριξης για την εκπόνηση και έκδοση του υλικού κατάρτισης δικαστικών λειτουργών. Η ομάδα επιμέλειας παρείχε καθοδήγηση σχετικά με την επικαιροποίηση του υλικού και έλαβε όλες τις αποφάσεις σχετικά με τη δομή, τη μορφή, το ύψος και το περιεχόμενό του.

Ο ρόλος των εντεταλμένων ερευνητών ήταν να διενεργήσουν έρευνα βάσει «ερευνητικής μεθοδολογίας» που καθορίστηκε από την ομάδα επιμέλειας και να εκπονήσουν μια επικαιροποιημένη νέα έκδοση της δικαστικής ανάλυσης με προσαρτήματα, σύμφωνα με τις οδηγίες που παρατίθενται στους όρους αναφοράς. Κάθε ερευνητής και εμπειρογνώμονας τηρούσε ένα χρονοδιάγραμμα εργασίας και είχε την υποχρέωση να συντάξει σχέδια τα οποία να πληρούν τα πρότυπα των εκδόσεων σύμφωνα με τον οδηγό σύνταξης κειμένων του EUAA. Τους ζητήθηκε να έχουν πάντοτε ως γνώμονα ότι το παραγόμενο υλικό προορίζεται να χρησιμοποιηθεί από δικαστικούς λειτουργούς. Ειδικότερα, τους ζητήθηκε να λάβουν υπόψη ότι η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης αποτελεί βασική αρχή της

επαγγελματικής επιμόρφωσης των δικαστικών λειτουργών, οι οποίοι έχουν ως μέλημα να ερμηνεύουν τις σχετικές νομικές διατάξεις σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ και να εντοπίζουν τάσεις στη νομολογία.

Η ομάδα επιμέλειας διαβίβασε το προσχέδιο του υλικού σε έναν δικαστή και έναν εισηγητή του ΔΕΕ υπό την προσωπική τους ιδιότητα, καθώς και στην UNHCR. Οι παρατηρήσεις τους ελήφθησαν υπόψη από την ομάδα επιμέλειας κατά την οριστικοποίηση του υλικού. Η επικαιροποίηση του υλικού ολοκληρώθηκε τον Μάρτιο του 2022.

Προσάρτημα Ε: Επιλεγμένη βιβλιογραφία

1. Επίσημες δημοσιεύσεις

1.1. Ευρωπαϊκή Ένωση

- EASO, Τερματισμός διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση, 2021.
- EASO, Somali Actors - Country of origin information report, Ιούλιος 2021.
- EASO, Πρακτικός οδηγός για την εφαρμογή της εναλλακτικής δυνατότητας εγχώριας προστασίας, Μάιος 2021.
- EASO, Η ευαλωτότητα στο πλαίσιο αιτήσεων χορήγησης διεθνούς προστασίας — Δικαστική ανάλυση, 2021.
- EASO, Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου — Δικαστική ανάλυση, 2η έκδοση, 2020.
- EASO, Υποδοχή αιτούντων διεθνή προστασία (Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής 2013/33/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση, 2020.
- EASO, Κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, 2019.
- EASO, Πρακτικός οδηγός της EASO: Αναγνώριση προσώπων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, Απρίλιος 2018.
- EASO, Δικαστικός πρακτικός οδηγός σχετικά με τις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής, 2018.
- EASO, Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση, 2018.
- EASO, Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης — Δικαστική ανάλυση, 2018.
- EASO, Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση, Δεκέμβριος 2016.
- EASO, Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση, Αύγουστος 2016.
- EASO, Άρθρο 15 στοιχείο γ) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση, Δεκέμβριος 2014.
- EASO, Country of origin information report – South and Central Somalia: Country Overview, Αύγουστος 2014.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Evaluation of the implementation of the recast qualification directive (2011/95/EU) — Final report, 2019.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/83/ΕΚ, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών ως προσφύγων ή προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας και για το περιεχόμενο της προστασίας, έγγρ. COM(2010) 314 τελικό της 16ης Ιουνίου 2010.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας και το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας: αιτιολογική έκθεση, έγγρ. COM(2009) 551 τελικό της 21ης Οκτωβρίου 2009.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους: αιτιολογική έκθεση, έγγρ. COM(2001) 510 τελικό, 2001/0207(CNS), της 30ής Οκτωβρίου 2001.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σημείωμα της προεδρίας προς τη Στρατηγική Επιτροπή για τη Μετανάστευση, τα Σύνορα και το Άσυλο, Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, 12148/02, LIMITE, ASILE 43, 20 Σεπτεμβρίου 2002.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, Σύσταση γενικής πολιτικής υπ' αριθ. 7 (αναθεωρημένη) της ECRI περί εθνικής νομοθεσίας για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων, όπως τροποποιήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), Σύσταση γενικής πολιτικής υπ' αριθ. 7 της ECRI περί εθνικής νομοθεσίας για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων, 13 Δεκεμβρίου 2002.

1.2. Συμβούλιο της Ευρώπης

Συμβούλιο της Ευρώπης, Κοινοβουλευτική Συνέλευση, Resolution 2401 (2021): Climate change and migration, 29 Σεπτεμβρίου 2021.

Συμβούλιο της Ευρώπης / ΕΔΔΑ, Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights: Derogation in time of emergency, επικαιροποιήθηκε στις 31 Αυγούστου 2023.

Συμβούλιο της Ευρώπης / ΕΔΔΑ, Guide on Article 2 of the European Convention on Human Rights: Right to life, επικαιροποιήθηκε στις 31 Αυγούστου 2023.

Συμβούλιο της Ευρώπης / ΕΔΔΑ, Freedom of Religion Factsheet, Οκτώβριος 2019.

Συμβούλιο της Ευρώπης, Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights: Prisoners' rights, 31 Αυγούστου 2024.

Συμβούλιο της Ευρώπης, GRETA, Guidance note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection, Ιούνιος 2020.

Συμβούλιο της Ευρώπης, GRETA, «Trafficking in children», στο 6th General Report on GRETA's Activities, Μάιος 2018.

1.3. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες

UNHCR, Handbook on procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, 1979, επανέκδοση Φεβρουαρίου 2019, HCR/1P/4/ENG/REV. 4.

- UNHCR, *Handbook on Protection of Stateless Persons*, 30 Ιουνίου 2014, παράγραφος 50.
- Εκτελεστική Επιτροπή της UNHCR, *Conclusion No 94 on the civilian and humanitarian character of asylum (LIII)*, 8 Οκτωβρίου 2002.
- UNHCR, *UNHCR policy on the prevention of, risk mitigation and response to gender-based violence*, 2020.
- UNHCR, *Legal considerations regarding claims for international protection made in the context of the adverse effects of climate change and disasters*, 1 Οκτωβρίου 2020.
- UNHCR, *Procedural standards for refugee status determination under UNHCR’s mandate, Unit 2.9, Applicants with mental health conditions or intellectual disabilities in UNHCR RSD procedures*, Αύγουστος 2020.
- UNHCR, *Submission by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in the case of M.A. v. Denmark (Application no. 6697/18) before the European Court of Human Rights*, 21 Ιανουαρίου 2019.
- UNHCR, *Comments on the European Commission Proposal for a Qualification Regulation – COM(2016), 466*, Φεβρουάριος 2018.
- UNHCR (Weerasinghe), «*In harm’s way*», *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, αριθ. 39, Δεκέμβριος 2018.
- UNHCR (Nicholson), *The ‘essential right’ to family unity of refugees and others in need of international protection in the context of family reunification*, έγγραφο έρευνας της UNHCR, Ιανουάριος 2018.
- UNHCR (Nicholson), *The right to family life and family unity of refugees and others in need of international protection and the family definition applied*, έγγραφο έρευνας της UNHCR, Ιανουάριος 2018.
- UNHCR, *UNHCR’s strategic directions 2017–2021*, 2017.
- UNHCR, *Guidelines on International Protection No 12: Claims for refugee status related to situations of armed conflict and violence under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees and the regional refugee definitions*, HCR/GIP/16/12, 2 Δεκεμβρίου 2016.
- UNHCR, *The Case Law of the European Regional Courts: The Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights: Refugees, Asylum-Seekers, and Stateless Persons*, Ιούνιος 2015.
- UNHCR, *Guidelines on International Protection No 10: Claims to refugee status related to military service within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, HCR/GIP/13/10/Corr. 1, 12 Νοεμβρίου 2014.
- UNHCR (Foster), «*The “ground with the least clarity”: a comparative study of jurisprudential developments relating to “membership of a particular social group”*», *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, αριθ. 25, PPLA/2012/02, Αύγουστος 2012.
- UNHCR, *Prevent, Combat, Protect: Human trafficking*, Νοέμβριος 2011.
- UNHCR, *Safe at Last? Law and practice in selected EU Member States with respect to asylum-seekers fleeing indiscriminate violence*, Ιούλιος 2011.

- UNHCR, UNHCR comments on the European Commission's proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted (COM(2009) 551, 21 October 2009), Ιούλιος 2010.
- UNHCR, Σημείωμα για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των θυμάτων των οργανωμένων συμμοριών, Μάρτιος 2010.
- UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 8: Κατευθυντήριες οδηγίες για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των παιδιών στο πλαίσιο των άρθρων 1(A)2 και 1(ΣΤ) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων, HCR/GIP/09/08, 22 Δεκεμβρίου 2009.
- UNHCR, Statement on subsidiary protection under the EC qualification directive for people threatened by indiscriminate violence, Ιανουάριος 2008.
- UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 7: Η εφαρμογή του άρθρου 1A(2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων στα θύματα εμπορίας ανθρώπων ή στα πρόσωπα που κινδυνεύουν από την εμπορία ανθρώπων HCR/GIP/06/07, 7 Απριλίου 2006.
- UNHCR, Θέση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τα εξεταζόμενα κατά τη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων αιτήματα ασύλου που στηρίζονται σε φόβο δίωξης που οφείλεται στη συμμετοχή σε οικογένεια ή ομάδα που έχει εμπλακεί σε βεντέτα, 17 Μαρτίου 2006.
- UNHCR, Σχόλια της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την οδηγία 2004/83/EK του Συμβουλίου της 29.4.2004 «για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους» (Επίσημη Εφημερίδα, L 304 της 30/9/2004), Ιανουάριος 2005.
- UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 6: Η θρησκεία ως λόγος φόβου δίωξης στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 1 A (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, HCR/GIP/04/06, 28 Απριλίου 2004.
- UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 4: «Η Δυνατότητα Εγκατάστασης σε άλλη Περιοχή της Χώρας Καταγωγής» στα πλαίσια του άρθρου 1 A (2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, UN Doc HCR/GIP/03/04, 23 Ιουλίου 2003.
- UNHCR, Σεξουαλική βία και βία που βασίζεται στο φύλο εναντίον προσφύγων, επαναπατρισθέντων και εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων: Οδηγίες για την πρόληψη και αντιμετώπισή της, Μάιος 2003.
- UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων αριθ. 2: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 A (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, HCR/GIP/02/02, 7 Μαΐου 2002.

UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεθνή προστασία αριθ. 1: Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, HCR/GIP/02/01, 7 Μαΐου 2002.

UNHCR, Ερμηνεύοντας το άρθρο 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, Απρίλιος 2001.

UNHCR, Κατευθυντήριες αρχές για την πολιτική και τη διαδικασία στα πλαίσια εξέτασης αιτημάτων ασύλου ασυνόδευτων παιδιών, Φεβρουάριος 1997.

UNHCR, «Displaced on the frontlines of the climate emergency».

1.4. Γενικά σχόλια / συστάσεις των οργάνων των Ηνωμένων Εθνών για την παρακολούθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, Γενικό σχόλιο αριθ. 2 της 24ης Ιανουαρίου 2008 — Εφαρμογή του άρθρου 2 της Σύμβασης από τα συμβαλλόμενα κράτη, CAT/C/GC/2.

Επιτροπή για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, General Recommendation No 32 on the gender-related dimensions of refugee status, asylum, nationality and statelessness of women, CEDAW/C/GC/32, 14 Νοεμβρίου 2014.

Επιτροπή για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, General Recommendation No 19 (1992) on violence against women, A/47/3.

Διεθνής επιτροπή για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, General Comment No 14 (2000) – The right to the highest attainable standard of health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), 11 Αυγούστου 2000, E/C.12/2000/4.

HRC, General Comment No 36, Article 6 (right to life), 2 Νοεμβρίου 2018, CCPR/C/GC/36.

1.5. Άλλες δημοσιεύσεις των Ηνωμένων Εθνών

IPCC, Climate Change 2021: The physical science, 2021.

UN News, «Climate change link to displacement of most vulnerable is clear: UNHCR», 22 Απριλίου 2021.

Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος, Global Report on Trafficking in Persons 2020, Ιανουάριος 2021.

Ηνωμένα Έθνη, COVID-19 Global Humanitarian Response Plan, 25 Μαρτίου 2020.

Ηνωμένα Έθνη, Global Humanitarian Response Plan – COVID-19: UN coordinated appeal, April–December 2020.

Ηνωμένα Έθνη, Policy Brief: The impact of Covid-19 on older persons, Μάιος 2020.

Διοργανική ομάδα για τη συνεργασία στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, Issue Brief No 3 – Trafficking in persons and refugee status, Σεπτέμβριος 2017.

IPCC, Climate Change 2014: Synthesis report, 2014.

2. Άλλες δημοσιεύσεις

2.1. Βιβλιογραφικές αναφορές

Aleinikoff, T. A., Beyani, C., Byrne, I., Crépeau, F., Csete, J., Goodwin-Gill, G. S. et al., «[Human mobility and human rights in the Covid-19 pandemic: principles of protection for migrants, refugees and other displaced persons](#)», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 32, αριθ. 3, Οκτώβριος 2020, σ. 549–558.

Υπουργείο Εξωτερικών ΗΠΑ, *Iran 2019 Human Rights Report*.

[Additional Principles and State Obligations on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics to Complement the Yogyakarta Principles](#) (Yogyakarta Principles Plus 10), 10 Νοεμβρίου 2017.

Υπουργείο Εσωτερικών (Ηνωμένο Βασίλειο), *A typology of modern slavery offences in the UK*, 2017.

[The Yogyakarta Principles – Principles on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity](#), 2007.

Colloquium on Challenges in International Refugee Law, «[The Michigan guidelines on nexus to a convention ground](#)», *Michigan Journal of International Law*, τόμος 23, αριθ. 2, 2002.

Colloquium on Challenges in International Refugee Law, «[The Michigan guidelines on the internal protection alternative](#)», *Michigan Journal of International Law*, τόμος 21, αριθ. 1, 1999.

Συμβούλιο της Ευρώπης, «[Country monitoring](#)».

Πανεπιστήμιο του Sussex, [Sexual Orientation and Gender Identity Claims of Asylum: A European human rights challenge - SOGICA](#).

2.2. Δημοσιεύσεις μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ)

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), Asylum Aid, Fluchtelingen Werk Nederland και Ουγγρική Επιτροπή του Ελσίνκι, *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, 2014.

ECRE, *ECRE Information Note on the Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast)*, Οκτώβριος 2013.

ECRE, ECRE information note on the Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification of third country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted, Οκτώβριος 2004.

Human Rights Watch, *Human Rights Dimensions of Covid-19 Response*, 19 Μαρτίου 2020.

IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the European Council Qualification Directive 2004/84/EC and European Council Procedures Directive 2005/85/EC*, 2007.

2.3. Ακαδημαϊκή βιβλιογραφία

- Alio, M., Alrihawi, S., Milner, J., Noor, A., Wazefadost, N. και Zigashane, P., «By refugees, for refugees: refugee leadership during COVID-19, and beyond», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 32, αριθ. 2, 2020.
- Anderson, A., Foster, M., Lambert, H. και McAdam, J., «A well-founded fear of being persecuted ... But when?», *Sydney Law Review*, τόμος 42, αριθ. 2, 2020.
- Anderson, A., Foster, M., Lambert, H. και McAdam, J., «[Imminence in refugee and human rights law: a misplaced notion for international protection](#)», *International Comparative Law Quarterly*, τόμος 68, αριθ. 1, 2019.
- Bank, R., «The transposition of the qualification directive in Germany», στο Zwaan, K. (επιμ.), *The Qualification Directive: Central themes, problem issues, and implementation in selected Member States*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen, 2007.
- Batchelor, C. A., «Statelessness and the problem of resolving nationality status», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 10, αριθ. 1-2, 1998.
- Battjes, H., *European Asylum Law and International Law*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2006.
- Choudhry, C., «A commentary on Article 7 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms», στο Peers, S., Hervey, T., Kenner, J. και Ward, A. (επιμ.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A commentary*, Hart, Οξφόρδη, 2014.
- Crawford, J., *Brownlie's Principles of Public International Law*, 9η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2019.
- Crawford, J., Pellet, A. και Olleson, S. (επιμ.), *The Law of International Responsibility*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2010.
- De Groot, R., «[Survey on rules on loss of nationality in international treaties and case law](#)», *CEPS Paper*, αριθ. 57, 2013.
- Dörig, H., «German courts and their understanding of the Common European Asylum System», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 25, αριθ. 4, 2013.
- Dörig, H., στο Hailbronner, K. και Thym, D. (επιμ.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, 2η έκδοση, Hart, Οξφόρδη, 2016.
- Fairley Raney, R., «[Unseen victims of sex trafficking](#)», *Monitor on Psychology*, τόμος 48, αριθ. 4, Απρίλιος 2017.
- Foster, M. και Lambert, H., *International refugee law and the protection of stateless persons*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2019.
- Garlick, M., «Subsidiary protection», στο Türk, V., Edwards, A. και Wouters, C. (επιμ.), *In Flight from Conflict and Violence: UNHCR's consultations on refugee status and other forms of international protection*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 2017.
- Goodwin-Gill, G. S., *The Refugee in International Law*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 1983.
- Goodwin-Gill, G. S., *The Refugee in International Law*, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 1996.

- Goodwin-Gill, G. S. και McAdam, J., με Dunlop, E., *The Refugee in International Law*, 4η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2021.
- Grahl-Madsen, A., «International refugee law today and tomorrow», *Archiv des Völkerrechts*, τόμος 20, αριθ. 4, 1982.
- Hailbronner, K., «Nationality in public international law and European law», στο Baubock, R., Ersbøll, E., Groenendijk, K. και Waldrauch, H. (επιμ.), *Acquisition and loss of nationality policies and trends in 15 European states, Vol. 1: Comparative analyses*, Amsterdam University Press, Άμστερνταμ, 2006.
- Hathaway, J. C. και Foster, M., *The Law of Refugee Status*, 2η έκδοση, Cambridge University Press, 2014.
- Colloquium on Challenges in International Refugee Law, «[The Michigan guidelines on well-founded fear](#)», *Michigan Journal of International Law*, τόμος 26, αριθ. 2, 2005.
- Holzer, V., *Refugees from Armed Conflict*, Intersentia, Κέιμπριτζ, 2015.
- Kalin, W. και Schrepfer, N., «[Protecting people crossing borders in the context of climate change: normative gaps and possible approaches](#)», *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, PPLA/2012//01, 2012.
- Kelly, A. και Pattison, P., «[A pandemic of abuses': human rights under attack during Covid, says UN head](#)», *The Guardian*, 22 Φεβρουαρίου 2021.
- Lambert, H., «[Refugee status, arbitrary deprivation of nationality, and statelessness within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#)», *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, 2014.
- Lehmann, J., *'Protection' in European Union Asylum Law*, Brill Nijhoff, Leiden, 2020.
- Malvasio, F., «[Judicial protection and vulnerable categories: how vulnerable persons are dealt with before the French National Asylum Court in relation to evidence and credibility assessment](#)», *Catania IARMJ Conference*, 12–14 Σεπτεμβρίου 2018.
- McAdam, J., *Climate Change, Forced Migration, and International Law*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2012.
- McAdam, J., «Displacement in the context of climate change and disasters», στο Costello, C., Foster, M. και McAdam, J., *The Oxford Handbook of International Refugee Law*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2021.
- Moreno Lax, V., «Of autonomy, autarky, purposiveness and fragmentation: the relationship between EU asylum law and international humanitarian law», στο Cantor, D. και Durieux, J.-F. (επιμ.), *Refuge from Inhumanity? War refugees and international humanitarian law*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2014.
- Nicholson, F., *[The 'essential right' to family unity of refugees and others in need of international protection in the context of family reunification](#)*, UNHCR research paper, Ιανουάριος 2018.
- Nicholson, F., *[The right to family life and family unity of refugees and others in need of international protection and the family definition applied](#)*, UNHCR research paper, Ιανουάριος 2018.

- Noll, G., με Fagerlund, J., *Safe Avenues to Asylum? The actual and potential role of EU diplomatic representations in processing asylum requests* (προκαταρκτική μελέτη εκπονήθηκε στο Δανικό Ινστιτούτο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τη UNHCR), Απρίλιος 2002.
- O’Sullivan, M., «Acting the part: can non-state entities provide protection under international refugee law?», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 24, αριθ. 1, 2012.
- Pobjoy, J., *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Κέιμπριτζ, 2017.
- Ritchie, L. και Duane, G., «Considering COVID-19 through the lens of hazard and disaster research», *Social Sciences*, τόμος 10, αριθ. 7, 2021.
- Scott, M., *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, Cambridge University Press, Κέιμπριτζ, 2020.
- Schloss, C., «Climate migrants – how German courts take the environment into account when considering non-refoulement», *Völkerrechtsblog*, 3 Μαρτίου 2021.
- Storey, H., «Persecution: towards a working definition», στο Chetail, V. και Bauloz, C. (επιμ.), *Research Handbook on International Law and Migration*, Edward Elgar, Cheltenham, 2014.
- Storey, H., «The EU qualification directive: a brave new world?», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 20, αριθ. 1, 2008.
- Storey, H., «The internal flight alternative test: the jurisprudence re-examined», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 10, αριθ. 3, 1998, σ. 516 και 527.
- Übersax, P. και Rudin, B. (επιμ.), *Ausländerrecht*, Helbing Lichtenhahn Verlag, Βασιλεία, 2009.
- Van Waas, L. και Spearman, O., «The life or death cost of being stateless in a global pandemic», *International Journal of Refugee Law*, τόμος 32, αριθ. 3, 2020.
- Weis, P., *Nationality and Statelessness in International Law*, 2η έκδοση, Brill, Leiden, 1979.
- Zimmermann A. (επιμ.), *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its Protocol: A commentary*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2011.
- Zimmermann, A. και Mahler, C., «Article 1 A, para. 2 (definition of the term “refugee”/Définition du terme “réfugié”)», στο Zimmermann, A. (επιμ.), *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its Protocol: A commentary*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2011.

Προσάρτημα ΣΤ: Κείμενο της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση)

ΟΔΗΓΙΕΣ

ΟΔΗΓΙΑ 2011/95/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 13ης Δεκεμβρίου 2011

σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας

(αναδιατύπωση)

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδίως το άρθρο 78 παράγραφος 2 στοιχεία α) και β),

Έχοντας υπόψη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

Έχοντας υπόψη τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής ⁽¹⁴⁶¹⁾,

Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία ⁽¹⁴⁶²⁾,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

1. Ορισμένες ουσιαστικές αλλαγές πρέπει να επέλθουν στην οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους και το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας ⁽¹⁴⁶³⁾. Για λόγους σαφήνειας, η εν λόγω οδηγία θα πρέπει να αναδιατυπωθεί.
2. Η κοινή πολιτική ασύλου, που περιλαμβάνει το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προοδευτική εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ανοικτού σε εκείνους οι οποίοι, αναγκασμένοι από τις περιστάσεις, αναζητούν νομίμως προστασία στην Ένωση.
3. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά την έκτακτη σύνοδο στο Τάμπερε στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, συμφώνησε να καταβληθεί προσπάθεια για τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, με βάση την πλήρη και συνολική εφαρμογή της σύμβασης της Γενεύης, της 28ης Ιουλίου 1951, σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων

¹⁴⁶¹ ΕΕ C 18 της 19.1.2011, σ. 80.

¹⁴⁶² Θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 27ης Οκτωβρίου 2011 (δεν έχει ακόμη δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα) και απόφαση του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2011.

¹⁴⁶³ ΕΕ L 304 της 30.9.2004, σ. 12.

(«σύμβαση της Γενεύης»), όπως συμπληρώθηκε με το πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης της 31ης Ιανουαρίου 1967 («πρωτόκολλο»), επιβεβαιώνοντας έτσι την αρχή της μη επαναπροώθησης και διασφαλίζοντας ότι κανείς δεν αποστέλλεται πίσω σε μέρος όπου θα υφίστατο διώξεις.

4. Η σύμβαση της Γενεύης και το σχετικό πρωτόκολλο αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων.
5. Στα συμπεράσματα του Τάμπερε αναφέρεται ότι το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου θα πρέπει βραχυπρόθεσμα να περιλαμβάνει την προσέγγιση των κανόνων που διέπουν την αναγνώριση των προσφύγων και το περιεχόμενο του καθεστώτος πρόσφυγα.
6. Στα συμπεράσματα του Τάμπερε επισημαίνεται περαιτέρω ότι οι κανόνες σχετικά με το καθεστώς πρόσφυγα είναι σκόπιμο να συμπληρώνονται από μέτρα σχετικά με επικουρικές μορφές προστασίας που να χορηγούν το κατάλληλο καθεστώς σε κάθε πρόσωπο που έχει ανάγκη προστασίας.
7. Έχει πλέον ολοκληρωθεί η πρώτη φάση δημιουργίας του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 4ης Νοεμβρίου 2004 ενέκρινε το πρόγραμμα της Χάγης, το οποίο θέτει τους στόχους που πρέπει να υλοποιηθούν στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, κατά την περίοδο 2005-2010. Από αυτήν την άποψη, στο πρόγραμμα της Χάγης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κλήθηκε να ολοκληρώσει την αξιολόγηση των νομικών πράξεων της πρώτης φάσης και να υποβάλει τις πράξεις και τα μέτρα της δεύτερης φάσης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο ενόψει της έκδοσής τους πριν από τα τέλη του 2010.
8. Στο ευρωπαϊκό σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο, που εκδόθηκε στις 15 και 16 Οκτωβρίου 2008, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε ότι παραμένουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών σχετικά με την παροχή προστασίας και τις μορφές που λαμβάνει η προστασία αυτή και ζήτησε νέες πρωτοβουλίες για την ολοκλήρωση της εγκαθίδρυσης κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, που προβλέπεται στο πρόγραμμα της Χάγης, και επομένως για την παροχή υψηλότερου επιπέδου προστασίας.
9. Στο πρόγραμμα της Στοκχόλμης το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανέλαβε τη δέσμευσή του ως προς τον στόχο της εγκαθίδρυσης ενός κοινού χώρου προστασίας και αλληλεγγύης, που θα βασίζεται σε κοινή διαδικασία ασύλου και ενιαίο καθεστώς, σύμφωνα με το άρθρο 78 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), για εκείνους στους οποίους έχει παρασχεθεί διεθνής προστασία, το αργότερο έως το 2012.
10. Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων που διενεργήθηκαν, είναι σκόπιμο, στο παρόν στάδιο, να επιβεβαιωθούν οι αρχές στις οποίες βασίζεται η οδηγία 2004/83/ΕΚ, καθώς και να επιδιωχθεί η επίτευξη υψηλότερου επιπέδου προσέγγισης των κανόνων για την αναγνώριση και το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας βάσει υψηλότερων απαιτήσεων.
11. Θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι πόροι του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων και της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο για να δοθεί η δέουσα στήριξη στις προσπάθειες των κρατών μελών κατά την υλοποίηση των απαιτήσεων που

ορίζονται στη δεύτερη φάση του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, ιδίως σε εκείνα τα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν ειδικές και δυσανάλογες πιέσεις στα συστήματα ασύλου τους, λόγω ιδίως της γεωγραφικής τους θέσης ή της δημογραφικής τους κατάστασης.

12. Κύριος στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η διασφάλιση, αφενός, ότι τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κοινά κριτήρια για τον προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας και, αφετέρου, ότι τα εν λόγω πρόσωπα έχουν πρόσβαση σε ελάχιστο επίπεδο παροχών σε όλα τα κράτη.
13. Η προσέγγιση των διατάξεων των σχετικών με την αναγνώριση και το περιεχόμενο του καθεστώτος πρόσφυγα και του καθεστώτος επικουρικής προστασίας θα συμβάλει στον περιορισμό των δευτερογενών μετακινήσεων των αιτούντων διεθνή προστασία μεταξύ κρατών μελών, όταν οι εν λόγω μετακινήσεις οφείλονται αποκλειστικά στις διαφορές μεταξύ των νομικών πλαισίων.
14. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ περισσότερο ευνοϊκές διατάξεις σε σχέση με τις απαιτήσεις που ορίζονται στην παρούσα οδηγία για τους υπηκόους τρίτων χωρών ή τους ανιθαγενείς που αιτούνται διεθνή προστασία από κράτος μέλος, οσάκις το εν λόγω αίτημα νοείται ως στηριζόμενο στο γεγονός ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο είτε είναι πρόσφυγας κατά την έννοια του άρθρου 1(Α) της σύμβασης της Γενεύης είτε πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία.
15. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών ή οι ανιθαγενείς η παραμονή των οποίων στο έδαφος των κρατών μελών επιτρέπεται όχι για λόγους οφειλόμενους στην ανάγκη διεθνούς προστασίας, αλλά βάσει διακριτικής ευχέρειας για ανθρωπιστικούς λόγους ή λόγους συμπόνιας, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.
16. Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως, στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, η παρούσα οδηγία σκοπεί να διασφαλίσει τον πλήρη σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και του δικαιώματος ασύλου των αιτούντων άσυλο και των μελών της οικογένειάς τους που τους συνοδεύουν και να προωθήσει την εφαρμογή των άρθρων 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 και 35 του Χάρτη και θα πρέπει επομένως να εφαρμοστεί αναλόγως.
17. Όσον αφορά τη μεταχείριση των προσώπων που εμπίπτουν στην παρούσα οδηγία, τα κράτη μέλη δεσμεύονται από υποχρεώσεις που υπέχουν από πράξεις διεθνούς δικαίου στις οποίες είναι μέρη, συμπεριλαμβανομένων συγκεκριμένα εκείνων που απαγορεύουν τις διακρίσεις.
18. Το «μείζον συμφέρον του παιδιού» θα πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1989 για τα δικαιώματα του παιδιού. Κατά την αξιολόγηση του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν ιδίως υπόψη τους την αρχή της οικογενειακής ενότητας, την ευημερία και την κοινωνική ανάπτυξη του ανηλίκου, ζητήματα ασφάλειας και προστασίας και τις απόψεις του ανηλίκου ανάλογα με την ηλικία του και την ωριμότητά του.

19. Είναι ανάγκη να διευρυνθεί η έννοια των μελών οικογένειας, λαμβανομένων υπόψη των διάφορων ειδικών περιστάσεων εξάρτησης και της ιδιαίτερης προσοχής που πρέπει να δίδεται στο μείζον συμφέρον του παιδιού.
20. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει το πρωτόκολλο σχετικά με το δικαίωμα ασύλου των υπηκόων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και στη ΣΛΕΕ.
21. Η αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα είναι πράξη με αναγνωριστικό χαρακτήρα.
22. Οι διαβουλεύσεις με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες μπορεί να παρέχουν πολύτιμες οδηγίες προς τα κράτη μέλη για τη χορήγηση ή μη του καθεστώτος πρόσφυγα σύμφωνα με το άρθρο 1 της σύμβασης της Γενεύης.
23. Είναι σκόπιμη η θέσπιση απαιτήσεων για τον ορισμό και το περιεχόμενο του καθεστώτος πρόσφυγα, ούτως ώστε οι αρμόδιοι εθνικοί φορείς των κρατών μελών να καθοδηγούνται κατά την εφαρμογή της σύμβασης της Γενεύης.
24. Είναι αναγκαίο να θεσπισθούν κοινά κριτήρια για την αναγνώριση των αιτούντων άσυλο ως προσφύγων κατά την έννοια του άρθρου 1 της σύμβασης της Γενεύης.
25. Ειδικότερα, είναι αναγκαίο να καθιερωθεί κοινή αντίληψη των εννοιών της επιτόπου ανακύπτουσας ανάγκης παροχής προστασίας, των πηγών βλάβης ή προστασίας, της εγχώριας προστασίας και της δίωξης, περιλαμβανομένων των λόγων δίωξης.
26. Προστασία μπορεί να παρέχεται, στις περιπτώσεις που υπάρχει βούληση και δυνατότητα παροχής προστασίας, είτε από το κράτος, είτε από ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που πληρούν τις προϋποθέσεις της παρούσας οδηγίας και ελέγχουν περιοχή ή ευρύτερο χώρο εντός του εδάφους του κράτους. Η προστασία αυτή θα πρέπει να είναι αποτελεσματική και όχι προσωρινή.
27. Ο αιτών θα πρέπει να έχει όντως πρόσβαση στην εγχώρια προστασία κατά δίωξης ή σοβαρής βλάβης σε τμήμα της χώρας καταγωγής όπου μπορεί νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει, να γίνει δεκτός και να μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί. Στις περιπτώσεις που το κράτος ή τα όργανα του κράτους είναι οι υπεύθυνοι της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, θα πρέπει να τεκμαίρεται ότι δεν παρέχεται ουσιαστική προστασία στον αιτούντα. Όταν ο αιτών είναι ασυνόδευτος ανήλικος, η παροχή κατάλληλης φροντίδας και η πρόβλεψη ρυθμίσεων για την επιμέλειά του, οι οποίες είναι προς το μείζον συμφέρον του ασυνόδευτου ανηλίκου, θα πρέπει να αποτελούν μέρος της αξιολόγησης του κατά πόσον υπάρχει πραγματικά προστασία.
28. Οσάκις αξιολογούνται αιτήματα ανηλικών για παροχή διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις μορφές δίωξης που αφορούν ειδικά τα παιδιά.
29. Μία από τις προϋποθέσεις αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 1(A) της σύμβασης της Γενεύης έγκειται στην ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των λόγων της δίωξης, δηλαδή η φυλή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, οι πολιτικές πεποιθήσεις ή η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας κατά παρόμοιων πράξεων.

30. Είναι εξίσου αναγκαίο να καθιερωθεί κοινή εννοιολογική αντίληψη του λόγου δίωξης που στηρίζεται στην «ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας». Για τους σκοπούς του καθορισμού της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, θα πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη θέματα που απορρέουν από το φύλο του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας του φύλου και του γενετήσιου προσανατολισμού, τα οποία μπορεί να σχετίζονται με ορισμένες νομικές παραδόσεις και έθιμα, που οδηγούν επί παραδείγματι σε ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων, υποχρεωτική στείρωση ή υποχρεωτική αποβολή, στον βαθμό που έχουν σχέση με τον βάσιμο φόβο του αιτούντος για δίωξη σε βάρος του.
31. Πράξεις αντιβαίνουσες προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών εκτίθενται στο προοίμιο και στα άρθρα 1 και 2 του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με μέτρα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, οι οποίες δηλώνουν ότι «οι τρομοκρατικές πράξεις, μέθοδοι και πρακτικές αντιβαίνουν προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών» και ότι «η ενσυνείδητη χρηματοδότηση, ο σχεδιασμός και η εξώθηση σε τρομοκρατικές πράξεις αντιβαίνουν ομοίως στους σκοπούς και στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών».
32. Όπως αναφέρεται στο άρθρο 14, ο όρος «καθεστώς» μπορεί επίσης να περιλαμβάνει το καθεστώς πρόσφυγα.
33. Είναι επίσης σκόπιμο να θεσπισθούν απαιτήσεις για τον ορισμό και το περιεχόμενο του καθεστώτος επικουρικής προστασίας. Η επικουρική προστασία θα πρέπει να είναι συμπληρωματική και πρόσθετη σε σχέση με το καθεστώς προστασίας των προσφύγων που έχει θεσμοθετηθεί με τη σύμβαση της Γενεύης.
34. Είναι αναγκαίο να θεσπισθούν κοινά κριτήρια βάσει των οποίων θα αποφασίζεται αν οι αιτούντες διεθνή προστασία δικαιούνται ή όχι επικουρικής προστασίας. Τα εν λόγω κριτήρια θα πρέπει να αντλούνται από τις διεθνείς υποχρεώσεις που απορρέουν από νομικές πράξεις περί δικαιωμάτων του ανθρώπου και τις πρακτικές που υφίστανται στα κράτη μέλη.
35. Οι κίνδυνοι στους οποίους εκτίθεται εν γένει ο πληθυσμός ή τμήμα του πληθυσμού μιας χώρας δεν συνιστούν συνήθως, αυτοί καθαυτοί, προσωπική απειλή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως σοβαρή βλάβη.
36. Τα μέλη της οικογένειας, λόγω της σχέσης τους με τον πρόσφυγα και μόνο, εκτίθενται συνήθως σε διώξεις κατά τρόπον που να μπορεί να αποτελέσει βάση για τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα.
37. Η έννοια της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης καλύπτει επίσης τις περιπτώσεις στις οποίες υπήκοος τρίτης χώρας ανήκει σε οργάνωση που υποστηρίζει τη διεθνή τρομοκρατία ή υποστηρίζει οργάνωση αυτού του είδους.
38. Όταν αποφασίζονται τα δικαιώματα στα ευεργετήματα που περιλαμβάνονται στην παρούσα οδηγία, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν δεόντως υπόψη το μείζον συμφέρον του παιδιού καθώς και τις ειδικές περιστάσεις της εξάρτησης από τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας στενών συγγενών που ευρίσκονται ήδη στο κράτος

μέλος και που δεν είναι μέλη της οικογένειας του εν λόγω δικαιούχου. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν ο στενός συγγενής του δικαιούχου διεθνούς προστασίας είναι ύπανδρος ανήλικος που όμως δεν συνοδεύεται από την (τον) σύζυγό του (της), το μείζον συμφέρον του ανηλίκου μπορεί να θεωρηθεί ότι ευρίσκεται με την αρχική οικογένειά του.

39. Με την παράλληλη ανταπόκριση στην πρόσκληση του προγράμματος της Στοκχόλμης για εγκαθίδρυση ενιαίου καθεστώτος για πρόσφυγες ή για πρόσωπα που δικαιούνται επικουρική προστασία, και εκτός των εξαιρέσεων που είναι αναγκαίες και αντικειμενικά δικαιολογημένες, στα δικαιούχους του καθεστώτος επικουρικής προστασίας θα πρέπει να παρέχονται τα ίδια δικαιώματα και ευεργετήματα με αυτά που απολαμβάνουν σύμφωνα με την παρούσα οδηγία οι πρόσφυγες και θα πρέπει να πληρούν τις ίδιες προϋποθέσεις για την παροχή της εν λόγω προστασίας.
40. Εντός των ορίων των διεθνών υποχρεώσεων, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η παροχή ευεργετημάτων όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την κοινωνική αρωγή, την ιατρική περίθαλψη και την πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης προϋποθέτει την προηγούμενη χορήγηση άδειας διαμονής.
41. Για να βελτιωθεί η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων και των ευεργετημάτων που θεσπίζονται στην παρούσα οδηγία από τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας, είναι ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες τους ανάγκες και οι ιδιαίτερες προκλήσεις ένταξης τις οποίες αυτοί αντιμετωπίζουν. Τούτο δεν θα πρέπει κανονικά να οδηγήσει σε μεταχείριση ευνοϊκότερη από εκείνη που προβλέπεται για τους δικούς τους υπηκόους, με την επιφύλαξη της δυνατότητας των κρατών μελών να εισαγάγουν ή να διατηρήσουν ευνοϊκότερες διατάξεις.
42. Σε αυτό το πλαίσιο, θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για την αντιμετώπιση ιδίως των προβλημάτων που εμποδίζουν την αποτελεσματική πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας σε εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία σχετίζονται με την απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση λόγω, μεταξύ άλλων, οικονομικών περιορισμών.
43. Η οδηγία αυτή δεν ισχύει προκειμένου για χρηματικές παροχές από τα κράτη μέλη για την προαγωγή της εκπαίδευσης.
44. Θα πρέπει να μελετηθούν ειδικά μέτρα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των πρακτικών δυσκολιών των δικαιούχων διεθνούς προστασίας όσον αφορά την αναγνώριση αλλοδαπών πτυχίων, πιστοποιητικών ή άλλων αποδεικτικών επίσημων τίτλων, ιδίως λόγω της έλλειψης τεκμηριωμένων αποδεικτικών στοιχείων και της αδυναμίας τους να καλύψουν το κόστος των διαδικασιών αναγνώρισης.
45. Είναι σκόπιμο, ιδίως προκειμένου να αποφεύγονται οι κοινωνικές δυσχέρειες, να προβλέπεται υπέρ των δικαιούχων διεθνούς προστασίας επαρκής κοινωνική συνδρομή και επαρκή μέσα διαβίωσης άνευ διακρίσεων στο πλαίσιο της κοινωνικής αρωγής. Όσον αφορά την κοινωνική αρωγή, οι διαδικασίες και λεπτομέρειες της παροχής των βασικών ευεργετημάτων σε δικαιούχους καθεστώτος επικουρικής προστασίας θα πρέπει να καθορίζονται από το εθνικό δίκαιο. Η δυνατότητα περιορισμού της συνδρομής αυτής στα βασικά ευεργετήματα πρέπει να θεωρείται ότι καλύπτει

τουλάχιστον την ελάχιστη στήριξη του εισοδήματος, την αρωγή σε περίπτωση ασθένειας ή κήσης και τη γονική μέριμνα, καθόσον τα εν λόγω ευεργετήματα χορηγούνται σε υπηκόους σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

46. Η πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης της περίθαλψης όσον αφορά τη σωματική και την ψυχική υγεία, θα πρέπει να εξασφαλίζεται στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας.
47. Οι ειδικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες της κατάστασης των δικαιούχων καθεστώτος πρόσφυγα και των καθεστώτος επικουρικής προστασίας θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, στο μέτρο του δυνατού, στα προγράμματα ένταξης που παρέχονται σ' αυτούς, συμπεριλαμβανομένων, κατά περίπτωση, της γλωσσικής κατάρτισης και της παροχής ενημέρωσης για τα ατομικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις σχετικά με το καθεστώς προστασίας τους στο οικείο κράτος μέλος.
48. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να αξιολογείται κατά τακτά διαστήματα, λαμβανομένης ιδίως υπόψη της εξέλιξης των διεθνών υποχρεώσεων των κρατών μελών όσον αφορά τη μη επαναπροώθηση, της εξέλιξης της αγοράς εργασίας στα κράτη μέλη, καθώς και της ανάπτυξης κοινών βασικών αρχών όσον αφορά την κοινωνική ένταξη.
49. Δεδομένου ότι οι στόχοι της παρούσας οδηγίας, ήτοι η θέσπιση απαιτήσεων για την παροχή διεθνούς προστασίας από τα κράτη μέλη σε υπηκόους τρίτων χωρών και σε ανιθαγενείς, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας, δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και συνεπώς, λόγω της κλίμακας και των συνεπειών της παρούσας οδηγίας, μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα από την Ένωση, η Ένωση μπορεί να λάβει μέτρα, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας όπως διατυπώνεται στο άρθρο 5 της ΣΕΕ. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας όπως διατυπώνεται στο εν λόγω άρθρο η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων αυτών.
50. Σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 και το άρθρο 4α παράγραφος 1 του πρωτοκόλλου (αριθ. 21) για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά το χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το οποίο προσαρτάται στη ΣΕΕ και τη ΣΛΕΕ, και με την επιφύλαξη του άρθρου 4 του εν λόγω πρωτοκόλλου, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία δεν συμμετέχουν στη θέσπιση της παρούσας οδηγίας και δεν δεσμεύονται από αυτήν ούτε υπόκεινται στην εφαρμογή της.
51. Σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του πρωτοκόλλου (αριθ. 22) για τη θέση της Δανίας, το οποίο είναι προσαρτάται στη ΣΕΕ και στη ΣΛΕΕ, η Δανία δεν συμμετέχει στη θέσπιση της παρούσας οδηγίας και, συνεπώς, δεν δεσμεύεται από αυτήν, ούτε υπόκειται στην εφαρμογή της.
52. Η υποχρέωση μεταφοράς της παρούσας οδηγίας στο εθνικό δίκαιο θα πρέπει να περιορίζεται στις διατάξεις εκείνες που αντιπροσωπεύουν ουσιαστική αλλαγή σε σύγκριση με την οδηγία 2004/83/ΕΚ. Η υποχρέωση μεταφοράς των διατάξεων που παραμένουν αμετάβλητες απορρέει από την οδηγία αυτή.

53. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις υποχρεώσεις των κρατών μελών σχετικά με την προθεσμία μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο της οδηγίας 2004/83/ΕΚ που ορίζεται στο παράρτημα Ι μέρος Β,

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση απαιτήσεων για την αναγνώριση υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας.

Άρθρο 2

Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

- α) «διεθνής προστασία», το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας, όπως ορίζονται στα στοιχεία ε) και ζ)·
- β) «δικαιούχος διεθνούς προστασίας», πρόσωπο στο οποίο έχει χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας, όπως ορίζονται στα στοιχεία ε) και ζ)·
- γ) «σύμβαση της Γενεύης», η σύμβαση περί του καθεστώτος των προσφύγων που υπεγράφη στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951, όπως τροποποιήθηκε με το πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης της 31ης Ιανουαρίου 1967·
- δ) «πρόσφυγας», ο υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος, ευρισκόμενος εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους, δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 12·
- ε) «καθεστώς πρόσφυγα», η εκ μέρους κράτους μέλους αναγνώριση υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ως πρόσφυγα·
- στ) «πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία», ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, αλλά σε σχέση με τον οποίο υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή, στην περίπτωση

ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15, και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 17 παράγραφοι 1 και 2, και που δεν είναι σε θέση ή, λόγω του κινδύνου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας.

- ζ) «καθεστώς επικουρικής προστασίας», η εκ μέρους κράτους μέλους αναγνώριση υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ως προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία.
- η) «αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας», η αίτηση παροχής προστασίας από κράτος μέλος που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας και ο οποίος δεν αιτείται ρητώς να του παρασχεθεί άλλη μορφή προστασίας, μη εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, δυναμένη να ζητηθεί αυτοτελώς.
- θ) «αιτών», ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας για την οποία δεν έχει ακόμη ληφθεί τελεσίδικη απόφαση.
- ι) «μέλη της οικογένειας», εφόσον η οικογένεια υπήρχε ήδη στη χώρα καταγωγής, τα ακόλουθα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας τα οποία ευρίσκονται στο ίδιο κράτος μέλος σε σχέση με την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας:
- ο (η) σύζυγος του δικαιούχου διεθνούς προστασίας ή ο (η) σύντροφος που διατηρεί σταθερή σχέση με το εν λόγω πρόσωπο σε ελεύθερη ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι το δίκαιο ή η πρακτική του οικείου κράτους μέλους αντιμετωπίζει τα άγαμα ζεύγη κατά τρόπο παρόμοιο με τον ισχύοντα για τα έγγαμα ζεύγη βάσει του δικαίου περί υπηκόων τρίτων χωρών.
 - τα ανήλικα τέκνα των ζευγών της πρώτης περίπτωσης ή του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι είναι άγαμα, ανεξαρτήτως αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου ή αν είναι υιοθετημένα, όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία.
 - ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας βάσει νόμου ή της πρακτικής του οικείου κράτους μέλους, αν ο εν λόγω δικαιούχος είναι ανήλικος και άγαμος.
- ια) «ανήλικος», ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής ηλικίας κάτω των 18 ετών.
- ιβ) «ασυνόδευτος ανήλικος»: ανήλικος που φτάνει στο έδαφος των κρατών μελών χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικο υπεύθυνο για αυτόν σύμφωνα με το νόμο ή την πρακτική του οικείου κράτους μέλους, και εφόσον κανένας ενήλικος δεν ασκεί στην πράξη την επιμέλειά του· ο όρος καλύπτει επίσης τον ανήλικο που αφέθηκε ασυνόδευτος κατόπι της εισόδου του στο έδαφος των κρατών μελών.
- ιγ) «άδεια διαμονής», κάθε άδεια η οποία εκδίδεται από τις αρχές ενός κράτους μέλους, σύμφωνα με τον τύπο που προβλέπει το δίκαιο του εν λόγω κράτους και η οποία επιτρέπει σε υπήκοο τρίτης χώρας ή ανιθαγενή τη διαμονή στο έδαφός του.

ιδ) «χώρα καταγωγής», η χώρα ή οι χώρες της ιθαγένειας ή, για τους ανιθαγενείς, της προηγούμενης συνήθους διαμονής.

Άρθρο 3

Ευνοϊκότερες διατάξεις

Τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις για να καθορίζουν το ποιος δικαιούται να θεωρηθεί πρόσφυγας ή πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία και το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι διατάξεις αυτές συνάδουν με την παρούσα οδηγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Άρθρο 4

Αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων

1. Τα κράτη μέλη μπορούν να κρίνουν ότι εναπόκειται στον αιτούντα να υποβάλει το συντομότερο δυνατόν όλα τα στοιχεία που απαιτούνται για την τεκμηρίωση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Αποτελεί καθήκον των κρατών μελών να αξιολογούν, σε συνεργασία με τον αιτούντα, τα συναφή στοιχεία της αίτησής του.
2. Τα αναφερόμενα στην παράγραφο 1 στοιχεία συνίστανται σε δηλώσεις του αιτούντος και σε όλα τα έγγραφα που έχει ο αιτών στη διάθεσή του σχετικά με την ηλικία του, το προσωπικό του ιστορικό, συμπεριλαμβανομένου του ιστορικού των οικείων συγγενών του, την ταυτότητα, την (τις) ιθαγένεια(-ες), τη (τις) χώρα(-ες) και το (τα) μέρος(-η) προηγούμενης διαμονής του, προηγούμενες αιτήσεις ασύλου, τα δρομολόγια που ακολούθησε, τα ταξιδιωτικά του έγγραφα και τους λόγους για τους οποίους ζητεί διεθνή προστασία.
3. Η αξιολόγηση της αίτησης διεθνούς προστασίας θα πρέπει να γίνεται σε εξατομικευμένη βάση και να περιλαμβάνει τη συνεκτίμηση:
 - α) όλων των συναφών στοιχείων που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής κατά τον χρόνο λήψης απόφασης σχετικά με την αίτηση, συμπεριλαμβανομένων των νόμων και των κανονισμών στη χώρα καταγωγής και του τρόπου εφαρμογής τους·
 - β) των συναφών δηλώσεων και εγγράφων που υπέβαλε ο αιτών, συμπεριλαμβανομένων στοιχείων σχετικά με το εάν ο αιτών έχει ήδη ή ενδέχεται να υποστεί δίωξη ή σοβαρή βλάβη·
 - γ) της ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων όπως το προσωπικό ιστορικό, το φύλο και η ηλικία, ούτως ώστε να εκτιμηθεί εάν, βάσει των προσωπικών περιστάσεων του αιτούντος, οι πράξεις στις οποίες έχει ήδη ή θα μπορούσε να εκτεθεί ισοδυναμούν με δίωξη ή σοβαρή βλάβη·

- δ) εάν οι δραστηριότητες του αιτούντος από τότε που εγκατέλειψε τη χώρα καταγωγής του ανελήφθησαν με αποκλειστικό ή κύριο σκοπό τη δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών για την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας, ούτως ώστε να εκτιμηθεί εάν ο ενδιαφερόμενος θα εκτεθεί, συνεπεία των εν λόγω δραστηριοτήτων, σε δίωξη ή σοβαρή βλάβη σε περίπτωση επιστροφής του στην εν λόγω χώρα.
- ε) εάν θα ήταν εύλογο να αναμένεται ότι ο αιτών θα θέσει εαυτόν υπό την προστασία άλλης χώρας την ιθαγένεια της οποίας θα μπορούσε να διεκδικήσει..
4. Το γεγονός ότι ο αιτών έχει ήδη υποστεί δίωξη ή σοβαρή βλάβη ή άμεσες απειλές τέτοιας δίωξης ή βλάβης αποτελεί σοβαρή ένδειξη ότι είναι βάσιμος ο φόβος του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, εκτός εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να πιστεύει κανείς ότι η εν λόγω δίωξη ή σοβαρή βλάβη δεν θα επαναληφθεί.
5. Οσάκις τα κράτη μέλη εφαρμόζουν την αρχή σύμφωνα με την οποία εναπόκειται στον αιτούντα να τεκμηριώσει την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας και οσάκις ορισμένες πτυχές των δηλώσεων του αιτούντος δεν τεκμηριώνονται με έγγραφα ή άλλες αποδείξεις, οι πτυχές αυτές δεν χρειάζονται επιβεβαίωση, όταν πληρούνται οι ακόλουθοι όροι:
- α) ο αιτών έχει καταβάλει πραγματική προσπάθεια να τεκμηριώσει την αίτησή του.
- β) έχουν υποβληθεί όλα τα συναφή στοιχεία, τα οποία έχει ο αιτών στη διάθεσή του και έχει δοθεί ικανοποιητική εξήγηση για την τυχόν έλλειψη άλλων λυσιτελών στοιχείων.
- γ) οι δηλώσεις του αιτούντος θεωρούνται συνεπείς και ευλογοφανείς και δεν έρχονται σε αντίθεση με διαθέσιμα ειδικά και γενικά στοιχεία που αφορούν την περίπτωση του.
- δ) ο αιτών αιτήθηκε την παροχή διεθνούς προστασίας το νωρίτερο δυνατόν, εκτός εάν αποδείξει ότι υπήρχε σοβαρός λόγος που τον εμπόδισε να το πράξει· και
- ε) η γενική αξιοπιστία του αιτούντος είναι αποδεδειγμένη.

Άρθρο 5

Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου

1. Ο βάσιμος φόβος δίωξης ή ο πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης μπορεί να στηρίζεται σε γεγονότα τα οποία επήλθαν μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής του.
2. Ο βάσιμος φόβος δίωξης ή ο πραγματικός κίνδυνος σοβαρής βλάβης μπορεί να στηρίζεται σε δραστηριότητες στις οποίες ο αιτών επιδόθηκε μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής, ιδίως εάν αποδεικνύεται ότι οι δραστηριότητες τις οποίες επικαλείται αποτελούν εκδήλωση και προέκταση πεποιθήσεων ή προσανατολισμών τις οποίες ο αιτών είχε ήδη στη χώρα καταγωγής.

3. Με την επιφύλαξη των διατάξεων της σύμβασης της Γενεύης, τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν ότι δεν αναγνωρίζεται καταρχήν καθεστώς πρόσφυγα στον αιτούντα που υποβάλλει μεταγενέστερη αίτηση, εάν ο κίνδυνος δίωξης βασίζεται σε περιστάσεις που ο αιτών προκάλεσε εσκεμμένως μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής.

Άρθρο 6

Υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης

Στους υπεύθυνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης συμπεριλαμβάνονται:

- α) το κράτος·
- β) ομάδες ή οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος της επικράτειας του κράτους·
- γ) μη κρατικοί υπεύθυνοι, εάν μπορεί να καταδειχθεί ότι οι υπεύθυνοι που αναφέρονται υπό στοιχεία α) και β), περιλαμβανομένων των διεθνών οργανισμών, δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παράσχουν προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται με το άρθρο 7.

Άρθρο 7

Υπεύθυνοι προστασίας

1. Η προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης μπορεί να παρέχεται μόνο από:

- α) το κράτος· ή
- β) ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους,

υπό την προϋπόθεση ότι επιθυμούν να προσφέρουν προστασία σύμφωνα με την παράγραφο 2 και είναι σε θέση να το πράξουν.

2. Η προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης πρέπει να είναι αποτελεσματική και μη προσωρινή. Η προστασία αυτή παρέχεται κατά κανόνα όταν οι υπεύθυνοι της παραγράφου 1 στοιχεία α) και β) λαμβάνουν εύλογα μέτρα για να αποτρέψουν τη δίωξη ή την πρόκληση σοβαρής βλάβης, μεταξύ άλλων με τη λειτουργία αποτελεσματικού νομικού συστήματος για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη ή σοβαρή βλάβη, και όταν ο αιτών έχει πρόσβαση στην προστασία αυτή.
3. Οσάκις τα κράτη μέλη αξιολογούν εάν διεθνής οργάνωση ελέγχει ένα κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του και παρέχει προστασία όπως περιγράφεται στην παράγραφο 2, λαμβάνουν υπόψη τυχόν κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται σε οικείες πράξεις της Ένωσης.

Άρθρο 8

Εγχώρια προστασία

1. Στα πλαίσια της αξιολόγησης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν ότι ο αιτών δεν χρήζει διεθνούς προστασίας εάν σε τμήμα της χώρας καταγωγής:
 - α) δεν υπάρχει βάσιμος φόβος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, ή
 - β) έχει πρόσβαση σε προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης, όπως ορίζονται στο άρθρο 7.

και μπορεί νόμιμα και με ασφάλεια να ταξιδέψει και να γίνει δεκτός σε εκείνο το τμήμα της χώρας και μπορεί λογικά να αναμένεται να εγκατασταθεί εκεί.

2. Εξετάζοντας εάν ο αιτών έχει βάσιμο φόβο ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, ή έχει πρόσβαση σε προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης σε τμήμα της χώρας καταγωγής σύμφωνα με την παράγραφο 1, τα κράτη μέλη, κατά τον χρόνο λήψεως της αποφάσεως επί της αιτήσεως, λαμβάνουν υπόψη τις γενικές περιστάσεις που επικρατούν στο εν λόγω τμήμα της χώρας και τις προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος, σύμφωνα με το άρθρο 4. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη μεριμνούν για τη λήψη ακριβών και ενημερωμένων πληροφοριών από σχετικές πηγές, όπως την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΩΣ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

Άρθρο 9

Πράξεις δίωξης

1. Μία πράξη για να θεωρηθεί ως πράξη δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 1Α της σύμβασης της Γενεύης πρέπει:
 - α) να είναι αρκούντως σοβαρή λόγω της φύσης ή της επανάληψής της ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά των δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ευρωπαϊκής σύμβασης για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών· ή
 - β) να αποτελεί σύρρευση διαφόρων μέτρων συμπεριλαμβανομένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία να είναι αρκούντως σοβαρή ούτως ώστε να θίγεται ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στο στοιχείο α).
2. Οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με την παράγραφο 1 μπορούν μεταξύ άλλων να έχουν τη μορφή:

- α) πράξεων σωματικής ή ψυχικής βίας, συμπεριλαμβανομένων πράξεων σεξουαλικής βίας·
 - β) νομικών, διοικητικών, αστυνομικών ή/και δικαστικών μέτρων, τα οποία εισάγουν διακρίσεις αφεαυτά ή εφαρμόζονται κατά τρόπο μεροληπτικό·
 - γ) ποινικής δίωξης ή επιβολής ποινής η οποία είναι δυσανάλογη ή μεροληπτική·
 - δ) άρνησης ένδικων μέσων με αποτέλεσμα την επιβολή δυσανάλογης ή μεροληπτικής ποινής·
 - ε) ποινικής δίωξης ή επιβολής ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη, εάν η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα συμπεριλάμβανε εγκλήματα ή πράξεις που εμπίπτουν στους λόγους εξαιρέσεως που προβλέπονται στο άρθρο 12 παράγραφος 2·
 - στ) πράξεων που στοχεύουν το φύλο ή τα παιδιά.
3. Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο δ) πρέπει να υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 10 και των πράξεων δίωξης όπως ορίζονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου ή της έλλειψης προστασίας κατά των πράξεων αυτών.

Άρθρο 10

Λόγοι δίωξης

1. Κατά την αξιολόγηση των λόγων της δίωξης, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία:
 - α) η έννοια της φυλής περιλαμβάνει, ιδίως, το στοιχείο του χρώματος, της καταγωγής ή του γεγονότος ότι το άτομο ανήκει σε συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα·
 - β) η έννοια της θρησκείας περιλαμβάνει ιδίως την υιοθέτηση θειϊστικών, αγνωστικιστικών ή αθειϊστικών πεποιθήσεων, τη συμμετοχή σε τυπική λατρεία, σε ιδιωτικό ή δημόσιο χώρο, είτε κατά μόνας είτε σε κοινωνία με άλλους, την αποχή από τη λατρεία αυτή, άλλες θρησκευτικές πράξεις ή εκδηλώσεις απόψεων ή μορφές ατομικής ή συλλογικής συμπεριφοράς που στηρίζονται σε ή υπαγορεύονται από θρησκευτικές πεποιθήσεις·
 - γ) η έννοια της ιθαγένειας δεν περιορίζεται μόνο στην ιδιότητα του πολίτη ή την έλλειψή της, αλλά περιλαμβάνει, ιδίως, την ιδιότητα του μέλους μιας ομάδας η οποία προσδιορίζεται από την πολιτιστική, εθνοτική ή γλωσσική της ταυτότητα, τις κοινές γεωγραφικές ή πολιτικές καταβολές ή τη σχέση της με τον πληθυσμό άλλης χώρας·
 - δ) η ομάδα θεωρείται ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα όταν, μεταξύ άλλων:
 - τα μέλη της ομάδας αυτής έχουν κοινά εγγενή χαρακτηριστικά ή κοινό ιστορικό παρελθόν το οποίο δεν μπορεί να μεταβληθεί ή έχουν από κοινού χαρακτηριστικά

- ή πεποιθήσεις τόσο θεμελιώδους σημασίας για την ταυτότητα ή τη συνείδηση ώστε ένα πρόσωπο να μην πρέπει να αναγκάζεται να τις αποκηρύξει και
- η ομάδα έχει ιδιαίτερη ταυτότητα στην οικεία χώρα, διότι γίνεται αντιληπτή ως διαφορετική ομάδα από τον περιβάλλοντα κοινωνικό χώρο.

Ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα καταγωγής, μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα μπορεί να περιλαμβάνει ομάδα που βασίζεται στο κοινό χαρακτηριστικό του γενετήσιου προσανατολισμού. Ο γενετήσιος προσανατολισμός δεν μπορεί να νοηθεί ως περιλαμβανών πράξεις θεωρούμενες αξιόποινες κατά το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Λαμβάνονται δεόντως υπόψη πτυχές συνδεόμενες με το φύλο, συμπεριλαμβανόμενης της ταυτότητας του φύλου, κατά τον καθορισμό της ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή τον προσδιορισμό χαρακτηριστικού αυτής της ομάδας·

- ε) η έννοια των πολιτικών πεποιθήσεων περιλαμβάνει, ιδίως, την υποστήριξη άποψης, ιδέας ή πεποιθήσεως επί ζητήματος που σχετίζεται με τους ενδεχόμενους φορείς δίωξης του άρθρου 6 και με τις πολιτικές ή τις μεθόδους τους, ανεξαρτήτως του εάν ο αιτών έχει εκδηλώσει εμπράκτως την εν λόγω άποψη, ιδέα ή πεποίθηση.
2. Κατά την αξιολόγηση του βασίμου του φόβου του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη, δεν ασκεί επιρροή το εάν ο αιτών χαρακτηρίζεται πράγματι από το φυλετικό, θρησκευτικό, εθνικό, κοινωνικό ή πολιτικό στοιχείο, το οποίο προκαλεί τη δίωξη, υπό την προϋπόθεση ότι το χαρακτηριστικό αυτό του αποδίδεται από τον δράστη της δίωξης.

Άρθρο 11

Παύση

1. Ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής παύει να είναι πρόσφυγας, εάν:
- α) εξασφαλίσει εκ νέου οικειοθελώς την προστασία της χώρας της ιθαγένειας· ή
 - β) ανακτήσει οικειοθελώς την ιθαγένεια που απώλεσε κατά το παρελθόν· ή
 - γ) αποκτήσει νέα ιθαγένεια και απολαύει της προστασίας της χώρας που του χορήγησε τη νέα ιθαγένεια· ή
 - δ) έχει εγκατασταθεί εκ νέου οικειοθελώς στη χώρα που είχε εγκαταλείψει ή εκτός της οποίας είχε παραμείνει εξαιτίας του φόβου ότι θα υποστεί δίωξη· ή
 - ε) δεν μπορεί πλέον να εξακολουθεί να αρνείται την προστασία που του παρέχει η χώρα της ιθαγένειας, διότι έχουν παύσει να υφίστανται οι συνθήκες που οδήγησαν στην αναγνώρισή του ως πρόσφυγα· ή
 - στ) στην περίπτωση ανιθαγενούς εάν αποκτήσει τη δυνατότητα να επιστρέψει στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του διότι έχουν παύσει να υφίστανται οι συνθήκες που οδήγησαν στην αναγνώρισή του ως πρόσφυγα.
2. Για την εφαρμογή των στοιχείων ε) και στ) της παραγράφου 1, τα κράτη μέλη εξετάζουν κατά πόσον η μεταβολή των συνθηκών είναι τόσο ουσιαστικής και μη προσωρινής

φύσεως, ώστε ο φόβος του πρόσφυγα ότι θα υποστεί διώξεις να μην μπορεί πλέον να θεωρείται βάσιμος.

3. Τα στοιχεία ε) και στ) της παραγράφου 1 δεν εφαρμόζονται σε πρόσφυγα ο οποίος είναι σε θέση να επικαλεστεί επιτακτικούς λόγους που απορρέουν από προηγούμενη δίωξη για να αρνηθεί την προστασία που του παρέχει η χώρα ιθαγένειας ή, στην περίπτωση ανιθαγενούς, η χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του.

Άρθρο 12

Αποκλεισμός από το καθεστώς πρόσφυγα

1. Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής αποκλείεται από το καθεστώς πρόσφυγα εφόσον:
 - α) εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 1 σημείου Δ, της σύμβασης της Γενεύης, το οποίο αφορά την παροχή προστασίας ή συνδρομής από όργανα ή οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών, εκτός της UNHCR. Σε περίπτωση που η εν λόγω προστασία ή συνδρομή έχει παύσει για οποιοδήποτε λόγο, χωρίς να έχει διευθετηθεί οριστικά η κατάσταση των προσώπων αυτών σύμφωνα με τα οικεία ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, τα εν λόγω πρόσωπα θα δικαιούνται αυτοδικαίως τα ευεργετήματα της παρούσας οδηγίας·
 - β) αναγνωρίζεται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας όπου έχει μετοικήσει ως έχων τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατοχή της ιθαγένειας της εν λόγω χώρας, ή δικαιώματα και υποχρεώσεις αντίστοιχα προς αυτά.
2. Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής αποκλείεται από το καθεστώς πρόσφυγα όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι για να θεωρείται ότι:
 - α) έχει διαπράξει έγκλημα κατά της ειρήνης, έγκλημα πολέμου ή έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, όπως τα εγκλήματα αυτά ορίζονται στις διεθνείς συμβάσεις που έχουν καταρτισθεί με σκοπό τη θέσπιση διατάξεων σχετικών με τα εγκλήματα αυτά·
 - β) έχει διαπράξει σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα εκτός της χώρας ασύλου πριν γίνει δεκτός ως πρόσφυγας, ήτοι πριν από τον χρόνο έκδοσης άδειας διαμονής βασισμένης στην αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα· οι ιδιαίτερα σκληρές πράξεις, έστω και αν διαπράττονται με υποτιθέμενο πολιτικό στόχο, μπορούν να χαρακτηρισθούν ως σοβαρά μη πολιτικά εγκλήματα·
 - γ) είναι ένοχος πράξεων που αντιβαίνουν προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών όπως ορίζονται στο προοίμιο και στα άρθρα 1 και 2 του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.
3. Η παράγραφος 2 έχει εφαρμογή στα πρόσωπα που είναι ηθικοί αυτουργοί ή συμμετέχουν άλλως στη διάπραξη των εγκλημάτων ή πράξεων που αναφέρονται στην εν λόγω παράγραφο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

Άρθρο 13

Χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα

Τα κράτη μέλη χορηγούν το καθεστώς πρόσφυγα σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III.

Άρθρο 14

Ανάκληση, τερματισμός ή άρνηση ανανέωσης του καθεστώτος πρόσφυγα

1. Όσον αφορά αιτήσεις διεθνούς προστασίας οι οποίες υποβάλλονται μετά την έναρξη ισχύος της οδηγίας 2004/83/ΕΚ, τα κράτη μέλη ανακαλούν, τερματίζουν ή αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς πρόσφυγα ενός υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς, το οποίο έχει χορηγηθεί από κυβερνητικό, διοικητικό, δικαστικό ή οιοное δικαστικό όργανο, εφόσον το πρόσωπο αυτό παύσει να είναι πρόσφυγας σύμφωνα με το άρθρο 11.
2. Με την επιφύλαξη του καθήκοντος του πρόσφυγα, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1, να αποκαλύπτει κάθε σχετικό στοιχείο και να προσκομίζει κάθε σχετικό έγγραφο το οποίο έχει στη διάθεσή του, το κράτος μέλος που χορήγησε το καθεστώς πρόσφυγα καταδεικνύει σε εξατομικευμένη βάση ότι ο ενδιαφερόμενος έχει παύσει να είναι πρόσφυγας ή δεν υπήρξε ποτέ πρόσφυγας σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου.
3. Τα κράτη μέλη ανακαλούν, τερματίζουν ή αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς πρόσφυγα ενός υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς εάν, αφού του χορηγήθηκε το καθεστώς πρόσφυγα, το οικείο κράτος μέλος αποδείξει ότι:
 - α) το εν λόγω πρόσωπο θα έπρεπε να είχε αποκλεισθεί ή αποκλείεται από το καθεστώς πρόσφυγα σύμφωνα με το άρθρο 12.
 - β) η εκ μέρους του ενδιαφερομένου διαστρέβλωση ή παράλειψη γεγονότων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης πλαστών εγγράφων, υπήρξε αποφασιστική για τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα.
4. Τα κράτη μέλη δύνανται να ανακαλούν, να τερματίζουν ή να αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς που χορηγήθηκε σε πρόσφυγα από κυβερνητικό, διοικητικό, δικαστικό ή οιοное δικαστικό όργανο, όταν:
 - α) μπορεί για εύλογους λόγους να θεωρηθεί ότι το πρόσωπο αυτό συνιστά κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται.
 - β) δεδομένου ότι έχει καταδικασθεί τελεσίδικα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού.
5. Στις περιπτώσεις της παραγράφου 4, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν να μην χορηγήσουν καθεστώς σε πρόσφυγα, όταν δεν έχει ληφθεί ακόμα τέτοια απόφαση.

6. Τα πρόσωπα στα οποία έχουν εφαρμογή οι παράγραφοι 4 ή 5 απολαύουν δικαιωμάτων που προβλέπονται ή είναι ανάλογα των προβλεπόμενων στα άρθρα 3, 4, 16, 22, 31, 32 και 33 της σύμβασης της Γενεύης, εφόσον είναι παρόντα στο κράτος μέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Άρθρο 15

Σοβαρή βλάβη

Η σοβαρή βλάβη συνίσταται σε:

- α) θανατική ποινή ή εκτέλεση· ή
- β) βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του· ή
- γ) σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.

Άρθρο 16

Παύση της επικουρικής προστασίας

1. Ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής παύει να δικαιούται επικουρικής προστασίας όταν οι περιστάσεις οι οποίες οδήγησαν στην αναγνώριση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας έχουν εκλείψει ή έχουν μεταβληθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην απαιτείται πλέον προστασία.
2. Κατά την εφαρμογή της παραγράφου 1, τα κράτη μέλη εξετάζουν κατά πόσον η μεταβολή των συνθηκών είναι τόσο ουσιαστικής και μη προσωρινής φύσεως, ώστε ο δικαιούχος επικουρικής προστασίας να μην αντιμετωπίζει πλέον πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης.
3. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται σε δικαιούχο καθεστώτος επικουρικής προστασίας ο οποίος είναι σε θέση να επικαλεστεί επιτακτικούς λόγους που απορρέουν από προηγούμενη σοβαρή βλάβη για να αρνηθεί την προστασία που του παρέχει η χώρα ιθαγένειας ή, στην περίπτωση ανιθαγενούς, η χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του.

Άρθρο 17

Αποκλεισμός από την επικουρική προστασία

1. Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής δεν δικαιούται επικουρική προστασία όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι για να θεωρείται ότι:

- α) έχει διαπράξει έγκλημα κατά της ειρήνης, έγκλημα πολέμου ή έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, όπως τα εγκλήματα αυτά ορίζονται στις διεθνείς συμβάσεις που έχουν καταρτισθεί με σκοπό τη θέσπιση διατάξεων σχετικών με τα εγκλήματα αυτά·
 - β) έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα·
 - γ) είναι ένοχος πράξεων που αντιβαίνουν προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών όπως ορίζονται στο προοίμιο και στα άρθρα 1 και 2 του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών·
 - δ) συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία ή για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται.
2. Η παράγραφος 1 έχει εφαρμογή στα πρόσωπα που είναι ηθικοί αυτουργοί ή συμμετέχουν άλλως στη διάπραξη των εγκλημάτων ή πράξεων που αναφέρονται στην εν λόγω παράγραφο.
3. Τα κράτη μέλη δύνανται να αποκλείουν τους υπηκόους τρίτων χωρών ή τους ανιθαγενείς από το δικαίωμα επικουρικής προστασίας, εάν τα πρόσωπα αυτά διέπραξαν, πριν από την εισδοχή τους στο οικείο κράτος μέλος, ένα ή περισσότερα εγκλήματα, εκτός του πεδίου εφαρμογής της παραγράφου 1, τα οποία θα επέσυραν την ποινή της φυλάκισης εάν είχαν διαπραχθεί στο οικείο κράτος μέλος, και εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους αποκλειστικά και μόνο για να αποφύγουν κυρώσεις συνεπεία των εν λόγω εγκλημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Άρθρο 18

Χορήγηση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας

Τα κράτη μέλη χορηγούν καθεστώς επικουρικής προστασίας σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις σύμφωνα με τα κεφάλαια II και V.

Άρθρο 19

Ανάκληση, τερματισμός ή άρνηση ανανέωσης του καθεστώτος επικουρικής προστασίας

1. Όσον αφορά αιτήσεις διεθνούς προστασίας οι οποίες υποβάλλονται μετά την έναρξη ισχύος της οδηγίας 2004/83/ΕΚ, τα κράτη μέλη ανακαλούν, τερματίζουν ή αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς επικουρικής προστασίας ενός υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς, το οποίο χορηγήθηκε από κυβερνητικό, διοικητικό, δικαστικό ή οιοσδήποτε δικαστικό όργανο, εφόσον το πρόσωπο αυτό παύσει να δικαιούται επικουρικής προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 16.
2. Τα κράτη μέλη μπορούν να ανακαλούν, να τερματίζουν ή να αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς επικουρικής προστασίας ενός υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς, το οποίο χορηγήθηκε από κυβερνητικό, διοικητικό, δικαστικό ή οιοσδήποτε δικαστικό όργανο,

εφόσον μετά τη χορήγηση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας το πρόσωπο αυτό θα έπρεπε να είχε αποκλεισθεί από το δικαίωμα επικουρικής προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 3.

3. Τα κράτη μέλη ανακαλούν, τερματίζουν ή αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς επικουρικής προστασίας ενός υπηκόου τρίτης χώρας ή ενός ανιθαγενούς, εάν:
 - α) αφού του αναγνωρισθεί το καθεστώς αυτό, το εν λόγω πρόσωπο έπρεπε να είχε αποκλεισθεί ή αποκλείεται του δικαιώματος επικουρικής προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφοι 1 και 2·
 - β) η εκ μέρους του διαστρέβλωση ή παράλειψη γεγονότων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης πλαστών εγγράφων, υπήρξε αποφασιστική για τη χορήγηση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας.
4. Με την επιφύλαξη του καθήκοντος του υπηκόου τρίτης χώρας ή του ανιθαγενούς, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1, να αποκαλύπτει κάθε σχετικό στοιχείο και να προσκομίζει κάθε σχετικό έγγραφο το οποίο έχει στη διάθεσή του, το κράτος μέλος το οποίο έχει αναγνωρίσει το καθεστώς επικουρικής προστασίας καταδεικνύει σε εξατομικευμένη βάση ότι ο ενδιαφερόμενος έχει παύσει να δικαιούται ή δεν δικαιούται επικουρική προστασία σύμφωνα με τις παραγράφους 1, 2 και 3 του παρόντος άρθρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Άρθρο 20

Γενικοί κανόνες

1. Το παρόν κεφάλαιο δεν θίγει τα δικαιώματα που προβλέπονται στη σύμβαση της Γενεύης.
2. Το παρόν κεφάλαιο έχει εφαρμογή στους πρόσφυγες και στα πρόσωπα που δικαιούνται επικουρική προστασία, εκτός αν ορίζεται άλλως.
3. Κατά την εφαρμογή του παρόντος κεφαλαίου, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη την ειδική κατάσταση ευάλωτων προσώπων, όπως οι ανήλικοι, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, τα πρόσωπα με ειδικές ανάγκες, οι ηλικιωμένοι, οι έγκυοι, οι άγαμοι γονείς που έχουν ανήλικα τέκνα, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, πρόσωπα με πνευματικές διαταραχές και πρόσωπα που υπήρξαν θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας.
4. Η παράγραφος 3 έχει εφαρμογή μόνο στα πρόσωπα για τα οποία διαπιστώνεται ότι έχουν ειδικές ανάγκες μετά από εξατομικευμένη αξιολόγηση της περίπτωσης τους.
5. Το μείζον συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα για τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου που αφορούν ανηλίκους.

Άρθρο 21

Προστασία από την επαναπροώθηση

1. Τα κράτη μέλη σέβονται την αρχή της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις.
2. Οσάκις δεν απαγορεύεται από τις διεθνείς υποχρεώσεις της παραγράφου 1, ένα κράτος μέλος δύναται να επαναπροωθήσει πρόσφυγα, ανεξαρτήτως του αν αναγνωρίζεται επισήμως ως τέτοιος, όταν:
 - α) υφίστανται εύλογοι λόγοι για να θεωρείται ότι το εν λόγω πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται· ή
 - β) δεδομένου ότι έχει καταδικασθεί τελεσίδικα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού.
3. Τα κράτη μέλη δύναται να ανακαλούν, να τερματίζουν ή να αρνούνται να ανανεώσουν ή να χορηγήσουν την άδεια διαμονής πρόσφυγα επί του οποίου έχει εφαρμογή η παράγραφος 2.

Άρθρο 22

Ενημέρωση

Τα κράτη μέλη παρέχουν στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας, το συντομότερο δυνατόν μετά τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας, πρόσβαση σε πληροφορίες, σε γλώσσα την οποία κατανοούν ή ευλόγως εικάζεται ότι κατανοούν, σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις από το εν λόγω καθεστώς.

Άρθρο 23

Διατήρηση της οικογενειακής ενότητας

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας που δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της προστασίας αυτής να δικαιούνται να αιτηθούν τα ευεργετήματα των άρθρων 24 έως 35, σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες και εφόσον αυτό συμβιβάζεται με το προσωπικό νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας.
3. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν έχουν εφαρμογή όταν το μέλος της οικογένειας αποκλείεται ή θα αποκλείοταν από τη διεθνή προστασία κατ' εφαρμογή των κεφαλαίων III και V.
4. Κατά παρέκκλιση των παραγράφων 1 και 2, τα κράτη μέλη δύναται να αρνούνται, να περιορίζουν ή να ανακαλούν τα προαναφερόμενα ευεργετήματα για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.
5. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν ότι το παρόν άρθρο έχει εφαρμογή και σε άλλους στενούς συγγενείς οι οποίοι συγκατοικούσαν με την οικογένεια ως τμήμα της

κατά τον χρόνο αναχώρησης από τη χώρα καταγωγής, ήταν δε τότε εξαρτημένοι, εν όλω ή κατά κύριο λόγο, από τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας.

Άρθρο 24

Άδειες διαμονής

1. Το συντομότερο μετά τη χορήγηση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, με την επιφύλαξη του άρθρου 21 παράγραφος 3 και εάν δεν υφίστανται επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης περί του αντιθέτου, τα κράτη μέλη χορηγούν στους δικαιούχους καθεστώτος του πρόσφυγα άδεια διαμονής, η οποία πρέπει να ισχύει για μία τριετία τουλάχιστον και να είναι ανανεώσιμη.

Με την επιφύλαξη του άρθρου 23 παράγραφος 1, η άδεια διαμονής που χορηγείται στα μέλη της οικογένειας των δικαιούχων του καθεστώτος του πρόσφυγα μπορεί να ισχύει για διάστημα μικρότερο των τριών ετών και να είναι ανανεώσιμη.

2. Το συντομότερο μετά τη χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη χορηγούν στους δικαιούχους του καθεστώτος επικουρικής προστασίας και στα μέλη των οικογενειών τους ανανεώσιμη άδεια διαμονής η οποία πρέπει να ισχύει για ένα έτος τουλάχιστον και, σε περίπτωση ανανέωσης, για δύο χρόνια τουλάχιστον, εκτός αν επιβάλλουν άλλως επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.

Άρθρο 25

Ταξιδιωτικό έγγραφο

1. Τα κράτη μέλη χορηγούν στους δικαιούχους καθεστώτος πρόσφυγα ταξιδιωτικά έγγραφα, σύμφωνα με το υπόδειγμα που περιέχεται στο παράρτημα της σύμβασης της Γενεύης, ούτως ώστε να μπορούν να ταξιδεύσουν στο εξωτερικό, εκτός αν το αντίθετο υπαγορεύεται από επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.
2. Τα κράτη μέλη χορηγούν στους δικαιούχους καθεστώτος επικουρικής προστασίας οι οποίοι αδυνατούν να εξασφαλίσουν εθνικό διαβατήριο, έγγραφα που τους επιτρέπουν να ταξιδεύουν εκτός του εδάφους τους, εκτός αν υπαγορεύεται το αντίθετο από επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.

Άρθρο 26

Πρόσβαση στην απασχόληση

1. Τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας να ασκούν μισθωτή ή ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα σύμφωνα με τους κανόνες που εφαρμόζονται γενικά στο επάγγελμα και στη δημόσια διοίκηση, αμέσως μετά τη χορήγηση προστασίας.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να παρέχονται στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας δυνατότητες να συμμετέχουν σε ορισμένες δραστηριότητες, όπως εκπαιδευτικά προγράμματα για ενήλικες τα οποία σχετίζονται με την απασχόληση, επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων κατάρτισης για την αναβάθμιση δεξιοτήτων, πρακτική εξάσκηση σε χώρους εργασίας και παροχή συμβουλών από

υπηρεσίες απασχόλησης, υπό όρους ισοδύναμους με τους ισχύοντες για τους υπηκόους τους.

3. Τα κράτη μέλη καταβάλλουν προσπάθειες για να διευκολύνουν την πλήρη πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στις δραστηριότητες που αναφέρονται στην παράγραφο 2.
4. Εφαρμόζεται το ισχύον δίκαιο των κρατών μελών σχετικά με την αμοιβή, την πρόσβαση στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης όσον αφορά τη μισθωτή ή ανεξάρτητη δραστηριότητα καθώς και άλλους όρους εργασίας.

Άρθρο 27

Πρόσβαση στην εκπαίδευση

1. Τα κράτη μέλη παρέχουν πλήρη πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα σε κάθε ανήλικο στον οποίο έχει χορηγηθεί διεθνής προστασία υπό όρους ίδιους με τους ισχύοντες για τους υπηκόους τους.
2. Τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους ενήλικες στους οποίους έχει χορηγηθεί διεθνής προστασία την πρόσβαση στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα και σε προγράμματα περαιτέρω κατάρτισης ή επιμόρφωσης, υπό όρους ίδιους με τους ισχύοντες για τους νομίμως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών.

Άρθρο 28

Πρόσβαση σε διαδικασίες για την αναγνώριση τίτλων

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ίση μεταχείριση μεταξύ των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και των υπηκόων τους στο πλαίσιο των υφιστάμενων διαδικασιών αναγνώρισης αλλοδαπών πτυχίων, πιστοποιητικών και λοιπών αποδεικτικών επίσημων τίτλων.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να διευκολύνουν την πλήρη πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, οι οποίοι δεν μπορούν να παράσχουν τεκμηριωμένα αποδεικτικά στοιχεία των τίτλων τους, σε κατάλληλα προγράμματα για την αξιολόγηση, την επικύρωση και την πιστοποίηση της προηγούμενης μάθησής τους. Αυτά τα μέτρα τηρούν το άρθρο 2 παράγραφος 2 και το άρθρο 3 παράγραφος 3 της οδηγίας 2005/36/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων ⁽¹⁴⁶⁴⁾.

Άρθρο 29

Κοινωνική αρωγή

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας να λαμβάνουν στο κράτος μέλος στο οποίο έχει χορηγηθεί η προστασία αυτή την αναγκαία συνδρομή, από άποψη κοινωνικής αρωγής, όπως οι υπήκοοι του εν λόγω κράτους μέλους.

¹⁴⁶⁴ ΕΕ L 255 της 30.9.2005, σ. 22.

2. Κατά παρέκκλιση από τον γενικό κανόνα της παραγράφου 1, τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίσουν την κοινωνική αρωγή που χορηγείται στους δικαιούχους του καθεστώτος επικουρικής προστασίας στα βασικά ευεργετήματα, τα οποία θα χορηγούνται στα ίδια επίπεδα και υπό τους ίδιους όρους επιλεξιμότητας που ισχύουν για τους υπηκόους τους.

Άρθρο 30

Ιατρική περίθαλψη

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας να έχουν πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη υπό όρους ίδιους με τους ισχύοντες για τους υπηκόους του κράτους μέλους που έχει χορηγήσει την προστασία αυτή.
2. Τα κράτη μέλη παρέχουν, υπό ίδιους όρους πρόσβασης με τους ισχύοντες για τους υπηκόους του κράτους μέλους που έχει χορηγήσει την προστασία, επαρκή ιατρική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης της θεραπείας για πνευματικές διαταραχές όπου απαιτείται, στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας οι οποίοι έχουν ιδιαίτερες ανάγκες, π.χ. τις εγκύους, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα πρόσωπα που έχουν υποστεί βασανιστήρια, βιασμό ή άλλες σοβαρές μορφές ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή τους ανηλίκους που υπήρξαν θύματα οποιασδήποτε μορφής κακομεταχείρισης, αμέλειας, εκμετάλλευσης, βασανιστηρίων, βάνανσης, απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή που έχουν υποφέρει από ένοπλες συγκρούσεις.

Άρθρο 31

Ασυνόδευτοι ανήλικοι

1. Το συντομότερο δυνατόν από τη χορήγηση διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν την εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων από κηδεμόνα ή, όπου χρειάζεται, με την ανάθεση της σχετικής ευθύνης σε οργάνωση επιφορτισμένη με τη μέριμνα και την ευημερία ανηλίκων ή με οποιαδήποτε άλλη ενδεδειγμένη μορφή εκπροσώπησης, συμπεριλαμβανομένης της βασιζόμενης στη νομοθεσία ή σε απόφαση δικαστηρίου.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι ανάγκες του ανηλίκου να καλύπτονται δεόντως κατά την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας από τον διορισμένο κηδεμόνα ή εκπρόσωπο. Οι αρμόδιες αρχές αξιολογούν τακτικά την κατάσταση.
3. Κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι ασυνόδευτοι ανήλικοι να τοποθετούνται είτε:
 - α) μαζί με ενήλικους συγγενείς· ή
 - β) σε οικογένεια που θα έχει την επιμέλεια του ανηλίκου· ή
 - γ) σε ειδικά κέντρα φιλοξενίας ανηλίκων· ή σε
 - δ) άλλου είδους καταλύματα κατάλληλα για ανηλίκους.

Εν προκειμένω, οι απόψεις του τέκνου λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του.

4. Τα αδέλφια παραμένουν ενωμένα, στο μέτρο του δυνατού, λαμβανομένου υπόψη του μείζονος συμφέροντος του ενδιαφερομένου ανηλίκου και, ειδικότερα, της ηλικίας και του βαθμού ωριμότητάς του/της. Οι μεταβολές κατοικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων περιορίζονται στο ελάχιστο.
5. Σε περίπτωση χορήγησης διεθνούς προστασίας σε ασυνόδευτο ανήλικο ενώ δεν έχει ήδη ξεκινήσει η αναζήτηση της οικογένειάς του, τα κράτη μέλη αρχίζουν την αναζήτησή τους το συντομότερο δυνατόν μετά τη χορήγηση της διεθνούς προστασίας, ενώ προστατεύουν το μείζον συμφέρον του ανηλίκου. Αν έχει ήδη ξεκινήσει η αναζήτηση, τα κράτη μέλη συνεχίζουν τη διαδικασία αναζήτησης όπου χρειάζεται. Σε περιπτώσεις ενδεχόμενης απειλής κατά της ζωής ή της ακεραιότητας του ανηλίκου ή των στενών συγγενών του, ιδίως εάν έχουν παραμείνει στη χώρα καταγωγής, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ούτως ώστε η συλλογή, επεξεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικών με τα πρόσωπα αυτά να γίνεται σε εμπιστευτική βάση.
6. Τα άτομα που ασχολούνται με ασυνόδευτους ανηλίκους έχουν ήδη και συνεχίζουν να λαμβάνουν κατάλληλη κατάρτιση όσον αφορά τις ανάγκες τους.

Άρθρο 32

Πρόσβαση σε κατάλυμα

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας να έχουν πρόσβαση σε κατάλυμα υπό όρους ισοδύναμους με τους ισχύοντες για άλλους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στο έδαφός τους.
2. Ενώ λαμβάνουν υπόψη την πρακτική της διασποράς σε εθνικό επίπεδο των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη καταβάλλουν ωστόσο προσπάθειες για την υλοποίηση πολιτικών που αποβλέπουν στην πρόληψη των διακρίσεων έναντι των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και στη διασφάλιση ίσων ευκαιριών όσον αφορά την πρόσβαση σε κατάλυμα.

Άρθρο 33

Ελεύθερη κυκλοφορία εντός του κράτους μέλους

Τα κράτη μέλη επιτρέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία εντός του εδάφους τους των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, υπό όρους και περιορισμούς ίδιους με τους ισχύοντες για άλλους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στο έδαφος τους.

Άρθρο 34

Πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης

Προκειμένου να διευκολυνθεί η ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην κοινωνία, τα κράτη μέλη μεριμνούν για την πρόσβαση σε προγράμματα ένταξης τα οποία θεωρούν κατάλληλα για να λάβουν υπόψη τις ειδικές ανάγκες των δικαιούχων καθεστώτος πρόσφυγα

ή καθεστώς επικουρικής προστασίας ή δημιουργούν προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν την πρόσβαση σε παρόμοια προγράμματα.

Άρθρο 35

Επαναπατριsmός

Τα κράτη μέλη δύνανται να παρέχουν συνδρομή στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας οι οποίοι επιθυμούν να επαναπατρισθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Άρθρο 36

Συνεργασία

Τα κράτη μέλη ορίζουν εθνικά σημεία επαφής και γνωστοποιούν τη διεύθυνσή τους στην Επιτροπή. Η Επιτροπή με τη σειρά της γνωστοποιεί τις πληροφορίες αυτές στα υπόλοιπα κράτη μέλη.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν, σε συνεννόηση με την Επιτροπή, κάθε πρόσφορο μέτρο για την ανάπτυξη απευθείας συνεργασίας και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων αρχών.

Άρθρο 37

Προσωπικό

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αρχές και οι λοιποί οργανισμοί που εφαρμόζουν την παρούσα οδηγία να έχουν ήδη λάβει την απαραίτητη κατάρτιση και δεσμεύονται από την αρχή της εμπιστευτικότητας όπως ορίζεται στο εθνικό δίκαιο, όσον αφορά κάθε πληροφορία την οποία λαμβάνουν στο πλαίσιο της εργασίας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IX

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 38

Εκθέσεις

1. Έως τις 21 Ιουνίου 2015, η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και προτείνει τυχόν τροποποιήσεις που είναι αναγκαίες. Οι εν λόγω προτάσεις τροποποιήσεων υποβάλλονται κατά προτεραιότητα για τα άρθρα 2 και 7. Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή όλα τα στοιχεία που είναι χρήσιμα για την κατάρτιση της εν λόγω έκθεσης έως τις 21 Δεκεμβρίου 2014.

2. Μετά την υποβολή της εν λόγω έκθεσης η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, τουλάχιστον ανά πενταετία, έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 39

Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με τα άρθρα 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 και 35 έως τις 21 Δεκεμβρίου 2013. Γνωστοποιούν αμέσως στην Επιτροπή το κείμενο των εν λόγω διατάξεων.

Όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις εν λόγω διατάξεις, αυτές περιέχουν παραπομπή στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από τέτοια παραπομπή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Επίσης περιέχουν δήλωση ότι οι παραπομπές στις υφιστάμενες νομοθετικές και κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις της οδηγίας που καταργήθηκε από την παρούσα οδηγία νοούνται ως παραπομπές στην παρούσα οδηγία. Τα κράτη μέλη καθορίζουν τον τρόπο της παραπομπής και τον τρόπο διατύπωσης της δήλωσης.

2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εθνικού δικαίου που διέπονται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 40

Κατάργηση

Η οδηγία 2004/83/ΕΚ καταργείται για τα κράτη μέλη που δεσμεύονται από την παρούσα οδηγία από τις 21 Δεκεμβρίου 2013, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων των κρατών μελών όσον αφορά τις προθεσμίες μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο και εφαρμογής των οδηγιών που εμφανίζονται στο παράρτημα I μέρος Β.

Για τα κράτη μέλη που δεσμεύονται από την παρούσα οδηγία, οι παραπομπές στην καταργηθείσα οδηγία νοούνται ως παραπομπές στην παρούσα οδηγία και διαβάζονται σύμφωνα με τον πίνακα αντιστοιχίας που εμφανίζεται στο παράρτημα II.

Άρθρο 41

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Τα άρθρα 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 και 35 εφαρμόζονται από τις 22 Δεκεμβρίου 2013.

Άρθρο 42

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη σύμφωνα με τις Συνθήκες.

Στρασβούργο, 13 Δεκεμβρίου 2011.

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ο Πρόεδρος J. BUZEK

[Τα παραρτήματα παραλείπονται]

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος M. SZPUNAR

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ

Αυτοπροσώπως

Σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν εκατοντάδες κέντρα Europe Direct. Μπορείτε να βρείτε τη διεύθυνση του πλησιέστερου σ' εσάς κέντρου στο διαδίκτυο (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_el).

Τηλεφωνικώς ή γραπτώς

Η Europe Direct είναι μια υπηρεσία που απαντά στις ερωτήσεις σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μπορείτε να επικοινωνήσετε με αυτή την υπηρεσία:

- καλώντας ατελώς τον αριθμό 00 800 6 7 8 9 10 11 (ορισμένα δίκτυα τηλεφωνίας ενδέχεται να χρεώνουν τις κλήσεις αυτές),
- καλώντας τον αριθμό +32 22999696,
- συμπληρώνοντας το ακόλουθο ηλεκτρονικό έντυπο: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_el.

ΒΡΕΙΤΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ

Στο διαδίκτυο

Πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση σε όλες τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο Europa (european-union.europa.eu).

Στις εκδόσεις της ΕΕ

Μπορείτε να δείτε ή να παραγγείλετε εκδόσεις της ΕΕ στη διεύθυνση op.europa.eu/el/publications. Μπορείτε να ζητήσετε πολλαπλά αντίγραφα δωρεάν εκδόσεων επικοινωνώντας με την υπηρεσία Europe Direct ή με το τοπικό σας κέντρο τεκμηρίωσης (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_el).

Στη νομοθεσία της ΕΕ και σε σχετικά έγγραφα

Για πρόσβαση σε νομικές πληροφορίες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του συνόλου της ενωσιακής νομοθεσίας από το 1951 σε όλες τις επίσημες γλώσσες, μεταβείτε στον ιστότοπο EUR-Lex (eur-lex.europa.eu).

Στα ανοιχτά δεδομένα από την ΕΕ

Η πύλη data.europa.eu παρέχει πρόσβαση σε σύνολα ανοιχτών δεδομένων από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ. Τα εν λόγω δεδομένα μπορούν να καταφορτωθούν και να επαναχρησιμοποιηθούν δωρεάν, τόσο για εμπορικούς όσο και για μη εμπορικούς σκοπούς. Η πύλη παρέχει επίσης πρόσβαση σε πληθώρα συνόλων δεδομένων από τις ευρωπαϊκές χώρες.

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

